...-39-0086-7 Vol. I–II. Lei 82,–

REFLECȚII ȘI MAXIME

vol. II

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ

Coperta de MONICA MINULESCU

REFLECȚII ȘI MAXIME

VOL. II

Ediție îngrijită de
CONSTANTIN BĂDESCU

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
BUCUREȘTI, 1989

ISBN 973-29-0006-7

Libertate – sclavie

— Omul liber poate fi prizonier, dar nu sclav. **(J. Amyot)**

— Ideea de libertate... postulatul moral cel mai important, fără de care nu se poate concepe responsabilitatea morală, libertatea nu înseamnă lipsa de cauzalitate, ci subordonarea față de lege, pe care omul și-o impune singur, fără a suferi vre-o constringere exterioară. Puterea creatoare a spiritului uman este și ea supusă unor legi. Societatea este mediul în care se găsesc condițiile de dezvoltare și motivele care determină forța creatoare a individului. **(P. Andrei)**

— Numim om liber pe acela care își este singur scop și nu este un scop pentru altul. **(Aristotel)**

— O libertate fără limite ucide libertatea. **(H. de Balzac)**

— Cunosc un plural mai sărac decît singularul lui. De aceea iubesc libertățile, dar ador libertatea. **(A. Baranga)**

— Niciodată și nici într-un loc libertatea nu s-a putut întemeia prin călcarea dreptății și prin cîrmuirea groazei. Libertatea nu se ține și nu se întemeiază prin tiranie, ci numai prin libertate.

— Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere. **(N. Bălcescu)**

— Cînd ți-e dor de lumină, spargi zidurile și ieși! Nimeni nu ți-o dă altfel. **(Z. Bârsan)**

— Libertatea... nu este un drept, ci o obligație. **(N. A. Berdiaev)**

— Raportul dintre „Adevăr“ și „Libertate“: cît timp nu sîntem în posesia „Adevărului absolut“, toți indivizii avem drept la libertatea creatoare de a-l căuta, fiecare în felul său.

— Toţi oamenii aspiră la libertate în chip necondiţionat; nimenea nu vrea să ştie că avem un drept doar la libertatea pentru care ne putem lua răspunderea.

— Descătuşarea, baricada, revoluţia, patosul, mişcarea în paşi gigantici cu umbre proiectate pe cer, nemărginita încredere în puterile creatoare ale omului — sînt tot atîtea aspecte singuratice ale gestului de libertate. **(L. Blaga)**

— Libertatea este o idee cu efecte negative atunci cînd nu este însoţită de un concept pozitiv care s-o facă utilă. **(V. Blasco Ibañez)**

— Cînd n-ai de apărat Libertatea acasă, / să lupţi pentru cea a vecinilor tăi. **(J. Bojer)**

— O naţiune nu cade niciodată în robie, cînd are sentimentul libertăţii.

— Ce e viaţa noastră în sclavie? / Noapte fără stele, ziuă fără soare. / Cei ce rabdă jugul şi-a trăi mai vor, / merită să-l poarte spre ruşinea lor. **(D. Bolintineanu)**

— Acel ce-n luptă pentru libertate cade, nu moare. **(H. Botev)**

— Libertatea personală a omului, adică facultatea de a tinde spre deplina dezvoltare a eului este deopotrivă necesară dezvoltării societăţii ca şi dezvoltării individului. Această libertate nu trebuie să cunoască deci alte limite decît limitele ce-i opun în mod natural nevoia unei egale dezvoltări, adică libertatea personală a celorlalţi oameni. **(L. Bourgeois)**

— Vai şi amar de ţara care n-are eroi... dar... vai şi amar de ţara care are nevoie de eroi. **(B. Brecht)**

— Libertatea absolută îşi bate joc de dreptate Dreptatea absolută neagă libertatea. Pentru a fi fecunde, cele două noţiuni trebuie să-şi afle una într-alta limitele. **(A. Camus)**

— Cine luptă nu moare: nu este rob cel ce nu vrea să fie. **(G. Carducci)**

— Omul e liber, dar încetează de a fi dacă nu crede în libertatea lui. **(G. Casanova)**

— Pe leul care geme în robie, / Cînd ar putea c-un răcnet de mînie, / să sfarme închisoarea-n care piere / Pe acela nu-l plîng eu! **(P. Cerna)**

— **Libertatea fiecărui om se extinde pînă la limita în care începe libertatea celorlalţi.**

— **Există** libertate unde nu există opţiune? **Există** opţiune cînd nu cunoşti decît unul din termenii ei? **(Clarin)**

— Dacă boul ar şti mai bine ce are de făcut cu coarnele sale, n-ar trage la jug. **(M. Codreanu)**

— Cine să moară ştie, nu este îngenunchiat **(P. Corneille)**

— Din zei de-am fi coborîtori, / c-o moarte tot sîntem datori! / Totuna e dac-ai murit / flăcău ori moş îngîrbovit; / dar nu-i totuna leu să mori / ori cîine-nlănţuit. **(G. Coşbuc).**

— Libertatea: ...titlul demnităţii noastre, fundamentul drepturilor şi datoriilor noastre, regula şi scopul destinului nostru.

— În libertate şi în acordul libertăţii cu raţiunea şi dreptatea găsim adevărul. Omul nu e o persoană decît pentru că e o fiinţă liberă şi luminată de raţiune. **(V. Cousin)**

— Un popor nu e liber dacă, pe lîngă libertatea politică, nu o are pe cea economică. **(B. Şt. Delavrancea)**

— La cei vechi, om liber era socotit acela care ştia să moară; libertatea nu era o abstracţie, ci ceva concret şi actual; iar cînd întîlnea obstacole de nebiruit, din pricina cărora ar fi urmat să-şi piardă libertatea şi demnitatea sa de om, anticul ca să rămînă liber, îşi lua viaţa. Nu că viaţa i-ar fi fost urîtă şi grea, căci, dimpotrivă, ea era veşnic darul cel mai scump al Cerului; libertatea îi era însă şi mai dragă...

— Cato nu putea să trăiască decît ca om liber, iar cînd a murit libertatea, a murit şi Cato. Tăria aceasta, asprimea aceasta, aproape, a firii... constituie măreţia morală a sinuciderii antice şi o face sublimă... **(Fr. De Sanctis)**

— Este o nefastă înşelătorie, un atentat la libertatea umană, încercarea de a opri dezvoltarea istorică, cînd o epocă sau o clasă prezintă scopurile şi mijloacele ei speciale drept binele absolut al omenirii.

— Libertatea şi legalitatea sînt strîns legate între ele prin necesitatea cooperării, care ne obligă să lăsăm şi pe alţii să trăiască lîngă noi. **(I. Dietzgen)**

— Privighetoarea nu-și împletește cuibul în colivie, pentru a nu lăsa sclavia moștenire puilor. **(H. D. Djübran)**

— Ideea de libertate se identifică cu însăși ideea de progres, de progres continuu împotriva fatalității. **(P. Eluard)**

— Libertatea nu constă în viața independentă față de legile naturii, ci în cunoașterea acestor legi și în posibilitatea dată prin aceasta de a le pune în mod sistematic în acțiune pentru atingerea anumitor scopuri...

— Libertatea voinței nu înseamnă altceva decît capacitatea de a hotărî în cunoștință de cauză...

— Libertatea constă deci în a ne domina pe noi înșine și în a domina natura exterioară, dominare întemeiată pe cunoașterea necesităților naturii. **(Fr. Engels)**

— Cel mai liber dintre oameni este cel care poate fi liber chiar și în sclavie.

— Omul cu adevărat liber este cel care, desprins de orice teamă și de orice dorință nu se supune decît rațiunii sale. **(Fr. Fénelon)**

— Libertatea nu poate fi împinsă pînă la a o acorda și celui care acționează pentru desființarea ei. **(M. Gafița)**

— Meditații solitare: ... Cultura nu trebuie să ne izoleze; locul nostru este pe pămînt, între oameni. Activitatea noastră, oricare ar fi ea, trebuie să se concretizeze întotdeauna într-un raport uman... dar... pentru acea activitate libertatea este o condiție necesară. Doar într-o societate liberă omul se poate explica pe sine.

— Libertatea trebuie căutată între pereții închisorilor. **(M. Gandhi)**

— Condiția umană este de a nu avea condiții, de a fi într-adevăr un *quis*, nu un *quid!* o cauză, un act liber.

— E înspăimîntătoare o libertate pe care nu o călăuzește o datorie. **(A. Gide)**

— Nimeni nu e mai sclav decît acela care se crede liber fără a fi cu adevărat.

— Mi-am dat seama că neprețuita fericire a libertății nu constă în a face ce-ți place, sau ceea ce împrejurările te invită să faci, ci în putința de a face fără piedici și fără rezerve, pe o cale neocolită, ceea ce găsești

că e just și cuvenit... Libertatea nu e altceva decît putința de a face în orice condiții ceea ce este rezonabil.

— Numai acela își merită libertatea și viața, care luptă să le cucerească în fiecare zi. **(J. W. Goethe)**

— Conceptului de libertate va trebui să i se adauge cel de responsabilitate, care generează disciplina, dar nu disciplina nemijlocită, care, în acest caz, e înțeleasă ca fiind impusă din afară, ca limitare forțată a libertății...

— Libertatea împotriva arbitrarului individual: este libertate numai cea „responsabilă", adică „universală", întrucît se propune ca aspect individual al unei „libertăți" colective sau de grup ca o expresie individuală a unei legi. **(A. Gramsci)**

— Spiritul nu-i în stare să facă nimic fără iluzia libertății. **(J. Green)**

— Libertatea...: puterea ce o avem asupra noastră înșine. **(H. Grotius)**

— În societatea în care trăim, fiecare dintre noi, este un debitor al celorlalți. Este necesar să ne dăm seama de acest lucru, pentru ca să înțelegem că libertatea noastră nu trebuie să ia forma unei euforii personale sau să devină anarhică și rătăcitoare. Libertatea, într-adevăr, este o forță creatoare de valori morale, dar nu oricum, ci numai într-un cadru organizat, în care se ține seama de toate realitățile sociale.

— Pentru a fi puternică și reală, libertatea trebuie să aibă limite morale. Aceste limite sînt acelea pe care i le impune faptul și necesitatea solidarității omenești.

— Cel mai puternic sprijin pentru ideea de libertate este **acela pe care îl găsim în noi înșine, în atitudinile intime ale vieții noastre sufletești. Scrutîndu-ne atent** sufletul, ne putem da seama că fiecare din noi simte nevoia de a fi liber. **Neținînd seama de această tendință, n-am înțelege ideea de justiție, de responsabilitate, de merit, de recompensă și, în general, n-am înțelege** multe din ideile pe care se sprijină morala **noastră practică.**

— Omul de astăzi își gîndește libertatea sa proprie ca o condiție, a vieții, ca un principiu al acțiunii morale, ca o năzuință în mersul lui ascendent pe cărările progresului.

— Vreau să devin liber! Ce înseamnă oare aceasta? Nu e suficient numai să-mi propun faptul. Trebuie să știu pentru ce îl doresc: pe ce căi îl pot obține, ce obstacole îmi stau înainte: în sfîrșit, odată ajuns la un rezultat în această direcție, cum să mi-l păstrez și să-l consolidez.

— Libertatea nu se impune, ea se cucerește prin lupte zi de zi. **(D. Gusti)**

— Libertatea, înțeleasă ca libertate a voinței înseși, este atributul fundamental al omului, semnul puterii sale și totodată condiția de bază a moralului său în genere, a putinței de a fi bun sau rău. **(N. Hartmann)**

— Libertatea: ... o nouă religie, religia timpului nostru. **(H. Heine)**

— Veacurile de libertate, care produc oameni mari și pasiuni mari, sînt totdeauna singurele în care popoarele admiră cu adevărat sentimentele nobile și curajoase. **(Cl. A. Helvetius)**

— A pune stavilă la gînduri, această performanță n-a reușit-o încă nici o politică pe lume; nici nu i-ar fi de folos. Însă a strînge laolaltă gînduri, a le ordona, a le dirija, a le utiliza, acesta este avantajul ei nemăsurat și care nu se poate trece cu vederea pentru toate timpurile. **(J. G. Herder)**

— Într-un stat liber, nu trebuie să ne temem de a fi acuzați, ci de a fi dovediți vinovați. **(Hiperide)**

— Libertatea este facultatea de a face pentru fericirea proprie tot ce nu strică fericirea asociaților. **(P. D'Holbach)**

— Nimeni nu reclamă mai multă toleranță decît cel netolerant, pentru că toleranța ta este condiția de viață a netoleranței lui. **(G. Ibrăileanu)**

— Nu te plînge că nu ți s-a dat ce poți lua, întinzînd numai mîna. Nu te uita, robule, la cătușele tale, ca să nu recunoști că și tu ai lucrat la ele.

— Pasărea din colivie te învinuiește cîntînd.

— Libertatea e ceva care se merită și se cunoaște, și nu ceva care se cere cu răgaz.

— Vei făuri, cu voie ori fără voie: dacă nu sabia ta, lanțuri pentru tine. **(N. Iorga)**

— Libertatea este o înțelegere a necesității... Oamenii se adaptează acestei necesități, înțelegerea fiind cea mai înaltă și filozofică formă de supunere, de acceptare firească și înțeleaptă.

— Să nu fii stăpîn peste alții și nici sclavul lor. **(J. Joyce)**

— Cel ce se transformă în vierme, nu se poate plînge după aceea că e călcat în picioare. **(Imm. Kant)**

— Contrariul păcatului nu e virtutea, ci libertatea. **(S. Kierkegaard)**

— Pentru ca o națiune să fie liberă, e de ajuns să vrea. **(M. J. de La Fayette)**

— Nu vă lăsați amăgiți de vorbe goale. Unii încearcă să vă convingă să credeți că sînteți într-adevăr liberi deoarece au scris cuvîntul LIBERTATE pe un petec de hîrtie și l-au afișat la colțurile străzilor. Dar libertatea nu este un afiș pe care să-l citești la colțuri. Ea este o forță vie pe care o simți în tine și în jurul tău. Asupritorul care se ascunde sub numele ei este cel mai rău dintre toți asupritorii. El adaugă tiraniei, minciuna, și la nedreptate el adaugă profanarea, căci numele libertății e sfînt.

— Feriți-vă de cei ce spun Libertate, Libertate, și o nimicesc prin faptele lor. **(F. de Lamennais)**

— Libertatea: ... solidaritatea în diversitate; nici egoism, nici conformism, iată una din formele adevăratei libertăți ...

— Altă formulă esențială: nu există libertate în dezordine și ignoranță ... **(P. Langevin)**

— Nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare.

— Sclavul care își dă seama de situația sa de sclav și luptă împotriva ei, este un revoluționar. **(V. I. Lenin)**

— Omul este în mod natural, primordial, și esențial liber, independent, egal cu ceilalți, iar aceste însușiri sînt inerente, aparțin indisolubil ideii despre natura

și esența constitutivă a omului ... lipsindu-i libertatea și egalitatea, omul ar fi lipsit de însăși esența umană, așadar nu ar fi om. **(G. Leopardi)**

— O disciplină de sclavi formează caractere de sclavi. **(J. Locke)**

— Fraternitatea virilă în fața morții, protestul conștient și solidar al unei comunități de luptători, care, cunoscînd răul în toată intensitatea lui refuză să i se supună, reprezintă cea mai grandioasă manifestare a conștiinței tragice a omului ...

— Omul rămîne om doar atîta vreme cît își menține trează capacitatea de a protesta ...

— Cînd Prometeu, țintuit de stînca Tartarului, a protestat zăngănindu-și lanțurile împotriva nedreptății lui Zeus, el a cucerit pentru întreaga omenire dreptul la libertate, la o libertate de care trebuie să ne arătăm vrednici, recucerind-o fiecare dintre noi ...

— Înaintea zeilor sau înaintea despoților, ferecat în lanțuri sau în fața plutonului de execuție, omul în sufletul căruia n-a murit speranța, reface gestul prometeic își recunoaște libertatea, dovedind astfel că este mai puternic decît moartea... **(A. Malraux)**

— Libertatea individuală presupune o societate liberă, iar veritabila libertate individuală cere, prin urmare, eliberarea societății ...

— Conceptul burghez al libertății este de la început pregătit la recunoașterea de autorități determinate metafizic, care trebuie să facă veșnică nonlibertatea în sufletul oamenilor ...

— Rațiunea și libertatea devin datorii pe care individul trebuie și poate să le îndeplinească în forul său interior, oricare ar fi circumstanțele exterioare în care el se poate găsi. **(H. Marcuse)**

— Libertatea este într-o asemenea măsură esența omului, încît pînă și adversarii ei o înfăptuiesc prin aceea că doresc să-și însușească drept cea mai prețioasă podoabă, ceea ce au respins ca podoabă a naturii umane.

— Nici un om nu combate libertatea el combate, cel mult, libertatea celorlalți.

— Poporul care înrobește alt popor, își făurește propriile lanțuri.

— Sentimentul demnității umane, libertatea, ar trebui abia trezit din nou în inimile oamenilor. Numai acest sentiment, care a pierit din lume odată cu grecii și care sub creștinism a dispărut în mirajul amăgitor al cerului, poate să transforme din nou societatea într-o comunitate de oameni uniți întru realizarea scopurilor supreme.

— Proletariatul nu se poate elibera pe sine fără a desființa propriile sale condiții de viață. El nu poate desființa propriile sale condiții de viață fără a desființa toate condițiile inumane de viață ale societății actuale.

— Dezvoltarea liberă a fiecăruia este condiția pentru dezvoltarea liberă a tuturor. **(K. Marx)**

— Fără libertate nu există morală, fiindcă neexistînd alegere între bine și rău, între dăruirea pentru progresul comun și spiritul egoist, nu poate exista nici responsabilitate. **(G. Massini)**

— Fiecare trebuie să se înarmeze pentru a apăra libertatea. **(J. Milton)**

— Orice supunere închide în sine o răzvrătire. **(Gr. Moisil).**

— Libertatea:... să poți orice asupra ta însuți. **(M. E. de Montaigne)**

— Libertate! ... E mai dulce a sîngera un veac întreg pe altarul tău, decît a dormi un minut în lanțuri. **(Th. Moore)**

— Fii robul libertății tale.

— Lanțurile au redactat definiția libertății. **(T. Mușatescu)**

— Libertatea trebuie judecată după libertatea celor mai de jos. **(J. Nehru)**

— Ești un rob? Atunci nu poți fi prieten. Ești un tiran? Atunci nu poți avea prieteni. **(Fr. Nietzsche)**

— Totul se plătește. E simplu: dacă vrei să fii liber, trebuie să nu-ți fie teamă de moarte. **(B. Parain)**

— Libertatea de creație privește în chip hotărît viața oricărui artist și a oricărei culturi — și prin aceasta a oricărui popor ...

— Libertatea de creație nu este ea însăși decît partea dintr-un întreg al libertății, din totalul libertății de gîndire și exprimare. Libertatea de a crea artistic nefiind altceva, atîta vreme cît arta este viață, decît un sector din dreptul de a trăi, a gîndi și a produce liber. **(M. R. Paraschivescu)**

— Odată salvată libertatea, vai de cei ce nu știu cum să se folosească de ea. **(C. Pavese)**

— Voința ta să-ți dăruiască adevărata libertate. **(Persius)**

— Omul n-are numai dreptul / dar și o datorie naturală / să fie liber. E un bun comun din care / își are fiecare partea lui, / și aceasta-i libertatea. **S. Petőfi)**

— Libertatea individuală trebuie să aibă limite în libertatea celorlalți. Numai așa pot fi evitate excesele la care e supusă, prin deformare, libertatea. **(Alex. A. Philippide)**

— Libertatea este necesitatea înțeleasă. **(G. V. Plehanov)**

— Ignoranța ... cel mai bun aliat al sclaviei.

— Libertatea reală a omenirii este solidară cu libertatea fiecărui popor **(G. Politzer)**

— Toți oamenii ... se nasc cu puțin nihilism în ei: este partea de revoltă irațională a ființei umane împotriva condițiilor care o înlănțuie încă din fașă și nu o eliberează decît în moarte.
...Caracteristica sufletului uman e aspirația spre libertate. **(M. Preda)**

— Pasărea în colivie nu știe că nu știe să zboare. **(J. Renard)**

— Libertatea: ...a fi ceea ce vrei din ceea ce poți **(Rivarol)**

— Eu sînt un sclav al libertății. **(M. Robespierre)**

— Să-ți cheltuiești cu generozitate viața căutînd să găsești fărîme de adevăr mînat de pura intenție de a le găsi, să lupți pentru a realiza crîmpeie de bine și de frumos și să nu ai siguranța că străduința și jertfa ta au într-adevăr un rost, iată, cred, supremul grad de libertate interioară ce poate omul să atingă! **(D. D. Roșca)**.

— Dacă există sclavi din fire, aceasta este pentru că a existat mai întîi o sclavie împotriva firii.

— Mai bine o libertate primejdioasă decît o sclavie liniștită.

— Nici un cetățean nu trebuie să fie atît de bogat încît să-l poată cumpăra pe altul, nimeni atît de sărac încît să fie silit să se vîndă.

— Violența a dat naștere celor dintîi sclavi și lașitatea le-a perpetuat sclavia.

— N-am crezut niciodată că libertatea omului constă în a face ce vrea, ci în a nu face ce nu vrea.

— Se crede stăpîn al celorlalți cel care nu încetează să fie mai sclav ca ei. **(J. J. Rousseau)**

— Nu știu dacă va veni vreodată ziua cînd natura adevăratei libertăți va putea fi înțeleasă și cînd oamenii vor vedea că a da ascultare altui om, a lucra pentru el ori a-i acorda considerație lui sau poziției pe care o ocupă, nu înseamnă a-i fi înrobit.

— Faptul că dăm ascultare altcuiva, că îi închinăm ființa și viața noastră, nu înseamnă că ne înrobim. Există într-adevăr o supunere senilă sau mai precis irațională sau egoistă, dar există și o supunere nobilă, sau mai precis rațională, și plină de dragoste, iar omul nu e niciodată mai nobil ca atunci cînd se supune în felul acesta: chiar dacă sentimentele depășesc limitele stricte devenind astfel sentimente de dragoste. Omul este înălțat prin ele. **(J. Ruskin)**

— Oricare ar fi valoarea unuia sau mediocritatea celuilalt, nici un om nu poate pretinde să facă din celălalt un sclav.

— Demagogia apare cînd, în lipsa existenței unei măsuri comune, principiul egalității degenerează în principiul de identitate.

— Nu făurești nimic întemeiat pe robie, afară de revolta robilor.

— Nu pui temelia libertății cînd ... împuști pe cei ce gîndesc altfel decît tine. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Există în om, în ciuda momentelor lui de josnicie, rezerve uriașe de măreție, și e mai bine să-i vorbești

despre libertatea lui decît despre sclavie. **(George Sand)**

— Şi libertatea trebuie să ştie de un stăpîn! Fără căpetenie, şi Roma şi Sparta s-au prăbuşit. **(Fr. Schiller)**

— Nimeni nu s-a născut liber, nimeni nu s-a născut sclav; soarta este aceea care a pus fiecăruia acest nume.

— Întrebi ce e libertatea? A nu fi sclavul nici unui lucru, nici unei necesităţi, nici unei întîmplări, a cobori soarta pînă la tine.

— Puţini oameni sînt supuşi robiei, cei mai mulţi îşi pun ei înşişi lanţurile.

— Nici o robie nu-i mai ruşinoasă decît cea de bună-voie. **(Seneca)**

— Nu-i sclav pe lume să nu aibă puterea care sfarmă cătuşa **(W. Shakespeare)**

— Cînd stăpînul ajunge să facă totul prin sclavul său, sclavul devine stăpînul său, acesta ne mai putînd trăi fără el.

— Libertatea înseamnă răspundere, de aceea majoritatea oamenilor se tem de ea. **(G. B. Shaw)**

— Supus altui, / rîvneşti şi tu pe alţii să supui. **(I. Slavici).**

— Oricui îi este îngăduit să facă ce vrea, cu condiţia să nu ajungă în conflict cu aceeaşi libertate a altui om **(H. Spencer)**

— Omul liber se gîndeşte cel mai puţin la moarte; înţelepciunea sa este de a medita nu asupra morţii, ci asupra vieţii.

— Omul care se conduce după raţiune este, în cetatea în care toţi ascultă de legile comune, mai liber decît ar fi într-o singurătate, unde n-ar asculta decît de el însuşi. **(B. Spinoza)**

— Omul are în tainiţele gîndirii un adăpost pentru libertate la care forţa nu poate pătrunde: cuceritorii şi-au însuşit adesea moravurile celor pe care i-au învins. **(Doamna de Staël)**

— Omul... nu este numai o fiinţă liberă; el este de asemeni o conştiinţă dilatată peste marginile individualismului şi ajunsă la sentimentul solidarităţii internaţionale. Cauză, şi, totodată, efect al libertăţii umane. libertatea lui e libertatea omenirii întregi. **(Vl. Streinu)**

— Numai acela este liber care iubeşte libertatea pentru el şi e bucuros s-o extindă şi asupra altora. **(R. Tagore)**

— Libertatea fiecăruia să devină garanţia libertăţii tuturor. **(P. Teilhard de Chardin)**

— Cum ar putea o naţiune, care a gustat odată din fericirea libertăţii spirituale, să mai dea înapoi şi să se lase subjugată? **(L. Tieck)**

— Vrem să fim prietenii tuturor naţiunilor, fără excepţie, dar în treburile noastre nu primim ca stăpîn decît pe noi înşine. **(N. Titulescu)**

— Pacea pentru cei căzuţi în robie e mai cumplită decît războiul pentru cei liberi. **(Titus Livius)**

— Omul trebuie să aibă libertatea pe care o merită. Libertatea mai puţină înseamnă tiranie; prea multă, înseamnă anarhie. **(K. Tsatsos)**

— Nu va fi liber sufletul niciunuia dintre noi, cît timp va exista sclavie în această lume... **(M. de Unamuno)**

— Cea mai mare libertate se naşte din cea mai mare rigoare. **(P. Valéry)**

— Cine doreşte să păstreze libertatea omului, cine socoteşte că înlănţuirea lui ar constitui retrogradarea cea mai tragică pe care civilizaţia noastră ar putea-o trăi, acela înţelege că libertatea nu e cu putinţă decît sub condiţia păstrării conştiinţei de unitate şi consistenţă internă a persoanei... Demisiunea acestui ideal face cu putinţă subjugarea omului, folosirea lui pentru oricare din scopurile dorite de asuprire... Dimpotrivă, numai conştiinţa că fiecare din noi alcătuim un bloc moral rezistent, centrat asupra însuşirii originare pe care natura a fixat-o în noi, poate să ne împrumute puterea de a îndrepta către furtuna timpurilor o figură liniştită şi demnă. **(T. Vianu)**

— Adevărata independență constă nu numai în a te opune și a dezaproba, ci și în a sprijini și aproba, dacă vrei ca autoritatea să fie liberă și dezinteresată. **(A de Vigny)**

— A voi și a acționa înseamnă a fi liber. Libertatea este sănătatea sufletului **(Voltaire)**

— În fiecare dintre mormintele celor căzuți pentru libertate, sămînța libertății încolțește gata să dea seminte la rîndu-i. **(W. Whitman)**

— Toleranța este condiția dintîi pentru ca să devină reală și simțită libertatea, bunul neprețuit la care visează atît de aprins omenirea.

— Înălțarea fără preget a nivelului economic este condiția hotărîtoare pentru realizarea efectivă a libertăților nebulos visate și zadarnic urmărite prin copilăroasele idealuri de pe vremuri. **(P. Zarifopol)**

Limbă

— Metafora vine să dea un corp concret unei impresii greu de exprimat. **(G. Bachelard)**

— Trăim o dramă a limbajului: unii rostesc fraze, alții parafraze și doar cîțiva, rareori, cîte un cuvînt. **(A. Baranga)**

— Cuvîntul conține un ce sfînt care ne interzice să facem din el un joc al hazardului. A mînui artistic o limbă înseamnă un fel de magie evocatoare. **(Ch. Baudelaire)**

— Limba: ... cel mai mare poem al unui popor.

— Un aforism e un simplu grăunte de metal nobil, dar poate avea greutatea unei lumi.

— Aforismul este o floare în stare de grație.

— Omul, silit prin propria sa constituție spirituală, să exprime lumea concretă exclusiv prin abstracțiuni, ceea ce solicită un proces infinit, îi creează un organ de redare indirectă, instantanee, a concretului: metafora. Metafora în această formă a ei, încearcă să corecteze, cu un ocol, dar cu imediat efect, un neajuns constituțional al spiritului omenesc: dezacordul fatal dintre concret și abstracțiune, dezacord care altfel n-ar putea să fie simetrizat decît în schimbul unui balast adjectival. **(L. Blaga)**

— Trăiască frumoasa și cumintea limbă românească! ... Fie în veci păstrată cu sfințenie această scumpă Carte de boierie a unui neam călit de focul atîtor încercări de pierzanie! **(I. L. Caragiale)**

— Inteligența omului pătrunde și cuprinde infinit mai mult și mai multe decît poate să exprime limba lui. **(N. D. Cocea)**

— Limba e vehicolul care duce gîndul meu în urechea, inima și gîndul celuilalt. Acest vehicul trebuie să fie cît mai expresiv și rapid ca să scurteze și să înfrumusețeze drumul. Cuvîntul trebuie să creeze în celălalt noțiuni cît mai apropiate, dacă nu identice, cu cele încercate de mine. **(V. Eftimiu)**

— Limba unui popor e cea mai puternică povară a lui ... e cea mai sfîntă moștenire ... ea e întrupată, alcătuită, șlefuită în cursul a zeci de veacuri, răsădită din trebuințele, din durerile, din bucuriile și suferințele unui popor. **(E. Gîrleanu)**

— Forța unei limbi nu stă în respingerea elementului străin, ci în asimilarea lui. **(J. W. Goethe)**

— Dacă e adevărat că orice limbaj conține elementele unei concepții despre lume și ale unei culturi, e tot atît de adevărat că după limbajul fiecărui om se poate aprecia complexitatea mai mare sau mai mică a concepției sale despre lume. **(A. Gramsci)**

— Bogăția limbajului este în raport direct cu capitalul de idei pe care trebuie să îl exprime. **(S. Haret)**

— Limba, discursul, gîndirea constituie laolaltă modul de a fi al omului, în care acesta relevă pentru sine și ceilalți lumea și propriul existent uman. **(M. Heidegger)**

— Limbajul, cel mai primejdios dintre toate bucuriile, i-a fost dat omului ... pentru ca să depună mărturie de ceea ce este ... **(I. Ch. Fr. Hölderlin)**

— Limba noastră fină, rafinată, s-a născut din brazdă, s-a născut din grîne ca cîntul ciocîrliei... dacă orașele i-au împrumutat ceva *grație*, toată *puterea* ei vine de la țară, unde s-a născut.

— Cu cît ceva e exprimat mai scurt, cu atît e exprimat mai puternic.

— În limba unui popor, în cuvinte, în chipul de a forma familia cuvîntului, în construcții speciale, în idiotisme, în sintaxă etc. e depozitat sufletul unui popor, experiența lui de-a lungul vremii, chipul lui de-a simți, de a gîndi, de a considera lumea. **(G. Ibrăileanu)**

— Trec, de bună seamă, mulți ani pînă cînd înțelegem adevăratul sens al unui cuvînt din limba noastră maternă. Mă gîndesc totodată la sensurile pe care i le poate da *tonul*. Sensul unui cuvînt nu este dat, ca să mă exprim matematic, printr-o formulă în care tonul reprezintă cîtimea schimbătoare, iar cuvîntul pe cea constantă. Iată deschizîndu-se o cale de a îmbogăți la nesfîrșit limba fără a înmulți cuvintele...

— Am descoperit că expresia „este bine" poate fi rostită de noi în cinci feluri, și de fiecare dată cu alt sens, care e determinat, bineînțeles, adeseori și de o a treia cîtime schimbătoare și anume *mimica*. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Cînd înveți o limbă nouă, simți că dobîndești un suflet nou. **(Th. B. Macaulay)**

— Limbile sînt expresia cea mai directă a caracterelor naționale respective. Ele traduc prima impresie pe care și-o face spiritul uman despre lumea înconjurătoare. Cuvintele pe care omul le imaginează spre a descrie cu ajutorul lor lucrurile și emoțiile; sistemul pe care el îl schițează încetul cu încetul pentru a folosi aceste cuvinte într-un mod comprehensibil, este o imagine a felului în care omul gîndește. Gramatica este o filozofie. **(S. de Madariaga)**

— Limba este la fel de veche ca și conștiința: limba este conștiința reală, existentă și pentru alți oameni, și numai astfel există și pentru mine însumi; și limba se naște, ca și conștiința, tocmai din nevoia, din necesitatea imperioasă de a comunica cu alți oameni.

— **Limba este realitatea imediată a gîndirii. (K. Marx — Fr. Engels)**

— **Și de n-aș fi român, încă aș iubi limba română pentru dragostea frățească ce o caracterizează. În vălmășagul războaielor, în picioarele barbarilor, aruncată prin poziția geografică între nații streine începutului și firii ei, româna nu-și uită mama și surorile; se ține lipită de latină prin gramatică, de italiană și spaniolă prin ziceri, de portugheză prin pronunțare. (C. Negruzzi)**

— Limba, pentru a rămîne vie, trebuie să se schimbe odată cu gîndirea, să se adapteze la noile necesități ale acesteia. **(M. Proust)**

— Limba unui popor se formează și se dezvoltă prin viața sufletească comună... fiecare cuvînt din limba națională e *chinuit, e trăit de neamul întreg*, în viața lui sufletească comună de veacuri și milenii...

— Fiecare cuvînt al limbii naționale evocă la toți fiii unui neam un convoi întreg de simțiri și reprezentări, cu toate nuanțele, vibrațiile, în care răsună bucuriile și durerile vieții sufletești comune a atîtor șiruri de generații ce s-au stins înainte de ei, în *fiecare* cuvînt se rezumă *toată istoria* neamului așa cum ea a fost simțită și trăită împreună; acest cuvînt, care astăzi e legat de o idee sau reprezentare, s-a dezvoltat împreună cu tot neamul... De aceea limba e cea mai puternică legătură socială, de aceea un cuvînt e *înțeles și simțit* de tot poporul, fiindcă pune în mișcare toată ființa lui morală. **(L. Rebreanu)**

— Limba există numai în virtutea unui contract sui-generis încheiat între membrii unei colectivități. **(F. de Saussure)**

— Limba maternă este o haină foarte potrivită pentru noi și de aceea ne simțim stînjeniți cînd nu mai putem dispune de ea nemijlocit și trebuie să o înlocuim cu alta. **(F. Schrödinger)**

— Dintre toate mijloacele de exprimare artistică: marmura, culoarea, nota muzicală... cuvîntul ne leagă, cu sau fără voia noastră, de viața sufletească a neamului din care ne-am născut.

— Cuvintul păstrează, în sonoritățile lui nu numai puterea de înțelegere desăvîrșită a marilor sentimente general omenești, dar și nesfîrșitele nuanțe care deosebesc, în manifestarea lor, aceste sentimente de la neam la neam.

— Crescut clipă cu clipă, de-a lungul veacurilor în cele mai ascunse adîncuri ale sufletului, cuvintul se împletește așa de cumplit cu toate frămîntările acestuia, încît de multe, foarte multe ori, nu i se poate găsi înlocuitor de la un grai la altul: nu poate fi tradus. Astfel, cuvintul a devenit semnul cel mai luminos și cel mai caracteristic al vieții naționale. **(G. Tutoveanu)**

— Limba unui popor este floarea lui cea mai de preț, o floare a întregii lui vieți spirituale... ea își are obîrșia departe în trecut, cu mult înainte de începuturile istoriei. **(K. D. Ușinski)**

— Limitele limbii mele înseamnă limitele lumii mele.

— Omul dispune de capacitatea de a construi o limbă în care se poate exprima orice sens, fără a avea vreo idee despre felul cum și ce anume semnifică fiecare cuvint, tot astfel cum oamenii vorbesc fără să știe cum s-au format diferitele sunete. Limba vorbită este o parte a organismului omenesc și nu e mai puțin complexă decît acest organism. **(L. Wittgenstein)**

Merit

— Să nu uiți în viața ta meritul niciodată, și nu te pleca lipsei meritului, niciodată. **(T. Arghezi)**

— Nimic nu-i mai greu de iertat decît meritele altuia. **(D. Diderot)**

— E o tactică binecunoscută și de mulți cu multă dibăcie întrebuințată, să plîngi gratuit nedreptățile ce se fac altora, tocmai cu scopul de a te strecura și tu pe nesimțite în rîndurile merituoșilor neîndreptățiți. **(M. Dragomirescu)**

— Pe lumea aceasta nimeni nu-și poate alege la naștere nici rangurile, nici rosturile, nici soarta. De aceea, dacă e vorba să judecăm un om, trebuie să ținem seama de felul cum își împlinește ursita, căci prețuirea sau ocara se cuvine să izvorească din însăși faptele lui și nu din rangul pe care îl are. **(Fr. Guicciardini)**

— Faptul că nimeni nu vorbește de noi este întotdeauna un semn rău; înseamnă că nimeni nu are motiv să se răzbune împotriva superiorității noastre. Nu e vorbit de rău acela care nu merită nici o laudă.

— Semidocții sînt siliți să răspîndească celebritatea talentelor, tocmai prin strădaniile pe care le depun spre a le înăbuși. Meritul este ca și praful de pușcă: explozia lui e cu atît mai puternică, cu cît e mai comprimat.

— Nu se recunoaște și nu se respectă decît meritul dovedit prin fapte.

— Mulți recunosc un mare merit acolo unde văd o mare putere. **(Cl. A. Helvetius)**

— Însușirile date integral de natură, ca inteligența sau talentul, conferă meritele cele mai mari, deși omul nu are nici un merit că le posedă; pe cînd însușirile pentru care omul are un merit că le posedă, ca virtutea sau bunătatea, conferă merite mult mai mici. **(G. Ibrăileanu)**

— Numai motivul arată meritul faptelor omenești. **(J. de La Bruyère)**

— Merit fără reușită există, dar nu și reușită fără un oarecare merit.

— Nu trebuie să judecăm un om după marile lui calități, ci după felul în care se folosește de ele. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Nu voi prețui deci pe om după condiția socială, ci după merite. Meritele și le făurește omul singur, condiția socială e darul întîmplării. **(Macrobius)**

— Un merit atrage mulți admiratori, dar puțini prieteni și rareori binefăcători. **(G. T. Oxenstierna)**

— Este nevoie de multe merite chiar pentru un pic de succes. **(G. B. Shaw)**

— Te-ai întrebat vreodată, ducînd bucata la gură, dacă meriți să o mănînci? Eu nu m-am întrebat. Dar adesea mi s-a părut că-n ochii cîinelui, care se uită la mine, cînd stau la masă, citesc această întrebare. **(Al. Vlahuță)**

Milă – compătimire

— Sentimentul pe care omul îl suportă cel mai greu este mila, mai ales atunci cînd o merită. Ura e un întăritor, ea dă viață, inspiră răzbunare; pe cînd mila ucide, ne face și mai slabi. Mila este răul care lingușește, este disprețul în duioșie sau duioșia în jignire. **(H. de Balzac)**

— L-am auzit pe un farsor care primise o monedă falsă spunînd: o păstrez pentru un sărac. Ticălosul își făcea o plăcere infernală din a-l jefui pe sărac și a se bucura în același timp de beneficiile unei reputații de om milos. **(Ch. Baudelaire)**

— Omenesc lucru este să-ți fie milă de cei necăjiți, și, deși mila aceasta șade bine oricui, ea se cuvine a fi simțită mai cu seamă de către aceia care au avut și ei nevoie de o mîngîiere odinioară. **(G. Boccaccio)**

— Ne e milă uneori de oameni care n-au milă de ei înșiși, și nici de alții. **(Emily Elisabeth Brontë)**

— Nimic nu e de rîs în treburile omenești. Dedesuptul comediei dospește tragicul, dedesuptul ridicolului clocotesc aspirațiile, dedesuptul bufoneriei clocește drama. Vine o vreme cînd te cuprinde mai degrabă mila de oameni decît groaza de ei. **(G. Chevalier)**

— Dacă n-ar fi fost egoismul, n-ar fi fost nici mila. **(M. Codreanu)**

— Există o compătimire izvorîtă din egoism; teama de a nu ți se întîmpla și ție nenorocirea altuia.

— Suflet ales este acela care tocmai în clipele de fericire personală se gîndește la nenorocirile altora, căci atunci cînd ești nenorocit nu e mare lucru „să crezi" suferinței; contagiunea afectivă neavînd în acest caz nimic uman, ci fiind mai mult o lege mecanică de concordanță și solidaritate a stărilor sufletești. **(P. Constantinescu)**

— Compătimirea nu trebuie confundată cu îngăduința. **(G. Duhamel)**

— Inima mi se strînge de milă, de o nemărginită milă, pentru toate tristețile ce-mi ies în cale. **(A. Gide)**

— Cel mai vădit semn de milă față de cineva care are un punct dureros, este să nu-l atingi deloc. **(V. Hugo)**

— Mila, cînd nu e însoțită de o iubire infinită, e mai ofensatoare decît disprețul. **(G. Ibrăileanu)**

— Mila celor mai mulți e făcută din amintiri și din temeri de viitor.

— Zeii singuri pot avea milă fără să-i fi atins vreodată suferința.

— La ușa dreptății să păzească mila, dar să nu stea în scaunul de judecată.

— Înconjură-te cu un zid de dragoste, și mai aruncă și pe deasupra pîinea hrănitoare a milei. **(N. Iorga)**

— Unii n-au milă de nimeni, pentru că se compătimesc pe sine, nesfîrșit. **(Alex. Ivasiuc)**

— Mila este sentimentul care reține spiritul față de tot ce e grav și constant în suferințele omenești și îl unește cu omul care suferă. **(J. Joyce)**

— Mila este, uneori, o îndemînatică prevedere a nenorocirilor ce ne pîndesc; ajutăm pe alții pentru ca și ei să ne ajute în împrejurări asemănătoare. Clemența este, aparent, o varietate a milei. În realitate, ea se

practică uneori din vanitate, alteori din lene, adeseori din frică, și aproape întotdeauna din toate aceste trei motive laolaltă.

— Plîngem nenorocirile dușmanilor noștri mai degrabă din orgoliu decît din bunătate; spre a-i face să simtă că stăm deasupra lor, le dăm semne de milă. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— În cele mai tainice unghere din omul ce-ți este dușman, se află și milă. **(A. Malraux)**

— Mila față de un chin pe care l-am provocat, se apropie de remușcare. **(Th. Mann)**

— E faptă regească să dai ajutor celor căzuți. **(Ovidiu)**

— Să ai milă numai de oameni care n-au milă de ei înșiși. **(C. Pavese)**

— Cînd încercăm simpatie pentru cei chinuiți, retrăim noi înșine simțămintele altora. **(H. Read)**

— Compătimirea nu este altceva decît un sentiment care ne pune în locul celui care suferă.

— De fapt, ce sînt generozitatea, clemența, omenia, dacă nu mila aplicată celor slabi, celor vinovați, sau omenirii în general?

— Oamenii n-ar fi fost niciodată altceva decît niște monștri, dacă natura nu le-ar fi dat mila, sprijinită de rațiune. **(J. J. Rousseau)**

— Mila este o mișcare de simpatie prin care ea ne face să depășim propriul nostru eu; în loc de a mări suferința, ea o împarte, cu alte cuvinte, în două și contribuie la promovarea unei duble satisfacții; aceea pe care eul nostru, într-un mod general, o încearcă prin faptul largei sale participări la stările psihice ale altuia, și aceea pe care o încearcă altul pentru că vede în mila căreia el îi este obiect, manifestarea unei sincere iubiri și a unei profunde participări. **(M. Scheler)**

— Compătimirea discretă este adevăratul monument al nobleței.

— De plîngi cu cei ce plîng, un pic îi mîngîi. **(W. Shakespeare)**

— Mai bine să fii invidiat decît compătămit. **(Thales din Milet)**

— Pentru un sărac ce simte, nu e rană sufletească / mai grozavă decît mila rea și disprețuitoare / cu care-l privesc bogații, din deșarta lor splendoare. **(Al. Vlahuță)**

— Mila: ... emoție ciudată ... provine din memoria omului, din depozitele succesive de experiență, din angoasa și din durerea vieții. **(Th. Wolfe)**

Moderație — exagerare

— Sărăcia duce lipsă de multe; lăcomia nesătulului de toate.

— Cei zgirciți îngrămădesc la avere ca și cum n-ar trebui să moară niciodată; cei risipitori cheltuiesc ca și cum ar trebui să moară imediat. **(Aristotel)**

— Sentimentele nobile duse pînă la exagerare dau aproape aceleași rezultate ca marile vicii. **(H. de Balzac)**

— Excesul unui bine ajunge un mare rău. **(J. P. C. de Florian)**

— Nu e bine să fii atît de glumeț, încît să devii ridicol. **(Heraclit)**

— Găsește, în toate, măsura și timpul prielnic. **(Hesiod)**

— S-a făcut din moderație o virtute, pentru a limita ambiția oamenilor mari și pentru a consola oamenii mediocri pentru puținul lor noroc și de puținul lor merit. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Nu fiți mai cuminți decît trebuie, dar fiți cuminți cînd trebuie. **(M. E. de Montaigne)**

— Să facem o mai dreaptă împărțeală între a ne încrede prea ușor și a nu ne încrede deloc în unele lucruri. **(B. Pascal)**

— Este însușirea omului educat și înțelept de a nu se schimba sub devenirea lucrurilor ce par prospere și de a-și păstra cu demnitate ținuta unui suflet stăpînit, în nenorocire. **(Plutarh)**

— Nu alerga cel dintîi după noutate, dar nu renunța cel din urmă la cele vechi. **(J. Renard)**

— Fiecare dintre noi trebuie să respecte anumite limite; de îndată ce le-ai depășit cît de puțin, nu mai poți ști unde ai să te oprești. **(R. Tagore)**

— Nu te grăbi-n nimic prea mult, / căci cel mai bun e timpul nimerit / în toate treburile omenești. **(Teognis)**

— Nu rupi un crîng, să-ți pui la butonieră o floare. **(M. Vörösmarty)**

Modestie, demnitate, mîndrie – orgoliu, trufie, vanitate, îngîmfare, parvenire

— E de necrezut ce părere bună are omul despre sine și ce ușor adoptă dogma infailibilității personale. Nițel să-i dea nas o împrejurare, un succes, o situație, la care ajunge uneori pe negîndite, ori numai o speranță, că nu-l mai recunoști. **(T. Arghezi)**

— Cele două mari nenorociri ale omenirii sînt îngîmfarea și lenea care provine din îngîmfare. **(M. Arnold)**

— Modestia: ... sentimentul moderat al valorii proprii. **(B. Auerbach)**

— Orgoliul este un defect. Mîndria, însă, acolo unde există o minte cu adevărat superioară, va fi întotdeauna ținută în frîu.

— Nimic nu este mai înșelător decît falsa modestie. Ea înseamnă adesea o neglijență în opinii și, uneori, laudă indirectă.

— Aș putea foarte ușor să iert mîndria cuiva, dacă nu o calcă în picioare pe a mea.

— Mîndria este un sentiment foarte obișnuit... natura omenească este deosebit de înclinată către acest simțămînt și foarte puțini sînt aceia care nu nutresc un sentiment de automulțumire pentru orice însușire, reală sau imaginară. Orgoliul și mîndria sînt lucruri

diferite, deși adesea cuvintele sînt folosite ca sinonime.

— Cineva poate fi mîndru fără a fi orgolios. Mîndria e legată mai mult de părerea noastră despre noi înșine, orgoliul, de ceea ce ne-ar plăcea să gîndească alții despre noi. **(Jane Austen)**

— Să nu fii nici încrezător, nici banal, nici prea servil. Încrederea prea mare scade respectul, vulgaritatea face să fim disprețuitori, zelul ne face numai buni de exploatat.

— Mîndria e... fără îndoială, sămînța multor fapte mari. **(H. de Balzac)**

— Granița dintre demnitate și orgoliu o asigură modestia.

— E ușor să fii om de onoare cînd ești acoperit de onoruri. Să te văd cum ai arăta dacă ai fi silit să dormi sub poduri. **(A. Baranga)**

— Orgoliul: ... același lucru ca și umilința: întotdeauna este o minciună. **(G. Bataille)**

— Cînd... vanitatea personală sau alte motive meschine și josnice dictează acțiunile, atunci nu mai am nici un fel de considerație... **(A. Bebel)**

— Orgoliosul... om corupt de virtuțile și calitățile ce ar face din el o ființă perfectibilă.

— Întîlnești adesea oameni care au cu mult mai multă independență în părerile lor decît ar trebui și ar fi iertat să aibă pe lîngă inteligența de care dispun; insuportabil!!...

— După ce apune soarele, orice licurici crede că el îi e locțiitorul.

— *Consolatio mediocritas:* orice fir de nisip se crede pe sine însuși o sămînță de mărgăritar făr-de noroc.

— Înclinarea noastră de a crede în destin este întărită de orgoliul de a nu ne crede cu totul ignorați de restul universului. **(L. Blaga)**

— Orgoliul: ... insolența vanității. **(F. Caballero)**

— Ce-ai făcut, de-ai făcut bine / lasă-i pe alții s-o spună / niciodată n-a fost bună, / chiar pe drept, lauda de sine. **(P. Calderon de la Barca)**

— Cînd te laudă lumea, cercetează-te pe tine insuţi dacă eşti aşa cum zic oamenii: dar nici cu aceasta nu te mîndri. **(D. Cantemir)**

— Nu aştept să fiu lăudat, ci mi-ar fi destul să merit lauda celor buni.

— Nu trebuie, pe cît poţi, să te laşi ispitit a vorbi despre tine. **G. Carducci)**

— Modestia... atunci cînd se împleteşte cu adevărata vrednicie, face cinste celui care o are; iar dacă ea prin sine tace, faptele vrednice de laudă vorbesc cu prisosinţă şi sînt cu mult mai preţuite decît dacă ar fi însoţite de îngîmfare şi cutezanţă. **(B. Castiglione)**

— Ceea ce trebuie, în fond, ca să obţinem un fel de pace cu unii oameni... este să le permiţi în toate împrejurările să se etaleze, să se tăvălească în lăudăroşenii imbecile. Nu există vanitate inteligentă. Vanitatea e un instinct. Şi nu există om care să nu fie înainte de toate vanitos. Rolul de periuţă admirativă este aproape singurul în care omul îşi tolerează semenul cu o oarecare plăcere. **(L. F. Céline)**

— Falsa modestie este cea mai nevinovată dintre toate minciunile. **(S. R. N. Chamfort)**

— Modestia este o calitate care de multe ori are defectul de a fi prea naivă; iar naivitatea este un defect care are de multe ori calitatea de a fi prea modestă.

— Pentru unii oameni, umilinţa este o înălţare — întocmai după cum pentru alţii înălţarea este o umilinţă. **(M. Codreanu)**

— Vanitatea... formă desăvîrşită de egoism care poate îmbrăca aspectul virtuţii. **(I. Conrad)**

— Nu vă dezgoliţi mizeria internă; sînt atîţia care au gustul hoiturilor.

— Chiar cînd meriţi un compliment primit — vanitatea e mai mare ca meritul lăudat.

— Umanitatea va dispărea din prea multă energie cheltuită în vanităţi.

— E de preferat a suferi spre a scăpa de umilire, decît să ne umilim spre a scăpa de suferinţă; aceasta te înalţă

sau te distruge, ori te împietreşte, dar nu te aruncă niciodată în măsura comună. **(P. Constantinescu)**

— Vanitatea este un călător întîrziat care bate la poarta sufletului omenesc. Cei slabi, dornici de glorie, care speră să se ridice fără muncă, vor primi cu multă dragoste şi alai pe acest strălucit oaspete; însă oamenii de ştiinţă, filozofii şi visătorii timpului, care urmăresc un ideal în viaţă, nu se vor osteni să deschidă măcar o poartă acestui drumeţ, temîndu-se să nu li se tulbure liniştea lor sufletească. **(V. Conta).**

— Un om vorbi către univers: „Domnule, eu exist!" — „Cu toate acestea, răspunse Universul, faptul nu a creat pentru mine nici o obligaţie". **(St. Crane)**

— Modestia: ... dintre toate virtuţile, este aceea care reuşeşte cel mai puţin celor care o practică. **(P. J. de Crébillon)**

— Cînd văd proştii locuind în cele mai strălucite palate, înţeleg de ce Diogene trăia într-un butoi. **(Tr. Demetrescu)**

— Numai vanitoşii îşi închipuie că cu ei începe şi cu ei se va sfîrşi tot, că ei sînt alfa şi omega. **(Ov. Densusianu)**

— Unora, modestia le serveşte drept mantie a orgoliului. **(D. Diderot)**

— Modestia exagerată ca şi îngîmfarea sînt două defecte care ne împiedică în egală măsură de a afla adevărul asupra sufletului. **(A. C. Doyle)**

— Modestia: ... singura strălucire ce se poate adăuga gloriei. **(Ch. P. Duclos)**

— Demnitatea exclude platitudinea, dar şi aroganţa. **(V. Eftimiu)**

— Dintre toate virtuţile, modestia este cea mai greu de atins: nimic nu dispare mai greu ca dorinţa de a avea păreri bune despre noi. **(T. S. Eliot)**

— Toţi oamenii drepţi se mulţumesc cu propria lor laudă. Ei refuză să se explice şi sînt satisfăcuţi dacă faptele noi le fac acest serviciu. **(R. W. Emerson)**

— În conversaţie nu aduce vorba la tot pasul, cu rost sau fără rost, de isprăvile şi întîmplările tale; căci

plăcerea ce o ai tu de a povesti nu o au şi cei dimprejur de a te asculta. **(Epictet)**

— Decit să-ţi faci o falã din merite străine, / cu bruma ta de bunuri te-ai mulţumi mai bine. **(Fedru)**

— Laudele să le meriţi, dar să renunţi la ele. **(Fr. Fenelon)**

— Eu mă inchin în faţa celor mari, dar spiritul meu nu se inclină. **(B. de Fontenelle)**

— Modestia acoperă întotdeauna meritul, fără însă, să-l ascundă. **(B. Franklin)**

— Nu le este dat decit unor oameni, destul de puţini, să se socotească o excepţie; acest rol de privilegiat este cel mai ridicol, cel mai puţin scuzabil şi cel mai deşert, cind nu este justificat prin daruri superioare...

— Dorinţa îndrăzneaţă de a se deosebi de comunul semenilor săi, nu este cel mai adesea decit o înşelătorie comisă faţă de societate şi o injurie de neiertat adusă tuturor oamenilor modeşti care nu sînt nimic; a-ţi atribui o strălucire la care nu ai dreptul, înseamnă a uzurpa titlurile altuia şi a risca să fii prins, mai curînd sau mai tîrziu, în flagrant delict de jaf asupra tezaurului public al notorietăţii. **(E. Fromentin)**

— Nu în vanitate pare a consta principala mulţumire, ci în a fi altceva, şi cît se poate mai altceva decît eşti în realitate.

— Cea mai penibilă de păzit dintre toate regulile de bună cuviinţă e aceea care te opreşte să te lauzi. **(I. D. Gherea)**

— Înălţimea orgoliului se măsoară după adîncimea dispreţului.

— Mai întotdeauna îţi dezvălui limitele tocmai din vanitate, căutînd să le depăşeşti.

— Cred că nu există nimic pe lume care să te facă să fii modest, ca dragostea pe care o nutreşti pentru un om de valoare. **(A. Gide)**

— Modestia:... o abnegaţie exterioară ce se odihneşte pe o mare valoare intimă.

— E un mare defect să te închipui mai mult decît eşti şi să te preţuieşti mai puţin decît valorezi.

— Cine se declară mărginit ştiind bine ce spune e mai aproape de desăvârşire decît oricine.

— Cel ce nu se crede prea mare, valorează mai mult decît crede.

— Cele ce vrem să făptuim şi cele ce am făptuit sînt lucruri de care nu merită să vorbim, sau, dacă o facem, e supărător. **(J. W. Goethe)**

— Sînt mulţi, care ajunşi la un vîrf de munte, au ameţeli şi cad; iertaţi-i pe parveniţi. **(O. Goga)**

— Cînd ştii puţin dintr-un lucru, rămîi numai la ceea ce ştii sigur; dacă nu te vor socoti superior, te vor socoti însă serios. **(B. Gracian Y Morales)**

— Cineva îmi spunea: „fiecare om caută totdeauna să-şi umilească aproapele". Mi-e teamă că-i cumplit de adevărat. Mania noastră de-a avea totdeauna dreptate, de exemplu, nu-i altceva, ca şi dorinţa de-a străluci pe seama altuia, ca şi răutăţile nestăpînite care ne umplu gura.

— Smerenia innobilează fiinţele, atunci cînd este adevărată. **(J. Green)**

— Orgoliul cel mai vătămător nu este cel ce izvoreşte din propria preţuire, ci acela care se naşte din prea puţină consideraţie acordată celorlalţi. **(F. Grillparzer)**

— *Ambiţie-vanitate:* cine nu are dorinţa să se perfecţioneze, să se afirme prin activitatea lui, este — în mod evident — o mare mediocritate. Nu trebuie să confundăm însă necesitatea aceasta sufletească de a te afirma, deci înclinarea aceasta lăudabilă de a fi ambiţios, cu aceea de a fi vanitos, îngîmfat. Îngîmfarea e şi ea o dovadă de mediocritate a sufletului. **(D. Gusti)**

— Mirşav e omul care ţine-a se slăvi pe sine, / şi dintre toţi să se aleagă, orice-ar fi — pe sine. **(S. M. Hafez)**.

— Modestia îl înfrumuseţează pe om, dar un adevărat bărbat n-are de ce să se înfrumuseţeze. De unde se poate trage concluzia că nu ne e îngăduit să exagerăm cu modestia ...

— Să trecem peste sfiala de a ne recunoaşte în mod public calităţile! Cît de mîndru mă simt să declar cu voce tare: ... sînt un geniu! **(J. Hašek)**

— Nimeni nu este atît de desăvîrşit, încît să nu aibă nevoie, uneori, de altul: cine nu vrea să asculte pe nimeni e un prost fără vindecare.

— Sîntem intim legaţi de univers şi ne închipuim că obligaţia e reciprocă, ceea ce e, învederat, o eroare. **(W. Hazlitt)**

— Există oameni care cred că cunosc bine pasărea, pentru că au văzut oul din care a ieşit.

— Puteţi fi siguri că modestia oamenilor îşi are întotdeauna cauzele ei. **(H. Heine)**

— Oricîtă indiferenţă am arăta faţă de opinia publică, fiecare caută să se stimeze pe sine însuşi şi se socoteşte cu atît mai demn de stimă, cu cît se vede stimat de mai multă lume.

— Mîndria nu este decît sentimentul, adevărat sau fals, pe care îl avem despre marea noastră perfecţiune. Acest sentiment depinde de comparaţia pe care o facem între noi şi alţii, în favoarea noastră ... dorinţa ascunsă şi deghizată de a dobîndi stima publică.

— Sînt două feluri de a te lăuda: unul, spunînd lucruri bune despre tine, celălalt, spunînd lucruri rele despre celălalt.

— Acela care caută să informeze lumea asupra tuturor însuşirilor pe care crede că le are, este un îngîmfat şi fiecare îl ocoleşte.

— Mîndria este germenul atîtor virtuţi şi talente, încît nici nu trebuie să sperăm că o vom distruge şi nici măcar să încercăm a o slăbi, ci numai să o îndrumăm spre lucruri cinstite. **(Cl. A. Helvetius)**

— Orgoliul: ... violarea preceptului ca fiecare om să recunoască pe celălalt egalul său de la natură. **(Th. Hobbes)**

— Cel dintîi, să mă numească, printre cei din urmă, pot,/ dacă cei din urmă, printre cei din frunte, mă socot. **(Horaţiu)**

— Să nu fii nimic acolo unde ai fost totul, e o decădere pe care nu o poate suporta nimeni.

— Nu încape îndoială că una din urmările virtuţii e trufia. E între ele o punte făurită de diavol.

— Există oameni care vor cu orice preţ să aibă trecere şi, oriunde s-ar afla, să se ţină seama de ei. Acolo unde nu pot face pe profeţii, fac pe mucaliţii. **(V. Hugo)**

— Crezîndu-te că eşti mai mult decît eşti, nu vei înainta niciodată spre ceea ce-ţi închipui că eşti.

— Atîţia oameni simt nevoia să vorbească mai mult despre însuşirea pe care ştiu şi ei că o au mai puţin.

— Nu vitejii, ci cerşetorii îşi expun rănile.

— Stelele cred că soarele fuge de ele.

— Trufaşul nu poate fi recunoscător; el crede totdeauna că a meritat mai mult.

— Cînd te simţi altfel decît ceilalţi oameni, întreabă-te întîi dacă nu eşti cumva mai jos decît dînşii. **(N. Iorga)**

— Multe sînt lucrurile pe care nu îndrăznesc să le spună oamenii cu hainele rupte. **(Iuvenal)**

— Dorinţa de a avea o părere bună despre sine, se cere a fi întotdeauna sprijinită de dovezi. **(H. James)**

— Ambiţia nu este o crimă atunci cînd este justificată prin muncă şi cînd are drept scop binele public. **(J. Jaurès)**

— Modestia: ... un fel de pudoare a orgoliului. **(M. Jouhandeau)**

— Orgoliul: ... pasiune care face ca, din tot ce există pe lume, să nu te stimezi decît pe tine.

— Falsa modestie este ultimul rafinament al vanităţii.

— Modestia este pentru merit ceea ce sînt umbrele pentru chipurile dintr-un tablou. Ea dă meritului puterea şi relieful.

— Oamenii vorbesc în aşa fel, încît nu mărturisesc de bunăvoie decît nişte defecte mici şi pe acelea care presupun în persoanele lor talente frumoase sau mari calităţi. **(J. de La Bruyère)**

— Nu-i iertăm pe cei care ne fac să roşim. **(J. L. de La Harpe)**

— E lesne să-i faci pe oameni să creadă ceea ce doresc: îi convingi fără nici o greutate despre un lucru care le măguleşte amorul propriu. **(J. O. de La Mettrie)**

— Cel ce crede că poate găsi în sine însuşi tot ce-i trebuie ca să se lipsească de lumea întreagă se înşală

amarnic; dar cel care crede că lumea nu se poate lipsi de el, se înşală şi mai mult.

— Orgoliul ne împinge să veştejim cusururile de care credem că sîntem lipsiţi şi să dispreţuim însuşirile pe care nu le avem.

— A vorbi pe ocolite şi a micşora calităţile pe care le ai mi se pare că e o formă a vanităţii ascunsă sub o modestie aparentă, o îndemînare menită să facă să se creadă mai mult bine decît spunem noi.

— Îi iertăm adesea pe cei care ne plictisesc, dar nu-i iertăm niciodată pe cei plictisiţi de noi. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Modestia ...: cel mai greu de simulat dintre toate sentimentele. **(G.P.M. de Lévis)**

— Mă îndepărtez adeseori de fereastră cînd trece un cunoscut prin faţa ei, nu atît pentru a-l cruţa de obseeala unei plecăciuni, cît pentru a mă cruţa pe mine de prilejul de a vedea că nu mi-o face. **(G. Ch Lichtenberg)**

— Să fii mîndru numai atît cît îţi îngăduie meritele. **(Lucan)**

— Să nu-i învăţăm să întindă şi obrazul celălalt pe oamenii care, de două mii de ani, nu au primit decît palme. **(A. Malraux)**

— A te micşora vorbind cu umilinţă despre tine nu-i oare o prefăcătorie a îngîmfării? Bine este să nu vorbeşti despre tine. Dar aceasta omul n-o poate face decît dacă are siguranţa că cel puţin alţii vor şti să vorbească despre el. **(R. Martin du Gard)**

— Cea mai gravă lipsă de modestie a spiritului constă în a fi modest faţă de lipsa de modestie.

— Seriozitatea exagerată este lucrul cel mai ridicol, iar modestia exagerată este ironia cea mai amară. **(K. Marx)**

— Cînd oamenii afirmă că nu le pasă ce gîndeşte lumea despre ei, în majoritatea cazurilor se amăgesc singuri ... Dorinţa de a cîştiga aprobarea celor din jur constituie poate cel mai adînc înrădăcinat instinct al omului civilizat. **(W. S. Maugham)**

— Omul crede cu o uimitoare uşurinţă tot ce-i măguleşte amorul proriu. **(A. Maurois)**

— Mîndria nu reuşeşte niciodată mai bine ca atunci cînd se acoperă de modestie. **(Cavalerul de Meré)**

— Nu vorbeşti niciodată de tine, fără a fi în pagubă; vinovăţiile pe care tu însuţi le găseşti sînt neapărat mărite, laudele — micşorate. **(M. E. de Montaigne)**

— Trufia este o oglindă mereu îmbietoare; ne micşorează metehnele, ne măreşte calităţile. **(Ch. de Montesquieu)**

— Nu călca în picioare ce au făcut alţii, pînă să faci ceva mai bun cu mîinile tale.

— Poţi să te închini, fără să te pleci.

— Cînd te pleci în faţa cuiva, te priveşte pe deasupra.

— Slugarnicul se dă la o parte ca să facă loc şi cînd trece „nimeni". **(T. Muşatescu)**

— Şi oamenii şi soarta de-or fi să te lovească, / mîndria, demnitatea, să nu te părăsească; / mai bună e mizeria cu fruntea înălţată / decît cu înjosire mărirea cîştigată. / Chiar de-ar fi să-ţi dea a vieţii fericire, / nu merită ea toată, o singură-n josire. **(I. Negruzzi)**

— Vanitatea altuia nu ne displace decît atunci cînd se împotriveşte vanităţii noastre. **(Fr. Nietzsche)**

— Mîndria este apărarea autonomiei personalităţii împotriva mediocrităţii disperate şi obraznice.

— Un mare orgoliu îşi are rădăcina într-o cruntă umilinţă anterioară. **(P. Pandrea)**

— Noi nu ne mulţumim cu trăirea ce avem în noi şi în propria noastră fiinţă; voim să trăim în ideea celorlalţi, cu o trăire imaginară; şi facem în acest scop eforturi, ca să părem altfel decît sîntem ... Sîntem atît de îngîmfaţi, încît am voi să fim cunoscuţi de tot pămîntul şi chiar de oamenii care vor veni după noi, şi sîntem atît de vanitoşi, încît stima a cinci sau şase persoane care ne înconjoară ne amuză şi ne mulţumeşte. **(B. Pascal)**

— Începutul vanităţii omeneşti stă în iluzia despre perenitatea amintirii, renumelui, gloriei. **(V. Pârvan)**

— Cui i se îngăduie mai multe decît i se cuvine, acela vrea mai mult decît i se îngăduie. **(Publilius Syrus)**

— E firesc să își atribuie prea mult cine nu se compară cu nimeni. **(Quintilian)**

— Orgoliul conștiinței reprezintă nenorocirea conștiinței. Refuzind să fim, „ceva, orice“, riscăm să devenim obiectul unor transpoziții, unor substituiri lipsite de o esență adevărată. **(M. Raymond)**

— Modestia nu e dezinteres, ci o atitudine. **(L. Rebreanu)**

— Pentru un ochi pătrunzător, modestia nu e decit o formă mai vizibilă a vanității.

— Fii modest! E genul de orgoliu care displace cel mai puțin. Modestia stă bine oamenilor mari. A nu fi nimic și a fi totuși modest, e greu.

— Vanitatea noastră nu îmbătrînește: un compliment e întotdeauna o trufanda.

— Modestia poate fi o specie de orgoliu care vine pe o scară secretă.

— Trebuie să fim cinstiți și modești, dar trebuie să și spunem că sîntem așa. **(J. Renard)**

— Este o nobilă mîndrie care permite meritului să strălucească mai mult decît modestia. **(I. P. Richter)**

— Modestia: ... infatuare „binecrescută“. **(St. Roll)**

— Orgoliul e asemenea animalelor superioare; se hrănește cu prăzi pe care le disprețuiește. **(J. Romains)**

— Opinia altora despre noi și despre ceea ce ne interesează îndeaproape, atitudinile și așteptatele acțiuni ale altora, sînt motorul ascuns al celor mai multe dintre credințele și purtările bietului ins uman; mediul social ne influențează, dar, la rîndul nostru, dorim, mai ales, să-l influențăm. **(D. D. Roșca)**

— Pasiunii de a ne distinge îi datorăm tot ce omenirea are mai bun și mai rău: virtuțile și viciile, cunoștințele și erorile, cuceritorii și filozofii. **(J. J. Rousseau)**

— E tot atît de ridicol să-ți întocmești podoabă din modestie, ca și să te învinui de îngîmfare. **(G. Rovani)**

— Modestia e podoaba omului: stă bine oricui; totuși, ea e de două ori mai mare la acel care ar fi în drept să se mîndrească. **(Fr. Rückert)**

— Adesea dorința de a părea capabili ne împiedică să devenim capabili, deoarece sîntem mai dornici să arătăm ce știm, decît să învățăm ceea ce nu știm. **(Doamna de Sablé)**

— Virtutea modestiei a fost inventată numai ca apărare împotriva invidiei. **(A. Schopenhauer)**

— Adevărata modestie totuși este foarte potrivită cu dreapta apreciere a propriei noastre valori, și nu cere deloc să disprețuim orice merit. **(S. Smilles)**

— Desconsiderarea de sine are o falsă aparență de moralitate și religie. Și, deși desconsiderarea de sine se opune îngîmfării, acela care se va desconsidera pe sine este foarte aproape de îngîmfare. **(B. Spinoza)**

— Numai eroii de roman au obiceiul să ascundă ceea ce este în avantajul lor; în lumea reală ne grăbim să spunem tot ce ne face cinste, ba chiar și cîte ceva pe deasupra. **(Doamna de Staël)**

— Ne afectează profund numai umilința pe care o suferim din partea unuia mai tare decît noi. Umilința pe care o suferim din partea unuia mai slab, nici nu o remarcăm măcar. **(R. Stanca)**

— Amorul propriu se strecoară chiar și în inimile care slujesc drept templu celor mai înalte virtuți. **(Stendhal)**

— Orgoliul: ... forță nemiloasă. Cu cît e mai profund, cu cît mai mult roade. Este unul din acizii aceia care curăță rana, dar devorîndu-i țesutul. **(A. Suarés)**

— Ne îngîmfăm mai mult dacă ni se laudă calitățile sau meritele pe care nu le avem, sau nu le mai avem, decît pe cele reale. **(E. Sue)**

— Mijlocul de a-i face pe ceilalți să fie convinși de propria-ți valoare, nu e decît a avea tu însuți, despre tine, o părere excelentă. **(O. Șuluțiu)**

— Canalului îi place să creadă că fluviile nu au altă menire decît să-i aducă apă. **(R. Tagore)**

— Mîndria ... printre simțămintele adînci ale omului, nu există altul mai apt să se prefacă în probitate, patriotism și conștiință, căci omul mîndru are nevoie de respectul de sine și, pentru a-l obține, e ispitit să-l merite.

— Orgoliul nu e decît o varietate a egoismului. **(H. Taine)**

— Timiditatea e o formă a orgoliului; orgoliul celor slabi. **(A. Thibaudet)**

— De multe ori modestia este luată drept slăbiciune. **(L. N. Tolstoi)**

— Nu avem destul amor propriu pentru a rămine nepăsători la disprețul altora.

— Îi jignim uneori pe oameni cînd le aducem laude care le arată limitele meritului lor; puțini sînt destul de modești ca să suporte fără supărare să fie judecați la justa lor valoare. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Onoarea e poezia datoriei.

— Toate religiile au avut schisme și erezii; religia Onoarei, nu. Credința ei este aceeași pretutindeni. **(A. de Vigny)**

— Valorez puțin cînd mă contemplu, dar mult cînd mă compar! **(Villiers de L'Isle-Adam)**

— Nu există pe lume decît un singur lucru mai rău decît să se vorbească pe seama ta de rău, și acela e să nu se vorbească deloc. **(O. Wilde)**

— Abilitatea fundamentală a snobului constă în identificarea persoanei sale cu tot ce este acreditat de puterile suprem-hotărîtoare ale momentului. **(P. Zarifopol)**

Morală — moravuri

— Etica constă în întregime mai întîi din îndemnuri împotriva nestăpînirii poftelor și patimilor, apoi din recomandarea regulilor de viață. Este fără de seamăn demnitatea ei, fără de seamăn folosința ei care se întinde tot atît cît viața omului, căci nimeni într-ale sale sau în viața publică, în timpul liber sau în treburi, în pace sau în război, în mulțime sau singur, n-ar putea săvîrși ceva bun decît sub îndrumarea și călăuzirea acesteia. **(R. Agricola)**

— Ceea ce este propriu fiecărei morale, este considerarea vieții umane ca o partidă pe care o poți cîștiga sau pierde, și de a-l învăța pe om mijlocul de a o cîștiga. **(Simone de Beauvoir)**

— Istoria moravurilor, care se schimbă din generație în generație, este mai interesantă decît istoria războaielor și tratatelor ... reînnoirea moravurilor prin reînnoirea generațiilor este unul din principalele mijloace de care se folosește providența pentru a duce omenirea spre desăvîrșire. **(V. G. Belinski)**

— Ne vine foarte la neîndemînă să soluționăm chestiuni strict științifice dintr-un punct de vedere „moral". Dar dacă n-am face uneori acest lucru, omenirea s-ar prăbuși.

— Să se abțină de la aprecierea morală a altora aceia care pe ei înșiși nu se judecă mai sever decît pe alții. Un tip cu adevărat moral este sub raport etic mai exigent față de sine însuși decît față de alții.

— Orice imperativ moral trebuie corectat printr-un sentiment al situației. Altfel morala ia forma patologică a ideilor fixe.

— Legile morale se schimbă după locuri și timpuri; unii găsesc în aceasta un motiv să nu asculte de nici una... **(L. Blaga)**

— Cele mai multe predici morale sînt murale: pentru pereți. **(V. Bogrea)**

— Între domeniul hedonismului estetic și acel al moralei absolute, există vastul domeniu al relativului, cîmp al acțiunii fecunde și al adevăratei morale omenești. **(O. Botez)**

— Preceptele morale au mai multă putere în gurile acelora care nu le-au încălcat niciodată. **(F. Caballero)**

— Morala unui om, scara lui de valori, nu are sens decît prin cantitatea și varietatea experiențelor care îi sînt date să le acumuleze. **(A. Camus)**

— Adevărat moral e doar acela care vrea cu dinadinsul a fi bun: iar pentru aceasta are nevoie nu atît de precepte morale, cît de voința însăși. **(B. Castiglione)**

— Cînd zic că o acțiune este morală, vreau să spun că imaginea propriei mele persoane săvîrșind același act este admisă de conștiința mea; într-un cuvînt, că faptul a anticipat o dispoziție permanentă a voinței mele de a realiza aceeași acțiune. **(G. Călinescu)**

— Dezideratele morale sînt mai totdeauna relative **față de** noi înșine și absolute față de ceilalți.

— Morala e balanța în care pretutindeni se va cîntări binele și răul — deși ne lipsește unitatea de măsură după care să le cîntărim. **(M. Codreanu)**

— Morala:... arta înfrumusețării existenței, potrivit sensului nostru înnăscut de armonie.

— Moralitatea:... o continuă experimentare, urmărind unificarea sau sinteza Binelui în cadrul puterii omului de a se construi ca personalitate. **(P. Comarnescu)**

— Proștii fac din morala lor un tot compact și indivizibil pentru ca această morală să intervină cît mai puțin în faptele lor și să-i lase liberi în toate detaliile vieții. **(B. Constant)**

— În viața morală nu se creează nimic, cel mult se atenuează un instinct și se stimulează demnitatea. **(F. Constantinescu)**

— Morala nu poate fi decît o higienă specială, care are drept scop de a purifica atmosfera îmbîcsită de viciile și prejudecățile unei societăți. Acei care au făcut acest lucru să fie siguri că niciodată nu vor fi bolnavi sufletește, căci, după cum o higienă bine înțeleasă oprește flagelul unei boli, tot astfel și o morală aplicată cu tactică, împiedică surparea societății. **(V. Conta)**

— Numai dacă ne situăm în mod ideal în aceleași condiții în care s-a aflat cel ce a luat o anumită hotărîre, putem să judecăm dacă aceasta a fost morală sau imorală. **(B. Croce)**

— Cei mai mari dușmani ai progresului moral și social sînt apatia și îngustimea conștiinței. **(E. R. Curtius)**

— *Regulile morale provizorii* ...: Prima maximă a mea era de a mă supune legilor și obiceiurilor țării mele...; ceea de-a doua maximă a mea era de a fi cît mai hotărît cu putință în acțiunile mele; a treia maximă era de a mă strădui întotdeauna să mă înving pe mine însumi mai degrabă decît soarta și să schimb mai degrabă dorințele mele decît ordinea lumii. **(R. Descartes)**

— Fii cumplit, sînt de acord; dar groaza pe care mi-o inspiri să fie temperată de vreo mare idee morală. **(D. Diderot)**

— Omul este o personalitate vie, care are propriul său bine și scop, care — între el și lume — are drept intermediari nevoia și interesul. Datoria morală a unui individ nu depășește niciodată interesul său. Ceea ce depășește însă această limită este *forța materială* a generalului asupra particularului.

— Morala e noțiunea generală a unor legi morale foarte diferite și contradictorii, care urmăresc scopul comun de a reglementa comportarea omului față de sine și de alții în așa fel încît să fie luat în seamă nu numai prezentul, dar și viitorul, nu numai un singur om, ci și ceilalți, individul, dar și specia. **(I. Dietzgen)**

— Umpleți-vă inima și sufletul, oricît de larg ar fi el, cu cele mai înalte sentimente și idealuri, cu cea mai înaltă morală a veacului nostru. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Numai rațiunea, știința și realismul nu pot crea decît un furnicar și nu o „armonie" socială, la care omul s-ar putea adapta... Fundamentul fundamentelor e dat de principii morale...

— Negînd responsabilitatea morală a individului, se neagă în același timp și libertatea acestuia. **(F. M. Dostoievski)**

— Se poate spune că este moral tot ceea ce-i sursă de solidaritate, tot ceea ce obligă pe om de a se confrunta cu alții, de a-și reglementa mișcările sale nu numai sub impulsul egoismului său; și moralitatea va fi cu atît mai puternică cu cît aceste legături sînt mai numeroase și mai intense.

— Morala nu începe decît odată cu dezinteresul, cu devotamentul. Dar dezinteresul n-are sens decît dacă subiectul căruia ne supunem are o valoare mai înaltă decît noi, indivizii. În lumea experienței eu nu cunosc decît un singur subiect, care posedă o realitate morală mai bogată și mai complexă decît a noastră: colectivitatea.

— Societatea... este scopul și izvorul moralei... Sistemele de morală practicate de către popoare sînt în funcție de organizarea socială a acestor popoare... În linii mari, fiecare societate are morala care îi trebuie... **(E. Durkheim)**

— Imperativul moral este cel mai preţios bun tradiţional al umanităţii. Conduita morală nu înseamnă pur şi simplu exigenţa de a renunţa anume la plăcerile vieţii, ci mai degrabă interesul plin de solicitudine pe care-l depune cineva ca să făurească o soartă mai bună pentru toţi oamenii. **(A. Einstein)**

— Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic. **(M. Eminescu)**

— În mod conştient sau inconştient, în ultimă instanţă, oamenii îşi formează concepţiile lor morale pornind de la relaţiile practice pe care se bazează poziţia lor de clasă, adică ele izvorăsc din relaţiile economice. **(Fr. Engels).**

— Morala: ... fiica liberului arbitru. **(A. Esquiros)**

— Actul moral este întotdeauna un lucru lăudabil şi pe care oamenii îl respectă; dar pentru a-şi păstra căldura de comunicare, virtutea pătrunzătoare şi însufleţitoare, pentru a fi pe plac şi, deci, pentru a avea efectul dorit, el nu trebuie să fie dinainte plănuit, să nu aibă prea mult aerul că-şi dă seama de el, să aibă o oarecare simplitate şi uitare de sine. Dacă nu, pare mai puţin un act şi mai mult o lecţie care se deghizează în act. Rămîne mai curînd demn de respect în loc să fie simpatic şi molipsitor. **(E. Faguet)**

— Orice morală se întemeiază pe ideea că un act este grevat de urmări care-l legitimează sau îl poate discredita. De aci decurge şi consecinţa inevitabilă a plăţii după fapte, în toate acţiunile şi angajamentele noastre.

— Orice morală se constituie iniţial prin răspunsul dat unor împrejurări simple şi prin descoperirea unor adevăruri pe măsura lor. **(O. Fodor)**

— Legile morale care se impun individului nu sînt altceva decît condiţiile generale ale societăţii. **(A. Fouillée)**

— Cine vrea să argumenteze că treapta cea mai înaltă a moralităţii este atinsă doar de acela care a cunoscut abisurile păcatului, uită un lucru, şi anume că moral este doar cel care, resimţind tentaţia, nu cedează în faţa ei. Celui care păcătuieşte pentru ca apoi, prin căinţa sa, să exprime înalte cerinţe morale, i se poate reproşa oricînd că îşi face viaţa prea uşoară. El nu

reuşeşte ceea ce este esenţial în morală, şi anume renunţarea, căci modul de viaţă moral este un interes practic al umanităţii. **(S. Freud)**

— Cine face uz de inteligenţa sa în detrimentul altora, sau îi îngrădeşte măcar pe ceilalţi prin ea, e în această privinţă imoral.

— Nu prea culegem recunoştinţă de la oameni dacă vrem să le înălţăm necesităţile interioare, să le sădim în minte o idele mai măreaţă despre ei, să-i facem să simtă splendoarea unei existenţe adevărate şi nobile.

— Acolo unde trebuie să încetez să mai fiu moral, nu am nici o putere. **(J. W. Goethe)**

— Importanţa unui om în societate e determinată totdeauna de situaţia lui morală. Ca să duci un rol de conducător în viaţa publică, ca să-ţi tragă în cumpănă cuvîntul şi să-ţi fie ascultat, trebuie să reprezinţi o valoare morală... Poţi să ai o vervă strălucitoare în tot ce spui, poţi să fii un splendid sofist, poţi să vii în palmă cu adevărul neted, lumea are să te asculte şi are să dea din umeri: ce păcat că nu-i om de omenie! **(O. Goga)**

— Binele moral nu priveşte interesele indivizilor, ci interesul colectivităţii. Morala începe din momentul în care individul săvîrşeşte binele pentru alţii, pentru societate. Chiar cînd acţiunea se referă la persoana proprie, dacă slujeşte şi interesul colectivităţii, poate fi un bine moral. Dacă mă desăvîrşesc ca să fiu folositor oamenilor şi societăţii din care fac parte, întreprind un act moral.

— Rostul solemn al moralei sociale este de a face să existe umanitatea.

— A predica morala este uşor; a întemeia morala este greu.

— Imperativul moral al vremurilor noastre ar trebui să sune astfel: deveniţi o personalitate, pentru a o desfăşura în toată plinătatea ei! Desfăşuraţi-vă personalitatea, pentru a creea, prin ea, valorile de cultură ale umanităţii. **(D. Gusti)**

— În morală, ca şi în economia politică, e necesar ca ceva din noi să circule în societate, ca fiinţa noastră şi

viața noastră proprie să se contopească cu aceea a omenirii întregi. **(J. M. Guyau)**

— Incontestabil, umanitatea își dă seama în general că prima și cea mai autentică condiție a fericirii sale este îndulcirea moravurilor, și o bună parte din forțele sale este îndreptată în acest sens. **(S. Haret)**

— Adevărata conștiință morală este conștiința care acționează; în aceasta constă realitatea moralității sale.

— Moralitatea este conformitate, unire cu legea vieții — dacă însă această lege nu-i lege a vieții, ci ceva străin, atunci ea este o rupere de ea în cel mai înalt grad.

— Moralitatea individului este numai bătaia de puls al întregului sistem. **(G. W. F. Hegel)**

— O națiune nu poate fi regenerată dacă regimul ei nu dovedește o înaltă forță morală. Această forță regenerează. **(H. Heine)**

— Nimeni nu-și pune problema că morala, ca orice știință, cere mult studiu și meditație. Fiecare crede că o cunoaște, pentru că nu există școală publică în care să se predea această disciplină.

— Pentru a merita stimă, moraliștii trebuie să folosească timpul și capacitatea spirituală pe care le-au pierdut întocmind maxime despre virtute, în cercetarea mijloacelor cele mai potrivite pentru a forma oameni de treabă și virtuoși.

— Legarea interesului personal de interesul general este capodopera pe care trebuie să și-o propună morala. Dacă cetățenii nu și-ar putea realiza fericirea personală fără să realizeze binele public, nu ar mai exista alți vicioși decît nebunii; toți oamenii ar fi puși în situația de a fi cu necesitate virtuoși. **(Cl. A. Helvetius)**

— Morala se leagă indisolubil de ideea de *bine*, opusă ideii de *rău* care într-un anumit înțeles... este obiectul exclusiv al moralei pe planul vieții.

— Evoluția morală a omenirii... în linii mari, a trecut de la egoismul colectiv al micilor comunități și egoismul individual, existent și la animale, la obligația morală de a privi în fiecare om, fără nici o discriminare, umanitatea întreagă, și de a face din fiecare om,

în numele aceleiași umanități, un scop în sine, valoare supremă. **(T. Herseni)**

— Adevărata morală, ca și adevărata politică, este aceea care caută să-i apropie pe oameni unii de alții, ca să-și făurească cu eforturi comune fericirea lor mutuală. Orice morală care separă interesele noastre de acelea ale asociaților noștri este falsă, absurdă, contrară naturii.

— Este sigur că omul este o ființă sociabilă care în toate caută fericirea sa; că în mod obișnuit nu este rău decît pentru că fără aceasta ar fi obligat să renunțe la bunătatea sa. Acestea fiind stabilite, educația trebuie să învețe pe oameni să cunoască raporturile care există între ei și îndatoririle care decurg din aceste raporturi. **(P. H. D'Holbach)**

— Cînd cineva persiflează morala, toate posibilitățile sînt că e un om de treabă. Dar cînd cineva predică necontenit morala, toate posibilitățile sînt că e un om plin de păcate. **(G. Ibrăileanu)**

— În ordinea morală se poate ceea ce e cu neputință în ordinea fizică; ca unul mai mic să privească de sus pe unul mai mare.

— Moralitatea se reazimă pe respectul de alții și pe respectul de sine **(N. Iorga)**

— Rolul moralei practice este de a determina precis care sînt adevăratele datorii ale personalității umane. **(Paul Janet)**

— Există oameni care n-au morală decît din bucăți; e o stofă din care nu-ți faci haină. **(J. Joubert)**

— Două lucruri îmi umplu sufletul cu veșnic nouă și crescîndă admirație și venerație, cu cît mai des și mai strălucitor gîndirea se îndreaptă spre ele: cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine. **(Imm. Kant)**

— Morala:... o realitate înaintea oricărei gîndiri raționale. **(H. von Keyserling)**

— Țelurile morale și sociale ale umanității au triumfat asupra unei ordini naturale care, în indiferența ei față de om și scopurile lui, l-a izolat în afara ei; omul își creează propria lui istorie viitoare, ca replică a ingenioasei teleologii inventate de el. **(M. Krieger)**

— Întreaga morală constă în găsirea unui echilibru între aceste două forțe: instinctul (sau afectul) și conștiința.

— Preceptele și acțiunea trebuie să coincidă deplin. Preceptele cele mai sublime, sistemele cele mai impunătoare au valoare doar în măsură în care se realizează. Fără practică nu există decît vorbărie și ipocrizie.

— Autonomia conștiinței este baza virtuții. O viață umană are valoare morală atunci cînd, oricît de mediocră ar părea, este produsul unei libertăți exercitate zilnic în scopul de a-i orienta și regla desfășurarea. **(G. Lanson)**

— Morala unei societăți date, a unei epoci date, este determinată de ansamblul condițiilor sociale existente. Morala într-o societate dată este strîns legată de alte fenomene sociale și constituie cu acestea serii de fenomene sociale, realitatea socială existentă. **(L. Levy-Brühl)**

— Un scop final moral este acela ce pune lumea în mișcare... ultimul fundament al lumii este de natură spiritual-etică. **(Th. Lipps)**

— Dominată de jocul forțelor fizice, viața ignorează directivele morale în întreaga scară biologică; ieșită din conștiința omenească, numai morala a putut rectifica procesul lent al forțelor, după norme ideale și face, astfel, posibilă viața socială prin înfrînarea tuturor acțiunilor dăunătoare colectivității. De valoare inegală, esențiale sau numai subsidiare, din pura concepție aceste principii morale, au devenit instincte rationale ce constituie fundamentul oricărei alcătuiri sociale.

— Împinsă prea departe și în domenii ce nu sînt esențiale vieții colective, intransigența morală ar duce însă la uniformitate și ar rezuma jocul liber al actelor omenești la un mecanism riguros... Împotriva acestei tendințe de uniformizare se ridică spiritul de libertate care, fără a porni dintr-o dezordine principială, atacă ordinea, contribuie la procesul vieții printr-o rectificare de valori, introduce în cursul normal al lucrurilor un element de fantezie și raritate — fără să sape, totuși viața în izvoarele ei adînci. **(E. Lovinescu)**

— Pentru orice etică adevărată este caracteristic că — oricît de mare ar fi distanța dintre imperativul etic și

nivelul mediu al practicii cotidiene — ea apelează la acea esență din om pe care fiecare o conține în el ca om, ca personalitate, oricît de mari ar fi luptele lăuntrice, oricît de adînci crizele ce însoțesc dezvoltarea acesteia, cercul imanent al personalității umane în genere tot nu este rupt: esența cerută de etică, fie ea oricît de greu de cucerit, este totuși esența fiecărui om individual ca om. **(G. Lukács)**

— Morala nu cunoaște dogme. Legea morală nu e decît un întreg de conveniențe sociale și, prin natura sa, acest întreg e provizoriu, deoarece trebuie să evolueze odată cu societatea, dacă vrea să-și păstreze valoarea practică. **(R. Martin du Gard)**

— Etica este... o problemă dramatică, poate cea mai dramatică; omul nu poate trăi în afara unor reguli de conviețuire, el simte că trădînd aceste reguli se condamnă singur la pieire... A te situa în afara moralei, înseamnă a trăda condiția de om...

— Morala e mai mult decît o sumă de reguli, oricît de nobile și bine intenționate ar fi aceste reguli; morala este expresia directă a iubirii și a inteligenței. Un om prost nu poate fi niciodată moral, fiindcă îi este imposibil să discearnă binele de rău. **(T. Mazilu)**

— Nu există o teorie a moralei valabilă în mod absolut, ci numai sisteme morale relative, care se deosebesc foarte mult, în funcție de condițiile economice de viață ale diferitelor popoare și clase. **(Fr. Mehring)**

— Morala:... temelia politicii: fără ea, legile se prăbușesc și fericirea se îndepărtează. **G. R. Mirabeau)**

— Moravurile... felul tradițional de a acționa și evolua.

— Moralitatea:... supunere față de moravuri.

— Morala:... cea mai mare maestră a educației.

— Nu există fenomene morale, ci numai interpretări morale ale fenomenelor. **(Fr. Nietzsche)**

— În locul credinței, iubirii și nădejdei — cei trei piloni ai moralei tradiționale — am găsit munca, necesitatea jertfei individuale și politețea, trei faruri în bezna moralei contemporane. Credința a pierit și a venit neantul, adică ne reîntoarcem pe pămînt, la materie și ciocă-

nim, din cînd în cînd, prin artiști și savanți, la poarta incognoscibilului. În locul iubirii absolute și unilaterale a trebuit să recunoaștem iubirea-ură. În locul nădejdei în viața viitoare ne-a rămas mîngîierea în muncă și în trinitatea artă-știință-meșteșug. Nu este de loc excesiv locul acordat de noi politeței, care nu s-a codificat. Un cod al bunelor purtări și un cod penal asupra relelor instincte și tendințelor sociale ajută pe oameni, mnemotehnic, să iasă din impasurile vieții colective, îi îndrumează spre viața de relație, spre viața socialistă, care este — probabil — destinul fericitor al omului modern. **(P. Pandrea)**

— Educația morală, fără de care etica rămîne numai o vorbă, este o valoare căreia îi stă bine clar-obscurul. Ostentația o nimicește, ceea ce explică și faptul că predica morală ne repugnă.

— Morala există pentru noi numai cînd o călcăm noi înșine și ne urmărește cu remușcarea. **(E. G. Papahagi)**

— În concepțiile etice ale oamenilor nu e nimic *absolut*, ele se schimbă odată cu schimbarea condițiilor în care trăiesc oamenii. **(G. V. Plehanov)**

— Morala e lupta contra naturii, dar din iubire față de ea; religia e lupta contra naturii, din ură însă. **(M. Pradines)**

— Cele mai multe lucruri au o asemenea natură, încît sînt morale sau imorale nu atît în temeiul faptelor, cît în temeiul cauzelor lor. **(Quintilian)**

— Omul total nu e posibil decît într-o societate fără clase; aceasta va fi creațiunea morală cea mai importantă a civilizației.

— Orice înfăptuire etică presupune o renunțare, un grad oarecare de ascetism. Actul moral rupe lanțul tihnei și al comodității. El iese din făgașul unei fericiri rutinare și al unei stări de liniște și beatitudine, spre a opta pentru o situație penibilă. Fără îndoială este o faptă progresistă și revoluționară . . .

— Morala începe acolo unde se inaugurează lupta internă în conștiință, unde neliniștea stîrnită de două soluții posibile se revolvă printr-o renunțare la confortul sufletesc prezent pentru o cale mai dificilă, dar mai justă. O optare sub semnul renunțării și al suferinței.

Refuzul agrementului prezent, refularea plăcerii de moment, rezistența la comoditatea sufletească în schimbul unei perspective ce pare mai dreaptă, dar care poate fi problematică în reușită — iată natura conflictului de conștiință care stă la baza gestului etic.

— Un suflet care cunoaște tot răul, luptă cu el și-l învinge, are calități de erou; lupta și victoria dau sens moralei. **(M. Ralea)**

— În morală, ca și în artă, să spui nu-i nimic, să faci e totul . . . În morală, adevărul n-are preț decît cînd devine simțămînt și n-atinge toată valoarea sa decît cînd se înfăptuiește. **(E. Renan)**

— În artă să nu faci nimic, niciodată, ca alții; în morală, fii ca toată lumea.

— Morala e în fapte, nu în sentimente. **(J. Renard)**

— Morala: religie universală, fiică a justiției și a cunoașterii. **(Rivarol)**

— Binele este o valoare intențională, el se bazează pe străduință, pe voință, ceea ce înseamnă că existența lui depinde de realizarea lui de fiecare clipă, prin fiecare act.

— Binele nu înseamnă recunoașterea și formularea unei abstracțiuni, ci afirmarea practică, concretă, la un moment dat, a unei intențiuni . . .

— Orice acțiune care nu respectă decît anumite precepte formale, nu este și nu poate fi un act moral. Epocile de decadență morală se caracterizează tocmai prin aceea că ele reduc totul la un simplu formalism, care însă este golit de conținutul intențional . . .

— Formele, desigur, își pot avea și își au importanța lor, actul moral însă, în esența lui, nu depinde de ele. Dimpotrivă, tocmai formele sînt acelea care pot masca mai bine intențiile și actele cele mai imorale, ducînd astfel la faliment viața morală. Nimic nu este mai primejdios pentru etica omenească decît refugiul în lumea formelor. **(L. Rusu)**

— Morala fără simțul paradoxului este banală.

— Omul are doar atîta morală cîtă filozofie și poezie are. **(Fr. K .W. Schlegel)**

— În toate timpurile și la toate popoarele, fundamentul oricărui cod etic demn de luat în considerare a fost și este autonegația. Propovăduirea eticii ia întotdeauna forma unei revendicări, a unui deziderat, a unui „tu trebuie", care, într-un fel, este opus voinței noastre primare...

— Viața noastră conștientă, nu vreau să spun că trebuie să fie, ci este, de fapt, în mod necesar, o luptă continuă împotriva eului nostru primar. Pentru că eul nostru natural, voința noastră primară, cu dorințele sale înnăscute, este corelativul mental al moștenirii materiale pe care am primit-o de la strămoșii noștri...

— Ca specie ne dezvoltăm și înaintăm pe frontul generațiilor; prin urmare, fiecare zi din viața unui om reprezintă o mică porțiune din evoluția speciei noastre, aflată în plină desfășurare...

Sînt un om de știință, nu un moralist. Să nu credeți că socotesc ideea dezvoltării speciei noastre spre un scop superior ca fiind un motiv temeinic pentru răspîndirea codului moral. Ea nu ar putea să fie, întrucît este un scop neegoist, un motiv dezinteresat și deci acceptarea ei presupune virtutea. Sînt la fel de neputincios ca oricare altul în a-l explica pe „trebuie" al imperativului kantian...

— Legea etică în forma sa generală cea mai simplă *(nu fi egoist!)* este doar un fapt, ea este aici, cu ea este de acord majoritatea covîrșitoare chiar a celor ce nu o respectă prea des. Consider existența sa enigmatică drept un simptom al faptului că ne aflăm la începutul unei transformări biologice de la atitudinea generală egoistă spre una altruistă, un simptom al omului pe cale de a deveni *animal social*...

— Pentru un animal singuratic egoismul este o virtute care tinde să păstreze și să amelioreze specia; în orice comunitate el devine un viciu distructiv. **(E. Schrödinger)**

— Cel mai mare dușman al eticii este insensibilitatea. A rămîne bun înseamnă să păstrăm ochii deschiși. Noi toți semănăm cu un om care merge prin frig și zăpadă. Vai de el dacă se lasă să cadă cedînd oboselii și somnului: nu se va mai deștepta. Tot așa, omul moral din noi sucombă dacă ostenim să-i înțelegem

pe alții și să-i compătimim pentru grijile și suferințele lor.

— Adevărata etică începe acolo unde încetează folosirea cuvintelor. **(A. Schweitzer)**

— Marele secret al moralei este dragostea sau ieșirea din propria noastră fire și identificarea noastră cu frumosul ce există în idei, acțiuni sau persoane, altele decît ale noastre...

— Un om, pentru a fi foarte bun, trebuie să-și folosească intens și amplu imaginația; el trebuie să se pună în locul altuia sau al multor altora; durerile și bucuriile speței trebuie să devină ale sale. Mărețul instrument al binelui moral este imaginația. **(P. B. Shelley)**

— Valoarea etică este o formă de realizare a unității Eului cu sine însuși dar ea nu se mărginește la acordul elementelor de conștiință între ele, ci se extinde dincolo de ele, în domeniul acțiunii practice, cucerind-o, păstrînd-o, convertind-o la sensurile și normele vieții spirituale...

— O acțiune devine o înaltă valoare etică atunci cînd traduce și confirmă în ordinea exterioară a lucrurilor un principiu, o convingere, un imperativ, o aspirație, logicește recunoscute și adoptate în ordinea interioară. **(E. Speranția)**

— Mizeria face să crească ignoranța, ignoranța face să crească mizeria... Absența fericirii conduce la absența moralității. **(Doamna de Staël)**

— Dacă familia n-ar mai fi baza societății, dacă conștiința individului n-ar fi inviolabilă, dacă meritul n-ar mai fi unicul criteriu al selecțiunii sociale, dacă cinstea n-ar mai fi prezumția primă și legitimă asupra oricărei acțiuni omenești, dacă iubirea n-ar mai fi cimentul tuturor celulelor sociale, dacă într-un cuvînt, toate aceste credințe ar fi exilate din lumea noastră, atunci care om de inimă nu s-ar grăbi să le urmeze ieșind și el, ostentativ, din cercul unei existențe transformate în infern?. **(I. Trivale)**

— Dacă judecăm pe oameni după aspectul faptelor lor, vom găsi mult mai mulți oameni morali decît dacă-i judecăm în raport cu motivele acțiunilor lor. De cele mai multe ori, oamenii făptuiesc acte morale fie din

teamă față de cei din jur, fie din indiferență și imobilism fie chiar dintr-un simplu capriciu. Făptuiesc acte morale din considerente pur morale numai cîțiva, care par adeseori mai puțin morali chiar decît aceia care sînt numai întîmplător morali. **(K. Tsatsos)**

— O formulă etică trebuie să se adapteze cu rectitudine slăbiciunii naturale a omului. Omul e slab, acesta e adevărul. Idealul moral trebuie să se coboare pînă la umilința condițiunii omenești. El trebuie să fie ca bunul samaritean ce se abate din drum pentru a lega rana drumețului căzut în noroi. **(T. Vianu)**

— Dacă etica omenească vrea să se înalțe deasupra platitudinii burgheze, ea trebuie să se întemeieze pe o mai adîncă și mai cuprinzătoare cunoaștere a ființei omenești și a lumii. **(F. Wedekind)**

— Semnul distinctiv al atitudinii morale este ... judecata perfect obiectivă, pe care subiectul o aplică tot atît de exact și fără cruțare lui însuși ca și oricărui alt fenomen din cuprinsul experienței sale. **(P. Zarifopol)**

Mulțumire — nemulțumire

— Toate mulțumirile trebuie plătite; înainte de a se căpăta, par destul de ieftine, în urmă, prea scumpe. **(I. L. Caragiale)**

— Trebuie să găsim recompensă în faptele noastre înseși; o binefacere nu e un ban dat cu dobîndă. **(Al. Dumas — tatăl)**

— Nimic nu-i va ajunge aceluia care consideră puțin ceea ce de fapt este suficient. **(Epicur)**

— Automulțumirea: ... cea mai bună piatră de mormînt a talentului. **(N. Iorga)**

— Dacă observăm cine sînt acei care nu laudă pe nimeni, care învinuiesc mereu, care nu sînt mulțumiți de nimeni, veți recunoaște că sînt aceiași de care nimeni nu este mulțumit. **(J. de La Bruyère)**

— Cînd mori de sete, și apa dintr-o băltoacă ți se pare un dar dumnezeiesc: deosebirea, totuși, persistă. **(Fr. I. Rainer)**

— Mulțumește-te cu ce este, dar caută ceva mai bun. **(Socrate)**

— Cînd viața îți apare ca un rezervor imens de bucurii și plăceri, ca un prilej unic de desfătare și nu ca o „vale a plîngerilor", e greu să nu te crezi frustrat și nedreptățit atunci cînd ți se pare că nu ai partea ta întreagă la ospățul comun. (Și aproape totdeauna omului i se pare acest lucru, dorințele lui fiind infinite). **(G. Topîrceanu)**

— Nemulțumirea: ... primul pas către progres. **(O. Wilde)**

Muncă, efort, creație, acțiune — lene, comoditate

— Cînd îi sfătuim pe oameni să jinduiască după o viață mediocră, liniștită și lipsită de riscuri, pierdem din vedere că ar trebui să le mai spunem că le va trebui și multă înțelepciune spre a o îndura.

— N-am făptui niciodată nimic dacă am ține seama de uriașa greutate a lucrurilor și de slăbiciunile omului.

— Ceea ce ni se pare măreț la un Michelangelo e voința-i vijelioasă, care nu se mulțumește cu darurile lui din naștere, și dintr-o viață ușoară face o viață de trudă.

— Nu e o întîmplare că cei care muncesc cu mîinile sînt pașnici, mai e și faptul că biruiesc clipă de clipă. Pentru ei timpul se scurge rodnic și făuritor. Înving moartea fără încetare, și aceasta este adevăratul fel de a ne gîndi la ea.

— Omul se formează prin trudă; adevăratele lui plăceri trebuie să le cîștige, trebuie să le merite. Trebuie să dea, înainte de a primi. **(Alain)**

— Faptele noastre ne fac ceea ce sîntem. **(W. H. Allen)**

— A. trăi înseamnă a reacționa, și mai ales a străluci. Pasivitatea este o stare inertă. Nu merită să trăiești dacă anticipezi moartea prin apatie.

— Tu trebuie să faci mai ales ceea ce nimeni n-ar putea face în locul tău. **(H. Fr. Amiel)**

— Nu uita că în viață omul nu trebuie să ceară fericirea decît de la munca lui. **(H. Ch. Andersen)**

— Viața, în totalitatea ei, este creatoare, și după fecunditatea ei se măsoară forța vitală a cuiva.

— Prin creația culturală individul își prelungește personalitatea; prin operele sale, de orice natură ar fi ele, pătrunde el în viața umanității.

— Creația de cultură nu înseamnă numai producerea de opere extraordinare, ci și îndeplinirea conștiincioasă a datoriei, căci prin acest fapt chiar, fiecare individ contribuie la transformarea morală a omenirii. **(P. Andrei)**

— Cînd ai făcut tot ce-ți stă în putință, așteaptă rezultatul liniștit și cu speranță.

— Leneșul nu știe ce înseamnă a te bucura de odihnă. **(J. Avebury-Lubbock)**

— Acțiunea este neantul nefericirii. **(G. Bachelard)**

— Monumentele minții supraviețuiesc celor ale puterii. **(Fr. Bacon)**

— Morala și economia politică resping, deopotrivă, pe individul care consumă fără să producă.

— Nu ne simțim legați trainic de ceva decît pe măsura grijilor, muncii și dorințelor care ne-au costat.

— Poți să trăiești hrănindu-te cu durere, dar nu cu plictiseală. **(H. de Balzac)**

— Inteligența omului stă în mîinile lui. **(A. Baranga)**

— Cu cît vrei mai mult cu atît vrei mai bine. Cu cît lucrezi mai mult, cu atît lucrezi mai bine, și cu atît mai mult vrei să lucrezi. Cu cît produci mai mult, cu atît devii mai fecund.

— Nu poți uita timpul decît folosindu-l.

— Lungă e numai lucrarea pe care nu îndrăznești s-o începi. Devine coșmar.

— Munca, forța progresivă și acumulatoare, poartă dobînzi ca și capitalul, și în însușirile ei și în rezultatele ei.

— Cine refuză plăcerile pure ale activității cinstite nu mai poate simți decît plăcerile teribile ale viciului. **(Ch. Baudelaire)**

— Mă simt fericit ori de cîte ori reușesc să mă ridic deasupra unui obstacol. **(L. van Beethoven)**

— Prin munca noastră scoatem mult din puțin, ceva din nimic, și adăugăm neîncetat la ceea ce era bogăție în lume. **(H. Bergson)**

— Creația este singurul surîs al tragediei noastre, sau poate că totuși întîiul.

— Numai creația răscumpără toate suferințele.

— „Existența creatoare" este o formă a „Existenței eroice", o formă eliberată de rigorile imperativului categoric, care caracterizează existența eroică propriu-zisă.

— Sînt oameni, care de teamă să nu abuzeze în vreun chip, preferă să nu făptuiască nimic. Despre acești oameni se poate spune că însăși simpla lor existență este un abuz. **(L. Blaga)**

— *Adevărata geneză nu se află la început, ci la sfîrșit*, și ea începe să se petreacă doar dacă societatea și existența umană devin în mod radical, adică se schimbă din temelii. Rădăcina istoriei este însă omul care muncește, creează . . .

— Problema muncii înseamnă *docta spes*, adică speranță transfigurată atît pozitiv cît și negativ . . .

— Lumea ca problemă înseamnă în fond lumea ca experiment. **(E. Bloch)**

— Orice profesiune se poate înțelege în două feluri: ca o funcțiune (izvor de drepturi) și ca o misiune (izvor de îndatoriri). **(V. Bogrea)**

— Tot ceea ce face omul, o face pentru a nimici timpul, pentru a-l suprima, și această suprimare se numește spațiu. **(H. Broch)**

— Ce rost are ființa ta lăuntrică dacă ea nu se destăinuie în fapte? **(J. Bojer)**

— Efortul este legea vieții sociale. **(L. Bourgeois)**

— A vedea în depărtare este o problemă, dar a ajunge acolo este o altă chestiune.

— Lucrurile nu sînt greu de făcut. Ceea ce este cu adevărat greu, este de a ne pune în starea de a le face. **(C. Brâncuși)**

— În acest univers, opera devine pentru om șansa unică de a-și menține conștiința și de a-și fixa aventurile. A crea înseamnă a trăi de două ori.

— Demnitatea muncii nu poate exista decît în situația unei munci liber consimțite. **(A. Camus)**

— Creația: ... a apuca din haosul inform elemente brute, a le topi împreună și a le turna într-o formă care să îmbrace o viață ce se diferențiază într-un chip absolut hotărît de tot ce nu este ea. **(I. L. Caragiale)**

— Muncește și în muncă vei găsi mulțumire, Omule, Fiu al Pămîntului și al Cerului.

— Va veni odată timpul ca acela care nu muncește, numească-se oricum, nu va avea curajul să se arate.

— Vă facem atenți asupra acestui fapt, vechi de cînd lumea, că cine nu mai poate lucra în acest Univers, nu mai are nici ce căuta în el. **(Th. Carlyle)**

— Numai munca cu toate formele ei, de la secerarea grîului și pînă la recolta marilor idei, conferă drepturi omului.

— Creația este un protest împotriva golului, un stupefiant prin care suportăm amețeala pe marginea abisului.

— Orice creație cere un aer de entuziasm și de încredere și nimeni n-ar mai avea curajul să se urce pe schelă și să zidească dacă l-am întreține într-o atmosferă de panică și catastrofă.

— Tot ce facem conține un merit prin faptul că reprezintă o mișcare în veșnica sforțare a omului de a cunoaște și de a crea. **(G. Călinescu)**

— Trebuie să-ți organizezi viața în așa fel, încît munca să fie neapărat necesară; fără muncă nu poți duce o viață curată și fericită. **(A. P. Cehov)**

— Nici un om nu prețuiește mai mult decît altul, dacă nu înfăptuiește mai mult decît celălalt. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Există o demnitate a simplității, o demnitate a muncii. **(L. K. Chesterton)**

— Cum poate să fie fericit un trîndav, căruia toate îi vin de-a gata? Fericirea implică un efort: efortul, el însuși — firește, atunci cînd nu e disproporționat cu puterile omului, constituind o stare de mulțumire, de bunăstare fizică și sufletească, de început de fericire într-un cuvînt. Bunul simț ne spune că mașina animală, ca orice altă mașină în definitiv, trebuie să cheltuiască energia pe care o acumulează. Știința a demonstrat experimental adevărul acesta. **(N. D. Cocea)**

— Mai mult decît intelectul, munca face totuși pe om mai înțelegător față de suferințele și nevoile semenilor.

— Munca preface totul. Singurul lucru permanent este prefacerea, schimbarea pentru mai bine. Azi e mai bine ca ieri și mîine va fi mai bine ca azi. Fiecărui om îi sînt deschise atîtea posibilități, dacă vrea și știe să muncească ... munca este singurul titlu de noblețe al omului. **(P. Comarnescu)**

— Iluzia reconfortantă a unei existențe independente o aflăm numai în activitatea noastră; în realitate nu sîntem decît o rotiță în ordinea generală a lucrurilor.

— Acțiunea consolează. E dușmana gîndurilor deșarte și prietena iluziilor măgulitoare. Numai în înfăptuirea hotărîrilor noastre avem senzația că sîntem stăpîni pe soartă. **(I. Conrad)**

— O acțiune nu poate fi justificată decît prin referința la o anumită tablă de valori. **(O. Cotruș)**

— Dacă nu-ți întărești darurile prin muncă, ești în primejdie să le pierzi. **(Cecilia Cuțescu-Storck)**

— Cea mai de seamă voluptate a studiilor am găsit-o întotdeauna nu în ascultarea rațiunilor altora, ci în aflarea lor prin eforturile mele proprii. **(R. Descartes)**

— Numai prin ceea ce facem în și cu lumea, noi îi descifrăm sensul și îi măsurăm valoarea. **(J. Dewey)**

— Munca: ... un mijloc al progresului, nu un scop în sine. **(R. Dianu)**
— Mai bine să te consumi decît să ruginești. **(D. Diderot)**
— Odihna cea mai bună este reluarea muncii, de la început. **(E. D'Ors)**
— Energia, munca și lupta — iată ce schimbă mediul. Numai prin muncă și luptă se obține un profil propriu și sentimentul propriei demnități. **(F. M. Dostoievski)**
— N-ai nevoie întotdeauna de speranță ca să pornești la acțiune și nici de izbîndă ca s-o duci la capăt. **(G. Duhamel)**
— Plictiseala care urmează numaidecît inactivității sufletului e o suferință atît de dureroasă pentru om, încît el întreprinde adesea muncile cele mai istovitoare pentru a scăpa de durerea acestui chin. **(J. B. Dubos)**
— **Ca să-și scuze trîndăvia, leneșul a inventat cuvîntul** „arivist" cu care degradează pe luptători.
— **Fără acțiune, gîndul nu se poate materializa pentru a se transforma în adevăr.**
— Cînd stai rigid în picioare cu brațele încrucișate, nu te mira că nu te urmează nimeni la altitudini.
— Evită eforturile inutile, ca să poți duce pînă la capăt efortul general. **(V. Eftimiu)**
— Dacă dovedești un lucru prin faptă, orice cuvînt e de prisos. **(Esop)**
— Întîi începe să săvîrșești lucrul, și apoi cheamă zeii în ajutor. Căci zeul se pune la lucru împreună cu cel ce muncește. **(Euripide)**
— Cuvîntul dovedește multe, dar nu și esența lucrurilor. Doar fapta o poate dovedi pe aceasta. **(L. Feuchtwanger)**
— Prin scopurile sale, prin activitatea în care el realizează aceste scopuri, omul este totdeauna ceva pentru sine, dar și ceva pentru alții, pentru comunitate, pentru gen. De aceea, cine trăiește în conștiința generală ca într-o realitate, acela consideră existența pentru alții, existența publică, de utilitate generală, drept existența care e una cu existența ființei sale. El trăiește

cu tot sufletul, cu toată inima pentru omenire. **(L. Feuerbach)**
— La urma urmei, munca rămîne cel mai bun mijloc de a escamota viața. **(G. Flaubert)**
— Munca mai are neprețuitul dar de a ne mîngîia deșertăciunea, de a amăgi neputința și de a ne insufla speranța într-o întîmplare fericită. Ne închipuim că prin ea ne înrîurim soarta. Pentru că nu pricepem legăturile firești, care ne înlănțuie propria sforțare de mecanica universală, ni se pare că sforțarea aceasta e îndreptată spre al nostru folos, împotriva restului.
— Munca ne dă iluzia voinței, a forței și a independenței.
— Pe viitor va fi loc în societate numai pentru cei care muncesc. Formați dar muncitori pe toate terenurile, inteligenți, harnici, cinstiți, instruiți și pricepuți în ramura lor de lucru, care să știe ce datorează comunității naționale și umane. **(A. France)**
— Lenea merge așa de încet, încît nu-i e greu sărăciei, s-o ajungă din urmă.
— Cunoașterea realității este nerodnică și neputincioasă dacă nu este încununată de acțiune, iar acțiunea este sterilă și aventuroasă dacă nu este întemeiată pe cunoaștere. **(B. Franklin)**
— Pentru mine adevărul etern că viața este muncă a devenit ceva mai mult decît o obligație socială și umanitară. Ea a devenit o problemă morală și de conștiință ... Viața înseamnă muncă, angajare. **(R. Frisch)**
— Izbînda-i mai frumoasă / prin lucru dificil / extrasă. **(Th. Gautier)**
— Cea dintîi condiție a fericirii e ca omul să se poată bucura de munca lui. Nu există adevărată bucurie în repaus, în timpul liber, decît dacă l-a precedat bucuria muncii.
— Să socotești mereu că a trîndăvi înseamnă a trăda. Deprinde-te cu gîndul că odihna nu trebuie aflată decît după moarte, atunci cînd ai îndeplinit ceea ce-ți era menit. Numai astfel, dincolo de o moarte aparentă, vei trăi făurit iarăși și iarăși de recunoștința semenilor tăi. **(A. Gide)**

— Stă scris: la început a fost cuvîntul. / Dar iată: mi s-a și curmat avîntul. / Cuvîntul oare atît să-l prețuiesc? / În alt chip va trebui să-l tălmăcesc, / de m-a pătruns într-adevăr scînteia. / Să spun: la început a fost ideea. / Ci chibzuiește bine-întîiul rînd, / pripita-ți pana înfrînînd. / Ideea oare toate le-a făcut? / Ba nu. Puterea fu la început. / Dar chiar în timp ce scriu mă-ndeamnă-un glas/ să nu m-opresc aici pentru popas. / M-ajută duhul: îmi conduce dreapta / și scriu convins: La început e Fapta.

— Nu e destul să știi, trebuie să și aplici, nu e destul să vrei, trebuie să și faci. **(J. W. Goethe)**

— Nu poți muta o stîncă numai cu gîndul. **(M. Gorki)**

— Talent și hărnicie, fără amîndouă nimeni nu se poate distinge... un cap mediocru, dar harnic, merge mai departe decît omul înzestrat, dar fără hărnicie. Prețul gloriei este munca: ce costă puțin, are puțină valoare. **(B. Gracian y Morales)**

— Cînd marele vis al acestei vieți se va destrăma, vom înțelege că iubirea și munca noastră erau singurele realități. **(J. Green)**

— Pentru creator, a crea înseamnă pur și simplu a ieși din sine, iată prima rațiune posibilă a creației. Și vrem să ieșim din noi înșine din cauza unei insuficiențe sau a unei supraabundențe. **(J. Grenier)**

— Fiți încredințați că, deși viața omului este scurtă, cel care știe să-și cheltuiască timpul cu folos, fără să-l irosească în zadar, are vreme destulă; căci omul e bine înzestrat de la natură, iar cine se dovedește stăruitor și hotărît, izbutește de minune să facă o mulțime de lucruri. **(Fr. Guicciardini)**

— Moralmente, omul cu cea mai umilă profesiune este incomparabil superior celui care, fie el cît de dotat și spiritual, refuză a-și face una.

— Nu orice desfășurare de energie este, tot deodată, o acțiune. Acțiune adevărată este aceea care are putința unor înfăptuiri proprii, legate de finalități durabile, nu de împrejurări trecătoare. Munca, ca fenomen social și moral, are o doctrină proprie, care trebuie înțeleasă și respectată. **(D. Gusti)**

— Primul element și cel mai indispensabil pentru progresul societății umane a fost mîna, ca instrument al muncii. Privat de mîna sa, omul ar fi fost redus la rolul unui simplu animal, desigur inteligent, dar pus în imposibilitatea de a profita de înclinațiile inteligenței sale. **(S. Haret)**

— Repausul nu se află nicăieri în natură. **(B. P. Hasdeu)**

— Lucrați așa ca blestemul posterității să nu vă tulbure repaosul mormintelor. **(I. Heliade-Rădulescu)**

— Munca nu este o datorie, ci o necesitate. **(A. I. Herzen)**

— Tuturor zeilor le este mai drag acel ce muncește: / nu e rușine-a lucra, ci lenea e doar de ocară.

— Tu să iubești, muncitor, roditoarea sudoare a muncii. **(Hesiod)**

— E ciudat că omul, cu cît e mai puțin ocupat, cu atît mai mult se gîndește la timp. **(Hildebrand)**

— Oare dau vreodată / ceva înalții zei, degeaba? **(Fr. Hölderlin)**

— Viața n-a dat nimic muritorilor, fără mare trudă. **(Horațiu)**

— Nu ajunge să-ți trăiești viața, trebuie s-o și cîștigi.

— Munca e o lege. Cine n-o primește, socotind-o plictiseală, o îndură mai tîrziu ca pe o tortură. Nu vrei să-i fii prieten, ai să-i fii sclav. Nu vrei să fii muncitor, ai să fii rob. **(V. Hugo)**

— Timpu-i aur, pe care-l bați cu efigia muncii tale sau îl închizi în adîncimea scrinului, unde se înnegrește.

— Cîtă vreme va fi mișcare în tine, vei trece prin lume ca izvorul viu prin humă: neîntinat.

— Cea mai rea lene e aceea ce are nevoie și de vremea altora.

— Timpul gol de fapte e lung cînd îl trăiești și scurt cînd îți aduci aminte de dînsul.

— Pentru odihna ta să lași în fiecare zi, pînă la moarte, tot ziua de mîine.

— Nu răsturna fără să poți înlocui, nu dărîma fără să poți clădi; nu tăgădui, fără să poți crea.

— Faima se rugineşte dacă nu o cureţi prin muncă în fiecare zi. **(N. Iorga)**

— Iubesc munca tînără ce porneşte uruind, şi mîinile ce duc înainte scînteietorul plug al progresului . . .

— Fie blagoslovit cel ce jură pe slovă, cel ce poartă penel, condei ori daltă în mînă, cel ce-şi arde degetele de argint viu în laboratoare, ori cel ce tuşeşte în praful bibliotecii . . . **(E. Isac)**

— Necesitatea de a-şi supune „forţele care dorm" este cea care l-a împins pe om pe calea căutării. În această luptă penibilă şi obscură, în vederea procurării subzistenţei, omul a avut şansa de a crea *procesul muncii*, adică exploatarea organizată a naturii, ea conducînd la modificarea mediului ambiant şi, prin urmare, a structurii fizice şi psihice a omului.

— Nu trebuie să căutăm secretul gîndirii, al doctrinelor filozofice, al formelor artistice şi al plăcerii intelectuale şi estetice pe care o procură savantului, artistului sau consumatorului de artă, în hazardurile istoriei sau în capriciile inspiraţiei mistice, ci în condiţiile sociale şi politice ale epocii, ele însele determinate de modul în care acţionează omul asupra naturii, în vederea procurării subzistenţei. Condiţiile istorice sînt o realitate obiectivă, existînd independent de voinţa omului, în timp ce viaţa ideologică este un reflex al acestei realităţi, un reflex al fiinţei naturale şi sociale. **(Ath. Joja)**

— Creaţia este răspunsul ce se poate da destinului, „teroarei istoriei".

— Legea superioară a existenţei este munca creatoare prin care lăsăm în lume o urmă după ce nu vom mai fi, o operă care ne prelungeşte şi după moarte. **(Leonardo da Vinci)**

— Viaţa este energie, efort interior, năzuinţă şi împlinire. Viaţa este, într-un cuvînt, activitate . . . avem întotdeauna nevoie de o activitate proprie. Aceasta este chiar nevoia fundamentală a fiinţei noastre . . . Sentimentul de plăcere este totdeauna un sentiment al activităţii personale libere. **(Th. Lipps)**

— Satisfacţia nu constă în succesul repurtat de creaţia realizată, ci în însuşi actul creaţiei. **(J. London)**

— Orice activitate a omului, orice receptare a fenomenelor de către el se desfăşoară într-o conexiune socială şi este astfel legată obiectiv — direct sau indirect, mijlocit de aproape sau de departe, de destinul speciei, de dezvoltarea omenirii. **(G. Lukács)**

— Nimeni nu e mai mult ca altul dacă nu înfăptuieşte mai mult ca altul, ţinînd seama de posibilităţile pe care unul sau celălalt le are. **(R. de Maeztu)**

— Creaţia . . . permanenţa prin secole a aptitudinii umane de-a pune lumea în discuţie.

— Poţi trăi acceptînd absurdul, nu poţi trăi în absurd. Nu te aperi decît creînd.

— Omul nu este ceea ce ascunde, este ceea ce făptuieşte. **(A. Malraux)**

— Progresul este cu putinţă numai prin transformarea energiei instinctuale în energie de muncă socialmente utilă, ceea ce înseamnă că progresul este posibil numai prin sublimare. **(H. Marcuse)**

— Inteligenţa nu are o adevărată valoare decît dacă tinde spre un scop exterior ei, dacă se sileşte să capete o aplicaţie practică. Inteligenţa trebuie să însufleţească acţiunea; fără de acţiune rămîne zadarnică . . . fără acţiune, cît de sterilă e inteligenţa! E ca o lumină care arde alături de un far, consumîndu-se fără rost . . . să-ţi cultivi inteligenţa e mai mult decît un drept, e o datorie. Dar fă asta în vederea obţinerii unui rezultat pe plan uman. **(R. Martin du Gard)**

— Numai munca poate închega deplin caracterul, iar fapta e singura unitate de măsură pentru a preţui dimensiunile unui caracter. Numai în lumina acestui adevăr, putem judeca exact o sumă de maxime, cu privire la însuşirile oamenilor.

— Munca trebuie să fie întotdeauna un dar, nu o pedeapsă. **(S. Mehedinţi)**

— Viitorul unui om, ca şi al unei lumi, se construieşte, nu se visează.

— Te-ai întrebat vreodată cîte mîini au făcut pîinea, pe care, cu una singură, o duci la gură?

— Leneşul are prea puţin timp pentru cît ar vrea să piardă.

— Fără mîna omului, omenirea ar fi trăit în patru labe.

— Cînd ai fost vrednic, pămîntul îți strînge mîna, și tu, lui, recolta.

— Cel mai lung drum în viață este cel fără destinație.

— Plictiseala lungește ziua și scurtează viața.

— Nu regret nimic din ce-am făcut în viață. În schimb regret tot ce n-am făcut.

— În fiecare bucată de pîine sărută mîna celor ce ți-au adus-o pînă la gură.

— Cele mai obositoare zile sînt cele în care nu ai nimic de făcut.

— Forța unei națiuni stă în brațele sale de muncă.

— Cea mai scumpă bijuterie a omului e mîna lui de aur. **(T. Mușatescu)**

— A nu-ți răbda sărăcia este un lucru de rușine: a nu ști s-o gonești prin muncă este un lucru de mai mare rușine. **(C. Negruzzi)**

— Creația: ... singurul surîs al tragediei noastre. **(Fr. Nietzsche)**

— În orice creație se află o stridie bolnavă, o stridie care secretează, în suferință, perla mirifică. **(P. Pandrea)**

— Căutăm liniștea luptînd împotriva cîtorva obstacole, iar cînd le-am învins, această liniște devine insuportabilă.

— Nimic nu e mai chinuitor pentru un om decît odihna deplină, fără patimă, fără treabă, fără distracții, fără sîrguință. El simte atunci neantul, părăsirea, nedestoinicia, dependența, neputința, golul său. Îndată, din străfundurile sufletului ies la iveală plictisul, posomoreala, tristețea, necazul, ciuda, deznădejdea. **(B. Pascal)**

— Luminoși ca zeii, prin geniul nostru și tari ca ei prin libertatea noastră... Să muncim în libertate, să creem în libertate, e să cîntăm vieții cel mai frumos imn pe care l-ar putea sufletul nostru cuprinde în adîncurile lui. Munca e ritmul vieții. Ea dă, ca și libertatea, tărie și frumusețe de caracter propriu ființei noastre. Ea aprinde în noi lumina aceea cerească de care se luminează toți cei mai slabi în jurul nostru și care, recunoscători, înconjoară cu iubirea lor lumina mai puternică a sufletului nostru...

— Oamenii de-abia prin muncă definesc scopurile și valorile vieții, acțiunii și personalității omenești. **(V. Pârvan)**

— Să-ncepem mîine... zice unul. Iar mîine tot asa spune. / Și ce înseamnă azi? Înseamnă o nouă zi care apune! / Mereu veni-va un alt mîine, se va topi mereu în ieri, / și anii nu-ți vor mai întoarce pierdutele întîrzieri. **(Persius)**

— Dacă există o oarecare bucurie pentru oameni, / fără trudă ea nu iese la iveală. **(Pindar)**

— O muncă onestă, prodigioasă, eficientă pentru societate își este sieși măsură și rezultat... ceea ce pe asta interesează. **(G. Porter)**

— Poate am ajuns în clipa cînd omul, obosit să se caute zadarnic, speră să se regăsească în acțiune și să-și camufleze toate incertitudinile. **(M. Raymond)**

— Există oameni care au luat o hotărîre bună și apoi se odihnesc pentru a nu o executa.

— Spre a ne pedepsi pentru lenea noastră, există, în afară de eșecurile noastre, succesele celorlalți.

— Vremea nefolosită este dușmanul care se insinuează, rozîndu-ți energia, așteptarea care te obosește. **(E. M. Remarque)**

— Proiectul este ciorna viitorului. Uneori, viitorul are nevoie de sute de ciorne.

— Dacă odihna nu este și ea oarecum muncă, atunci devine numai plictiseală. **(J. Renard)**

— Lumea nu va fi fericită decît atunci cînd toți vor avea suflete de artiști, adică atunci cînd toți vor munci cu plăcere.

— Cu cît mai fericită ar fi omenirea dacă munca, în loc să fie pentru ea prețul existenței, ar fi scopul ei.

— Munca:... rațiunea noastră de a trăi și fericirea noastră. **(A. Rodin)**

— Orice operă este un drum spre eternitate.

— Pentru a se împlini, omul trebuie să creeze. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Este mai ușor să nutrești sentimente frumoase decît să le înfăptuiești. **(W. Scott)**

— Nefăcînd nimic, zilele trec, iar sărmana noastră viață este alcătuită din aceste zile, și îmbătrînești, și mori. **(Doamna de Sevigné)**

— Munca pe care o îndeplinim cu plăcere ne vindecă de truda ei. **(W. Shakespeare)**

— Omul nu poate crea împrejurările, dar se poate folosi de cele ce se ivesc. **(P. B. Shelley)**

— E legea firii omenești în care stă porunca: faptele tale să fie mulțumirea vieții tale. **(I. Slavici)**

— Nici o distincție cu adevărat onorabilă nu se poate cîștiga decît cu prețul celor mai mari sforțări individuale: perfecțiunea nu se găsește pe pămîntul lenei.

— Munca este una din condițiile fericirii. Leneșul poate să nu vadă în ea decît o pedeapsă; dar omul înțelept va vedea o binecuvîntare.

— Orice ai face, fă-l cît poți de bine. **(S. Smilles)**

— E atîta bucurie în viața activă, în exercițiile violente ce ne fac să simțim că trăim din plin! Pînă și moartea ne pare atunci o întîmplare, poate glorioasă, sau numai năprasnică, pe care declinul n-a precedat-o. **(Doamna de Staël)**

— Mîinilor care sapă n-au timp nici măcar să le crească unghiile. Mîinile care ară, care apasă coarnele plugului, n-au timp să se spele decît cu lumina soarelui...
— Mîinile care scriu cu cerneală se socotesc curate, cînd încep să se îmbrace în culoarea cernelii...

— Mîinile care țin o daltă și un ciocan sînt curate, sînt cu atît mai curate, cu cît încep să se confunde cu dalta și ciocanul.

— Ca să poți să fii, stai locului și sfințește-l... Vai de cel care se odihnește la umbra copacului sădit de strămoșul altuia. Lasă-te ars de soare dacă n-ai moștenit vre-o umbră de arbore. Sădește tu însuți dacă nu s-a sădit pentru tine. Fii strămoș, dacă n-ai avut norocul să fii strănepot. **(N. Stănescu)**

— Fără muncă, corabia vieții omenești n-are lest. **(Stendhal)**

— Numai atunci cînd vom izbuti să ne creem un loc în lume, să ne aducem contribuția la descurcarea treburilor ei, vom putea să ne adresăm altora cu fruntea sus. **(R. Tagore)**

— Cumplit e să te oprești, să contenești, / să ruginești în nemișcare, făr' de strălucirea faptei! **(A. Tennyson)**

— Numai nevoia stîrnește... tot meșteșugul: / ea doar ne-nvață a munci, căci grijile cele cumplite / nu le dau pace deloc truditorilor nici chiar să doarmă. **(Teocrit)**

— Cea mai cumplită dintre otrăvurile încercate de omul modern: plictiseala... Plictiseala care anihilează orice acțiune la timpul prezent și în același timp rupe punțile de legătură între oameni. **(S. Titel)**

— Omul trebuie să muncească și ca unul care nu va muri niciodată, și ca unul care va muri mîine. El trebuie să proiecteze lucrări care nu încap într-o singură viață și, în același timp, să le execute cu grabă și fără răgaz, ca și cum ar trebui să moară mîine. Să se grăbească a le încheia și, în același timp, să nu se teamă să le dea dimensiuni titanice. **(K. Tsatsos)**

— A fi înseamnă a acționa, și există numai ceea ce acționează, numai ce e activ, întrucît acționează. **(M. de Unamuno)**

— Nu trebuie să cerem cerului decît *euforia* și mijloacele de a ne servi de ea. **(P. Valéry)**

— Omul dorește odihnă pentru a scăpa de chinul muncii, dar nu e fericit decît cînd făptuiește și nu se bucură decît cînd activează. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Asistăm la cea mai uriașă sforțare de umanizare a universului. Trăim în era mitului prometeic. A început adevărata civilizație a muncii. Oamenii au muncit totdeauna, dar abia acum au ajuns la înțelegerea întregii ei valori, abia acum munca a ajuns să se prețuiască drept cea mai de seamă forță a lumii, abia acum se descătușează întregul dinamism al muncii. Tipul modern uman este exemplarul creator. Socialismul va confirma și întări necontenit de aci înainte această concepție.

— O realizare, oricît de modestă, dacă este mai bună decît alta din jurul tău sau din trecut, posedă o forță incontestabilă — prestigiul ei.

— Omul modern va prețui fapta și creația ca bunul cel mai înalt al vieții sale. Fapta cu orice preț și mai presus de toate este binele suprem într-o lume devenită ca o pastă moale în mîinile lui. **(T. Vianu)**

— Întotdeauna am preferat cuvintelor, fapta, și teoriilor, pilda. **(A. de Vigny)**

— Sfîntă muncă e aceea / ce răsplată-n ea-și găsește.

— Toate felurile de muncă își au pitorescul lor. Un om care muncește e întotdeauna interesant... Orice om care muncește e nobil... În muncă e sănătatea, cinstea, puterea și farmecul vieții. **(Al. Vlahuță).**

— Timpul este destul de lung pentru cine știe să profite de el: cine muncește și gîndește, extinde limita. Poți trăi mult fără să vegetezi îndelung. **(Voltaire)**

— Viața este o consumație — unii consumă, alții se consumă. **(H. Wallon)**

— Nu există creație fără credință și speranță. Nu există credință și speranță care să nu fie exprimată în creație. **(Th. Wilder)**

— Dintre bunurile și frumusețile reale, nimic nu dau zeii, oamenilor, fără osteneală și grijă. **(Xenofon)**

Naivitate

— Unii se dovedesc naivi tocmai prin aceea că iau toate lucrurile prea în serios. **(L. Blaga)**

— Naivitatea...: în afară de simplitatea pe care o exprimă, trebuie adăugate inocența, adevărul și originalitatea unei copilării fericite, care n-a cunoscut constrîngerea...; tot ce e adevărat nu e naiv, dar tot ce e naiv e adevărat, de un adevăr izbitor, original, rar... Naivitatea poate fi găsită în orice condiție; poți fi în mod naiv erou, în mod naiv cucernic, în mod naiv frumos, în mod naiv orator, în mod naiv filozof... fără naivitate nu există adevărate frumuseți. **(D. Diderot)**

— Naivitatea este o purtare prin care nu bagi de seamă că vei fi judecat de alții. **(J. W. Goethe)**

— Credulitatea, încrederea este slăbiciunea oamenilor mari, dar puterea copiilor. **(Ch. Lamb)**

— Naivitatea este adesea considerată o expresie a sincerității nealterate de subtilitățile rafinamentului estetizant și ca atare prețuită ba chiar cultivată în ultima vreme. **(I. Pascadi)**

— Naivitatea e una din însușirile omului de geniu. **(H. Sanielevici)**

— Totul e să nu-ți epuizezi posibilitatea de surpriză prin cunoaștere. Pentru că atunci îți ucizi naivitatea. Și îți ucizi posibilitatea de înnoire și cunoaștere. **(O. Șuluțiu)**

Noblețe — josnicie

— A cădea cu cei buni e vrednic de laudă. **(Dante Alighieri)**

— Este o însușire regească să faci bine și să rămîi surd la insulte. **(Antistene)**

— Toţi aleargă să adune lemne din copacul doborît de vînt. **(L. Ariosto)**

— Dacă un om iartă uşor şi trece cu vederea ofensele, aceasta arată că sufletul său se înalţă deasupra injuriilor, aşa că nu poate fi atins. **(Fr. Bacon)**

— Vorbeşte frumos despre cel care are cinstea să fie dușmanul tău.

— Sufletele nobile au o pudoare care le împiedică să-şi spună suferinţele ascunzîndu-le cu mîndrie. **(H. de Balzac)**

— Trădarea altora e o crimă, trădarea ta, de tine, o abjecţie. **(A. Baranga)**

— Filozofia iederii: numai tîrîndu-te te poţi înălţa.

— Există oameni pe care nu îndrăzneşti să-i ataci: fiindcă se ascund în murdăria lor proprie ca sepia. **(L. Blaga)**

— Cînd se războieşte cu noroiul, zăpada este cea care se topeşte. **(Martha Bibescu)**

— Nobleţea naşterii nu este decît o mantie pe care timpul o roade şi o scurtează neîncetat, dacă nu-i adaugi zilnic o valoare nouă... valoarea omului este independentă de originea lui... nu există nici o altă nobleţe decît aceea a meritului personal **(J. Burckhardt)**

— Ştiu că omul este capabil de fapte mari. Dar dacă nu este capabil dintr-un sentiment mare, atunci nu mă interesează. **(A. Camus)**

— Urăsc slăbiciunea care acuză întotdeauna pe alţii pentru propria-i neputinţă, şi care nu vede că răul nu este în jurul său, ci în ea însăşi. **(B. Constant)**

— Cel dintîi semn al forţei, este consideraţia acordată adversarului, trivilitatea nefiind decît secreţia veninoasă a animalelor inferioare. **(A. De Marchi)**

— Există oameni pe care nici musca nu vrea să cadă. **(I. Dučić)**

— Cînd eşti fiul operelor tale, aparţii întotdeauna celei mai bune familii din lume. **(Al. Dumas — fiul)**

— Dă mîna celui care cade. **(Focilide din Milet)**

— Singura nobleţe pe care ar trebui să o respectăm, ca fiinţe cugetătoare, este nobleţea spirituală a celor înţelepţi şi virtuoşi, fără să ţinem seama de paternitatea trupească. **(Th. Hardy)**

— Nu avem defecte care să nu fie mai vrednice de iertare decît mijloacele de care ne folosim spre a ni le ascunde. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— De cîte ori trece un om zdrenţăros se găseşte cîte un cîine de salon să-l latre, deşi nu l-a asmuţit stăpînul. Adesea cîinii de salon sînt mai răi decît stăpînii lor. **(Lu Sin)**

— Slugărnicia e o pasăre ciudată; de multe ori îi cad victime tocmai cei care îi ascultă trilurile. **(T. Mazilu)**

— Dacă ne putem îndoi că un caracter nobil este întotdeauna mai fericit prin nobleţea lui, nu poate fi nici o îndoială că el îi face pe ceilalţi oameni fericiţi şi că lumea în general cîştigă imens prin el. **(J. St. Mill)**

— Omul în stare de nimic, e capabil de „orice".

— Profesia de bază a impostorului este aceea de a nu avea niciuna.

— Nu rîde de cei slabi. Rîzi de cei tari, dacă îţi dă mîna.

— Cînd dai piept cu viaţa, nu întrebuinţa pieptul altuia.

— „Înţelepciunea" parvenitului e să ajungă mare pe spatele celor mici.

— Scopul nu trebuie să scuze orice mijloace.

— Sînt oameni care se tîrăsc ca omizile pînă ajung să se îmbuibe din frunzele pomilor în care s-au urcat. **(T. Muşatescu)**

— Nobleţea eului constă în ridicarea deasupra lui însuşi. **(Novalis)**

— Nobleţea nu e atît o valoare în sine, cît mai ales un nivel ridicat al altor valori. Printre alte dimensiuni, imperiul valorilor conţine şi pe aceea al înălţimii. Nevoia de a urca mai sus, privirea către ceea ce nu a fost încă conceput în nivelul de altitudine al unei valori constituie tendinţa către nobleţe. A vrea să fii mai bun, mai drept, mai vrednic, mai curajos decît gradul comun atins pînă atunci în aceste virtuţi înseamnă a realiza nobleţea... Finalitatea ei e încorda-

rea și depășirea. Scopul ei este tocmai întrecerea oricărui scop. Istoric, ea se confundă cu eroismul, adică cu nevoia de a cuceri ceea ce n-a fost cucerit. Directiva ei permanentă devine astfel o nevoie inexorabilă de ascendență.

— Omul nobil nu e totdeauna omul tare. Tocmai fiindcă disprețuiește întrebuințarea oricărui mijloc, tocmai fiindcă refuză succesul cu orice preț, în orice condiții, fiindcă alege căile grele și elegante, omul nobil e slab și dezarmat adesea în lupta pentru existență. Neputînd utiliza toate mijloacele și lipsit de preocuparea reușitei și de dorul triumfului, el devine deseori un dezadaptat...

— Singurul sens al nobleței e cel revoluționar, cel eroic, adică cel etic. Ea se confundă cu legea progresului omenesc în neliniștea sa de veșnică îmbunătățire. **(M. Ralea)**

— Sufletele ticăloase nu se bizuie decît pe noblețea celorlalți. **(J. Renard)**

— Nu-l înfrunta pe cel căzut. **(Saadi)**

— Trebuie să ținem mereu treaz ceea ce este măreț în om și să-l convertim la propria lui grandoare. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Numai fiarele, și nu din cele dintr-o speță mai generoasă, se înverșunează să muște pe cei căzuți. Elefanții și leii, după ce și-au doborît potrivnicul, își văd de drum. **(Seneca)**

— Un suflet generos vede aproape în toate întîmplările vieții posibilitatea unei fapte care nici nu-i trece prin minte unui suflet obișnuit. Sînt clipe cînd posibilitatea acelei fapte devine vizibilă pentru sufletul generos, e chiar în interesul lui s-o săvîrșească. Dacă n-ar săvîrși fapta pe care a întrezărit-o, s-ar disprețui pe sine, ar fi nenorocit. Fiecare își vede îndatoririle pe măsura inteligenței sale. **(Stendhal)**

— Cît de puternic poate fi un om atunci cînd nu acceptă să abdice, cînd nu se dă bătut cu una cu două. **(S. Titel)**

Obiectivitate – subiectivitate

— Lumea este o viziune a mea. Puțin cîte puțin mă simt autor a ceea ce văd singur, a ceea ce văd prin punctul meu de vedere. **(G. Bachelard)**

— Cînd vorbești cu tine însuți, ai întotdeauna dreptate. **(H. de Balzac)**

— În fiecare din noi locuiește un Papă: adică un subiect care se crede centru lumii. **(L. Blaga)**

— Toți semănăm cu imaginea pe care ceilalți o au despre noi. **(J. L. Borges)**

— Vrabiei i se pare că puiul ei nu ciripește, ci cîntă nespus de frumos. **(A. P. Cehov)**

— Firea omului este astfel alcătuită, că îi vine greu să judece treburile lui proprii după o regulă generală și mereu îi place să facă excepții în favoarea lui. **(N. G. Cernîșevski)**

— „Cunoaște-te pe tine însuți". Nimic mai greu, căci amorul nostru propriu exagerează întotdeauna meritul nostru înaintea ochilor noștri. **(Chillon)**

— Credem foarte ușor cele ce ne convine să fie așa cum credem, chiar cînd ele nu sînt și ne-ndoim adesea de cele ce sînt, cînd ele nu sînt așa cum ne-ar conveni.

— În noi și-n afară de noi lumea e alta de cum ne-o închipuim. **(M. Codreanu)**

— Mai întotdeauna, ca să trăim în pace cu noi înșine, travestim în calcule și în sisteme neputința sau slăbiciunile noastre: astfel dăm satisfacție acelei părți din ființa noastră care este, ca să zic așa, spectatoarea celeilalte. **(B. Constant)**

— Ideile noastre despre univers și oameni nu pot fi decît expresia temperamentului nostru. **(P. Constantinescu)**

— Trebuie să fii drept cu tine, recunoscîndu-ţi atît părţile bune, cît şi cusururile, şi, dacă buna cuviinţă te împiedică să vorbeşti despre ele în public, nu te împiedică să-ţi dai seama de ele. **(R. Descartes)**

— Nimic nu e bun sau rău în natură decît în raport cu felul de a vedea şi de a simţi al fiinţelor faţă de obiectele cu care sînt în legătură...

— Lucrurile în sine nu înseamnă nimic... Ceea ce le face aşa cum sînt, este sufletul nostru. **(D. Diderot)**

— Este sigur că în orice înţelegere omenească omul crede că dă mai mult decît primeşte.

— Nu înţelegem felul de a fi al nimănui, altfel decît prin felul nostru de a fi.

— Noi sîntem întotdeauna nedrepţi cînd cugetăm şi vorbim despre alţii, pentru că pe unii îi înfrumuseţăm cu simpatiile noastre, iar pe alţii îi facem mai urîţi cu antipatia noastră şi ambele sînt la fel de instinctive şi oarbe. **(I. Dučić)**

— E în firea omului să se socotească pe sine ca fiind scopul principal al creaţiunii şi să considere toate celelalte lucruri, slujindu-l şi folosindu-i, numai în măsura în care se raportează la dînsul. **(J. P. Eckermann)**

— Toţi sîntem înclinaţi să credem ceea ce lumea crede despre noi. **(G. Eliot)**

— Îndeobşte, denunţăm ca primejdioşi pe cei care au spiritul altfel turnat decît al nostru şi ca imorali pe cei care n-au morala noastră. Veştejim apoi ca sceptici pe cei care nu împărtăşesc propriile noastre iluzii, fără să ne întrebăm măcar dacă nu cumva au altceva în locul lor. **(A. France)**

— Deşi sîntem oameni doar prin judecată, arareori întîlnim oameni într-adevăr cu judecată... Pentru puţin ne învinuim aproapele, iar nouă multe ne trec cu vederea; vrem să vindem scump şi să cumpărăm ieftin; vrem să se facă dreptate în casa altuia, iar nouă să ni se arate înţelegere şi iertare; vrem ca din cuvintele noastre fiecare să priceapă numai ce este bun, dar sîntem simţitori şi supărăcioşi faţă de ale altora... Dacă îndrăgim o obişnuinţă, le dispreţuim pe toate celelalte şi ne împotrivim la tot ce nu este pe gustul nostru... **(François De Sales)**

— Cele mai rare păreri adevărate sînt cele despre noi înşine: opinia celorlalţi despre persoana noastră ne interesează atît de mult, încît ne întrebăm mereu, nu cum sîntem cu adevărat — ce ne pasă de această problemă pur teoretică? — ci cum apărem, ce impresie am făcut etc...

— Tuturor ne place să spunem lucruri definitive şi, prin urmare, întrebuinţăm cu totul fără scrupule cuvinte ca „totdeauna" sau „niciodată". **(I. D. Gherea)**

— Morarul crede că griul nu creşte decît ca să-i meargă moara.

— Cine nu se crede mai mult decît este, e mult mai mult decît i se pare că este.

— Pot promite să fiu sincer, nu însă nepărtinitor.

— Nu recunosc o mai nobilă însuşire decît a recunoaşte duşmanului meritele sale. **(J. W. Goethe)**

— Arta de a plăcea pare foarte simplă. Constă, pur şi simplu, în două lucruri: să nu le vorbeşti despre tine altora şi să le vorbeşti mereu despre ei înşişi. **(E. şi J. de Goncourt)**

— Oricită bunăvoinţă ar avea, nici un om nu poate spune întregul adevăr despre el însuşi. **(H. Heine)**

— În materie de moravuri, de păreri şi de idei, se pare că tot pe noi înşine ne preţuim în alţii.

— Orice ideie prea străină felului nostru de a vedea şi de a simţi, ni se pare întotdeauna ridicolă... fiecare crede că gîndeşte just şi în consecinţă, mult mai bine decît cei ale căror idei sînt cu totul contrare alor sale.

— Unii oameni nu pot să preţuiască la alţii decît ideile care se potrivesc cu ale lor şi care pot să justifice înalta părere pe care ei o au despre justeţea spiritului lor.

— Fiecare dintre noi se crede perfect, consideră contradicţia drept ofensă şi nu poate preţui şi admira la altul decît propriul său spirit. **(Cl. A. Helvetius)**

— În lumea asta, fiecare îşi are punctul lui de vedere care-l împiedică să vadă punctele de vedere ale celorlalţi. **(V. Hugo)**

— **Toţi oamenii doresc un lucru simplu, naiv, logic: ca universul întreg să se comporte astfel, încît să le fie** bine lor şi le e necaz dacă cumva universul, la începutul lui, a apucat pe o altă cale decît în vederea acestui scop. **(G. Ibrăileanu)**

— Fiecare te judecă după dînsul şi, mai adeseori, ceva mai puţin decît dînsul.

— Măgarul crede fără îndoială despre cal că e un animal cu urechile schiloade, iar despre catîr că e un măgar degenerat.

— A trata pe oricine după dispoziţia ta şi nu după dreptul lui e un semn de inferioritate.

— Fiecare îşi face despre tine icoana de care e capabil, dar de aici nu urmează că tu eşti dator să te recunoşti în toate. **(N. Iorga)**

— **Nimeni** nu crede îndestul că atîta greşeşte cît îi îngăduI. Atît de mult îşi iartă fiecare sieşi. **(Iuvenal)**

— **Acţiunile omului nu sînt numai directe răspunsuri la** mediu, ci sînt reacţii în care se citeşte urma ascunsă cu grijă a propriei sale subiectivităţi. **(Alex. Ivasiuc)**

— **Adevărul e că fiecare dintre noi are sădită în suflet convingerea că întreaga lume, cu toate făpturile care** o alcătuiesc, a fost creată doar ca un apendice necesar al propriei noastre fiinţe. **(Jerome K. Jerome)**

— Omul acţionează în mediul înconjurător obiectiv, şi asupra acestuia, în funcţie de reprezentarea subiectivă ce şi-o formează despre acesta. **(B. de Jouvenel)**

— **Nu-i aprobăm pe alţii** decît pe temeiul asemănărilor pe care ne dăm seama că le au cu noi înşine. Şi se pare că a preţui pe cineva înseamnă a-l egala cu tine. **(J. de La Bruyère)**

— Uneori sîntem la fel de diferiţi de noi înşine pe cît sîntem de alţii.

— Oricît de mult bine s-ar spune despre noi, nu găsim nimic nou în asta. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— E ciudat! Omul se revoltă împotriva răului pe care îl primeşte din afară de la alţii şi pe care nu-l poate înlătura; dar nu luptă împotriva răului care zace **intr-însul, cu toate că este în putinţa sa de a o face. (Marcus Aurelius)**

— Cînd vorbeşti despre tine, orice ai face, nu spui niciodată **întregul adevăr. (R. Martin du Gard)**

— Nu judecăm lucrurile decît în legăturile lor tainice cu noi înşine. **(Ch. de Montesquieu)**

— Fiecare dintre noi socoteşte că în unele privinţe poate să facă unele concesii, dar în altele trebuie să fie ca o stîncă. **(H. de Montherlant)**

— E în firea lucrurilor ca tot omul să fie încîntat de ceea ce născoceşte el însuşi: corbului îi suride puiul lui de corb şi maimuţa îl vede frumos pe al ei. **(Th. Morus)**

— **Cînd fiecare privim lucrurile sub alte aspecte şi cu** alţi ochi, nu putem să le găsim toţi la fel. **(B. Pascal)**

— **În comparaţie cu aproapele, adesea, chiar sufletele cele mai alese, cu gînd abstract şi vedere pătrunzătoare a lumii, au slăbiciunea de a se găsi continuu bune şi nobile pe ele însele şi mai puţin bune şi** nobile pe cele din jurul lor. **Ele sînt înclinate sau să ignoreze lipsurile lor, sau să justifice prin** explicări proprille greşeli. **(V. Pârvan)**

— **În ochii omului, propriile sale acţiuni** — trecute, prezente şi viitoare — îi apar în întregime colorate în culorile necesităţii. **(G. V. Plehanov)**

— **Omului nu îi este dat să iasă din sine însuşi şi să se** examineze la anumite intervale, făcînd abstracţie de senzaţia obişnuinţei cu sine însuşi. Iată ceea ce face ca fiecare din noi să fie un mai bun critic al altora decît al lui însuşi. **(Plutarh)**

— **Ne este** *Judecata* asemeni ceasului: / se-ncrede fiecare **mai tare într-a lui. (Alex. Pope)**

— Ori de cîte ori încercăm să ne dăm seama în chip obiectiv de însemnătatea pe care o poate avea pentru **alţii un lucru ce ne priveşte, sîntem puşi** în imposibilitatea de a reuşi.

— Ar trebui să nu vorbim niciodată de noi, căci este un subiect de care poţi fi sigur că părerea noastră cu a celorlalţi nu se potriveşte niciodată. **(M. Proust)**

— **Trebuie să înveţi să vezi. De vrei să** cunoşti bine un **lucru, nu te mulţumi doar cu mărturia** propriilor tăi

ochi; cere ajutorul cîtorva perechi de ochi străini... fiece om are un chip al lui de a vedea lucrurile, și nu-i în stare să cuprindă întregul adevăr. **(B. Prus)**

— Cel ce nu-mi dă ce nu mi se cuvine, / nimic nu-mi ia. **(F. de Quevedo y Villegas)**

— Judecați oamenii în funcție de condițiile și mediul care i-a determinat și nu *„sub specia aeternitatis"*.

— Fiecare dintre noi simte nevoia să-și teoretizeze slăbiciunile.

— O clasă învinsă, suprimată de pe arena istoriei, tinde să identifice destinul ei cu pieirea generală a întregii societăți. **(M. Ralea)**

— Fiecare eu se crede centrul universului. Fiecare eu se crede purtătorul unui „ceva nou" pe lume. Iluzie copilărească, dar totuși așa de utilă! Fără ea, unde ar mai fi farmecul zilelor trăite în goană după originalitate? **(C. Rădulescu-Motru)**

— Ceea ce spui despre tine însuți, e întotdeauna poezie. **(E. Renan)**

— Oamenii nu îi cred niciodată pe ceilalți capabili să facă ceea ce nu pot face ei înșiși. **(Cardinalul de Retz)**

— Fiecare înțelege doar ce este el în stare să facă. **(G. Rovani)**

— Nimic nu e mai greu decît să judeci dintr-un punct de vedere cu totul diferit de cel din care privești. **(George Sand)**

— Cei învinși într-o bătălie, au totdeauna grijă să se convingă că au fost trădați. **(R. L. Stevenson)**

— Lucrurile sînt după felul aceluia care le are; bune pentru cine știe să se folosească de ele, rele pentru acela care le dă o proastă întrebuințare. **(Terențiu)**

— Orice serviciu le-am face oamenilor, nu le facem niciodată atîta bine cît cred ei că merită.

— Sîntem măguliți cînd ni se înfățișează ca o taină un lucru pe care l-am gîndit în mod firesc. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Dacă valorile nu ne sînt relevate decît în strictă conexiune cu subiectivitatea noastră, relațiile ce rezultă de aici interesează totuși întreaga omenire. **(T. Vianu)**

— Cînd e vorba de lucruri care îi privesc și de care nu sînt siguri sau care le sînt obscure, oamenii le interpretează în conformitate cu natura lor, așadar, cu pasiunile și deprinderile care decurg din aceasta. **(G. Vico)**

— Avem fiecare propria noastră viziune asupra lumii: ne-am alcătuit-o din experiențele și prejudecățile noastre și de aceea e legată de vanitățile și afecțiunile noastre. **(Virginia Woolf)**

Obișnuință, deprindere, adaptare

— Raportat la natură, omul apare ca o ființă inferioară... Dar această inferioritate care îi este inerentă, de care ia act printr-un sentiment de limitare și insecuritate, acționează ca un ferment stimulator. **(A. Adler)**

— Pentru îndrumarea vieții, deprinderile au mai multă valoare decît maximele, pentru că deprinderea este o maximă vie, devenită instinct și carne. **(H. Fr. Amiel)**

— Toate căutările par absurde celor care se mulțumesc să urmeze căile bătătorite. **(G. Apollinaire)**

— Ceea ce gura se deprinde să spuie, inima se obișnuiește să creadă. **(Ch. Baudelaire)**

— Asupra oamenilor care se iau după obicei și sînt sclavii lui, ceea ce impresionează simțurile are un efect mai puternic decît raționamentele. **(C. Beccaria)**

— Sufletul se formează prin deprinderi și ajungi să gîndești după cum trăiești. **(Demostene)**

— Cînd un lucru devine obicei, prinde o anume depărtare de adevăr și de fapte.

— Omul se teme mai mult de necazurile pe care le-ar putea avea, decît de acelea prin care a trecut. Se aga-

ţă de necazurile cu care s-a obişnuit, înainte de a încerca vre-o schimbare. **(W. Faulkner)**

— Un curcubeu care rămîne pe cer un sfert de oră nu mai e privit de nimeni. **(J. W. Goethe)**

— Toate obiceiurile care nu aduc decît foloase trecătoare sînt ca nişte schele, pe care trebuie să le înlăturăm atunci cînd palatele sînt gata construite. **(Cl. A. Helvetius)**

— Obiceiul ne ascunde faţa adevărată a lucrurilor. **(M. E. de Montaigne)**

— Elanurile sensibilităţii noastre au prea puţină putere asupra desfăşurării faptelor noastre şi asupra credinţei vieţii noastre şi, respectul obligaţiunilor morale, ca fidelitatea în prietenie, ducerea la bun sfîrşit a unei opere, ţinerea unui regim, au temelii mai sigure în obişnuinţele oarbe decît în aceste porniri momentane, arzătoare şi sterile. **(M. Proust)**

— Oricine preferă ce a învăţat decît ce ar urma să înveţe. **(Quintilian)**

— Peisajul pe care îl avem mereu sub ochi nu-l mai privim. **(J. Renard)**

— Cel mai mare vrăjmaş al lucrurilor care au un preţ pe lume nu sînt păcatele — căci viciile îşi au şi ele preţul lor —, ci deprinderea. Duşmanul de moarte al sufletului este hărţuiala de fiecare zi. **(R. Rolland)**

— Pe ogor de-ai răsădit un pom, / doar cu-o mînă-l smulge orice om; / Dar de-l laşi să prindă rădăcini, / nici cu-o lume nu-l dezrădăcini. Rîul, cu-o lopată la izvor, / poţi să mi-l zăgăzui mai uşor. / Dar de creşte-n vadul lui; gigant, / nu-l zăgăzuieşti cu-n elefant. **(M. Saadi)**

Om, omenire, umanitate

— Prin tine, chip de om, şirul de forţe / al faptelor, înţelesuri prind /, din focul tău torţe / împarţi în natură, gîndind. **(F. Aderca)**

— Toate ne stau împotrivă; sau, mai bine zicînd, nimic nu se sinchiseşte de noi şi nu ne cruţă; forţa pămîntului nu-i decît mărăciniş şi putregai fără fapta omului; nu ne e vrăjmaşă, dar nici prielnică. Numai fapta omului e menită omului. **(Alain)**

— Omul:... fiinţa cea mai înţeleaptă pentru că are mîini. **(Anaxagoras)**

— Umanitatea este totalitatea valorilor culturale omeneşti, e cultura acumulată, iar din punct de vedere practic ea este un ideal etic, o tendinţă către realizarea unei forme superioare istorice, şi a unui alt om, cu sufletul ideal organizat, tendinţa către omul şi societatea perfectă...; scopul ultim este realizarea umanităţii şi a maximului de valori culturale umane, personalitatea fiind mijlocul pentru ajungerea acestui scop. Dar acest scop e tocmai idealul etic suprem, de unde urmează că fericirea depinde de realizarea moralei. **(P. Andrei)**

— Omul nou... e acel om care odată ce a văzut limpede lumea n-o mai poate uita, şi de acum încolo nu mai valorează pentru el decît acea claritate, nici interesele sale imediate, nici chiar propria sa viaţă. **(L. Aragon)**

— Omul este o fiinţă care trăieşte într-o cetate. **(Aristotel)**

— Sînt om şi cred în om. **(M. Babits)**

— Omul rîde, de bucurie că s-a abstras din natură şi a devenit OM, şi plînge regretînd c-a făcut-o. *Paradisul pierdut* e *Copacul* pe care l-am părăsit din frivolitate şi spre care tînjesc, neputincioase, nostalgiile noastre tardive. **(A. Baranga)**

— Omul ocupă un loc privilegiat în lanţul fiinţelor, datorită demnităţii sale de făptură care gîndeşte şi are conştiinţă, de oglindă în care universul se reflectă şi se cunoaşte. **(A. Béguin)**

— Un om constituie prin sine o lume separată şi bine definită. **(V. G. Belinski)**

— Omul nu-i decît măsura unui drum de împlinit.

— Dumnezeu, cînd şi-a cernut îngerii din cer pe pămînt, a rămas cu tăriţa în mîini. Ce-a fost bun, a căzut.

— Odată cu omul a apărut în cadrul naturii ceva radical nou. Odată cu omul s-a ivit în cosmos subiectul creator în accepţia deplină a termenului.

— Nu eşti mîndru cînd te gîndeşti că zeii, obişnuiţi cu lumina şi veşnicia, dacă s-ar cobori pe pămînt n-ar putea suporta greul acestei vieţi, în vreme ce tu învingi şi năzuieşti spre culmi?

— Cuvintele biblice că „Dumnezeu a făcut pe om după chipul şi asemănarea sa" nu înseamnă că Dumnezeu e un om în cer, ci înseamnă că omul e un Dumnezeu pe pămînt. **(L. Blaga)**

— Chiar şi cei mai fericiţi trebuie să moară. În propria lui casă, omul nu este decît un oaspete. Nu ştie niciodată dacă mîine n-o să fie plecat. Şi cu toate acestea, surîde şi rîde în faţa destinului crud. În robia lui, a creat frumosul pe pămînt; copleşit de chinuri a mai găsit destulă putere să-şi trimeată raza în spaţiul rece şi gol şi să-l însufleţească cu un Dumnezeu.

— Glorie ţie spirit uman! Tu dai lumii un suflet, îi fixezi un ţel, eşti imnul care îl înalţă pînă la armonie. Aminteşte-ţi aşadar cine eşti, ridică-ţi fruntea şi fii mîndru în faţa răului pe care îl înfrunţi. Nenorocirea poate să te înfrîngă, moartea să te nimicească, şi cu toate acestea eşti invincibil şi etern. **(J. Bojer)**

— Sub inegalităţile de tot felul, diferenţe de sexe, de vîrstă, de rasă, de forţă fizică, dincolo de deosebirile de inteligenţă şi de voinţă, între toţi membrii asociaţiei umane, se găseşte un caracter comun, identic, se găsesc semnele care evidenţiază calitatea omului, calitatea de a fi în acelaşi moment o fiinţă vie, cugetătoare, conştientă. Acest caracter, mărginit la aceşti trei termeni esenţiali, există în fiecare om în grade diferite, dar nu poate fi suprimat din nici un om. **(L. Bourgeois)**

— Omul, rege al pămîntului, îl înnobilează, îl populează şi-l îmbogăţeşte; statorniceşte ordinea şi armonia între fiinţele vieţuitoare, înfrumuseţează natura însăşi, o cultivă, o îngrijeşte şi o împodobeşte. Prin îngrijirea lui, ea apare strălucit şi măreţ împodobită. Însuşi omul este cea mai frumoasă podoabă a ei, produsul cel mai nobil al naturii... a ajuns stăpîn al pămîntului, l-a schimbat şi l-a reînnoit cu desăvîrşire...

— Omul, care nu-i puternic decît prin număr, care nu biruieşte decît prin unire, şi nu-i fericit decît în pace, are nebunia de a se înarma pentru nenorocirea sa şi de a se război pentru pieirea lui. Aţîţat de lăcomia nesăţioasă şi orbit de ambiţia şi mai nesăţioasă, omul uită sentimentele umanitare, îşi îndreaptă toate puterile împotriva lui însuşi, se omoară om pe om şi după zile grozave de sînge şi măcel, cînd fumul gloriei a pierit, el vede cu ochii trişti pămîntul pustiit, operele dărîmate, neamurile împrăştiate, popoarele sleite, propria sa fericire pierdută şi adevărata lui putere nimicită.

— Totul indică în om, chiar în înfăţişarea sa exterioară, superioritatea lui asupra tuturor fiinţelor vii; ţinîndu-se drept şi ridicat, atitudinea sa este cea a comenzii, capul său priveşte cerul şi prezintă o faţă augustă pe care este întipărit caracterul demnităţii sale; imaginea sufletului este zugrăvită în fizionomia sa... **(G. L. L. Buffon)**

— Rangul este inscripţia pe o monedă, aurul este omul. **(R. Burns)**

— În anumite clipe, fiecare om s-a simţit egalul unui zeu. Aceasta, din pricină că, într-o străfulgerare, a simţit nimicitoarea măreţie a spiritului uman.

— Omul poate să-şi ajungă sieşi şi este capabil, prin tot ceea ce închide în el, să explice universul şi destinul.

— Există în oameni mai multe lucruri de admirat decît **de dispreţuit.**

— Este cît se poate de adevărat că, într-o lume din care ar dispare ceea ce aş numi speranţa socialistă, nu aş **mai putea avea nici o dorinţă de a trăi.**

— Nu-i întotdeauna uşor să fii om şi cu atît mai puţin să fii un om pur. **(A. Camus)**

— Omul:... suveran glorios de coroana lui, care e gîndirea, şi tot atît de sceptrul lui, care este expresia. **(I. L. Caragiale)**

— Omul:... nu e robul împrejurărilor, al necesităţii, ci biruitorul lor glorios.

— Omul:... simbol al Veşniciei închis în Timp. **(Th. Carlyle)**

— **Omul:... o istorie care nu e identică cu nici o altă. (A. Carrel)**

— Natura e inferioară omului, prăpastia de viața zoologică și vegetală n-atinge niciodată tensiunea vieții umane. Este un om numai cine trăiește ca om, numai printre oameni. **(G. Călinescu)**

— Fiecare om este odrasla faptelor sale. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Dacă știi să-l citești, fiecare om este o carte. **(W. E. Channing)**

— Adevărata știință și adevăratul studiu al omului este omul. **(P. Charron)**

— Într-unul din brațele uneia dintre galaxii (printre cele mai mici, poate cea mai mică) se găsește o stea dintre cele mai mici. I se zice „Soarele". În jurul acestuia se învîrtește o bucățică foarte mică de materie, zisă „TERRA". Și, pe aceasta există un infinit de mic viețuitor, zis „OMUL". În creierul acestuia sînt miliarde de particule, zise „neuroni" și una din acestea este capabilă să înregistreze și să înțeleagă ce se petrece în jurul ei. Ce mare este omul! Sau, mai bine zis, creierul omului. **(H. Coandă)**

— Numai cunoscînd bine partea gorilei din om, poți funda un idealist veritabil. **(P. Constantinescu)**

— Omul în sine, în afara oricărui determinism social și psihic, nu există.

— Cunoasterea mizeriei omului, fără aceea a grandorii lui, duce — după cum ne-a învățat Pascal — la disperare, după cum cunoașterea grandorii fără aceea a mizeriei generează un nemăsurat orgoliu. **(O. Cotruș)**

— Ceea ce e minunat la oameni e faptul că nu poți să-i explici. **(St. Crane)**

— Natura guvernează adesea prin legi amare, / dar omul o sfidează prin legi umanitare, / și de e rea viața, cum pesimiștii-o spun, / o face omul bună, cînd omul este bun. **(Tr. Demetrescu)**

— Omul:... un lucru imperfect ce tinde fără încetare la ceva mai bun și mai mare decît el însuși. **(R. Descartes)**

— Sînt om. Pur și simplu om. Om de profesie. Din pasiune, dacă vreți!

— Singurul adevăr indubitabil este omul nud care se teme și suferă, singura realitate autentică este realitatea suferinței noastre. **(Vl. Desnica)**

— Fiecare om este un mister și o taină pentru semenul său. **(Ch. Dickens)**

— A spune că omul este un amestec de putere și slăbiciune, de lumină și de orbire, de micime și de grandoare, nu înseamnă a-l face proces, ci a-l defini. **(D. Diderot)**

— Omul:... mic fragment din continentul uman, nu o insulă de sine stătătoare. **(J. Donne)**

— Să fii om în mijlocul oamenilor, să rămîi mereu om, să nu deznădăjduiești și să nu te dai bătut oricît de mari ar fi nenorocirile, iată viața, iată imperativele ei.

— Există oameni despre care e greu să spui ceva ce i-ar putea prezenta sub înfățișarea lor cea mai tipică, cea mai caracteristică; aceștia sînt așa-numiții oameni „obișnuiți", „banali", care într-adevăr formează majoritatea, sînt verigi necesare în lanțul întîmplărilor vieții. **(F. M. Dostoievski)**

— Printre forțele năvalnice care bîntuie în univers, omul necălăuzit e ca un fir de iarbă în bătaia vîntului. Civilizația noastră se află încă într-un stadiu intermediar; nu e nici bestială, ne mai fiind călăuzită în întregime de instinct, și nici umană; nefiind în întregime condusă de rațiune. Asupra tigrului nu apasă nici un fel de răspundere. Îl vedem rînduit de viață alături de forțele naturii. Se naște sub ocrotirea lor și fără să aibă nevoie să gîndească, e apărat. Pe om îl vedem foarte departe de viziunile junglei, cu instinctele sale înnăscute tocite de o prea mare apropiere de treapta liberei voințe, ce nu este îndeajuns de dezvoltată pentru a-i înlocui instinctele și a-i asigura o orientare desăvîrșită. E pe cale să devină prea înțelept pentru a-și pleca totdeauna urechea la instincte și dorințe și încă prea slab pentru a le domina totdeauna. Ca animal, forțele vieții l-au așezat în rînd cu ele; ca om, el n-a învățat încă să stea la rînd cu aceste forțe. În acest stadiu intermediar oscilează, nefiind

atras de instinctele sale spre o armonie cu natura și neavînd nici înțelepciunea de a se pune prin propria și libera sa voință în armonie cu ea... **(Th. Dreiser)**

— Fiecare trebuie să se formeze ca o ființă deosebită, dar căutînd a înțelege ce înseamnă noțiunea de colectivitate... Numai oamenii luați în totalitatea lor alcătuiesc omenirea. **(J. P. Eckermann)**

— Nucleu central în spații și milenii, / luceafăr al încrederii în sine, / să-nfrunte omul legile divine, rebel dumnezeieștii milostenii. / Să-și taie singur drum printre destine, / să se proclame geniu între genii / menit să dezrobească pămîntenii, / și constelații noi, în cer, s-anine. / Voință dîrză, flacără, orgoliu / sfidînd eternitățile de doliu / apoteoză, instalează-ți mersul! / Nu frămînta regretele postume: / această scurtă trecere prin lume / începe și sfîrșește universul.

— În căutarea legilor perfecte, / din neputința noastră de insecte / ne-am ridicat, brăzdînd nemărginirea, / stăpîni pe cosmos, dominînd atomul! / Nu zei necunoscuți făcură omul, / ci omul născoci dumnezeirea!

— Eu, bietul om, făptură trecătoare, / stăpîn pe fruntea mea și-a tuturora, / bolid încununat cu aurora, / sublim prin mintea mea dominatoare, / sînt mai presus de spații și de hora / planetelor, în haine rotitoare... / trăiesc în legile nemuritoare / cu Arhimede și cu Pitagora. / Cuprind mileniile, infinitul, / creez realitățile și mitul, / înalț cetăți, religii, în pustie... / Titan ridic planetei un pilastru, / și fiecare gînd al meu — un astru... / Eu știu ce vreau, dar cosmosul nu știe! **(V. Eftimiu)**

— Omul; ... nu e un simplu organism, o colecție de viscere, un abdomen și membre întrunite într-un tot, un fel de pachet nedemn, ci este o ființă care mai poartă și cei doi poli ai universului. **(R. W. Emerson)**

— Fiecare (om) e o întrebare pusă din nou spiritului Universului. **(M. Eminescu)**

— Fiecare dintre noi e un mic univers în care lumea este văzută în mic, ca în germen. **(E. Faguet)**

— Pentru mine, omul e întotdeauna învingător, chiar dacă-i grav rănit, muribund. **(W. Faulkner)**

— A nu te supune realității neînsuflețite, a nu te mulțumi cu ea, a pune în joc propria-ți viață înfruntînd realitatea și soarta, iată ce înseamnă a fi cu adevărat om. A opune ceea ce ar trebui să fie la ceea ce există în fapt. **(L. Feuchtwanger)**

— Cît de departe vezi, atît de departe se întinde ființa ta, și invers... Dar cît de departe se întinde ființa ta, atît de departe se întinde și sentimentul demnității tale, atît de mult ești Dumnezeu.

— Omul își este sieși măsura tuturor lucrurilor, a întregii realități.

— Fiecare om este oarecum un predicat nou, un nou talent al omenirii. De cîți oameni sînt, de atîtea puteri, de atîtea însușiri dispune omenirea. **(L. Feuerbach)**

— Natura este brută și sălbatică fără mîna omului, și este bine să fie astfel, pentru ca omul să fie constrîns să iasă din starea de natură, inactivă, și s-o prelucreze, și odată cu aceasta, să devină dintr-un simplu produs natural, o ființă liberă și rațională. **(J. G. Fichte)**

— Omul:... singura dintre ființele create căreia i s-a dat puterea de a simți, de a cunoaște că el cunoaște, și de a cugeta că el cunoaște. **(P. Flourens)**

— Omenirea... concepută nu ca o sumă de indivizi, ci ca o comunitate de aspirații, adică omenirea plus acel ceva inefabil, prezent în fiecare din noi și pe care l-am numit omenie, reprezintă umanitatea: un tot la care participăm fiecare prin ceea ce avem în comun și în același timp ne diferențiază ne ajută să comunicăm și să fim totodată noi înșine, să ne salvăm de vacuitate. **(O. Fodor)**

— În fiecare om e lumea toată, / și totuși singur este fiecare **(H. Furtună)**

— Omul e ca un frunziș, prin care trebuie să treacă vîntul pentru ca să cînte. **(J. Giono)**

— Omul e un adevărat Narcis; îi place să-și vadă imaginea oglindită peste tot; se instituie ca etalon al întregii lumi... și tratează în consecință tot ce găsește în afara sa; înțelepciunea ca și bunul plac și le împrumută animalelor, plantelor, elementelor și zeilor.

— Omul este om numai printre oameni.

— Cu cît simţi mai mult că eşti om, cu atît eşti mai asemănător cu zeii. **(J. W. Goethe)**

— Nimic nu e mai presus de om!... Dimpotrivă, omul e mai presus de orice, mai presus chiar de întregul univers... Omul e centrul universului, fiindcă numai în om materia a ajuns la cunoştinţa propriului său eu, a ajuns să se cunoască. **(O. Goga)**

— Refuz să accept sfîrşitul omului... Cred că omul nu va îndura numai, el va învinge. El este nemuritor nu fiindcă doar el dintre toate făpturile are un glas care nu se poate stinge, ci fiindcă are un suflet, un spirit capabil de compasiune şi de rezistenţă.

— Va veni o vreme cînd oamenii o să se admire unul pe altul, cînd fiecare din ei o să lumineze ca o stea în faţa celuilalt. Pe pămînt o să trăiască oameni liberi, mari prin libertatea lor, fiecare o să aibă inima deschisă, neîntinată de lăcomie şi ură. Ei au să trăiască pentru adevăr, pentru frumos; cei mai buni dintre ei vor fi aceia care vor îmbrăţişa lumea cît mai larg în inima lor, care o vor iubi cît mai adînc; cei mai buni vor fi cei mai liberi, căci în sufletul lor va fi mai multă frumuseţe. **(M. Gorki)**

— Omul nu e nici rău nici bun; e om, un animal deosebit care, în afara nevoilor sale fizice, are şi nevoi metafizice, pentru că el trăieşte nu numai o viaţă reală, dar mai cu seamă o viaţă de reprezentări. Pentru el, e mai puţin aşa cum o simte şi mai curînd aşa cum crede el că o simte. Din această sensibilitate complexă s-a născut dorinţa unei stări care n-a fost atinsă decît fugitiv: fericirea. **(R. de Gourmont)**

— Omul este... rezultatul acţiunilor sale. **(A. Gramsci)**

— Umanitatea nu-i decît un singur om şi se regăseşte integral în fiecare dintre noi. **(J. Green)**

— Viaţa fiecărui om este un întreg sistem de atitudini, de aprobări şi dezaprobări, de dorinţe şi repulsii. A fi om înseamnă a fi subiect al unui astfel de sistem de atitudini. **(D. Gusti)**

— Numai omul este pentru om zeu: cer şi univers, şi patrie şi loc de refugiu. **(G. Hauptmann)**

— Omul nu este altceva decît seria actelor sale. **(G. W. Fr. Hegel)**

— Fiecare om în parte este o lume care se naşte şi moarte odată cu dînsul; sub fiecare piatră funerară zace o istorie a lumii.

— Pămîntul este stînca cea mare, de care omenirea, adevăratul Prometeu, e încătuşată şi sfîşiată de vulturul îndoielii. Ea a furat lumina şi suferă pentru asta tortura. **(H. Heine)**

— Omul:... stăpînul şi sluga naturii, copilul ei cel mai iubit şi, poate, totodată, sclavul ei ţinut mai strîns. **(J. G. Herder)**

— Omul este... un zeu, de îndată ce este om. **(I. Ch. Hölderlin)**

— Omul, această fiinţă cu o existenţă atît de scurtă, această vieţuitoare care se apropie cu fiecare zi ce trece, de mormînt, întreprinde acţiuni care sfidează infinitul.

— Omul:... o frontieră. Fiinţă dublă, marchează limita între două lumi. Dincoace de el, e creaţia materială, dincolo, misterul.

— Omul:... pentru fiară — e o glorie; pentru înger — o ruşine. **(V. Hugo)**

— Lumea este intrinsec poetică şi semnificaţia ei constă în ea însăşi. Sensul ei este uriaşul mister al propriei sale existenţe, şi al faptului că sîntem conştienţi de această existenţă. **(A. Huxley)**

— Omul nu e determinat fatal, ci are în suflet o forţă proprie, prin care luptă să producă schimbări în fatalitatea cosmică.

— Lumea nu e o sumă de indivizi juxtapuşi, ci aceşti indivizi, şi raporturile dintre ei. **(G. Ibrăileanu)**

— Din sufletul omenesc e de cules ceva în fiecare zi: dacă uiţi s-o faci, poamele vor putrezi jos şi le vor mînca porcii.

— Taina cea mare a fiinţei omeneşti e că în marginile ei poate cuprinde nemărginitul.

— Valoarea unui om se socoate după numărul celor ce se simt mai bine prin el.

— Lumii nu-i pasă ce crezi tu, ci numai ce-ai descoperit tu și poate să-i folosească ei.

— Nu striga nimănui „rătăcitule", fără să fii gata a-l aduce pe drumul cel drept.

— Cea mai mare mîndrie a omului poate fi aceea că el are dreptul de a se simți colaboratorul de fiecare clipă al marilor puteri ascunse.

— Ce minune stă în faptul că omul care abia ajunge rareori suta de ani, poate socoti clipa cînd va muri soarele **(N. Iorga)**

— Și această însușire omenească, nu e oare / tocmai ceea ce-i lipsește turmei necuvîntătoare? / Din cereasca-înțelepciune numai noi ne-mpărtășim; / maeștri creatori de artă, nouă ne-a fost dat să fim; / Pe cînd vita, care știe numai hrana s-o aștepte, / nu e-nstare / ca privirea înspre cer să o îndrepte. / În întîiul ceas al lumii, cel a toate ziditor, numai flacăra vieții a aprins-o-n trupul lor. / Iar în sufletele noastre el a răsădit iubire, / să aflăm, unul de la altul, ajutor și ocrotire. / Părăsind singurătatea codrului îmbătrînit / unde-n veacuri vechi, străbunii risipiți au viețuit, / oamenii s-au strîns alături...

— Printre viețăți, doar nouă cuget ni s-a dat anume / să pătrundem firii taina din adîncul larg de lume, / să ne plăsmuim unealtă, să ne folosim de ea. **(Iuvenal)**

— Omul care și-a croit singur viața, care se simte cu adevărat părintele faptelor sale, care are un scop, o țintă și o urmărește cu stăruință, susținut numai de sforțarea voinței sale, omul care, întîmpinînd greutăți la fiecare pas, le îndepărtează prin iscusința sau energia sa, prin prudența sau puterea sa — omul acela e un adevărat Om. **(P. Janet).**

— Omul este totdeauna *mai mult decît știe el despre sine*. El nu este ceea ce este odată pentru totdeauna, ci este o cale: deci, nu numai o existență dată ca stare de fapt, ci și posibilitatea prin libertate, din care, încă în acțiunea sa faptică, el decide ceea ce este...

— Omul nu este o *existență dată închisă*, care numai se repetă prin generații, nici o *existență luminată* care

se revelează ca atare... omul nu este, omul devine. **(K. Jaspers)**

— Omul este o ființă *istorică*, care contemplă natura spre a o *transforma*, care o transformă efectiv și, prin aceasta, *se transformă* pe el însuși indefinit (deși rămînînd *identic*). El explicitează astfel resursele infinite ale esenței sale. **(Ath. Joja)**

— Ceea ce înțelegem de obicei printr-un om normal este, la drept vorbind, un om ideal, al cărui caracter, amalgamat într-un mod fericit, poate fi socotit printre lucrurile cele mai rare. **(K. G. Jung)**

— Să fii om înseamnă să suferi, să lupți și să nu te lași zdrobit. **(N. Kazantzakis)**

— Ar fi înțelept ca între a fi gînditor și a fi om, să nu existe totuși decît cea mai mică deosebire cu putință.

— Primul pas făcut de om spre cer este descoperirea adevărului că el e o ființă spirituală, deosebită de toate celelalte creaturi. **(J. Knittel)**

— Omul este ființa cea mai complexă pe care o cunoaștem. Este cel mai solidar cu ceilalți semeni și, ce-i mai important, are și conștiința acestei solidarități. **(R. Ladea)**

— Mărginit prin natura sa, infinit prin dorințe, omul e un zeu căzut care-și amintește de ceruri. **(A. de Lamartine)**

— Cine scrutează viața unui om, descoperă în ea istoria speței.

— Omul:... învingătorul de himere, noutatea de mîine, organizarea de care geme haosul, subiectul împăcării. **(Lautréamont)**

— Părerea pe care individul și-o formează în mod obișnuit despre ceilalți urmează modificările suferite de caracterul său. **(G. Leopardi)**

— Omului îi este mai iubit un om decît un înger.

— Cea mai nobilă preocupare a omului este... omul. **(G. E. Lessing)**

— **Să fii om înseamnă nu numai să ştii, dar să şi faci pentru viitorime ceea ce înaintaşii tăi au făcut pentru tine.**

— Omul:... o capodoperă a Creaţiunii: crede în orice determinism şi acţionează ca o fiinţă liberă. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Putem noi prevedea ce se va întîmpla cînd omenirea întreagă va lua parte la munca intelectuală, care e munca proprie speţei noastre? Nici nu mai încape vorbă că, atunci cînd le va fi dat tuturor să se ocupe cu aceea ce azi li se rezervă numai cîtorva aleşi ai întîmplării, omenirea îşi va înmulţi de mii de ori şansele de a atinge marele ţel misterios. **(M. Maeterlink)**

— Ceva etern rămîne în om — în omul care gîndeşte... ceva pe care l-ar putea numi partea sa divină: este aptitudinea lui de a pune lumea în problemă.

— Omul nu este niciodată obiectul unei imitaţii, ci, întotdeauna al unei cuceriri.

— Oamenii nu au valoare **decît prin ceea** ce au transformat; — un om reprezintă suma actelor sale, a ceea ce *a făcut*, a ceea *ce se poate face*. **(A. Malraux)**

— Omul... / L-a făurit natura, fără egal cu nimeni / i-a dăruit vorbirea, un geniu larg deschis, / un suflet plin de-avînturi. **(Manilius)**

— **Omul, devenit un alt Demiurg, rivalizează prin creaţia minţii şi a braţelor sale creaţia primordială. (P. Marcea)**

— **Omul bogat este cel care are nevoie de totalitatea de manifestări umane ale vieţii, omul pentru care propria sa realizare există ca o necesitate interioară, ca o nevoie. (K. Marx — Fr. Engels)**

— Nici un animal nu se schimbă atît de des ca omul: cînd se avîntă spre înălţimi, cînd se prăbuşeşte în adîncime. **(Menandru)**

— Fiecare om e o istorie universală.

— Omul:... propriul său Prometeu. **(J. Michelet)**

— Fiecare om poartă în sine forma întreagă a condiţiei umane. **(M. E. de Montaigne)**

— **Omul se vede chemat să devină demiurgul lumii şi** al propriei sale condiţii. **(E. Mounier)**

— Omul e un ucenic al cărui meşter e durerea, / şi nimic nu ştie cît timp n-a suferit. / E o lege aspră, dar lege supremă, / e veche cît lumea şi cît fatalitatea, / că trebuie primit al nenorocirii botez, / şi că totul trebuie să cumperi cu preţu-acesta trist. **(A. de Musset)**

— Omenirea nu e nici aşa de bună, cît cred optimiştii cu orice preţ, nici aşa de rea, cît susţin pesimiştii fără leac. Ceea ce nu i se poate tăgădui e că intenţiile îi sînt de regulă mai bune decît faptele. Luată în general, omenirea e însufleţită de iubirea sinceră a adevărului, a binelui şi a frumosului. **(P. P. Negulescu)**

— Omul e cel care a pus valori în lucruri ca să păstreze — el care a făurit tîlcul lucrurilor — un înţeles omenesc...! De aceea, om se cheamă cel ce ştie preţul.

— Înălţîndu-se pînă la a fi Titan, omul îşi cîştigă cultura prin luptă şi îi sileşte pe zei să se alieze cu el pentru că, înarmat cu această înţelepciune proprie, ţine în mînă existenţa şi limitele puterii lor. **(Fr. Nietzsche)**

— Omul:... izvor de analogii pentru Univers. **(Novalis)**

— Omul este vîrful ascuţit şi cununa evoluţiei naturale; el trebuie să cuprindă în el tot ce l-a precedat, aşa cum fructul cuprinde toate părţile anterioare ale plantei. Omul trebuie să înfăţişeze în mic întreaga lume. **(L. Oken)**

— Omu-i ţelul, piscul lumii de planeţi, / giuvaeru-amarei, trecătoarei vieţi. / Dacă universu-i un inel gigantic — / omul este — sigur — piatra lui de preţ. **(Omar Khayyâm)**

— **Să ai sentimentul de teamă sau de bucurie, să te emoţionezi în faţa frumosului, să iei un angajament sau o hotărîre, să înţelegi un adevăr; sînt tot atîtea moduri complementare ale spiritului uman. Toate sînt părţi integrante din viaţa spirituală a omului. (R. Openheimer)**

— **Viaţa unui om nu este niciodată o înşiruire de evenimente, de lucruri care se întîmplă. Ea este o traiectorie înzestrată cu tensiune dinamică, la fel ca şi o dramă. Orice viaţă conţine o raţiune. Atare raţiune**

constă în ceva ce luptă cu înverşunare înlăuntrul nostru pentru a se realiza şi care se izbeşte de mediul înconjurător pentru a fi lăsat să existe. Vicisitudinile născute de această luptă alcătuiesc viaţa unui om. Acel ceva este ceea ce fiecare numeşte, cînd spune în orice clipă: EU. **(J. Ortega y Gasset)**

— Omul: ... un neant faţă de infinit, un tot faţă de neant, o medie între neant şi tot.

— E primejdios să-i arăţi omului cît de asemănător este fiarelor fără să-i arăţi propria lui măreţie. Dar primejdios este şi să-i înfăţişezi doar măreţia, fără să-i arăţi şi micimea... Este şi mai primejdios să-l laşi neştiutor, atît de una cît şi de cealaltă.

— Omul este o trestie, cea mai slabă din natură, dar este o trestie care cugetă. Nu e nevoie ca întregul univers să se înarmeze pentru ca să-l strivească. Un abur, un strop de apă, ajunge ca să-l ucidă. Dar chiar dacă universul l-ar strivi, omul încă ar fi mai nobil decît cel care-l ucide, fiindcă el ştie să moară şi îşi dă seama de avantajul pe care universul îl are asupra lui. Pe cînd universul nu ştie nimic din aceasta. **(B. Pascal)**

— Tot ceea ce ating oamenii devine Timp. Devine Acţiune, Aşteptare şi Speranţă. Chiar şi faptul că mor înseamnă ceva... Pretutindeni unde risipesc trudă şi cuvinte se naşte un ritm, un sens, un răgaz. **(C. Pavese)**

— Eşti din aceeaşi substanţă cu cosmosul, frate cu stelele şi cu azurul. Frate prin *materie*, nu prin spirit, care nici nu ştii bine ce este.

— Nu uita că fiecare om e o lume — că *orice om e o lume* — mai ştearsă sau mai limpede, mai apăsat conturată sau mai slab conturată — dar o lume, în orice caz.

— Dacă nu pune puţin balsam spiritual în ceea ce face, omul nu e vrednic să se numească om.

— Ştiu că omul se înşală, că rătăceşte, dar ştiu de asemenea că el are în sine tot ce-i trebuie pentru ca să se cunoască şi, uneori, să rectifice propriile sale erori. **(Pico della Mirandola)**

— Dacă aş crede în providenţă, aş îngenunchea în fiecare dimineaţă, drept recunoştinţă că m-am născut într-un secol măreţ, în care omenirea a devenit în sfîrşit conştientă că e atotputernică şi a început să transforme lumea după pofta ei. **(H. Pontoppidan)**

— Învaţă să te cunoşti pe tine însuţi şi nu încerca să descoperi divinitatea. Studiul specific al omului este omul. Aşezat într-un loc ca un istm, abilitate întunecată, măreţie dintr-o bucată, cu destule cunoştinţe pentru îndoială sceptică, prea slab pentru mîndrie stoică, el este nehotărît în incertitudinea de a acţiona, sau să nu facă nimic, de a se crede un zeu sau o brută, să încline pentru corp sau pentru spirit.

— Omul nu s-a născut decît pentru a muri, el nu gîndeşte aproape decît pentru a se rătăci, aceasta este dreptatea, cu care se rătăceşte în egală măsură cînd chibzuieşte mult sau puţin, piedică de gînduri şi patimi sufleteşti, totul este confuz, în continuă dăruire de sine, create în parte pentru a se înălţa, în parte pentru a cădea. Stăpîn pe toate, în acelaşi timp pradă el însuşi tuturor, singurul judecător al adevărului, grăbindu-se necontenit spre greşeală, jucărie a gloriei, enigmă a lumii. **(A. Pope)**

— Omul nu e încătuşat atît de tare de opreliştile morale, cît de puterea condiţiilor, a naşterii sale sub semnul credinţei şi a societăţii în care trebuie să trăiască şi să-şi caute fericirea **(M. Preda)**

— Omul este animalul care-şi poate amîna sau opri reacţiile. Ideea de obstacol are un rol principal în sensul dat noţiunii de omenie, înţeleasă drept calitatea de a fi om, echivalentă cu aceea de umanitate, care avînd anexată adiacent şi un alt înţeles a fost înlăturată. Omenie înseamnă, aşadar, aptitudinea pe care o implică în el omul, după cum bătrîneţea e starea de a fi bătrîn, ori animalitatea aceea de a fi animal. **(M. Ralea)**

— Dacă vrei să fii de vreun folos pe lumea asta, trebuie să te jertfeşti pe tine însuţi. Omul nu trăieşte pe pămînt numai pentru fericire sau pentru cinste, el trăieşte pentru a dărui lucrări de seamă omenirii. **(E. Renan)**

— Omul: ... bestie feroce îmblînzită de ea însăşi. **(P. Reverdy)**

— Omul, în lupta sa de a se depăşi pe sine şi de a transforma lumea conform idealurilor de adevăr şi dreptate, plăsmuite de spiritul lui, ființă fragilă şi expusă tuturor pericolelor cu care-l amenință Universul indiferent față de aceste idealuri, este, totuşi un *demiurg* care reuşeşte, adesea, să le transforme pe acestea în realitate obiectivă.

— Ceea ce constituie măreţia omului este gîndirea lui... grandoarea omului rezidă în şi mai mare măsură în lupta şi puterea lui (sprijinită, desigur, pe gîndirea lui) de a se depăşi pe sine creînd o lume tot mai bună, tot mai raţională şi frumoasă... **(D. D. Roşca)**

— Numai cînd se ridică pînă la starea civilă, omul devine om cu adevărat, acţionînd potrivit legilor morale, ascultînd de raţiune, iar nu de instinct; pînă aici, este un animal stupid şi mărginit, robul poftelor sale.

— Măreaţă şi frumoasă e imaginea omului ieşind ca din neant prin propriile sale eforturi: risipind, cu lumina minţii sale, tenebrele în care îl învăluie natura; ridicîndu-se mai presus de sine; avîntîndu-se prin spirit către tărîmurile cereşti: străbătînd cu paşi uriaşi, asemeni soarelui, vasta întindere a universului şi, ceea ce este şi mai măreţ şi mai anevoios, întorcîndu-se în sine pentru a cerceta omul şi a-i cunoaşte natura, îndatoririle şi ţelul. **(J. J. Rousseau)**

— Cînd ai o înfrîngere mare în viaţă; cînd vin ceasurile grele şi-ţi împotmolesc mersul vieţii ca trunchiuri mari de copaci, căzuţi de-a curmezişul unui şuvoi de munte, oricine ai fi, în clipa aceea simţi strîngîndu-se în tine puterile subpămîntene, forţele misterioase, care te împing să sfărîmi, să dărîmi, să-ţi netezeşti calea. Nu există fiinţă, oricît de becisnică, oricît de pipernicită, care să nu se înalţe ca valul atunci cînd este stăvilată. **(M. Sadoveanu)**

— În moartea unui om moare o lume necunoscută.

— A fi om înseamnă în chip neîndoielnic a fi răspunzător. Înseamnă a simţi, punînd şi tu o piatră la temelie, că astfel contribui la clădirea lumii.

— Omul se descoperă pe el însuşi cînd se măsoară cu obstacolul. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Trebuie cu orice chip să ne obişnuim a vedea oamenii sub multitudinea aspectelor lor posibile şi în toată diversitatea caracterului, temperamentului şi aparenţei lor. Căci omul e limitat; oricît de mare şi sfînt ar fi, nu cuprinde totul; îşi are unghiul lui special sub care priveşte binele. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Omul nu-i nimic altceva decît totalitatea faptelor sale, nimic alta decît viaţa sa...

— Orice om se determină prin viaţa pe care o trăieşte, el îşi schiţează personalitatea sa, şi în afara personalităţii acesteia nu există nimic.

— Omul, deliberînd să fie liber, poartă toată greutatea lumii pe umerii săi; el este răspunzător pentru lume şi pentru sine însuşi, ca şi pentru un mijloc determinat de existenţă. **(J.-P. Sartre)**

— Omul... o scurtă sărbătoare în marea durată a timpului dezvoltării vieţii universale. **(M. Scheler)**

— Omul: ... fiinţa care vrea. **(Fr. Schiller)**

— Omul este o privire retrospectivă creatoare a naturii asupra ei însăşi.

— Un om adevărat este cel care a ajuns în centrul umanităţii. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— Omul:... vîrful seriei ascendente a produselor pămîntului. **(Fr. D. E. Schleiermacher)**

— Omul: ... instrument al ordinii lumii. **(Et. P. de Senancour)**

— Ce măreţie, să ai slăbiciunea omului şi seninătatea unui zeu. **(Seneca)**

— Omul este criteriul tuturor realităţilor. **(Sextus Empiricus)**

— Muntele şi omul se aseamănă, dar cu deosebirea că, unde prin munte pămîntul tinde spre cer, prin om cerul a coborît pe pămînt.

— Zeilor! Metehne ne daţi mereu, pentru a rămîne oameni. **(W. Shakespeare)**

— În lume-s multe mari minuni! Minuni mai mari ca omul nu-s. **(Sofocle)**

— Omul ideal nu e posibil decît într-o societate ideală. **(H. Spencer)**

— Din toate problemele lumii, nici una nu e mai pasionantă pentru om decît omul. **(E. Sperantia)**

— Omului nimic nu-i este mai folositor decît omul. **(B. Spinoza)**

— Omul: ... animal de speță superioară, care produce filozofii și poeme aproape la fel cum viermii de mătase își produc coconii, și albinele — stupii. **(H. Taine)**

— Omul este parametrul absolut al naturii.

— Omul: ... nu numai o ființă „care știe", ci o ființă „care știe ce știe".

— Omul: ... săgeată urcînd a unei sinteze biologice: ultimul născut, cel mai proaspăt, cel mai complicat, cel mai nuanțat din învelișurile succesive ale vieții. **(P. Teilhard de Chardin)**

— Sînt om, și nimic din ceea ce e omenesc nu mi-e străin. **(Terențiu)**

— Omul: ... artizanul propriei sale fericiri. **(H. D. Thoreau)**

— Eu și lumea ne creăm reciproc.

— Fiecare om poartă întreaga povară a condiției umane. **(M. de Unamuno)**

— Omul care nu a încercat nicidată să fie asemenea zeilor, nu e om întreg.

— Omul: ... un crucificat pe propriul său trup. Capul istovit îi e înțepat de spinii cununii sale de gînduri.

— Omul: ... mijlocul prin care imposibilul grăbește realul. **(P. Valéry)**

— Onoarea de a fi om, înseamnă curajul fără recompensă, înseamnă să trăiești fără a cunoaște rațiunea de a trăi. **(Vercors)**

— Umanitatea nu este atît un punct de plecare, cît un rezultat, o operă a inteligenței și a interesului uman. **(T. Vianu)**

— Omul: ... umil trecător care a trebuit să fie regele naturii.

— Omul poate fi distrus, dar nu înfrînt. **(A. de Vigny)**

— Pasiunile! Sentimentele! Actele reale! Iată din ce e făcut OMUL propriu-zis. **(Villiers de l'Isle-Adam)**

— Viața simplă, bunătatea, cinstea, mîndrul dispreț pentru toate deșertăciunile omenești, iubirea de țară, munca neadormită și adînca pasiune pentru bine, adevăr și frumos...: acestea sînt cea mai înaltă învățătură pe care poate să ne-o dea un om. **(Al. Vlahuță)**

— În lume sînt cruzimi, suferințe și haos dar oamenii pot depăși disperarea făcînd lucrări frumoase, luîndu-se la întrecere cu creația dintîi. **(Th. Wilder)**

— Adevărata valoare a unui om iese la iveală abia atunci cînd acesta se poate manifesta sincer și liber. **(Șt. Zweig)**

Opinie — polemică — replică — controversă

— Avem temeiul cel mai puternic dacă spusele noastre au dobîndit încuviințarea tuturor. **(Aristotel)**

— Pentru cei care nu-și schimbă niciodată părerile, este absolut obligatoriu să fie mai întîi siguri că judecă drept. **(Jane Austen)**

— Oamenii care discută cu înfocare sînt foarte aproape de a se înțelege. **(H. de Balzac)**

— Prima condiție a polemicii este buna credință a părților. **(A. Baranga)**

— Înainte de a deveni adversarul cuiva, întreabă-te dacă poți avea consimțămîntul lui pentru aceasta. Căci o adversitate unilaterală poate fi tot atît de degradantă și demoralizantă ca și o iubire fără răspuns **(L. Blaga)**

— Dorința de a răspîndi opiniile pe care le considerăm că sînt întru propășirea noastră este atît de adînc înrădăcinată, încît puțini dintre noi pot scăpa de înrîurirea ei. **(S. Butler)**

— Opiniile sînt libere, dar nu și obligatori. **(I. L. Caragiale)**

— Diversitatea de opinii nu este în mod exclusiv dovada că una din sentințe este greșită.

— Atîta vreme cît cineva își exprimă o părere proprie din convingere, oricare ar fi armele întrebuințate pentru a doborî pe adversar, nu poate fi vorba de mojicie. **(G. Călinescu)**

— Opinie: ... jurisdicție pe care omul cinstit nu trebuie vreodată să o recunoască în întregime și pe care nu trebuie niciodată s-o respingă. **(N. S. R. Chamfort)**

— Poate că principala obiecție față de o ceartă este că întrerupe un argument. **(G. K. Chesterton)**

— Întregul mecanism social se sprijină în ultimă instanță pe opinii. **(A. Comte)**

— Ne plac polemicile, fiindcă dovedesc inteligența vie, atitudinea și subtilitatea tactică a unei personalități.

— În domeniul spiritual, negația poate avea două sensuri: al unei înalte conștiințe, ultragiate de mediocritatea contemporanilor, sau al unei maladive voințe de a se face cunoscut. **(P. Constantinescu)**

— Cînd nu stă în putința noastră de a discerne părerile cele mai adevărate, trebuie să le urmăm pe cele mai probabile. **(R. Descartes)**

— O consecvență absurdă este idealul celor săraci cu duhul. **(R. W. Emerson)**

— Nimeni nu este scutit de greșeală; pot fi eu singurul om care să nu se înșele? Nu cumva mă înșel tocmai în lucrurile pe care le susțin cu atîta fanatism? **(B. de Fontenelle)**

— Cînd ai un principiu nou, trebuie să-l țipi cît poți mai tare: să se audă. Oamenii își iubesc urechea virgină. Izbutesc numai ideile care știu viola. **(B. Fundoianu)**

— Aș vrea să căsătoresc cerul și infernul... să reduc antagonismele, și în opozițiile cele mai nimicitoare și mai ucigașe nu accept să văd de cele mai multe ori decît neînțelegeri. **(A. Gide)**

— Atunci cînd mai mulți oameni, din vremuri și din locuri diferite, susțin același lucru ca fiind sigur, se

cade ca acesta să fie pus în legătură cu o cauză generală.

— Dacă o regulă nu poate fi dedusă din anumite principii printr-un raționament neîndoielnic, dar este respectată pretutindeni, aceasta arată că ea își găsește izvorul în voința liberă a omului. **(H. Grotius)**

— Îți trebuie mult curaj ca să mărturisești o seamă de impresii ce vin în contradicție cu prejudecățile sau părerile unanim împărtășite. **(A. I. Herzen)**

— Cei ce aprobă o opinie, o numesc opinie, cei ce nu o aprobă, o numesc erezie. **(Th. Hobbes)**

— Părerile asupra cărora doi adversari sînt de acord, au toate calitățile de a fi întemeiate. **(A. Huxley)**

— Schimbîndu-ți fără temei părerea asupra altora, ajungi să nu mai ai nici o părere despre tine însuți. **(N. Iorga).**

— Cînd nu știm care este opinia cea mai adevărată, trebuie să o alegem pe cea mai cinstită.

— Scopul disputelor nu trebuie să fie victoria, ci propria noastră morală. **(J. Joubert)**

— Oamenii nu au păreri atît de diferite despre lucrurile vieții, pe cît de diferit vorbesc despre ele. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Gîndește-te că nu lucrezi contra libertății tale dacă îți schimbi părerea și dacă cedezi aceluia care ți-o corectează. **(Marcus Aurelius)**

— În polemică nu confunda spada cu satirul, și acul cu șpanga. **(T. Mușatescu)**

— Omul cinstit, de bună credință, își asumă, cînd neagă, obligația de a pune în loc o nouă afirmație... Bineînțeles, de a încerca să o facă. **(J. Ortega y Gasset)**

— Numai imbecililor li-e indiferent ce opinie au... după ce ai ajuns la o opinie, ești dator s-o susții cu hotărîre și îndîrjire, cît mai expresiv.

— O idee se definește printr-o serie de delimitări. O delimitare presupune întotdeauna o negație. Viața este contrazicere și luptă cu moartea.

— O părere este înainte de toate un act de credință ideologică și o credință nu poate să fie confortabilă ca un rînd de haine gata. **(Camil Petrescu)**

— Socotim ca sigure lucrurile asupra cărora toți sînt de acord. **(Quintilian)**

— Opinie: ... supărătoare dispoziție a celor mai mulți oameni ca, judecînd după ce sînt ei, să gîndească ce sîntem noi. **(M. Régnier)**

— Orice părere are nevoie de jertfe spre a izbîndi; niciodată nu ieși neîntinat din lupta vieții. **(E. Renan)**

— Dacă toți oamenii care văd lucrurile drept, ar găsi în ei curajul să le și spună și s-ar comporta cu adevărată fermitate, greșelilor nu le-ar mai fi dată pe lume o viață excesiv de lungă. **(G. Rovani)**

— Cînd ai afirmat ceva, trebuie să poți aduce dovezi în sprijin. **(Nathalie Sarraute)**

— Opinia și adevărul obiectiv se află în luptă crîncenă. **(Simonide din Keos)**

— Oamenii se nasc, trăiesc și mor, / dar gîndul bun e-n veci dăinuitor. **(I. Slavici)**

— În general, niciodată nu trebuie să repetăm o părere fără s-o fi judecat, căci riscăm să spunem tîmpenii ce-ar duce la cunoașterea greșită a felului nostru de a judeca. **(Stendhal)**

— O facultate prețioasă — să poți să înțelegi punctul de vedere contrar. **(N. Titulescu)**

— Greutatea unei păreri este proporțională cu gradul de libertate al celui care o formulează. **(K. Tsatsos)**

— Nu există opinii, ci numai oameni care o afirmă pe a lor. **(M. de Unamuno)**

— Opinie: ... alegerea ce o faci cunoscînd doar o parte din lucruri, presupunînd că le vezi în întregime și cu toate consecințele. **(P. Valéry)**

— Intoleranța spiritului este mai insuportabilă decît intoleranța sentimentului; superstiția e preferabilă dogmatismului **(W. H. Wackenroder)**

— Mă contrazic? Ei da, mă contrazic! / Sînt necuprins; cuprind, mulțimi. **(W. Whitmann)**

— Argumentarea este și un capitol al politeții. **(P. Zarifopol)**

Optimism – pesimism

— Optimismul: ... convingere filozofică prin care, cu tot răul din lume, se recunoaște valoarea vieții și se afirmă triumful dreptății și al fericirii. **(P. Andrei)**

— Îți iert pesimismul, într-un singur caz nu: cînd e vorba de viitorul neamului tău, căci a fi pesimist în ce privește viitorul neamului tău, înseamnă a fi trădător de neam. **(L. Blaga)**

— Optimistul proclamă că trăim în cea mai bună lume posibilă: pesimistul se teme că acesta este adevărul. **(J. B. Cabell)**

— Niciodată n-am fost pesimist în ceea ce privește omul. Sînt în ceea ce privește condiția sa. **(A. Camus)**

— Mizantropul e un iubitor de oameni, care, contrariat în nobilele lui aspirații, s-a îmbolnăvit de melancolie.

— Optimist: un om născut spre a proieta toate forțele sufletului către un țel măreț. **(G. Călinescu)**

— Optimismul este o datorie de existență, tocmai cînd sîntem mai triști; trebuie să ne savurăm durerea.

— Cea mai primejdioasă clasă a speciei om sînt optimiștii plați.

— Cu cît cineva va fi mai lovit de soartă și frămîntat de conflicte interne, cu atît să simtă nevoia să îndemne la optimism pe alții; e o datorie; să nu deznădăjduim pe nimeni, chiar cînd noi ne înecăm în desperare. **(P. Constantinescu)**

— Delimitarea conceptelor de pesimism și optimism, datorită variabilității conținuturilor, prezintă mari dificultăți ...

— **Pesimismul și optimismul vor fi definite ca atitudini de viață rezultînd din reflexia asupra problemei binelui și a răului și a locului pe care acestea le dețin în existență. Deci, este vorba de stabilirea unui raport între două realități constitutive și antinomice ale existenței ... (O. Cotruș)**

— Să ne făurim optimismul din toate dezamăgirile **(G. Duhamel)**

— Un mare pesimist este întotdeauna un idealist lezat. **(E. Faguet)**

— Refuz să cred în sfîrșitul omului. El este nemuritor nu pentru că numai el dintre toate creaturile are o voce inepuizabilă ci pentru că are un suflet, un spirit capabil de compasiune, sacrificiu și suferință. **(W. Faulkner)**

— Optimismul nu e altceva, adeseori, decît un mod de a ne apăra propria lene, propriile iresponsabilități; voința de a nu face nimic. Este și o formă de fatalism și mecanicism. Se mizează pe factorii exteriori propriei voințe și lucrări, aceștia sînt exaltați, s-ar părea că ardem la flacăra unui entuziasm ... Dar entuziasmul (acesta, n.ns.) nu e decît o adorație exterioară de fetișuri. Reacție necesară, care trebuie să aibă drept punct de plecare inteligența ... Singurul entuziasm justificat este cel care însoțește voința inteligentă, vrednicia inteligentă, bogăția inventivă în inițiative concrete, care schimbă realitatea existentă **(A. Gramsci)**

— **Pesimismul este creator de optimism, pentru că a înțelege prezentul, este a-l critica, a-l critica, este a-l judeca, iar a-l judeca înseamnă a spera să-l reconstruim fără zăbavă, după indicațiile pe care ni le dau ideile științifice și idealul etic. Speranța optimistă este astfel cîștigată din faptul cunoașterii cauzale a răului, care indică suprimarea cauzelor, prin intervenția voinței, așa ca odată cu dispariția cauzelor să dispară și răul. (D. Gusti)**

— Optimismul: ... cînd totul merge bine e un lux; cînd totul merge rău — e necesitate. **(B. de Jouvenel)**

— **Nimic mai plat decît un optimism plin de mulțumire de sine. (V. I. Lenin)**

— **A admite realitatea, a admite că ne naștem, trăim și** murim, nu înseamnă deloc pesimism, ci, dimpotrivă, eroism ... Căci acceptarea lucidă a legilor firii implică eroism. **(T. Mazilu)**

— Optimiștii își socotesc anii în primăveri, pesimiștii în toamne. **(T. Mușatescu)**

— Am înțeles — cine știe datorită căror experiențe personale — pesimismul filozofic al secolului al XIX-lea ca simptom al unei forțe superioare a gîndirii, a unei plenitudini mai glorioase a vieții ...

— Am considerat cunoașterea tragică drept luxul cel mai frumos al culturii noastre, ca pe modalitatea de risipă cea mai costisitoare, periculoasă, dar, oricum, în virtutea bogăției sale, ca un lux ce îi era permis. **(Fr. Nietzsche)**

— Pentru a avea o concepție optimistă asupra lumii și a vieții, e nevoie de un suflet puternic. Numai un mare entuziast poate crede în existența unei legi universale etice, mai presus de urîțeniile morale evidente și, aparent, precumpănitoare ale vieții. Numai un idealist ireductibil poate fi sigur că sufletul omenesc e nemuritor. Altfel, omul obișnuit sau nu îndrăznește a gîndi asupra vieții și morții, sau admite resemnat răul și neființa, ca o fatalitate aspră, împotriva căreia nu se poate lupta. **(V. Pârvan)**

— Humorul ne salvează. A ști să rîzi în clipe tragice înseamnă a stăpîni tragicul. **(M. Preda)**

— Un pesimist cu adevărat e conservator ori chiar retrograd. El neagă progresul și posibilitatea lui. Dar un democrat care se entuziasmează de libertate, de egalitate și de fraternitate, are cu siguranță adînci rezerve de optimism. **(M. Ralea)**

— Pesimiștii sînt oameni care, în sinea lor, nutresc speranțe multe, dar cărora puține li se împlinesc. Optimiștii sînt cei care nu nutresc multe speranțe și li se împlinesc și mai puține, dar se bucură de ele. **(K. Tsatsos)**

— Optimistul și pesimistul nu se opun decît *în ceea ce nu este*. **(P. Valéry)**

— Mizantropia: ... fructul singurătății. **(T. Vianu)**

— Ce este optimismul? **Este furia de a susține că totul e bine, cînd îți merge rău. (Voltaire)**

Pace — război

— A purta războaie împotriva vecinilor şi prin aceasta a te întinde asupra celorlalţi şi a zdrobi popoare care nu te supără cu nimic, şi asta numai din setea de a stăpîni, cum ar putea să se numească altfel o asemenea faptă decît o mare tîlhărie? **(Augustin)**

— Pacea: ...ansamblul forţelor ce rezistă războiului, aşa cum viaţa este ansamblul forţelor ce rezistă morţii...

— Un mijloc de salvgardare a păcii, este neamestecul... în treburile interne ale altei ţări. **(J. Bainville)**

— Două armate care se luptă una cu alta nu constituie decît o mare armată care se sinucide. **(H. Barbusse)**

— Nu popoarele doresc războiul, nu popoarele vor să se năpustească unele asupra celorlalte, ci guvernele şi clasele dominante au creat acest sistem al veşnicei nelinişti. **(A. Bebel)**

— La un popor ajuns la un înalt grad de civilizaţie sau bunătate morală, războiul, pentru a fi onorabil, trebuie să fie defensiv. **(L. G. B. de Bonald)**

— Trebuie să crezi că omul poate fi salvat din angrenajul automatizat al pregătirilor de război; că toate problemele sînt rezolvabile... că situaţiile de conflict, indiferent de profunzime, de durata şi intensitatea lor, pot fi rezolvate, că lumea poate cîştiga pacea...

— Cred că oamenii pot trăi la un loc pe această mică planetă, în armonie, înţelegere şi respect reciproc, dacă nu există prejudecăţi de nici un fel...

— Crezul meu suprem continuă să fie că adevărul şi dreptatea vor învinge cu orice preţ. **(R. J. Bunche)**

— Pentru neamul ce-a urcat prin spadă / iertare nu-i; de spadă o să cadă. **(G. G. Byron)**

— Nici o victorie nu-şi merită preţul, în timp ce orice fel de schilodire a omului este iremediabilă.

— Spiritul nu poate nimic împotriva sabiei, dar spiritul unit cu sabia este învingătorul sabiei trase de dragul ei înşişi.

— Sînt pentru pace. În aceasta constă optimismul meu. Dar pentru asigurarea ei trebuie făcut ceva şi lucrul va fi destul de greu. Aici rezidă pesimismul meu. În orice caz, adeziunea mea se îndreaptă numai către mişcările pentru pace care caută să se dezvolte pe plan internaţional. În rîndurile lor se găsesc adevăraţii realişti. Şi eu sînt alături de ei.

— Prima sarcină a vieţii noastre publice este de a servi speranţa valorilor mai curînd decît certitudinea distrugerii şi pentru a începe, trebuie să apărăm şansele păcii, refuzînd a da ajutor forţelor războiului, indiferent care ar fi culoarea în care ele se deghizează.

— Dacă pacea se instaurează, contradicţia istorică în care trăim va fi depăşită, fiecare adversar fecundîndu-l pe opozantul său, după cum, astăzi, fiecare îl imită pe celălalt. Soarta oamenilor, aparţinînd tuturor naţiunilor, nu va fi hotărîtă pînă ce nu va fi reglementată problema păcii şi a organizării acestei lumi. **(A. Camus)**

— Un război se desfăşoară totdeauna exact ca şi cum omenirea n-ar fi conceput niciodată ideea de dreptate.

— Dintre toate religiile omului, cea mai tenace este războiul, pînă şi ea, însă, va trebui să se lase învinsă.

— Întrucît nu ni se permite să ne tragem sufletul între acest război şi războiul următor, poate că el nu va mai avea loc niciodată.

— O luptă cu alte arme decît armele spiritului, mă deprimă profund. Un adversar mort nu dovedeşte decît un singur lucru: că a murit. **(E. Canetti)**

— Dreptul la pace este întîiul drept al omului, al popoarelor, al întregii comunităţi a naţiunilor. Deci un

drept primordial național, regional, mondial. **(R. Cassin)**

— E de folos să se recurgă la arme numai cînd dreptatea nu-și poate afla loc la dușmani. **(Cassiodorus)**

— Sînt încredințat că va veni totuși o zi de pace universală... cred orbește că măcar de atîta se vor convinge într-o zi și cei mai obtuzi oameni: de stupida aberație a războiului. **(N. D. Cocea)**

— Nimic nu este cu putință din clipa în care renunți la apărarea ta și nu-ți este îngăduit să trăiești în pace. **(Demostene)**

— Nu pot înțelege de ce este mai glorios să bombardezi un oraș decît să asasinezi pe cineva cu securea...? **(F. M. Dostoievski)**

— O națiune care poartă război împotriva istoriei altei națiuni nu merită decît dispreț și este formată dintr-o adunătură de lași... **(Lloyd C. Douglas)**

— Doresc ca lumea întreagă să aibă parte de progres... Eu mă alătur milioanelor de oameni din toate țările și de pe toate continentele și împreună cu ei lansez apelul: trăiască pacea, jos războiul! Începe o eră nouă — era puterii oamenilor muncii din lumea întreagă, și cu toate că încă nu i s-au precizat contururile, nu există forță care să poată împiedica instaurarea ei. **(W. Du Bois)**

— Arta nu poate propăși acolo unde este ură și opresiune. Sufletul omenesc nu se poate dărui decît în pace...

— Pacea nu va putea fi o siguranță decît atunci cînd toate națiunile vor fi călăuzite de principiul de cinste, moralitate și sinceritate în raporturile lor cu celelalte națiuni care le înconjoară. Viitorul este, ca și în viață, al națiunilor cinstite, care pot privi în jurul lor cu capul sus. **(G. Enescu)**

— Războiul este arta de a ucide în mare și a face cu glorie ceea ce, făcut în mic, duce la spînzurătoare. **(J. H. Fabre)**

— Războaiele de cucerire nu vor lua sfîrșit cu adevărat decît atunci cînd toate popoarele lumii își vor dobîndi libertatea. Cînd nu se vor mai comite crime

sociale, cînd malthusianismul va înceta să fie considerat de marile puteri drept o lege a acumulării bogăției. **(E. Faure)**

— Nu trebuie să te gîndești niciodată la război decît pentru a apăra libertatea.

— Oamenii care din cumpătare iubesc pacea, sînt cei mai de temut în război **(Fr. Fénelon)**

— Poți fi viteaz în lupte, dar mare doar în pace. **(J. P. C. de Florian)**

— Am fost o viață întreagă iubitorul și propovăduitorul păcii. Atît de statornic, încît am ajuns de cîteva ori — în grea primejdie... Cred în pacea a toată lumea. Cred în puterea tonică a poeziei și artei. Cred că lumea noastră își va găsi voința și energia de a se întruni, la un suprem areopag al înțelepciunii și umanității. **(G. Galaction)**

— Non-violența este legea speciei noastre așa cum violența este legea fiarelor. În fiară spiritul doarme și ea nu cunoaște altă lege decît a forței fizice. Demnitatea omului cere ca el să se supună unei legi superioare — forței spiritului. **(M. Gandhi)**

— Omul care-și apără patria sau care atacă patria celorlalți, nu-i decît un soldat cucernic, în prima ipoteză — nedrept în a doua... omul care, devenind cosmopolit, adoptă cea de a doua patrie și merge să-și ofere spada și sîngele unui întreg popor care luptă împotriva tiraniei, este mai mult decît un soldat, este un erou. **(G. Garibaldi)**

— Atît timp cît omenirea îi admiră mai degrabă pe cei ce o nimicesc decît pe binefăcătorii ei, setea de glorie militară constituie defectul principal al celor mai nobile caractere. **(E. Gibbon)**

— Războiul nu trebuie să fie un antract după care să ne întoarcem la vechile obiceiuri. Războiul trebuie să fie prilejul unei reforme, ale unei renașteri.

— Progresul civilizației va depinde în viitor de respectarea universală a caracterului sacru al convențiilor.

— Reacțiunea nu dezarmează în nici o împrejurare, ea exploatează pînă și durerile patriei. **(S. Haret)**

— E un lucru strîmb să pedepsiți uciderea în timp de pace, iar cea din război să fie răsplătită. E lucru strîmb să-l disprețuim pe călău și totuși s-o facem pe soldații, plimbîndu-ne trufași, încinși cu săbii și spade, unelte de măcelărit oameni. Călăul care s-ar plimba cu toporul, ar fi desigur ucis cu pietre. **(G. Hauptmann)**

— Dacă vom izbuti ca marile mase să înțeleagă problemele zilei, atunci popoarele nu vor mai tolera ca mercenarii condeiului din solda aristocrației să le ațițe la ură și războaie; marea uniune a popoarelor, sfînta alianță a națiunilor, se va înfăptui, suspiciunile reciproce nu ne vor mai sili să întreținem armate permanente de sute de mii de ucigași; vom folosi la plug săbiile lor și vom avea pace, bunăstare și libertate. Acestei lupte îi închin și de aici înainte întreaga mea viață; este misiunea mea. Ura dușmanilor mei poate sluji drept chezășie că mi-am îndeplinit-o pînă acum cu toată credința și loialitatea. **(H. Heine)**

— Atunci cînd nu ține de nevoia de apărare ci e un atac dement asupra unei pașnice națiuni vecine războiul este o acțiune inumană, mai rea decît o pornire animalică, pentru că nu amenință numai națiunea pe care o atacă fără vină, cu moarte și pustiire, ci sacrifică tot atît de nemeritat și cumplit națiunea care-l poartă.

— Dacă, așa cum îmi vine aproape să cred, o pace eternă nu va fi încheiată formal decît în ziua cea de pe urmă, nu este totuși inutil nici un principiu, nici un efort care să pregătească aceasta, chiar foarte de timpuriu **(I. G. Herder)**

— Orice om trebuie să caute pacea atît timp cît are speranța de a o obține **(Th. Hobbes)**

— Tot mai mult dispare forța brutală de pe pămînt, tot mai mult spiritul este acela care-și impune puterea, care covîrșește totul. În curînd oamenii se vor lămuri că un pumn tare ,o platoșă, o spadă puternic avîntată nu ajung să biruie ce vrea spiritul. Pînă și războiul și știința armelor se supun principiului spiritual al timpului. **(E. T. A. Hoffmann)**

— Pacea este virtutea civilizației, războiul este crima sa.

— Mă mir cum pot să fie / mîini ce mai înalță arma cruntă / cînd a cîntat o ciocîrlie. **(V. Hugo)**

— Fiecare popor susține că războaiele pe care le-a dus sau le-a suferit sînt tot atîtea lupte glorioase pentru existență. **(J. Huizinga)**

— În pace se află unitatea. Unitatea cu celelalte vieți. Comuniunea cu toată ființa. Căci sub tot ce există, dincolo de nenumăratele modele identice dar separate, dincolo de atracții și repulsii, se află pacea. Aceeași pace care domnește sub incandescența spiritului. Pace obținută prin eliberare. Căci pacea înseamnă libertate înfăptuită, libertate și în același timp adevăr. **(A. Huxley)**

— „Homo homini lupus". Filozoful nu știa că lupii nu se mănîncă între ei decît la ultimă extremitate. **(G. Ibrăileanu)**

— E bună numai pacea care s-a luptat și care e în stare să se lupte. **(N. Iorga)**

— Acordul dintre națiuni stabilind pacea definitivă, nu va șterge patriile, ele vor păstra profunda lor originalitate istorică, funcțiunea lor proprie în opera comună a umanității reconciliante.

— A pregăti dezarmarea este sarcina cea mai nobilă și cea mai imediată care se pune în fața lumii civilizate.

— Omenirea este urmărită de un blestem dacă, pentru a-și dovedi curajul, e osîndită să ucidă veșnic.

— Poate că pînă la urmă, oamenii își vor da seama că pentru a avea pace, nu le lipsește decît un lucru: să creadă în pace. **(J. Jaurès)**

— Ceea ce are războiul, este că el face mai mulți oameni răi, decît seceră.

— Chiar dacă pacea eternă ar fi să rămînă de-a pururi o simplă dorință pioasă, nu ne înșelăm adoptînd ca maximă că este datoria noastră să luptăm neîncetat pentru această pace. **(Imm. Kant)**

— A te bucura de o cucerire (războinică) înseamnă a te bucura de pierderea vieţilor omeneşti. **(Lao Tzi)**

— Fie ca victoria să aparţină acelora care vor fi făcut războiul fără să-l fi iubit. **(A. Malraux)**

— Pot să spun fără ezitare că mişcarea gîndirii mele a fost totdeauna comandată de iubirea pătimaşă pentru muzică, pentru armonie şi pentru pace. **(G. Marcel)**

— Dacă vă gîndiţi că violenţa nu poate să însemne justiţia, dacă vă gîndiţi că viaţa umană este sfîntă, dacă vă gîndiţi că nu există două principii morale, unul care să condamne uciderea în timp de pace şi altul care să o admită în timp de război, refuzaţi războiul.

— La baza oricărei dorinţe de pace există următorul postulat: credinţa în progresul moral al omului. **(R. Martin du Gard)**

— E limpede că drepţii nu pornesc un război decît siliţi de nevoi, pe cînd nedrepţii îl fac de bună voie. **(Maximus)**

— Poţi ucide o oştire, dar nu poţi ucide un popor. **(A. de Musset)**

— „Porumbelul păcii" trebuie să fie porumbelul păcii peste toate frontierele lumii.

— Victoria se cucereşte şi Pacea se apără. **(T. Muşatescu)**

— Dacă la popoarele ce sînt silite să-şi apere drepturile proprii, războiul poate fi considerat ca o dureroasă necesitate, în schimb, la popoarele care caută să încalce drepturile altora el devine cea mai odioasă dintre crime. **(P. P. Negulescu)**

— Poate că în ziua în care două corpuri de armată se vor putea extermina într-o secundă, naţiunile civilizate vor da înapoi în faţa ororilor războiului şi vor trimite la vatră pe soldaţii lor. **(A. B. Nobel)**

— În cazul unui război atomic, cei rămaşi în viaţă nu vor fi suficienţi pentru a îngropa pe cei morţi, iar cei vii vor invidia pe cei morţi. **(R. Oppenheimer)**

— În esenţă, războiul este un mijloc sălbatec de rezolvare a unor probleme de viaţă, un mijloc nedemn pentru o naţiune umană. **(I. P. Pavlov)**

— A recurge la fier în afară de împrejurarea unei trebuinţe externe, nu e nici fapta medicului, nici fapta omului de stat. **(Plutarh)**

— Blestem asupra celor ce cuceresc prin arme / şi-al căror singur drept li-l dă puterea. **(E. Pound)**

— Războiul ar fi o binefacere a zeilor dacă ar omorî numai profesioniştii. **(J. Prèvert)**

— Pentru ca ştiinţa să meargă înainte, pentru ca dezvoltarea ei să se desfăşoare în toate ramurile, noi avem nevoie de pace! Numai pacea întemeiată pe colaborare şi ajutor mutual poate asigura progresul omenirii. **(A. M. Prohorov)**

— Oricine poate porni un război oricînd vrea, dar nu poate tot aşa de lesne să-i pună capăt. **(P. P. Rubens)**

— Cînd vor recunoaşte oare neamurile că stăpînirea liniştită a pămîntului patriei lor le ajunge ca să fie fericite . . .! Cea mai bună guvernare posibilă . . . ar fi aceea care ar face pe toţi oamenii nu egal de fericiţi, dar mai puţin inegali în nenorocire . . . şi care n-ar risipi zadarnic în războaie sudoarea şi sîngele lor. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Ce nume, altul decît nebunie, se cuvine să se dea acestei trebuinţe de a răspîndi primejdiile, de a te năpusti asupra unor necunoscuţi, mînios, fără să fi suferit vre-un rău şi pustiind tot ce întîlneşti în cale şi de a ucide ca fiarele pe acela pe care nu-l urăşti?

— Fapte, pe care cei ce le-ar săvîrşi pe ascuns le-ar plăti cu capul, le lăudăm pentru că le-au făcut în haină militară. **(Seneca)**

— Întotdeauna am vrut ca ceea ce au cucerit străbunii noştri să ne păstrăm mai degrabă prin spiritul de dreptate decît prin sînge, bizuindu-ne pe temeiuri legitime şi nu pe forţa armată. **(Tacit)**

— Cine vrea pacea, acela trebuie s-o apare în mod activ. **(E. Thälmann)**

— Politica îmi apare ca o coordonare a ştiinţelor existente, din care va trebui să izvorască o ştiinţă nouă; ştiinţa păcii.

— Pacea: . . . o stare de spirit ca scop; o organizare legală ca instrument şi un strigăt al inimii, adică o ex-

presie prin cuvînt ca mijloc de a implînta în conștiința universală imperioasele ei comandamente... fiecare om trebuie să ridice în conștiința lui temelia păcii adevărate, adică a păcii pe care o resimți și de care nu mai vorbești.

— Pacea nu se proclamă; pacea se cucerește... iar strădaniile depuse pentru ca ea să izbîndească sînt mai grele și mai îndelungate decît cele pe care le implică orice altă cucerire... iată de ce lupta pentru pace are un caracter sacru, căci ea trebuie să nimicească pe cei mai înverșunați dușmani ai muncii creatoare, îndoiala și descurajarea...; se poate spune că omenirea nu posedă pacea, dar ea pășește spre pace, căci pacea e de fapt un fenomen al mișcării. Ea este, ceva viu, ce intră treptat în realitate. Pacea nu e repaus, nu este trîndăvie. **(N. Titulescu)**

— E mai bună și mai prudentă o pace sigură decît o victorie sperată. **(Titus Livius)**

— Războiul nu a fost numai un fapt de arme; el a fost și dezlănțuirea patimei nebunești... amărăciunea, resentimentul indivizilor cuprinși în vîrtejul pasiunilor instinctive și bestiale, care dormitau sub poleiala civilizației. **(P. Togliati)**

— Războiul! El oprește vremea în loc și desfășoară de-a-ndăratelea pe pămînt toate etapele civilizației omenești. **(G. Topîrceanu)**

— Gîndiți-vă cît de mare este neprevăzutul războiului, înainte de a vă afla în el. **(Tucidide)**

— Pace, fericire, frăție între oameni — iată de ce avem nevoie pe lume. **(M. Twain)**

— Ideea de luptă a omului împotriva omului a fost și va rămîne o mare, dureroasă și rușinoasă absurditate. **(G. M. Vlădescu)**

— E o nenorocire legată de condiția umană că, în ciuda dorinței de a ne conserva, ne distrugem unii pe alții cu mînie și sminteală. **(Voltaire)**

Paradoxuri

— Imaginația dumneavoastră valorează mai mult decît vă imaginați. **(L. Aragon)**

— Ei trebuie să aibă defectele calității lor. **(H. de Balzac)**

— A filozofa înseamnă a încerca să răspunzi cu mijloace supernaturale la întrebări pe care le pun copiii.

— Paradoxul — strigătul imposibil pe care îl scoate inefabilul cînd îl împingi pînă la paroxism. **(L. Blaga)**

— Ce i se întîmplă găurii cînd șvaițerul s-a terminat? **(B. Brecht)**

— Mai puțin este mai mult. **(R. Browning)**

— Pasărea a fost ideea oului de a obține mai multe ouă.

— Nimic nu este atît de greu de gîndit cum este gîndirea; cu o singură excepție: absența totală a gîndirii.

— Ca o regulă generală, cu cît un lucru ne este mai drag, cu atît îl vindem mai ieftin. **(S. Butler)**

— Înțeleg tot, dar absolut tot, și convenția mea este adesea de a mă face că nu înțeleg convenția.

— Excesul de tact e o lipsă de tact. **(G. Călinescu)**

— Paradoxul este veșmîntul la care adevărul recurge pentru a țîșni la lumină, fără a se plimba indecent printre oameni. **(J. Cocteau)**

— Un artist autodidact este instruit de fapt de o persoană foarte ignorantă. **(J. Constable)**

— În pictură trebuie să te folosești de fals pentru a da ideea adevărului. **(E. Degas)**

— Dacă a căuta paradoxul este treabă de sofist, a-l evita cînd este impus de fapte este isprava unui spirit fără curaj sau fără încredere în știință. **(Fr. De Sanctis)**

— Suma totală a nenorocirilor care încă nu ni s-au întîmplat, se numește fericire. **(R. Dianu)**

— Toate generalizările sînt periculoase; inclusiv aceasta. **(Alex. Dumas — fiul)**

— A trăi înseamnă a muri. **(Fr. Engels)**.

— Într-o dispută filozofică, cîştigă mai mult cel care pierde, deoarece are mai mult de învăţat.

— Nimic nu e destul pentru cel căruia destulul i se pare prea puţin. **(Epicur)**

— Ideea de nemurire s-a născut deasupra unui mormînt. **(E. Faguet)**

— Întreaga gîndire modernă este străbătută de ideea de a gîndi ceea ce nu poate fi gîndit. **(M. Foucault)**

— Puţinul pe care-l ştiu îl datorez ignoranţei mele. **(S. Guitry)**

— Paradoxul . . .: gîndire fasonată de raţiune. **(G. Hauptmann)**

— Cel care-şi revendică un monument nu prea are şansa să-l aibă vreodată. **(H. Hawthorne)**

— Lucrurile îşi găsesc un repaus numai în schimbare.

— Nu te poţi scălda de două ori în acelaşi rîu, deoarece mereu curge altă apă.

— Dacă nu aştepţi imprevizibilul, nu vei găsi niciodată adevărul. **(Heraclit)**

— Profeţia este de multe ori cauza principală a evenimentelor prezise. **(Th. Hobbes)**

— Dacă autorul Iliadei nu este Homer, atunci el este altul cu acelaşi nume. **(A. Huxley)**

— Oricît de straniu ar părea, paradoxul este unul din bunurile noastre spirituale supreme. El se arată capabil de a îmbrăţişa plenitudinea vieţii. **(K. G. Jung)**

— Paradoxul . . . înţelegerea precoce ce se ciocneşte de absurditatea epocii sale. **(K. Kraus)**

— Acolo unde fiecare vrea să ajungă cît mai devreme posibil, în mod inevitabil cei mai mulţi vor sosi prea tîrziu.

— Prima carte care ar trebui să fie interzisă este catalogul cărţilor interzise. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Un solipsist este un om care, tot învîrtindu-se, se dă bătut pentru faptul că orice vede se află în faţa sa. **(E. Mach)**

— Raţiunea a existat totdeauna, dar nu totdeauna într-o formă rezonabilă **(K. Marx)**

— Extremele se întîlnesc. **(L.-S. Mercier)**

— Omul nu poate găsi ceea ce caută. S-a învăţat să se mulţumească cu ceea ce poate găsi.

— Cineva spune în glumă că ar fi nevoie de cărţi care să popularizeze matematica printre matematicieni.

— Omul nu progresează decît cînd ştie că nu poate să facă ce vrea.

— Discuţia în public. . . trebuie să fie atît de bine pregătită, încît să pară improvizată.

— Nimic nu costă mai scump decît neştiinţa.

— Ştie cineva că dacă se adresează matematicii, trebuie să ştie să pună problemele? Să nu ceară ca matematica să rezolve problemele lui. Poate că alea nici nu sînt probleme. Poate că nu sînt decît şiruri de vorbe. Nu oricărui şir de vorbe îi corespunde un şir de idei; vezi descîntecele. **(Gr. C. Moisil)**

— Un om care se teme de suferinţă, suferă, chiar prin aceasta, pentru lucrul de care se teme. **(M. E. de Montaigne)**

— Cel care se dispreţuieşte pe sine nu se apreciază niciodată pe sine ca unul care se autodispreţuieşte.

— Adevărurile omenirii sînt greşelile ei *irefutabile*. **(Fr. Nietzsche)**

— Arta este o minciună care ne ajută să înţelegem adevărul. **(P. Picasso)**

— Paradoxurile de azi sînt prejudecăţile de mîine. **(M. Proust)**

— Intelectualul, printr-un destin inexorabil şi împotriva tuturor dorinţelor sale, a fost lăsat pe lume tocmai ca să rostească paradoxul. **(J. Ortega y Gasset)**

— Moartea e mare, ai ei sîntem cînd gura zîmbeşte, şi cînd viaţa în toi ni se pare în mijlocul nostru ea hohoteşte. **(R. M. Rilke)**

— Prefer să fiu un om cu paradoxuri decît un om cu prejudecăţi. **(J. J. Rousseau)**

— Aţi fost remarcat prin absenţă. **(J. Russell)**

— Paradoxul libertății: nu există libertate decît *în situație* și nu există situație decît prin *libertate*...

— *Fiind condamnat să fie liber*, omul poartă pe umerii săi greutatea lumii întregi: el este responsabil de lume și de el însuși, întrucît e un fel al lui de a fi. **(J.-P. Sartre)**

— Cu momentul în care ne naștem, timpul începe să ne ia viața înapoi. **(Seneca)**

— Ferice de noi că nu sîntem prea fericiți. **(W. Shakespeare)**

— Secretul de a fi nefericit constă în a avea răgazul necesar pentru a-ți bate capul să vezi dacă ești fericit sau nu.

— Să nu te comporți cu altul cum ai vrea să se comporte el cu tine; puteți avea gusturi diferite. **(G. B. Shaw)**

— Omul creează valori eterne din condiția lui de ființă pieritoare. **(Vl. Streinu)**

— Inconstanța este singurul lucru constant în această lume. **(I. Swift)**

— Cine folosește forța, își dovedește slăbiciunea. **(R. Tagore)**

— Din principiu sînt împotriva principiilor. **(Tristan Tzara)**

— Triumful suprem al rațiunii este de a-și pune la îndoială propria ei validitate. **(M. de Unamuno)**

— Nefericirea este pretutindeni, dar și fericirea de asemenea. **(Voltaire)**

— Un fizician este o modalitate prin care un atom dobîndește cunoștințe despre atomi. **(G. Wald)**

— Calea paradoxului e calea adevărului.

— Seriozitatea este singurul refugiu al celui cu o inteligență redusă.

— Viața imită arta mai mult decît arta imită viața.

— Cel mai bun mijloc de a scăpa de o tentație este de a obține satisfacția ei. **(O. Wilde)**

— Copilul este tatăl omului. **(W. Wordsworth)**

Pasiune, entuziasm — patimă

— Fără pasiune, omul nu este decît o forță latentă, o simplă posibilitate asemenea cu piatra care așteaptă lovitura fierului pentru a putea scoate scîntei **(H. Fr. Amiel)**

— Dacă pasiunea ar avea înțelepciune, ar fi însăși virtutea.

— Pasiunea este umanitatea întreagă. Fără ea, religia, istoria, arta ar fi zadarnice.

— Omul are nevoie să cunoască anumite pasiuni, spre a spori într-însul anumite însușiri care dau vieții lui noblețe, lărgindu-i sfera și adormindu-i pe jumătate egoismul firesc tuturor făpturilor. **(H. de Balzac)**

— Captiv al materiei, sufletul omenesc vede în pasiunile (patimile) sale un mijloc de scăpare și crede că evadează pe fereastra închisorii dacă se aruncă asupra lor, ceea ce și face dealtminteri; numai că recade în plictiseală, o plictiseală și mai adîncă prin greutatea căderii. ***(J. A. Barbey D'Aurevilly)***

— Că numești pe cineva pătimaș, nu depinde de mărimea, intensitatea, puterea patimii sale, ci de rolul ce-l are patima sa în echilibrul forțelor sale sufletești. Îmi pot închipui foarte bine un om slab, copleșit de cea mai spălăcită patimă, de altă parte un om cu suflet adînc și larg, stăpînit de cea mai puternică patimă, fără de a-ți face vreodată impresia unui pătimaș. **(L. Blaga)**

— Pentru a trăi cu propriile pasiuni se presupune că ai ajuns să le stăpînești. **(A. Camus)**

— Din istovirea voluptății răzbate ceva amar, care se ascunde înnăbușitor în însăși mireasma florilor. **(M. Caragiale)**

— Înțelepciunea ne ajută să rezistăm, pasiunile ne ajută să trăim. **(S. R. N. Chamfort)**

— Flacăra aprinde făclia, dar o și mistuie. **(R. Chateaubriand)**

— Patima nu adoarme rațiunea, dar o stăpînește. **(M. Codreanu)**

— Oricît de mică aptitudine am avea, s-o exercităm cu pasiune; e deosebirea noastră de alții — e unicitatea pe care natura avară o vădește atît de rar în exemplarele ei de o mediocră stereotipie în majoritatea lor. **(P. Constantinescu)**

— Utilitatea tuturor pasiunilor nu constă decît în aceea că întăresc și fac durabile în suflet gîndurile pe care este bine să le păstreze, și care, fără aceasta, s-ar putea ușor șterge. De asemenea, tot răul ce pot pricinui constă în aceea că ele întăresc și păstrează aceste gînduri mai mult decît este nevoie, sau întăresc și păstrează altele, asupra cărora nu este bine să ne oprim.

— Pasiunile sînt toate bune în natura lor și noi nu avem de evitat decît reaua lor folosire.

— Filozofia pe care o cultiv nu-i chiar atît de barbară nici chiar atît de înfricoșătoare încît să excludă uzul pasiunilor, dimpotrivă, dar într-însul investesc eu întreaga desfătare și fericire a vieții ... **(R. Descartes)**

— Numai pasiunile, pasiunile mari, pot să înalțe sufletul la lucrurile mari. Fără pasiuni nu există nici sublimul, fie în moravuri, fie în creație, și artele frumoase s-ar întoarce înapoi la copilăria lor, iar virtutea s-ar bagateliza ... **(D. Diderot)**

— Aristotel spunea că înțeleptul nu este fără pasiuni, ci moderat în patimi. **(Diogene Laertios)**

— Lucrurile mari se fac numai cu elan și entuziasm.

— Adevărata seninătate nu înseamnă lipsa pasiunii, ci o pasiune stăpînită și un elan domesticit. **(G. Duhamel)**

— În adîncul patimilor, dincolo de plăcere, există totdeauna puțină remușcare. **(A. Dumas — tatăl)**

— Pasiunile înjosesc, pasiunea înalță. **(M. Eminescu)**

— Fii stăpîn pe pasiunile tale, ca ele să nu ajungă stăpîne pe făptura ta. **(Epictet)**

— Pasiunile conduc pe acei care se avîntă cu ardoare pe calea înțelepciunii ele sînt acelea care îi îndeamnă să îndeplinească toate îndatoririle virtuții și le inspiră gîndul și dorința de a face binele. **(D. Erasmus)**

— Cel ce n-a simțit slăbiciunea și violența patimilor nu este încă înțelept, căci el nu cunoaște încă și nu știe că trebuie să se teamă de sine. **(Fr. Fenélon)**

— Pentru a înțelege fericirea ce poate rezulta din satisfacerea unei pasiuni e neapărată nevoie ca noi înșine să fim stăpîniți de acea pasiune. **(H. Fielding)**

— Cel ce se pricepe să-și descrie amănunțit pasiunea, fie că e tristă sau veselă, o simte atît de puțin.

— Cei ce socotesc slabi pe oamenii stăpîniți de pasiuni se aseamănă cu acel doctor care l-a numit nebun pe un bolnav pentru că-l văzuse doborît de febră. **(U. Foscolo)**

— Frumusețea unui sentiment se măsoară prin sacrificiul pe care ești gata să-l faci pentru el. **(J. Galsworthy)**

— Sufletul nostru e o urnă în care închidem cenușa patimilor stinse. **(O. Goga)**

— Numai pasiunea dă abstracțiunilor, ca și ipotezelor mîini, picioare, aripi; imaginilor și semnelor, ea le dă suflet, viață, limbaj. Unde se vor găsi concluzii mai rapide? Unde oare se naște elocvența, acest bubuit de tunet și fratele ei, fulgerul monosilabic? ...

— Perfecțiunea planurilor noastre, vigoarea executării lor, conceperea și nașterea ideilor noi și a exprimării lor noi, munca și odihna înțeleptului, consolarea și dezgustul cu care se alege, toate acestea, refugiate la sînul rodnic al pasiunilor scapă simțurilor noastre. **(I. G. Hamann)**

— În general, orice pasiune puternică asigură succesul — căci dorința de a atinge țelul îi va sugera și mijloacele. **(W. Hazlitt)**

— Nimic din tot ce este mare n-a fost vreodată realizat și nu poate fi realizat fără pasiune. Numai o moralitate moartă, ba prea adesea ipocrită, se dezlănțuie împotriva formei pasiunii ca atare. **(G. W. Fr. Hegel)**

— Fără un conținut pozitiv nu poți să trezești nici o pasiune, nici prielnică, nici potrivnică. Îți trebuie foc ca să aprinzi pe oameni, fie pentru ură, fie pentru dragoste. **(H. Heine)**

— Pasiunile, în care trebuie să vedem germenul a nenumărate greșeli, sînt totodată și izvorul înțelepciunii noastre.

stre. Ele ne rătăcesc dar numai ele ne dau şi puterea trebuincioasă pentru a merge înainte, numai ele pot să ne smulgă din acea inerţie şi din acea lene care sînt întotdeauna gata să pună stăpînire pe toate facultăţile noastre.

— Numai omul însufleţit de pasiuni puternice poate să pătrundă în sanctuarul virtuţii.

— Numai o pasiune poate să învingă o pasiune.

— Dacă oamenii ar fi lipsiţi de pasiuni nu ar exista nici un mijloc de a-i face buni.

— Numai pasiunile mari pot da naştere oamenilor mari.

— Ştiinţele şi artele îşi datoresc descoperirile lor pasiunilor, şi tot pasiunilor îşi datorează viciile şi majoritatea nenorocirilor lor.

— Nimiciţi pasiunea care îl însufleţeşte pe un om şi în aceaşi clipă i-aţi luat toată înţelepciunea. **(Cl. A. Helvetius)**

— Un om indiferent faţă de orice, lipsit de pasiuni, care îşi este suficient lui însuşi, n-ar mai fi o fiinţă socială. **(P. H. D'Holbach)**

— Pasiunile dau sufletului omenesc accente noi: valoarea fiecăruia nu e potrivită cu natura pasiunii, ci cu puterea ei. **(N. Iorga)**

— Dacă aş admite că în expansiunea unei mari pasiuni poţi iubi pe cineva mai mult decît pe tine însuţi, cui aş face mai multă plăcere, celui care iubeşte, sau celui ce e iubit? **(J. de La Bruyère)**

— Numai pasiunile active ne pot da fericirea. **(P. Ch. Laclos)**

— Pasiunile pot să mă conducă; dar nu mă vor orbi. **(Marie Madelaine de La Fayette)**

— În om totul respiră pasiune, fiecare vîrstă avînd pasiunile sale. **(J. O. de La Mettrie)**

— Pasiunile nasc adeseori pasiuni potrivnice: zgîrcenia generează uneori risipa şi risipa zgîrcenia; sîntem adeseori tari din slăbiciune şi îndrăzneţi din sfială.

— Cei care au cunoscut marile pasiuni sînt toată viaţa lor fericiţi şi nenorociţi de a se fi vindecat.

— Pasiunile sînt singurele care conving întotdeauna. Ele alcătuiesc o artă a naturii ale cărei reguli nu dau greş.

— Dacă rezistăm pasiunilor noastre, e mai mult datorită slăbiciunii lor decît tăriei noastre. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Aşa cum în fotografia unui copil descoperim cu uimire trăsăturile bătrînului, tot astfel pasiunile adolescenţei ard încă în inima omului matur. **(A. Maurois)**

— Entuziasmele ... flori generoase şi spontane ale sufletului. **(O. Mirbeau)**

— Un suflet care nu are la bază o credinţă puternică, o pasiune unică şi dominantă, un entuziasm violent pentru o acţiune sau o operă întreprinsă, acel suflet nu poate cunoaşte nici soliditatea moralei, nici beatitudinea triumfului. Optimismul, energia conştientă, voinţa de fier, plăcerea intensă de a trăi nu pot niciodată locui într-un suflet sterp de marile credinţe sau sublimele pasiuni. **(C. Moldovanu)**

— A fost şi este destinul omului să stăpînească elementele, să pună frîu fulgerului, să pună în slujba sa focul mistuitor şi apele năvalnice, dar cel mai greu îi este să-şi stăpînească şi să-şi înfrîneze pasiunile care-l sfîşie. Atît timp cît nu le va stăpîni, omul nu va intra în folosinţa moştenirii umanităţii. **(J. Nehru)**

— Nu puterea marilor sentimente face oamenii superiori, ci durata lor. **(Fr. Nietzsche)**

— Războiul lăuntric al raţiunii împotriva pasiunilor a făcut ca cei care au voit să aibă pacea să se împartă în două secte. Unii au voit să renunţe la pasiuni şi să devină dumnezei; ceilalţi au voit să renunţe la raţiune şi să devină vite. Dar nici unii nici ceilalţi n-au putut-o face; şi raţiunea rămîne întotdeauna în picioare, acuzînd nimicnicia şi nedreptatea pasiunilor care tulbură odihna celor ce li se abandonează; şi pasiunile sînt totdeauna vii, chiar şi în sufletul acelora care fac eforturile de a renunţa la ele.

— Oricît de largă inimă ar avea, omul nu este capabil decît de o singură mare pasiune. **(B. Pascal)**

— Nu e semn bun pentru nici o activitate dacă la început nu există dorinţa arzătoare de a reuşi — emulaţie,

mîndrie, ambiţie etc. Trebuie să începi prin a iubi tehnica fiecărei activităţi pentru ea însăşi, aşa cum iubeşti viaţa pentru viaţă. Numai aceasta e adevărata vocaţie şi mărturie a unei reuşite serioase. Trebuie, aşadar, să iubeşti o activitate ca şi cum n-ar mai fi nici o alta pe lume, pentru ea însăşi. **(C. Pavese)**

— Măreţia sufletului presupune mari pasiuni: ceea ce este important este ca să le îndrepţi spre virtute. **(A. F. Prévost)**

— Bucuria de a trăi o dă contrastul, jocul de umbră şi lumină, de linie dreaptă şi frîntă, bucurie care se afirmă strident ca un triumf peste durerea învinsă. Ce voluptate poate să mai existe acolo unde nu e relief, deosebire, unde totul se anihilează printr-un etern ritm de compensaţie? **(M. Ralea)**

— Pasiunile sînt creatorii marilor adevăruri. **(Rivarol)**

— Fiecare dintre noi are patimile lui . . . dar sînt unii care au patimi şi alţii pe care patimile au pus stăpînire. **R. Rolland)**

— Pasiunile sînt, cum se ştie, resorturile cele mai puternice ale acţiunilor omeneşti. Şi poate nimic mare nu se creează în această lume fără pasiune. **(D. D. Roşca)**

— Cu cît nevoile sînt mai puţin fireşti şi mai puţin imperioase, cu atît cresc pasiunile şi — lucru mai rău — creşte şi puterea de a le satisface. **(J. J. Rousseau)**

— Perorăm împotriva pasiunilor, fără să ne gîndim că filozofia îşi aprinde făclia de la făclia lor. **(D. A. Sade)**

— Pasiunea explică totul, scuză totul, purifică totul. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Cred că trebuie să fim exaltaţi. Ceea ce nu exclude nici bunul simţ, nici înţelepciunea. **(L. A. Saint-Just)**

— Cu sentimentele oamenilor se petrece acelaşi lucru ca şi cu ideile lor: dacă nu concepem la alţii decît idei similare cu ale noastre, nu putem fi impresionaţi decît de pasiunile care ne afectează pe noi înşine în gradul cel mai înalt. **(Sallustiu)**

— În vîrtejul pasiunii trebuie păstrată măsura care să-i mai domolească puţin sălbăticia. **(W. Shakespeare)**

— Pentru a judeca pasiunea unui om ar trebui să ştim întîi ce preţ pune acest om pe tot ce sacrifică în numele acestei pasiuni.

— Um dram de pasiune întăreşte spiritul; prea multă îl înnăbuşă. **(Stendhal)**

— Nimic nu mi se pare mai agasant decît să aud pe cineva afirmînd că un lucru îi este indiferent. **(A. Strindberg)**

— Încearcă să trăieşti într-un continuu zbucium sufletesc, stăpînit de o patimă oarecare. Numai pătimaşii duc la bun sfîrşit opere cu adevărat durabile şi roditoare.

— Poate că pasiunilor le datorăm cele mai mari foloase ale spiritului.

— Fără pasiuni am fi cultivat oare artele? Şi judecata, singură, ne-ar fi ajutat să ne cunoaştem posibilităţile, nevoile şi iscusinţa?

— Pasiunile oamenilor sînt tot atîtea căi deschise pentru a ajunge la ei.

— Fără entuziasm nu ne înălţăm la marile adevăruri.

— Pasiunile au arătat oamenilor calea raţiunii. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Expresia pasiunilor îşi află forţa în faptul că ea este anterioară oricărei prejudecăţi morale. **(L. Venturi)**

— E bine să ai un sentiment puternic. E pîrghia pe care poţi apăsa ca să le mişti pe toate celelalte. **(V. Voiculescu)**

— Cine vrea să-şi învingă pasiunile în loc să şi le călăuzească, vrea să fie înger.

— Nevoile şi pasiunile noastre — al căror abuz, ce-i drept, face atîta rău — au însufleţit şi înfrumuseţat natura.

— Pasiunile sînt vînturile care umflă pînzele corabiei; uneori o scufundă, dar fără de ele corabia n-ar putea merge. **(Voltaire)**

— Unele pasiuni se nasc numai din cauza fricii de gol, de pustiu, şi pasiunile acestea sînt cele mai violente. **J. Wassermann)**

— **Nu obiectele în sine, ci doar concepțiile noastre despre ele sînt** cauza unor pasiuni neîngăduite. **(Cr. M. Wieland)**

— **A fi** apt de o pasiune și a nu o trăi, te face incomplet **și limitat. (O. Wilde)**

Patrie, popor, națiune, patriotism — naționalism, șovinism

— Am fost îngenunchiat, dar pe pămîntul țării mele. De cîte ori genunchele meu a atins pămîntul, eu am fost mai aproape de sinul mamei mele... Auzeam mai limpede și mai clară șoapta părinților și a străbunilor din morminte și glasul lor îmi mîngîia inima arsă.

— **Fiecare om conștient se simte responsabil și față de sine însuși și față de societatea și poporul său în mijlocul căruia trăiește. (I. Agârbiceanu)**

— **Un popor care, supus fiind veacuri întregi** la tot soiul **de întîmplări crude, știe să-și apere naționalitatea** ca **românul, păstrîndu-și ca dînsul năravurile, portul, limba și legea părinților;... un popor ca acela este menit a se urca pe treaptă cît de înaltă;... un popor ca dînsul este chemat la o soartă măreață și vrednică de el... stejarul deși se usucă, trunchiul său rămîne tot puternic; și... din a sa tulpină cresc alți stejari înalți ca el și ca el de puternici! (V. Alecsandri)**

— **Dintre toate formele de comunități spirituale, nici una nu stăpînește atît de mult sufletul omenesc ca Națiunea. Ea trăiește intens în fiecare individ, imprimîndu-i adînc caracterele sale și făcîndu-l să se resimtă toată viața și oriunde ar fi. (P. Andrei)**

— E o dragoste firească gingașa dragoste de țară, și face parte din om. Te leagă de țărîna ei, de pîntecul ei, o rădăcină vie, care-ți hrănește cu dărnicie ființa pribeagă.

— **Naționalismul, care-i barbaria sulemenită de o cultură superficială, introducerea jivinei din noi în civilizație,** întreține pofta de carne de om, dilată orgoliul naționalității, subțiat în civilizație pînă la dispariție. **(T. Arghezi)**

— **Acela care prin a sa osteneală face să crească două fire de iarbă acolo unde creștea numai unul, aduce patriei sale mai mult folos decît, deseori, toți ostașii și diplomații la un loc.**

— **Acela n-a fost patriot care n-a învățat a fi folositor obștei; n-a purtat cerul pe pieptul său, acela care n-a simțit plăcerea de a fi binefăcător pentru mulți, chiar cu sacrificiul său. (Gh. Asachi)**

— **Cu tot ce am, aparțin acestui pămînt / deasupra căruia arde / cea mai strălucitoare dintre stele, / cu fiecare șoaptă, cu fiecare cuvînt, / cu tot ce am sînt al acestui pămînt, / cu toate iubirile și cîntecele mele.**

— **Nu știu exact ce este patriotismul... dar simt că în fiecare silabă rostită naufragiază ceva din acest sentiment fără a cărui tiranie se degradează deopotrivă și viața și moartea. (A. E. Baconsky)**

— **Nimic nu poate fi mai presus decît patria, afară numai dacă nu cumva este în joc tot neamul omenesc.**

— **Soarele patriei dă tuturor lucrurilor un farmec ce nu se mai găsește în nici o altă parte a lumii. (H. de Balzac)**

— **Naționalitatea este o trebuință firească, iar limba e averea, proprietatea sfîntă a unei națiuni. (Gh. Barițiu)**

— **Niciodată o nație nu se poate mîntui decît prin sine însuși...**

— **Națiunile în omenire, ca și indivizii în societate, produc, chiar prin diversitatea lor, armonia totului, unitatea. Orice nație, dar, precum și orice individ, are o misie a îndeplini în omenire, adică a concura, după natura și geniul său propriu, la triumful științei asupra naturii, la perfecționarea înțelegerii și a simțămîntului omenesc.**

— **Patriotismul unui popor e mult mai puternic decît orice geniu individual. Cînd inima lui va fi aprinsă de acea mare idee a regenerării naționale și cînd el va fi hotărît să o apere cu sîngele lui, nici o putere din lume nu-i va putea birui. (N. Bălcescu)**

— Ţineţi cu poporul, ca să nu rătăciţi.

— Naţiunea română dă de ştire naţiunilor conlocuitoare că voind a se constitui şi organiza pe temelia naţională, n-are cugetul duşman în contra altor naţiuni şi le recunoaşte tuturor acelaşi drept şi voieşte a-l respecta cu sinceritate, cerînd respect reciproc după dreptate; prin urmare, naţiunea română nici nu voieşte a domni peste alte naţiuni, nici nu va suferi a fi supusă altora, ci voieşte drept egal pentru toate. **(S. Bărnuţiu (1848)**

— Orice naţiune care poartă în sinul ei nedreptăţi mari şi nu le îndreaptă, dospeşte în ea elementele propriei sale agonii. **(Harriet Elisabeth Beecher-Stowe)**

— Va veni o vreme cînd acest popor, care n-a fost cunoscut pînă acum, va fi luat în seamă. Din această ţară, trecută sub tăcere, vor răsuna cîntece şi muzică. Neamul acesta va renaşte şi lumea se va mira ca de o minune să afle, în sfîrşit, tot ceea ce el posedă din conştiinţa universală. **(Martha Bibescu)**

— Trebuie să ne iubim ţara şi libertăţile mai mult ca orice pe lume. **(B. Björnson)**

— Nici un popor nu e atît de decăzut încît să nu merite să te jertfeşti pentru el, dacă îi aparţii.

— Dreptul de a ne uni toţi românii într-un singur stat nu ni l-au dat războaiele sau tratatele, ci realitatea cea mai vie. Graniţele noastre n-au fost de cuceriri, ci de restabilire a unui drept natural pe care toate popoarele europene l-au realizat, de la cele mai mari pînă la cele mai mici...

— Să fim noi înşine sub stelele noastre şi să îngăduim celorlalţi să fie şi ei — tot ei înşişi — sub stelele lor.

— Etnice au fost graniţele noastre, nu politice sau strategice. De aceea am crezut că sînt eterne, că trebuie să fie. Graniţele noastre nu le-am trasat noi, ci chiar duşmanii noştri pe hărţile lor etnografice cînd au fost cinstite...

— Noi n-am venit de nicăieri; ne-am plămădit, ne-am născut şi am crescut din pămînt ardelean. De mii de ani, milioane şi milioane de români au asudat muncind, au sîngerat luptînd şi au murit amestecîndu-şi ţărîna pretutindeni în pămîntul străvechi, încît toate văile

şi dealurile şi toţi munţii sînt îmbibaţi de sînge românesc, iar paşii trecătorului calcă numai pe pămînt amestecat cu pulberea de trupuri româneşti. **(L. Blaga ian. 1941).**

— Care om de onoare, chiar dacă ar suferi din pricina patriei lui, s-ar uni cu inamicii ei? **(G. Boccaccio)**

— Nu există o legitimare mai categorică a dreptului la viaţa naţională a popoarelor decît cultura lor, decît acel aport nou pe care e capabil să-l aducă, la bunurile superioare ale umanităţii, fiecare popor. Şi trecutul lor e, întru aceasta, cel mai puternic chezaş.

— Să fii om, om întreg! Să ai, adică, acel resort intim de reacţiune împotriva pasiunilor mediului, fără de care nu există o personalitate umană. Să păstrezi, Anteu viteaz, fără întrerupere, contactul cu inima naţiei tale. Atîta! **(V. Bogrea)**

— O frunză despărţită de ramura sa verde, / îngălbeneşte-ndată, nu poate exista; / asemenea, proscrisul ce patria îşi pierde, / pe aripile morţii înclină fruntea sa. **(D. Bolintineanu)**

— Oricît s-ar fi accentuat, în ultimii ani, internaţionalizarea vieţii statelor, oricît de mult s-ar fi strîns legăturile de interdependenţă economică de la un capăt la celălalt al globului, sînt margini înlăuntrul cărora voinţa naţiunii nu poate fi îngrădită de nimeni. Ea are datoria să-şi apere acest patrimoniu moral, cu aceeaşi stăruinţă cu care îşi menţine hotarul... **(Gh. I. Brătianu)**

— Naţionalităţile sînt indestructibile; de multe ori ceea ce se pare că înseamnă moartea lor este un motiv de a renaşte mai puternic. **(I. Breazu)**

— Am fost şi eu trimis de mic copil, la pricopseală, prin lume. Nu mi-am pierdut legătura şi nici nu mi-am scos rădăcinile — pentru a umbla ca un năuc, pe tot globul.

— Nu vom fi niciodată destul de recunoscători faţă de pămîntul care ne-a dat totul. **(C. Brâncuşi)**

— E podoabă de preţ a bărbatului să-şi salveze ţara, părinţii şi copii de negurosul duşman. **(Callinos)**

— Îmi iubesc prea mult ţara, pentru a fi naţionalist.

— Să simți tot ce te leagă de un pămînt și dragostea ta pentru cîțiva oameni, să știi că totdeauna există pentru tine un loc unde inima își va afla împăcarea; iată nespus de multe certitudini pentru o singură viață de om. **(A. Camus)**

— Cînd ar fi să dau vreo povață unui tînăr, iată pe care i-aș da-o: Tinere să-ți faci patria scumpă și sfîntă ca și mama! S-o iubești și s-o respecți din adîncul sufletului tău. De dragostea și de respectul tău pentru ca să nu faci vreodată reclamă și paradă. Ba, ai dreptul și datoria să urăști, să lovești, să sfarmi pe acei frați ai tăi ticăloși, care, în loc s-o iubească și s-o respecte ca pe o mamă, cuminte, onestă și severă, o curtează, o măgulesc și exaltează ca pe o bătrînă cochetă nebună. **(I. L. Caragiale)**

— Eroii nu mor niciodată pentru națiunile din care s-au născut sau pe care, cu spiritul lor creator, le-au plăsmuit din nou. **(G. Carducci)**

— Unitatea lumii ...: înțeleg prin „Unitate" o conviețuire creatoare în cadrul căreia geniul fiecărui popor să-și aducă contribuția sa specifică. O conviețuire care să nu fie rigidă, întrucît este loc destul pentru infinita diversitate a spiritului uman, varietate în care trebuie să vedem baza dezvoltării tuturor. **(R. Cassin)**

— Toate rasele mari se caracterizează printr-o adîncă noțiune a eternității și prin punerea vieții terestre în dependență de absolut.

— Fiecare nație de pe lume e îndreptățită să spere că va fi sortită să exprime de la locul ei terestru adevărurile universale.

— Drumul spre universalitate are dreptul a-l încerca oricine, oricît de mediocru, iar drumul e prin Eu. **(G. Călinescu)**

— Vai de acela care-și insultă țara! Să se sature patria de a fi ingrată înainte de a ne sătura noi să o iubim, să avem inima mai mare decît nedreptățile ei. **(R. Chateaubriand)**

— Precum arta are nevoie de popor, tot așa poporul trebuie să se împărtășească de o educație artistică serioasă. **(I. Chendi)**

— Patria ... Eu n-o slăvesc ca pe-o icoană vagă, / ci-n tot ce văd ea capătă-ntrupare: / În tot ce simt, fiorul ei tresare, / și-n tot ce am, ființa ei mi-i dragă! / Ea-i munții mei și codrii plini de vlagă / și-a rîurilor mele legănare. / Tot ce-i pustiu, cînd sînt în depărtare, / cînd vin spre ea, începe să m-atragă. / Mîndria ei sîntem în mii de fețe, / trecut prin legiunile semețe / ce-i cucerиră soarta triumfală. / Prin ea mă simt turnat ca din aramă ... / și parcă-mi fierbe sîngele de fală / că-i sînt copil și ea că-mi este mamă. **(M. Codreanu)**

— Dacă s-ar da locul conducerii statelor celor care cunosc și nevoile umanității, a demnității altora și a demnității umane, în general, patriotismul ar lua o cale mai adevărată, iar fiecare națiune ar fi abia atunci o celulă vie în organismul total de state; sînt unele patriotisme anacronice care fac abstracție de civilizația și demnitatea umanității, se umflă pînă plesnesc ... de șovinism sau imperialism. **(P. Constantinescu)**

— Un om cinstit, înțelept, supus legilor și conștient de îndatoririle cetățenești veghează la interesul obștesc mai mult decît la interesul unuia sau al său.

— Patria poate să pretindă de la fiii săi orice sacrificii.

— Fundamentul moral al unui popor e patriotismul: fără el nu putem concepe o viață, dar încă un stat. Cei ce cred că a fi patriot e un preliminar natural, căci cu toții trebuie să fim patrioți, se înșală. A fi patriot înseamnă: a fi cinstit, a avea conștiința curată și o inteligență vie, a avea un arbitraj filozofic pentru compatrioții tăi; în fine, un criteriu, din care să relasă principiul că viața ta aparține tuturor și că tu nu ești decît un luptător într-un război care tinde spre fericirea și gloria țării tale. **(V. Conta)**

— Nu sînt de plîns aceia ce pentru țară mor, / ei numele prin moarte și-l fac biruitor.

— Ești tare cînd în luptă te sprijină poporul. **(P. Corneille)**

— Ai noștri sînt acești munți / pietroși, mănoși, cărunți, / căci noi ne-am cățărat pe ei spre cer, noi le-am deschis adîncurile de aur și de fier / și-am suferit prin ei pe ploi și ger ... / noi le-am spintecat uriașele pîntece, / noi le-am preslăvit frumusețile-n cîntece / și

le-am cunoscut sufletul și furtunile mai bine / ca oricine... / În haiducie grea ori doinind după oi / nimenea pe lume nu i-a cunoscut și îndrăgit ca noi. / De acest mănos pămînt daco-român, / cine ar putea, mai mult ca noi, să spule / c-al lui e? **(A. Cotruș)**

— Adevărata umanitate se ascunde celui ce o caută la capătul lumii, dar poate fi găsită în imediata vecinătate, prin mijlocirea patriei. **(O. Cotruș)**

— Este oare patriotismul pur și simplu egal cu *iubirea de patrie*, sau e ceva mai mult? Este el integral identic cu acel sentiment înnăscut în fiecare om, care-i face dragă țara în care s-a născut, și-a trăit copilăria și a devenit om? Se reduce patriotismul numai la o afecțiune față de mediul natural în care a văzut lumina zilei (cu frumusețile și bucuriile lui, care pot fi atît de relative), față de mediul social, de oamenii în mijlocul cărora a crescut, începînd cu părinții, rudele, cunoscuții, pînă la concetățenii săi vorbind aceeași limbă? Se poate confunda oare patriotismul adevărat cu acel instinct, lăudabil și frumos, fără îndoială, cu care e înzestrat orice om, dar la care a ajuns fără nici o contribuție proprie, conștientă?... *Nu, hotărît nu!* Patriotismul nu e numai un dulce sentiment, nu e numai „dorul de țară", „dorul de patrie" pe care-l încercăm cu toții în depărtare; patriotismul e cu mult mai mult și *esențial altceva*... Patriotismul e o însușire, o calitate *dobîndită*. E un sentiment transformat conștient și rațional într-un *devotament*. Transformarea e radicală. Patriotismul face pe cetățean să uite de interesele sale personale, de egoismul strîmt local spre care este sau ar fi înclinat și să supună totul supremelor interese ale *patriei*. **(C. Daicoviciu)**

— Nu poți lua patria cu tine pe tălpile pantofilor. **(G. J. Danton)**

— Adevăratul patriot trebuie să uzeze de toate mijloacele pentru a-și lumina concetățenii, înfățișîndu-le necontenit însușirile sublime ale eroismului și virtuții. **(J. L. David)**

— Patriotismul este simțămîntul activ și covîrșitor al generațiilor actuale, care binecuvîntează părinții, moșii și strămoșii mai mult ca pe ele, adeseori învrăjbite și în vrăjmășii, dar totdeauna unite în amintirea celor din trecut.

— Un neam nu piere prin siluire, ci numai prin abdicare. Și noi n-am abdicat nici la trecut nici la conștiința națională.

— Națiunea nu este o întovărășire economică de producție și consum, nu este o juxtapunere de indivizi cu interesele lor subiective și egoiste... ci este... un mare suflet rezultînd din sufletele tuturor, strînsă împreună de amintirile trecutului, de primejdia prezentului și aspirațiile viitorului. **(B. Șt. Delavrancea)**

— Acela care pretinde că-i pasă de legi și de treburile țării, e dator să aibă aceleași dureri și aceleași bucurii ca și poporul. **(Demostene)**

— A-ți îmbogăți mintea și experiența într-o lume mai vastă decît în care trăiești nu înseamnă să renegi ceea ce porți în tine. A te hrăni din seve adînci nu înseamnă să te alterezi. **(Ov. Densusianu)**

— Patria:... victorii glorioase, înfrîngeri eroice, frumoase exemple de sacrificii și virtuți. Catedrale, palate și morminte. Peisaje pe care le-ai văzut copil și altele care, mai tîrziu, ți-au încadrat orele de bucurie și tristețe. Lucruri intime, amintiri, tradiții, obiceiuri... O limbă ce pare cea mai dulce, un cîntec vechi, un proverb bătrîn plin de bun simț... Patria este toate acestea și încă multe altele. **(M. Donnay)**

— Poți smulge pe om din țara lui, dar nu poți smulge țara din om. **(J. Dos Pasos)**

— Gîndurile și dorințele oamenilor trec dincolo de granițele naționale în toate domeniile activității umane, fie că este vorba de artă, muzică, literatură, știință sau politică. **(W. Du Bois)**

— Patriotismul:... iubire tot așa de veche ca și istoria omului... Sentiment cîștigat în cea dintîi comunitate de fericiri și de nefericiri a unui grup de oameni: în siguranța de acasă, în frica de dușmanii din afară... devenit atavism întunecat, mai tare decît orice altă tărie lăuntrică. **(A. Dučić)**

— Omul nu-și aparține lui, el aparține națiunii.

— Cînd patria este în primejdie, totul aparține patriei — și oameni și lucruri. **(Al. Dumas — tatăl)**

— Cu cît ne iubim mai mult patria și poporul nostru, cu atît va trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire și să ne surescităm cugetarea, căci ușor s-ar putea să falsificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase și să o agităm cu vehemență prin întuneric, în lupta cu fantasme.

— Patriotismul nu este numai iubirea pămîntului în care te-ai născut, ci mai ales, iubirea trecutului, fără de care nu există iubire de țară.

— Iubesc acest popor bun, blînd, omenesc, pe spatele căruia diplomații croiesc hărți și războaie, zugrăvesc împărății despre care lui nici prin gînd nu-i trec. **(M. Eminescu)**

— Fără restaurarea independenței și unității fiecărei națiuni nu s-ar fi putut înfăptui nici unirea internațională a proletariatului, nici colaborarea pașnică și rațională a acestor națiuni pentru atingerea unor țeluri comune.

— O mișcare internațională a proletariatului este, în general, posibilă numai între națiuni independente. **(Fr. Engels)**

— Cei care părăsesc patria lor și preferă străinătatea, nu află cinstire acolo, fiindcă sînt străini, nici la ei nefiind răbdați de concetățeni, fiindcă i-au disprețuit. **(Esop)**

— O țară nu este altceva decît o ființă perpetuă și credincioasă propriei ei eternități. **(E. Faguet)**

— Omul trebuie să acționeze așa cum l-a învățat țara în care s-a născut. **(W. Faulkner)**

— Un popor e ca un om. Cînd a dispărut, nimic nu mai rămîne din el dacă n-a avut grijă să lase o urmă pe pietrele drumului. **(E. Faure)**

— Afinitățile elective ale culturii și sentimentul comunității de destin, dau unitate popoarelor de pretutindeni prin conștiința lor colectivă și solidaritatea de-a lungul istoriei. **(O. Fodor)**

— Patria se cuvine așezată deasupra a tot ce există, chiar a zeilor, căci ea îi cuprinde pe toți ... altarele zeilor și mormintele strămoșilor, iată patria. Ești al ei prin comuniunea amintirilor și a nădejdilor. **(A. France)**

— Țara cere un tribut de dragoste deplină. **(R. Frost)**

— Strămoșii mei trăiesc și azi! / În vremea noastră ei sînt vii. Ei stau de veghe și păzesc / cu drag pămîntul României. / Se-adăpostesc în firea noastră / întîiii geți; frumoșii daci, /și sîngele din ei se urcă / la noi, ca seva din copaci ...

— E țara noastră trup de veacuri, / făcut din piatră și pămînt, / cu ochi de lacuri, dinți de piscuri, / și cerulalbastru drept veșmînt ... tot ce-i românesc se leagă / cu lanțuri care nu se rup, / făcînd, în fața veșniciei, / un singur timp, un singur trup. / În neamul nostru fără margini / și azi strămoșii mai trăiesc / ca să ne apere pămîntul / și visul nostru românesc. **(H. Furtună)**

— Măreția unei națiuni nu se măsoară prin densitatea populației, și nici prin extinderea teritoriului său, ci prin măreția și permanența acțiunii sale în istorie. **(A. Ganivet)**

— Calea cea mai sigură spre o toleranță cu adevărat generală este de a lăsa fiecărui neam în parte specificul său, păstrînd însă convingerea fermă că meritoriu cu adevărat e ceea ce se distinge prin faptul că aparține omenirii întregi.

— Nu există o artă sau o știință care să aparțină doar unei patrii. Asemenea oricărui bun de natură superioară, arta și știința aparțin și ele lumii întregi și nu pot fi duse la propășire decît prin înrîuririle reciproce generale și libere ale tuturor contemporanilor, care vor trebui să țină seama și de tot ce ni s-a păstrat și ne este cunoscut din trecut... Nu e vorba ca popoarele să gîndească toate la fel, e însă de dorit să se cunoască mai bine, să se înțeleagă și, dacă nu se pot iubi reciproc, să se obișnuiască măcar să fie tolerante unele față de altele. **(J. W. Goethe)**

— Sufletul unui om, orișiunde ar fi aruncat de valurile sorții, își păstrează matca lui croită de la început. Așezat într-un pămînt străin, el este și rămîne o lume aparte, îngrădită în gîndurile, visurile, năzuințele și obiceiurile aduse de acasă... De aceea, orice înstrăinat de țară sau de neam își păstrează în intimitatea sufletului, pînă la sfîrșitul vieții, însușirile care îl lea-

gă de petecul de pămînt din care s-a smuls și care îl urmăresc totdeauna, ca o moștenire fatală. **(O. Goga)**

— Numai într-un stat național se poate remarca inițiativa, spontaneitatea și geniul popular. Nu numai națiunea care se consolidează în stat național profită de aceasta, ci și umanitatea...

— Dacă idealul umanității, care cuprinde toate popoarele, este ca omul să-și dezvolte maximal puterile sale intelectuale și sociale și dacă acest maxim numai în stat național se poate realiza, atunci... statul național este o formație politică indispensabilă...

— Civilizațiunea care ne-a eliberat pretinde de la noi respectul pentru dînsa și ne obligă să prăbușim în noul nostru stat orice privilegiu și să statornicim ca fundament al acestui stat munca și răsplata ei integrală.

— Desăvîrșirea oricărei națiuni este în funcție de desăvîrșirea indivizilor care o alcătuiesc.

— Națiunea este o celulă a civilizației și culturii, amîndouă îmbinate, sinteza posibilităților de progres uman...

— Omenirea fără națiuni ar fi universul fără constelații, haosul primordial al neființei. **(V. Goldiș)**

— Dragostea ta către patrie, cea mai sfîntă, cea mai cinstită, cea mai curată și cea mai folositoare. **(I. Golescu)**

— Nu trebuie să săvîrșești nici o faptă care dezonorează, nici măcar spre folosul țării tale.

— Este cu adevărat fericită țara care are dreptatea drept piatră de hotar. **(H. Grotius)**

— Punînd cultura în sufletul mulțimii, i-am pus în brațul voinic acea miraculoasă iarbă a fiarelor care va sparge ultimele lacăte și va da de perete porțile largi — calea luminii adevăratei omeniri.

— Cea ce înainte de toate face o nație este conștiința comunității de soartă; un trecut și un prezent comun, o voință a viitorului, o credință în misiunea viitorului.

— Mari sau mici, națiunile au, cu toatele, drept la existență în cuprinsul acțiunii universale. Fiecare națiune se afirmă, în lume, în raportul culturii, atît na-

țiunile mari, cît și cele mici. Laolaltă, națiunile alcătuiesc un sistem de colaborări universale, care trebuie să ducă la înfăptuirea — îndepărtată, dar reală — a umanității. În acest proces de creație, fiecare națiune este chemată să contribuie în chip la fel de necesar, cu originalitatea și specificul ei. Prin aceasta, ea își va afirma dreptul ei la existență și dreptul de a dispune de sine în mod demn, fără amestecuri sau limitări ilicite din partea altora. **(D. Gusti)**

— Ca națiunea să domnească prin sine însăși, ca ea să fie puternică și respectată, ca limba ei să excite admirația popoarelor prin tezaure de geniu, aceasta se cheamă mărire națională; iar dorința acestei măriri se cheamă patriotism. **(B. P. Hasdeu)**

— Iubirea și înțelegerea poporului este prima contribuție a reușitei voastre în viață, care trebuie să fie un serviciu permanent în luminarea și deșteptarea poporului.

— Nu are viitor acea națiune care după un mare dezastru refuză din amor propriu să constate greșelile făcute.

— O țară este pierdută numai atunci cînd fiii ei nu mai cred în ea.

— Noi românii sîntem una, și una trebuie să rămînem.

— Iubirea de neam înseamnă respectul față de generațiile trecute, iubirea față de generațiile prezente și grija pentru generațiile viitoare.

— Mărimea unui stat se măsoară azi cu mărimea puterilor sale interioare și mai ales cu mărimea unității sale de voință și de înfăptuiri.

— Fidelitatea față de națiune face parte din efloreșcențele spirituale cele mai înalte și îndatoririle umane cele mai profunde. Numai acele neamuri supraviețuiesc care își iubesc limba și glia.

— Nici temnițele, nici lanțurile nu pot sugruma puterile spirituale ale unui popor puternic și disciplinat ca poporul român.

— Tragediile sînt opera conducătorilor care nu-și fac datoria, fiindcă poporul și-o face întotdeauna.

— Națiunea reprezintă marea putere, care dirijează viața noastră a tuturor. Fiecare din noi, prin viața noastră...

facem ca această putere să devină creatoare și ziditoare.

— În linia ascendentă progresului oricărei națiuni se impune ca o datorie pentru fiecare individ, o participare activă la toate manifestările vieții colective.

— Conștiința națională înseamnă mai întîi *recunoștință și respect înaintașilor*, apoi *răspunderea și grija urmașilor*. Recunoștința este nu numai admirația faptelor mari și păstrarea neștirbită a bunelor tradiții ci și recunoașterea greșelilor din trecut, menite să servească drept învățătură pentru prezent și viitor. **(I. Hațieganu)**

— Un stat este prosper și plin de forță în sine însuși atunci cînd unește scopul său general cu interesele particulare ale cetățenilor. **(G. W. F. Hegel)**

— Să învățăm nepărtinitor de la toate națiunile, dar să fim noi înșine o națiune. **(I. G. Herder)**

— Națiunile au soarta care și-o făuresc. Nici o fericire nu le vine din întîmplare.

— O democrație bine înțeleasă nu este un regim care menține în mod artificial o egalitate himerică între oameni, ci un regim de liberă selecție care nu impune altă limită ascensiunii sociale decît însăși limitele efortului și ale voinței individului.

— Puterea este un mijloc, legea un scop, patria un țel. **(E. Herriot)**

— Dulce și de cinste este a muri pentru patrie. **(Horațiu)**

— Patriei — singele inimii mele. / ... trăiește, o, Patrie, sus pe culmi, / iar morții — nu-i număra! pentru tine / preaiubită, zadarnic nimeni nu cade. **(Fr. Hölderlin)**

— Popoarele care au despoți seamănă cu leii care ar avea botnițe.

— Urăsc cu-adincă ură tot ce e asuprire, / și cînd aud departe-n vreun colț de omenire, / sub ceruri nemiloase și regi ucigători, / chemarea sugrumată a unui brav popor... / Atuncea, vai! Îi blestem pe regii nărăviți, / ai căror cai de singe sînt pînă sus mînjiți! /... Simt că poetul este al lor judecător, / că muza indignată, c-un pumn necruțător, / de stîlpul infamiei — de tron să-i lege poate / strîngîndu-le coroane pe țestele spurcate / și-apoi să îi alunge, scriindu-le pe frunte / cu fierul roșu-o slovă ce vremea să o-nfrunte / Al muzei loc e lîngă noroadele-asuprite!

— Uit dragoste, familie și zile însorite, / molatice romanțe, huzur și bolți de stele, / și-o strună de aramă adaug lirei mele! **(V. Hugo)**

— Numai desăvîrșind rațiunea umană pot națiunile să pretindă că și-au desăvîrșit felul de guvernare, legile și civilizația. **(D. Hume)**

— E ceva mai de preț decît vîrsta: e neamul nostru cel fără vîrstă, ca soarele, ca apa, ca muntele! **(Avram Iancu)**

— Un popor nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă în sinul popoarelor civilizate, decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dîndu-i nota specifică a geniului său. **(G. Ibrăileanu)**

— Un adevărat neam e acela ce cuprinde în sine toată viața veșnic mișcată, totdeauna înnoită și pe deplin curată a mulțimilor muncitoare și cinstite.

— Patria este aceeași și mereu diferită, mereu îmbogățită prin faptele fiilor ei.

— Vai de poporul care cere odihnă pe drumul mare în care se îmbulzesc națiile.

— Fără steag de cultură un popor e o gloată, nu o oaste.

— Cîmpul se hrănește prin ploi, țarinile neamului din lacrimi și singe. Nu te mira că nu răsare nimic unde s-au jucat numai raze de soare.

— Acel ce-și părăsește țara pentru una mai înaintată seamănă cu omul care și-ar alege altă mamă printre femeile mai chipeșe.

— Poporul poate iubi în tine numai nădejdea lui.

— Un popor trebuie să voiască în orice moment după porunca înaintașilor și după nevoile celor ce vor veni.

— Națiunea ta nu e numai națiunea de unde vii, ci aceea din care meriți să faci parte.

— Viața unui popor e necontenit amestecată cu viețile celorlalte, fiind în funcție de dînsele și înrîurind necontenit viața acestora.

— O națiune are dreptul să se conducă după interesul el, în marginea cerințelor morale, fără îndeplinirea cărora se săvîrșește o derogare de la umanitate.

— Nu poate cineva să-și dea seama de ce este sufletul poporului său, dacă nu l-a putut compara cu sufletul celorlalte popoare; numai prin această cercetare comparată, individualitatea sufletească a unui popor se poate lămuri.

— Pămîntul are prețul morților care au coborît în el. **(N. Iorga)**

— Rar se găsește un ins dispus și în stare să cumpere cu totul o țară, fiind însă destui gata s-o vîndă.

— Dacă sîntem ce sîntem ca civilizație și cultură, în primul rînd e pentru că la temelia ființei noastre naționale se află sacrul osuar al eroilor acestui popor. **(I. Istrati)**

— Chiar de-ai avea sufletul uscat ca o cracă, nu poți să nu iubești pămîntul pe care te-ai tîrît, venind pe lume, și al cărui limbaj și obiceiuri îți sînt altoite în sînge.

— Dintre toate meleagurile contemplate de lumina ochilor mei, acelea care mi s-au întipărit în suflet pe cînd mă purta mama de mînă, îmi sînt cele mai scumpe, și numai un străinat ca mine va ști să le ducă dorul și să le dezmierde amintirea. **(P. Istrati)**

— Omul trebuie să locuiască în țara lui; oricum ar fi ea, locul său firesc se află acolo...

— Omul nu poate renunța la țara lui după cum nu poate renunța la bunică. Amîndouă sînt anterioare alegerii — elementele care intră în alcătuirea lui și care nu se pot elimina. **(H. James)**

— Deși indivizii și popoarele participă la natura universală a umanității, ele au un specific al lor, și în decursul timpurilor s-au format popoare cu caractere diferite; complementare, dar diferite. Popoarele, desigur, participă la universalitate; aceasta le permite, din fericire, să se înțeleagă și să constituie o umanitate, însă popoarele nu își șterg propria lor particularitate, ci și-o mențin. Frumusețea universalității constă nu în abolirea particularității ei, dimpotrivă, tocmai din însumarea fericită a diferitelor particularități. **(Ath. Joja)**

— Respectă patria oricărui om, dar pe a ta iubește-o. **(G. Keller)**

— Spiritul de cooperare internațională se armonizează cu sentimentul național. Iubirea pentru cei de un sînge, de o limbă și de o tradiție nu înseamnă ignorarea, disprețuirea sau dușmănirea celor de altă obîrșie și limbă. Bunurile civilizației sînt opera comună a tuturor popoarelor. **(C. Kirițescu)**

— Națiile, ca și oamenii, își au solia lor pe pămînt și sînt răspunzătoare de petrecerea lor aici jos. Omul este răspunzător pentru faptele sale; nația, pentru slava ce a cîștigat, pentru pămîntul ce i s-a dat spre moștenire.

— Popoarele nu pot ajunge la o adevărată civilizație decît prin cultivarea și dezvoltarea facultăților naționale și sporirea bunei stări materiale.

— Civilizația nu izgonește nicidecum ideile și năravurile naționale, ci numai le îmbunătățește spre binele nației în particular, și a omenirii în general. **(M. Kogălniceanu)**

— Cenușa morților creează patria.

— Există două feluri de patriotism: unul alcătuit din toate vrajbele, din toate prejudecățile, din toate adversitățile grosolane pe care popoarele îndobitocite de regimuri interesate să le dezbine le nutresc unele față de altele... celălalt, e alcătuit, dimpotrivă, din toate adevărurile, din toate drepturile, care sînt un bun comun al popoarelor. **(A. de Lamartine)**

— Nu poți servi omenirea altfel decît pe calea patriei... A-ți servi patria, înseamnă a servi omenirea, în locul pe care ți l-a destinat nașterea. **(E. Lavisse)**

— Patriotismul:... sinteza aspirațiilor sufletului național. **(G. Le Bon)**

— Patriotismul este un sentiment dintre cele mai adînci, statornicit de existența de secole și milenii a unor patrii diferite.

— **Teoria marxistă cere în mod absolut ca orice problemă socială care urmează a fi analizată să fie pusă într-un** cadru istoric bine determinat, iar apoi, cînd este vorba de o singură țară, să se țină seama de particularitățile concrete prin care se **deosebește** această țară de celelalte țări în limitele uneia și aceleiași epoci istorice. **(V. I. Lenin)**

— **Fără spirit patriotic** nicicînd nu a existat măreție.

— **La fel ca și individul, națiunile nu vor izbuti să realizeze niciodată nimic, dacă nu vor fi mîndre de existența lor, pline de amor propriu,** de ambiții, dacă nu vor avea cea mai **frumoasă** părere despre ele însele și încredere în viitorul lor. **(G. Leopardi)**

— Un popor nu e **totalitatea oamenilor** ai aceluiași neam ce viețuiesc deodată, ci e totalitatea celor ce au viețuit de mult, din timpuri străvechi.

— **Sîntem** o simplă **celulă** din totul organic al neamului, **pentru bunul mers al căruia** trebuie să conlucrăm în **măsura puterilor noastre . . . Nu sîntem slobozi; în alcătuirea sufletului nostru sînt** închise toate **fatalitățile rasei din care facem parte,** așa cum au **modelat-o împrejurările timpului și ale locului . . .**

— **Nimic nu leagă mai mult pe oameni** decît conștiința unui trecut comun, **a unei soarte suferite** împreună, **nu numai de ei, ci și de strămoșii lor,** ale căror oase stau amestecate la un loc. **(E. Lovinescu)**

— Fumul patriei e mai plăcut decît focul străin. **(Lucian din Samosata)**

— Chemarea la **independență** și specificul național sînt legate **în mod** necesar de reînvierea istoriei naționale, **de amintirea** trecutului, a măreției trecute, a momentelor de umilință națională. **(G. Lukács)**

— Aș vrea tiranii să nu mai fie! . . . / **Ei** să dispară ca **fumu-n** vînt- / Sau ca nisipul în vijelie, / zvîrlit în haos de pe pămînt! / Aș **vrea poporul să fie rege . . . /** Rege odată bietul popor! . . . / Ca-n lanțuri grele să nu-l mai lege / autocratul asupritor. / Aș vrea să moară acela care / pentru monedă patria-și vînd! / Să moară-n chinuri de **remustrare,** / numai mustrarea să aibă-n gînd! . . .

— Aș vrea virtutea să triumfeze, / viciul să piară de noi **zdrobit! / Și România să prospereze,** / să se înalțe neamu-mi iubit! / Aș vrea iubirea să predomnească, / să nu mai fie ură-ntre noi! / Numele țării să strălucească / Țara să scape de sub nevoi! / Aș vrea, o! Doamne, să văd poporul / zdrobind pe-acei ce-l asupresc . . . / să văd acvila că-și reia zborul / falnic cu neamul cel românesc! **(Al. Macedonski)**

— Secolul XIX se va numi în istorie, cu drept cuvînt, secolul naționalităților. În el s-a lămurit și se realizează ideea că popoarele sînt chemate a se întări în cercuri etnografice, deschizîndu-și fiecare misiunea istorică după propria sa natură . . .

— Noi sîntem de viță latină, iată punctul de plecare al civilizației noastre, iată adevărul ce este menit să devină cel mai important în ziua în care pe toate sferele dezvoltării noastre vom ști să-i tragem urmările practice.

— Să fim naționali cu fața spre universalitate.

— Patriotismul este, în inimele sincere, în afară de orice tendință politică, un simțămînt adevărat și adînc. **(T. Maiorescu)**

— Patria nu este un spațiu abstract, atemporal și indefinit, ci se constituie într-o nesfîrșită serie de întruchipări concrete legate de istorie, de evoluția societății și a civilizației noastre . . . Patria se compune, în egală măsură din tot ceea ce i-a adăugat omul în decursul veacurilor, deceniilor sau lustrilor.

— Trecutul unui neam sînt rădăcinile lui, fără de care nu poate viețui . . . Trebuie, cred, să considerăm trecutul nostru ca un fel de uriaș, pe ai cărui umeri urcîndu-ne, să străbatem spațiile noi ce așteaptă să fie cucerite. Nu pornim, adică, de la nivelul zero în opera pe care o înfăptuim, ci de la o altitudine la care ne-a situat și ne situează istoria noastră milenară, atît de glorioasă, atît de dramatică. **(P. Marcea)**

— Ori unde ar fi . . . omul continuă să gîndească cu cuvintele, cu sintaxa țării sale.

— Nu patriotismul — instinct natural — este acela ce împinge la război; ci naționalismul, sentiment căpătat, artificial. Dragostea de pămînt, de tradiții, nu implică

dușmănie, violență împotriva vecinului. **(R. Martin du Gard)**

— Cei fără Patrie, nu au nici nume, nici aspirații, nici considerații, nici drepturi, nici nu pot fi socotiți ca frați în mijlocul popoarelor. Sînt bastarzii Umanității. **(G. Mazzini)**

— Fiecare popor are un caracter național răspicat, are aplicări aparte și deci menirea sa specială, fiindcă reprezintă o nouă posibilitate de cultură... De aceea, de cîte ori un popor se primejduiește, se deșteaptă întotdeauna bănuiala dacă nu cumva o misiune isterică a rămas neîndeplinită și dacă, din această cauză, civilizația n-a rămas cumva săracă de o nuanță care era să fie, dar nu va mai fi niciodată... Căci... o varietate etnică, cu calitățile sale specific deosebite, cînd se pierde, pierdută rămîne pentru cultura omenirii.

— Îngrijind de națiunea ta, ai apucat singura cale rațională ca să ajuți progresul omenirii, care nu e altceva decît suma tuturor națiunilor... Națiunile, chiar cele mai mici, sînt necesare progresului omenirii.

— Limba și arta unui popor... doi stîlpi pe care se reazămă viața sa națională.

— Ideea statului național e un postulat de la sine înțeles, ca și concepția morală în viață și concepția științifică.

— Nu e adevărat că ar exista pe fața acestei planete un popor „ales" iar toate celelalte ar fi niște elemente inferioare, predestinate a sluji poporului privilegiat. **(S. Mehedinți)**

— Fiecare națiune este un eu; din unirea tuturor se alcătuiește eul-umanitate.

— Originalitatea lumii moderne constă în aceea că, deși păstrează și mărește solidaritatea între popoare, întărește în același timp specificul fiecărui popor, precizîndu-i naționalitatea. Pînă într-acolo încît fiecare din ele să ajungă o unitate desăvîrșită, să apară drept o persoană, un suflet aparte... Persoana e lucru sfînt. Pe măsură ce o națiune capătă caracteristicile unei persoane și devine un suflet, inviolabilitatea sa crește în aceeași proporție. Crima de a viola personalitatea națională devine cea mai mare dintre crime. **(J. Michelet)**

— Sînt un bun cetățean; dar, în orice țară m-aș fi născut, tot așa aș fi fost.

— Nu-i cer patriei mele nici pensii, nici onoruri, nici decorații. Mă socotesc din belșug răsplătit de aerul pe care-l respir. **(Ch. de Montesquieu)**

— Nu mă interesează la care margine de lume m-am născut, ci numai în care colț de țară.

— Sînt popoare în care bate inima ca a unui singur om, după cum sînt oameni în care bat inimile unui popor întreg.

— În drapelul unei națiuni flutură sufletul colectiv al neamului. **(T. Mușatescu)**

— Prin poporul căruia îi aparține, fiecare om stă în legătură cu nenumărate generații, ce au creat limba pe care o vorbește, credințele și obiceiurile pe care le posedă, tradițiile și instituțiile în mijlocul cărora, și conform cu care se desfășoară viața sa zilnică. **(P. P. Negulescu)**

— Numai acel popor trăiește, crește și înflorește, care știe să-și facă datoria în progresul omenirii spre perfecționare.

— Nu atît prin împrejurări din afară, cît mai ales prin stările dinăuntru se înalță și cad popoarele. **(D. Onciul)**

— Individul nu se poate orienta în univers decît prin mijlocirea națiunii sale, căci este legat de ea asemeni picăturii de apă de un nor călător. **(J. Ortega y Gasset)**

— Apartenența la o națiune este chestiune de convingere interioară, de înrudire electivă și de voință, iar nu de tragic destin iremediabil. **(P. Pandrea)**

— Eu știu atît: au fost cu vremea lor / nu cei vorbind cu glas sforăitor, / al nimănuia și al tuturor. / Doar cei ce-au stat / mereu lîngă popor / și au aflat de toate cîte-l dor. **(M. R. Paraschivescu)**

— Părerea care va înăbuși pe cea a poporului, este ea însăși menită pieirii. **(B. Pascal)**

— Dacă știința nu are patrie, omul de știință are una. **(L. Pasteur)**

— Istoric, adică evolutiv uman, popoarele trăiesc numai prin fapta precursorilor și revoltaților.

— Un individ devine membru efectiv al unei națiuni... pe măsura creșterii în sufletul său a conștiinței de solidaritate istorică, geografică, culturală, economică, etnopsihologică, cu membrii aceleași națiuni. **(V. Pârvan)**

— Produs din două rase puternice, altoit cu numeroase influențe, sufletul românesc e poate una dintre cele mai vii și mai complexe formule etnice. El cuprinde toate posibilitățile și avem dreptul să nu ne lăsăm intimidați de nimic. **(Camil Petrescu)**

— Cultul patriei și al patriotismului stau în faptă și mai ales în modestie...

— **Cultul patriei, cel adevărat, acel simțămînt instinctiv, de la care nimeni nu abdică,** în vremi de nevoie ca și în vremi de liniște, n-are nevoie,. nici se cere demonstrat cu vorbe, cît cu fapte. E o lege de aramă, severă, ineluctabilă. **(Perpessicius)**

— **Națiunile...** luptînd împotriva aservirii, apără cu libertatea lor libertatea lumii.

— **Poporul, clasa muncitoare reprezintă afirmarea** cea mai hotărîtă a națiunii și a intereselor naționale, fiindcă națiunea este, înainte de toate poporul. **(G. Politzer)**

— Din conștiința unei naționalități care locuiește pe un teritoriu propriu și compact, din personalitatea sa istorică, emană și drepturile naționale. Iar drepturile naționale nu sînt numai drepturi privitoare la libera folosire a limbilor naționale, ci ele tind a constitui baza dreptului public a unei națiuni. Rezultat al culturii unui popor, această conștiință se dezvoltă paralel cu libertatea statului în care se dezvoltă acel popor, în raport cu progresul culturii.

— O naționalitate liberă de jugul străin trebuie să se îngrijească de condițiile materiale ale întregului popor, deopotrivă cu cele intelectuale. **(A. C. Popovici)**

— **Sentimentul patriotic e o realitate metafizică, iar absența lui o fatalitate generatoare de nenorociri. (M. Preda)**

— **Trecutul, împrejurările geografice** și sociale în care a luat naștere și s-a dezvoltat un popor, pentru ca să devină apoi o națiune, se reflectă în limba lui. **(S. Pușcariu)**

— Omul pretutindeni își strigă / destinul unei patrii. **(S. Quasimodo)**

— Cea mai evidentă probă a culturii se numește artă. Unde din spiritul comunității se naște arta, și unde arta este gustată cu nervii unui bun gust, stăpînește cultura. Unde stăpînește cultura, în acest sens, se poate vorbi de existența unui popor.

— A împiedeca... dezvoltarea liberă a unui popor, în direcția geniului său național, nu înseamnă numai a omorî o individualitate națională, a opri în loc propășirea unei mase omenești, dar și a adăuga o greutate moartă în mersul spre progres al omenirii întregi. **(L. Rebreanu)**

— O patrie se compune atît din morții care au întemeiat-o, cît și din cei vii care o continuă. **(E. Renan)**

— Recunoaștem specificul național ca un fenomen. Dar nu putem face din cultivarea și exaltarea particularităților naționale un scop în sine... Europenismul e pentru noi un ferment de civilizare. **(M. Ralea)**

— **Existența națiunilor** este bună, chiar necesară. Existența lor este garanția libertății, care ar fi pierdută dacă lumea n-ar avea decît o lege și un stăpîn. **(A. Richelieu)**

— Patria sînt eu, ești tu, e tot ceea ce iubim, tot ceea ce visăm, tot ceea ce va fi cînd nu vom mai fi noi. **(R. Rolland)**

— Cel dintîi drept firesc, imprescriptibil al tuturor popoarelor, e dreptul de a-și păstra individualitatea etnică și spirituală...

— **Națiunea...** nu este valoare numai grație faptului că există. Existența ei se justifică prin valorile de cultură pe care ea le face posibile. Sau, cu alte cuvinte, o națiune își justifică existența prin potențialul ei de spiritualitate.

— Puterea de rezistență și de luptă a unei națiuni crește cînd aceasta își întemeiază conștiința drepturilor sale și pe o concepție generală despre lume. **(D. D. Roșca)**

— De îndată ce nu mai are patrie, omul încetează de a mai fi.

— Există oare un om de bine care să nu datoreze nimic țării sale? Oricine ar fi acesta, el îi datorează ceea ce este mai prețios pentru om, moralitatea acțiunilor sale și iubirea virtuții. Născut în fundul unei păduri, omul ar fi trăit mai fericit și mai liber; dar neavînd să lupte cu nimic pentru a-și urma inclinațiile, ar fi fost bun fără merit și n-ar fi fost virtuos. **(J. J. Rousseau)**

— Dacă dușmanul vostru va cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui decît să fiți privitorii impilării și ticăloșirii țării voastre. **(A. Russo)**

— Trebuie să fac mărturisirea de credință că poporul este părintele meu literar; că trecutul pulsează în mine ca un singe al celor dispăruți; că mă simt ca un stejar virtos cu mii și mii de rădăcini înfipte în pămîntul neamului meu.

— Forțele vii ale unui neam pot fi stinjenite o vreme; cînd le vine însă ceasul, înmuguresc cu putere irezistibilă.

— Fiecare neam, avind o evoluție proprie și un stigmat propriu, se dezvoltă potrivit cu un destin propriu și cuprinde în el viața latentă a generațiilor căzute.

— ... Singele vărsat și jertfele nu sînt niciodată zadarnice ... lumina și conștiința unui popor nu pot fi biruite. Luptătorii pier, dar nu îngenunchiază ... iar din dureri și încercări, un popor iese mai tare, mai bun. **(M. Sadoveanu)**

— Patriotismul ... școala unde omul se pregătește pentru a putea înțelege noțiunea de omenire. **(M. Saltikov Scedrin)**

— Orice om care nu dorește gloria patriei sale e un rău cetățean. **(George Sand)**

— Vai de poporul lipsit de încredere în sine însuși; Nu-i este dat să săvîrșească fapte mari! **(D. F. Sarmiento)**

— Noi știm că sintem o națiune mică, dar știm de asemenea că măreția unei națiuni echivalează cu măreția medie a cetățenilor săi. **(Fr. E. Sillanpää)**

— Altar e orice mormint în care doarme un viteaz căzut pentru patrie. **(Simonide din Keos)**

— În fața zeilor și a oamenilor cu judecată, patria este mai prețuită, mai sfîntă, mai respectată decît mama, decît tata, decît toți strămoșii. Pentru patrie, chiar cînd ne supără, trebuie să avem venerație, supunere, și îngrijire. **(Socrate)**

— Îmi vine greu să cred că e de dorit ca lumea întreagă să piardă orice culoare națională, orice originalitate de simțire și de gîndire.

— Ocîrmuirile formează caracterul națiunilor. **(Doamna de Staël)**

— A-ți servi în mod total țara, nu este o îndatorire, ci un drept.

— A-ți servi în mod total țara, nu este o obediență, ci o fericire.

— Ridică-te și luminează în cuvînt / sentimentele țării / care te-a născut / și ți-a dat viață, nu pentru tine / ci să i-o dai ei înapoi înmiit, — / și care ți-a dat nume să-l porți, / nu pentru tine / ci să-l înmulțești / numind-o cu toate numele tale / pe ea ...

— Ridică-te și luminează în cuvînt / sentimentele țării tale / ca să-ți poată zice fiul tău / și să poți să o numești pe ea / casa ta.

— Națiunea există între națiuni. Ea este măreață și domină în măsura în care își aduce o contribuție majoră la spiritul universal. **(N. Stănescu)**

— Un popor vrednic de acest nume ține la caracterul său propriu național mai presus de toate și, luptînd pentru el, luptă nu numai pentru dreptul său la libertate, la viață culturală proprie, la propășirea națională, dar luptă pentru condițiile indispensabile ale civilizației omenești.

— Un popor subjugat altei culturi e nu numai un material în istoria lumii și e nu numai silit la o imitație moartă care îi ucide puterea de creație, dar el înseamnă totodată o pierdere neprețuită pentru civilizația omenească în general. **(C. Stere)**

— Țara ne este în adevăr mică, proporțional față de altele și — planetar — nu mai mare decît o vatră strămo-

şească, dar de pe ea pîlpîie flăcări inalte de comoară, care luminează circular cele mai îndepărtate orizonturi omenești. Şi ideea de comoară nu e aici, cum s-ar putea lua, o simplă figură de stil; ea implică taina culturii române în binecuvîntatul pămînt carpato-dunărean ... **(Vl. Streinu)**

— *Un popor*, în cursul lungii sale vieți, trece prin mai multe reînnoiri și totuși rămîne el însuși nu numai prin continuitatea generațiilor care îl alcătuiesc, ci și prin persistența caracterului care îi stă la bază. **(H. Taine)**

— Statele și popoarele nu pot deveni mari decît atunci cînd întreaga lor admirație, concepție, viață cetățenească și știință sînt pătrunse de binele general, de adevăr. **(L. Tieck)**

— Pentru buni și străbuni și copii, pentru patria mamă, / dați-vă totul luptînd.

— Cinste de seamă-i să-ți dai, pentru patrie, însăși viața.

— Există un domeniu în care sentimentul poate deveni un prețios aliat al rațiunii; este acela al înțelegerii reciproce dintre popoare ... omul nu poate fi străin de semenul său prin simplul fapt că îl desparte o graniță.

— Destinele glorioase ale popoarelor nu depind nici de forța lor numerică, nici de întinderea teritorială a țărilor, ci de chipul în care se pricep și slujesc civilizația.

— Orice națiune are dreptul să se organizeze la ea acasă așa cum vrea.

— Românii acceptă toate suferințele, dar ei nu vor accepta niciodată nedreptatea.

— Mai presus de toate, ceea ce poate asigura poporului român trăinicia ființei lui de stat este încrederea în noi înșine și destinele acestui neam.

— Acelora care ne contestă chiar dreptul la apărare, le vom răspunde limpede: România și-a cîștigat prea scump dreptul la viață ca să renunțe la el.

— Poporul român are trei calități neprețuite: un puternic sentiment național, o loialitate profundă, o generozitate înnăscută.

— Binele comun al nostru, al tuturor ... este patria noastră.

— Noi nu avem un alt stăpîn, decît pe noi înșine.

— Sentimentul național — baza existenței și individualității omului.

— Sentimentul național este acela care asigură existența popoarelor. **(N. Titulescu)**

— Am auzit desigur, adeseori, spunîndu-se că unii și-au jertfit viața pentru patria lor, dar nu s-au găsit încă oameni care să-și închipuie că-i drept ca patria lor să piară pentru ca ei să-și găsească salvarea. **(Titus Livius)**

— Patria: ... leagănul eroilor, vatra în care se călesc caracterele, căpătînd tăria diamantului și oțelului. **(L. N. Tolstoi)**

— A fi patriot nu e un merit, e o datorie. Numai cine nu socoate iubirea de țară drept o datorie e în stare să se laude cu ea. **(G. Topîrceanu)**

— Dăinuie peste veacuri și peste depărtări numai gloria care se revarsă din locul și din vremea ta. Universalul se află în vrajbă cu cosmopolitul; cu cît ești mai mult al țării și al vremii tale, cu atît ești mai mult al tuturor țărilor și vremurilor. **(M. de Unamuno)**

— Iubirea cea mai mare e dragostea de țară. **(P. Verlaine)**

— Patria este norodul, nu tagma jefuitorilor. **(T. Vladimirescu)**

— Este întristător că adeseori, pentru a fi bun patriot, unii își închipuie că trebuie să fie inamicii restului omenirii. **(Voltaire)**

— Patria este nucleul însuși al tuturor formelor noastre de existență. Ea este determinanta majoră a inspirației noastre și nu poate lipsi din nici o manifestare. Ea aduce cu sine momentele cardinale ale existenței. **(D. Vrânceanu)**

— Un popor este cu atît mai mare cu cît își înfige mai adînc rădăcinile în sufletul umanității.

— Lumea se răsfrînge în mod deosebit în sufletul fiecărui popor.

— Ce sînt frămîntările popoarelor decît năzuința de a realiza ideea dreptului său, de a apăra această idee, atît în relațiile dintre popoare cît și în acelea dintre clasele sociale.

— Orice popor care tinde la propășire trebuie să-și asigure mai întîi o bază materială, pe care să înalțe propășirea sa. **(A. D. Xenopol)**

Prejudecată

— Prejudecățile au de obicei un substrat metafizic. De aceea ele nu pot fi sfărîmate și înlocuite decît prin alte prejudecăți. **(L. Blaga)**

— Prejudecățile sînt măsele stricate; ele trebuie înlăturate, oricît de dureroasă ar fi operația. **(V. Bogrea)**

— A prejudeca înseamnă a aplica unei realități actuale criterii de judecată prea înguste, pe măsura realităților precedente, a avea, cu alte cuvinte, judecata gata făcută dinainte... **(O. Cotruș)**

— O mulțime de oameni talentați nu au făcut nimic de valoare, din cauza numeroaselor idei preconcepute pe care și le impun sau pe care prejudecățile momentului le impun. **(E. Delacroix)**

— Nu-i nimănui iertat să fie sclavul / trecutului ce apasă și ne minte, / oprelişte în mersul înainte... **(V. Eftimiu)**

— Prejudecățile sînt hîrburile vechilor adevăruri; iar norii erorilor ce planează astăzi deasupra vieții sînt scrumul vechilor adevăruri mistuite de flacăra aceleiași gîndiri care le-a zămislit cîndva. **(M. Gorki)**

— Orice viciu este o eroare a spiritului. Crimele și prejudecățile sînt frați; adevărurile și virtuțile de asemenea. **(Cl. A. Helvetius)**

— M-aș socoti cel mai fericit dintre muritori dacă aș putea face ca oamenii să se poată dezbrăca de prejudecățile lor. Eu numesc aici prejudecăți, nu ceea ce împiedică de a cunoaște anumite lucruri, ci ceea ce ne împiedică de a ne cunoaște pe noi înșine.

— Cunoștințele îi fac blînzi pe oameni, rațiunea îndeamnă la omenie; numai prejudecățile îi fac să renunțe la aceasta. **(Ch. de Montesquieu)**

— Ceea ce este considerat într-o epocă drept rău e de obicei o rămășiță învechită din ceea ce era găsit bun odinioară, atavismul unui ideal îmbătrînit. **(Fr. Nietzsche)**

— Celui care-și pierde vremea tînguindu-se după trecut, prezentul îi fuge printre degete, iar viitorul îi va fi primejduit. **(F. de Quevedo y Villegas)**

— Nu se cuvine să apreciem greșelile și prejudecățile oamenilor de demult cu prejudecățile noastre de astăzi. **(M. Sadoveanu)**

— Prejudecata e un adevăr uzat. **(A. Suarès)**

— Prejudecățile deformează întotdeauna gîndurile, sentimentele și opiniile oamenilor. **(M. Twain)**

— Regretînd trecutul mereu, fără tăgadă, / în suflet, viitorul îți va părea nimic. **(É. Verhaeren)**

Prietenie, devotament — dușmănie

— Puțini sînt oamenii care au învățat să prețuiască prietenia. Unii nu știu că ea e discretă ca dragostea, nu știu să-i dea nimic și îi cer peste puterile ei. Îndeobște, te împrietenești și te dezlegi de fiecare; întîi, prin absența din tine însuți și de urît; al doilea, prin necesitate. De ce te-ai împrietenit? De ce te-ai desprietenit? Așa, peregrinînd.

— Prieteniile condiționate de suferințe comune sînt cele mai gingașe și mai rezistente. **(T. Arghezi)**

— Cînd văd cîte-un prieten că-mi șade la taifas / cu-n vechi dușman, mi-ajunge: prietenul îmi las. / Ferește-te de zahăr amestecat cu otravă, / ferește-te de muște care pe șarpe-au mas. **(Avicena (Abu Ali Ibn Sina))**

— Capeți experiență pierzînd falși prieteni.

— Ceea ce face ca prieteniile să fie trainice și le sporește farmecul, este un sentiment de care iubirea este lipsită: certitudinea.

— Este o curată și jalnică singurătate să nu ai prieteni adevărați, fără de care lumea nu este decît un pustiu.

— Prietenia îndoiește bucuriile și înjumătățește necazurile. **(Fr. Bacon)**

— Nu știm niciodată dacă o prietenie se naște mai curînd din contraste decît din asemănări. **(H. de Balzac)**

— Nu te poți apăra de dușmani decît făcîndu-ți-i prieteni. Cu amicii, recunosc, e mai greu. **(A. Baranga)**

— Admir camaraderia în măsura în care e întemeiată pe raporturi esențiale de rațiune și temperament. Ea e una din sfintele manifestări ale naturii, una din numeroasele aplicații ale acelui proverb sacru: unirea face puterea. **(Ch. Baudelaire)**

— Egalitatea este condiția prieteniei. **(V. G. Belinski)**

— Cît respect și cîte elogii merită prietenia. Ea este aceea care face să nască, hrănește și întreține cele mai frumoase sentimente de generozitate de care e capabilă o inimă omenească. **(G. Boccaccio)**

— Prietenia e ca vinul; cu cît e mai veche, cu atît e mai bună.

— Prietenii îți umflă meritele, dușmanii ți le scad. Tu, dacă ești cuminte, nu-i crede pe nici unii și vezi-ți de treabă în pace, fără trufie și fără deprimare.

— Știu că nu sînt chiar atît de bun cum spun prietenii, nici așa de rău cum cred dușmanii. **(V. Bogrea)**

— Bucuria omului e omul. Între ei se înfiripă prietenia, care umple cel mai întins deșert al sufletului nostru. A iubi și a fi iubit, iată taina fericirii. **(J. B. Bossuet)**

— Prietenia rămîne oglindirea în alter-ego... **(C. Brâncuși)**

— Prietenie, sfînt zălog ce-i legi / pe tineri, ale căror minți întregi tind spre adevăr, neînvățate încă / să se ascundă, vîrstă-n care știm să ne arătăm iubirea, cînd iubim / și ura, cînd urim. Nici o minciună / pe buzele unui tînăr nu răsună, / nici vorbe înțelepte, scump plătite / cu prețul deziluziei cumplite. **(G. G. Byron)**

— Prietenia: ... închisoarea sufletului de bună voie în trup străin. **(D. Cantemir)**

— Dușmanul nu încearcă să facă mai bine ca tine, el caută numai să te împiedice pe tine. **(G. Călinescu)**

— E mare mîngîiere la vremea de restriște să te afli lîngă cineva pe care să-l doară inima pentru tine. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Adversarul ... mijloc sigur de înălțare ... piatra de încercare a puterii tale.

— Prietenul ...: cel ce ne sfătuiește cu curaj în prosperitate, și ne ajută în tăcere, la nefericire. **(A. de Chesnel)**

— Du-te la prieteni mai curînd cînd sînt nefericiți decît cînd sînt fericiți. **(Chillon)**

— Au ceva sacru prieteniile istovite de timp.

— Prietenul sigur îl cunoști în împrejurări nesigure. **(Cicero)**

— Împrumutăm tot ce-avem mai bun în noi celor ce ni-s dragi, ca să ne putem face o cît mai frumoasă părere despre ei — iar celor pe care îi urîm le luăm și ceea ce au, ca astfel dezbrăcați, să ne putem face despre dînșii o părere cît mai urîtă.

— Păzește-te de amicii care-ți jură că te iubesc pe tine mai mult decît se iubesc pe dînșii. **(M. Codreanu)**

— Trebuie să judeci un om după dușmanii ca și după prietenii pe care îi are.

— Prietenia: ... exprimarea sinceră și fără rezerve a gîndurilor și simțurilor tale în fața unei alte făpturi omenești, sinceritate totală și dezinteresată în viața lăuntrică cea mai intimă, ca o încercare de retrăire în profunda simpatie a unei alte ființe omenești. **(I. Conrad)**

- Să ne selectăm prietenii în așa fel ca fiecare să corespundă unei fibre din firea noastră complexă. **(P. Constantinescu)**
- De abia atunci prețuiești o prietenie despărțită prin ură, cînd se reîntoarce pocăită după o vreme îndelungată. **(V. Conta)**
- ... Cînd înșeli pe cel ce crede-n tine, / nu pîngărești doar dragostea ce-nbie, / ci însuși legămîntul ce te ține / ca-n lanțuri ferecat de prietenie. **(Dante Alighieri)**
- Să nu legi niciodată prietenie cu omul pe care nu-l poți respecta. **(Ch. Darwin)**
- Acordul felului de a gîndi naște prietenia. **(Democrit)**
- Nu este cu putință ca cel ce stă cu brațele încrucișate să pretindă nici chiar prietenilor să facă ceva pentru el. **(Demostene)**
- Cine nu-și este sieși prieten, este dușman al oamenilor. **(H. D. Djübran)**
- Nimeni nu trebuie să vorbească prietenului său despre primejdiile la care se expune, atunci cînd încearcă să-și facă datoria. **(Lloyd C. Douglas)**
- Cel mai înalt semn de prietenie este să te socotești egal cu cel inferior ție ... numai coborîndu-ne noi, ridicăm pe alții.
- O mare condiție a prieteniei este să nu pretinzi recunoștință pentru serviciile făcute.
- Dușmanul: ... e adesea doar un prieten distant, pe care îl desparte de noi numai o neînțelegere sau o prejudecată. **(I. Dučić)**
- Cred în binefacerile prieteniei, cînd ajunge la dăruirea de sine.
- Un act de adevărat devotament este rezultatul unei cugetări care cîntărește totul și alege; o consecință fermă și senină a unei mari dezbateri interioare. **(G. Duhamel)**
- Devotament. Așa e numită în cuvinte omenești ambiția care nădăjduiește.
- Cînd primejdia e mare, inimile devotate se caută.

- Dacă e bine de știut unde-ți sînt prietenii, e și mai bine de știut unde îți sînt dușmanii. **(Alex. Dumas — tatăl)**
- Socotește-ți totdeauna dușmanul mai tare decît ai dori să fie. **(V. Eftimiu)**
- Esența prieteniei stă în integritate, generozitate și încredere deplină. Ea nu poate bănui sau încuraja infirmitatea.
- Singurul fel de a avea prieteni este de a fi prieten. **(R. W. Emerson)**
- În spațiul mărginit în care trăim, prietenia este pentru noi suportul cel mai de preț.
- Nu avem nevoie de ajutorul prietenilor, cît mai ales de încrederea în ajutorul lor. **(Epicur)**
- Cînd îți faci un nou prieten, nu-i uita pe cei vechi. **(D. Erasmus)**
- Cei care nu ne sînt părtași la fericire, nu ne sînt prieteni statornici nici la nenorocire. **(Esop)**
- Dragostea poate fi oarbă, prietenia nu; are datoria de a nu fi; poți merge pînă acolo să iubești defectele prietenului, dar pentru a-l face să le cunoască. La ce mi-ar sluji o prietenie care n-ar fi clarvăzătoare? Ura față de complezență vreau să o aduc pînă aici. **(A. Gide)**
- Frăția îi caracterizează numai pe oameni. Animalele nu cunosc decît dragostea. **(J. Giraudoux)**
- Nimic nu e mai amar ca otrava prieteniei false. **(E. Gîrleanu)**
- E mai bine să ne înșelăm cu privire la prieteni decît să ne înșelăm prietenii.
- E o prostie să-ți minimalizezi dușmanul pînă n-a murit și o josnicie s-o faci după ce l-ai învins.
- Prietenul care face să se vadă prea lămurit că vrea să ne transforme, ne stingherește. **(J. W. Goethe)**
- Credincios în adevăr pe acela să-l socoți nu pe cel ce-ți laudă orice a ta faptă, ci pe cel ce te ceartă pentru ale tale fapte rele. **(I. Golescu)**

— Dacă nu poți spune prietenului tău deschis, direct, uneori chiar brutal, ceea ce gîndești despre el, sau dacă tu nu poți asculta de la el același adevăr despre tine, înseamnă că nu credeți cu adevărat în prietenia voastră, nu vă înțelegeți, nu vă respectați. **(I. A. Goncearov)**

— Monumentele se măsoară după umbra lor, cărțile după criticii lor, oamenii după dușmanii lor. **(E. și J. de Goncourt)**

— Un amic este un frate, un frate pe care-l alegi singur. Arta prieteniei este, se știe, grea și nu oricine este capabil să o minuiască ... adevărata prietenie ... semnul tovărășiei de năzuințe ...

— Puritatea prieteniei, tăria ei irezistibilă ce leagă pe vecie, pe viață și după moarte, constă numai în comunitatea de năzuințe. **(D. Gusti)**

— Dacă sentimentul prieteniei, mult mai durabil decît cel al iubirii, are totuși și el un început, o dezvoltare și un sfîrșit, cine știe lucrul acesta, măcar, nu va trece de la cea mai puternică prietenie la ura cea mai aprigă, ci va evita să disprețuiască pe cel ce altădată l-a iubit.

— Sînt unii oameni care, pentru a crește în propria lor stimă, își exagerează singuri sentimentele pe care le au pentru prietenii lor.

— Momentele cele mai vii și cele mai duioase, atît în dragoste cît și în prietenie, sînt cele ale începutului.

— Ce rău poate fi în faptul că exagerăm puțin puterea prieteniei? Este răul de a obișnui pe oameni să ceară de la prietenii lor perfecțiuni pe care natura nu le are.

— Sînt puțini oameni care își sînt deajuns lor înșiși. **(Cl. A. Helvetius)**

— Prietenul ...: om care te cunoaște perfect și, cu toate acestea, îți vrea binele. **(E. Hubbard)**

— Adevăratul nume al devotamentului este dezinteresarea. **(V. Hugo)**

— Cînd un prieten te părăsește în nenorocirea lui, îți dă tot atîta dovadă că nu ți-a fost prieten adevărat, ca și cînd te părăsește în nenorocirea ta. **(G. Ibrăileanu)**

— Cunoaște-ți prietenii pentru a-i iubi, și dușmanii pentru a-i stăpîni.

— Interesul îți aduce necontenit prieteni de cîteva zile și tot el îi ia înapoi. A doua oară ești dator să nu-i mai primești.

— Mulți te prețuiesc pentru cîte o faptă a ta; te prețuiește în adevăr numai acela care te prețuiește întreg.

— La durere-ți vine prietenul, la bucurie și cunoscuții, iar la moarte pînă și dușmanii.

— Vai de capul dușmanului pe care nu-l primești ca prieten și nici nu-l recunoști ca dușman.

— Numai cine te iubește mult și cine te urăște mult, îți vede păcatele.

— Sînt prieteni pentru nevoie, prieteni de nevoie și prieteni în afară de orice nevoie — cei puțini!

— Să te întrebi ce ai greșit în ziua cînd vei vedea că nu mai ai dușmani.

— Cei care cer prietenia fără a o da în schimb sînt hoți de suflete.

— Prietenii să te apere de lume, dar să nu te înstrăineze de dînsa.

— Să nu ataci la dușman decît acele defecte cu care nu ți l-ai primi ca prieten.

— Ferește-te de acel dușman care vrea să te cîștige și și pe tine împotriva ta.

— Ferește-te deopotrivă de prietenia dușmanului și de dușmănia prietenului.

— Pentru durerea ta, stai singur, la bucurie cheamă și pe alții; numai așa vei avea tovarăși nefățarnici. **(N. Iorga)**

— Este îngrozitor să n-ai un prieten căruia să-i spui cît ești de fericit sau de trist.

— Fericiți cei a căror inimă cunoaște pasiunea prieteniei. Numai ea știe să ne facă singurătatea mai puțin ucigătoare și viața suportabilă. **(P. Istrati)**

— Adevărata fericire nu ți-o dă roiul de prieteni, ci puținii vrednici și aleși. **(B. Jonson)**

— Cînd prietenii mei sînt chiori, eu îi privesc din profil.

— Pierdem întotdeauna prietenia celor care ne pierd stima. **(J. Joubert)**

— **Nu putem ajunge departe în prietenie dacă nu sîntem dispuşi să ne iertăm unii altora micile cusururi. (J. de La Bruyère)**

— E mai ruşinos să n-ai încredere în prieteni decît să fii înşelat de ei.

— Cel mai greu lucru într-o prietenie nu stă în a ne dezvălui defectele în faţa unui prieten, ci în a-l face să şi le vadă pe ale lui. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Prietenia . . .: mai adesea uşa de ieşire decît cea de intrare a dragostei. **(G. Le Bon)**

— Omul care şi-a trădat prietenul nu merită respectul nimănui . . . dispreţul şi iubirea nu pot face casă bună.

— Din doi prieteni, unul e întotdeauna sclavul celuilalt, cu toate că adeseori nici unul nu recunoaste asta. **(M. I. Lermontov)**

— Ura altoită pe o prietenie stinsă ar putea da roadele cele mai ucigătoare. **(G. E. Lessing)**

— Mă pot încrede mai mult în duşmani cinstiţi decît în prieteni falşi. **(Lorenzo de Medici** — magnificul)

— Cu prietenii se cuvine să împărtăşim aceeaşi soartă, oricare ar fi ea. **(Lucian din Samosata)**

— Prietenul: . . . întruchiparea mai mult sau mai puţin perfectă a ideilor noastre. **(Katherine Mansfield)**

— Una din cele mai mari bucurii ale acestei vieţi este prietenia şi una din bucuriile prieteniei este de a avea cui încredinţa o taină. **(A. Manzoni)**

— Prietenul: . . . cel căruia îi place să mă vadă: care, dispus să-mi ierte slăbiciunile şi să le ascundă de ochii altora, mă tratează cu menajamente cînd sînt absent, şi cu francheţe cînd sînt prezent. **(J. Fr. Marmontel)**

— În dragoste, în prietenie nu trebuie să judeci oamenii după cuvintele lor ci după caracterul lor, care aminteşte acţiunile trecute şi reprezintă posibilitatea permanentă a acţiunilor viitoare. **(A. Maurois)**

— **Nu trebuie să laşi să crească iarba pe drumul prieteniei. (P. Merimée)**

— Prietenia: . . . contract prin care ne angajăm să facem mici servicii cuiva, pentru ca el să ne facă altele mai mari. **(Ch. de Montesquieu)**

— **Există duşmani pentru a căror pieire trebuie să lupţi, duşmani cu care trebuie să încerci să te împaci şi duşmani de care trebuie să te îndepărtezi. (Ibn Al. Muqaffa)**

— De ce se spune „prietenie adevărată", cînd — dacă nu e adevărată, nu e prietenie?

— **Într-o stringere de mînă se poate spune mai mult despre prietenie decît într-o carte închinată ei.**

— **Nu-mi spune că-mi eşti prieten, dovedeşte-mi mai întîi.**

— **Cel mai necruţători duşmani sînt prietenii cu care te-ai certat. (T. Muşatescu)**

— **De-i prietenul** necredincios, dispreţuieşte-l ca pe un duşman. Respectă vrăjmaşul statornic, primeşte otrava lecuitoare ca pe un antidot, iar dulceţurile rele consideră-le oţet omoritor. **(Omar Khayyam)**

— Prieten adevărat e acela care te sfătuieşte spre bine, iar nu cel care îţi laudă nebuniile. **(A. Pann)**

— Un prieten care ajută permanent pe alt prieten este un infractor la legile amiciţiei. Îl învaţă să umble pe catalige. Îl anemiază. **(P. Pandrea)**

— Prietenia . . . ce dar al vieţii! Să suferi şi să fii singur, dar să ştii că sînt braţe care ar vrea să te poarte. Să-ţi fie frig . . . şi să-ţi aminteşti de sînul cald al prietenului. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— **Putinţa de a trăi noi înşine în sufletul altuia, e singura adevărată valoare omenească. (V. Pârvan)**

— **Viaţa solitară nu exclude cultul prieteniei . . . dacă ar fi să aleg . . . între una şi alta, aş părăsi singurătatea, spre a-mi păstra prietenul. (Fr. Petrarca)**

— Marea înţelepciune e să-ţi alegi prieteni care nu te vor sili la compromisuri. **(Camil Petrescu)**

— Nu merită să regreţi un prieten care nu suportă adevărul. **(D. I. Pisarev)**

— E cu neputinţă să se împrietenească între ei cei ce săvîrşesc nedreptăţi, cu cel ce le îndură.

— Cum s-ar îndrăgi nişte fiinţe ce nu au nimic să-şi dea una alteia?

— Numim prietenie dragostea asemănătorului pentru asemănător şi a egalului pentru egal în virtute. **(Platon)**

— Trăinicia unei prietenii constă în asemănarea obiceiurilor. **(Pliniu cel Tînăr)**

— Nu poţi fi în acelaşi timp linguşitor şi prieten.

— Duşmanul: ... învăţător care nu te costă nimic. **(Plutarh)**

— Recurge la prieteni, defectele să-ţi ştii, / şi de ce zic duşmanii, tu seamă să nu ţii. **(A. Pope)**

— Fiecare din prietenii noştri are atîtea cusururi proprii, încît ca să continuăm să-l iubim, sîntem siliţi să încercăm să ne consolăm de ele gîndindu-ne la talentul lui, la bunătatea, la dragostea lui sau, mai degrabă, să nu ţinem seama de ele, desfăşurînd în acest scop toată bunăvoinţa noastră. **(M. Proust)**

— Foarte nefericită este soarta celui care nu are duşmani. **(Publilius Syrus)**

— Între oameni există o „ostilitate naturală"; dar prietenia dintre oameni nu e nici ea mai puţin naturală, căci există în adîncul inimilor o nevoie secretă de descărcare, de încredere în celălalt, care se cere satisfăcută. **(M. Raymond)**

— Prieten ţi-i cel care ghiceşte totdeauna cînd ai nevoie de el.

— E o eroare generală de a se socoti drept prieteni două persoane care se tutuiesc.

— Unii prieteni nu au încredere în noi, ca şi cum şi-ar închipui că le cunoaştem adîncul sufletului lor.

— Nu trebuie să-ţi baţi joc de prieteni, e încă ceea ce ai mai bun. **(J. Renard)**

— Cea mai mare parte dintre prietenii nu sînt altceva

decît nişte tovărăşii în care fiecare îi îngăduie celuilalt să vorbească despre sine.

— Prietenia e un stăpîn tot atît de poruncitor ca şi dragostea... E mult mai mult. Pentru că dragostea e risipitoare, ia şi dă cu amîndouă mîinile. Prietenia e discretă, se mulţumeşte cu puţin. Dar acest puţin e tot ce e mai bun pe lume.

— Un prieten are dreptul să ne spună orice? ... un adevăr neplăcut i se iartă mai degrabă unui duşman decît unui prieten.

— Fie că eşti slab sau puternic, simţi uneori un gol imens în jurul tău şi e bine să ştii că te poţi sprijini atunci de braţul unui prieten. **(R. Rolland)**

— Puţină rezervă şi spirit critic la început, nu împiedică să se nască o prietenie serioasă, ci o asigură chiar împotriva dezamăgirilor ulterioare şi te ajută să o deosebeşti de simpla camaraderie. **(J. Romains)**

— Ruda, legătura de sînge, o face întîmplarea; amiciţia legătura de suflet, ţi-o alegi. De aceea e poate mai trainică. **(R. Rosetti)**

— Nu există suflet, oricît de păcătos şi inimă oricît de barbară, care să nu fie în stare de un anumit simţămînt de prietenie.

— Ca să-ţi cunoşti prietenul, va trebui să aştepţi marile împrejurări, cu alte cuvinte să aştepţi clipa cînd va fi prea tîrziu, deoarece tocmai în vederea unor asemenea împrejurări era important să-l cunoşti. **(J. J. Rousseau)**

— Un prieten — ca o culme pe care o respiri. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Prietenia train.... e numai aceea care se întemeiază pe faptul de a voi şi a nu voi aceleaşi lucruri. **(Sallustiu)**

— Scump mi-e prietenul, dar şi duşmanul îmi poate fi de folos: prietenul îmi arată ce pot, duşmanul mă învaţă ce trebuie să fac. **(Fr. Schiller)**

— Prietenia adevărată şi sinceră presupune că cineva ia parte la soarta celuilalt cu căldură, în mod curat obiectiv şi fără nici un interes, şi aceasta presupune o identificare desăvîrşită între cei doi prieteni.

— Prietenii se califică de sinceri; dușmanii sînt sinceri; critica acestora ar trebui să o întrebuințăm ca o doctorie amară, pentru a ne cunoaște pe noi înșine. **(A. Schopenhauer)**

— Înțeleptul se mulțumește cu sine; cu toate acestea, el dorește să aibă un prieten, un vecin, un camarad, oricît și-ar fi de ajuns sieși.

— Acea prietenie e adevărată pe care n-o rupe nici speranța, nici teama, nici grija intereselor proprii, acea cu care oamenii mor, pentru care ei mor.

— Dacă socotești prieten pe cineva în care nu ai aceeași încredere ca și în tine însuți, faci o mare greșeală și nu cunoști valoarea adevăratei prietenii. **(Seneca)**

— Prietenii sînt una la durere.

— Prietenia ne-ntărită de înțelepciune poate fi ușor dezbinată de prostie. **(W. Shakespeare)**

— Nu ți-ai găsit cel mai bun prieten în tine însuți?

— Îmi iubesc prietenul cel mai bun... dușmanul meu cel mai vajnic. Este omul care mă ține treaz. **(G. B. Shaw)**

— Vom cîștiga prietenia unui om, cultivînd în noi însușirile pe care le prețuim la el. **(Socrate)**

— Nu-ți face repede prieteni, dar după ce ți i-ai făcut, nu-i îndepărta repede de tine. **(Solon)**

— Sublimul în prietenie înseamnă mai puțin să mori pentru un prieten într-o împrejurare răsunătoare, cît să te sacrifici pentru el zilnic, neștiut de nimeni. **(Stendhal)**

— Un prieten este un dar pe care ți-l faci singur. **(R. L. Stevenson)**

— Nu-ți ofensa prietenul, împrumutîndu-i merite din buzunarul tău. **(R. Tagore)**

— Nu vorbi niciodată rău despre tine însuți; prietenii tăi vor spune întotdeauna destul. **(Ch. M. de Talleyrand-Perigord)**

— Cel ce-și nedreptățește un prieten / pe sine se lovește mai mult, și va purta / în piept, mereu, un tribunal tăcut — / el însuși sieși jude și jurat, / el însuși prizonier și condamnat. **(A. Tennyson)**

— Potrivește-ți caracterul și variază-l după fiecare din prietenii tăi, împrumutînd din firea fiecăruia. **(Teognis)**

— Iubirea constă în a simți că ai cedat altuia, în pofida ta, ceea ce nu era decît pentru tine.

— Nu devin cu adevărat *intimi* decît oameni de un același **grad** de *discreție*. Restul, cultură și gust, puțin contează. Adevărata intimitate se bazează pe sensul reciproc dintre *pudenda* și *tacenda*. **(P. Valéry)**

— Dacă prietenii noștri ne fac servicii, socotim că ni le datorează în calitate de prieteni, dar nu socotim de loc că nu sînt datori să ne fie prieteni.

— Ura celor slabi nu e atît de primejdioasă pe cît prietenia lor. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— În epoca în care individul nobil se formează, el cultivă prietenia ca pe o adevărată taină mîntuitoare. În sufletul prietenului încearcă omul să-și recunoască icoana sa idealizată. Nevoia de a ne oglindi în sufletul semenilor... caracteristică omenească foarte generală.

— Prietenie: ... contract tacit între două persoane sensibile și virtuoase; cei răi au complici; voluptuoșii au tovarăși de desfrîu; interesații au asociații; politicienii au partizani; omul comun și leneș are relații; doar virtuoșii au prieteni.

— E bine să te înduioșezi de nenorocirea prietenilor tăi, dar e mai bine să le vii în ajutor. **(Voltaire)**

— Cînd un om se dăruiește și, în taină, își exclude sufletul de la această dăruire, admițînd însă să primească sufletul celuilalt, ca și cum acesta ar fi schimb loial, atunci el comite o crimă, poate cea mai gravă care poate fi comisă. **(J. Wassermann)**

— Prietenia se bazează pe cel mai necesar principiu al naturii — pe necesitatea de a ne iubi pe noi înșine în cel ce este cel mai asemenea cu noi. **(Cr. M. Wieland)**

— Cel care n-a simțit niciodată farmecul unei prietenii sincere și dezinteresate nu cunoaște toată fericirea pe care un om o poate primi de la un alt om. **(E. Young)**

— Un prieten este un alt tu însuți. **(Zenon)**

Primejdie, încercări

— La țelu-nalt să-i aflu poarta, / uit de prudență, lupt cu soarta. / Nu fug de colții cei stîncoși, / nici de văpaia ce nu iartă, / Iar cui să urce munți nu-i place, / prin gropi își duce viața moartă. **(Abu Al Qasim As-Saabbi)**

— Nu șovăi, nu te-ndoi, nu te-ntrista. / Purcede drept și biruie-n furtună. **(T. Arghezi)**

— Mă simt fericit ori de cîte ori izbutesc să mă ridic deasupra unui obstacol. **(L. van Beethoven)**

— O nicovală dobîndește cu timpul tăria tuturor ciocanelor care au bătut-o.

— Oare vitregia vieții nu constituie tocmai piatra de încercare a adevăratelor caractere?

— În clasica comparație a vieții cu o corabie pe mare, s-a trecut cu vederea tocmai partea cea mai subtilă: o corabie învinge mai ușor valurile dacă poartă o greutate — așa și viața: greutățile ce le purtăm ne fac mai sigură lupta împotriva valurilor întîmplării. **(L. Blaga)**

— Am fost atras întotdeauna numai de ceea ce refuză să fie doborît. **(A. Breton)**

— Trăznetul sparge stînca, izvorul subțire o lustruiește.

— Omenirea se corectează ținînd stînci în gură. **(G. Călinescu)**

— Cine învinge fără primejdie, triumfă fără glorie. **(P. Corneille)**

— Izbindu-se de obstacole, personalitatea se moleșește, uneori, iar alteori se călește. În forța aceasta de rezistență stă, îndeosebi, ceea ce se cheamă un mare caracter. **(Fr. De Sanctis)**

— Viața nu dobîndește un conținut bogat decît în lupta împotriva piedicilor, și numai prin propriul aport constructiv se va ajunge la perfecționarea ființei. **(R. Eucken)**

— Este mult mai glorios să te ridici din nou decît să nu fi căzut niciodată.

— Mai înainte de a te azvîrli într-o primejdie, trebuie s-o prevezi și să te temi de ea; dar atunci cînd ești în mijlocul primejdiei nu-ți rămîne decît s-o înfrunți. **(Fr. Fénelon)**

— Iubesc tot ce impune omului fie să piară, fie să se înalțe. **(A. Gide)**

— Tuturor forțelor / în pofidă să stai, / să nu te-ndoi. **(J. W. Goethe)**

— Viața unui om nu trebuie judecată după aventurile cu care a pornit la drum, ci după obstacolele pe care societatea le-a pus de-a curmezișul gîndurilor lui. **(O. Goga)**

— Adevărata tărie sufletească a oamenilor se cunoaște cînd se abate asupra lor o primejdie neașteptată. **(Fr. Guicciardini)**

— Ceea ce nu doboară, întărește ... Din propria slăbiciune să scoți putere. **(G. Hauptmann)**

— În împrejurări potrivnice, fii tare / păstrează-ți cumpătul. **(Horațiu)**

— Oamenii dintr-o bucată sînt cîteodată, cînd vin nenorocirile peste ei, puternic zdruncinați, dar nu doborîți. Oamenii căliți sufletește, reacționează după un anumit timp.

— Primejdia unui lucru constă cîteodată în necunoașterea lui.

— Puțini sînt cei ce cad fără să se întineze. **(V. Hugo)**

— Viteazul privește pericolul, cutezătorul îl caută; nebunul nu-l vede.

— Ca și natura, sufletul are o taină de aspre suferinți pentru a putea da o nouă primăvară.

— Nu poți fi încercat decît lăsînd o dîră din aurul tău pe piatra aspră a vieții.

— Închipuirea despre primejdie o are și fricosul și viteazul cel adevărat: dar fricosul se oprește la dînsa, pe cînd celălalt merge pînă la hotărîre.

— Și în viața omenească sînt focuri care distrug și focuri care purifică.

— O înfringere e numai mijlocul pe care ni-l dă soarta ca să vedem ce ne lipsește încă pentru a învinge. **(N. Iorga)**

— Dorește-ți ca drumul să fie lung / ... învață, de la cei învățați. **(K. Kavafis)**

— Cînd mi se întîmplă să trec printr-un moment fericit, mă bucur; dar și mai mult mă bucur cînd mă lovesc de greutăți. Pentru că în clipele grele îmi spun: ai prilejul să arăți dacă ești un om demn de acest nume. **(N. Kazantzakis)**

— Dificultățile întăresc spiritul omului — ele fac din țelurile noastre principale atît un refugiu cît și o pasiune. **(J. Keats)**

— Cine este de neînvins fără resemnare și cine e sigur de izbîndă fără răbdare? **(Selma Lagerlöf)**

— Împrejurările neprielnice nu ne fac ceea ce sîntem, dar ne arată cine sîntem. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Insuccesele trecătoare nu constituie o mare nenorocire. Experiența și iscusința sînt însușiri care se dobîndesc. E destul că vrei să-ți cultivi însușirile necesare. E destul să fii conștient de lipsurile tale... aceasta înseamnă că lipsurile sînt mai mult decît pe jumătate îndepărtate. **(V. I. Lenin)**

— Cînd pornești la o acțiune trebuie să ai în vedere și riscurile ei. **(E. Lovinescu)**

— Numai la primejdii grele / îl vezi pe om! Cînd e bătut de soartă, / numai atunci îl poți cunoaște bine; / numai atunci el scapă din adîncul inimii lui cuvîntul adevărului. **(Lucrețiu)**

— Primejdia unește oamenii, produce martirii, dă omului putere. **(I. Madach)**

— Cunoașterea vieții ți-o însușești după ce ai trecut prin multe și mari primejdii, dar care, dobîndită în astfel de împrejurări, nu se mai șterge niciodată. **(Th. Morus)**

— Numai oameni „ieperi" n-au greutăți în viață.

— Fiind atît de prețioasă, viața trebuie plătită scump. **(T. Mușatescu)**

— M-am întrebat adeseori dacă nu sînt mai profund îndatorat celor mai grei ani din viața mea decît oricăror altora...

— Așa cum mă învață natura mea cea mai intimă, tot ceea ce este necesar, privit de la distanță și prin prisma unei economii superioare, este necesar în sine și nu trebuie doar suportat, ci trebuie să-l și iubești.

— Vrednic de cinstire este tot ce pare anevoios. **(Fr. Nietzsche)**

— Vitregia soartei lucrează asupra sufletului omenesc precum anumite furtuni asupra roadelor pămîntului; le grăbește maturitatea. **(Ch. Nodier)**

— Învins: ... cel ce nu speră să învingă. **(J. J. Olmedo)**

— Doar în furtuni se-ncearcă un om adevărat. **(Ovidiu)**

— În viață e mai necesar să pierzi decît să dobîndești. Sămînța încolțește pînă nu moare. **(B. L. Pasternak)**

— Greutățile, ca și piedicile, sînt făcute spre a fi învinse. **(L. Pătrășcanu)**

— Primejdia nu-admite un om slab. **(Pindar)**

— Dacă te sperii și abandonezi lupta, ești un învins. Dacă perseverezi și nu reușești, cel puțin ai gustat deliciile luptei și te-ai pregătit pentru următoarea bătălie. Dacă ai învins, atunci ai marea satisfacție a strădaniei împlinite deplin. **(G. Porter)**

— Adesea omul își provoacă singur piedici și dificultăți pentru a sări peste banalul cotidian care adoarme și tîmpește. Ca să se dezvolte, viața se cere contrazisă: orice elan e depășirea unui obstacol. **(M. Ralea)**

— Numai în fața morții omul pricepe prețul vieții și numai primejdia îi oțelește sufletul. **(L. Rebreanu)**

— Prima lege a vieții: primejdia îți ascute simțurile. **(E. M. Remarque)**

— Cînd viața nu ți se împotrivește de loc, sufletul nu prea are pricini să se înaripeze.

— Nu disprețuim primejdia decît atunci cînd n-o cunoaștem. **(R. Rolland)**

— Lupta întărește pe cel slab și primejdia mărește pe cel tare. **(A. Russo)**

— Cînd nu poţi ocoli primejdia, nu-ţi rămîne decît s-o înfrunţi curajos. **(Fr. Rückert)**

— Nu-mi place decît ceea ce rezistă... Îmi place cel ce rezistă... Urăsc uşurinţa. Cel care nu se opune nu e om. Om fără ferment.

— Înfringerile îi întăresc pe cei tari.

— Omul se descoperă atunci cînd se măsoară cu obstacolul. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Omul valorează mai mult decît ceea ce îl zdrobeşte. **(J.-P. Sartre)**

— Sîntem mai mult înspăimîntaţi decît apăsaţi de greutăţi. Ne chinuim mai mult cu închipuirea decît cu viaţa adevărată. **(Seneca)**

— Obstacolele ce-mpiedică dorinţa / devin elanuri ce te-mping spre împlinire. **(W. Shakespeare)**

— Omul îşi găseşte adevărata vocaţie la ora încercării. **(G. B. Shaw)**

— Virtutea unui om liber se vădeşte deopotrivă de mare cînd ocoleşte primejdiile ca şi atunci cînd le învinge. **(B. Spinoza)**

— Nevoia este îndemn către idee, şi ideea, îndemnul către acţiune. **(J. Steinbeck)**

— Punere la încercare: ţi se pare că un om are merite? Pune-i piedici la tot ce năzuieşte, la tot ce face. Dacă meritul lui e real, va şti să înfrîngă sau să ocolească piedicile. **(Stendhal)**

— Pentru oameni nu e cel mai bun lucru să li se împlinească toate dorinţele. Boala face ca sănătatea să fie dulce şi plăcută, foamea face aşişderea săturarea, iar osteneala, odihna. **(Stobeu)**

— Oamenii căliţi preferă primejdiile mari, situaţiile ameninţătoare, dar bine determinate, chinurilor nelămurite care preced o nenorocire definitivă. **(E. Sue)**

— În focul încercării izbutesc adesea gînduri pe care cei mai cutezători le-au socotit nesăbuite. **(Tacit)**

— Cu cît primejdia e mai mare, cu atît datoria de a o înfrunta e mai sfîntă. **(J. Vallès)**

— Inimiciţiile sînt absolut necesare în formarea unui om. O personalitate n-ajunge să se definească decît

prin adversităţile pe care le trezeşte. Adversarii precizează limitele şi deci forma noastră. Rezistenţa măsoară forţa. Valoarea unei acţiuni se defineşte prin ceea ce ea combate. **(T. Vianu)**

— Valoarea omului se măsoară după greutăţile biruite de el. **(Voltaire)**

— Omul nu ştie cine este pînă nu trece printr-o încercare. **(Fr. Werfel)**

— Focul întăreşte întotdeauna ce nu poate distruge. **(O. Wilde)**

— Dacă omul, pe măsură ce se ridică pe treptele civilizaţiei, simte mai mult durerea, este un lucru foarte sigur că prin asta devine şi mai puternic, mai bine înarmat, mai rezistent. **(E. Zola)**

Profunzime – aparenţă – superficialitate

— Foarte puţine fiinţe îşi dau de gol dintru început cusururile. În general, fiecare se străduieşte să se prezinte cu o înfăţişare atrăgătoare. **(H. de Balzac)**

— Apele liniştite sînt cele mai adînci. **(Harriet Elisabeth Beecher-Stowe)**

— Unele spirite foarte adînci sînt atît de clare, încît apar, ca fundul unui lac limpede, mai puţin adînci decît sînt...

— Un om care trăieşte în adîncimile cele mai bogate ale vieţii face lumii impresia adeseori că s-a înstrăinat de viaţă.

— Inscripţie pe o fîntînă: ceea ce-i adînc nu străluceşte. **(L. Blaga)**

— Omul răutăcios e ca oul stricat. Anevoie îl poţi cunoaşte după aparenţă: sub coaja albă a zîmbetului său însă se ascunde mirosul urît al răutăţii sale. **(M. Codreanu)**

— Omul este cu atît mai adînc cu cît are mai multe conflicte sufletești. **(I. Dučić)**

— Valoarea omului nu stă în ce pare, ci în ce este el. **(Epictet)**

— Lucrurile nu trec drept ceea ce sînt, ci drept ceea ce par. **(B. Gracian y Morales)**

— Lucrurile ce se pun pe seama oamenilor ocupă adesea în viața, și mai ales în destinul lor, tot atîta loc cît și faptele pe care le săvîrșesc.

— Există meditații pe care le-am putea numi verticale. Cînd te afunzi în adîncul lor, e nevoie de timp ca să te întorci pe pămînt. **(V. Hugo).**

— Ceea ce nu putem realiza în durată, putem obține prin intensitate... Într-o singură clipă se poate atinge veșnicia... dacă este intensă, ea este cu adevărat veșnică. **(Alex. Ivasiuc)**

— Cei care, fără să ne cunoască îndeajuns, ne judecă rău, nu ne fac vreo nedreptate; nu ne atacă pe noi, ci fantoma ce-și închipuie. **(J. de La Bruyère)**

— Cunosc mulți oameni care de departe par ceva, iar de aproape nimic. **(J. de La Fontaine)**

— Ne place să ne lăudăm cu defecte opuse acelora pe care le avem: cei slabi susțin că sînt încăpățînați. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Oamenii nu-s întotdeauna ce par... și rar ceva mai buni. **(G. E. Lessing)**

— A face pe oamenii înțelepți să creadă că sîntem ceea ce nu sîntem este, în majoritatea cazurilor, mai greu decît să devenim într-adevăr ceea ce vrem să părem. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Fiecare vede ceea ce pari, dar puțini își dau seama ce ești în realitate. **(N. Machiavelli)**

— Mi-e imposibil să găsesc un sens în viață, dacă nu mă simt mișcat de un sentiment violent și profund.

— În fiecare dintre noi se găsesc toate contradicțiile din lume. Un simplu accident aduce la suprafață un învălmășag de pasiuni în locul altuia și te vezi calificat, judecat, iar mecanismul social te fixează pentru tot restul vieții fie într-o postură eroică, fie într-una

rușinoasă. Dar eticheta manechinului corespunde rareori unei clasificări reale.

— Prin mintea unor oameni care trăiesc ca sfinții trec și gînduri cinice. Le îndepărtează fiindcă modul de viață acceptat de ei nu lasă loc unor asemenea gînduri; dar să presupunem că acești oameni ar fi puși în alte împrejurări, reacțiile lor la aceleași imagini ar fi diferite. Este adevărat și contrariul: intenții minunate trec, ca umbrele deasupra apei, prin sufletele unor nelegiuiți. **(A. Maurois)**

— Nu e semn de înțelepciune să ne judecăm numai după faptele noastre din afară: trebuie răscolit pînă în adînc și văzut ce îndemnuri ne urnesc. **(M. E. de Montaigne)**

— Jucăm de atîtea ori unele roluri favorite în fața lumii și le repetăm mereu în sinea noastră, încît ne referim mai lesne la mărturia lor fictivă decît la aceea a unei realități aproape pe de-a-ntregul uitată. **(M. Proust)**

— Se poate cunoaște totul despre afecțiunile noastre, în afară de forța lor, adică de sinceritatea lor. Actele, ele însele, nu vor sluji drept etalon în afară de cazul cînd s-ar dovedi că nu sînt gesturi, ceea ce nu e întotdeauna ușor. **(J.-P. Sartre)**

— Oamenii ar trebui să fie ceea ce par; iar acei care nu sînt, n-ar trebui să pară. **(W. Shakespeare)**

— Nu poți ascunde o stare neobișnuită decît purtîndu-te ca de obicei. **(Doamna de Staël)**

— Pretutindeni meritul simplu și modest a fost părăsit pentru ceea ce strălucește. **(Stendhal)**

— Oamenii se disting prin ceea ce arată și se aseamănă prin ceea ce ascund. **(P. Valéry)**

Putere — slăbiciune

— Autoritatea nu este stăpînire ci responsabilitate pentru alții. **(Augustin)**

— Cînd oamenii sînt puternici, nu se tem să-și mărturisească slăbiciunile.

— Posesiunea puterii, fie ea cît de mare, nu dă știința de a ne servi de ea. Puterea ne lasă așa cum sîntem, ea nu întărește decît pe cei tari. **(H. de Balzac)**

— Puțini sînt cei ce înțeleg să se folosească cu omenie și generozitate de puterea de care dispun, cînd nu au de dat socoteală nimănui. **(Harriet Elisabeth Beecher-Stowe)**

— Pentru nimic nu cheltuim atîta forță ca pentru lucrurile pentru care avem o „slăbiciune".

— Unii își analizează cu atîta stăruință slăbiciunile, încît ajung să le dea alt nume... **(L. Blaga)**

— Nimeni nu are obligații mai mari decît puterile lui. **(Celsus)**

— Cei care vor să fie temuți, trebuie ei înșiși să se teamă de cei de care vor fi temuți.

— Trebuie să țineți seama de ceea ce este cuviincios pentru voi, iar nu de cît vă este îngăduit **(Cicero)**

— A ști, este a prevedea, a prevedea este a putea. **(A. Comte)**

— Orice putere excesivă piere prin excesul ei. **(C. Delavigne)**

— Puterea, care e de natură fizică, trebuie să se îmbine cu energia, care e de natură morală. **(V. Hugo)**

— E al tău numai ce poți stăpîni. Altfel stăpînirea o va avea altul sub numele tău.

— Unii nu pot mesteca și vor să muște.

— A stăpîni nu înseamnă a domina. **(N. Iorga)**

— Există un lucru mai nobil decît a avea puterea, acela de a-i determina pe alții să facă ceea ce este util și necesar pentru binele țării. **(J. Jaurès)**

— Minuirea puterii sau a influenței, trebuie, în cazul unui om cu adevărat bun, să fie însoțită de o teamă constantă de a abuza de ea, de îndoieli privind scopul urmărit și de scrupule privind metodele ce trebuie folosite. **(B. de Jouvenel)**

— Oamenii roșesc mai puțin de fărădelegile lor decît de slăbiciunile și vanitatea lor. **(J. de La Bruyère)**

— E șubredă puterea cînd nu-i unită snop. Ce-nseamnă un strop? nimica! Dar un noian, potop! **(J. de La Fontaine)**

— La slabi, de altă silnicie nevoie nu-i, decît de slăbiciunea lor înșiși. **(G. E. Lessing)**

— Cine e puternic te constrînge nu numai cînd, aparent, te invită, ci chiar cînd te roagă. **(Macrobius)**

— Și de-aș putea să fiu temut, mi-ar plăcea mai mult să mă fac iubit. **(M. E. Montaigne)**

— Cînd cauți mult mijloacele de a te face temut, găsești totdeauna mai înainte pe acelea de a te face urît. **(Ch. de Montesqueu)**

— Uneori este mai puțin de laudă să-ți arăți toată puterea decît să te împiedici singur să te folosești de ea. **(H. de Montherlant)**

— Adevărata putere nu constă în faptul de a dispune de soarta altora... Puterea celui cu adevărat puternic, astfel se manifestă: să știi că poți distruge pe cineva, să n-o faci, și acela să nu știe. **(M. Preda)**

— Trebuie să evităm de a confunda spiritul absolutist cu autoritatea. Aceste două noțiuni nu numai că sînt diferite, dar și opuse...

— Nu e de ajuns să poruncești ca să fii crezut, nu e de ajuns să amenințí ca să fii iubit. Dominația poate aduce supunere, sclavie, nu poate aduce însă apropiere... Autoritatea e cu totul altceva. Ea înseamnă liberă adeziune, acceptare voluntară și deliberată. E greu de conceput autoritate fără libertate. **(M. Ralea)**

— Puterea se însoțește ușor cu ispita de a abuza de ea.

— Acela pe care puterea ce-o are îl pune deasupra oamenilor, trebuie să fie și deasupra slăbiciunilor omenești, altfel, prea marea lui putere n-ar servi decît să-l așeze de fapt mai prejos de ceilalți și de ceea ce ar fi fost el însuși dacă ar fi rămas la fel cu ei.

— Puterea și libertatea îi face pe oameni buni. Slăbiciunea și robia n-au produs niciodată decît oameni răi. **(J. J. Rousseau)**

— Puterea, dacă are drept temelie dorința de a domina, este doar o ambiție stupidă. Dar dacă este act de

om creator și acțiune de creație... atunci slăvesc această putere. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Puterea se păstrează cu ușurință prin aceleași însușiri prin care a fost cîștigată dintru început. **(Sallustiu)**

— Și cei slabi, dacă-s uniți, devin puternici **(Fr. Schiller)**

— Un om tare, cînd e lovit, își sporește puterea.

— Cu cît ai mai multă putere, cu atît trebuie să abuzezi mai puțin de ea. **(Seneca)**

— Omul e mare prin însăși slăbiciunea firii sale. **(Doamna de Staël)**

— Nimic în lume nu este atît de nestatornic, atît de trecător ca acea faimă a puterii care nu se întemeiază pe forța ei proprie. **(Tacit)**

— Fiecare om își are călcîiul lui Achile. **(L. N. Tolstoi)**

— Slăbiciunea forței este de a nu crede decît în forță. **(P. Valéry)**

— Cine e omul de nebiruit / E numai cel pe care nu-l clintește / nimic din ce nu stă-n puterea lui. **(I. Vinea)**

— În neputință, omul își descoperă adevărata forță. **(J. Wassermann)**

Răbdare, perseverență — îndărătnicie

— Persistența-i însușirea omului viteaz din fire, încăpățînarea-i partea oamenilor mărginiți. **(Accius)**

— Mergi înainte și încrederea îți va veni. **(J. B. D'Alembert)**

— Să aștepți, e cumplit; să nu aștepți, e mai rău. **(L. Aragon)**

— În orice lucruri mai grele nu este de așteptat ca cineva să semene și să culeagă în același timp, ci este necesar ca, printr-o pregătire lucrurile să se coacă treptat. **(Fr. Bacon)**

— Întreprinde încet, dar perseverează în ceea ce ai început. **(Bias)**

— Răbdare: formă minoră de disperare, deghizată sub masca virtuții. **(A. G. Bierce)**

— Există, totuși, o limită dincolo de care răbdarea încetează de a mai fi virtute. **(W. Blake)**

— Totul îi vine la timp celui ce știe să aștepte. **(B. Brecht)**

— Încăpățînarea ce urmărește un scop virtuos trebuie numită statornicie. **(B. Castiglione)**

— Biruiește în cele din urmă acela care are tăria de a se lăsa învins în viața de toate zilele. **(G. Călinescu)**

— Timpul! Marele maestru în a găsi și a dărui leacul tuturor situațiilor.

— Nu-i amintire să nu se șteargă cu timpul, nici durere pe care să n-o mistuie vremea. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Picătura găurește piatra, nu prin puterea ei, ci prin cădere repetată. **(Choerilos din Samos)**

— Care este acela care, trăgînd toată ziua la țintă, să nu o atingă de cîteva ori? **(Cicero)**

— Încrede-te în vreme, ce-alină orice rău. **(P. Corneille)**

— Este o limită dincolo de care răbdarea devine ridicolă, dacă nu vinovată. **(Ch. Dickens)**

— Teme-te de mînia omului răbdător. **(J. Dryden)**

— Nu există aspirație legitimă care să nu izbîndească. Răbdare și iar răbdare, și vom cîștiga pînă la urmă... să nu-ți pese de ridicol, să nu-ți pese de înfrîngere; sus, sus încă o dată — pare să spună inima; mai există victorie pentru dreptate. **(R. W. Emerson)**

— Printre alte păcate, nesăbuitul îl are și pe acesta: își începe mereu viața. **(Epicur)**

— Cine nu știe să îndure, nu are o inimă mare. Prin răbdare și curaj trebuie să obosești soarta vitregă ce se înverșunează să te prigonească. **(Fr. Fénelon)**

— Înțelepciunea zice: nu ți-a izbutit un lucru, fă altul, Atîta mîngîiere să ai. **(N. Iorga)**

— Povestea vremii ne învață / că orice rană are leac. **(Șt. O. Iosif)**

— Fiecare redută are, pentru cel care știe să vadă, modul său specific de a se lăsa asediată. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Numai lupta conștientă, încrezătoare izbîndește, ne menține sufletul treaz. **(T. Maiorescu)**

— Nu este sfetnic bun decît timpul. **(Menandru)**

— Trebuie învățat a răbda ceea ce nu poți înlătura. **(M. E. de Montaigne)**

— Picurînd într-una, umila picătură, e-n stare-ncet să roadă și piatra cea mai dură. **(Fr. Petrarca)**

— Un om care are cîtuși de puțină stimă de el însuși, duce întotdeauna la bun sfîrșit ceea ce și-a pus în gînd să facă, oricît de scump l-ar costa. **(H. Pontoppidan)**

— Rabdă și nu învinui ceea ce nu poate fi schimbat. **(Publilius Syrus)**

— Dacă cel ce se îneacă își împreună mîinile ca pentru rugăciune, nu-i oare pierdut? Așadar, să înoate într-una. **(J. Renard)**

— Oricît ar fi noaptea de lungă, tot vin odată zorile. **(R. Rolland)**

— Perseverența biruie și dobîndește totul. **(C. A. Rosetti)**

— Cel care-și mănîncă grîul cînd este încă verde, la vremea recoltei adună rămășițele. **(M. Saadi)**

— A învins oare vreodată cel care nu știe să persevereze?

— Dacă lupta e grea, înseamnă oare că e absurdă? Dacă principiul răului învinge, trebuie oare să i se cedeze terenul cu resemnare? **(D. F. Sarmiento)**

— Chiar necazurile, cînd știm să le-ndurăm, se întorc în chip ferice. **(Sofocle)**

— Mai grea-i mîhnirea / cînd cel lovit n-o știe răbda. **(W. Shakespeare)**

— Răbdarea este arta de a spera. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

Răzbunare

— A cugeta cum poate fi mușcat cel care a mușcat și poate fi vătămat cel care a vătămat, este fapta unei fiare, nu a unui om. **(Ausonius)**

— Răzbunarea este un fel de justiție sălbatică; cu cît înclină mai mult spre ea natura umană, cu atît mai mult trebuie să o stîrpească legea.

— Răzbunîndu-te, te faci egalul adversarului; iertîndu-l, te arăți superior lui. **(Fr. Bacon)**

— O picătură de sînge atrage după ea un fluviu.

— Dacă nu-mi permit o greșeală trecătoare, cu atît mai puțin sînt în stare să fac o prostie veșnică.

— Cea mai cruntă răzbunare este să disprețuiești răzbunarea pe care o poți înfăptui. **(H. de Balzac)**

— Un suflet generos nu dorește să se răzbune chiar atunci cînd poate. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Răzbunarea ... e ceva prea prostesc şi neînsemnat ca omul să-şi lase conştiinţa ocupată şi coruptă de ea. (G. K. Chesterton)

— Cel ce caută satisfacţie prin răzbunare, îşi goleşte sufletul de orice demnitate, arătîndu-şi micimea lui. (V. Conta)

— Răzbunarea cea mai crudă este cînd duşmanul tău / e silit a recunoaşte că eşti bun şi dînsu-i rău. (B. P. Hasdeu)

— Răzbunarea nu poate avea înţeles: rănind, nu ţi se duce rana din suflet.

— După răzbunare, ura trece la celălalt.

— Blestemul prigonirii e că la fiecare lovitură îşi înalţă duşmanul. (N. Iorga)

— Modul cel mai bun de a te răzbuna pe cineva este acela de a nu răsplăti răul cu rău. (Marcus Aurelius)

— Cel care se răzbună e mai nedrept decît cel care primul a făcut un rău. (Maximus)

Recunoştinţă — nerecunoştinţă

— Nimic nu se învecheşte atît de repede ca o binefacere. (Aristotel)

— Ingratitudine: Vedera din graţia soarelui. Dar cînd vrem să vedem şi mai bine îi întoarcem spatele. (L. Blaga)

— „Îi datora prea mult, pentru a putea să i-o ierte". (G. Brandes)

— Dacă ai făcut vre-un bine, nu ţi-e îngăduit să-ţi aminteşti de el; dacă ţi s-a făcut un bine, adu-ţi aminte de el întreaga viaţă. (Chillon)

— Oamenii ne fac adeseori să ispăşim plăcerea pe care le-am putut-o produce cîndva. (J. W. Goethe)

— Recunoştinţa: ... dobînda împrumuturilor sufleteşti. (N. Iorga)

— Recunoştinţa e o floare scumpă, / ce tainică în inimi înfloreşte. / Dar unii o sădesc ca să o rupă /, se miră apoi că, biata, veştejeşte. (St. O. Iosif)

— Dacă ar fi să condamnăm pe toţi nerecunoscătorii din lume, pe cine oare am mai ierta? (J. de La Fontaine)

— Recunoştinţa nu se prescrie niciodată, dacă memoria e bună şi inima dreaptă. (A. de Lamartine)

— Cei mai mulţi oameni îşi mărturisesc recunoştinţa doar din dorinţa ascunsă de a primi binefaceri şi mai mari.

— Cît timp poţi face binele, nu întîlneşti ingraţi.

— Recunoştinţa este asemeni bună-credinţei negustorilor; întreţine comerţul. Nu plătim fiindcă ar fi drept să ne achităm datoriile, ci pentru a găsi mai uşor oameni care să ne împrumute. (Fr. de La Rochefoucauld)

— Necesitatea de a fi recunoscători ne cam tulbură recunoştinţa. Răpeşte oarecum recunoştinţei bucuria. Sîntem înclinaţi să devenim susceptibili faţă de cel ce ne obligă să-i fim recunoscători, prin faptul că întrebuinţează în avantajul lui starea de constrîngere în care ne aflăm. (Th. Mann)

— Nerecunoştinţa ...: mormîntul binelui. (A. de Musset)

— Ingratitudine! Nu fac un pas fără să mă împiedic de umbra ta. (R. Rosetti)

— Recunoştinţa este desigur o datorie pe care trebuie să ţi-o faci, dar nu un drept ce se poate pretinde. (J. J. Rousseau)

— Faptele bune şi binefacerile nu mai au nici un merit atunci cînd în schimbul lor se cere, ba chiar se pretinde, o răsplată. (G. Rovani)

— Nerecunoştinţa este copilul legitim al binefacerii. (M. Sadoveanu)

— Te superi că există nerecunoscători? Întreabă-ţi cugetul tău, dacă toţi cei care te-au îndatorat te-au găsit recunoscător.

— Nu socotim nimic mai scump decît o facere de bine, atît timp cît o dorim, şi nimic mai ieftin, de îndată ce am obţinut-o.

— Prima cauză pentru care cineva este nerecunoscător este că nu poate fi destul de recunoscător. **(Seneca)**

— Făcutu-ţi-a vreun om vreun bine-odată? pe acela nu-l uita! De-o faptă bună faci ... şi alţii-ţi face-vor! Nu-şi ţese cuib uitarea-n sufletul ales.

— Lesne binele-i uitării dat, cînd cel ce ni-l făcu s-a dus dintre cei vii. **(Sofocle)**

— Recunoştinţa e sentimentul avantajelor pe care le aştepţi. **(J. Swift)**

— Nerecunoscătorul îşi înseamnă binele pe apă, răul pe piatră. **(Vega Carpio, Lope F. de)**

Religie — superstiţie — deism — teism — ateism

— Nu a fost cer, pînă ce omul n-a crezut în el. **(M. Anderson)**

— Nu trebuie să uităm că mirarea sau, ca să întrebuinţăm un cuvînt mai expresiv, minunarea — izvorînd din impresionabilitatea momentană a înţelegerii — a constituit temelia religiozităţii primitive a omului. **(L. Baur)**

— Spectacolul a ceea ce au fost religiile şi a ceea ce mai sînt unele încă, e foarte umilitor pentru inteligenţa umană. Ce ţesut de aberaţii. Inteligenţa spune: „e fals" şi raţionamentul „e absurd", oamenii se cramponează mai departe de eroare şi absurditate. Şi dacă ar rămîne aici! Dar s-a văzut cum religiile prescriu imoralităţi şi impun crime. Cu cît e mai absurdă, cu atît o religie deţine un loc mai important în viaţa unui popor ... Acest lucru e surprinzător tocmai cînd ne gîndim că omul se defineşte ca o fiinţă inteligentă. **(H. Bergson)**

— Religia ...: o fiică a Speranţei şi Spaimei, care explică Ignoranţei natura Incognoscibilului. **(A. G. Bierce)**

— Credinţa pune limite inteligenţei. Uneori o credinţă poate să anuleze totul, chiar şi cea mai strălucită inteligenţă.

— Prin natura ei, inteligenţa înclină spre necredinţă, cum credinţa prin natura ei înclină să scoată din funcţiune inteligenţa.

— Din inteligenţă vine toleranţa, din credinţă, fanatismul.

— Îngerii, aşa cum ni-i descrie teologia, nu pot să fie superiori omului. Cum poate să fie îngerul, care are o perfectă conştiinţă de slugă, superior omului, care are conştiinţa unei fiinţe libere şi creatoare. **(L. Blaga)**

— Cu fiecare victorie cîştigată de spiritul uman asupra naturii, le smulgem zeilor ceva din atotputernicia lor... e ca şi cum am folosi fierul, focul, energia şi gîndirea pentru a ne răzvrăti împotriva tiraniei cereşti. Va veni şi ziua cînd nu vom mai avea nevoie de rugăciuni. Şi va suna ceasul cînd stăpînii cerului vor fi nevoiţi să capituleze şi să-şi plece genunchii în faţa noastră. **(J. Bojer).**

— Deistul: ... omul care în scurta sa existenţă n-a avut timp să devină ateu. **(L. G. P. de Bonald)**

— Despre religie nu ştiu nimic, cel puţin în favoarea ei. Proşti avem în toate sectele şi impostori în cele mai multe; de ce aş crede în nişte mistere, pe care nimeni nu le pricepe, doar fiindcă au fost scrise de nişte oameni, cărora le-a căşunat să ia nebunia drept inspiraţie şi să se socotească pe ei înşişi evanghelişti.

— Am trăit în chip de ateist şi nu ştiu cum voi muri, dar fie ce-o fi, voi muri rîzînd.

— Cît priveşte morala, îl prefer pe Confucius celor zece porunci şi pe Socrate, sfîntului Pavel ...

— Sîntem destul de nefericiţi în viaţa noastră şi fără să ne mai îndeletnicim cu absurdităţile de a mai cugeta la alta. **(G. G. Byron)**

— Nu cred că există o altă lume în care va trebui să dăm socoteală; dar oricum avem de dat socoteală pe lumea aceasta — tuturor celor pe care-i iubim.

— Omul a avut tăria de a ajunge egalul lui Dumnezeu şi Dumnezeu s-a temut de el şi l-a menţinut în robie.

— Mă simt mai solidar cu învinșii decît cu sfinții. Cred că sînt lipsit de orice înclinare spre eroism și sfințenie. Ceea ce mă interesează este numai de a fi om.

— Cred în sfidarea legendară, în rîsul nebunesc al omului sănătos, înfruntînd un Dumnezeu care nu există.

— Dacă răul moral apare ca un mod al ignoranței sau ca o greșeală, cum s-ar putea insera în această atitudine noțiunile de Mîntuire și de Păcat?

— Dacă gîndirea rămîne apanajul unei singure Ființe, atunci totul în jur este pustiit.

— Există cuvinte pe care nu le-am înțeles niciodată prea bine, ca acela de păcat... dacă există un păcat împotriva vieții, acela nu e poate să deznădăjduiești, ci să nădăjduiești într-o altă viață, sustrăgîndu-te necruțătoarei măreții a acesteia.

— Din clipa cînd omul îl supune pe Dumnezeu unei judecăți morale, îl ucide în el însuși. **(A. Camus)**

— Nu vreau să cred că ar exista un Dumnezeu, odată ce vedem cît de nefericiți sînt cei mai buni dintre noi. **(N. G. Cernîșevski)**

— Dacă un mare necaz face o minte șubredă să cadă în dogma credinței, e aproape cu neputință ca eresurile să nu vină și ele să dea o mînă de ajutor. **(G. G. Casanova)**

— **Religia reflectă în lumea ei ideală, relațiile sociale din lumea reală. Fiecare moment istoric are religia lui...**

— După transformarea vieții materiale a oamenilor, s-a modificat și viața lor sufletească. Viața sufletească depinde de viața materială. **(Alex. Claudian)**

— Cît timp Dumnezeu va trona în paradisul pe care i l-a creat omului, atîta timp omul va trece drept gonit din paradisul pe care crede că i l-a creat Dumnezeu.

— Dumnezeu s-a născut din nevoia omului de-a se umili față de sine însuși și este cea mai desăvîrșită expresie a egoismului și a lașității firii noastre. Conștient față de slăbiciunea sa și cuprins de frică față de dînsa, omul a simțit nevoia să și-o aservească unei ficțiuni care să i-o sprijine. Asta e și egoism, și lașitate, și umilință. **(M. Codreanu)**

— Desigur, trebuie să respectăm zeii, dar e mai bine să nu ai cu ei decît raporturi foarte distante. **(Confucius)**

— Deși sceptic în privința existenței Divinității — sînt clipe în care ai neapărată nevoie de un sprijin, de un contact pur cu cineva, încît îl vrei însetat și atunci îl creezi tu.

— **Dumnezeu e principiul cauzalității pentru copii și primitivi.**

— Religia e morala sclavilor; morala filozofică e independentă.

— Intuiția mistică a vieții e determinată de structura subconștientului biologic; prin atitudine mistică nu înțelegem atitudinea religioasă, căci misticismul e o dispoziție mintală, manifestată, fie în cadrele unei religii, fie în afara sau contra ei. Peste fizionomia intimă și spontană a religiei unui popor se suprapune rețeaua încurcată a teologiei, disciplină într-un sens artificială și complicată de exegeza cărturărească; apoi, coeficientul politic al confesiunilor, cînd mistica e un văl ce ascunde intenții străine de conștiința pur religioasă... Misticismul e un instinct anterior vieții cerebrale, imprimînd directive interioare, obscure însă prin stratul subteran din care izvorăște. **(P. Constantinescu)**

— Credința religioasă e întocmai ca focul care aprinde o clădire în timpul nopții. Ea înspăimîntă și chiar stăpînește. A doua zi, dacă te duci să vezi ce au mistuit aceste flăcări, găsești ruină. Așa e cu sufletele pe care mania religioasă le-a cuprins: din ele, la urmă, nu va rămîne decît cenușa neîncrederii și a minciunii — dar atunci va fi prea tîrziu. **(V. Conta)**

— ...acel Dumnezeu / ce lasă pe al nostru pămînt / să crească atîta urgie, / acela nu poate să fie / nici mare, nici tare, nici sfînt. **(G. Coșbuc)**

— Filozofia anulează orice rațiune de a fi a religiei, fiindcă i se substituie. Ca știință a spiritului ea privește religia ca pe un fenomen, ca pe un fapt istoric și tranzitoriu, ca pe o stare psihică ce poate fi depășită. **(B. Croce)**

— Pentru a face pe orice om sănătos să nu creadă în minunile pe care se sprijină creștinismul, ar fi nece-

sară dovada cea mai categorică; cu cît cunoaștem mai bine legile imuabile ale naturii, cu atît mai neverosimile devin minunile.

— Eu nu pot considera universul ca rezultatul unei întîmplări oarbe și totuși nu pot găsi nici o dovadă de intenție bună, sau măcar vreo intenție oarecare, în cele mai mici lucruri. **(Ch. Darwin)**

— Eu vă spun că nu există nici un Dumnezeu, că facerea lumii e o poveste, că veșnicia lumii este mai supărătoare decît veșnicia unui spirit, că este ridicol să recurgem la existența ipotetică a unei ființe pe care nu o putem concepe, numai pentru faptul că altfel nu putem să ne explicăm cum a putut mișcarea să creeze acest univers, pe care această mișcare are puterea să-l mențină.

— Dumnezeu face mare caz de morala lui și foarte puțin de copiii lui.

— Văzînd în ce chip este înfățișată FIINȚA SUPREMĂ, firea ei supărăcioasă, asprimea răzbunărilor ei, făcînd o comparație care să ne arate numeric raportul dintre cei pe care îi lasă să piară și cei pe care se îndură să-i ajute, sufletul cel mai drept ar fi ispitit să dorească să nu existe o astfel de ființă. Am fi destul de liniștiți în lumea asta, dacă am fi siguri că nu avem de ce să ne temem pe cealaltă; pe nimeni nu l-a speriat gîndul că nu există Dumnezeu, ci gîndul că e așa cum este înfățișat.

— Ni se spune că Dumnezeu îl pune pe rug pe cel rău, care nu poate nimic împotriva lui, într-un foc ce va dura veșnic; și cu greu s-ar permite unui tată să dea o moarte trecătoare unui fiu care ar compromite viața, cinstea și averea sa... Nu există un tată bun care ar vrea să semene cu tatăl nostru din ceruri. **(D. Diderot)**

— Cine limitează menirea omului la dragostea de Dumnezeu și la slujirea Domnului în vederea fericirii veșnice, e liber să recunoască cu evlavie autoritatea vechilor precepte ale moralei sale și să le urmeze în viață! Cine își vede însă scopul în dezvoltare, în cultură și în fericirea pe pămînt, nu va găsi inutil să se întrebe care e îndreptățirea acestei superiorități. Numai conștiința libertății individuale dă naștere acelei lipse de considerație pentru regulile stabilite de alții necesară unui progres hotărît și ne izbăvește de năzuința către un ideal iluzoriu, către o lume optimă și, în general, redîndu-ne intereselor concrete, practice ale timpului său, ale individualității noastre. **(I. Dietzgen)**

— Uitați toată acea flecăreală cu privire la omul conceput după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Dacă acest lucru ar fi adevărat, n-ar fi deloc măgulitor pentru el. **(Lloyd C. Douglas)**

— Cămătari la capitalul limitat, viața, plasat pe acest pămînt, vrem dobîndă nu numai paradisul, dar și eternitatea. **(V. Eftimiu)**

— Omul, care a pătruns legile cauzale ce regizează toate evenimentele, nu poate să admită deloc ideea unei ființe intervenind în mersul evenimentelor lumii, cu condiția să ia în serios ipoteza cauzalității. **(A. Einstein)**

— Pentru celelalte culturi neeuropene, adică pentru celelalte religii (altele decît creștinismul. *n. ns.*), Moartea nu este niciodată înțeleasă ca un sfîrșit absolut, ca un Neant; Moartea este mai degrabă un ritual de trecere către o altă modalitate de a fi, și de aceea ea se află întotdeauna în relație cu simbolismele și ritualurile de inițiere, de renaștere sau de înviere ... Aceasta nu vrea să spună că lumea extraeuropeană nu cunoaște experiența angoasei în fața Morții; această experiență există, bineînțeles, dar ea nu este nici absurdă, nici inutilă; dimpotrivă, este valorizată la cel mai înalt grad ca o experiență indispensabilă pentru a se ajunge la un alt nivel de existență. Moartea este Marea Inițiere ... Dar pentru lumea modernă, Moartea este vidată de sensul ei religios, și din cauza aceasta asimilată Neantului: și în fața Neantului omul modern este paralizat. **(M. Eliade)**

— Religia, o frază de dînșii inventată / ca cu a ei putere să vă aplece-n jug /, căci de-ar lipsi din inimi speranța în răsplată, / după ce amar munciră-ți, mizeri viața toată, / ați mai putea răbda osînda ca vita de la plug?

— Cu umbre, care nu sînt, v-a-ntunecat vederea / și v-a făcut să credeți că veți fi răsplătiți ... / NU! moartea cu viața a stins toată plăcerea- / Cel ce în astă lume

a dus numai durerea / nimic n-are dincolo, căci morţi sînt cei muriţi. **(M. Eminescu)**

— Religia reprezintă prin însăşi esenţa ei, o **golire a** omului de orice conţinut, trecerea **acestui conţinut** asupra unui Dumnezeu transcendent, **care, la rîndul** lui, acordă omului şi naturii cîte ceva **din prisosul său** ... Vrem să redăm omului conţinutul **pe care l-a pierdut** datorită religiei, nu un conţinut divin, ci **unul uman**, şi redarea acestui conţinut se reduce la simpla trezire a conştiinţei de sine.

— Abia cunoaşterea reală a forţelor naturii alungă pe zei sau pe Dumnezeu rînd pe rînd din toate poziţiile. **(Fr. Engels)**

— Totul e fals în ceea ce oamenii de rînd cred despre zei. Nu-i adevărat că ei pedepsesc pe cei răi şi că răsplătesc pe cei buni. **(Epicur)**

— Religia, cel puţin cea creştină, este atitudinea omului faţă de sine însuşi sau mai exact faţă de fiinţa sa, dar atitudinea faţă de fiinţa sa ca faţă de o altă fiinţă. Fiinţa divină nu este nimic altceva decît fiinţa umană.

— Credinţa în nemurirea omului este credinţa în divinitatea sa ... dacă eu nu sînt veşnic, Dumnezeu nu e Dumnezeu, dacă nu există nemurire, nu există Dumnezeu ... viaţa cealaltă nu este nimic altceva decît viaţa în armonie cu sentimentul, cu ideea, pe care le contrazice viaţa aceasta.

— Religia este raportul omului cu propria sa fiinţă — iată adevărul şi puterea ei morală salutară, cu propria sa fiinţă, nu însă ca fiind aşa, ci ca altă fiinţă, deosebită, chiar opusă lui — iată neadevărul, limita, contradicţia ei cu raţiunea şi moralitatea, iată izvorul aducător de nenorociri şi fanatismul religios, iată principiul suprem metafizic al sîngeroaselor jertfe omeneşti, pe scurt, iată fundamentul prim al tuturor grozăviilor, al tuturor scenelor înfiorătoare din tragedia istoriei religiilor.

— În esenţa şi conştiinţa religiei nu se cuprinde nimic altceva decît ceea ce se găseşte în general în fiinţa şi conştiinţa omului despre om şi despre lume. Dumnezeu ... nu este nimic altceva decît fiinţa obiectivă a puterii de gîndire, a puterii sau activităţii, oricum am

numi-o, prin care omul devine conştient de raţiunea, de spiritul, de inteligenţa sa.

— Nu creştinismului, nu entuziasmului religios, ci numai entuziasmului intelectual datorăm existenţa unei botanici, a unei mineralogii, a unei fizici şi astronomii. Pe scurt, intelectul este o fiinţă universală, panteistă, e iubirea pentru univers.

— Unde morala e fundată pe teologie, iar dreptul pe autoritatea divină, acolo pot fi justificate şi întemeiate lucrurile cele mai imorale, nedrepte, nedemne ... a pune ceva în Dumnezeu, sau a-l deduce din Dumnezeu, nu înseamnă altceva decît a-l sustrage examenului raţiunii şi a-l proclama mai presus de îndoială, inviolabil, sfînt, fără a da vreo socoteală.

— Toate fundările moralei şi dreptului prin teologie au la bază o orbire de sine, dacă nu chiar o intenţie rea, perfidă. Unde dreptul e luat în serios, acolo nu mai e nevoie de încurajare şi sprijin de sus. N-avem nevoie de un drept public creştin, avem nevoie de un drept public raţional, just, uman.

— Nici o religie — asta e religia mea.

— Zeii sînt fiinţele socotite reale, în care s-au obiectivat anumite aspiraţii ale inimii omeneşti. **(L. Feuerbach)**

— Religia şi filozofia se contrazic: între ele concilierea pare înlăturată. Se poate chiar rosti: ne aflăm în faţa celei mai dureroase contradicţii a naturii umane.

— Religia nu-şi poate menţine natura iniţială şi genuină fără a nu primejdui viaţa şi cultura omului, ci ea a fost silită să facă concesii celorlalte sfere de cultură, îndeosebi ştiinţei şi moralei.

— Religia, prin chiar natura ei, îndepărtează explicaţia ştiinţifică.

— **Echivocul** străbate istoria religiilor şi constituie o **ameninţare** permanentă pentru existenţa religiei. El e **factorul** progresiv, dar şi dizolvant al religiilor ... nu ştiinţa sau filozofia subminează religia, ci aceasta poartă în sine germenele nesiguranţei şi al destrămării, pe care nu-l poate înlătura, ci doar masca prin compromisuri. **(M. Florian)**

— Ca şi cameleonii religiile îşi iau culoarea terenului pe care trăiesc. **(A. France)**

— Dacă tot ce există eşti Tu, atunci de unde (vin) binele şi răul? Iar dacă tot ce există sînt EU, atunci ce să mai înţeleg? **(Ghăsemi Anvăr)**

— Ţara de la dreptate stă în picioare, nu de la religie. **(Giami)**

— Nu opun credinţei îndoială, ci afirmaţia: ceea ce nu poate fi nu este... E nevoie de multă virtute pentru a atinge această stare de ateism complet; dar şi de mai multă pentru a te menţine în ea...

— Omul nu poate oare învăţa să ceară de la el însuşi, din virtute, ceea ce crede că-i cere lui Dumnezeu? Această stranie partidă pe care o jucăm pe pămînt nu va fi cîştigată decît dacă ideea de Dumnezeu, retrăgîndu-se, cedează locul virtuţii; decît dacă virtutea omului, demnitatea lui îl înlocuieşte şi-l subminează pe Dumnezeu.

— Dumnezeu nu mai există decît în virtutea omului... l-am luat pe Dumnezeu de pe altar şi l-am pus pe OM în locul lui.

— Creştinismul (ortodoxia creştină) e exclusivist şi credinţa în adevărul lui exclude credinţa în orice alt adevăr. El nu absoarbe; respinge. Umanismul sau oricum i-am spune, dimpotrivă, tinde să înţeleagă şi să absoarbă toate formele vieţii, să-şi explice, dacă nu să-şi însuşească toate credinţele, chiar şi pe acelea ce-l resping, chiar şi pe acelea, ce-l tăgăduiesc, chiar şi credinţa creştină. Cultura trebuie să înţeleagă că, încercînd să absoarbă creştinismul, absoarbe ceva mortal pentru ea. Caută să accepte ceva ce n-o poate accepta pe ea; ceva ce o tăgăduieşte.

— Aş vrea ca sufletul să fie astfel educat, încît să nu se simtă pe culmile desperării dacă află, deodată, că Dumnezeu nu există pentru el. Mai bine să fii dinainte convins de asta; şi mijlocul cel mai potrivit ca să nu constatăm inexistenţa lui e să ne lipsim de el.

— Dobîndirea lumii de apoi înseamnă renunţarea la asta.

— Mulţi mai confundă misticismul cu spiritualitatea şi cred că omul, dacă religia nu-l ridică, nu poate decît să se tîrască; ei cred că numai religia îl poate împiedica pe om să se tîrască.

— Pe măsură ce un suflet se afundă în habotnicie, pierde simţul, gustul, nevoia, dragostea de realitate. **(A. Gide)**

— Eu să te venerez? Pentru ce? / Ai uşurat tu vreodată durerea unui bolnav în suferinţă? / Ai şters tu vreodată lacrimile / unui îndurerat de neconsolat?

— Dumnezeu, cînd condiţia noastră e înaltă, înseamnă totul; cînd e umilă, nu reprezintă decît un supliment al mizeriei noastre.

— Mi-e cunoscut întreg pămîntul, / spre „dincolo" nu este zare. / Nerod cine-ntr-acolo cată, / închipuindu-şi că-n tărie / fiinţe asemeni lui să fie. **(J. W. Goethe)**

— Ideea unei convertiri religioase mi se pare astăzi modul cel mai fals de a rezolva dificultăţile morale. A apela la Dumnezeu împotriva ta însuşi este resursa celor slabi. **(J. Green)**

— Dacă există ceva în cer, acest ceva este, ca să spunem aşa, un reflex a ceea ce există pe pămînt. Şi acest reflex a divinizat în cer o anumită mistificare. **(J. Grenier)**

— Credinţa: ... a crede cu tărie şi neabătut în lucruri neraţionale, sau chiar dacă sînt raţionale, a crede în ele cu mai multă hotărîre decît ar îngădui raţiunea. **(Fr. Guicciardini)**

— E timpul să-i facem sclavi pe aceşti dumnezei pe care începusem a-i adora; e timpul de a pune în locul domniei lui Dumnezeu, domnia oamenilor.

— Dacă omul nu ar avea trebuinţe şi dorinţi, el nu ar avea zei. Dacă durerea şi răul nu ar exista, nu ar fi nici o religie: zeii nu au fost în istorie decît puterile de la care omul credea că primeşte ceea ce nu posedă şi ar vrea să posede, de la care aşteaptă eliberarea, mîntuirea, fericirea. **(J. M. Guyau)**

— Nu-i pretinde cerului nici adăpost nici pîine: / acest zgîrcit îmbie, dar ucide călătorii. **(Hafez)**

— Pentru oamenii cărora pămîntul nu le mai oferă nimic, s-a inventat cerul. **(H. Heine)**

— Adevăratul templu unde sălășluiește dumnezeirea e omul. **(I. Heliade-Rădulescu)**

— Superstiția este un izvor otrăvit din care au ieșit toate nenorocirile și calamitățile pămîntului. **(Cl. A. Helvetius)**

— Toate împăcările religioase cu ceea ce este de neimpăcat se transformă în ispășiri, adică într-o sfîntă convertire, o sfîntă înșelăciune, o rezolvare care nu soluționează, ci ți-a fost dată prin credință. Nicăieri nu se poate observa o mai flagrantă contradicție decît aceea dintre voința individuală și necesitate, și totuși credința o împacă lesne și pe aceasta. În același timp omul se supune pedepsei fără să cîrtească, considerînd-o dreaptă, pentru o faptă care fusese predeterminată.

— Religia... reprezintă, la drept vorbind, frîul principal pentru mase, o mare sperietoare pentru cei naivi, un fel de paravan de dimensiuni uriașe, care împiedică poporul să vadă limpede ce se petrece pe pămînt, silindu-l să-și înalțe privirile spre cer. **(A. J. Herzen)**

— Oare nu este mai firesc și mai simplu să recunoști că tot ce există a apărut din materie, a cărei existență este demonstrată prin toate organele noastre de simț, a cărei influență o resimțim în noi în fiecare clipă, pe care o observăm neîncetat în acțiune, în mișcare, imprimînd necontenit mișcarea și născînd neîncetat, decît să atribuim crearea tuturor lucrurilor unei forțe necunoscute, unei forțe imateriale, care nu poate să dea ceea ce nu posedă și care nu este în stare, din cauza imaterialității să creeze absolut nimic și nici să pună ceva în mișcare.

— Așteptarea unei fericiri și teama de suplicii viitoare, nu au folosit decît să împiedice pe oameni de a se gîndi să devină fericiți aici, pe pămînt.

— Mulți oameni au atacat religia, fiindcă le părea ridicolă; multe persoane au privit-o cu indiferență, fiindcă nu au simțit adevăratele inconveniente; ca cetățean, eu o atac pentru că mi se pare dăunătoare fericirii statului, inamică progreselor spiritului uman, opusă moralei sănătoase.

— Omenirea s-a nenorocit numai pentru că s-a înșelat. În loc să cunoască natura, ea și-a făurit zei, care au

devenit singurele obiecte ale speranțelor și temerilor lor. **(P. H. D'Holbach)**

— Natura cînd face minuni, nu sînt zeii acei ce le trimit din a cerului boltă înaltă. **(Horațiu)**

— Superstițiile, bigotismele, larvele acestea, așa larve cum sînt, se îndărătnicesc să trăiască, au dinți și ghiare în forma lor de fum și trebuie să te lupți cu ele piept la piept, să le declari război și să-l duci fără o clipă de răgaz, pentru că una din fatalitățile omenirii este de a fi osîndită la veșnică luptă cu stafiile. Năluca e greu s-o iei de gît și s-o dobori. **(V. Hugo)**

— La început clopotele erau socotite că se aud în cer, și acum ele sună degeaba și pe pămînt.

— Ce monstruozitate, Doamne, să mai faci, după suferințele vieții, un iad și dincolo de marginile ei.

— Sfinții coboară cerul pe pămînt, oamenii obișnuiți strămută pămîntul în cer.

— Religiile sînt chemate să dea celui slab, care moare, paharul de vin ce-l beau osîndiții cînd merg la eșafod. **(N. Iorga)**

— Cîtă noblețe se va așterne asupra omenirii cînd va putea să trăiască și să moară liberă; fără teama iadului sau speranța raiului, dar temîndu-se de ea însăși.

— Credința într-un Dumnezeu personal, care conduce totul spre bine și care într-o viață pedepsește și răsplătește, nu este în fond decît o evadare din cruda realitate, o încercare neputincioasă de a înlătura ghimpele deznădăjduit al existenței ...

— Cîtă putere și independență ar cîștiga oamenii dacă, avînd mai multă încredere în ei înșiși, ar căuta să-și trăiască viața în concordanță cu ceea ce fiecare în parte, în clipele sale cele mai bune, ridică pe un piedestal, ceea ce sălășluiește mai bun în el, în loc să-l desprindă de sine însuși, pentru a-l transmite unui Dumnezeu care veghează. **(J. P. Jacobsen)**

— Religia nu este, într-un sens, decît un monument al egoismului omenesc. **(W. James)**

— Ignoranța și barbaria introduc superstiția, ipocrizia o întreține cu ceremonii deșarte, falsul zel o răspîndește, și interesul o perpetuează. **(L. Jacourt)**

— Dacă alcătuirea lumii cu întreaga ei ordine și frumusețe nu este decît un rezultat al materiei abandonate propriilor lor legi mecanice, dacă mecanica oarbă a puterilor naturale poate să se dezvolte cu atîta splendoare din haos și poate singură să ajungă la o asemenea desăvîrșire, atunci slăbește cu totul forța dovezii despre creatorul divin, pe care obișnuim a o scoate din contemplarea frumuseții lumii, natura își ajunge sieși, guvernarea dumnezeiască devine inutilă.

— Noi nu putem gîndi altfel pe Dumnezeu decît atribuindu-i tot ce e real în noi înșine. **(Imm. Kant)**

— Dumnezeu:. . . . nu creatorul, ci creatura omului care, pe măsură ce se dezvoltă, îl remodelează . . . Departe de a fi conducătorul, el e jucăria evenimentelor istorice. **(P. Lafargue)**

— Consider misticismul o maladie, o înșelătorie.

— Nici o idee nu poate rezulta din ceea ce simțurile nu pot simți și biata noastră minte nu poate înțelege; astfel fiind, toate dovezile despre existența lui Dumnezeu sînt aparente și amăgitoare, și cele despre nemurirea sufletului sînt scolastice și ușuratice.

— Nu interesează prea mult ce imbold îi îndeamnă pe oameni la virtute. Religia este necesară doar celor ce nu sînt în stare să simtă omenia. E un lucru stabilit (cine n-a constatat sau n-a verificat zilnic aceasta?) că ea se dovedește inutilă în relațiile dintre oamenii de treabă. **(J. O. de La Mettrie)**

— În flacăra nestinsă a gîndirii, / nu în credințe oarbe și deșarte / e sfînta mîntuire-a omenirii! / Și asta nu ne-o spune Sfînta Carte. / Dar viața sfarmă strîmtele hotare / și vremea Testamentului apune. Pieirea lumii e de la altare / iar izbăvirea-i de la rațiune. **(N. Lenau)**

— Religia: . . . floare sterilă pe pomul viu al cunoașterii umane. **(V. I. Lenin)**

— Dacă punem la îndoială autenticitatea oricărui lucru perceput cu simțurile, cu atît mai mult trebuie să punem la îndoială ceea ce este potrivnic simțurilor, ca de pildă, întrebările despre esența lui Dumnezeu și a sufletului și altele asemănătoare, în legătură cu care

se desfășoară întotdeauna dispute și lupte. **(Leonardo da Vinci)**

— Lumea noastră va ajunge într-o zi atît de subtilă, încît va fi mai ridicol să crezi în Dumnezeu, decît este azi să crezi în fantome.

— Pot să-mi închipui o epocă în care ideile noastre religioase vor părea tot atît de ciudate, ca și pentru noi spiritul cavaleresc al Evului mediu.

— Ar fi o nebunie să crezi că e cu neputință o lume în care să nu existe boală, durere și moarte . . . Dacă mă gîndesc la războale, foamete, sărăcie și molimă, îmi este cu neputință să cred că toate acestea sînt opera unei ființe prea înțelepte. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Starea pozitivă e aceea unde spiritul înțelege că fenomenele trebuie să fie guvernate de legi imanente, cărora nu li se poate cere nimic prin rugăciune sau adorație, dar cărora este ce să li se ceară prin inteligență și prin științe.

— Oricîte cercetări s-au făcut, niciodată nu s-a produs o singură minune, acolo unde ar fi putut fi observată și constatată. **(M. P. E. Littré)**

— Mi se pare că divinitatea este imperfectă atîta vreme cît nu i se poate opune nimic. **(Lucian din Samosata)**

— A pretinde că zeii au vrut să făurească lumea, cu toate minunile ei, pentru oameni, ce lucru lipsit de rațiune. Căci ce beneficiu ar fi putut spera din partea recunoștinței noastre, niște ființe care se bucură de o eternă beatitudine, pentru a întreprinde cel mai mic lucru în favoarea noastră. **(Lucrețiu)**

— Este o limită a credinței . . . să crezi că este drept acela care din voința sa arbitrară, ne face vrednici de osîndă . . . Dacă s-ar putea înțelege cît de cît în ce mod este mărinimos și drept Dumnezeu care manifestă o astfel de irascibilitate și nedreptate, nu ar mai fi necesară credința.

— Cînd mă gîndesc la predestinare, îl văd pe Dumnezeu ca pe un răufăcător. **(M. Luther)**

— E lesne să te sprijini pe credință. Frumos, dar greu e să stai pe picioarele tale. **(I. Madách)**

— Nu Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea sa, ci fiecare om își făurește Dumnezeul său după propriul său chip. **(T. Maiorescu)**

— Singur lupt și cîștig sau pierd. / De nimeni n-am nevoie ca să fiu un om liber. / Nu vreau nici un Cristos ce s-ar putea gîndi / să moară vreodată pentru mine. **(A. Malraux)**

— Materia este pretutindeni; unde mai poate fi atunci Dumnezeu? Zadarnic am încerca s-o aflăm. Inaccesibil pipăitului, mirosului, văzului, auzului, Dumnezeu se sustrage simțurilor noastre și ascunde ce anume este el. Dumnezeu sau nu există, sau existența lui este un rod interzis cunoașterii noastre.

— Orice ne-ar aștepta în viitor, aici, pe pămînt, virtutea în suferință constituie o mărturie împotriva lui Dumnezeu. **(Th. Mann)**

— Nu, tu nu te-ai născut ca să fii rob! Ridică-ți în sfîrșit capul și sfarmă-ți lanțurile. Redobîndește-ți demnitatea, muritorule! Deschide ochii. Privește fără să tremuri spre cer. Acolo nu există nici un stăpîn înarmat și gata în mînia sa să te prefacă în cenușă.

— Scoală-te, omule! Ridică-te ca stăpîn! Respectă-te! Fii conștient de valoarea ta! Nu te închina nu știu cărui Dumnezeu. În fața ta sînt numai cei egali ție. Tu nu ești fiul unei clipite, spița ta e veșnică! Nu un Dumnezeu oarecare te-a făcut odată după chipul lui. Elementele inițiale ale ființei tale vor constitui întotdeauna temeliile eterne ale universului, o verigă într-un lanț infinit care formează rînduiala supremă a unui tot măreț; tu nu ești decît un efect al legilor necesității. Cine va putea avea vreun drept asupra persoanei tale?

— Dacă natura există, ea apare din sine însăși. Formele ei se pot schimba, dar ea este eternă. Dacă, luînd totul din sine însăși, lumea nu are un creator, chiar ea este motorul ei propriu. **(P. S. Marechal)**

— ... Faptul că religia a trăit atîtea secole se explică doar prin minciunile cu care a legănat sufletele speriate ale oamenilor, atenuînd prin făgăduieli teama lor în fața morții și amorțindu-le instinctul de cercetare, prin afirmații gratuite și greu de verificat ... Sentimentul religios nu-și găsește echivalentul în spiritele cu adevărat moderne.

— După religiile care declarau că știu care este sensul universului, va veni fără îndoială o filozofie pozitivă și neutră, alimentată neîncetat de descoperiri științifice, mobilă prin esența ei, tranzitorie și plăsmuită conform prefacerilor cugetărilor omenești.

— Fără religie, oamenii nu s-ar fi împăcat atîta timp cu mizeria. S-ar fi răsculat de mult și acum ar fi liberi.

— Pe măsură ce efortul omenesc micșorează cantitatea de neștiință, care timp de secole a stat la baza credinței umane în Dumnezeu, rolul divinității scade în mod inevitabil. **(R. Martin du Gard)**

— Mizeria *religioasă* este *expresia* mizeriei reale și totodată *protestul* împotriva mizeriei reale. Religia este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este și spiritul orînduirii lipsite de spirit.

— Critica religiei trebuie să se facă în legătură cu critica situației politice, și nu a situației politice în legătură cu a religiei ...

— Religia, ca atare, este lipsită de conținut, originea ei nu se află în cer, ci pe pămînt, iar odată cu lichidarea realității denaturate, a cărei teorie o reprezintă, piere de la sine.

— Este sarcina istoriei ca, după ce a dispărut *viața de apoi* a adevărului, să statornicească *adevărul vieții*, acesteia. Este, înainte de toate, *sarcina filozofiei*, care se află în slujba istoriei, ca, după ce a fost demascată *forma sfîntă* a înstrăinării de sine a omului, să demaște înstrăinarea de sine în *formele ei profane*. Critica cerului se transformă astfel în critica pămîntului, *critica religiei* în *critica dreptului*, *critica teologiei* în *critica politicii*.

— Principiile sociale ale creștinismului transpun în cer compensația făgăduită acelora care au de suferit din cauza mîrșăviilor, justificînd prin aceasta continuarea acelor mîrșăvii pe pămînt.

— Principiile sociale ale creștinismului consideră că toate mîrșăviile asupritorilor față de asupriți sînt pedeapsa dreaptă pentru păcatul originar și pentru alte păcate,

sau încercări trimise de Dumnezeu în nesfîrşita lui înţelepciune celor mîntuiţi.

— Omul creează religia, nu religia îl creează pe om... religia este conştiinţa de sine şi simţămîntul de sine al omului care, sau nu s-a găsit încă pe sine, sau s-a pierdut din nou...

— Religia:... expresia separării omului de comunitatea căreia îi aparţine, a separării de el însuşi şi de ceilalţi oameni. **(K. Marx)**

— De ce masele de muncitori care nu mai cred în viaţa viitoare, ar mai accepta să îndure mizeria pe lumea asta? **(A. Maurois)**

— Credinţa, ca un şacal, se hrăneşte printre morminte şi îşi trage cele mai bune raţiuni de existenţă din îndoielile noastre în privinţa morţii. **(H. Melville)**

— Odată ce este evident că în lume abundă aproape pretutindeni numai rău, nenorociri, vicii, ticăloşii, înşelăciune, nedreptate, furturi, cruzime, tiranie, dezordine şi haos, aceasta reprezintă o dovadă precisă şi neîndoielnică a faptului că nu există o fiinţă infinit de bună şi infinit de înţeleaptă, în stare să împiedice tot acest rău.

— Veţi găsi mult mai multă inteligenţă, cunoştinţă, ordine, elocinţă, claritate, succesiune logică, precizie şi chiar mai multe poveţe înţelepte şi temeinice în cărţile filozofilor, istoricilor şi oratorilor laici, decît în oricare aceste cărţi pretins sfinte şi sacrosancte, fie Vechiul, fie Noul Testament, a căror principală înţelepciune constă în a vă face să credeţi nişte absurdităţi cucernice şi să îndepliniţi ritualuri religioase îmbibate de superstiţii. **(J. Meslier)**

— Singura viaţă viitoare în care cred este cea pe care o am de trăit.

— Marea deosebire între „cer" şi pămînt este că „cerul" miroase a tămîie şi pămîntul a pîine.

— E adevărat că lumea s-a făcut cu două mîini, dar nu cu ale lui Dumnezeu, ci cu ale omului. **(T. Muşatescu)**

— Religiile au format filozofia celor ce nu puteau avea o filozofie propriu-zisă, a celor ce nu se puteau adică ridica cu mintea pînă la o înţelegere mai ştiinţifică a

naturii. Iată de ce oamenii au trebuit să fie religioşi la începutul vieţii lor sufleteşti. Cei ce ajung cu vremea să-şi piardă credinţele religioase sînt de regulă siliţi să renunţe la ele, din cauză că dezvoltarea lor intelectuală îi duce la alte explicări, mai bune, adică, pentru ei, mai satisfăcătoare, a lumii. Dar în lipsa unor astfel de explicaţii, ştiinţifice sau filozofice, cele religioase sînt indispensabile şi inevitabile. Numai aşa putem înţelege universalitatea religiilor. **(P. P. Negulescu)**

— Să nu-ţi mai ascunzi capul în nisipul celor cereşti, ci să porţi cu mîndrie un cap pămîntesc, care făureşte rostul pămîntului.

— Nu viaţa veşnică este importantă, ci veşnica însufleţire.

— Odată cu forţa privirii intelectuale şi a viziunii asupra lui însuşi, cresc distanţa, şi, în anume fel, spaţiul care se întinde în jurul omului. Lumea devine atunci mai profundă, enigme noi şi imagini noi ies la iveală. Poate că toate acestea, asupra cărora ochiul spiritului şi-a exersat isteţimea şi profunzimea, nu au fost decît un pretext al acestui exerciţiu, un joc şi o copilărie... **(Fr. Nietzsche)**

— Dincolo de pămînt şi infinit / cătam să aflu cerul unde vine. / Şi un glas solemn atunci s-a auzit: / „Şi cerul şi infernul sînt în tine".

— Dispreţuiesc şi libertinii, dar şi credinţa ipocrită. / Voi merge-n Rai sau în Gheenă? Dar mai întîi, / e-adevărat / că aceste stranii ţări există? Care din voi le-a vizitat?

— La orice pas, Părinte, ai pus cîte-o capcană. / De-aş vrea să mă apăr, orice-ncercare-i vană. / Şi Tu m-acuzi acuma, zicînd că-s vinovat. / Cînd Tu le faci pe toate, Ce faci Tu, nu e păcat?

— Atît de larg eşti Doamne, că nu-i nenorocire / să n-o împărtăşească şi ultimul atom. / Dar, ia aminte bine: de-ai fi şi Tu tot om, / n-ai da nici o smochină pe aşa o fericire.

— Dacă aş fi stăpîn peste cerul acesta rău, / l-aş distruge şi l-aş înlocui cu altul, / ca să nu mai existe piedici

în calea năzuințelor nobile / și omul să poată trăi fără să-l roadă tristețea. **(Omar Khayyam)**

— Cum se mai poate crede în acest bătrîn Dumnezeu pe care îl făurirăm pe de-a-ntregul după chipul și asemănarea noastră, într-o vreme în care universul se reducea la pămînt, în jurul căruia totul se învîrtea? **(Th. Pallady)**

— Dumnezeu nu s-a creat singur. El este fiul orgoliului omenesc. **(B. A. Parain)**

— Cînd muritorii nu vor mai simți frica, zeii au să dispară. **(C. Pavese)**

— Dacă religia este iluzia pe care omul și-o dă într-o lume unde este nevoie de iluzii, nu este de ajuns să demaști iluzia, trebuie să suprimi nevoia de iluzii și, pentru aceasta, să transformi lumea.

— Lupta împotriva absurdităților religiei se transformă în luptă împotriva lumii care, prin absurditatea ei, alimentează credințele religioase. **(G. Politzer)**

— Orice umanism conține în el o sămînță de ateism. Interesul pentru treburile omenești înseamnă laicism, indică o stare sufletească secularizată . . .

— Credința e un refuz de analize și discuții, un daltonism intelectual. E vorba de o acceptare totală.

— Religiile, în ordinea politico-socială, au susținut întotdeauna conformismul, politica de stat și tendințe conservatoare. Nicăieri și niciodată ele n-au fost forțe social-revoluționare.

— Marile religii universale s-au altoit și au prins pe stări de mare mizerie materială și morală.

— Oricine crede în existența unor valori superioare valorii umane, fie ele religioase, metafizice, idealiste sau spirituale, înțelege progresul ca o decădere sau alienare a omului.

— Exclusivismul religios, crud și fanatic, oprește creșterea conștiinței în omenire. Ignoranța nu este așa de detestabilă decît fiindcă nutrește prejudecățile care ne împiedică să ne îndeplinim adevăratele noastre funcții, imprimîndu-ne altele false, care sînt penibile, răufăcătoare și crude în așa grad, încît sub imperiul ignoranței, cei mai cinstiți oameni devin criminali din

datorie. Istoria religiilor ne oferă din plin pilde nenumărate: sacrificii umane, războaie religioase, persecuții, arderi pe rug, vocații monastice, practici execrabile ieșite mai puțin din răutatea oamenilor decît din boala lor. **(M. Ralea)**

— Nu se poate cu nici un preț dovedi că s-a întîmplat în trecut vreo minune și de bună seamă că vom aștepta multă vreme pînă să se întîmple una măcar în acele condiții care singure dau unei minți cumpănite siguranța că nu s-a înșelat.

— Religia mea este întotdeauna progresul rațiunii, adică al științei. **(E. Renan)**

— „Religia e un lucru sfînt"... De ce acest prestigiu, această imunitate? Un credincios e un bărbat sau o femeie care crede în ceea ce spune un preot și nu vrea să creadă ceea ce spune Renan sau Victor Hugo. Ce este oare sacru în asta? Ce diferență e între acest credincios și cutare imbecil care ar prefera literatură de foileton celei a marilor noștri poeți?

— Că Dumnezeu e de neînțeles, e oare cea mai puternică dovadă că există? **(J. Renard)**

— Ce ciudată bunătate la un creator care i-a dat omului daruri periculoase și i-a prevăzut posibilitatea să abuzeze de ele. Care a dorit ca omul să tindă în permanență spre rău, în virtutea înclinației sale fatale cu care el însuși l-a înzestrat și care este gata în același timp să-l pedepsească cu cea mai mare asprime dacă a avut nenorocul să cadă în ispită. **(J. B. R. Robinet)**

— O concepție care renunță să stabilească echilibrul între valoarea și faptele omului și soarta sa pe pămînt ar simți, cu atît mai mult, nevoia să mărească nădejdea — pentru sine și pentru alții — într-o dreptate compensatoare după moarte. **(E. Rohde)**

— Nu există Dumnezeu. Nu mai trebuie. De veacuri întregi luptăm împotriva imposturii și înșelătoriei care abrutizează spiritul omenesc și care-i pune la îndemînă tiraniei toate lanțurile ca să-l înrobească. **(R. Rolland)**

— Creștinismul nu predică decît supunerea și dependența. Spiritul său este prea favorabil tiraniei, pentru ca tirania să nu profite întotdeauna de el. Adevărații creș-

tini sint făcuţi pentru a fi sclavi, ei o ştiu şi nu sint impresionaţi; viaţa aceasta scurtă are prea puţin preţ în ochii lor. **(J. J. Rousseau)**

— Toate formele de credinţă religioasă vor dispărea. Credinţa religioasă e o boală aparţinînd copilăriei raţiunii umane, unui stadiu de dezvoltare pe care îl depăşim acum. **(B. Russell)**

— Ateismul meu, ca şi cel al lui Spinoza, este o pioşenie adevărată faţă de univers şi neagă numai pe acei zei creaţi de oameni după chipul şi asemănarea lor, pentru a servi intereselor umane. **(G. Santayana)**

— Dacă există vre-un Dumnezeu care a făcut lumea, n-aş vrea să fiu acest Dumnezeu: nefericirea lumii mi-ar sfîşia inima.

— Religia:... cîrja pe care se sprijină slăbiciunea de spirit a celor mai mulţi dintre oameni. **(A. Schopenhauer)**

— Fereşte-te de omul al cărui zeu este în ceruri. **(G. B. Shaw)**

— Ipoteza unei fiinţe, care să semene cu oamenii prin însuşirile morale ale firii sale, care ne-a scos din neant permiţîndu-ne să cădem în greşeală pentru a ne pedepsi apoi cu privaţiunile respective, trebuie să rămînă în continuare inexplicabilă şi imposibilă. **(P. B. Shelley)**

— Sint tot atît de mare ca Dumnezeu! El este tot atît de mărunt ca mine. El nu poate fi mai presus de mine, nici eu mai prejos de el. Ştiu că fără mine Dumnezeu nu poate trăi o clipă. De-ar fi să mă întorc în neant el şi-ar pierde desigur propriul spirit. **(Angelus Silesius)**

— Cauza care face să se nască, să se menţină şi să se întărească superstiţia este frica. **(B. Spinoza)**

— Religia înăbuşă orice pornire a sufletului care nu se naşte nemijlocit din ea. **(Doamna de Staël)**

— Teama a creat cei dintîi zei pe lume. **(Statius)**

— Ideea de Dumnezeu este înjosită în ochii mei de imaginea absurdă a tuturor tîmpeniilor pe care acesta le-a îngăduit în numele său.

— Singura scuză a lui Dumnezeu este că nu există. **(Stendhal)**

— Dumnezeu:... recursul contra neantului.

— Credinţa:... virginitatea raţiunii. **(A. Suarès)**

— Avem de obicei nevoia să fim crezuţi ca să ne credem pe noi înşine, şi, dacă n-ar fi o erezie monstruoasă şi chiar vădită impietate, aş spune că Dumnezeu se hrăneşte din credinţa pe care noi oamenii o avem în El. **(M. de Unamuno)**

— Cea mai grosolană dintre ipoteze este să crezi că Dumnezeu există obiectiv ... Da! există şi Diavolul, dar în noi!

— Cultul pe care i-l datorăm este respectul pe care ni-l datorăm nouă înşine şi pe care trebuie să-l înţelegem astfel: căutarea unui Mai bine prin forţa noastră, în direcţia aptitudinilor noastre. În două cuvinte: Dumnezeu este *idealul nostru particular*. Satan — ceea ce încearcă să ne deturneze de la el. **(P. Valéry)**

— Ateii din zilele noastre îşi alcătuiesc astfel principalele raţionamente: Dumnezeu, sau ştie despre răutăcirea oamenilor, sau nu ştie. Dacă el ştie despre ele, înseamnă că este creatorul lor, deoarece pentru Dumnezeu a şti şi a dori este unul şi acelaşi lucru; dacă el nu le ştie, înseamnă că nu-şi asumă nici un fel de griji în guvernarea lumii, deoarece, cum poate să o guverneze fără să o cunoască?

— Nimeni nu s-a întors încă din împărăţia morţilor: dacă sufletele ar fi eterne, Dumnezeu nu ar fi şovăit să întoarcă unul dintre ele, pentru a condamna şi a infirma ateismul.

— Eu nu m-aş teme să-l aşez pe om mai presus de ceruri. **(G. C. Vanini)**

— Credinţa:... consolarea nenorociţilor şi teroarea fericiţilor. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Ştiinţa ne arată că sîntem singuri în mijlocul naturii şi că nu ne putem apăra împotriva ei decît folosind propriile ei legi, adică prin nişte mijloace mediate, nu prin acea intervenţie imediată, care este a divinităţii răspunzînd rugăciunii noastre. **(T. Vianu)**

— Să nu vorbești niciodată și să nu scrii niciodată despre Dumnezeu. Divinitatea, una sau triplă, necunoscută, invizibilă și mută. Dacă există, este vinovată față de noi. Ea posedă preștiința tuturor lucrurilor. Ea cunoștea capcanele răului și le-a creat, ca să ne facă să cădem în ele. Și-a bătut joc de noi ca un tigru grațios și ca o pisică feroce. Ne-a întins un laț, dar știa că vom cădea în el. Niciodată nu ne-a vorbit, ca să ne avertizeze. Numai oamenii au luat cuvîntul. *Inapoiază-i și tu tăcere pentru tăcere*. **(A. de Vigny)**

— Ciudat... că Dumnezeu descoperă neîncetat ceea ce se petrece în cer, dar nu ne explică niciodată ce se petrece pe pămînt. **(C. F. Volney)**

— Vremurile cele mai superstițioase au fost întotdeauna ale celor mai oribile crime.

— Ateismul: ... filozofia tuturor oamenilor puternici...; viciul unor oameni de spirit.

— Cei care ar avea nevoie de sprijinul religiei ca să fie oameni cinstiți, ar fi într-adevăr vrednici de milă.

— Ce fel de Dumnezeu e acesta, dacă are nevoie de admiratori și care este veșnic pus să se pronunțe ba pentru, ba contra? Ce fel de legiuitor este acela care nu a scris nimic? Ce fel de cărți sfinte sînt acestea patru, despre care nu se știe cînd au fost scrise și ai căror autori, cu totul incerți, se contrazic la fiecare pagină?

— Să înfățișezi părerile tale drept voința lui Dumnezeu, să poruncești oamenilor să creadă că dacă nu vor crede vor fi pedepsiți cu moartea trupului și cu caznele veșnice ale sufletului, asta a fost cea mai mare culme pe care a atins-o despotismul la unii oameni, iar împotrivirea față de aceste două amenințări a fost la alții cea mai mare sforțare a libertății naturale. **(Voltaire)**

— Mîini de-ar avea și nu labe, toți caii și boii și leii / și ca un om ar picta, înfățișări sau năluci, / i-ar picta negreșit și pe zei cu făpturi de jivine, / caii, pe zeii lor cai — boii, pe zeii lor boi.

— Nu e adevărat că zeii le-au arătat muritorilor totul de la început; nu, oamenii au căutat tot și au găsit treptat tot ce era mai bine și mai bun. **(Xenofan din Colofon)**

— Doctrina mîntuirii prin credință înjosește demnitatea omului.

— Trebuie luptat nu numai împotriva superstiției, dar și împotriva scepticismului grosolan ce neagă fără nici un temei tot ce-i invizibil și neexplicat. **(Marguerite Yourcenar)**

— Încercarea de a reînvia credința universală, credința resemnată în secolele dispărute în eternitate, este sortită eșecului. Istoria nu se întoarce înapoi, omenirea nu se va întoarce la starea ei primitivă, timpurile s-au schimbat, tendințe noi au semănat o recoltă nouă și oamenii de azi nu vor deveni cei de ieri... **(E. Zola)**

Respect, stimă, intimitate — dispreț, insultă, calomnie, familiaritate

— Ca să fii respectat, începe prin a te respecta tu însuți. **(T. Arghezi)**

— Cea mai mare onoare constă nu în a te folosi de onoruri, ci în a fi considerat vrednic de ele. **(Aristotel)**

— Respectă pe omul care se respectă singur.

— Oamenii... sfîrșesc prin a disprețui pe omul pe care-l înșală.

— Unde este acel om, oricît de jos l-ar fi situat soarta, care să nu ceară stima semenilor săi?

— Stima, care-i fondul necesar sentimentelor noastre, e și materialul trainic ce le dă nu știu ce încredere, nu știu ce siguranță, de care avem nevoie să trăim.

— Calomnia nu atinge niciodată mediocritățile, care mor de ciudă că trăiesc ignorate. **(H. de Balzac)**

— Nu ne pot răni decît oamenii la care ținem. **(J. L. Borges)**

— Importanța fără merit obține considerația fără stimă.

— Stima prețuiește mai mult decît celebritatea, considerația publică mai mult decît renumele, onoarea mai mult decît gloria. **(S. R. N. Chamfort)**

— Respectul: ... este adesea mai mult un efect al timidității ce se teme, decît al meritului ce se impune. **(A. de Chesnel)**

— Păzește-te chiar cînd ești singur să rostești sau să faci lucruri josnice. Învață-te să te rușinezi mai ales de tine decît de altul. **(Democrit)**

— Înalță-ți sufletul atît de sus, ca nici o ofensă să nu poată ajunge la el. **(R. Descartes)**

— La invective se recurge numai cînd nu există dovezi; dintre doi oameni care sînt în controversă, cel care nu va avea dreptate se va supăra. **(D. Diderot)**

— Pe acela de care te temi nu-l disprețuiești. **(F. M. Dostoievski)**

— Nu sîntem vrednici de stimă decît în măsura în care noi știm să stimăm. **(J. P. Eckermann)**

— Acela care se compară cu cei nedemni își pierde reputația. **(Fedru)**

— Neputînd dobîndi prin ei înșiși propria stimă, și nici a altora, unii oameni se străduiesc să se înalțe comparînd acele defecte pe care din fericire nu le au, cu cele pe care le are aproapele lor. Dar cel care nu se îmbată, doar pentru că din fire urăște vinul, merită oare vreo laudă pentru cumpătare? **(U. Foscolo)**

— Către respectul față de noi înșine ne îndrumă moralitatea; la stima față de alții ne obligă educația. **(J. W. Goethe)**

— Indulgența: ... forma aristocratică a disprețului. **(R. de Gourmont)**

— Considerația o dobîndești cu atît mai puțin cu cît o cauți mai mult; ea atîrnă de respectul celorlalți și, ca atare, nu ți-o poți însuși, ci trebuie s-o meriți și s-o aștepți.

— Nu pierde niciodată respectul de tine însuți.

— Disprețul este forma cea mai subtilă a răzbunării. **(B. Gracian y Morales)**

— Să te temi la fel de mult de a jigni, ca și de a fi tu însuți jignit. **(Hildebrand)**

— Respectă și ce nu înțelegi. **(Fr. Hölderlin)**

— Celor pe care-i stimezi adu-le omagiul de a nu le ceda nimic din opiniile tale. Celorlalți nu le face onoarea intransigenței tale.

— Cînd ceri cuiva indulgență, îi ceri dispreț îndulcit, ori, după împrejurări, agravat cu bunăvoință.

— Dacă n-ai în tine destulă politețe pentru toată lumea, fii mai politicos cu inferiorii decît cu egalii, mai politicos cu egalii decît cu superiorii. Lipsa de politețe față de egali și cu superiorii este numai o necuviință, care îți poate atrage represalii, pe cînd față de inferiori este o cruzime și o lașitate, căci provoacă o durere care nu poate riposta. **(G. Ibrăileanu)**

— Insulta e declarația înfrîngerii.

— Disprețul înseamnă de atîtea ori numai neputința de a prețui.

— Cea mai mare rușine e cea pe care n-o vede nimeni; rușinea ta de tine însuți.

— Calomnia, chiar dacă ar ascunde în gaură de lup diamantul, nu-i scade cu nimic valoarea.

— Considerația lumii întregi nu-ți poate înlocui considerația ta însăți pe care ai fi pierdut-o. **(N. Iorga)**

— Politețea este un fel de atenuator care acoperă asperitățile caracterului nostru și previne ca alții să nu fie răniți. **(J. Joubert)**

— Respectul e un tribut pe care nu-l putem refuza meritului, fie că vrem, fie că nu; putem cel mult să-l ascundem în afară, dar nu putem împiedica totuși să-l simțim înăuntrul nostru. **(Imm. Kant)**

— A-ți da seama de meritele cuiva și, după ce l-ai cunoscut, a-l prețui cum se cuvine, iată două lucruri mari, bune de făcut, fără întîrziere.

— Ești mare, ești puternic, dar nu e deajuns: fă-mă să te stimez.

— A stima pe cineva înseamnă a-l egala cu tine.

— Politețea face ca omul să apară în exterior așa cum ar trebui să fie în interior. **(J. de La Bruyère)**

— Nimeni, după ce a pierdut stima celorlalți, nu are dreptul să se plîngă de neîncrederea pe care, cu drept cuvînt, o stîrnește. **(P. Ch. Laclos)**

— Numai cei care merită disprețul se tem de el.

— E greu de a-i iubi pe cei pe care nu-i stimăm deloc, dar nu e mai puțin greu de a-i iubi pe cei pe care-i stimăm mai mult ca pe noi înșine.

— Nu-i disprețuim pe toți aceia care au vicii, dar îi disprețuim pe cei lipsiți de orice virtute. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Cine și-a pierdut stima pentru sine, cine a consimțit să și-o piardă și nu se căiește, nu încearcă să și-o recapete, sau cine nu a avut-o și nu s-a îngrijit de ea niciodată, nu poate fi în nici un chip virtuos. **(G. Leopardi)**

— Nu este ușor să uneltești împotriva unui om prețuit. **(N. Machiavelli)**

— Cît mai mult respect pentru om și cît mai multă exigență față de el... Însuși faptul că-i ceri mult omului, arată că-l respecți, iar respectul te obligă prin el însuși să fii exigent. **(A. S. Makarenko)**

— Nimic nu este mai de preț decît respectul de tine însuți, întemeiat pe dreptate și simț de omenie. **(J. Milton)**

— Poți să te închini fără să te pleci.

— Nu confundați reverența cu temeneaua. **(T. Mușatescu)**

— Mulțumirea de noi înșine, care se află în primul rînd în conștiința noastră, se menține și se întărește prin părerea altora despre noi... omul... nu se poate lipsi de considerația altora pentru a fi pe drept mulțumit de sine, și e foarte aproape de a renunța la propria lui stimă cînd o disprețuiește pe aceea a lumii. **(Ch. Nodier)**

— Disprețul:... a nu te osteni să descoperi nici măcar defectele aproapelui. **(J. Ortega y Gasset)**

— Rabd ușor o nedreptate dacă e lipsită de ocară. **(Pacuvius)**

— Avem o așa de frumoasă idee despre sufletul omului că nu putem suferi să fim disprețuiți de el și să nu

ne bucurăm de stima unui suflet; și toată fericirea oamenilor constă în această stimă. Dacă falsa glorie pe care o caută oamenii este pe de o parte un semn al ticăloșiei, ea este pe de altă parte un semn al excelenței lor. Oricîte averi ar avea omul pe pămînt, de orice sănătate și comoditate s-ar bucura, el nu este satisfăcut dacă nu este stimat de semenii săi. **(B. Pascal)**

— Lucrurile lipsite de decență trebuie să fie ocolite nu ca ilicite ci ca rușinoase. **(Pliniu cel Tînăr)**

— Răbdînd o insultă veche, atragi una nouă. **(Publilius Syrus)**

— Să năzuiești mereu a dobîndi stima oamenilor și mai ales pe a ta însuți. De aceea, sufletul tău să fie întotdeauna la fel cu gîndul, gîndul cu vorba și vorba cu fapta, căci numai astfel vei obține un echilibru statornic între lumea ta și lumea din afară. **(L. Rebreanu)**

— Pînă la urmă îi disprețuim totdeauna pe cei care sînt prea ușor de părerea noastră.

— Un singur lucru m-ar jena: propriul meu dispreț. **(J. Renard)**

— Politețea: ... minciună din obișnuință, ridicată la rangul de virtute. **(Ch. Renouvier)**

— E preferabil să te supui unui ușor ridicol decît unui dispreț care vizează esențialul. **(J. Romains)**

— Stima de sine însuși este cel mai de seamă mobil al sufletelor mîndre. Amorul propriu, rodnic în iluzii, se îmbracă în veșminte de împrumut și se dă drept stimă de sine. **(J. J. Rousseau)**

— E cu neputință ca un om care nu respectă inteligența, talentul și caracterul la alții, să fie pe deplin încredințat că are el însuși aceste calități. **(H. Sanielevici)**

— Politețea: ... convenție tăcută de a trece cu vederea și a nu ne imputa unii altora mizeria noastră morală și intelectuală. **(A. Schopenhauer)**

— Calomnia urmărește doar pe oamenii de merit, cu pași ce se măresc odată cu meritele lor. **(W. Scott)**

— Omul trebuie să aibă pe cineva pe care să-l respecte,

a cărui autoritate să-i sfințească pînă și adîncul tainic al sufletului. **(Seneca)**

— Nici un om nu are dreptul la respectul celorlalți pentru altfel de bogății decît cele ale talentelor sale. **(P. B. Sheley)**

— Reputația unui om este la fel ca umbra sa: gigantică atunci cînd îl precede și de proporții reduse cînd îl urmează. **(Ch. M. Talleyrand-Perigord)**

— Să merit rangul, nu să-mi fie dat. **(T. Tasso)**

— Respectă-te pe tine însuți, și nu te vei rușina de altul. **(Teofrast)**

— Mai bine să previi insulta decît să o plătești pe urmă. **(Terențiu)**

— Teme-te de insultele învăluite în elogii. **(K. Tsatsos)**

— Pe cine sau ce poate stima acela care nu se stimează pe sine? **(I. S. Turgheniev)**

— De regulă este mai bine să meriți cinstea fără să o capeți decît să te bucuri de ea fără să o meriți.

— Oamenii sînt făcuți în așa fel, încît pînă și tîlharilor celor mai lipsiți de conștiință nu le place să fie țintuiți la stîlpul infamiei. **(M. Twain)**

— Nu avem destul amor propriu ca să nesocotim disprețul aproapelui.

— Nimic nu este mai folositor ca reputația și nimic nu dă atît de sigur reputația ca meritul.

— Am rîvni mai puțin stima oamenilor, dacă am fi mai siguri că sîntem demni de ea. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— A fi disprețuit de cei cu care trăiești e un lucru pe care puțini au putut și vor putea să-l îndure. În faptul acesta este poate cea mai puternică frînă pe care natura a pus-o nedreptăților omenești. Astfel, orice om cu judecată va sfîrși prin a recunoaște că este, vădit, în propriul său interes să fie om cumsecade. **(Voltaire)**

— Îl disprețuia prea mult pentru a-l urî prea tare; îl invidia prea mult, pentru a-l putea disprețui atît cît ar fi dorit. **(Cr. M. Wieland)**

Revoluție, progres

— Urîți tot ceea ce se interpune între spițele roții menite să ducă lumea pe drumul progresului ... obscurantismul, bigotismul, neputința. Nu iubirea va transforma lumea, ci ura cea mare, căci aceea ură înseamnă lumină. **(E. Ady)**

— Revoluția vrea să schimbe cursul fenomenelor istorice, trecînd peste granițele timpului. Ea înlocuiește *necesitatea prin posibilitate rațională*... Timpul istoric este o ficțiune, el nu are putere absolută pentru revoluționari. Revoluțiile introduc idei noi, realizează stări care au existat numai virtual într-o concepție rațională, în afară de realitatea istorică.

— Orice revoluție e călăuzită de idealuri, către a căror realizare tinde cu orice preț, subordonînd materia față de idee, realitatea față de ideal. Revoluția pornește întotdeauna de la o teorie și e bazată pe o ideologie ...

— Revoluția, în genere, e manifestarea activă, sub formă de luptă, a unei contradicții, a unei valorificări opusă celor predominante, a unor valori contrare celor deja realizate. Din punct de vedere filozofic, revoluția este deci numai accentuarea mai puternică a *contradicției*, din care foarte mulți cugetători au făcut adevăratul și singurul motor al progresului. **(P. Andrei)**

— Scopul revoluției este fericirea celor mulți. Dacă scopul acesta nu e atins ..., revoluția nu e terminată, orice ar spune și ar dori cei care nu doresc decît substituirea dominației altora prin a lor proprie.

— Virtutea nu piere: tiranii se întrec în cumplitele lor persecuții; ei nu distrug decît trupurile; sufletul oamenilor cinstiți nu face altceva decît să-și schimbe veșmîntul: acel suflet înflăcărează alte ființe, cărora le inspiră mișcările generoase ce nu dau pace niciodată crimei dominatoare. **(Graccus Babeuf)**

— Revoluția:... un fel de nicovală pe care se forjează „temperamentele politice" și partidele, adică tot ceea ce permite funcționarea instituțiilor moderate. **(J. Bainville)**

— Dacă marii oameni sînt providența revoluțiilor, aceasta se datorează faptului că ei exprimă gîndurile noastre și ne apar mai puțin ca oameni și mai mult ca sisteme. Ei introduc ideea ordinii într-o lume dezlănțuită și o dirijează către un țel.

— Dintre toate semințele încredințate gliei, sîngele vărsat de martiri este cea care dă cu siguranță roade. **(H. de Balzac)**

— Revoluția: ... e spirit. Pentru că este o schimbare a ceea ce există, în ceea ce, conform spiritului, trebuie să existe. **(H. Barbusse)**

— Libertatea și progresul constituie nu numai țelul artei, dar și al întregii vieți. **(L. van Beethoven)**

— Dezvoltarea omenirii nu cunoaște limite și niciodată omenirea nu-și va spune: Stai, n-avem unde merge mai departe. **(V. G. Belinski)**

— Ne-am împrietenit cu viața, am cîștigat un simț nou pentru personalitate, cu alte cuvinte o nouă demnitate. Credem în autonomia noastră și știm că voința de a trăi înseamnă voința de a fi mai mult decît sîntem. Nu sîntem chemați să asistăm în pasivitate la un joc inutil de forțe moarte, nu avem menirea să repetăm pînă la completă mecanizare o realitate dată, ci avem rostul superior de a crea o lume nouă. **(L. Blaga)**

— Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor, / merită să-l poarte spre rușinea lor. **(D. Bolintineanu)**

— Progresul ... partea evoluției dorită și înfăptuită de voința conștientă a omului, prin care se realizează treptat un minus de durere, un minus de egoism și un plus de cunoaștere. **(I. Al. Brătescu-Voinești)**

— Regimul revoluționar este despotismul libertății împotriva tiraniei. **(B. Brecht)**

— Voi acționa totdeauna conform cu principiile mele, dar ... am învățat că numai nevoile marilor mase vor putea aduce schimbări radicale, că toate mișcările și țipetele celor izolați sînt acțiuni prostești și inutile. **(G. Büchner)**

— ... Revoluția / singură poate salva lumea de poluarea infernului. **(G. G. Byron)**

— Nu-i nici fier, nici foc, nici ger pe lume, / în loc să țină mersul omenirii. **(L. Camões)**

— Spiritul revoluționar este în întregime cuprins într-un protest al omului împotriva condiției umane.

— O revoluție se săvîrșește întotdeauna împotriva zeilor — începînd cu cea a lui Prometeu. Ea este o revendicare a omului împotriva destinului său.

— Nu există viață avînd valoare, fără proiecție asupra viitorului, fără o făgăduință de dezvoltare și progres.

— Ce este o insurecție? Este poporul înarmat. Ce este poporul? Este acea parte a națiunii care niciodată nu dorește să fie îngenunchiată. O națiune are valoarea poporului său.

— Omul revoltat ... este omul aruncat în afara sacrului și preocupat să revendice o ordine omenească în care toate răspunsurile să fie omenești. **(A. Camus)**

— Eu nu sînt dintre aceia care visează prostește sau cu gînd nelegiuit că mizeria și durerea pot să se sfîrșească; dar sînt dintre aceia care cred și vor cu fermitate ca mizeria să fie ușurată și durerea mîngîiată. **(G. Carducci)**

— Cînd poporul vrea ceva, exprimarea dorinței lui e totdeauna legală, și numai minoritatea privilegiată poate vedea dezordine în năzuința mulțimii de a instaura orînduială mai dreaptă și mai fericită. **(G. Călinescu)**

— Dacă îi chemați pe oameni să pornească înainte, trebuie neapărat să le arătați și calea pe care să meargă. Dacă, fără a arăta calea, aruncați acest cuvînt în același timp unui călugăr și unui revoluționar, trebuie să recunoașteți că ei vor merge pe căi cu totul diferite. **(A. P. Cehov)**

— O revoluție se judecă în ansamblu, nu în amănunte. **(G. B. Clemenceau)**

— Teroarea resimțită de om în fața forțelor obscure și dușmane ale naturii a născocit demonii, superstițiile și metafizica religioasă ... toate progresele omului se datoresc științei și cunoștințelor.

— Vreau să văd cu ochii mei şi să aud cu urechile mele prăbuşindu-se, troznind şi pîrîind imperiile de pradă ale ultimilor tirani.

— N-ar putea fi cineva revoluţionar, adică hotărît să distrugă relele existente, decît urînd pe cei care le întreţin şi beneficiază de ele. **(N. D. Cocea)**

— Istoria politică şi istoria revoluţiilor sînt istoria progresului. **(A. Condorcet)**

— Cea mai mare revoluţie se petrece de fapt în capul celor mai liniştite firi, nedreptăţite.

— Unii iubesc trecutul nu numai pentru că urăsc prezentul, ci mai ales viitorul.

— Sînt epoci în care lupta pentru progres trebuie să fie cel puţin jumătate luptă de distrugere, negativă a relelor trecute, şi abia o parte constructivă. **(P. Constantinescu)**

— Ciocan să-ţi fie vrerea, răbdarea nicovală! / Dac-ai căzut o clipă în mare-nvălmăşeală, / mai drept, te scoală! / şi c-o putere oarbă, cumplită, ne-ntreruptă, / întoarce-te în luptă! **(A. Cotruş)**

— Numai în măsura în care faptele şi evenimentele istorice ne apar ca purtătoare de valori, desfăşurarea lor constituie o îmbogăţire calitativă a existenţei...

— O istorie neutrală din punct de vedere axiologic rămîne simplă înregistrare de fapte, lipsite de semnificaţie. Atitudinea progresistă presupune efectuarea unor judecăţi de valoare asupra prezentului, din perspectiva viitorului. Acceptăm ceea ce, în realitatea actuală, prefigurează viitorul, şi respingem ceea ce constituie o piedică în calea înfăptuirii lui. **(O. Cotruş)**

— Orice configurare a istoriei umane are drept criteriu constructiv conceptul de progres.

— Progresul nu este altceva decît conceptul însuşi al activităţii omeneşti care, acţionînd asupra materiei oferite de natură, învinge obstacolele şi o supune scopurilor sale. **(B. Croce)**

— La vremi nouă, gînduri şi fapte nouă. **(Ov. Densusianu)**

— Progres... o forţă neobosită ne împinge şi, de abia potolite unele năzuinţe, altele noi se şi arată.

— Străbătînd veacurile, omul părăseşte pe drum ceea ce este terestru şi individual în el, piedică şi nu cale către nemurire...

— Progresul există tocmai cu această condiţie. Omenirea nu înaintează decît zvîrlind departe de ea tot ceea ce este nefolositor, accidental, repetiţie, loc comun, zgură, preambul şi zadarnicul. **(Fr. De Sanctis)**

— Progresul nu înseamnă ameliorarea a ceea ce a fost, ci mersul înainte către ceea ce va fi. **(H. D. Djibran)**

— Orice revoluţie îşi are clasicii săi. **(E. D'Ors)**

— Noi tindem spre viitor. Să-l facem în toate domeniile, cît mai curat, cît mai frumos. Voinţa de a fi ceva e mai înaltă decît ceea ce, întîmplător, poţi fi. **(V. Eftimiu)**

— Din păcate, există momente cînd violenţa este singura metodă de a asigura dreptatea socială. **(T. S. Eliot)**

— Fiecare revoluţie a fost mai întîi un gînd în mintea unui singur om.

— Dacă există perioadă în care cineva ar dori să se nască, nu este perioada Revoluţiei? Cînd vechiul şi noul sînt puse alături şi se compară; cînd energiile tuturor sînt verificate de teamă şi speranţă; cînd gloria istorică a unei epoci vechi poate fi compensată de bogatele posibilităţi ale erei noi. **(R. W. Emerson)**

— Cînd oamenii sînt puşi în situaţii potrivite numai unui animal, nu le rămîne altceva decît să se revolte sau să se depraveze.

— Cauzele ultime ale oricăror prefaceri sociale şi revoluţii politice nu trebuie căutate în mintea oamenilor, în înţelegerea tot mai mare a adevărului etern şi a dreptăţii, ci în schimbările care au loc în modul de producţie şi de schimb; ele nu trebuie căutate în filozofie, ci în economia epocii respective. **(Fr. Engels)**

— Oamenii care din cumpătare îndrăgesc pacea, sînt cei mai de temut în război. **(Fr. Fénelon)**

— Progresul este un fenomen social prin excelenţă. Deopotrivă de adevărat pentru oameni, ca şi pentru cetăţi. Omul se cultivă numai într-un mediu social bine definit, chiar dacă reuşeşte să-l depăşească, emancipîndu-se de prejudecăţile şi evaluările standard, pen-

tru a se situa la nivelul unei înțelegeri mai cuprinzătoare. Nivelul de cultură al mediului său de viață cotidiană rămîne însă determinant pentru succesul sau eșecul celor mai multe încercări de realizare, pe care ambianța le condiționează prin modelele sale de gîndire, prin sistemele de reprezentări și de valori determinate de gradul social și de momentul istoric. **(O. Fodor)**

— Pentru cel care are un principiu, un ideal măreț, mulțumirea sufletească stă în a răspîndi ideile, a face aderenți. Să suim drumul Golgotei, dar cu conștiința împăcată că ne-am făcut datoria de vestitori ai zilelor de dezrobire. **(I. C. Frimu)**

— Nu-i deajuns să aprinzi inimile contra uzurpării și despotismului; acestea odată distruse e nevoie să pui legea în locul lor . . .

— Legea nu trebuie să vină de undeva din afară; legea cea naturală rezultă din credințele, tradițiile și nevoile unei țări; . . .

— Adevăratele modele ale naționalității . . . se află în ea însăși; și doar în noi, nu în exemplele străine, trebuie să ne căutăm modelul. **(J. A. Garret)**

— Ce nebunie vinovată să vrei să construiești viitorul după modelul trecutului.

— Cei ce refuză să creadă în progres nu vor să recunoască nici că ideile îmbătrînesc și mor și că leacul de ieri devine piedică mîine. **(A. Gide)**

— Revoluțiile, oricît de creatoare, au o perioadă de elaborare . . . E mai lungă sau mai scurtă, după cum societatea a fost mai curînd ori mai tîrziu fecundată de ideea biruitoare. E, cu alte cuvinte, procesul normal de procreație, care trebuie să-și facă cursul ca în toate domeniile vieții organice.

— Drumul spre progresul unui neam se deschide numai prin chemarea la viață a tuturor forțelor care dormitează în sufletul maselor, prin desfășurarea acestora pe cărările firești, indicate de principiul educației în spiritul național. **(O. Goga)**

— **Istoria nu-și schimbă culorile decît prin singe. (M. Gorki)**

— **Afirmația că „nu se poate distruge fără a se crea" e foarte răspîndită** . . . Fiecare grup sau grupuleț care se crede a fi purtător de noutăți istorice . . . se afirmă, cu demnitate, distrugător-creator. Trebuie înlăturată banalitatea din afirmația devenită banală . . .

— A distruge e foarte greu, tot atît de greu pe cît a crea. Întrucît nu e vorba de a distruge lucruri materiale, ci e vorba de a distruge „raporturi" invizibile, impalpabile, chiar dacă acestea se ascund în lucrurile materiale . . .

— Este distrugător-creator cel care distruge vechiul pentru a scoate la lumină, pentru a-l face să înmugurească noul, care a devenit „necesar", și bate implacabil la poarta istoriei . . . **(A. Gramsci)**

— Adevărata revoluție trebuie cuprinsă în spirite și stări și nu în cuvinte și formule.

— Societatea contemporană se află în prada zbuciumului unei crize de o mare gravitate . . . Trăim în era reformelor decisive . . . Acest proces de transformare nu este însă improvizat; el rezumă decenii de frămîntări violente. **(D. Gusti)**

— Revoluția: . . . boală de creștere a omenirii. **(Fr. Hebbel)**

— Popoarele . . . nu-și vor mai cere drepturile călcate în picioare, ci și le vor lua singure. **(G. W. F. Hegel)**

— Fiecare pas pe care-l face omenirea costă șuvoaie de singe.

— Viața nu este nici scop, nici mijloc; viața este un drept. Viața vrea să valorifice acest drept împotriva morții care încremenește, împotriva trecutului, și această valorificare este revoluția.

— Revoluțiile sînt un lucru înfricoșător; dar tot atît de necesare ca amputările, atunci cînd un membru al corpului intră în putrefacție.

— Providențiala sărăcie a marilor socialiști a îmbogățit omenirea; a îmbogățit-o cu o comoară de idei care ne deschid lumi noi de bucurii și de fericire.

— Fiecare epocă își are problemele ei și prin rezolvarea lor omenirea face un pas înainte . . . Fiecare epocă își închipuie că lupta ei este cea mai importantă

dintre toate. Aceasta este credința propriu-zisă a epocii, pentru care ea trăiește și moare. **(H. Heine)**

— Urmașii noștri vor fi mai buni decît noi, libertatea trebuie să vină într-o zi și virtutea va înflori mai deplin sub lumina caldă și sfîntă a libertății decît în zona glacială a despotismului. **(J. Ch. Fr. Hölderlin)**

— Brutalitățile progresului se numesc revoluții. Cînd li se pune capăt recunoaștem că neamul omenesc a fost agitat, dar a înaintat.

— Revoluția:... formidabilă lichidare a istoriei; creații geneziee de legi, de coduri, de fapte, de moravuri, de progres, de minuni: enorme mișcări de popoare și de idei care amestecă toți oamenii în aceeași convulsiune,... care degajă electric libertatea;... luminează, încălzește, arde, trăznește; face să iasă dintr-o singură, gigantică prăbușire radiosul viitor al genului uman.

— Nici o armată nu poate rezista forței unei idei căreia i-a venit timpul.

— Progresul este caracteristic omului. Viața speciei umane, în general, se cheamă progres. Pășirea laolaltă a oamenilor se numește progres.

— Ceea ce voi numiți progres e pus în mișcare de două motoare: oamenii și întîmplările. Dar ceea ce e trist e că din cînd în cînd e nevoie de ceva excepțional. Pentru evenimente, ca și pentru oameni, trupa obișnuită nu e de ajuns. Printre oameni e nevoie de genii și printre evenimente — de revoluții. Marile accidente sînt legea și ordinea lucrurilor, alcătuirea lumii nu se poate lipsi de ele.

— Dispariția războaielor, a celor de stradă și a celor duse la granițe — iată inevitabilul progres. Oricum ar fi ziua de astăzi, ziua de mîine e Pacea.

— Pe lumea asta nimic nu vrea să meargă de-a-ndăratelea; toate tind să pășească înainte.

— În materie de revoluție totul te face să înaintezi. Adevărul și libertatea posedă acea însușire excelentă că tot ce se face în favoarea lor, ca și tot ce se face contra lor, le servește deopotrivă. **(V. Hugo)**

— Speranțele revoluționarilor au fost adeseori dezamăgite. Dar pentru orice om care prețuiește viața, ca viață, aceasta nu poate constitui un argument împotriva încercărilor de a revoluționa.

— Încrederea în eficiența revoluțiilor este un stimulent al vieții prezente, un imbold la acțiune și gîndire. În încercarea de a realiza țelurile unei revoluții, oamenii trăiesc mai intens în prezent, gîndesc, acționează și suferă cu o energie sporită; rezultatul acestui fapt este crearea unei noi realități (diferită, fără îndoială, de cea pe care speraseră s-o creeze, dar nu asta contează; important este faptul că au realizat *noul*).

— Noua realitate impune celor ce trăiesc în mijlocul ei, noi speranțe și noi crezuri, și aceste noi speranțe și crezuri stimulează oamenii la trăiri mai intense, care duc la crearea unei alte noi realități. Și așa, la nesfîrșit. **(A. Huxley)**

— Progresul uman este rațiunea de a fi a umanității. **(R. Huyghe)**

— Marile rele au nevoie de mari remedii. **(J. A. D. Ingres)**

— Republica? Suveranitatea la îndemîna oricui. Dar nu lipsa de suveranitate.

— Cu dezmierdările zefirului nu se schimbă vremile, care se reînnoiesc în furtună.

— Revoluția e peretele ce se dărîmă asupra celor ce l-au clădit rău.

— Va veni o vreme cînd revolta va fi un merit și răsturnarea o creație. **(N. Iorga)**

— Nu poți să vrei să distrugi din temelii, pentru a construi o lume nouă, dacă nu te desparți fără regret de unele din valorile ei.

— Cauza unui fenomen social nu poate sta numai într-o modificare de concepții, nu se află numai în suprastructură, oricît de importante ar fi aceste lucruri, ci în niște modificări structurale, petrecute în esența însăși a societății.

— N-aș schimba acest veac cu altul, cînd moare și se naște o lume, cînd, cuprinzînd două epoci, viețile noastre sînt dilatate. **(Alex. Ivasiuc)**

— Cerind pentru sine, proletariatul cere pentru omenirea întreagă, înălţîndu-se pe sine, el, care se află pe treapta cea mai de jos, înalţă totul: Omenirea este, în sfîrşit, glorificată prin sine şi pentru sine însăşi.

— Pentru ca o revoluţie să izbucnească, clasele de jos trebuie să sufere de o teribilă strîmtorare sau de o mare opresiune. Ele mai trebuie să aibă un început de forţă şi prin urmare de speranţă. **(J. Jaurès)**

— Revoluţia:... trăznetul justiţiei. **(H. Jeanson)**

— Revoluţia nu trebuie făcută pentru a se da puterea unei clase, ci pentru a reda o şansă vieţii. **(H. D. Lawrence)**

— Libertatea iese la iveală / din furtună, din învălmăşeală, / nourii cînd se-ncarcă grămadă, / trăznetele cînd sclipesc pe spadă, / spiritul să fie halebardă / să zdrobească răul şi să ardă / pînă la ruini străvechi castele / cu despoţii cuibăriţi în ele! / Ca bolnavul trup al omenirii să nu-l roadă viermii lîncezirii, / ci să-i fie sănătatea-ntoarsă, / rana cu fier roş să fie arsă! **(N. Lenau)**

— Revoluţionar nu este cel care devine revoluţionar atunci cînd vine revoluţia, ci cel care, în condiţiile celui mai mare dezmăţ al reacţiunii *învaţă masele* să lupte în mod revoluţionar.

— Revoluţiile sînt sărbătoarea celor subjugaţi şi exploataţi. Niciodată masa poporului nu este în stare să fie făuritor atît de activ al unor rînduieli sociale ca în timpul revoluţiei.

— Lumea nu-l satisface pe om şi el se hotărăşte s-o schimbe prin acţiunea lui.

— Istoria a arătat de mult că marile revoluţii ridică în cursul luptei lor oameni mari şi dezvoltă astfel talente care înainte ar fi părut imposibile. Şi după cum orice cotitură produsă în viaţa oricărui om îl învaţă multe, îl face să treacă prin multe şi să simtă multe, tot aşa şi revoluţia dă întregului popor, într-un timp scurt, învăţămintele cele mai preţioase şi cele mai pline de conţinut. **(V. I. Lenin)**

— N-aş putea, fireşte, spune dacă va fi mai bine cînd va fi altfel: doar atîta pot spune că trebuie să fie altfel, dacă vrem să fie bine. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Nemulţumirea cu prezentul este pîrghia progresului... progresul societăţii omeneşti este pentru noi supremul bine, binele absolut. **(E. Lovinescu)**

— Caracterul contradictoriu al evoluţiei sociale, ascuţirea contradicţiilor pînă la conflictul tragic este un *fapt general de viaţă*. Caracterul contradictoriu al vieţii nu dispare odată cu anularea socială a antagonismelor de clasă de către revoluţia socialistă victorioasă. Am concepe foarte plat şi nedialectic viaţa, dacă am crede că în socialism n-ar exista decît voioşia plicticoasă a unei automulţumiri lipsite de probleme, de luptă şi de conflicte. Desigur, conflictele dramatice capătă în socialism o înfăţişare cu totul nouă, o dată cu dispariţia din societate a antagonismelor de clasă, a contradicţiilor antagoniste. **(G. Lukács)**

— Istoria progresului omenirii, care a înaintat prin bătălii şi vărsări de sînge, este asemenea formării cărbunelui; o mare cantitate de lemn este necesară pentru realizarea unei mici cantităţi de cărbune. **(Lu Sin)**

— Nimic nu-i mai dăunător revoluţiei ca iluziile şi nimic nu-i este mai folositor ca adevărul pur şi deschis. **(Roza Luxemburg)**

— Marea cauză a revoluţiilor este că, pe cînd naţiunile merg înainte, constituţiile rămîn pe loc... Progresul face reforma neapărat trebuincioasă.

— Omenirea a înaintat necontenit în mod necesar. **(Th. B. Macaulay)**

— Tradiţionaliştilor s-ar cuveni să li se amintească ceea ce de atîtea ori s-a spus împotriva lor:

— că dacă istoria este, ca şi timpul, ireversibilă, trecutul nu poate fi restaurat cu nici un chip;

— că dacă există ceva în istorie în afara timpului, valori eterne, acestea, fiindcă nu sînt trecătoare, nu pot fi nici ele restaurate;

— că dacă praful de demult s-a prefăcut acum în glod, nu poate fi condamnat prezentul şi absolvit trecutul;

— că dacă ne-am întoarce la praful acela, am ajunge iar la glodul de acum;

— că orice reacționarism consecvent sfîrșește în cavernă sau în vîrsta de aur, în care J. J. Rousseau credea numai pe jumătate. Iar reformatorilor de profesie ar trebui să li se atragă atenția:

— că multe lucruri care sînt rele pe dinafară sînt bune pe dinăuntru;

— că situația contrară e tot atît de frecventă;

— că nu e de ajuns să răscolești ca să înnoiești;

— că nu e de ajuns să înnoiești ca să îmbunătățești;

— că nu există nimic care să nu poată deveni mai rău. **(A. Machado y Ruiz)**

— Viitorul îi va primi pe toți acela cărora le este proprie cel puțin una din trăsăturile specifice eticii comunismului; bucuria de a munci, lupta neobosită pentru descoperirea noului, dăruirea de sine, curajul de a te jertfi, omenia. **(V. V. Maiakovski)**

— Revoluția înseamnă să trăiești viața cum trebuie trăită... sau să mori.

— Revoluționarul nu este un om care are un ideal preconceput: e un om care vrea să ceară și să obțină cît mai mult din ceea ce-i posibil pentru oamenii săi.

— Spiritul revoluționar nu se poate naște decît din revoluția ce începe, dintre acei pentru care revoluția este, înainte de toate, o stare de lucruri. **(A. Malraux)**

— Orice reacție umană de protest împotriva mediului este cu atît mai violentă cu cît este mai puternică rigoarea ce domină această ambianță. **(G. Marañon)**

— Orice revoluție, în plan social, își validează programul în măsura în care, înlăturind vechile straturi, creează altele noi, superioare...

— Creația de valori este criteriul fundamental de omologare a necesității revoluțiilor în toate domeniile.

— Revoluția este un veritabil foc sacru care înalță spre cer flăcări luminoase și cufundă în cenușă părțile imunde ale firii omenești. **(P. Marcea)**

— Progresul istoric constă în realizarea *libertății* umane, a moralității; oamenii devin tot mai liberi, iar conștiința libertății înseși i-ar incita la o lărgire a sferei de cuprindere a libertății. Rezultatul progresului constă în faptul că oamenii devin tot mai umani, că sclavia, arbitrarul, oprimarea, suferința se diminuează. Acest concept calitativ de progres îl putem numi ideea progresului *umanitar*.

— Nu există schimbare socială calitativă, nici revoluție posibilă fără emergența unei raționalități și a unei sensibilități noi la indivizii înșiși, nici schimbare socială radicală fără schimbarea radicală a agenților individuali ai acestei schimbări. **(H. Marcuse)**

— Burghezia trebuie să se teamă de prostia maselor, atîta timp cît ele rămîn conservatoare, și de înțelepciunea lor, de îndată ce devin revoluționare.

— Revoluția: ... titlul de drept al poporului, pe care își bazează revendicările.

— Societatea trece printr-o revoluție tăcută, căreia trebuie să i te supui și care ține tot atît de puțin seama de viețile omenești care îi cad jertfă pe cît de puțin ține seama un cutremur de casele pe care le dărîmă. Clasele și popoarele care sînt prea slabe pentru a face față noilor condiții de viață sînt sortite pieririi. **(K. Marx)**

— În intervalul dintre o revoltă și alta, societatea se perfecționează, civilizația se stabilește, dreptatea își întinde domnia.

— Convingerile umane se supun evoluției ca toate celelalte lucruri; ele înaintează, pornind de la mai puțin bine și îndreptîndu-se spre mai bine.

— Revoluțiile sînt locomotivele istoriei.

— Toată istoria omenirii este o luptă victorioasă împotriva forțelor răufăcătoare.

— Omenirea își pune întotdeauna numai probleme pe care le poate rezolva, căci, privind mai aproape, se va constata că problema însăși se naște numai acolo unde condițiile materiale ale rezolvării ei existau deja sau, cel puțin, sînt în proces de devenire. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Dacă răbdarea te duce la cer, atunci poporul... a depășit într-adevăr toate meritele sfinților.

— În progresul uman, partea esențială este forța vie care se numește om. *Omul este propriul său Prometeu!* **(J. Michelet)**

— Privilegiile se vor sfîrși, dar poporul rămîne veșnic. **(H. G. R. de Mirabeau)**

— Cine rîvnește mai fierbinte o schimbare a lucrurilor decît cel prea puțin mulțumit de starea de față a vieții lui și cine se arată mai îndrăzneț în răsturnarea tuturor lucrurilor, decît acela care nu mai are nimic de pierdut? **(Th. Morus)**

— Libera dezvoltare a individualității, potrivit cu aptitudinea și înclinările lor firești, e condiția de la sine înțeleasă a progresului social.

— După ce vor fi scăpat de oboseala muncii musculare, pe care o vor înlocui mașinile, oamenii își vor vedea satisfăcute mai deplin și mai bine, și nevoile firești ale vieții. Putem dar afirma că ei vor fi, în cele din urmă, fericiți, în înțelesul integral al acestui cuvînt.

— Nimic nu ne dă dreptul să credem că evoluția sufletească a omenirii, sub cele două aspecte de căpetenie ale ei — cel intelectual și cel moral — se va opri la un moment dat definitiv, fără a se vedea de ce. Ea va trebui, dimpotrivă, după toate probabilitățile, să urmeze a se desfășura necontenit, fără altă limită posibilă, în timp, decît aceea a existenței însăși a omenirii. **(P. P. Negulescu)**

— Revoluția:... erată a greșelilor politice din secolele trecute. **(B. Nušić)**

— O revoluție vivifică o națiune. Cad la fund reziduurile biologice, se ard putregaiurile sociale, apar la conducere elemente noi dotate cu sănătate fizică și mintală, cu inițiativă și splendidă vitalitate, elemente capabile de sentimente tari și elementare, în special de polaritatea iubire-ură. **(P. Pandrea)**

— Revoluțiile, în dezvoltarea omenirii, au fost absolut necesare. În momentul în care dezvoltarea societății nu s-a mai putut realiza, a fost nevoie de o spargere violentă a tiparelor și de crearea altora noi. Dar, după explozie, se ajunge întotdeauna la un echilibru, la o păstrare a tot ceea ce este bun din tradiție.

— Ideea de a face „tabula rasa“, de a renunța la valorile create înainte, nu mi s-a părut niciodată folositoare. Nu se poate lua o lume de la zero. Prin revoluția socialistă am început ceva nou, dar pornind de la un punct pînă la care au ajuns cei dinaintea noastră. **(Alex. A. Philippide)**

— Cui îi pare rău să se despartă de trecut, acela nici nu trebuie să încerce să privească spre un viitor mai bun, mai luminos. **(D. I. Pisarev)**

— Nu fi primul care încearcă ceea ce-i nou, dar nici ultimul care leapădă ce-i vechi. **(Al. Pope)**

— Progresul reprezintă aspectul unei spirale. Revenirile, regresurile, opririle, înconjururile sînt semănate pe această cale... Dacă n-ar fi negări și afirmări, acceptări și opoziții, n-ar exista mișcare, adică ar fi negată însăși esența dialecticii.

— Progresul e dezvoltarea treptată a imposibilului în porțiuni succesive, cu alte cuvinte, realizarea absurdului. A te măsura cu greutatea invincibilă de astăzi, a căuta să treci prin curaj inconștient peste toate piedicile e considerat de multe ori ca o nebunie. Și totuși, numai prin astfel de nebunii se fecundează viitorul... căci numai dificultatea dă tărie.

— Credința în libertate, în bunătate, în pace, înfrățire, unire între popoare, progres în știință și morală, credința în revoluție, credința în om, în adevăr, credința în unitatea între formă și conținut moral de idei, credința în mersul ascendent al istoriei triumfă azi, sub ochii noștri, purtată de valul istoriei și al democrației. **(M. Ralea)**

— O crimă monstruoasă trebuie să nască o pornire uriașă de răzvrătire universală. Trebuie! Și atunci, peste tranșeele pline de sînge, peste granițele brăzdate cu morminte, toți oropsiții, toți răzvrătiții își vor strînge mîinile și, într-un avînt nimicitor, se vor întoarce împotriva celor ce-i exploatează de mii de ani și în sîngele lor buhăit de trîndăvie vor înmuia steagurile păcii și ale lumii noi. **(L. Rebreanu)**

— Cînd guvernul violează drepturile poporului, insurecția este datoria cea mai sacră și cea mai indispensabilă a poporului.

— Guvernul revoluţiei înseamnă despotismul libertăţii împotriva tiraniei. **(M. Robespierre)**

— Revoluţia are întotdeauna un aer de poezie, fiindcă poezia este revoluţie. **(St. Roll)**

— Legea e opera oamenilor, ei o fac, ei o desfac. Atîta vreme cît o revoluţie e în mers, legea e ca şi ea, în mişcare. **(R. Rolland)**

— Istoria ne arată că progresul, atît cît a putut fi realizat pînă astăzi, e răsplata luptei necurmate pe care a dus-o omul spre a se elibera de sub legea fatalităţii.

— Dacă totul este devenire... totul poate fi făcut altfel decît este... distrugerea... poate avea rol pozitiv, rol creator de progres. Adesea, singură distrugerea formelor vechi poate deschide calea reînnoirii absolute. Revoluţiile pot apărea deci... chiar şi în ce priveşte porţiunea destructivă, ca necesare pentru accelerarea procesului de evoluţie... Toţi acei care au adus ceva pe această lume, fie în domeniul profan, fie în domeniul spiritului, toţi acei care au coborît o fărîmă de cer pe acest pămînt, toţi acei care au împărţit aici puţină dreptate, au pornit, în drumul lor neprevăzut şi plin de riscuri, cu proclamaţia princiară: „Ce este, nu e cum trebuie să fie! Refuzăm să acceptăm ceea ce este, pentru simplul motiv că *este!*" **(D. D. Roşca)**

— Fiecare revoluţie trebuie să nască un adevăr pe lume şi fiecare criză prin care a trecut omenirea a produs un bine sau germenul unui bine. **(Alecu Russo)**

— În urma instinctelor josnice stă neantul; în faţă, nobleţea spiritului, o realitate luminoasă, care este singurul scop al sărmanei şi trecătoarei noastre vieţi.

— Ceea ce constituie republica este distrugerea a tot ce i se opune.

— Revoluţia:... mai puţin un accident al armelor, cît al legilor. **(L. de Saint-Just)**

— Pune-mă pe nicovală, Doamne, / loveşte-mă cu ciocanul şi fă-mă rangă, / ca să dezghioc vechile ziduri, / ca să ridic, să eliberez vechile fundaţii. **(C. Sandburg)**

— Cu credinţa nestrămutată în legea propăşirii societăţii omeneşti, şi urmînd pe cei mai mari gînditori... ne avem idealul în viitor şi considerăm toate aspiraţiile spre trecut ca regrete ale claselor parazitare după privilegii pierdute.

— Toată istoria omenirii nu este decît o luptă a raţiunii umane în contra naturii oarbe. Tot ce mintea omului recunoaşte ca drept şi raţional, vine timpul de se realizează îndată ce împrejurările economice creează posibilităţile practice de realizare... Istoria nu permite nimănui să se pună de-a curmezişul evoluţiei. **(H. Sanielevici)**

— Este o lege a omenirii ca noile interese, ideile fecunde, progresul, să învingă pînă la urmă tradiţiile învechite, obiceiurile ignorante şi preocupările conservatoare. **(D. F. Sarmiento)**

— Revoluţionarul este individul care doreşte să schimbe lumea şi o depăşeşte în sensul viitorului către o ordine a valorilor pe care o inventează. **(J.-P. Sartre)**

— Orice persoană care, înainte de a atinge vîrsta de treizeci de ani, şi cunoscînd ordinea socială existentă, nu este un revoluţionar, este o fiinţă inferioară.

— Un revoluţionar este acela care doreşte să înlăture ordinea socială existentă şi să încerce să construiască una nouă. **(G. B. Shaw)**

— Revoluţiile care apar în marile state nu sînt deloc un efect al întîmplărilor, nici al capriciilor popoarelor. **(Doamna de Staël)**

— Teme-te de vremea cînd Omul nu şi-ar mai da viaţa pentru o idee, fiindcă această unică însuşire este esenţa omului şi această unică însuşire este Omul, deosebit de tot restul universului.

— Omenirea face totdeauna măcar un pas mic înainte: se poate întîmpla să mai şi alunece puţin înapoi, dar cu nici un chip nu se întoarce de-a binelea din drum. **(J. Steinbeck)**

— Revoluţia:... faptul oricărei gîndiri: pentru că nu gîndeşti decît pentru a fi, şi nu eşti decît pentru a schimba. **(A. Suarès)**

— În lumea aceasta, cei ce au curajul să înfrunte şi să rezolve problemele noi de viaţă sînt cei ce contribuie la progresul societăţii. **(R. Tagore)**

— Dacă omul de astăzi are multe vicii şi mizerii, omul de altă dată avea mai multe... experienţa sporită a micşorat nebunia imaginaţiei, brutalitatea moravurilor, asprimea suferinţelor şi secol după secol vedem cum creşte ştiinţa şi puterea noastră, moderaţia şi securitatea noastră. **(H. Taine)**

— Nimeni nu poate înţelege caracterul revoluţiei contemporane dacă nu este pregătit pentru aceasta cu înţelegerea marxistă a societăţii burgheze, contradicţiilor acesteia şi a tendinţelor ei fundamentale... Omul, şi anume cel care este ocupat cu producţia socială, iată baza materială a istoriei. **(P. Tillich)**

— Nevoia îndreptărilor social-politice izvorăşte din frămîntările celor mici, din durerile celor de jos, din setea de dreptate, din fiorul care mînă lumea spre destine noi, mai pline şi mai luminoase. **(N. Titulescu)**

— Important nu este locul pe care îl ocupăm — important este direcţia în care ne îndreptăm. **(L. N. Tolstoi)**

— Nu pierde nădejdea în triumful dreptăţii şi al păcii. Dacă nu noi, în orice caz copiii şi nepoţii noştri vor asista la marea victorie a omului asupra morţiei. **(N. Tonitza)**

— Cînd un secol e în mers călăuzit de o idee, el se aseamănă cu o armată care înaintează în pustiu. Vai de cel care nu ţine pasul cu ceilalţi. A rămîne în urmă, înseamnă a muri.

— Trebuie să cunoşti trecutul, nu să-l regreţi. Astăzi e mai bine decît ieri, şi mîine va fi mai bine decît astăzi. Nu există nici o zi pe care slaba specie umană s-o regrete. Ea are încă aproape totul de făcut pentru construirea orînduirii sociale. **(A. de Vigny)**

— Va veni neîndoielnic ziua unei mari revoluţii spirituale. Un om de vîrsta mea nu o va apuca, dar el îşi va da sfîrşitul cu nădejdea că oamenii vor deveni mai luminaţi şi mai blînzi. **(Voltaire)**

— Socialismul înseamnă acea forţă capabilă să restabilească societatea în condiţiile unui organism perfect ordonat, să asigure bunăstarea fiecăruia transformînd proprietatea privată în avuţia obştească... proprietatea privată e aceea care a dăunat cel mai mult individului, făcînd ca propria sa valoare să fie confundată cu ceea ce posedă, propunîndu-i ca scop cîştigul şi nu efortul de perfecţiune. Nemulţumirea e primul pas către progresul unui om sau a unei naţiuni. **(O. Wilde)**

— Mai presus de toată suferinţa cu care omenirea plăteşte fiecare pas înainte, nu există oare un ţel necunoscut şi îndepărtat, ceva superior, bun, drept, definitiv, către care mergem fără să ştim şi care ne umple inima de nevoia îndîrjită de a trăi şi de a spera? **(E. Zola)**

Sacrificiu, jertfă

— Se poate naşte oare în lume ceva fără jertfe şi dureri? **(N. Bălcescu)**

— O convingere pe temeiul căreia vrei să faci o jertfă, nu devine numai o certitudine ci, lucru şi mai preţios, devine un fel de valoare morală. **(J. Bojer)**

— Cel ce-şi cîntăreşte sacrificiile e ca şi cum nu le-a făcut. **(M. Codreanu)**

— Pentru că au fost prea mulţi martiri pentru cauze neghioabe — nu putem deloc conchide că martiriu e o neghiobie. **(P. Constantinescu)**

— De cîte ori cineva se jertfeşte pentru alţii, poţi fi sigur că preţuieşte mai mult decît ei. **(A. Gide)**

— Fără jertfe, fără eforturi, fără renunţări, nu poţi trăi pe lume. Viaţa nu este o grădină în care să crească numai flori. **(I. A. Goncearov)**

— Cu siguranţă unii trebuie să se sacrifice pentru ca omenirea să înainteze. **(A. Grenier)**

— Sacrificiul pentru alţii rezultă dintr-o bună şi înţeleaptă înţelegere a solidarităţii omeneşti. Ca atitudine morală, el este o anticipare curajoasă a unei soluţii, încredere în soartă, un credit acordat vieţii şi oamenilor. **(D. Gusti)**

— A urca înseamnă a te sacrifica. Orice culme e severă. **(V. Hugo)**

— Cîte stridii nu pier pentru că se caută aceea care cuprinde mărgăritarul. **(N. Iorga)**

— Nu are nici o raţiune să lupţi pentru obiectivări înălţătoare, dacă faptul în sine nu generează nici o repercusiune şi nici o însemnătate asupra concepţiei personale de viaţă, ci se reduce la a fi un nou prilej

de demonstraţii sforăitoare, printre care consider şi jertfirea exaltată a vieţii...

— Un sacrificiu autentic presupune întrunirea unei duble valori şi a unui dublu conţinut calitativ: al cauzei şi al sacrificatorului. **(Th. Mann)**

— Numai dînd din sufletul nostru deplin, şi cu cît dăm mai mult, trăim mai deplin. Conştiinţa liniştită a aducerii unei jertfe sufletului altuia dă o siguranţă incomparabilă propriului suflet, un fel de încredere neclintită în tăria sufletului tău şi o linişte deplină în ce priveşte schimbările, de orice fel dimprejurul tău. E ceva în felul datoriei îndeplinite care-ţi dă seninătate de conştiinţă, dar încă mai puternic şi mai clar.

— Prin jertfa de sine, sufletul nostru se înmulţeşte şi creşte pînă la puterea măreaţă pe care i-o atribuim divinităţii. **(V. Pârvan)**

— Nu poţi să *edifici nimic* dacă nu iei asupra ta durerea unei *jertfiri* a fiinţei tale naive, primordiale. Trebuie să-ţi calci pe inimă. **(Fr. I. Rainer)**

— Sacrificiul nu înseamnă nici amputare, nici pocăinţă. Este, în mod esenţial, un act. Este dăruire de sine făcută Fiinţei din care pretinzi că te tragi. **(A. de Sainte-Exupéry)**

— Numai cel ce a acceptat întru totul privaţiunea, orice privaţiune, chiar şi a vieţii, este demn să pretindă ceva. **(K. Tsatsos)**

— Acela care, hotărînd să se jertfească, ar cîntări înainte toate urmările, toate foloasele ce ar decurge din fapta sa, e greu de crezut că ar mai fi în stare de jertfă. **(I. S. Turgheniev)**

— Jertfele oamenilor sînt florile ce se aruncă în calea dreptăţii. **(Al. Vlahuţă)**

Scop — mijloc

— În lupta împotriva unui duşman perfid, sînt bune toate mijloacele, înafară de unul: acela de a nu face nimic. **(V. I. Briusov)**

— Omul este propriul său scop; faptele lui însă trebuie să-și constituie un scop din satisfacerea trebuințelor omului, ele neputînd avea un scop în sine. **(N. G. Cernișevski)**

— Mijloacele sînt căutate nu pentru ele însele, ci numai în măsura în care ele duc la scop. **(H. Grotius)**

— Nici ura, nici forța, nici ambiția nu sînt rele din sine. Ele sînt bune sau rele după modul în care sînt aplicate. **(H. de Montherlant)**

— Scopul nu trebuie să scuze orice mijloace. **(T. Mușatescu)**

— Valoarea scopului — scopul presupunînd întotdeauna activitatea conștient orientată — e în strictă corelație cu calitățile mijloacelor întrebuințate; folosind mijloace criticabile, nu poți efectiv atinge un scop înalt și frumos; deci nu se va putea recomanda întrebuințarea oricărui gen de mijloace pentru înfăptuirea unui scop, fie chiar acesta presupus superior în sine, după cum socoteau și practicau iezuiții, cu maxima lor celebră „Scopul scuză mijl[illegible] . . .

— Între mijloace și scop există un raport de la cauză la efect. . . Poate fi altceva decît iluzie, credința că un scop frumos poate fi urmărit, fără a-și compromite înfăptuirea, cu orice fel de mijloace, chiar reprobabile în sine, așa cum ar voi dictonul iezuit? **(I. Petrovici)**

— Scopul trebuie să justifice mijloacele. **(M. Prior)**

— **Crezi că scopul bun înnobilează mijloacele rele? (Fr. Schiller)**

— Prin mijloace rele nu poate fi atins un scop bun. **(P. B. Shelley)**

Sensibilitate, emotivitate

— Sensibilul:. . . om neînarmat, printre cei mai puternici. **(B. Auerbach)**

— **Fii mereu poet, chiar și în proz .**

— **Nu disprețuiți** sensibilitatea nimănui; sensibilitatea **fiecăruia** e propriul său geniu. **(Ch. Baudelaire)**

— Ce contează viața mea? Vreau ca ea să rămînă pînă la capăt credincioasă copilului care am fost. **(G. Bernanos)**

— Adevăratele senzații rare, cele pe care foarte puține ființe sînt în stare să le guste, sînt cele pe care le găsești în tine însuți, prin sensibilitate și gîndire. **(T. Bernard)**

— De cîte ori o putere nouă țîșnește în noi, ni se tulbură sufletul ca apa unei fîntîni în care s-a desfundat un izvor nou. **(L. Blaga)**

— **A te pune exact la nivelul cuvenit cu copiii, ca și cu oamenii maturi, este un test al inteligenței. (D. Botez)**

— **Mai bine să fii poet fără să scrii versuri, decît să scrii versuri fără să fii poet.**

— **Profunzimea sentimentelor devine** un titlu de noblețe pentru cel ce consideră că viața sufletească este valoarea supremă a vieții omenești. **(G. Brandes)**

— Pasiunea provocată de grandiosul și sublimul din natură, cînd aceste cauze acționează cel mai puternic, este uimirea. Iar uimirea este acea stare sufletească în care toate mișcările sufletului sînt suspendate, cu un anumit coeficient de groază. **(E. Burke)**

— Toți oamenii simt într-un anumit fel, o anume duioșie a vieții. Ea este aceea care îi ajută să meargă înainte. Către dînsa se reîntorc atunci cînd sînt epuizați, storși. **(A. Camus)**

— Sufletul omenesc este ca bobul de rouă; o infinită oglindă sferică cu conștiința absurdei adîncimi proprii: în afară-i și înainte-i, ori încotro, infinitul mare; înăuntru și de-a-ndăratelea, infinitul mic. Între aceste două infinituri, între aceste două lumi, e o ciudată și grozavă deosebire: pe cînd infinitul mare este ideal, deși palpabil, infinitul mic este singurul real, deși impalpabil.

— Căzînd din înălțime, oglinda de rouă, în drumul ei, schimbă perspectiva interioară după punctele liniei sale de cădere; asemenea și sufletul nostru, în trecere-i, schimbă în adîncimile sale lumea dinăuntru, după schimbările lumii dinafară. Cîți stropi de rouă

întrе cer și pămînt, atîtea oglinzi mișcătoare și atîtea ceruri; asemenea, cîți oameni, atîtea suflete și tot atîtea lumi. **(I. L. Caragiale)**

— O viață interioară puternică își ajunge sieși. **(L. F. Céline)**

— Mi-e milă de orbii care nu văd frumosul, de surzii care nu aud melodia, de răii care nu simt iubirea și de fariseii dușmani ai vieții. **(I. Chendi)**

— Lacrima e tot atît de limpede și curată fie c-o produce bucuria, fie c-o produce suferința.

— Bucuriile cele mai mari sînt acele care ne fac să plîngem — întocmai cum durerile cele mai mari sînt cele care ne fac să rîdem; eu, unul, n-am cunoscut mai arzătoare lacrimă decît hohotul de rîs.

— Cine-și cugetă prea mult sentimentele, sfîrșește prin a-și sentimentaliza cugetările. **(M. Codreanu)**

— Fiecare clipă a vieții își poate avea poezia ei, numai cînd porți în tine nostalgia ei.

— Cele mai alese și de valoare sentimente le învățăm cînd sîntem într-o stare de inferioritate nemeritată; e nostalgia după ceea ce vrem, merităm, dar nu putem avea. **(P. Constantinescu)**

— Filozofia vieții constă în singura putere de a ști să împrumuți realității ceea ce-i lipsește: poezia care o ai tu. **(Tr. Demetrescu)**

— Nostalgia este prototipul oricărui sentiment, forma lui fundamentală sau pur și simplu identică cu el. **(Vl. Desnica)**

— Grația nu e proprie decît naturilor gingașe și slabe... Copilul are grație și o păstrează în adolescență; ea slăbește la maturitate și se pierde la bătrînețe.

— Discutați cîteodată cu omul erudit; cereți sfatul omului delicat și sensibil. **(D. Diderot)**

— Sensibilitatea:... floarea sentimentului: afectarea și sentimentalismul sînt buruienile lui. **(M. Donnay)**

— În străfundul inimii, toți oamenii sînt poeți. **(R. A. Emerson)**

— Orice cugetare generoasă, orice descoperire mare purcede de la inimă și apelează la inimă. **(M. Eminescu)**

— Să întîlnești suferința, să o deplîngi și mai cu seamă să o alini, să o alini într-atîta încît să ți-o apropii, este fapta unui suflet bun. **(E. Faguet)**

— Fiți prieteni binefăcători pentru toate durerile omenești ce vi se vor prezenta. **(A. Fogazzaro)**

— Spre lumina inteligenței, calea ne e deschisă oricînd, dar plenitudinea inimii nu ne-o poate dărui nimeni.

— Există o politețe a inimii. E înrudită cu dragostea. Din ea izvorăște cea mai firească politețe a manierelor. **(J. W. Goethe)**

— De multe ori, privind în sufletul tău ți se pare că ești în fața unei case cu obloanele trase și cu ușile încuiate. O mînă necunoscută a scris pe o hîrtie în colț de poartă: Plecat fără adresă... **(O. Goga)**

— Măreția vieții oamenilor nu depinde de condițiile exterioare, ci de experiențele subiective. Un țăran cu un suflet simțitor trăiește o viață mai complexă, mai plină și mai dramatică decît un rege cu pielea groasă. **(Th. Hardy)**

— Sufletul ajută trupul și uneori îl ridică de la pămînt. E singura pasăre care își poartă colivia.

— Și fapturile cele mai crude sînt dezarmate cînd li se mîngîie puii. **(V. Hugo)**

— Emotivitatea nu numai că nu are nimic comun cu conștiința, dar s-ar putea spune că e contrariul conștiinței. Ea este răspunsul nostru, reacțiunea noastră la impulsurile din afară...

— Fiecare din noi este ceea ce e această emotivitate, adică totalitatea senzațiilor organice produse de întreg organismul nostru. Ideile noastre, filozofia noastră sînt justificarea, avocatul acestei emotivități. Ea este deci faptul fundamental psihic, substratul vieții sufletești. De aici senzația de ceva mai profund și de ceva anterior... Această emotivitate e faptul fundamental al sufletului nostru, *eul* nostru adevărat, diferențierea noastră de tot restul universului.

— Numai naturile grosolane nu roșesc de nici o idee care le vine în cap.

— Delicatețea este calitatea supremă și cea mai rară a sufletului omenesc. Ea le presupune pe toate celelal-

te; inteligența, bunătatea, altruismul, generozitatea, discreția, mărinimia... un om lipsit de o singură calitate a sufletului nu are delicatețea completă. Atunci ea este cu lacune și eclipse. **(G. Ibrăileanu)**

— Fiecare suferă cît simte și mai ales cît înțelege.

— Delicatețea unora seamănă cu șoapta la ureche pe care ar voi s-o strecoare un măgar.

— Nu poți lucra fierul pînă nu l-ai încălzit, și sufletele oamenilor tot așa de puțin. **(N. Iorga)**

— Cu cît ești mai înaintat pe scara perfecțiunii morale, cu atît devii mai simțitor în fața suferințelor care bîntuie printre oameni. Pentru că este cu neputință să poți vedea, înțelege și simți totul și să rămîi nepăsător la nenorocirile semenilor tăi. **(P. Istrati)**

— O mare blîndețe sufletească, iată darul pe care natura mărturisește că l-a făcut oamenilor, dîndu-le lacrimile. **(Iuvenal)**

— Nici o acțiune umană nu poate fi lipsită de afecte, latura subiectivă a procesului de valorificare, imbold pentru acțiune. **(Alex. Ivasiuc)**

— Nu sînt sigur de nimic altceva decît de sfințenia afecțiunii inimii și de adevărul imaginației. **(J. Keats)**

— Nenorocire aceluia care n-a fost poet măcar o dată în viață. **(A. de Lamartine)**

— Pudoarea e un simțămînt atît de gingaș, încît ajunge să-l mărturisești pentru a-l răni. **(J. Lemaitre)**

— Orice senzație pe care ai descoperit-o de curînd, îți încarcă memoria. **(A. Malraux)**

— Viața n-ar fi posibilă dacă n-am înfrumuseța-o puțin și n-am încălzi-o cu iluzia simțirii. **(Th. Mann)**

— La ce ar folosi să trăiești, dacă n-ai simți puternic. Nu-i invidiez pe oamenii care au inima acoperită cu o carapace de broască țestoasă sau cu o piele de hipopotam. Fericiți sînt numai aceia care suferă de pe urma senzațiilor lor, care le primesc ca pe niște șocuri și le gustă ca pe niște bunătăți. Pentru că trebuie să ne trecem prin minte toate emoțiile, fericite sau triste, să ne săturăm cu ele, să ne îmbătăm pînă

la cea mai ascuțită bucurie și pînă la desperarea cea mai dureroasă. **(G. de Maupassant)**

— Ca să apreciezi cîntecul privighetorii, nu e nevoie să fii muzicolog. E destul să fii poet. **(T. Mușatescu)**

— Ca ramura încărcată de rodul prea bogat, care se îndoaie și se rupe, și culcată jos pare încă vie, cu verdele ei încă fraged, cu fructele de aur, de ceară sau de sînge, — mai vie chiar decît crengile sterpe, care totuși trăiesc, pe cînd ea e moartă fiindcă i s-au rupt legăturile cu sucul pămîntului — așa își poartă unii grădinile în suflet, și cînd povara frumuseților ce adăpostesc în el e prea grea, sufletul se frînge sub povară. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Plînsul demonstrativ nu corespunde nici unui sentiment, nu dovedește nimic. Nu e nici o legătură între el și sinceritatea emoției sau mai bine zis între el și valoarea simțirii.

— Emoțiile mortale sînt intense, solide, egale. Cei cu adevărat în stare să sufere sufletește au și orgoliul de a refula totul, au și durerea inferiorității lor, de o clipă, și poate că tocmai această comprimare mistuie și doare mai mult, deci e de presupus că tocmai cei mîndri, care își ascund simțirea, sînt cei care, și mai ales prin asta, suferă cu adevărat. **(Camil Petrescu)**

— Nimic nu păstrează mai tînăr decît candoarea care nu e de fapt altceva decît o economie a puterii de dragoste. **(M. Ralea)**

— Cînd am încetat de a mai fi copii, am și murit. **(H. Read)**

— Tot ce am citit, tot ce am gîndit, toate paradoxurile mele forțate, ura împotriva convenționalismului, disprețul meu pentru banal nu mă împiedică să mă înduioșez în prima zi de primăvară, să caut violete pe lîngă gardurile de mărăcini, printre gunoaie și hîrtii putrezite, să joc „bile“ cu băieții, să mă uit la șopîrle, la fluturi cu aripi galbene.

— Cei care spun că sînt blazați n-au simțit niciodată nimic: sensibilitatea nu se uzează.

— Împrumut bucuros felul meu de a gîndi: nu țin decît la felul meu de a simți. **(J. Renard)**

— Dacă cotidianul ți se pare sărac, nu-l acuza pe el. Acuză-te pe tine și spune-ți că nu ești suficient de poet pentru a evoca bogățiile lui. Căci pentru creator nu există nici indiferență și nici un loc sărac și indiferent. **(R. M. Rilke)**

— Oricare ar fi deznodămîntul luptelor omenești, nu poate exista înfrîngere pentru un suflet care a simțit, fie chiar numai pentru o clipă, contactul cu Infinitul. **(R. Rolland)**

— Dacă rațiunea îl formează pe om, sentimentul e însă acela care îl conduce. **(J. J. Rousseau)**

— Simpatia pe care o ai pentru frumusețe, dacă nu este o dovadă, rămîne însă totdeauna un indiciu al delicateții unui suflet ales. **(G. Rovani)**

— Sufletul este unica valoare a omului, el îl face pe slujitor egal stăpînului său. **(Seneca)**

— Vai de țara unde nu se mai cîntă. . . acolo unde-i cîntec, fă liniștit popas; / Doar răii, dintre oameni, n-au cîntece în glas. **(I. G. Seume)**

— Puțină delicatețe ar face totdeauna să se ierte multe păcate și ar da mai multă aureolă celor cîteva merite, pe care altfel nu știu să le justifice și parcă, cu sila, vor să le facă să dispară.

— Pudoarea este un semn de înaltă distincție sufletească. Nu trebuie apreciată moral: altfel ar deveni odioasă. Ci liber. Pudoarea e o atitudine de candoare și prospețime.

— Un om în care nu se mai găsește atîta copilărie pentru a aprecia basmul, e un om artificializat. **(O. Șuluțiu)**

— Aflînd-o deopotrivă în versuri, proză, teatru, muzică, arte plastice sau pur și simplu în stare liberă, adică în anumite construcții faptice majore sau simple întîmplări de fiecare zi, nu voi înceta să gîndesc *poezia* — de pe orice parte a pămîntului — ca o supremă chezășie a aspirațiilor omului modern către împlinirea sa în armonie și demnitate, în echilibru și statornicie; dincolo de asaltul marasmelor lumii de azi și dincolo de presiunea atîtor alienări. **(C. Theodorescu)**

— Să-ți *gîndești* sentimentul și să-ți *simți* gîndul. **(M. de Unamuno)**

— Cînd mă aflu în fața cuiva care nu mi se poate apropia sufletește, încerc un sentiment de jenă, mă restring, aproape mă umilesc în tendința mea de a nu accentua deosebirile de natură. **(T. Vianu)**

— Binecuvîntat de fervoarea iubirii, amețit de pasiune, debordînd de extatice cutremurări, înnobilat de emoții, clocotind de viață și mistuindu-se cu generoasă dăruire în flacăra unei trăiri intense, sufletul poate consuma, într-un scurt și pieritor moment, toată energia și vitalitatea ce i-au fost dăruite pentru o întreagă existență. Pentru ca apoi să străbată gol, orb și surd, inert și carbonizat miile de zile, milioanele de ore inutile ce i-au mai rămas de trăit.

— Timpul subiectiv și cel obiectiv reprezintă două noțiuni total diferite. De aceea istoria unei vieți omenești este de fapt istoria zbuciumului său sufletesc, este istoria pasiunilor și pătimirilor sale. Ceea ce rămîne în urma trecerii prin lumea aceasta, ceea ce face memorabilă o existență este acel poate unic moment cînd sufletul se aprinde și arde ca o torță, chiar dacă se năruiește odată cu ultimele ei pîlpîiri. **(St. Zweig)**

Sinceritate — ipocrizie; politețe — cinism

— Politețea înseamnă stăpînire de sine, care nu exclude nici forța, nici impertinența, nici chiar ultragiul, căci ce-i voluntar nu este nepoliticos, ci bun sau rău... politețea autentică nu este niciodată minciună. **(Alain)**

— Să afli ceea ce gîndesc oamenii, nu ce spun. **(M. Anderson)**

— Politețea e o servitute, o concesie neîntreruptă, un contract de consimțiri. Politețea e o pudoare și o necesitate de distanță.

— Nu-i primejdios omul care te urăște și se războiește cu tine; pe el știi de unde să-l apuci și primejdiile luptei sînt împărtășite. Primejdia vine de la omul care

te iubește afară din cale de mult și care la înmormîntare îți trimite o coroană de orhidee. (T. Arghezi)

— Nu stă departe de nevinovăție cel ce și-a mărturisit păcatul cu sinceritate. (Aristotel)

— Una este să vrei a fi fals și alta să nu poți să fii adevărat. (Augustin)

— A vrea să pari sincer este un lucru destul de obișnuit, îl întîlnești la tot pasul. Dar să fii sincer, fără ostentație, fără vre-un scop anumit, să iei partea bună din firea fiecăruia, să o faci și mai bună și să nu pomenești nimic de părțile proaste... este mai greu. (Jane Austen)

— Politețea constă în a părea că uiți de tine pentru ceilalți...; o politețe delicată, o purtare frumoasă pornește din inimă și dintr-un mare sentiment de demnitate personală. (H. de Balzac)

— Sînt oameni a căror față este medalia ființei lor. Și sînt oameni a căror față este reversul medaliei.

— De cînd sinceritatea necondiționată este privită ca o rară virtute, și-a găsit și brutalitatea o mască virtuoasă și un pretext moral.

— Natura nu se dezminte; chiar și pe drum drept, șarpele tot numai în serpentină merge. (L. Blaga)

— Nu crezi ce spui, fiindcă nu spui ce crezi. (V. Bogrea)

— Dacă oamenii ar îndrăzni să-și vorbească fără rezerve, ar exista mai puțină supărare pe lume. (S. Butler)

— Oamenii sînt toți din fire mai flămînzi de laude decît s-ar cuveni... nenumărați sînt oamenii care pricep învederat că sînt adesea lingușiți și totuși îi iubesc pe acei ce lingușesc, urînd în schimb pe ceilalți ce le spun adevărul în față. (B. Castiglione)

— Mi se pare atît de firesc să nu ascunzi nimic în cutele sufletului și să te arăți lumii în lumina ta adevărată, cu ceea ce poți și ceea ce ești, fără mască și afectări. Căci la urma urmelor, oricum ai face, nu tu ai să amăgești pe alții, ci tot pe tine te vei amăgi. Te pomenești cu timpul că cineva îți smulge masca de pe față. Și tot ce este vopsea și tencuială, tot ce este fals și contrafăcut, se dă la o parte și tu nu rămîi nici mai bun, nici mai rău, decum ai fost în realitate. Sinceritate deci! (I. Chendi)

— Există un lucru infinit mai odios decît ipocrizia, și anume, cinismul. (P. Claudel)

— Sîntem niște făpturi atît de schimbătoare, încît ajungem să trăim cu adevărat pînă și simțămintele pe care le simulăm.

— Omul decade sufletește de îndată ce poartă în sine un singur gînd pe care e silit să-l ascundă necontenit. (B. Constant)

— Puțini sînt aceia care vor să spună tot ceea ce cred. (R. Descartes)

— Între exteriorizare și sentimente trebuie să fie un acord deplin. Neperfecta sincronizare dintre suflet și faptă denotă falsitate. (O. Dessila)

— Ne recunoaștem multe cusururi și păcate, dar nu vrem să ni se spună că nu avem dreptate. (J.P.C. de Florian)

— Acceptarea unor limite ale sincerității se includ firesc în natura relațiilor sociale întemeiate pe compromisuri raționale. A nu împărtăși oricînd și oriunde toate cîte le știi și tot ce îți trece prin minte este un act de autocenzură elementară...

— A fi sincer nu e totdeauna ușor; a fi discret nu înseamnă a fi nevolnic. Discreția în raport cu sinceritatea reprezintă un act de cenzură morală, și o dovadă de distincție sufletească. Să știi să eviți demersurile neconvenabile, să nu întrebi și să nu spui ce nu se cuvine, să nu rănești sau să nu tulburi pe altul, să nu te insinuezi în viața lui și să nu încerci sa-ți impui intempestiv părerile, este, fără îndoială, o calitate aleasă în relațiile sociale. Discreția nu se confundă cu disimularea fiindcă ea nu ocolește și nu alterează adevărul. Este doar un atribut al măsurii în complicatele relații dintre oameni și, de aceea în felul ei, o virtute. (O. Fodor)

— Mentalitatea ipocrită a societății noastre iartă mai ușor o faptă vinovată, dacă-i învăluită în pudoare, decît o greșeală, măruntă și inocentă în fond, care-l sfidează. (J. W. Goethe)

— Ia seama la cel ce vorbește în interesul altuia, iscindu-l pe al său. (B. Gracian y Morales)

— **Nici** un om nu poate purta multă vreme două fețe, una pentru el însuși și una pentru alții, fără a ajunge în cele din urmă să nu mai poată deosebi care dintre ele e cea adevărată. **(N. Hawthorne)**

— Sînt preferabile loviturile unui om care te iubește, sărutărilor mincinoase ale celui care te urăște. **(Horațiu)**

— O dezmierdare prealabilă însoțește de multe ori trădările. **(V. Hugo)**

— Sufletul se coboară sub greutatea lucrurilor pe care trebuie să le ascundă.

— Atîția cred că a răspunde altceva înseamnă a răspunde.

— Cu un singur adevăr un om cumsecade își face mai mulți dușmani decît o canalie cu o întreagă viață de minciuni.

— Să te temi de acela care se pocăiește prea des.

— Un om fățarnic are două fețe și nici un obraz.

— Șarpele e odios nu pentru că mușcă, ci pentru că se ascunde ca să muște. **(N. Iorga)**

— Apanaj al bunului simț elementar și, fără îndoială, podoabă etică la fel ca atîtea alte flori morale care cresc și înfloresc în ambianța propice a civilizației și culturii, remarcîndu-se în aria comportamentului nostru de fiecare zi, politețea e o anume convenție. O convenție cu caracter tacit între doi sau mai mulți oameni. Grație acesteia, fiecare își tempereazǎ pînă la moderație măcar ceva din mica sa mare vanitate, în beneficiul celei ce aparține, așișderi, semenilor noștri. **(I. Istrati)**

— Nu e întotdeauna bine să spunem tot ce avem pe inimă, dar să căutăm să n-avem pe inimă decît ceea ce am putea spune. **(P. Janet)**

— Nimic în lume nu se împacă mai prost cu intenția de a susține o cauză dreaptă decît viclenia, ipocrizia și minciuna. **(Imm. Kant)**

— Mîhnirea ascunde deosebite feluri de prefăcătorii; una dintre acestea este aceea de a ne plînge pe noi înșine sub pretextul de a plînge moartea unei ființe iubite; în realitate, plîngem buna părere pe care aceasta o avea despre noi, micșorarea bunurilor noastre, plăcerilor sau considerației ce ni se cuvenea. Astfel, morții au onoarea lacrimilor ce curg pentru cei vii. Spun că este un fel de prefăcătorie, pentru că în asemenea mîhniri ne înșelăm pe noi înșine. Există și o altă ipocrizie, mai puțin nevinovată, pentru că vrea să se impună și celorlalți: mîhnirea anumitor ființe care aspiră către gloria unei dureri decorative și nemuritoare. După ce timpul, care ucide totul, a pus capăt durerilor reale, ele își întețesc plînsul, își alcătuiesc un personaj lugubru, se muncesc să convingă lumea prin fiecare dintre faptele lor că durerea nu li se va sfîrși decît odată cu viața... mai există o speță de lacrimi cu izvoare mai mărunte; plîngem pentru a fi plînși, plîngem, în sfîrșit, pentru a nu păți rușinea de a nu plînge. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Sinceritatea nu înseamnă a spune tot ce gîndești, ci a gîndi tot ce spui. **(H. de Livry)**

— Nu există alt mod de a te apăra de lingușiri, decît acela de a-i face pe oameni să înțeleagă că nu te vor supăra spunîndu-ți adevărul. **(N. Machiavelli)**

— Un om plin de sinceritate răspîndește în jurul lui o aromă care îl caracterizează, îl simți, îl ghicești; tot sufletul lui, tot caracterul se arată pe fața sa, în ochii săi. **(Marcus Aurelius)**

— Nu e sincer cel ce plînge ca să fie consolat, / cel ce plînge fără martori, plînge cu adevărat. **(Martial)**

— Sinceritatea nu este, cred eu, o trăsătură de caracter, ci intensitate, pasionalitate, inteligență. Omul prost este inevitabil ipocrit. **(T. Mazilu)**

— E trist să placi oamenilor sub o mască și să te gîndești că scoțînd-o, vei deveni odios. **(P. Merimée)**

— Se vor găsi puțini oameni care s-ar încumeta să spună pe față ceea ce-l roagă în ascuns pe Dumnezeu. **(M. E. de Montaigne)**

— Iubește omul ca pe tine însuți și urăște oamenii care nu sînt ca ei înșiși.

— Perfidul spune în față numai ceea ce e întors pe dos.

— Pentru o privire ostilă, dar sinceră, le dau pe toate celelalte amabile, dar mincinoase. **(T. Mușatescu)**

— Îmi displace! De ce? — „Pentru că nu-s de înălțimea lui“ — A răspuns vreodată cineva în felul acesta? **(Fr. Nietzsche)**

— Cît poți, caută să fii măcar o clipă tu însuți. **(Omar Khayyam)**

— Nu-mi displac gafele. Ele dovedesc sinceritatea sufletească. Ele sînt garanția comică a bunei noastre credințe. **(J. Renard)**

— Sinceritatea:... efort perpetuu de a-ți crea sufletul așa cum este. **(J. Rivière)**

— E totdeauna un sistem greșit de a voi să citești în inima celorlalți căutînd să ți-o închizi pe a ta. **(J. J. Rousseau)**

— Viclenia este o stare primară; omul primitiv te înșală așa de bine din pricină că se înșală și pe sine.

— Lingușitorul fin se silește să se încredințeze că e pătruns de cel mai adînc respect pentru persoana care-l poate sprijini.

— Cel plin de păcate își îmbracă umilința în haina toleranței și a respectului uman.

— Cel ce vrea să se ascundă, se trădează exagerînd contrariul de ceea ce este. **(H. Sanielevici)**

— Se poate cunoaște totul despre afecțiunile noastre, în afară de forța lor, adică de sinceritatea lor. **(J.-P. Sartre)**

— Să vorbim așa cum gîndim, să gîndim așa cum vorbim, vorbirea să fie în concordanță cu viața noastră. **(Seneca)**

— Poți zîmbi și iar zîmbi și totuși să fii mișel. **(W. Shakespeare)**

— A fi cum ești și a te lăsa văzut direct așa cum ești, constituie secretul realei seducții. **(N. Titulescu)**

— E nevoie de mari posibilități ale minții și ale inimii ca să prețuim sinceritatea cînd ne rănește, sau s-o folosim fără să jignească: puțini oameni sînt destul de înzestrați ca să suporte adevărul și ca să-l spună. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Între egali, lipsa de politețe este o prostie; din partea celor mai sus puși, e o tiranie. **(L. F. de Vega Carpio)**

— Nu putem fi sinceri decît în raport cu gîndul care, lămurindu-se în noi, a devenit obiectiv și prin urmare mai puțin al nostru. Orice sinceritate devine așadar problematică... Există o sinceritate din ușurință. Un scrupul adînc face sinceritatea imposibilă. **(T. Vianu)**

— Fățărnicia este una din cele mai grele arte de care poate să se mîndrească răutatea omenească. **(A. D. Xenopol)**

— Cînd cineva nu îndrăznește să spună ce gîndește va sfîrși prin a nu gîndi ce spune. **(Zenon)**

— Trădarea s-a sprijinit întotdeauna pe ruda ei umilă, fățărnicia. **(St. Zweig)**

Singurătate

— Omul care tînjește spre solitudine are în el ceva de zeu, sau de fiară. **(M. Alemán)**

— Singurătatea, pomana tăcerilor sfîșiate de suspine...

— Singurătate, ochiul tău privește înghețat în ochiul gîndului neîmpărtășit...

— Singurătate, nu te-am voit... Viața hainã, m-a dăruit ție... Tu m-ai cerut vieții...

— Poeți, evitați singurătatea, între oameni e viața. **(G. Bacovia)**

— Omul are groază de singurătate. Și dintre toate singurătățile, singurătatea morală e aceea care-l înspăimîntă mai mult. **(H. de Balzac)**

— *Solitar*, dar *solidar* cu întreaga umanitate. Iată ce mi-ar fi plăcut să fie legea întregii mele vieți. **(A. Baranga)**

— Cînd ești prea mult singur, te înstrăinezi și de tine însuți. Te regăsești devenindu-ți familiar, cînd ești cu alții. **(L. Blaga)**

— A fi singur înseamnă a te învăța cu moartea. **(L. F. Céline)**

— Dacă te temi de furtunile inimii, ferește-te de singurătate. Marile pasiuni sînt solitare.

— Singurătatea întărește puterea sufletului, dar în același timp îl lipsește de orice prilej de a se încerca. Oricine e dăruit cu puteri, dator e să le închine spre folosul semenilor săi.

— Omul nu poate fi fericit decît umblînd pe drumul tuturor. **(R. Chateaubriand)**

— Sînt oameni care duc lumea în singurătatea lor — și sînt alții care își plimbă singurătatea prin lume. **(M. Codreanu)**

— Singur, omul trist, este dușmanul lui însuși și al omenirii. **(B. Șt. Delavrancea)**

— Urăsc indiferența, storurile trase pe geamuri, asprimea și cruzimea izolării. **(I. G. Ehrenburg)**

— Cine poate să mai fortifice singurătatea are încă oameni înlăuntrul lui. **(O. Elytis)**

— Însinguratul să-și trăiască viața și să-și moară moartea. **(S. Kierkegaard)**

— Vai de cel singuratic. *(Vae soli).*

— Singurele lacrimi a căror amărăciune e deplină sînt acelea care nu cad pe pieptul nimănui și pe care nimeni nu le șterge. **(F. de Lamennais)**

— E cumplit să fii silit să te refugiezi în întregime în tine însuți. **(A. Malraux)**

— Omul singuratec, în muțenia lui vede și simte lucrurile în același timp mai șters, dar și mai pătrunzător decît cel ce trăiește în mijlocul mulțimii; gîndurile îi sînt mai grele, mai ciudate și întotdeauna au un iz de tristețe. Imagini și constatări ce ar putea fi ușor îndepărtate cu o privire, un zîmbet sau un schimb de păreri îl preocupă peste măsură, capătă în tăcere proporții, se adîncește, se prefac în eveniment, în aventură, în sentiment. Singurătatea dă naștere originalității, frumuseții îndrăznețe și stranii, creează poezia. Dar în același timp generează absurdul, falsul, disproporționalul și nepermisul. **(Th. Mann)**

— Cu cît te închizi mai mult în tine, cu atît lumea ți se înfățișează deformată de felul tău de a vedea. Ceea ce înseamnă că, în cele din urmă, respingi vremea ta, fiindcă nu mai poți s-o vezi așa cum este ea în realitate. **(H. de Montherlant)**

— Nu-i singur cine este singur, ci e singur cel ce se simte singur. **(A. Moravia)**

— Cînd te simți foarte singur, nu tăcea. Stai de vorbă cu tine.

— Ești singur numai atunci cînd nu mai ai să-ți spui nimic. **(T. Mușatescu)**

— Acei care nu cunosc gustul izolării, nu cunosc nici prețul unei ambianțe, nevoia unui zvon prielnic în jur, animator. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Omul cu sine însuși nu-i totuși niciodată singur: în cel mai intim monolog se aude vocea societății prezente, trecute și viitoare, după cum nici un „mecanism" de determinare socială nu se poate declanșa fără să se pună în mișcare resorturile complexe de structuri dinamice ale persoanei. **(B. Pascal)**

— Toată problema vieții este aceasta: cum să înfrîngi propria singurătate, cum să comunici cu ceilalți. **(C. Pavese)**

— Pentru ca să poată spune „eu", omul trebuie să spună „noi".

— Omul singur nu e mai mult decît un vierme, o licărire de conștiință trecătoare... Numai colectivitatea organizată devine o forță constructivă. Singularizat, omul se pierde, pe cînd într-o colectivitate, orice sforțare își găsește locul ei și toate împreună contribuie la înălțarea fiecărui individ. **(L. Rebreanu)**

— Îmi place singurătatea, chiar cînd sînt singur. **(J. Renard)**

— Singurătatea e poate o forță, dar desigur nu aduce fericire. **(R. Rolland)**

— Singurătatea e anticamera morții. **(O. Șuluțiu)**

— Absoluta, deplina singurătate înseamnă să nu fii nici măcar împreună cu tine însuți. **(M. de Unamuno)**

— Singurătatea este pentru minte ceea ce este dieta pentru corp: fatală cînd este prea îndelungată, deşi necesară. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Există două feluri de oameni: cei care se simt oameni şi au nevoie de oameni şi cei care se simt singuri, şi nu oameni — pentru că cine este cu adevărat singur nu este om. **(P. Valéry)**

— Să iasă omul din coaja însingurării şi să încerce să pătrundă în inima lumii, în loc să facă să intre lumea în inima sa. Orice om care se retrage de lume, care îşi clădeşte o celulă în sine, răneşte lumea. Căci el a fost creat să aparţină lumii. Şi astfel, locul care îi e hărăzit rămîne gol... Fugind de lume, fugi de tine însuţi. **(I. Voronca)**

Soartă, destin, fatalitate — întîmplare; noroc — nenoroc

— Mai mult ne place soarta pe care ne-o croim, decît aceea pe care ne-o aduce timpul.

— Nu se cuvine să ne bizuim nici pe noroc, nici pe ghinion, ci să fim gata oricînd să aruncăm din balast şi să ne lăsăm purtaţi de vînt. Greşelile noastre pier înaintea noastră, să nu le păstrăm îmbălsămate ca pe niște mumii. **(Alain)**

— Trebuie să le socoteşti ca bune pe cele prezente şi să ieşi învingător din orice împrejurare a sorţii, suportînd-o. **(Levinus Ammonius)**

— Trece drept înţelept acela care întîmpină liniştit lucrurile de nestrămutat. **(P. Aretino)**

— Dacă un om are privirea pătrunzătoare şi atentă, va vedea Norocul, deoarece cu toate că este orb, totuşi nu este invizibil. **(Fr. Bacon)**

— **Fiecare om poartă în el, în caracterul şi aptitudinile lui, întreaga-i soartă.**

— **Libertatea politică, liniştea unei naţiuni, însăşi ştiinţa sînt daruri pentru care destinul percepe biruri plătite cu sînge. (H. de Balzac)**

— Adeseori omul îşi provoacă singur nenorocirile, numind destin propria sa neghiobie. **(S. Battaglia)**

— Fatalitatea se bucură de o anume elasticitate care se numeşte libertate omenească.

— Dacă te urmăreşte nenorocul, e că-ţi lipseşte ceva; bagă de seamă ce, şi studiază jocul voinţelor vecine, pentru a-ţi strămuta cu uşurinţă sfera dincolo de hotarele nenorocului. **(Ch. Baudelaire)**

— Omul poartă răspunderea unei lumi ce nu e opera cuiva din afară, ci a lui însuşi, şi în care se înscriu deopotrivă înfrîngerile ca şi victoriile sale.

— Nu trebuie să ne pese decît de viitorul asupra căruia putem avea influenţă, însă trebuie să ne străduim de a ne spori influenţa asupra lui. **(Simone de Beauvoir)**

— Inimile de piatră se încălzesc, dacă le loveşte des, foarte des, ciocanul sorţii.

— Soarta e o prăpastie în care cădem numai dacă privim prea mult în ea. **(L. Blaga)**

— Omul trebuie să se înalţe şi să fie superior puterilor oarbe care îi cîrmuiesc viaţa; chiar în nenorocire trebuie să vegheze ca ceea ce este divin în el să nu moară... divinul în cer şi pe pămînt, omul însuşi trebuie să-l creeze, în asta stă triumful său asupra atotputerniciei universului inert. **(J. Bojer)**

— Necesitatea implicată în misiunea omului guvernează tot ce se întîmplă. **(H. Broch)**

— Depinde de noi înşine dacă ne prăbuşim sub loviturile soartei sau le suportăm cu bărbăţie. **(J. Burckhardt)**

— Fericirea este cea mai mare biruinţă, aceea pe care o dobîndim împotriva destinului ce ne este impus.

— Oamenii au devenit mereu mai conştienţi de destinul lor. Nu ne-am depăşit condiţia, dar o cunoaştem totuşi mai bine. Ştim că trăim o contradicţie, dar şi că trebuie să refuzăm contradicţia şi să facem totul pentru a o îngrădi.

— Destinul uman nu poate fi privit, în ansamblul său, decît în momentul în care existența a încetat. Pentru om, moartea este aceea care îi modelează destinul. **(A. Camus)**

— Norocul neajutat de muncă se risipește iute, și mai bine să nu-l ai decît să-l întrebuințezi prost. **(Fr. Carco)**

— Fără îndoială că soarta e totul, dar ea poate fi intirziată și poate fi chiar împiedicată, dacă nu merge conștient, pe căile ei. Soarta e latentă și facultativă și dacă fără colaborarea ei nu se poate nimic în viață, e cu putință totuși să te folosești de semnele ei... Soarta trebuie consultată. **(G. Călinescu)**

— Norocul îl află doar cel ce nu rămîne locului.

— Soarta îți lasă întotdeauna în mijlocul nenorocirilor o ușă deschisă pe unde să poți scăpa.

— Soarta ne-o facem singuri fiecare, / nici un cuvînt de spus norocul n-are. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Pentru a ajunge la mine, soarta va trebui să se supună întîi condițiilor pe care i le impune caracterul meu. **(S. R. Chamfort)**

— Norocul însoțește curajul.

— Nu numai că norocul însuși e orb, dar de cele mai adeseori îi orbește și pe acela pe care-i îmbrățișează. **(Cicero)**

— Sînt oameni care nu-și simt norocul decît atunci cînd și-l compară cu nenorocul altora.

— Nu norocul e orb, precum se spune, ci oamenii sînt orbi, pentru că nu văd norocul pe care-l lasă de multe ori să treacă pe lîngă ei. **(M. Codreanu)**

— Destinul nostru omenesc ne dă cu o mînă ceea ce ne-a luat cu alta. Viața ne duce la țintă, mai adesea, după ce am rătăcit pe poteci ce nu erau ale noastre, sau după ce, cu bună-știință, am căutat norocul acolo unde nu era.

— Fatalitatea, cînd o vedem oriunde, e sigur o formă a neputinței noastre. **(P. Constantinescu)**

— Un om este viu atît timp cît își păstrează nealterată capacitatea de a protesta...

— Activitatea politică și socială, la fel ca și activitatea religioasă sau creația artistică, este, în ultimă instanță, un protest împotriva condiției noastre de muritori. **(O. Cotruș)**

— Nu cred într-un destin ce ne-ar fi impus din afară și din ghearele căruia nu putem scăpa. La ce ar folosi atunci strădania, munca și buna noastră voință? Trebuie să ne luăm singuri răspunderea faptelor și a acțiunilor noastre. **(Cecilia Cuțescu-Storck)**

— Bărbăția micșorează loviturile soartei.

— Oamenii și-au alcătuit un ideal al hazardului pentru a-și scuza propria lor imprudență. Rareori luptă hazardul împotriva înțelepciunii, și oamenii cu minte pătrunzătoare știu să îndrepte pe drumul bun împrejurările vieții. **(Democrit)**

— Trebuie să respingem părerea vulgară că există în afară de noi o soartă care face ca lucrurile să se întîmple ori să nu se întîmple după bunul său plac. **(R. Descartes)**

— Ești o ființă de plîns, dacă nu-ți închipui că te poți ridica deasupra soartei. **(D. Diderot)**

— „Noroc" — ăsta-i numele pe care cei slabi îl dau curajului. **(G. Duhamel)**

— Destinul:... o limită...; tot ceea ce ne mărginește, noi numim Destin. **(R. W. Emerson)**

— Omul este mai tare decît destinul. **(G. Enescu)**

— Norocul, ca și roadele toamnei, trebuie cules la timpul lui. **(Epictet)**

— Viitorul nici nu se află cu totul în mîinile noastre, nici nu scapă complet voinței noastre. **(Epicur)**

— Unii oameni, neputînd să-și realizeze unele planuri din pricina slăbiciunilor, învinovățesc împrejurările.

— O! Zeus... te îngrijești tu de oameni? Sau pe nemeritat ai numele acesta, pe cînd hazardul guvernează toate treburile omenești. **(Euripide)**

— Fatalitatea ne zdrobește... dar spiritul uman poate reacționa împotriva fatalității. **(E. Fauget)**

— Este un privilegiu faptul de a ajuta omul să-și suporte destinul, înălțîndu-i sufletul, reamintindu-i curajul,

onoarea, mîndria, compasiunea şi spiritul de sacrificiu care au constituit măreţia trecutului său... Cred că omul nu se va mulţumi numai să suporte. El va birui. El este nemuritor nu pentru că, singur între toate creaturile, are o voce care nu poate fi stinsă, ci pentru că posedă un suflet şi simţul compasiunii, sacrificiului şi îndurării. **(W. Faulkner)**

— Fatalitatea nu există decît din slăbiciunea oamenilor. **(J. Giraudoux)**

— Norocul oamenilor e adesea cel mai mare duşman posibil, fiindcă îi face să devină de cele mai multe ori răi, uşuratici, obraznici. De aceea e mai grea încercarea pentru un om să reziste norocului decît nenorocirilor. **(Fr. Guicciardini)**

— De-ţi dau înţelepciunea şi soarta ajutor / atuncea orice faptă se termină cu spor. **(S. M. H. Hafez)**

— Tu poate ai / acuma chiar destinul tău în mînă / şi-l poţi întoarce cum ţi-ar fi pe plac! / Oricare om trăieşte-o clipă cînd / acel ce steaua i-o îndrumă / îi trece frîul. Însă ce păcat /, că nimeni nu cunoaşte clipa, care / e poate cea de-acum ce piere-n zbor. **(Ch. Fr. Hebbel)**

— Cel căruia destinul i-a vorbit răspicat, are şi el dreptul să vorbească răspicat destinului. **(Fr. Hölderlin)**

— Neprevăzutul,... acel arogant nu ştiu ce, în mîinile căruia omul este o jucărie. **(V. Hugo)**

— Modul în care un om îşi acceptă destinul este mai important decît însuşi destinul. **(W. von Humboldt)**

— Experienţa nu este ceea ce i se întîmplă unui om; ea reprezintă ceea ce face un om cu ceea ce i se întîmplă. **(A. Huxley)**

— Decă, apucînd pe un drum, ţi-ai rupt un picior, nu regreta că n-ai apucat pe un altul, căci nu ştii dacă nu ţi le rupeai pe amîndouă. **(G. Ibrăileanu)**

— Fiecare pune cîştigul în seama vredniciei lui, iar paguba în seama norocului.

— Un noroc prea mare e ca soarele secetei.

— Calul norocului e bun, cu o condiţie; să-l laşi tu înainte de a te trînti el. **(N. Iorga)**

— O, Zeiţă a Norocului, deşartă e puterea ta divină, cînd ni-i dată înţelepciunea. Noi, da, numai noi te facem, prin dorinţe nesăbuite, Zee-atotstăpînitoare şi te aşezăm în ceruri. **(Iuvenal)**

— Am înţeles că prin acţiunea mea pot schimba cîte ceva, oricît de puţin, din ceea ce mă înconjoară. **(B. de Jouvenel)**

— Hazardul...: necunoaşterea cauzelor. **(J. B. de Lamark)**

— Norocul pare deosebit de orb acelora pe care nu-i atinge. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Sîntem făuritorii propriului nostru destin: ne ridicăm şi cădem prin noi.

— Soarta noastră nu e în împrejurările din afară, cum se crede, ci în noi, în caracterul, în voinţa noastră; ne clădim destinul pe care îl dorim şi îl merităm. **(E. Lovinescu)**

— Fiecare faptă a unui om sau a unui grup de oameni are repercusiuni asupra destinelor lor viitoare; destinul lor depinde în mare măsură de direcţia în care acţionează ei în circumstanţele istorice date. **(G. Lukács)**

— Pentru a-ţi surîde soarta, trebuie să reprezinţi tu o valoare... asupra căreia să zăbovească chiar şi o singură şansă... Eşti fiul împrejurărilor tale. **(A. Lwoff)**

— Norocul este arbitrul unei jumătăţi din activitatea umană lăsîndu-i pe indivizi să se lupte singuri pentru cealaltă jumătate. **(N. Machiavelli)**

— Nimic nu este în chip aievea întîmplător; totul are o cauză bine determinată; atîta doar că nu ne dăm seama de ea întotdeauna...

— Ceea ce noi numim hazard este o necesitate de care nu ne-am dat încă seama. De aceea se poate spune că un om este cu atît mai cult, cu cît hazardul se transformă în mai mare măsură pentru el în necesitate. **(T. Maiorescu)**

— Un zar aruncat nu va aboli niciodată hazardul. **(Mallarmé)**

— Cel mai mare mister nu-i faptul că sîntem aruncaţi între profunzimea materiei şi cea a aştrilor; ci că, în

această temniță, noi scoatem din noi înșine imagini destul de puternice pentru a nega neantul nostru...

— Toată arta este lupta împotriva destinului, împotriva conștiinței a ceea ce poartă cosmosul ca indiferent față de om și amenințător: pămîntul și moartea.

— Destinul e mai complex decît logica lui.

— Ce este soarta omenească dacă nu o viață de efort pentru a-l uni pe Om cu Universul? **(A. Malraux)**

— Norocu-i nestatornic și zboară ca un fum. / Cu brațele amîndouă păstrează-l lîngă tine; / te părăsește adesea oricît de strîns l-ai ține. / Fii înțelept și ascultă ce-ți spun prietenește; / e prea tîrzie viața de mîine; azi trăiește!

— Multora le-a dat norocul prea mult, nimănui destul. **(Martial)**

— Nu norocul cîrmuiește universul, ci legea cea aspră a cauzalității, care leagă fiecare faptă de urmările sale cu o neînduplecată consecință. **(S. Mehedinți)**

— Nu e om pe care Norocul să nu-l fi cercetat măcar o dată în viață. Dar dacă nu-l găsește pregătit să-l întîmpine, intră pe ușă și iese pe fereastră.

— Nimic nu e mai trist ca mîngîierea scoasă din necesitatea răului, din inutilitatea remediilor, din fatalitatea destinului, din ordinea providenței și din nefericirea speciei umane. E o bătaie de joc să vrei să alini o suferință prin considerația că omul s-a născut nefericit. **(Ch. Montesquieu)**

— **Eu singur voi fi unealta propriului meu destin. (H. de Montherlant)**

— Cu cît ne dăm seama mai repede că destinul e în mîinile noastre și nu în stele, cu atît mai bine. **(A. Munthe)**

— Ființa noastră nu mai e suspendată de o gogoriță-destin: sîntem agățați de o infinitate de mici ponderi în interdependență și putem contribui și noi la decizia de ansamblu.

— Omul... Această ființă la fel de capabilă de canibalism ca și de critica rațiunii pure... nu acționează

întotdeauna conform cu ceea ce este, ci devine, se identifică cu ceea ce face. **(R. Musil)**

— Părerea pe care ne-o făurim despre însemnătatea soartei noastre vremelnice e fără îndoială pentru amorul nostru propriu. E mai ales mîngîietoare pentru mizeria noastră, și nu găsesc nimic rău să te străduiești în acest scop. **(Ch. Nodier)**

— De vitregia soartei ai dreptul să te plîngi, / făr-a boci. Bărbații, așa au să se poarte, / căci lacrima-i un lucru lăsat pentru femei. **(Pacuvius)**

— Acei ce nu găsesc norocul, sînt acei ce nu știu să-l cheme cu destulă tărie sînt acei cărora le lipsește credința... Să nu te îndoiești nici un moment că viața ta nu va fi ceva frumos și bun cum vrei să fie, cum trebuie să fie. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Destinul... etern și abstract țap ispășitor al slăbiciunilor omenești. **(G. Papini)**

— Hazardul:... primul-ministru al norocului. **(B. Pascal)**

— Norocul ajută numai mințile pregătite. **(L. Pasteur)**

— Înțelepciunea destinului este de fapt propria noastră înțelepciune. Pentru că noi o întovărășim cu o neîncetată conștiință de ceea ce în adîncul sufletului nostru am consimțit să facem. Orice tentații ne-ar încerca, nu ne înșelăm niciodată. Acționăm întotdeauna în sensul destinului. Cele două lucruri sînt unul singur.

— Am venit pe lume ca să transformăm destinul în libertate. **(C. Pavese)**

— Fiecare este făuritorul propriei sale soarte. **(Plautus)**

— Cheamă norocul, dar dă și din mîini. **(Plutarh)**

— A ne aminti de nenorocirile care au lovit pe alți oameni este o sursă evidentă — și desigur singura — din care putem să ne tragem curajul de a învăța să suportăm vicisitudinile soartei. **(Polibiu)**

— Nu există alt noroc pe care să te poți bizui decît acela pe care îl smulgi singur din mîinile sorții. **(H. Pontoppidan)**

— Nu trebuie să crezi niciodată că ești apărat prin armele destinului; mai bine luptă împotriva lui cu ale tale proprii. Destinul nu dăruiește arme. **(Poseidonios)**

— Destinul orb nu e atotputernic, hotărîrile lui pot fi smulse, fulgerul intuiției noastre îl poate abate din mersul lui implacabil. Și, odată înfrînt, el cedează mereu netezindu-ți drumul, nu fără a-ți lăsa în conștiință de fiecare dată o spaimă, semn că nu te va proteja la infinit. **(M. Preda)**

— Norocul este ca o sticlă: cu cît strălucește mai mult, cu atît se sparge mai repede. **(Publilius Syrus)**

— Tragicul se caracterizează prin existența unei mari și unitare personalități, care este în conflict cu o forță egală, cu un lanț de nenorociri care vin inevitabil din exterior sau interior, cu care se dă o luptă pentru afirmare de valori și depășire a moralei curente, ajungîndu-se la deznodămîntul nefavorabil pentru erou. **(M. Ralea)**

— Destinul individual... dobîndește înțeles prin contopirea lui în destinul neamului întreg din care face parte. **(C. Rădulescu-Motru)**

— Cît timp nu te resemnezi, ești mai tare decît soarta.

— Soarta nu este mai puternică decît curajul senin cu care o privești în față. Dacă nu-i mai poți rezista, poți să te omori. E bine să știi acest lucru, dar este tot atît de bine să știi că nu ești de tot pierdut atît timp cît mai ai viață în tine. **(E. M. Remarque)**

— Dacă ar fi să ne gîndim la tot norocul pe care l-am avut fără să-l merităm, n-am îndrăzni să ne mai plîngem de nenoroc.

— „Nu putem face ce vrem", spunem deseori, cînd ar trebui să spunem „Nu facem ce putem".

— Oare avem un destin? Sîntem oare liberi? Ce nenorocire că nu știm! Ce de nenorociri dacă am ști!

— Ghinionul nu se înverșunează decît împotriva prostiei. **(J. Renard)**

— Trebuie să ieși în întîmpinarea destinului, să-l cauți și să-l ajuți. **(W. Reymont)**

— Ceea ce numim destin își are originea nu în afară, ci înăuntrul indivizilor **(R. M. Rilke)**

— Soarta nu-i niciodată potrivnică îndrăznelii. **(F. de Rojas)**

— Numai rațiunea omului împiedică lumea de a fi mînată de fatalitate. **(J. Romains)**

— Istoria ne arată că progresul, atît cît a putut fi realizat pînă azi, e răsplata luptei necurmate pe care a dus-o omul spre a se elibera de sub legea fatalității. **(D. D. Roșca)**

— Nu există o fatalitate exterioară. Dar există o fatalitate interioară; vine o clipă în care descoperi că ești vulnerabil, și atunci erorile te îmbie ca o amețeală. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Fiecare este făuritorul propriului său destin. **(Sallustiu)**

— Hazardul:... un farsor de geniu. **(A. Samain)**

— Ideea pe care n-am încetat niciodată s-o dezvolt este aceea că, la urma urmelor, individul este responsabil totdeauna de ceea ce s-a făcut din el — chiar dacă el nu poate face nimic altceva decît să-și asume această responsabilitate. **(J.-P. Sartre)**

— Natura *determină* destinația omului, dar lasă împlinirea ei *pe seama voinței acestuia.*

— Nu se află întîmplări! / Iar ce ne pare-o oarbă întîmplare, / purcede chiar dintr-un adînc izvor.

— Ce-i oare întîmplarea decît piatra ce prinde viață-n mîna unui sculptor? De providență-i dată întîmplarea, dar omul trebuie să o mînuiască... **(Fr. Schiller)**

— Ceea ce numesc oamenii soartă, nu e de obicei decît prostia lor. **(A. Schopenhauer)**

— Virtutea nu constă în a avea frică în fața vieții, ci în vrerea de a te împotrivi loviturilor sorții, în putința de a nu da înapoi.

— Nu există vînt favorabil decît pentru cel care știe în ce direcție se îndreaptă. **(Seneca)**

— Adesea cei buni sînt nenorociți și cei răi fericiți; în virtutea acestei argumentări, deducem că nu există providență. **(Sextus Empiricus)**

— Cînd soarta vrea să-i fericească pe oameni, îi privește cu-ncruntare. **(W. Shakespeare)**

— Providenței îi place să fie provocată. Acesta este secretul oamenilor care reușesc. **(G. B. Shaw)**

— Prilejul, / e marele cîrmaci al faptei omenești. **(Sofocle)**

— Destinul:... libera noastră voință. **(O. Spengler)**

— Cine alege pe oamenii care au puterea să sufere? Căci nenorocirile cad numai pe umerii care le pot duce. Așa că întîmplarea teribilă, căreia îi zicem destin, e un omagiu de bărbăție, desigur împovărător, dar nu mai puțin selectiv. **(Vl. Streinu)**

— Destin:... nume dat unei cauze necunoscute. **(A. Suarès)**

— În nenoroc, a fi demn înseamnă întotdeauna că ai un suflet ales. **(E. Sue)**

— Fortuna-i ba fecundă, ba e stearpă și are nestatornicia mării... / Izbînda azi îți dăruie prea repede, / iar mîine vrea restriștei să te lepede.

— Cu mintea, cu puterea și cu arta/ să-nfrîngem vitregiile fatale. / Eroul și-nțeleptul, deseori, / își sînt norocului făuritori. **(T. Tasso)**

— Norocul ajută pe cei puternici.

— E bine-n fața sorții să mă țin dîrz. **(Terențiu)**

— Soarta este scuza celor slabi și opera celor tari. **(N. Titulescu)**

— Întîmplarea: învățătorul neghiobilor.

— Cu cît ai mai mult noroc, cu atît trebuie să te bizui mai puțin pe el. **(Titus Livius)**

— Soarta noastră stă în propriile noastre mîini. **(A. J. Toynbee)**

— Darurile norocului și ale naturii nu sînt atît de rare ca arta de a te folosi de ele. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Cred că destinul conduce jumătate din viața fiecărui om, iar Caracterul cealaltă jumătate.

— De poți, fă totul ca sufletu-ți s-ajungă / prin viață, cu silință și cugetare lungă, / pîn-la înalta treaptă de stoică mîndrie... Energic du-ți într-una povara vieții-n spate, / pe drumul unde soarta te cheamă. **(A. de Vigny)**

— Norocul? De cînd alergi după el, ți-l făceai singur. **(Al. Vlahuță)**

— Omul a devenit maestrul destinului său; el însuși a creat rînd pe rînd succesul sorții și reversul acesteia. **(C. Fr. Volney)**

— Cei care se plîng de noroc, adesea nu au să se plîngă decît de ei înșiși. **(Voltaire)**

— Destinul trebuie să-l modelezi. **(J. Wassermann)**

— Soarta, întotdeauna capricioasă și uneori ironică, împletește cu malițiozitate tragicul cu comicul.

— Cred că numai acela trăiește cu adevărat care-și trăiește soarta ca pe o taină. **(Șt. Zweig)**

Speranță (nădejde) — desperare (deznădejde)

— Nu pierdeți din vedere că nădejdea nu ține decît de voință, întemeiată fiind pe ce faci dacă voiești, asemenea păcii și dreptății, pe cînd deznădejdea se aciuiază și se întărește cu de la sine putere, fiindcă a apucat să fie. **(Alain)**

— De puține lucruri mai are nevoie cel prăbușit de pe culmea speranțelor sale.

— Nu-ți poți păstra credința, dragostea, toată ființa ta intimă, fără speranță. **(H. de Balzac)**

— Speranța: surîsul nenorocirii. **(H. Barbusse)**

— În sufletul omenesc licărește de obicei speranța, care ne face să credem că întîmplările defavorabile sînt pentru alții, iar cele avantajoase sînt pentru noi. **(C. Beccaria)**

— Speranța: cea mai mare și mai dificilă victorie pe care un om poate să o obțină asupra sufletului său. **(G. Bernanos)**

— Este important să învățăm să sperăm. Munca ei (a speranței) nu cunoaște resemnarea, este îndrăgostită de reușită, nu de eșec...

— Suprapusă fricii, speranța nu este nici pasivă, ca aceasta, nici claustrată într-un neant...

— Afectul speranței pornește din interior spre exterior, dăruiește oamenilor amploare, nu-i închistează; ea nu știe niciodată îndeajuns ce-i face pe oameni să năzuiască în sinea lor, care le sînt aliații în afară.

— Efortul împotriva angoasei vieții și a manevrelor fricii se îndreaptă împotriva celor ce le răspîndesc pe acestea, fiind un efort în mare parte ușor de identificat, căutînd în omenire ceea ce ajută omenirea, ceea ce este de găsit. **(E. Bloch)**

— Nădejdile cînd ți-au murit, / cu sufletul pustiu rămîi. **(G. G. Byron)**

— Remarcabil în om nu este că nădăjduiește, ci că își învinge deznădejdea, sau o uită.

— Deznădejdea înseamnă a nu cunoaște motivele pentru care lupți, și dacă într-adevăr trebuie să lupți. **(A. Camus)**

— Cît de sterilă e o viață fără iluzii, fără speranță.

— Cînd avem un sentiment fără speranță, o mare speranță ne mai rămîne: că niciodată nu-l vom pierde. **(I. L. Caragiale)**

— O nădejde îndoielnică este de preferat unei dezamăgiri sigure. **(Celsus)**

— Găsești puteri noi în chiar slăbiciunea ta... Soarta-ți lasă totdeauna cîte o portiță la vreme de cumpănă. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Trebuie să trecem peste dezamăgirile noastre, în asta constă arta de a trăi. **(A. J. Cronin)**

— În fața nenorocirilor care nu au remediu, omul puternic găsește întotdeauna refugiu în convingerea că nu este nici un rău atît de mare, încît să nu poată fi depășit de o și mai mare speranță. **(E. De Marchi)**

— Cînd nădejdile noastre de-abia înmugurite sînt nimicite de un vînt hain, fără putință de a învia, sîntem parcă mai porniți să ne închipuim cît de frumoase flori ar fi putut da ele dacă ar fi fost lăsate să înflorească. **(Ch. Dickens)**

— Într-o inimă plină de cea mai adîncă deznădejde nu mai încap alte emoții. **(Al. Dumas-tatăl)**

— Viața se cere lungită cu înalte speranțe. **(Eschil)**

— Nenorocirea ostenește: vînturile nu suflă mereu cu aceeași turbare; norocul fericiților are un sfîrșit. Totul trece, totul se schimbă; omul cu sufletul întreg se încrede pînă la urmă în speranță. Deznădejdea este lașitate. **(Euripide)**

— Nu întoarce, din lașitate, spatele desperării. Străbate-o. Dincolo de ea se cuvine să ne regăsim motiv de speranță. Mergi drept înainte. Treci peste ea. De cealaltă parte a tunelului vei da iar de lumină. **(A. Gide)**

— E de temut cel care n-are nimic de pierdut. **(J. W. Goethe)**

— Fără speranță e imposibil să găsești ceva de nesperat. **(Heraclit)**

— Dați-mi o speranță și voi construi un univers. **(A. Huxley)**

— Unde e viață e și speranță. **(H. Ibsen)**

— După furtunile sufletești ca și după ale naturii, învie flori ce le credem uscate. **(N. Iorga)**

— Nimeni nu disperă cît timp mai există îndoială. **(J. P. Jacobsen)**

— Speranța: ...împrumut făcut fericirii. **(J. Joubert)**

— Deznădejdea este granița unde se întîlnește într-o egală neputință furia unui egoism cuprins într-o lașă înfricoșare și temeritatea unui spirit de o încăpățînare orgolioasă. **(S. Kierkegaard)**

— Nădejdea și teama sînt nedespărțite; nu există teamă fără nădejde și nădejde fără teamă... nu sintem

niciodată atît de nefericiți pe cît credem, nici atît de fericiți pe cît sperasem... Speranța, mincinoasă cum este, are cel puțin avantajul de a ne duce la capătul vieții pe un drum plăcut. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

Indoiala e un răspuns dat speranței. **(Lautréamont)**

— **Nu există situație oricît de disperată din care să nu se poată ieși, și să nu existe o cale de scăpare, o speranță. Și atunci cînd vrei și dorești aprig să ajungi la țelul pe care-l visezi, pînă și cea mai slabă și deșartă speranță îți apare demnă de luat în seamă. (N. Machiavelli)**

— Speranța oamenilor înseamnă rațiunea lor de a trăi și a muri. **(A. Malraux)**

— Natura, care a stabilit diferitele grade de putere și de slăbiciune printre oameni, a egalat adesea slăbiciunea cu forța, prin desperare. **(Ch. Montesquieu)**

— **Cînd te uiți îndelung într-un abis, abisul se uită și el la tine. (Fr. Nietzsche)**

— Viața nu mai are rost cînd speranța sau încrederea lipsește. Trebuie să mergi înainte... deoarece cînd totul s-a prăbușit și cînd sufletul dobîndește certitudinea că nimic nu mai folosește la nimic, că a ajuns la limită poate, îți spui: la ce bun? **(Th. Pallady)**

— Omul disperat găsește în însuși adîncul disperării sale noua temelie pe care se va ridica deasupra văii plîngerii: după orgia durerii, răsare din nou, din amara frămîntare, posibilitatea unei bucurii. **(G. Papini)**

— Nu trebuie să spunem nici în glumă că sîntem descurajați, pentru că s-ar putea să ne luăm în serios. **(C. Pavese)**

— Deznădejdea învață pe încetul să se prefacă în resemnare. **(Cezar Petrescu)**

— ...Forța unui om de a îndura suferința e imensă și n-ar fi dacă noi resurse de speranță, care nasc în sufletul uman ca un val îndată ce valurile precedente s-au sfărîmat de țărm, n-ar țîșni din adîncuri și nu ne-ar face iarăși puternici. **(M. Preda)**

— **Niciodată nu trebuie să-ți duci dușmanul la deznădejde, pentru că la asemenea cumpănă, nevoia îi multiplică puterile și mărește bărbăția ce pînă atunci pregetase și șovăise, și nu-i alt mai potrivit remediu pentru niște oameni năuciți și zdrobiți decît să nu mai tragă nădejde.** Cîte victorii n-au fost smulse de biruiți din mîinile biruitorilor, cînd aceștia nu s-au oprit unde se cuvine. **(Fr. Rabelais)**

— Desperarea e cutezătoare și nu cunoaște obstacole. **(G. Rovani)**

— Fără speranță, omul cedează puterii zeilor. **(Fr. Schiller)**

— E foarte primejdios să ai de-a face cu oameni deznădăjduiți. **(W. Scott)**

— Orice om care se hrănește cu o nădejde, trăiește, se agață de viață, cu toate puterile și trăiește. **(Z. Stancu)**

— Nu-ți trimite nădejdea să zboare alături de vulturi, ca să n-ajungă a scurma pămîntul laolaltă cu viermii. **(J. Steinbeck)**

— Nu spera prea mult și nu te teme deloc. **(A. Ch. Swinburne)**

— **Speranța îl însuflețește pe înțelept**, dar îl momește pe îngîmfat și nepăsător, care se bizuie prostește pe făgăduințele ei.

— Puține nenorociri sînt fără leac; desperarea e mai amăgitoare decît speranța.

— Răbdarea este arta de a spera. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Speranța, ca și credința, n-are nici o valoare dacă nu e însoțită de curaj; nu are nici o valoare dacă nu e ridicolă. Înfrîngerea speranței nu duce la desperare ci la resemnare. Resemnarea celor care au nutrit speranțe, menține ceva din puterea speranței. **(Th. Wilder)**

— Tocmai din cele mai adînci abisuri ale deznădejdii izbucnește în chipul cel mai înverșunat strigătul pătruns de panică al lăcomiei de viață. **(St. Zweig)**

Spirit, ironie — cinism, sarcasm

— Ironia este punctul acela straniu în care descoperim că tot ceea ce ţine de duh e zădărnicie. **(Alain)**

— Cel care are o înclinare spre ironie, încît îi face pe ceilalţi să se teamă de spiritul său, trebuie să se teamă de memoria lor. **(Fr. Bacon)**

— Cinic:... păcătos care, din cauza unei viziuni vinovate, vede lucrurile aşa cum sînt, şi nu cum ar trebui să fie. **(A. G. Bierce)**

— Cinicul este un om care gîndeşte la nivelul animalului din sine. Cinicul, oricît de spiritual ar fi, rămîne un sub-om. **(L. Blaga)**

— Oamenii cu adevărat de spirit glumesc mult mai mult pe propria lor socoteală, decît pe socoteala altora.

— Dintre dispoziţiile sufleteşti, cea mai duioasă îmi pare ironia — şi cea mai ironică, duioşia. **(M. Codreanu)**

— Umorul este ironizarea omului de către el însuşi. **(P. Comarnescu)**

— Cînd nu izvorăşte dintr-o atitudine etică, satira este o poziţie spirituală de inteligenţă lucidă. **(P. Constantinescu)**

— Ironia e un excitant preţios: mai curînd decît o învinuire, ne sileşte să ne facem examenul de conştiinţă. **(G. Duhamel)**

— Fără ironie lumea ar fi ca o pădure fără păsări; ironia este veselia reflecţiei şi bucuria înţelepciunii. **(A. France)**

— M-au atras întotdeauna părerile neconformiste, extremele ocolişuri ale gîndurilor, divergenţele. Fiecare spirit nu mă interesează decît prin ceea ce-l face să se deosebească de celelalte. **(A. Gide)**

— Spiritul:... singurul lucru pe care-l găseşti cu atît mai puţin cu cît îl cauţi mai mult. **(Ch. Fr. Hebbel)**

— Spiritul este ca şi sănătatea: cînd o ai, nici n-o bagi în seamă.

— Numai prin faptul că există mulţi proşti, s-a creat cuvîntul „om de spirit". **(Cl. A. Helvetius)**

— Doar cel aflat la ananghie ştie ce este spiritul. **(A. von Hofmannstahl)**

— În pădurile primitive — ciomagul; în societate — sarcasmul. Expresia fizică a sentimentului, aceeaşi: arătarea caninilor. **(G. Ibrăileanu)**

— În lipsa geniului, de cel mai bun gust este ironia. **(Alex. Ivasiuc)**

— Trebuie să fii într-adevăr lipsit de duh dacă dragostea, răutatea şi nevoia nu te fac să-l găseşti. **(J. de La Bruyère)**

— Adesea, acela care ia toate în bătaie de joc, suferă şi moare din pricina propriei sale ironii. **(J. Lemaitre)**

— Ironia este felul cel mai rafinat de a expune defectele altora. **(J. Locke)**

— Ironia e grăuntele de sare, datorită căruia mîncarea capătă gust. **(Th. Mann)**

— Spiritualul:... e cel ce are destul spirit pentru a se abţine de a avea prea mult. **(A. Maurois)**

— Puteţi fi siguri că orice om care lasă cu mărinimie pe alţii să se veselească pe seama lui, are mai multe însuşiri alese decît vă închipuiţi. **(H. Melville)**

— Cinicul poate fi fericit numai dacă face ca lumea să pară celorlalţi la fel de pustie cum i se pare lui. **(G. Meredith)**

— Satira adevărată e ca acul. Înţeapă nu ca să împungă, ci ca să coase. **(T. Muşatescu)**

— Ironia este rezolvarea unei perplexităţi. **(P. Pandrea)**

— Deosebire dintre spirite: Cu cît cineva are mai mult spirit, cu atît găseşte mai mulţi oameni originali. Omul de rînd nu vede prea mari deosebiri între ceilalţi. **(B. Pascal)**

— ...Prostia nu ocoleşte în general pe nimeni, dar... ne salvăm adesea luînd-o în deridere la ceilalţi şi acceptînd cu umor că nici noi înşine nu facem excepţie. **(M. Preda)**

— Ironia e o ură uşoară îndreptată în contra unor oameni pe care îi iei în serios. **(M. Ralea)**

— Umoristul e un om de bună dispoziţie amară.

— Ironia e pudoarea umanităţii.

— Ironia e mai degrabă un joc al spiritului. Umorul ar fi mai degrabă un joc al inimii, un joc al sensibilităţii.

— Învaţă să surîzi cînd un om de spirit îţi ghiceşte micile ticăloşii.

— Ironia nu usucă: arde numai buruienile. **(J. Renard)**

— Ţeapa spiritului, aşijderi unui creion, trebuie ascuţită fără încetare. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Ironia zîmbitoare... A căuta partea ridicolă a lucrurilor înseamnă a le descoperi latura slabă şi ilogică. A-ţi bate joc de primejdiile ce pîndesc sufletul înseamnă să te pregăteşti a le înfrunta...

— A te ironiza pe tine însuţi înseamnă a te feri de boala stupidă a amorului propriu exagerat...

— Oamenii care nu glumesc niciodată posedă o vanitate puerilă şi insuportabilă. **(George Sand)**

— Naţiunile mai înclinate către poezie decît către gîndire se dăruie mai curînd bucuriei care îmbată decît ironiei filozofice. Se ascunde ceva trist îndărătul glumei întemeiate pe cunoaşterea oamenilor; veselia cu adevărat inofensivă izvorăşte numai din imaginaţie. **(Doamna de Staël)**

— Ce e un cinic? Un om care cunoaşte preţul tuturor lucrurilor, dar nu cunoaşte valoarea nici unuia. **(O. Wilde)**

Stăpînire de sine – mînie

— Obişnuieşte-te să devii stăpînul înclinaţiilor tale. **(M. Arnold)**

— Spiritele neliniştite şi foarte impulsive fac adesea impresia unei solidităţi, a unei linişti şi stăpîniri de sine uimitoare; fîntîni săritoare, care, privite mai de departe, apar ca nişte columne solide de marmură. **(L. Blaga)**

— Dacă vrea puternic să fie oricine, / să se stăpînească mai întîi pe sine. **(Boethius)**

— Sînt o întreagă lume mică: stăpîn, deci, de-mi voi fi, voi fi stăpîn al lumii-ntregi. **(P. Calderon de la Barca)**

— Este greu să lupţi împotriva inimii tale, dar este treaba bărbatului să triumfe în această luptă. **(Democrit)**

— Nu există suflet oricît de slab care să nu poată, dacă este bine condus, să dobîndească o putere absolută asupra pasiunilor sale. **(R. Descartes)**

— Să faci ceva în clipa de mînie înseamnă a te sui pe o corabie în timp de furtună. **(R. Dodsley)**

— Fereşte-te de mînia omului răbdător. **(J. Dryden)**

— Cei mai buni oameni sînt aceia care sînt cei mai severi faţă de sine şi care iartă altora chiar şi ceea ce nu şi-ar ierta niciodată lor înşişi. **(I. Dučić)**

— Mînia:... ură deschisă şi trecătoare. **(Ch. P. Duclos)**

— „Emoţiile lui nu erau niciodată atît de puternice ca să nu le poată stăpîni". E un lucru cu care unii se laudă, fără să recunoască că această stăpînire de sine ei o datorează adesea nu puterii de caracter, cît unei anumite sărăcii de temperament. **(A. Gide)**

— Adesea îmi vine să-mi asemăn sufletul cu o mare închisoare în care patimile bîntuie sistematic în umbră şi scutură zăbrelele, ca nişte criminali zăvorîţi. Cu cîtă mulţumire mă gîndesc în astfel de clipe că lacătele sînt închise şi toată zbuciumarea asta e închisă. **(O. Goga)**

— Nu este suveranitate mai mare decît aceea peste sine însuşi şi peste propriile pasiuni. **(B. Gracian y Morales)**

— Este lucru foarte anevoie să te poţi stăpîni şi să poţi pune frîu poftelor tale cînd ai puterea la îndemînă. **(Herodian)**

— Mînia e o nebunie scurtă. **(Horaţiu)**

— Sînt oameni care se împietresc pentru a părea de marmură.

— Sînge rece nu înseamnă inimă rece.

— Mînia e o armă cu două tăişuri, care iese zgîriindu-şi teaca.

— Nu întuneca cerul altora cu supărarea ta. **(N. Iorga)**

— Cel care cunoaște pe alții, e tare; cel care se cunoaște pe sine, e puternic. **(Lao-Tzi)**

— Fii necruțător față de tine însuți dacă nu vrei ca alții să fie necruțători cu tine. **(Leonid Leonov)**

— A te lupta cu tine însuți, este lupta cea mai grea; a te învinge pe tine însuți, e biruința cea mai frumoasă. **(Fr. Logau)**

— Sensul vieții stă în stăpînirea deplină de sine. **(A. Malraux)**

— Să te stăpînești neîncetat, în toate împrejurările; același gînd, în ciuda nestatorniciei lucrurilor și a oamenilor; să rămîi credincios legii tale lăuntrice. **(H. Mann)**

— A birui în viață înseamnă întîi a te birui pe tine. **(Gib. I. Mihăescu)**

— **Noi simțim totdeauna că am putea să ne opunem unor anumite forțe și, dacă n-am face-o ar fi o umilire a mîndriei, a demnității noastre și a rîvnei noastre către perfecțiune. (J. St. Mill)**

— Mă simt mai mîndru de victoria obținută asupră-mi atunci cînd am cedat rațiunii adevărului, decît de victoria cîștigată asupra slăbiciunii altuia. **(M. E. de Montaigne)**

— Orice om poate înfrunta nespus de multe, cîtă vreme se poate înfrunta pe sine. **(Axel Munthe)**

— Se poruncește celui ce nu știe să se supună lui însăși. **(Fr. Nietzsche)**

— Cine se învinge pe sine, reușește. **(Ovidiu)**

— Mînia:... ca și focul: nu se poate stinge decît atunci cînd e scînteie, după aceea e prea tîrziu. **(G. Papini)**

— Să te ferești de cel care nu se mînie niciodată: pentru că numai acela care-și pierde controlul uneori, este sincer. **(C. Pavese)**

— Furia nu este niciodată bună sfătuitoare. **(Perpessicius)**

— Nimeni nu poate să fie liber, dacă nu se stăpînește pe sine deplin. **(Pitagora)**

— Este mai mare gloria de a te supune unei situații pe care o dorești prea puțin. **(Pliniu cel Tînăr)**

— Stăpînește-te, și alții te vor răbda. **(E. Pound)**

— Fii stăpîn pe tine însuți și vei stăpîni lumea, a spus Dostoievski, avînd perfectă dreptate, nu atît că vei stăpîni neapărat întreaga lume, ci, oricum, lumea ta proprie, în care trăiești și din care va trebui să-ți smulgi fericirea. **(M. Preda)**

— Cele mai grele lupte nu sînt totdeauna cele pe care le dai cu alții. Sînt cele pe care le dai cu tine. **(R. Rolland)**

— Cel care a luptat mai mult cu el însuși, ajunge departe și reușește. **(A. de Saint-Exupèry)**

— Prin nimic nu scăpăm mai ușor de stăpînirea altora, decît prin stăpînirea de sine.

— Cel mai bun ajutor și cel mai mare sprijin trebuie să și-l găsească fiecare în sine însuși. **(A. Schopenhauer)**

— Mînia:... fiica orgoliului: de aceea are aerul fals de noblețe care o caracterizează: dar este în fond cea mai măruntă și mai rea dintre toate pasiunile.

— Rațiunea vrea să hotărască ceea ce este drept: mînia vrea să găsească drept ceea ce a hotărît.

— Cel mai bun leac contra mîniei e tărăgăneala. **(Seneca)**

— Mînia fără putere nu înseamnă nimic. **(Titus Livius)**

— Cel care-și impune lui însuși, se impune și altora. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Trebuie să ne stăpînim pe noi înșine, ca să-i biruim pe ceilalți. **(V. Voiculescu)**

Știință

— Știința este adevărul, este cunoașterea și întrebuințarea forțelor naturii pentru fericirea omului. **(V. Babeș)**

— Nu stăpînim natura decît supunîndu-ne ei.

— Știința și puterea sînt unul și același lucru. **(Fr. Bacon)**

— Ideile, judecățile, silogismele nu constituie reproduceri fotografice ale realului concret... nici științele teoretice, nici cele istorice nu copiază pur și simplu realitatea. **(N. Bagdasar)**

— Ce poate bucura mai mult un om decît să știe că este unul din aceia care au izbutit să miște, chiar și cu un micron, bariera cunoașterii în înfruntarea cu natura. **(D. H. R. Barton)**

— Adevăratul savant e cel ce, în experiențele sale, știe să găsească, poate, răspuns la ce caută, dar și să caute un răspuns la ce nu întrebase. **(Cl. Bernard)**

— E mai bine să nu știi nimic, decît ceea ce știi să nu fie adevărat. **(J. Billing)**

— În științe, inteligența omenească lucrează pentru adevăr; indiferent că-i este accesibil sau nu, ideile științifice le putem totuși defini ca reflex al realității în conștiința noastră; cu ele putem opera în lupta noastră pentru trai.

— Bătrînii savanți își fac *o mîndrie* din modesta mărturisire: Nu știu nimic! **(L. Blaga)**

— Știința nu cunoaște decît o singură poruncă: aceea de a contribui la propășirea ei. **(B. Brecht)**

— Știința este templul democrației. **(Th. Buckle)**

— Pentru mine știința este o metodă, o năzuință de cucerire intelectuală, ea nu e niciodată dogmatică.

— Eu nu cred că există opoziție între poezie și știință. **(R. Caillois)**

— Știința, ca și arta, se face cu scepticism și dubii. Entuziaștii necontrolați se pot converti în aventurieri. **(I. Cantacuzino)**

— Una din calitățile indispensabile pentru un cercetător, este, fără îndoială, capacitatea inepuizabilă de a suporta eșecurile. **(P. A. Cerenkov)**

— Nu poți îndrăzni, nu poți năzui spre nimic dacă n-ai sub picioare edificiul de cunoștințe ori de valori morale lăsate de înaintași ...

— Fără a visa cu ochii deschiși, nu există nici imaginație științifică, nici fantezia creatoare, nici intuiția, inegalabila intuiție ... **(H. Coandă)**

— Știința și arta sînt suprastructuri: pornind de la un material viu, dar amorf, se ridică la categorii ce satisfac un principiu dezinteresat de cunoaștere; sînt două moduri ale conștiinței, care, peste un univers confuz, construiesc un univers armonic. Sînt simboluri ale materialului dezorganizat. Metafizic, arta și știința sînt tangente. Stabilesc o ordonanță ideală peste dezordinea însăși și însăși ordonanța reală. **(P. Constantinescu)**

— Orice operă de știință este totodată operă de artă. Latura estetică va putea însă rămîne mai neobservată atunci cînd mintea noastră este în întregime prinsă de efortul de a înțelege gîndirea savantului și de a-i cerceta valoarea de adevăr. **(B. Croce)**

— **Stăpîn al științei, omul este stăpînul adevărat al naturii. Forța lui stă în gîndire, sau mai bine zis, este gîndirea însăși. (E. De Marchi)**

— Adevărata știință nu e abstracțiune goală, ci acțiune și viață. **(Fr. De Sanctis)**

— **Numai știința ne eliberează de jocul întîmplării. (J. Dietzgen)**

— Dacă a căuta paradoxul este o treabă de sofist, a-l evita cînd el este impus de fapte este isprava unui spirit fără curaj sau fără încredere în știință... căci obiectul fiecărei științe este de a face descoperiri, și orice descoperire deconcertează mai mult sau mai puțin opiniile acceptate. **(E. Durckheim)**

— Grija pentru om și pentru destinul lui trebuie să constituie întotdeauna interesul principal al tuturor eforturilor tehnice. Nu uitați asta niciodată, în mijlocul diagramelor și ecuațiilor voastre.

— Cel ce nu înțelege eforturile formidabile, dăruirea de sine, fără de care nimic nou nu se creează în gîndirea științifică, acela nu va ști să prețuiască forța unui sentiment, care, singur, poate face să se nască o mare operă.

— În gîndirea științifică există întotdeauna un element poetic. **(A. Einstein)**

— Știința este legea desprinsă din aspectele vieții de către om, și numai de către el. Concepția noastră despre lume este singura dovadă pe care o putem aduce despre existența sa și a noastră. **(E. Faure)**

— Știința ne este folositoare tuturor... cunoștințele științifice ne înlesnesc să construim tot ceea ce ne înconjoară și ne creează mediul artificial de viață...

— Acestea sînt, cel mai adesea, construcții necesare omului. Moralitatea este însă cea care ne dictează dacă o creație a științei servește sau nu oamenilor...

— „Fiecărui om i se dă cheia spre porțile cerului; aceeași cheie deschide însă și porțile iadului" — spune un proverb budist...

— Nu ne este indiferent dacă realizările științei sînt folosite pentru perpetuarea speciei umane, pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, pentru efervescența spirituală a semenilor ori, din contră, pentru prăbușire, război, drame umane. **(R. P. Feynman)**

— Nimic nu este mai înspăimîntător ca ignoranța activă. **(J. W. Goethe)**

— Știință, gîndește-te la pămînt, la nenumăratele meniri care-ți rămîn de îndeplinit, la bolile care trebuie să dispară, să fie învinse, la foamea care trebuie astîmpărată, la nedreptatea frontierelor, la războaiele care trebuie abolite. **(J. Green)**

— Știința căreia mă închin, pe care o propovăduiesc și pe care caut s-o realizez, este o știință vie, știință mai presus de orice dar cu aplicări directe la cunoașterea

țării. Îndreptarea stărilor nu se poate începe decît pornind de la cercetare și cunoaștere. **(D. Gusti)**

— Toate curentele sociale generoase pornesc de la știință, literatură, artă, învățătură. **(V. Hugo)**

— Știința nu începe decît în momentul în care spiritul stăpînește materia, încercînd să o subordoneze unei cunoștințe raționale; știința este spiritul, îndreptat spre Natură.

— Îndemnul cercetării științifice este... conștiința în bucurie a năzuinții către cuprinderea nesfîrșirii, a plinătății insondabile a tot ceea ce există și devine.

— O anumită aprofundare în tratarea faptelor reale nu necesită neapărat o reprezentare lipsită de culoare. **(Al. von Humboldt)**

— Știința are nevoie de tot atîta caracter ca oricare activitate umană; lipsa de caracter duce, fără greș, la catastrofa umană. E regretabil în cazul unei minți superior dotată, deci cu atît mai periculoasă, cînd nu este ghidată de principii etice. **(Al. Ivasiuc)**

— Știința e considerată morală sau imorală, după cum folosirea ei e binefăcătoare sau distructivă...; în realitate ar fi mai potrivit de a transfera această apreciere nu asupra științei, ci asupra oamenilor care o aplică și care o folosesc... **(Fr. Joliot-Curie)**

— *Libido scienti* (pasiunea de a cunoaște, *n.n.*) este o pasiune nobilă; prin natura sa ea este incapabilă să înjosească omul pe care-l stăpînește, iar deliciile pe care le procură nu țin de posesiunea obiectului urmărit, ci de urmărirea însăși. Acest *libido* este necesar pentru existența unui om de știință și pare a fi suficient...

— Dacă se studiază personalitatea marilor savanți, se observă că *libido*-ul lor era de obicei legat de unul sau de ambele mobiluri enunțate în nemuritoarea expresie a lui Bacon: „Pentru gloria lui Dumnezeu și ameliorarea condiției umane". **(B. de Jouvenel)**

— Nu cunosc nici o altă menire în lume care să satisfacă cele mai înalte năzuințe ale omului, ca știința, al cărui singur țel este să aline durerile și suferințele omenirii. **(J. Knittel)**

— Trebuie cu orice preț să ne punem drept sarcină ca știința să ne intre cu adevărat în sînge; să devină pe deplin și în adevăr un element component al vieții noastre de toate zilele. **(V. I. Lenin)**

— Studiază întîi știința și continuă apoi cu practica născută din această știință. **(Leonardo da Vinci)**

— Nu există o piedică mai mare pentru progresul științelor decît dorința de a te bucura prea curînd de succesul lor. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Știința, care merită acest nume, este o mare binecuvîntare pentru omenire, este aliata virtuții, înaintemergătoare libertății. Dar o asemenea știință trebuie să fie profundă. O spoială de știință este primejdioasă pentru comunitate. Semi-știința este mai rea decît ignoranța. **(Th. B. Macaulay)**

— Cunoașterea omului — un lucru atît de neapărat trebuincios, și încă de o trebuință crescîndă cu sporirea relațiilor omenești — nu se poate dobîndi astăzi — afară de micul ajutor al unor culegeri de maxime și aforisme, și poate al unor romane și drame — decît prin propria experiență...

— Singură știința, în înțelesul restrîns al cuvîntului, a fi chemată să aducă aici o îndreptare... Căci o notă caracteristică a științei este anume de a prinde și de a rezuma rezultatul a mii de cazuri individuale sub o singură formulă generală și de a scuti astfel pe om de o mare pierdere de timp și de puteri...

— Între adevărata știință și între viața practică nu poate fi niciodată antagonism, ci trebuie să fie, din contra, o continuă înlesnire reciprocă. **(T. Maiorescu)**

— Ridicarea omenirii din sclavie și mizerie la o tot mai mare libertate presupune progresul tehnic, adică un grad înalt de dominare a naturii, unicul generator al bogăției sociale, care, la rîndul ei, permite ca și trebuințele umane să îmbrace o formă mai umană, și să fie satisfăcute într-un mod mai uman. **(H. Marcuse)**

— Știința. Este mai mult decît o cunoaștere. Este dorința de a te pune de acord cu universul ale cărui legi le presimți... Prin știință te simți adînc în contact, în armonie cu natura și cu tainele ei. **(R. Martin du Gard)**

— Drumul spre știință nu este pietruit, și numai cei ce nu se sperie de osteneala urcușului pe cărările ei abrupte pot nădăjdui că vor ajunge pe culmile ei luminoase. **(K. Marx)**

— Dacă este adevărat, așa cum se afirmă adeseori, că este imposibil de a trăi fără credință, aceasta nu poate fi decît credința în puterea științei. **(I. Mecinikov)**

— Naturii nu-i putem porunci, decît numai supunîndu-ne ei. Ca să se poată însă conforma cu legile naturii, oamenii trebuie, neapărat, să le cunoască. **(P. P. Negulescu)**

— Ideea de progres științific ni se pare de acum înainte indisolubil legată de noțiunea de destin omenesc.

— În știință nu este loc pentru dogmă. Omul de știință e liber să pună indiferent ce întrebare, să ceară indiferent ce dovadă, să corecteze indiferent ce eroare. Ori de cîte ori, în trecut, știința a fost folosită pentru a construi dogme noi, acest dogmatism s-a dovedit incompatibil cu progresele științei. În cele din urmă, sau dogmele s-au prăbușit, sau știința și libertatea au pierit împreună.

— Lumea în care trăim a fost clădită pe știință, iar dacă fața lumii s-a schimbat mai mult ca niciodată în decursul istoriei, aceasta se datorește revoluției științifice. **(R. J. Oppenheimer)**

— Științele au două extremități, care se ating. Prima este pura ignoranță în care se află toți oamenii la naștere; cealaltă, este aceea la care ajung mințile cele mai luminate, care după ce au parcurs tot ceea ce oamenii pot ști, își dau seama că nu știu nimic și se găsesc iar în starea de neștiință inițială. Dar aceasta este o ignoranță savantă, care-și dă seama de ea. Cei ce au ieșit din ignoranța naturală și n-au putut ajunge la cealaltă au oarecare spoială din această știință suficientă și fac pe învățații. Aceștia tulbură lumea și judecă lucrurile mai rău decît ceilalți. **(B. Pascal)**

— Omul de știință trebuie să se gîndească la tot ceea ce face gloria patriei sale. În orice mare savant veți găsi un mare patriot. **(L. Pasteur)**

— Știința cere de la om întreaga lui viață. Și dacă ați avea două vieți și încă nu ar fi de ajuns. Știința cere

de la om o mare încordare și o pasiune nelimitată. **(I. P. Pavlov)**

— Orice doctrină despre echilibru, dacă intenționează să fie ea însăși echilibrată, pretinde compensarea euforiei ipotezelor prin grija de a alege metodele de abordare, de studiu și de control, grijă cu atît mai susținută cu cît ipotezele sînt mai vaste.

— Una din funcțiile esențiale ale cunoașterii este de a conduce la previziune. Pe terenul gîndirii științifice, stabilirea legilor presupune pe de o parte previziunea, căci, pentru a verifica ipotezele relative la o lege corectată, experiența trebuie organizată, adică ea trebuie orientată în funcție de anumite anticipări, fără a lăsa evenimentele la voia întîmplării. Pe de altă parte, caracteristica proprie unei legi fiind generalitatea ei, ea se aplică la viitor tot așa de bine ca și la prezent, sau la trecut, ceea ce se reduce la a spune că ea nu numai că autorizează previziunea, dar o și pretinde. **(J. Piaget)**

— Între știință și viață există o legătură indestructibilă... cu cît știința slujește viața, cu atît viața îmbogățește știința. **(G. V. Plehanov)**

— Știința este modul cel mai comod de a ne explica lucrurile. **(H. Poincaré)**

— Știința fără conștiință ... ruina sufletului. **(Fr. Rabelais)**

— Un sistem de filozofie prețuiește cît un poem, un poem prețuiește cît o descoperire științifică, iar o viață de știință face cît o viață virtuoasă.

— A organiza științific umanitatea, acesta este ultimul cuvînt al științei moderne, aceasta este pretenția sa îndrăzneață și legitimă. **(E. Renan)**

— Nu există acțiune practică mare decît acolo unde a existat în prealabil știință mare. **(D. D. Roșca)**

— Știința e o ancoră care dă stabilitate omului; cine n-o are, poate fi zdrobit de stînci. **(H. Taine)**

— Știința apare totdeauna în urma vieții, pentru a o înțelege și a o sistematiza.

— Știința nu este altceva decît întreprinderea spiritului care își propune să limpezească și să ordoneze icoana confuză a lumii, așa cum ea apare în mod nemijlocit și naiv în conștiință.

— Materialismul dialectic pune în lumină interdependența dintre toate fenomenele, integrează o concepție generală asupra lumii și cere fiecărui savant acel larg orizont în care se limpezește interacțiunea tuturor forțelor universului și totalitatea lui. **(T. Vianu)**

— Oamenii, atunci cînd nu cunosc adevărul lucrurilor, caută să se întemeieze pe certitudinea lor, deoarece, neputînd să-și satisfacă intelectul prin știință, vor ca cel puțin voința lor să-și găsească o temelie constantă. **(G. Vico)**

— Știința contribuie la cultura universală a omenirii; știința e cosmopolită și purtătorii ei sînt cetățenii lumii; ea este aspirația omenirii întregi ... un țel la infinit către care omenirea trebuie să tindă, nu pentru a-l ajunge, ci pentru meritul de a fi mers spre el. **(A. D. Xenopol)**

— O teorie științifică nu are valoare decît atît cît poate fi pusă în practică și prefăcută în pîrghie de acțiune, în unealtă de îmbunătățire a soartei noastre pe pămînt. **(Șt. Zeletin)**

— Cred că viitorul omenirii se află în progresul rațiunii cu ajutorul științei. Căutarea adevărului prin știință cred că este idealul sfînt pe care omul trebuie să și-l propună. Cred că totul este iluzie și vanitate, în afară de comoara adevărurilor greu dobîndite, care, tocmai de aceea, nu se vor pierde niciodată. Cred că suma acestor adevăruri, mereu sporite, va sfîrși prin a-i da omului o putere incalculabilă și sănătatea, dacă nu chiar fericirea. **(E. Zola)**

Talent, geniu

— Geniul latent nu-i decît o închipuire. Tot ceea ce poate fi, trebuie să se facă și ceea ce nu se face, n-a fost nimic.

— A face cu ușurință ceea ce este greu altuia, iată talentul; a face ce e imposibil talentului, iată geniul. **(H. Fr. Amiel)**

— Talent... o problemă de adîncime și de responsabilitate personală... stăruință crincenă și îndîrjită, răbdătoare, entuziastă și cinstită, cazna tenace de toate zilele pentru atingerea unui punct cît mai înalt, mai pur în emoție, în dragoste și sinceritate, punct care... e zborul însuflețirii; el te ține teafăr, tînăr și viteaz. **(T. Arghezi)**

— Într-un om de geniu se ascunde întotdeauna un copil plin de fantezie. Dacă reușești să dai la o parte omul matur, mai devreme sau mai tîrziu te vei trezi în față cu un copil.

— Talentul este asemenea nobleții: un dar al întîmplării. Cel ce l-a căpătat trebuie să se poarte în așa fel încît să fie iertat...

— Natura dă talent, dar omul trebuie să-l lucreze, să-l scoată în evidență, prin voință, perseverență, curaj.

— Geniul, în orice împrejurare, e o chestiune de intuiție. Mai prejos de aceasta, celelalte opere remarcabile sînt datorate numai talentului.

— Talentul e o poliță pe care natura o dă omului de geniu și care de multe ori are scadența foarte lungă. **(H. de Balzac)**

— Ca să te salvezi din mediocritate trebuie să ai geniu. E destul de dificil, recunosc, dar merită să încerci. **(A. Baranga)**

— Geniul este o lungă adolescență. **(Martha Bibescu)**

— Geniul este întotdeauna înaintea timpului său și reușește să facă lucruri minunate, dar lumea datorează mai toate „succesele sale" bătrînului „bun-simț". **(J. Billing)**

— Geniul e totdeauna deasupra epocii sale. **(W. Blake)**

— Să nu uiți că deasupra talentului și științei este un lucru incomparabil mai mare: conștiința. **(V. Bogrea)**

— Geniul nu este inactivul genial, ci numai muncitorul genial, iar talentele înnăscute nu sînt decît *unealta* și nu *opera*. **(G. Brandes)**

— În știință, ca și în artă, geniul se măsoară prin ce are personal, unic, inimitabil. **(F. Brunetière)**

— Geniul este o lungă răbdare. **(G. L. L. Buffon)**

— Geniile sînt ca furtunile: merg împotriva vîntului, înfricoșează oamenii, purifică aerul. **(A. Camus)**

— Esențiala și cea mai prețioasă calificare a geniului... este efortul întovărășit întotdeauna de conștiință. **(J. Cassou)**

— Un geniu este un gînditor care lasă o dîră ușoară de foc pe traiectoria lui cosmică, dînd o lecție de construcție umanității.

— Proprii geniului sînt libertatea și creația, iar cum libertatea este esența însăși a eticii, geniul realizează o valoare etică.

— Oamenii de talent profund își desăvîrșesc mereu opera și-și dau seama de deficiențele ei. **(G. Călinescu)**

— Dacă s-a făcut o religie din sofismul că talentul și geniul străbat orice împrejurări — s-a uitat înadins că mizeria nu cunoaște aceste ranguri. **(P. Constantinescu)**

— Caracteristica cea mai comună a geniului este îndrăzneala și încrederea în puterea concepției sale.

— Ce păcat că experiența vine abia cu vîrsta, cînd puterile scad. Nu e decît o crudă bătaie de joc a naturii acest dar al talentului; nu se obține niciodată decît cu prețul timpului și al studiilor, care uzează vigoarea necesară execuției... **(E. Delacroix)**

— Adevăratele genii sînt revoltați prin firea lor, prin însăși geniul lor. E geniul care-i face să întindă mîinile spre țărmurile viitorului, spre pămîntul făgăduinței, acolo unde e lumina, unde e frumosul, unde e adevărul, unde e dreptatea socială. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Mediocritatea nu cunoaște nimic mai înalt decît ea, dar talentul recunoaște geniul. **(A. C. Doyle)**

— Geniu să ai, dacă societatea în care trăiești nu te ascultă, nu te înțelege, nu te ajută, gîndul tău genial rămîne închis în sufletul tău, se închide pe vecie cu tine în mormînt și cu tine natura pierde poate pe unul dintre cei mai ageri mijlocitori și ziditori ai firii ei viitoare.

— Nu afară din voi, ci în voi, în propriul vostru suflet, trebuie să se găsească ideea plină de viață, care e semnul talentului. **(M. Dragomirescu)**

— Geniul trebuie să fie înnăscut, niciodată nu poate fi învățat. **(J. Dryden)**

— Cînd nu ești sigur că cineva e un geniu sau un nebun, fii sigur că e un farsor. **(V. Eftimiu)**

— Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor, cum soarele soarbe un nor de aur din mare. **(M. Eminescu)**

— Ceea ce este important este să pui în lumină „talentul" ce ți s-a dat. **(A. Gide)**

— Primul și ultimul lucru ce se pretinde unui geniu e dragostea de adevăr.

— Geniul n-ar avea nevoie de reguli, și-ar ajunge sieși, și-ar făuri singur regulile, dar de vreme ce acționează asupra lumii din afară, e supus condiționărilor multiple izvorîte din tematică și cele impuse de vremea sa, și acestea nu pot să nu-l tulbure. **(J. W. Goethe)**

— Dintre toate fenomenele care constituie viața spirituala, geniul este fără îndoială, cel mai complex, și dacă presupune un mare talent, o imensă răbdare și o enormă putere de muncă, el se mai compune din multe alte elemente pe care nu vom ajunge, poate, niciodată să le analizăm în întregime. **(L. Goldmann)**

— Geniul . . . îndrăzneală perpetuă. **(R. de Gourmont)**

— Pretutindeni unde un mare spirit își exprimă ideile, apare Golgota. **(H. Heine)**

— Propriu geniilor de primă mărime este că fiecare produce un exemplar uman. Fiecare dăruiește umanității portretul său, unii rîzînd, alții plîngînd, alții gîndind. **(V. Hugo)**

— Geniul este capacitatea infinită de a te strădui. **(A. Huxley)**

— Geniul nu e nebunie, e însă una să crezi, oricine ai fi, că ai geniu.

— Talentul neîntrebuințat e un furt. **(N. Iorga)**

— Cine discută sprijinindu-se pe autoritate, nu face operă de geniu, ci mai curînd de memorie.

— Inventatorii . . . interpreți între natură și omenire.

— Puțin înzestrat e elevul care nu-și întrece maestrul. **(Leonardo da Vinci)**

— Sîntem prea înclinați a crede că pentru cei care au o brumă de talent, munca trebuie să fie foarte ușoară. Opintește-te omule, dacă vrei să înfăptuiești ceva mare.

— Economia gîndirii și exercițiul pot înlocui, uneori, geniul. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Vocația vine nu numai dintr-o vocație temperamentală, ci și dintr-o convingere robustă în valabilitatea meșteșugului . . . fără convingere nu se poate face nimic trainic. **(E. Lovinescu)**

— Geniul e în mod firesc sîrguincios pînă la manie. **(Th. Mann)**

— Geniul . . . nu înseamnă depășirea de fapt a condiției umane, ci trăirea acestei condiții într-o stare de conștiință . . . **(T. Mazilu)**

— Îndoiala asupra meritelor este cea mai bună garanție a celor pe care le vei dobîndi mai tîrziu. **(G. Meredith)**

— Cel ce merge mereu pe urmele altora nu va fi niciodată printre primii, iar cel ce nu este în stare să creeze o operă personală nu va ști măcar să folosească operele altora. **(Michelangelo Buonarroti)**

— Nu-mi imaginez geniul fără curaj. **(H. de Montherlant)**

— Nu există geniu adevărat fără răbdare... Ceea ce este frumos este rodul timpului și al reculegerii. **(A. de Musset)**

— Geniile se nasc rar. În schimb, nu mor niciodată. **(T. Mușatescu)**

— Geniul, în genere, este poetic. Unde a acționat el s-a acționat poetic. **(Novalis)**

— Oricine, cu condiția de a ști limpede ce vrea să devină și de a nu pierde nici o clipă a vieții, poate păși în rîndul acelora care dau legi lucrurilor și creează lumi. **(G. Papini)**

— Cred că geniul nu e doar fecunditatea creatoare, talentul, forța și inteligența, îmbinate armonios; înclin să cred că geniul presupune și acest lucru foarte concret care e simțul oportunității în legătură cu o operă, valorificarea, cîntărirea și formularea ei exactă și la timpul exact cuvenit. **(M. R. Paraschivescu)**

— Talentul trezește invidie în sufletele mici, admirație în suflete alese. **(Ș. Petőfi)**

— Cu adevărat mare nu poate deveni decît cel care are atîta imaginație încît să refacă, într-o imensitate egală cu a concretului, toate experiențele pe care le-a făcut omenirea pînă la el, mintal, rămînînd să depășească lumea printr-o experiență nouă.

— Geniul e cel care are sensul semnificațiilor, al esențialității, al ierarhiei valorilor. **(Camil Petrescu)**

— Omul de geniu nu poate da naștere unor opere nepieritoare decît creîndu-le după dînsul și asemănarea nu a ființei muritoare ce este, ci a modelului de umanitate pe care-l poartă în sine. Gîndurile lui îi sînt, întrucîtva, împrumutate în timpul vieții sale, ale cărei tovarășe ele sînt. La moartea lui ele se întorc la omenire și o instruiesc. **(M. Proust)**

— Singura probă a talentului este actul de a face bine ceea ce merită să fie făcut și ceea ce niciodată mai înainte nu a fost făcut.

— Geniul e o șansă genetică. E o flacără care se înalță și coboară, cînd pîlpîitoare, cînd arzînd liniștit, și izvorul uleiului ce o hrănește e invizibil. Dar acest izvor e dintotdeauna inseparabil de imaginație, și o civilizație care tăgăduiește sau distruge viața imaginației, va trebui inevitabil să se cufunde într-o barbarie din ce în ce mai adîncă. **(H. Read)**

— Toate geniile sînt universale. **(E. Renan)**

— Geniul e poate, față de talent, ceea ce e instinctul față de rațiune.

— Cînd un om a dovedit că are talent, îi rămîne să facă dovada că știe să-l folosească.

— Dovadă că are geniu e că puțin îi pasă de asta.

— Dă-i înainte! Talentul e ca pămîntul. Viața pe care o observi nu va obosi niciodată producînd. Ară-ți cîmpul în fiecare an: va rodi an de an. **(J. Renard)**

— Dacă există în lume un rang de natură să-i facă iluștri pe cei care-l dețin, acela este fără îndoială rangul pe care îl dau talentele și virtutea. **(J. J. Rousseau)**

— Talentul este la origine gratuit, un fel de nemeritată predestinare, într-un cuvînt, un har, independent de voință și de obișnuitele treburi din viață.

— Nimic nu este mai imprevizibil decît talentul și nu ar fi talent dacă nu ar fi imprevizibil, dacă nu ar fi unic între mai multe, dacă nu ar fi unic între toate.

— Adevăratele, suveranele genii triumfă prin dificultățile, prin care altele sînt înfrînte. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Geniul nu este decît un împrumut: trebuie să-l meriți prin mari suferințe, prin încercări pe care să le înduri cu modestie și fermitate. **(J.-P. Sartre)**

— A avea geniu este condiția naturală a omului... Orice om complet are geniu. Adevărata virtute este genialitatea. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— Geniul... un permanent efort de gîndire, o îndelungată perseverență. **(P. Servien)**

— Geniul este prin esență creator, el poartă pecetea individului care îl posedă. Natura, care a făcut ca nici

mâcar două frunze să nu semene una cu alta, vrea ca sufletele să se deosebească şi mai mult între ele, iar imitaţia este un fel de moarte, deoarece îl lipseşte pe cel care imită de existenţa lui proprie.

— Geniul, acest învingător fără învinşi, acest cuceritor fără pradă, ce se adapă din eternitate spre a îmbogăţi timpul. **(Doamna de Staël)**

— E posibil ca unele talente să rămînă nedescoperite. Dar e cu neputinţă ca, pînă în cele din urmă, lipsa de talent să nu se dea de gol. **(R. Stanca)**

— Geniul: . . . cel contra căruia se unesc toţi ignoranţii.

— Cînd un adevărat geniu apare pe lume, îl veţi cunoaşte după aceea că proştii se string cu toţii împotriva lui. **(J. Swift)**

— Talentul este pentru unii permisiunea ce-şi iau de a descoperi încă o dată lucruri descoperite de alţii odinioară. **(O. Şuluţiu)**

— Geniul nu este alcătuit doar din multe virtuţi, ci şi din însuşiri *contradictorii*, pe care le armonizează şi le controlează o voinţă superioară.

— Geniul se bazează pe dimensiunile subconştientului, dar şi pe capacitatea de transformare, rapidă şi într-o anumită ordine, a subconştientului în conştient. **(K. Tsatsos)**

— Nenorocirea omului este de a fi mai puţin universal decît trebuie — mult mai puţin decît crede. **(P. Valéry)**

— Geniul se poate defini prin facultatea de a surprinde relaţii între fenomenele aparent foarte îndepărtate.

— Geniul este (cînd este) un dezechilibrat prin surplus, pe cită vreme imbecilul este un dezechilibrat în minus. **(I. Vinea)**

— Oamenii superiori altora prin talente se apropie de ei aproape totdeauna prin slăbiciuni. **(Voltaire)**

— Geniul este introducerea unui element nou în universul intelectual. **(W. Wordsworth)**

Tinereţe — maturitate — bătrîneţe

— Copilul nu piere deplin în omul matur. Spiritul voios care e însuşi mediul exploziilor şi sintezelor cerebrale, şi căruia îi datorăm invenţiile tehnice, soluţia problemelor şi intuiţia realităţilor noi, dăinuieşte în parte şi după apariţia pubertăţii. . .

— Aplecat asupra pămîntului, asupra uneltei, omul nu pierde cu totul dumnezeiasca lui însuşire de a se bucura de înfăţişările lumii şi de a voi să schimbe şi el, cu voinţa lui, înfăţişările care-i stau la îndemînă. **(F. Aderca)**

— Tinerii sînt sclavii viselor; bătrînii, servitorii regretelor. **(H. Allen)**

— Există o perioadă în viaţa oricărui tînăr cînd, pentru prima oară, priveşte înapoi spre trecut. Poate că e clipa în care trece pe linia ce-l desparte de bărbăţie. **(S. Anderson)**

— Un accent de spiritualitate îi păstrează omului tinereţea sufletului, locul de unde încep şi se sfîrşesc iluziile şi naivităţile proaspete, care îl fac să plutească deasupra lui însuşi.

— Tinereţea e un capital de investit fără codire, riscat vitejeşte.

— Tinerii au nenumărate calităţi şi dintre acestea cea mai certă este tinereţea, calitate de volum. Generaţiile se succed fără să se întrebe dacă drepturile lor scad sau cresc, numai prezenţa lor în timp fiind o realitate care ciştigă bătălia vieţii sau o pierde. **(T. Arghezi)**

— Să nu luăm în seamă stigmatul bătrîneţii; / să ştim ce ne-au dat anii şi nu să-i numărăm. **(Ausonius)**

— Un om care e tînăr în ani poate fi bătrîn în ore, dacă nu şi-a pierdut timpul. **(Fr. Bacon)**

— Frumuseţea şi tinereţea sînt două avantaje datorită întîmplării, dar de care sîntem mîndri ca şi cum noi le-am fi cucerit.

— Pentru a înţelege tinereţea, trebuie să rămîi şi tu tînăr. **(H. de Balzac)**

— De cînd știu că există moartea, bătrînețea mi se pare destul de suportabilă.

— „Ai rămas un copil"...; Tot secretul în viață e să îmbătrînești fără să devii adult. **(A. Baranga)**

— Un tînăr trebuie să urmeze pildele înaintate ale unor oameni, să înțeleagă sacrificiul omenirii pînă ce a ajuns la actualul stadiu de dezvoltare; dar, în același timp, nu are voie nici un moment să se împace cu „tipare", cu ceea ce a găsit de-a gata. Viața, societatea, mediul direct nu sînt un proces închis...

— În numele vîrstei, în numele oamenilor, în numele viitorului n-ai voie nici o clipă să te mulțumești cu ceea ce ai dobîndit ori ți-a fost oferit de mediul în care te dezvolți; focul viu al căutărilor, al dorinței de împlinire, torențială și plenară, trebuie să te macine neîncetat... Niciodată nu poți spune că ai ajuns la capăt. **(D. H. R. Barton)**

— Longevitate — neobișnuită prelungire a fricii de moarte. **(A. G. Bierce)**

— Cînd năzuinți ce au încă putere și tinerețe în ele te părăsesc dintr-odată într-o dimineață — cînd doruri și gînduri pline de vlagă te lasă pe neașteptate fără să înțelegi de ce —, să știi atunci că-i toamnă în sufletul tău; căci numai toamna cad și frunze verzi de pe ramuri...

— Ești tînăr încă atîta timp cît admiri și în măsura în care admiri. **(L. Blaga)**

— Tinerețea are întotdeauna pasiunea eliberării, a aventurii, cu cît mai imposibil de realizat, cu atît mai ademenitoare. **(D. Botez)**

— În clipa în care am încetat de a mai fi copii, am murit. **(C. Brâncuși)**

— Copilăria... Mai întotdeauna ea trezește în sufletul omului un sentiment de melancolie: lumea tihnei în care visează gingaș și cu sfială mugurul omenesc ce-abia se deschide la viață e palidă și săracă. Vîrsta de aur? Nu, vîrsta neputinței și a sensibilității apropie bolnave. **(I. A. Bunin)**

— A îmbătrîni înseamnă a trece de la pasiune la compasiune.

— Un om tînăr privește viața în față. N-a avut timp să șlefuiască ideea de moarte sau de neant. Tinerețea înseamnă, fără îndoială, crîncena confruntare cu moartea. Teama fizică a animalului care iubește soarele. Spre deosebire de ceea ce se spune, în această privință cel puțin, tinerețea nu are iluzii. N-a avut timpul și nici cucernicia să și le construiască...

— Ajunși la capătul vieții, oamenii demni de acest nume trăiesc din nou acea confruntare, lepădîndu-se de cele cîteva idei pe care le-au avut, redobîndind inocența și adevărul de care strălucește privirea oamenilor antici aflați în fața destinului lor. Ei își recapătă astfel tinerețea, dar strîngînd în brațe moartea. **(A. Camus)**

— Tinerii sînt cîteodată pasibili de două vicii: adoptarea unor judecăți făcute, fără a examina fundamentul lor, sau un dispreț politicos și rece spre a demonstra incoruptibilitatea lor.

— Copilăria nu dispare niciodată din noi; ea constituie izvorul permanent din care decurg toate meandrele vieții noastre.

— Vîrsta noastră se măsoară după intensitatea vieții.

— Strălucită e acea tinerețe la care ai ajuns prin maturitate.

— Senectutea, sau mai bine zis sporul de ani, nu-i fără delicii, unii oameni bogați în ani capătă o liniște leonină, teribilă și dulce totodată, care face să palpite inima tinerilor. Ca stejarul cel gros arzînd, unii vîrstnici răspîndesc dogoare, încălzesc frunțile juvenile și le exaltă spre ideile și faptele generoase. Iar flacăra le dă lor înșile un joc de umbre rembrandtiene, care îi fac expresivi și plini de sensuri. **(G. Călinescu)**

— Lumea nu durează decît prin beția generoasă a sănătății, una din forțele minunate ale tinereții care mai numără printre altele și ingratitudinea și insolența. **(L. Céline)**

— Adevărata tinerețe este, de cele mai multe ori, o achiziție a maturității. **(J. Cocteau)**

— În orice amurg surîde o auroră și-n auroră suspină un amurg. **(M. Codreanu)**

— Antinomia „tineri“—„bătrîni“ exprimă nu numai un simplism de judecată dar și o primejdioasă încurajare a mediocrității adolescentine.

— Sfînta, neliniștita tinerețe e epoca în care ești gata în orice clipă să te îndrăgostești — un rar privilegiu, sau o perpetuă suferință, cum credeți.

— Copilăria este o trăire de vis edenic, de dulce confuzie între real și imaginar... joc și capricii, tristețe și bucurie, naivitate și precocitate stingheritoare, pitorescul limbajului, absența de protocol ipocrit, instincte sădite virtos, dar în germen, și mai ales nevoia de imaginație integrală și nebănuite resurse de omenie... treaptă de nelipsit în ordinea candorii universale... Copilăria exprimă candoarea omului în starea incipientă, cînd egoismul produs de societate încă n-a răsărit. **(P. Constantinescu)**

— Dacă un popor nu are o tinerime entuziastă, cultă și cu dragoste de țară, este pierdut pentru totdeauna. Aceste vlăstare ale tinereții țin pe umerii lor viitorul, precum odinioară Atlas — pămîntul. **(V. Conta)**

— Cum orice experiență a copilăriei se desfășoară la granița incertă dintre mit și realitate, ea este prin aceasta o experiență reală și mitică în același timp. **(O. Cotruș)**

— Cui nu i-a mai rămas nimic de copil sau de nebun, a murit de mult. **(Tr. Demetrescu)**

— Există în viața noastră un moment cînd slăbește în noi tendința de a merge înainte și începe să-și facă loc o tendință de oprire și de încetinire a benzii timpului — momentul cînd setea zilei de mîine dispare și în locul ei încolțește dorința unui azi hipertrofiat, care să nu mai apună. La această răscruce a vieții începe, poate, ceea ce se numește bătrînețe. **(Vl. Desnica)**

— Un om cu cît se întoarce înapoi, cu atît se avîntă mai mult înainte, cu atît e mai mare... Prezentul e o consecință necesară a trecutului și viitorului; prezentul e un punct invizibil și curgător pe care omul nu poate sta, așa cum nu poate sta pe vîrful unui ac. **(D. Diderot)**

— Tinerețea e greșeală, maturitatea e luptă, bătrînețea e regret. **(B. Disraeli)**

— Nu deplîng nimic pe lume decît că în tinerețe n-am știut că sînt tînăr.

— Bătrînețea omului începe acolo unde se termină însuflețirea lui. **(I. Dučić)**

— Tinerețea constă în țîșnirea ideilor și a imaginilor, în vioiciunea observației, în aptitudinea de a grupa faptele, de a confrunta avertismentele, de a căuta greutățile și a păstra o voioșie creatoare. **(G. Duhamel)**

— Ceea ce e trist nu e că ești bătrîn, ci că nu mai ești tînăr.

— Îmbătrînirea:... o știință care ar trebui învățată în fiecare zi, și care lipsește destul de des unor aproape centenari. **(Al. Dumas — fiul)**

— Cît este tînăr, fiecare își închipuie că lumea a început abia de la el și că tot ce există a fost creat, de fapt, doar pentru el.

— Greșelile tinereții nu trebuie preluate și la bătrînețe, căci bătrînețea aduce cu sine propriile ei metehne. **(J. P. Eckermann)**

— Dacă zeii ar avea inteligență și înțelepciune ca a oamenilor, ar dărui oamenilor de treabă, ca semn evident al virtuților lor, două tinereți. **(Euripide)**

— Copilăria este, pentru acei care sînt în stare să o aibă, rezervorul imaginației și poeziei la care cineva revine totdeauna. **(E. Faguet)**

— Vîrsta tînără e doar o promisiune, dar ceea ce dinamizează și naște marile realizări, este tinerețea.

— Depășind criteriul elementar biologic, tinerețea exprimă ardoarea și forța trăirilor, nevoia acută de manifestare și de realizare.

— Cînd între noi și tinerii care ne înconjoară simțim interpusă o fisură, cînd am pierdut capacitatea de a intra în rezonanță cu ei, am încetat cu siguranță de a mai fi tineri. **(O. Fodor)**

— Viața ar fi într-adevăr prea tristă dacă trandafirul roz al gîndurilor zburdalnice n-ar veni din cînd în cînd să mîngîie bătrînețea oamenilor cumsecade.

— Vremea, în scurgerea ei, rănește sau ucide sentimentele cele mai aprinse și cele mai gingașe. Slăbește admirația luîndu-i alimentele-i de căpetenie: surpriza și mirarea; distruge iubirea și nebuniile ei divine, clatină credința și speranța, deflorează, despoaie toate nevinovățiile. Cel puțin de ne-ar lăsa mila, ca să nu fim închiși în anii bătrîneții ca într-un mormînt. **(A. France)**

— Cu siguranță, nici o glorie nu va prețui vreodată cît tine, adolescență a inimilor noastre.

— Ah! tinerețe — omul nu o posedă decît un timp, iar restul vieții o recheamă. **(A. Gide)**

— Cea mai stupidă dintre toate erorile o comit tinerii cînd cred că-și pierd originalitatea recunoscînd un adevăr care a mai fost recunoscut înaintea lor.

— A-ți da seama din tinerețe de avantajele vîrstei înaintate, a păstra la bătrînețe avantajele tinereții, aceste două noroace sînt de fapt unul și același.

— Este sigur că numai sentimentele vagi și tumultuoase ale tinereții sînt proprii sublimului. **(J. W. Goethe)**

— Poate n-am îmbătrîni niciodată dacă n-am avea un dar blestemat, moștenit din bătrîni: inima. În ea își trimite viața săgețile, acolo țintesc toate loviturile. Drumul la inimă însă duce prin carne... prin bietul trup... cum nu s-ar frînge, cum nu s-ar slăbi, cum n-am îmbătrîni?

— Tinerimea e resortul însuflețirii unui neam; termometrul spiritului de jertfă al societății. **(O. Goga)**

— Îmbătrînești cînd începi să te temi de moarte și cînd observi că nu-ți mai place să-i vezi pe ceilalți făcînd ceea ce tu nu mai faci. **(A. Gramsci)**

— Nimic mai chinuitor pentru mulți bătrîni decît spectacolul bucuriilor triumfătoare ale generației tinere. Cum o urăsc! Cît de nedrepți îi face, cît de meschini și de răi! Hidoasă bătrînețe. **(J. Green)**

— Păstrați în inima voastră un colț de verdeață și tinerețe, un colț unde n-ați recoltat nimic, unde puteți întotdeauna să semănați o plantă nouă, oarecare. A rămîne mult timp, a rămîne copil chiar, prin spontaneitatea și dragostea inimii; a păstra — nu în manifestările tale exterioare, ci în adîncul ființei tale chiar — ceva ușor, vesel, înaripat, acesta e cel mai bun mijloc de a stăpîni peste viața ta; căci ce forță mai mare este decît tinerețea? **(M. J. Guyau)**

— Un suflet omenesc e tînăr atunci cînd lumea, cu frumusețile și cu tainele ei, cînd oamenii care-l înconjoară, orice sentimente ar avea pentru dînsul, cînd el însuși, cu tot ce cuprinde și cu tot ce ascunde, îi sînt obiect de necontenită curiozitate, de neastîmpărată dorință de a ști.

— Sufletul copilului e cinstit, el nu poate fi cucerit de orice, dar se dă întreg... copiii au în inima lor bogată putința care lipsește celor mai mulți dintre oamenii mari, de a înțelege, de a admira, și întîmplător, de a îndeplini eroismul. **(N. Iorga)**

— Tinerețea nu e atît o perioadă a vieții, cît o stare de spirit, de efect al vîrstei și o calitate a imaginației. **(I. Istrati)**

— Te temi de bătrînețe, de care nu ești sigur c-o vei ajunge. **(J. de La Bruyère)**

— Puțini oameni știu să fie bătrîni. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Cine nu-și aduce aminte de nopțile nebune ale frumoasei sale adolescențe? ... Plîng și pe cei care le-au uitat și pe cei care nu le-au avut. **(Alex. Macedonski)**

— Tinerețe! / Ești numele, / harul / luptătorilor lumii, / gata-n front să se-adune, / aprinzînd / viitorului / farul / unor zile / mai bune. **(V. V. Maiakovski)**

— Omul tînăr nu este, ci devine; numai despre omul bătrîn se poate întrucîtva zice că este, fiindcă a fost și s-a dovedit. În mișcare, nu în repaus ni se înfățișează toate stările sufletești... Numai vîrsta hotărăște aici, vîrsta matură în care individul a avut timp îndestulător pentru a-și manifesta în lungul șir de momente ale vieții sale ceea ce stă ascuns în el ca dispoziții înnăscute, ca idei cîștigate și ca simțuri predominante... Tinerețea e totdeauna o enigmă, vîrsta matură o dezlegare a enigmei. **(T. Maiorescu)**

— A fi tinăr inseamnă a fi spontan, inseamnă a fi rămas aproape de izvoarele vieții, inseamnă a te ridica și a te descătușa de lanțurile unei civilizații perimate, a cuteza acolo unde altora le lipsește curajul acțiunii.

— Deși artistul poate rămine toată viața lui mai atașat, ca să nu spun mai fidel, copilăriei sale, decit omul aplecat spre realitatea practică a vieții, deși s-ar putea spune că, spre deosebire de acesta din urmă, el rămine necontenit in stare de visare, de puritate omenească, jucăușă a copilului, totuși calea lui de la inceputurile imaculate și pină la etapele imprevizibile de mai tirziu ale destinului său este nesfirșit mai lungă, mai aventuroasă, și pentru spectator, mai zguduitoare decit aceea a burghezului oarecare, iar la acesta din urmă gindul că a fost și el o dată copil, nu e nici pe departe atit de inlăcrămat. **(Th. Mann)**

— Să-ți fie rușine de tine, dac-ai ajuns un suflet obosit, intr-un corp plin de vigoare. **(Marcus Aurelius)**

— Prost mai e acela care nu se incălzește la soarele unei toamne tirzii, numai pentru că, intocmai ca vintul de răsărit, prevestește sosirea iernii. **(W. S. Maugham)**

— O, primăvară, tinerețe a anului! O, tinerețe, primăvară a vieții! **(P. Metastasio)**

— Tinerețea-i de preț, dar ne-ndrăgește puțin. E ca un vis. Am primit de la zei tinerețea, / să ne bucurăm doar o clipită. **(Mimnermos)**

— Din nefericire, ne rămine un interval de timp prea mic intre timpul in care sintem tineri și acela in care sintem prea bătrini. **(M. E. de Montaigne)**

— Nu sfișiați „bătrinii" cu colții tinereții. E ca și cum ați mușca din armuri cu dinți de lapte.

— Nu ai imbătrinit cu adevărat decit in clipa in care iți dai seama că de atunci inainte nu-ți mai rămine decit de-acolo inapoi. În ziua cind iți e teamă să privești inainte și te uiți inapoi, să știi că ai imbătrinit.

— Dacă ești înțelept, vara nu te gindești la toamna care vine, și, cind vine toamna, gindește-te numai la vara care a fost.

— Să nu uite tinerii că mustul se transformă in vin nou numai cu ajutorul butoaielor vechi.

— O adevărată viață a omului se socotește in anii pe care nu i-a trăit degeaba.

— De la o virstă incolo, visurile se numesc proiecte.

— Cind toamna tirzie a vieții se lasă peste fostele ei grădini, o lacrimă impietrită e tot ce „bruma" ți-a rămas. **(T. Mușatescu)**

— Viața oferă omului un mare și neprețuit dar — tinerețea, plină de forțe, tinerețea plină de idealuri, de dorințe, de setea de cunoaștere, de setea de luptă, tinerețea plină de vise și speranțe. **(N. A. Ostrovski)**

— Există ceva mai trist decit a imbătrini, aceea de a rămine cu minte de copil. **(C. Pavese)**

— A fi tinăr inseamnă a fi oțel... a privi totul in față. A nu putea minți niciodată... a nu putea indura a fi mințit de alții... A nu putea ingădui minciuna oriunde ai intilni-o... A urî nedreptatea... Cind ești tinăr nu poți fi legat de nimic... Încaleci tu viața cum vrei... Fiindcă îi poți da cu piciorul... Nu te tirăște ea ca pe o epavă, care nu mai știe să renunțe. Cind ești tinăr nu mai există nimic intre Dumnezeu și lume decit ființa ta. **(Camil Petrescu)**

— Cine in tinerețe nu s-a legat puternic de un lucru măreț sau chiar mai puțin important, dar cinstit și folositor, acela poate să-și considere tinerețea pierdută in zadar, oricit de veselă ar fi fost, oricit de plăcute amintiri ar fi lăsat. **(D. I. Pisarev)**

— Bătrinețea are destule lucruri dizgrațioase; nu le mai adăuga și viciile. **(Plutarh)**

— Pletele albe sint arhive ale trecutului. **(E. A. Poe)**

— Tinerețea e o trufie, rareori o valoare. **(M. Preda)**

— Caută și păstrează mereu o bucată de cer deasupra vieții tale. **(M. Proust)**

— Bătrinețea mi-a făcut și ea un dar. A domolit pasiunile, a lărgit perspectivele, mi-a pus in mină o cumpănă mai dreaptă — sau care mi se pare mie mai dreaptă — și anii m-au invățat să indepărtez fără regrete prea dureroase, zgura. **(S. Pușcariu)**

— Oamenii maturi fac economie de viață ca să poată trăi, din cind in cind, discontinuu cite o imprejurare mai

esențială. Ei aleg, fiindcă au puțin... Tinerii însă trăiesc tot timpul, se irosesc mereu, viața lor e continuă, nu întreruptă prin pauze ca la bătrîni.

— Tinerețea e timpul în care admirăm și ne umilim. E timpul delicateței de suflet, al pudorii virginale, al adorației, al curiozității, al sfiiciunii metafizice în fața infinitului, al elanului generos și filantrop, al dărniciei de sine și al iubirii de oameni. **(M. Ralea)**

— Tinerețea oferă sinceritate și entuziasm. Al ei este viitorul în care stau toate tainele, toate cuceririle și surprizele. În semnul ei se află biruința. **(L. Rebreanu)**

— Bătrînețea vine cînd începi să spui: niciodată nu m-am simțit atît de tînăr.

— Bătrînețea vine brusc, ca zăpada într-o dimineață; cînd te trezești, bagi de seamă că totul e alb. **(J. Renard)**

— Copilăria... pe cînd nu cunoșteam nici măcar un singur om, nici chiar pe cel mai apropiat; pe mine însumi — dar cînd îi iubeam pe toți; cînd nu fusesem încă izgoniți din paradisul copilăriei, pe care sîntem siliți să-l părăsim cu toții și către care orice întoarcere ne este interzisă din pricina vîrstei, din pricina sabiei sclipitoare și tăioase a experienței.

— Dacă amintirile din copilărie au atîta farmec, nu-l au pentru că sînt amintiri — căci avem amintiri din toate epocile vieții —; această atracție trebuie să vină din faptul că vraja lor obscură și amintirea acelei așteptări a copilului, în care ne aflam pe atunci, de o bucurie nesfîrșită (iluzia puterilor noastre în tinereasca lor deplinătate și a lipsei de experiență) ne măgulesc și mai mult simțul infinitului. **(J. P. Fr. Richter)**

— Tinerețea... Ai dori să te întorci la ea?... Smintit drumețul care sîcîit de truda unei zile de mers, ar vrea s-o ia de la capăt, să se găsească din nou la început de drum... Nu-i lucru mai dulce și mai ispititor ca hanul pentru cel spetit de drum. Așa că, deși tinerețea e veselă, bătrînul înțelept nu o mai dorește. **(F. de Rojas)**

— Ai nevoie, cînd ești tînăr, să-ți creezi iluzia că participi la o mare mișcare a omenirii, că înnoiești lumea... Ești atît de liber și atît de ușor. Încă nu duci povara unei familii, n-ai nimic, nu riști nimic.

— Sfîntă virtute a copilăriei, scînteia pură a bunătății, cît de odihnitoare e lumina ta! Cît de întunecată ar fi lumea fără ochii copiilor. **(R. Rolland)**

— Natura vrea ca înainte de a fi om, copilul să fie copil. **(J. J. Rousseau)**

— Anevoie se prinde în laț o vulpe încărcată de ani. **(P. P. Rubens)**

— În clipa cînd intră activ în viață, tinerii caută mai degrabă în oamenii celebri din trecut și în numele lor la modă pretexte pentru propriile pasiuni sau sisteme, vehicule pentru încărcătura lor de idei sau pentru înflăcărarea lor; fie că le adoptă și le exaltă, fie că le resping și le ocărăsc, de-a curmezișul acestora se afirmă ei înșiși; își salută propria idee și și-o preconizează, iar ideea contrară este contestată și bruftuluită. **(Ch. Sainte-Beuve)**

— Copilăria e bună, candidă, și ființele cele mai bune sînt cele care păstrează cel mai mult sau pierd cel mai puțin din candoarea și din această sensibilitate primitivă. **(George Sand)**

— Copilăria cuprinde în mod firesc cele două condiții ale epopeii: mărginirea orizontului și franchețea neștirbită a simțirii. **(H. Sanielevici)**

— Copiii între ei nu pot suferi copilăriile; sînt oameni cu adevărat. **(J.-P. Sartre)**

— De vrei să acționezi în stil mare, atunci înflăcărează tinerii... În ei poți găsi forță și sănătate proaspete, iar pe calea aceasta au fost înfăptuite cele mai de seamă reforme. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— La bătrînețe nu e mai frumoasă mîngîiere decît a ne fi întrupat toată puterea tinereților în niște opere, care nu îmbătrînesc ca noi. **(A. Schopenhauer)**

— Tinerețea, căreia i se iartă totul, nu își iartă nimic; bătrîneții, care își iartă totul, nu i se iartă nimic. **(G. B. Shaw)**

— **Bătrînețea, chiar fără alai de rele, / venirea-i, prin ea însăși, e un rău destul... și ce : :rist din cale-afară, /**

odată ce-ai îmbătrînit, // să simţi că eşti necontenit, // pe capul altuia povară. **(Statius)**

— Toţi oamenii vor să trăiască cît lumea, nimeni însă nu vrea să fie bătrîn. **(J. Swift)**

— Singurul act major al omului este să fie sau să fi fost copil. **(I. Teodoreanu)**

— Nesăbuiţi sînt acei care-şi plîng pretutindeni morţii / şi nu le pasă deloc că tinereţea s-a stins. Te ofileşti tinereţe, mirifică floare — dar proştii în loc să te plîngă, îi plîng numai pe cei decedaţi. **(Teognis)**

— Oricine, în înflăcărarea tinereţii sale, s-a crezut în stare de pasiuni uriaşe, de fapte măreţe, măcar o zi, măcar o clipă. **(A. Thibaudet)**

— Taina fundamentală a tinereţii nu stă în puterea de a făptui orice, ci în puterea credinţei să poţi făptui orice. **(J. S. Turgheniev)**

— Ridurile ar trebui pur şi simplu să arate numai unde au fost zîmbete. **(M. Twain)**

— Sfaturile bătrînilor luminează fără să încălzească. Aidoma soarelui de iarnă. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Ce reprezintă o viaţă măreaţă dacă nu un gînd din tinereţe înfăptuit la maturitate? Tineretul priveşte ţintă, cu ochiul său de vultur spre viitor, trasează un plan amplu de realizări viitoare şi pune piatra lor de temelie. Tot ce poate da un sens vieţii noastre este să ne apropiem cît de cît de acest prim proiect. Cînd oare se pot zămisli planuri măreţe dacă nu atunci cînd inima bate vijelios în piept? **(A. de Vigny)**

— Tinereţea... nu se îndoieşte de nimic! Foc sacru! Iluzii! **(Villiers de L'Isle Adam)**

— Tinereţea îşi creează din ea însăşi un drept şi un sentiment de siguranţă. **(I. Vinea)**

— Părul alb e lucru mare, pentru cine vrea să ştie, / şi a şti să-l porţi e, poate, cea mai grea filozofie. **(Al. Vlahuţă)**

— Cine nu are duhul vîrstei sale, are toată nenorocirea acestei vîrste.

— Îmbătrînirea...: singurul mijloc de a trăi mai mult.

— Fericită vreme, cea a basmelor. **(Voltaire)**

— Tinereţea zîmbeşte fără pricină. Este unul din farmecele ei de căpetenie. **(O. Wilde)**

— Cînd sîntem tineri, speranţa ne dă tărie; tăria dobîndită atunci ne face mai tîrziu să înfruntăm disperarea. **(Th. Wilder)**

Umanism, umanitarism, solidaritate, democrație

— Aduceți-vă aminte în tot locul și în tot timpul că pămîntul este o insulă plutitoare, pe care frigul, căldura, foamea, setea și o mie de puteri nevăzute se luptă cu înverșunare, zi și noapte, pentru distrugerea omului. Veți înțelege astfel că sînteți tovarășul firesc al tuturor oamenilor care viețuiesc, fără deosebire de culoare, de limbă sau de patrie: că unirea tuturor sforțărilor individuale este singura tactică în stare să poată bate dușmanul comun; că puterile voastre, resursele voastre, luminile voastre, unite cu cele ale tuturor aliaților voștri, abia vor ajunge spre a cîștiga victoria. **(E. About)**

— Să fim buni cu alții și cu noi. Să-i ajutăm să trăiască, să ne ajutăm pe noi să trăim, iată care-i adevărata iubire de oameni. Și n-ar fi totuși o neînsemnată propășire dacă oamenii s-ar hotărî să facă din dragoste tot ceea ce fac din ură, alegînd din amestecurile acestea care se numesc oameni, fapte și lucrări, întotdeauna ce e frumos și bun spre a-l iubi.

— Fiecare om poartă forma întreagă a condiției umane. **(Alain)**

— Omul se naște pentru a fi util omului. **(L. B. Alberti)**

— Pentru ce nu se ia nici o măsură împotriva zgirceniei, a cruzimii față de cei nenorociți, a ingratitudinii și a perfidiei? Cel ce lasă pe un cetățean să moară de mizerie, deși îl poate ajuta, nu este aproape tot atît de vinovat față de societate ca și cum ar fi provocat moartea lentă a acestui nenorocit? **(J. B. D'Alembert)**

— Prin științe și prin arte, națiile înfrățite în gîndire și în pace, drumul gloriei îl găsesc. **(Gr. Alexandrescu)**

— Într-o societate subnutrită din punct de vedere spiritual, aș vrea să aduc abundența intelectuală, deci sentimentul nevinovăției; într-o societate fragmentată penibil de egoisme agresive, să aduc dorința integralității. **(M. Anderson)**

— Omul nu trăiește izolat, el e supus influenței societății, care îi formează chiar sufletul într-un anumit fel de educație, prin viața cetățenească. De aceea dorințele și aspirațiile sale — deși subiective — vor avea întotdeauna o parte socială. **(P. Andrei)**

— Cine nu vede că în zilele noastre comunistul e moștenitorul, reprezentantul oricărei măreții omenești, oricărui spirit de sacrificiu, oricărui eroism? Comunistul nu așteaptă nimic pentru sine. Gata să-și dea viața... primește ca răsplată a acestui sacrificiu puțină fericire pentru semeni, un pas mai aproape de fericire decît cei ce n-au apucat martiriul...

— Credința în progresul indefinit și infinit al omului, în înălțarea omenirii către un soare pe care el nu-l va putea vedea, dar a cărui auroră o va fi pregătit neștiut de nimeni, iată idealul comunistului... Omul comunist este acela care așează omul deasupra lui însuși... acela care nu cere nimic, dar care vrea totul pentru om. **(L. Aragon)**

— E timpul, slugă veche și robul celui rău, / tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău. **(T. Arghezi)**

— Mîngîie-ți, luminează-ți și sprijină-ți semenii... află și urmează legile omului; și dă o mînă de ajutor celorlalți oameni ca să le afle, ca să le urmeze.

— Nu te izola de totalitatea lumii: privește întruna universul și adu-ți aminte de dreptate. Îți vei fi împlinit viața; vei fi împlinit datoria de om. **(Aristip)**

— Cel ce nu poate trăi în societate, sau care nu are nevoie de nimic, pentru că își satisface singur toate trebuințele, nu face parte din stat: el este o fiară sau un zeu. **(Aristotel)**

— Nenorocirea învață ca toți pentru unul și unul pentru toți să lucreze. **(Gh. Asachi)**

— Ceea ce este bine pentru fiecare în parte, este bine și pentru toți. **(N. Bălcescu)**

— Avem nevoie de *celălalt*, pentru ca existența noastră să fie fondată și necesară. Abdicarea de la acest principiu atrage după sine eșecul total, neantizarea, moartea. **(Simone de Beauvoir)**

— Numai om cu om ești: tu și eu.

— Nu spiritul trebuie să se orienteze după natură, ci natura după spiritul omenesc. Cu alte cuvinte, trebuie creată o natură nouă, care să fie expresia adecvată a unor tensiuni sufletești. **(L. Blaga)**

— Oamenii sînt egali prin deosebirile lor. **(W. Blake)**

— Opera mea va fi în slujba păcii... Idealul meu este ca de-a lungul veacurilor oamenii să poată trăi înconjurați de cît mai mult bine și de cît mai puțină durere. **(V. Blasco Ibañez)**

— Socialismul:... transformarea revoluționară a regimului de proprietate și producție nu ca scop în sine, ci este mijlocul necesar și condiția indispensabilă a eliberării persoanei umane, care, ea, este un scop în sine și ultimul al socialismului. **(L. Blum)**

— Aș dori să trăiesc o viață ca aceea a furnicilor, în care toți muncesc laolaltă și, deși nimeni n-are nimic al său, toate sînt ale tuturor. **(H. Bosch)**

— Știința a rînduit pe om la locul ce i se cuvine, în mijlocul ființelor. Ea nu mai cunoaște pe omul abstract, ivit deodată pe pămînt în plină desfășurare a inteligenței și voinței sale. El nu mai este scopul și sfîrșitul lumii. Omul este supus raporturilor dependenței reciproce, care îl leagă de oameni, de rasa din care se trage, de celelalte ființe vii din cuprinsul pămîntesc și cosmic. Această dependență îl leagă de toate și de tot, în spațiu și în timp.

— Oamenii trăiesc în societate; este un fapt de ordin natural, anterior consimțămîntului lor. Inferior voințelor, omul nu poate să se sustragă materialmente și moralicește asociației umane. Omul izolat nu poate exista.

— Societatea va atinge gradul de civilizație pe care, mai mult sau mai puțin obscur, și-l propune umanitatea, cînd fiecare om va trăi mai bine, nu numai din punctul de vedere al propriei sale vieți, ci și din punctul de vedere al vieții comune, cînd cele două efecte simultane ale progresului ce se socoteau contrarii, vor fi în

realitate, inseparabile; dezvoltarea vieții individuale și dezvoltarea vieții sociale. **(L. Bourgeois)**

— De multe se poate lipsi omul, numai de oameni, nu. **(L. Börne)**

— *Omul* nu e numai o ființă care se naște, mănîncă, doarme, se înmulțește și moare, ca toate celelalte viețuitoare; *omul* nu e numai o ființă care cu șiretenie ori cu brutalitate, călcînd și strivind pe alții, caută să-și cucerească un loc la ospățul vieții... *Omul* e o ființă care e uneori mai puțin înarmată pentru izbîndă, dar spre deosebire de celelalte viețuitoare, năzuiește ca în această oglindă a conștiinței, cu care a fost hărăzit, să cuprindă o cît mai mare parte a lumii în care trăiește, — o ființă care, cu această scînteie de dumnezeire, caută să pătrundă bezna de îndoieli și de taine care-l împresoară...

— În lungul lanț al viețuitoarelor pînă la om, deosebirea de căpetenie de la una la alta a fost *un spor de pricepere*... și între oameni, cine face fala și mîndria și podoaba omenirii, nu sînt cei ce s-au înfruptat cu belșug din bunurile lumești, ci acei care au putut cuprinde în mintea lor o mai mare parte a lumii în care au trăit — acei care uneori cu prețul vieții lor au căutat să dezvelească tainele lumii. **(I. Al. Brătescu-Voinești)**

— Iubirea este o lege a progresului, una din cele mai nobile virtuți ale umanității. Prin iubire omul trebuie să se apropie nu numai de cei simpli ci și de ființele necuvîntătoare și de natură. Ea este principiul unității în lume: ura desparte, fărîmă — iubirea unește, clădește, creează.

— Umanitatea este propria ei operă. În agitata scurgere a veacurilor ea își sculptează ființa cu propria ei mînă.

— Umanitatea nu poate progresa decît prin păstrarea originalității distinctive a naționalităților, prin armonia, nu prin distrugerea lor... Armonia este cu atît mai mare, cu cît notele sînt mai complexe, mai puternice. Dacă diversitatea ar dispărea, concertul n-ar mai avea nici un farmec. **(I. Breazu)**

— Puterea omului se datorește vieții sale sociale; numai datorită ei omul și-a desăvîrșit rațiunea, și-a exersat

spiritul şi şi-a reunit forţele; înainte de a se naşte societatea, omul era poate animalul cel mai sălbatic şi poate cel mai puţin demn de temut. **(G. L. L. de Buffon)**

Un om trebuie să facă pentru omenire mai mult decît să scrie doar versuri. **(G. G. Byron)**

Omul a învăţat treptat, de-a lungul secolelor, că propria sa viaţă depinde într-o mare măsură de cea a vecinului său... Cu alte cuvinte, sîntem o parte dintr-un întreg, ca cuprindere, ca istorie, ca preocupări.

— Respectă-te pe tine însuţi, căci, dacă nu, respectul pe care-l dai altcuiva nu are nici o valoare...

— Pune-ţi ordine în strădaniile zilelor tale...

— Cinsteşte-ţi sufletul, ai calm şi înţelepciune, meditează că eşti o parte din omenire, din însăşi viaţa, din materie, din toate stelele şi din eternitate. **(M. Calvin)**

— De-ar dispărea *al meu, al tău*, ce este / în cinste, în util şi în plăcere, / ar fi un rai pămîntul!... Iubirea oarbă-ar căpăta vedere, / frăţie-ar fi, nu-mpărăţii funeste, / iar ignoranţa sub ştiinţă-ar piere. **(T. Campanella)**

— Trebuie să pledăm pentru această lume, dacă vrem să trăim în ea.

— Binele public este făcut din fericirea fiecăruia.

— Dacă există un lucru pe care-l poţi dori întotdeauna şi obţine uneori, acesta este afecţiunea umană.

— Aparţin lumii, prin toate gesturile mele; oamenilor, prin toată recunoştinţa mea.

— Să nu te separi de lume. Nu-ţi poţi rata existenţa atunci cînd o supui luminii. Întregul meu efort, în toate situaţiile, nefericirile, deziluziile, este de a regăsi contactele.

— Întotdeauna e zadarnic să vrei să te desolidarizezi, fie chiar de prostia şi de cruzimea celorlalţi. Nu putem

spune „le ignor". Ori colaborăm cu ele ori le combatem.

— Nu cred că există o altă lume în care va trebui să dăm socoteală; dar oricum avem de dat socoteală pe lumea aceasta — tuturor celor pe care-i iubim. **(A. Camus)**

— Nu te plînge de timpul tău; dacă-l găseşti rău, întreabă-te ce ai făcut ca să-l faci mai bun? **(Th. Carlyle)**

— M-am simţit întotdeauna şi întru totul participant la căutările timpului meu... Sînt propriul meu contemporan. **(J. Cassou)**

— Cine a răsfoit istoria, s-a încredinţat de acest adevăr: mersul înainte al unei naţiuni este totdeauna pe partea stîngă.

— Democraţia e o formă a ordinei şi nu are decît un singur înţeles, acela etimologic, de domnie a poporului. Democratică este ţara în care cîrmuieşte poporul... Democraţia este eliberarea marii mulţimi muncitoare de sub tutela unei minorităţi. Cînd poporul vrea ceva, exprimarea dorinţei lui este totdeauna legală.

— A nu ne stima pe noi înşine e deseori foarte greu, şi cred că nu trebuie să silim natura, mai cu seamă că simularea indiferenţei de sine e cea mai dezagreabilă dintre înfumurări şi dă figurii o umilitate ipocrită. Dar a nu iubi pe alţii, a nu recunoaşte că nu eşti singurul pe lume, a nu te bucura de izbînda semenilor tăi, înălţătoare pentru noi toţi, este o mare infirmitate. Însuşirea cea mai de căpetenie a constructorului socialist este, după mine, bucuria faptei comune, abolirea crispaţiei, zîmbetul social. **(G. Călinescu)**

— Ceea ce-l face pe om mai mare decît simpla lui viaţă, este dragostea pentru viaţa altora. **(L. F. Céline)**

— Toate valorile umane par să constituie un singur organism spiritual. În acest organism fiecare element principal scoate o nouă viaţă şi o nouă formă din mersul înainte al celorlalte, fără ca vreodată să piară în întregime. **(P. Cerna)**

— Umanismul este cauza şi efectul păcii.

— Necontenit survin în viaţa civică a unui om, evenimente istorice care îl silesc să renunţe la o parte din

aspirațiile sale și să contribuie la realizarea altora, mai înalte și mai importante pentru societate. **(N. G. Cernișevski)**

— Mizantropii pretind că disprețuiesc omenirea pentru slăbiciunile ei. De fapt, o urăsc pentru forța ei. **(G. K. Chesterton)**

— Singur comunismul poate suprima barierele dintre rase, așa cum nivelează prăpăstiile dintre clase. Singur comunismul va putea tăia din rădăcini orice posibilitate de exploatare a raselor înapoiate în folosul unui pumn de capitaliști. Singur comunismul va rezolva, în sfîrșit, cum rezolvă așa de simplu atîtea alte probleme naționale, economice sau politice, și nenorocita problemă rasială, dînd fiecărei seminții, așa cum dă fiecărui individ, dreptul, libertatea și mijloacele să se înalțe...

— O lume se va prăbuși. Nu știu dacă-mi va fi dat să lupt alături de cei care vor ridica din temelii o lume nouă. Și nu importă! Voi vedea-o cel puțin. Voi vedea primele raze ale răsăritului, odată cu ultimile pîlpiri de flăcări și de funingine ale apusului...

— Ce amară e fericirea omului în mijlocul durerilor și nedreptăților omenești. **(N. D. Cocea)**

— Prin dragoste și filozofie am ajuns eu la democrație, ca o consecință firească și logică a atitudinii mele de viață, și prin democrație nu înțeleg doar o activitate socială, cît datoria oamenilor inteligenți și inimoși, adică a înțelepților și a oamenilor buni, de a recunoaște tuturor dreptul de a se putea exprima, de a se afirma, de a se desăvîrși. Căci fiecare ființă umană este și spirit și materie și, cred, în condiții prielnice fiecare om se poate dovedi spirit.

— Puțind cunoaște cu adevărat lumea, nu o poți decît iubi. **(P. Comarnescu)**

— Umanitatea nu există decît ca... o familie de națiuni distincte, fiecare cu geniul ei național propriu. **(A. Comte)**

— A avea atîta stăpînire asupra noastră, pentru a judeca pe alții, prin comparație cu noi și a proceda față de ei, cum am vrea să se procedeze față de noi înșine, iată ceea ce se numește doctrina umanității. **(Confucius)**

— Raporturile dintre oameni trebuie să fie alcătuite din delicate nuanțe de uitare de sine și din comprehensiune universală. **(J. Conrad)**

— Cei mai primejdioși în viața socială — sînt umiliții ce vor fi îndrăzneții de mîine.

— Ridicarea maselor tot individualitatea o face: pe ea cultivați-o întîi, c-apoi e ușor.

— De la nici un guvern nu așteptați fericirea: tuturora însă cereți-le cinstea, competența și credința în principiile pentru care luptă.

— Clipele deplin trăite sînt cele cînd ești în legătură cu marele tot uman și cosmic.

— Democrația e în cea mai mare parte conștiință cetățenească individuală, altfel nu poate fi decît sau demagogie sau ideologie.

— Democrația nu înseamnă încurajarea și ocrotirea mediocrităților cum sînt dispuse unele spirite „liberale" s-o creadă, ci conducerea liberă și cinstită a spiritelor autocritice ale epocii. **(P. Constantinescu)**

— Să fie pentru toți: / același sus și jos... / Să fie același cer / pentru plugar, pentru boier. **(A. Cotruș)**

— Un om care nu are o credință sigură și mereu prezentă în existența unui dumnezeu personal, sau a unei existențe viitoare cu pedeapsă și răsplată, poate avea ca principiu de viață, atît cît pot eu înțelege, să urmeze numai acele impulsuri și instincte care sînt cele mai puternice, sau care i se par a fi cele mai bune. Așa procedează un cîine, dar el face lucrul acesta orbește. Pe cînd un om se uită înainte și îndărăt și compară diferitele lui sentimente, dorințe și amintiri. După aceea găsește, de acord cu părerea celor mai înțelepți dintre oameni, că cea mai mare satisfacție se obține urmînd anumite impulsuri și anume instinctele sociale. Dacă el acționează pentru binele altora, va primi încuviințarea camarazilor săi și va cîștiga dragostea acelora cu care trăiește. Și acest din urmă cîștig este, fără îndoială, cea mai înaltă plăcere pe pămînt. Încetul cu încetul îi va fi greu să asculte de pasiunile lui sensoriale mai curînd decît de impulsurile superioare, care, îndată ce i-au ajuns obișnuință, aproape că le putem numi instinctive. **(Ch. Darwin)**

— Fericit ori nefericit, omul are nevoie de altul; cine trăiește numai pentru el, acela trăiește numai pe jumătate. **(J. Delille)**

— Numai acordînd atenție dezvoltării plenare a tuturor indivizilor care o compun, poate societatea să-și fie fidelă sieși.

— Lumea izolată de activitatea umană, nu mai are atributul de *lume*. **(J. Dewey)**

— Voinței generale trebuie să i se adreseze individul pentru a ști pînă unde trebuie să fie om, cetățean, supus, tată, copil, și cînd se cuvine să trăiască și să moară. Ea este cea care trebuie să fixeze limitele tuturor îndatoririlor. **(D. Diderot)**

— Moartea fiecărui om mă vatămă pe mine, fiindcă mă aflu cuprins în omenire.

— Omul nu este o insulă de sine stătătoare. Fiecare e o fărîmă din continentul uman. **(J. Donne)**

— Îndeplinirea datoriei de cetățean este superioară unei fapte particulare... Capacitatea de a fi cetățean nu înseamnă decît capacitatea de a te ridica pînă la opinia întregii țări. **(F. M. Dostoievski)**

— În singurătate, natura vorbește sufletului omului; în tăcere, omul vorbește cu sufletul naturii — Infinit în suflet, nemărginire în imaginație. **(Alex. Dumas — tatăl)**

— În afara societății, valorile n-au ființă.

— Noi nu putem dori să ieșim din societate, fără a vrea să încetăm de a fi oameni. **(E. Durkheim)**

— Sînt rareori entuziasmat de ceea ce a făcut sau nu a făcut societatea, dar îi sînt întotdeauna recunoscător că există.

— Conceptul abstract de „societate" înseamnă pentru individ suma tuturor relațiilor sale, directe și indirecte, cu contemporanii săi și cu generațiile apuse. El este capabil să gîndească, să simtă, să lupte și să muncească prin el însuși, dar depinde de societate într-o asemenea măsură — în existența lui fizică, intelectuală și emoțională — încît este imposibil să-l concepi sau să-l înțelegi în afara societății... Viața lui este posibilă datorită muncii și talentelor milioanelor de indivizi ai trecutului și ai prezentului care se ascund sub acest cuvințel „societate".

— Oricine crede că viața sa proprie sau aceea a semenilor săi nu are semnificație, nu este numai un nefericit, ci chiar nevrednic de a trăi. **(A. Einstein)**

— Omule, vreu să merg cu tine, / să-ți luminez calea, / și în cel mai mare necaz al tău, / să-ți fiu alături. **(G. Eliot)**

— Împotriva tuturor filozofiilor rătăcitoare, noi începem să înțelegem că nimic pe lume nu merită mai multă atenție decît amicul și inamicul nostru, omul. **(P. Eluard)**

— Socialismul și îndeosebi comunismul este acea orînduire socială în care... viața socială a oamenilor care pînă acum li se opunea ca ceva impus de natură și istorie, devine un act liber al lor. Forțele obiective, străine care dominau pînă acum istoria, trec sub controlul oamenilor înșiși. Abia din acest moment oamenii își vor făuri, pe deplin conștienți, propria lor istorie, abia în acest moment cauzele sociale puse în mișcare de ei vor avea în chip precumpănitor și în măsură tot mai mare efectele voite de ei. Este saltul omului din imperiul necesității în imperiul libertății. **(Fr. Engels)**

— Dacă îl scoți din societate, omul, departe de a putea suporta pe alții, nu se va putea suferi pe sine; dezgustat de tot ce ar avea o legătură cu el, ar deveni îndată în proprii săi ochi un obiect de ură, de aversiune și oroare. **(D. Erasmus)**

— Noi trăim într-o lume a luptei și a faptei și, deci, nu într-o lume desăvîrșită, și, de aceea, trebuie să luăm parte la o spiritualitate, care să fie o treaptă a creației libere. **(R. Eucken)**

— A sacrifica instinctul individual unei reguli și unei legi comune, ca să putem trăi și dăinui, este, se pare, necesitatea cea mai imperioasă a naturii noastre. **(E. Faguet)**

— Oamenii, numai laolaltă sînt așa cum trebuie și poate să fie omul... Oamenii se întregesc unii pe alții și în ordinea morală, ca și în ordinea fizică și intelectuală,

așa, încît, luați în total, ei sînt așa cum trebuie să fie, reprezintă omul perfect.

— Relațiile sociale îmbunătățesc, înalță pe om; fără să vrea, fără prefăcătorie, omul este un altul în frecventarea semenilor săi, decît singur pentru sine. **(L. Feuerbach)**

— Firile mărinimoase, care sînt cele mai bune, sînt înainte de toate risipitoare și nu pregetă să se cheltuiască. Trebuie să rîzi și să plîngi, să iubești, să lucrezi, să te bucuri și să suferi, în fine, să vibrezi atîta cît e posibil, cît mai larg posibil. Iată adevăratul omenesc. **(G. Flaubert)**

— Dă mîna celui ce cade. **(Focilide din Milet)**

— Omul de știință, omul de cultură, creatorul nu poate trăi despărțit de realitatea care îl înconjoară, de realitatea consumată istoric. Prin caracterul activității sale el se găsește în deplină integrare cu umanitatea.

— Omul este o ființă contingentă care, prin însăși situația lui existențială, rămîne supus relației, care intervine logic în determinarea condiției sale.

— Umanismul este o atitudine față de valorile general umane, în funcție de care se constituie idealurile și aspirațiile epocii, care sînt diferite în înțeles istoric. **(O. Fodor)**

— Trăiește ca și cum ai fi solidar cu toți.

— Caracterul esențial al bunătății este dezinteresul în vederea întregului din care omul face parte. **(A. Fouillée)**

— Azi, destinul omului e în fiecare clipă solidar cu al planetei întregi. A te retrage pe o insulă pustie, în munți ca sihaștrii, nu e cu putință. Nu poți fi la adăpost, să te sustragi singur soartei tuturor.

— Cînd nu mai ai nimic al tău, sau nu ți-a mai rămas nimic ție însuți, nici o speranță de reușită, de salvare proprie, atunci singurul lucru pe care-l poți face totuși, e să pregătești lumea viitoare, să participi, fie și de la distanță, fie și în ...ența ta fizică, la progresul celor ce vor veni cîndva după tine. **(M. Gafița)**

— Proletariatul românesc merge înainte... spre țelul precis și sigur. Biruința este de partea lor. Ei sînt trecători, ei sînt expuși urii, prigoanei și nimicirii, dar avîntul lor este etern și dreptatea lor e soră cu stelele nemuritoare! **(G. Galaction)**

— În ziua în care foamea va dispărea, se va produce în lume cea mai mare explozie spirituală pe care a cunoscut-o vreodată omenirea. Oamenii nu-și vor putea închipui niciodată ce veselie va izbucni în ziua Marii Revoluții. **(F. Garcia Lorca)**

— Poporul român nu se va putea îndruma spre progres decît dacă va păși pe căile socialismului. **(M. Gheorghiu Bujor)**

— Omul, o ființă de un ordin mai înalt decît toate cele ce există pe fața pămîntului, trebuie neaparat să fie sociabil, fiindcă numai în contactul cu alți oameni își poate mulțumi aspirațiunile sufletului și ale intelectului, căci numai în starea socială poate găsi sprijinul necesar la împlinirea trebuințelor și a dorințelor sale... **(I. Ghica)**

— Cele mai mari crime ce tulbură pacea internă a societății se datoresc restricțiilor pe care legile necesare dar inechitabile ale proprietății le-au impus poftelor omenirii, limitînd numai la cîțiva posesori acele obiecte rîvnite de mulți alții.

— Dintre toate pasiunile și poftele noastre, setea de putere este prin natura ei cea mai aprigă și cea mai antisocială deoarece fala unui singur om cere supunerea întregii mulțimi. **(E. Gibbon)**

— Să asumi cît mai multă umanitate cu putință.

— Cît de mult face parte, fiecare, de vrem sau nu, de știm sau nu, din ansamblu, cît de mult e legat fiecare de locul lui și rămîne, fără să-și dea seama, dependent. **(A. Gide)**

— Numai toți oamenii laolaltă constituie omenirea, numai toate forțele laolaltă formează lumea.

— Cîtă cale a trebuit să parcurgă omenirea pînă a ajunge să fie îngăduitoare și față de vinovați; să cruțe chiar și viața răufăcătorilor, să fie umană pînă și față de neoameni.

— Dacă în cursul vieții noastre vedem că alții au realizat ceea ce noi ne-am simțit chemați să săvîrșim, dar

am fost siliți să renunțăm așa cum am renunțat la multe altele, se trezește în noi frumosul sentiment că abia omenirea întreagă constituie omul adevărat și că individul nu poate fi decît mulțumit și fericit dacă are curajul de a se simți o parte din acest întreg.

— În afară de pasiunile care-l țin sub stăpînirea lor, omul mai e legat printr-o seamă de relații și împrejurări necesare. Cine nu ține seama de ele, va fi fără doar și poate nefericit.

— Oricît de izolat ai trăi, devii, fără să bagi de seamă, datornic sau creditor.

— Care e cel mai bun mod de guvernare? Acela care ne învață să ne guvernăm singuri. **(J. W. Goethe)**

— M-am născut cu pumnii strînși, sufletul meu s-a organizat din primul moment pentru protestare, pentru revoltă, cel mai puternic sentiment care m-a călăuzit în viață și din care a derivat și formula mea literară. **(O. Goga)**

— Omul nu trăiește numai pentru a fi fericit, ci ca să facă lucruri mărețe pentru umanitate. **(V. van Gogh)**

— Societatea solidară este șansa cea mai eficace în lupta existenței. Viermele ei distrugător este însă egoismul cras și concentrarea irațională a bunurilor...

— Conștiința solidarității este aceea care țese în taină biruința definitivă a dreptății în lume, și orice străduință în numele acestei solidarități este cît o pietricică la majestuoasa zidire a bunei înțelegeri între oameni, care numai ea este capabilă a zămisli fericirea pe pămînt. **(V. Goldiș)**

— În fericirea obștii ne vom găsi fiecare în parte fericirea sa. **(Dinicu Golescu)**

— O mare dragoste este de neconceput fără o mare inteligență; inteligența este egală cu profunzimea sufletului; iată de ce sufletele mari ating culmile umanismului; tot ele sînt și mari inteligențe. **(I. A. Goncearov)**

— Acela vor fi socotiți mai buni, care vor îmbrățișa cu inima mai largă lumea.

— Individualitatea în sine, fără nici o legătură cu colectivitatea, fără nici o idee vastă care să îmbrățișeze

întreaga umanitate, este inertă, conservatoare și potrivnică evoluției.

— Socialismul conferă literaturii o a treia dimensiune — dimensiunea viitorului. **(M. Gorki)**

— N-am altă ambiție decît să fiu Om. Rareori am conștiința că aparțin unei rase, unei țări, și în asemenea momente acționez și vorbesc într-un fel artificial de care mi-e rușine. Nu pot urî nici un fel de popor...

— Depindem atît de mult unii de ceilalți încît nimic nu-i aparține pe deplin fiecăruia din noi, orice bucurie ne este comună, ca și orice durere. **(J. Green)**

— Cîrmuitorii nu au fost născociți ca să le fie lor bine — căci nimeni nu s-ar băga la stăpîn pe degeaba — ci spre folosul mulțimilor, ca să fie bine ocîrmuite; așadar, cînd ei se îngrijesc mai mult de treburile lor decît de ale mulțimii, nu mai sînt cîrmuitori ci tirani.

— Toate statele, dacă le cercetăm cu luare aminte obîrșia, sînt întemeiate pe samavolnicie; și nu se află o altă ocîrmuire legitimă decît cea a republicilor. **(Fr. Guicciardini)**

— Cu fiecare pas în viață, cu fiecare experiență nouă pe care o întreprindem, sentimentul că sîntem debitorii societății devine tot mai elocvent și pune stăpînire din ce în ce mai puternică pe sufletul nostru. Acest sentiment este necesar; el înseamnă începutul unei inițieri și al unei mari datorii morale.

— A trăi nu este un act individual.

— Numai prin noi înșine, oricît de puternică ne-ar fi individualitatea, n-am putea ajunge la o formulă sufletească întreagă. În fiecare din noi sînt reprezentați nu numai factorii actualității, ci toți acei care în decursul timpurilor au încrucișat destinul omenesc. Întreaga noastră alcătuire sufletească poartă pecetea societății și culturii în cadrul căreia ne-am format. Acumulările trecutului, febrilitatea clipei de față și așteptările viitorului, toate acestea alcătuiesc în sufletul nostru o mare solidaritate de valori.

— Imperativul categoric al eticii: de a lucra întotdeauna pentru a binemerita de la umanitate.

— Este necesar ca dezvoltarea personalității individuale să nu se despartă de condițiile vieții sociale. Nu există individ, a cărui manifestare, cît de nouă și de personală, să se fi petrecut în afara factorilor sociali, în afara anumitor condiții de bază, pe care numai aceștia le pot realiza.

— Întotdeauna, puterea unui ideal personal, influența pe care a produs-o și intensitatea cu care a fost simțit, toate acestea au depins de societatea în care s-au produs. Pretenția anumitor individualități — misticul, estetul, diletantul, cinicul etc. — de a-și putea construi o viață a lor în afara societății, este ori o iluzie sufletească, ori expresia unei deformări morale pe care le-a dat-o excesul lor de orgoliu. **(D. Gusti)**

— Am instigat și înainte de 1907, instig și astăzi cît pot și voi instiga cît voi mai avea zile pentru scoaterea țărănimii din întuneric, neștiință și sărăcie... pentru ca masa celor desmoșteniți de soartă, de vitregia timpurilor și de oligarhia fără suflet, să se ridice și ei în rîndurile oamenilor. **(Spiru C. Haret)**

— Omul tracasat nu este niciodată cel mai bun admirator al vieții sau al frumuseții. Nu este nici entitate socială de sine-stătătoare și fertilă...

— Asigurați omului obișnuit puțin confort, despovărați-l de atîtea griji, faceți-i viața mai ușoară, și atunci veți vedea cît de diferit va gîndi și va privi lucrurile, cît de disciplinat — adică civilizat — va fi la bucurie sau supărare, la petrecere sau necaz. **(P. Haris)**

— Niciodată omul nu a constituit în așa măsură o problemă ca în epoca noastră. **(M. Heidegger)**

— Sîntem oameni cu toții și ca urmare purtăm umanitatea în noi, sau aparținem umanității.

— Umanitatea este caracterul geniului nostru; el însă nu ne e înnăscut decît numai ca predispoziție, și de fapt trebuie educat. Noi nu îl aducem gata cu noi în lume, dar în lume el trebuie să fie țelul străduințelor, suma exercițiilor, valoarea noastră...

— Divinul în specia noastră este așadar cultura umanității... Ideea de umanitate este comoara și cîștigul de pe urma tuturor străduințelor umane și în același timp arta speciei noastre. **(I. G. Herder)**

— Unul dintre principiile majore ale vieții noastre spirituale constă în disoluția factorului individual, în încadrarea pe cît posibil desăvîrșită a insului în ierarhia autorități educative și a științelor. **(H. Hesse)**

— Sînt dușman dușmăniei dintre oameni. **(J. Ch. Fr. Hölderlin)**

— Nimeni dintre noi nu are onoarea de a avea o viață care să fie numai a lui. Viața mea este a voastră, viața voastră este a mea, trăiți ceea ce trăiesc eu; destinul este unul singur... Cînd vă vorbesc de mine, vă vorbesc de voi.

— A sluji patria e jumătate datorie; a sluji omenirii e cealaltă jumătate. Nehotărîrea înseamnă singurătate. Nu ai nici măcar voința alături de tine. Eul parcă a plecat și te-a părăsit. **(V. Hugo)**

— Ura organizată, și violența, nu sînt cele mai bune mijloace pentru a asigura justiția și pacea. Toți oamenii sînt în stare să iubească pe toți ceilalți oameni. Dar, în mod artificial, s-a pus stavilă dragostei de care erau în stare, ridicînd bariere convenționale de ură și de violență, și zăgăzuind dragostea în limitele familiilor și ale clanurilor, în limitele claselor și ale națiunilor. Unii doresc să dărîme aceste bariere, folosind mai multă ură, și mai multă violență — cu alte cuvinte, folosind exact aceleași mijloace care au fost cauzele originare ale barierelor. **(A. Huxley)**

— În infinitul timpului și al spațiului ne-am întîlnit în aceeași nebuloasă, în același sistem solar, în aceeași planetă, în același secol, în aceeași generație, în aceeași țară, în același loc, sub același acoperămînt, și totuși ne urim, ori, cel puțin, ne sîntem indiferenți, în loc să ne aruncăm unii în brațele altora. **(G. Ibrăileanu)**

— N-ai dreptul să fi altfel decît ceilalți oameni, ci mai mult decît dînșii și pentru dînșii.

— Solidaritatea înseamnă mai întîi recunoașterea necesității unor scopuri cărora oricine trebuie să le închine credința și munca sa, gata să înfrunte orice primejdie și să primească asupra-și orice suferință.

— Democrat înseamnă cineva care vrea să înalțe poporul

pe umerii săi, nu cineva care vrea să se înalțe el pe umerii poporului. (**N. Iorga**)

— Se vor prăbuși altarele vechi, idolii mucegăiți vor pieri, și un stîrv bătrîn, morala naționalismului barbar, va fi pus pe gunoi. În zadar vor încerca sclavii trecutului să oprească torentul vieții noi, cu mîinile lor păroase, în zadar amintesc zeii lor din trecut, în zadar ridică tămîia sclaviei în candela ruginită — lumea nouă își desface aripile... (**E. Isac**)

— Am aderat la socialism din dragostea mea pentru viață, pe care o voiesc mai frumoasă, mai umanizată. Am aderat pentru a-i reclama dreptul omului de a dispune de soarta lui.

— Am putut să-mi păstrez dragostea pentru oameni, hrănind o revoltă lipsită de ură față de egoismul lor.

— Cînd văd că un om cade în stradă, nu-l întreb cărui dumnezeu se închină, ci îi sar în ajutor.

— Noi avem datoria — care trebuie să devină istorică în luptele proletariatului — de a respinge orice reparație individuală a universalei nedreptăți și de a ne considera toți învinși, atît timp cît frați de-ai noștri gem în lanțuri, pier în întuneric ori sînt nevoiți să se prostitueze... Sînt un învins și voi rămîne pînă nu vor mai exista învinși.

— Deasupra credințelor uscate și șovăielnice eu pun iubirea caldă ce vine de la inimă.

— Mă descopăr în fața mulțimii de jos, în fața acestei Sahare cotropitoare de valori umane. Sahară fecundă, nesecată de energii, ocean social în care am fost pescuit eu însumi și de unde răsar mai toți acei care s-au impus omenirii. (**P. Istrati**)

— Marxism-leninismul este teoria al cărui sens nu se consumă în sine, nu se mărginește să fie un sistem coerent, și-și refuză chiar caracterul închis sistemic; nu are drept scop doar cunoașterea, ci reprezintă mijlocul de luminare a practicii, a concretului, a unei acțiuni de transformare care fără teorie este oarbă și imposibilă, după cum teoria fără practică devine, prin ruptura de concret, nu numai inutilă, dar chiar neadevărată.

— Socialismul este nu numai un mijloc de sporire a mijloacelor de producție, ci, în primul rînd, urmărește, realist și științific, nu prin utopii, realizarea acestor raporturi umane și, în consecință — omul fiind în mare măsură reflexul relațiilor sale cu lumea — un alt tip de om. (**Alex. Ivasiuc**)

— Omul este totdeauna și una și alta, individ și întreg. Individul există datorită împrejurărilor sale umane, iar umanitatea datorită fiecăruia. Nu poate exista nici întregul, nici individul în sine.

— Socialismul este trăsătura fundamentală a epocii noastre...; ieșirea din criză nu se poate realiza decît pe calea spre socialism. (**K. Jaspers**)

— Să judecați oamenii cu bunăvoință, cu dreptate, să pătrundeți cu băgare de seamă în conștiințele cele mai mediocre și în existențele cele mai goale, pentru a prinde sclipirile, fugarele scîntei de frumusețe morală prin care iese la lumină dispoziția spre măreție a naturii omenești...

— Să interpretați cu indulgență efortul dibuitor al umanității nesigure în mersul ei:... căci, ceea ce rămîne adevărat, deasupra tuturor mizeriilor noastre, deasupra tuturor nedreptăților făptuite sau suferite constă în datoria de a face naturii umane un credit larg.

— Am avut sentimentul unei continuități a propriei mele vieți. Deoarece simt că prin ceea ce îndeobște se numește politică, am rămas credincios visului de fericire universală și de crescîndă perfecțiune umană, care-mi dădea aripi în tinerețea mea de elev și sînt recunoscător socialismului de a fi dat o întruchipare frumosului meu vis, de a fi prelungit în însăși realitatea existenței și în asprimea luptei, primele emoții pe care mi le-a trezit idealul. (**J. Jaurés**)

— Acum s-a ajuns așa departe cu comunitatea (mai îngustă sau mai largă) care în genere s-a întins printre popoarele pămîntului, încît încălcarea dreptului într-un loc al pămîntului se simte în toate locurile. (**Imm. Kant**)

— Trăim în miezul unui ev aprins / și-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă, / Cei ce nu ard dezlănțuiți, cu noi, / în flăcările noastre se destramă.

— **Omul, topindu-se în semenii lui, / totuși, el însuși să fie același, / înzestrat cu tăria omenirii întregi. (N. Labiș)**

— Societatea nu poate exista fără unitate și colaborare strînsă între oameni, ei sînt uniți prin conștiința colectivă, printr-o morală colectivă, prin datorii, obligații și răspundere colectivă. Omul, rupt de societatea în care trăiește, devine nefolositor, este de prisos. **(R. Ladea)**

— Oamenii care s-au hotărît să-și urască semenii nu știu că trebuie să înceapă prin a se urî pe sine. **(Lautréamont)**

— Nu există altă cale spre solidaritatea umană decît căutarea și respectul demnității individuale. **(P. Lecomte de Noüy)**

— Eu nu fac parte din categoria acelora care sînt fanatizați de țara lor sau de o anumită natură în mod deosebit: eu slujesc întreaga umanitate, considerînd cerul ca și patria, precum și pe toți semenii de bună credință, ca pe niște concetățeni ai acestui cer... **(G. W. Leibniz)**

— **Marxismul** și-a cucerit însemnătatea sa istorică mondială ca ideologie a proletariatului revoluționar datorită faptului că nu a făcut cituși de puțin abstracție de cuceririle extrem de prețioase ale epocii burgheze, ci, dimpotrivă, și-a însușit și prelucrat tot ceea ce a fost mai de preț în dezvoltarea de peste două milenii a gîndirii și culturii omenești. **(V. I. Lenin)**

— Lumea nu există dacă nu se are ca scop pe ea însăși.

— Virtutea, măreția sufletească nu se pot întîlni într-un grad deosebit de înalt și uimitor, nu pot folosi obștei decît într-un stat popular sau acolo unde națiunea este părtașă la conducere. **(G. Leopardi)**

— O societate este un grup organizat de indivizi; o cultură este un grup organizat de reacții învățate, caracteristice unei anumite societăți. Individul este un organism viu, capabil de gîndire independentă, de sentimente și intuire, dar cu o independență limitată, și resurse proprii modificate în contact cu societatea și cultura în cadrul căreia se dezvoltă. **(R. Linton)**

— **Omul nu este** o ființă abstractă sau izolată; acțiunea lui spirituală suferă presiunea atmosferei morale a veacului, după cum suprafața trupului suferă presiunea atmosferii fizice. **(E. Lovinescu)**

— Umanitatea pretinde un echilibru între acțiune și contemplare, între voința de a interveni eficient și atitudinea de receptare față de presiunea acesteia.

— Politica veritabilă nu poate să apară decît pe pămîntul democrației. **(G. Lukács)**

— Umanismul constă într-o credință profundă în egalitatea esențială a oamenilor, în pofida deosebirilor, de nivelul pozițiilor pe care le ocupă și a treburilor cu care se îndeletnicesc...

— Orice om, oricare ar fi poziția sa socială, cultura sa, caracterul său, națiunea sau rasa căreia îi aparține, rămîne totdeauna un om; oricît de josnic s-ar arăta, el este Regele Creațiunii; oricît de sus s-ar afla, el este o ființă slabă și supusă greșelii... **(R. de Maeztu)**

— Adevăratul stimulent al vieții omenești îl constituie bucuria zilei de mîine... Omul care-și determină conduita prin perspectiva cea mai apropiată este în același timp și omul cel mai slab. Dacă se mulțumește numai cu propria sa perspectivă, fie ea chiar și îndepărtată, el poate să pară puternic, dar nu stîrnește în noi sentimentul unei personalități și a valorii ei autentice. Cu cît este mai larg colectivul ale cărui perspective coincid cu perspectivele proprii ale omului, cu atît omul este mai frumos și cu atît stă pe o treaptă mai înaltă. **(A. S. Makarenko)**

— Oamenii uniți în același timp prin speranță și prin acțiune se înalță, ca și oamenii uniți prin iubire, spre tărîmuri la care nu s-ar înălța singuri.

— Ceea ce mă interesează într-un om oarecare este condiția umană.

— Individul se opune colectivității, dar își trage seva din ea... este însă mult mai important să știi ce-l formează, decît cui i se opune.

— **Contrariul** umilirii și al morții nu-i libertatea, așa cum se zice! E fraternitatea. **(A. Malraux)**

— Nimeni nu poate fi apolitic. Nu poţi fi decît antipolitic — ceea ce vrea să zică conservator — în timp ce spiritul politicului este în sine revoluţionar şi umanitar. **(Th. Mann)**

— Ceea ce nu prieşte întregului roi de albine, nu prieşte nici albinei.

— Cînd spiritul caută cu adevărat să se înalţe, se naşte o cerească apropiere între oameni, oricare ar fi depărtarea.

— Cel dintîi privilegiu al condiţiei omeneşti este sociabilitatea.

— Oamenii au fost făcuţi unii pentru alţii; instruieşte-i deci, ori îndură-i. **(Marcus Aurelius)**

— Îmi dau seama că persoana mea înseamnă extrem de puţin în angrenajul legilor universale... M-am obişnuit să fiu o fărîmă de univers care se supune destinului său, fac legătura cu trecutul şi viitorul şi ghicesc dinainte că opera mea va fi continuată de cei care, după mine, vor face aceea ce am făcut eu. **(R. Martin du Gard)**

— E greu să-i convingi pe oameni de superioritatea noii economii politice, pe cale teoretică, înainte ca aceasta să-şi probeze energia creatoare în ordine practică.

— Numai în cadrul colectivităţii individul capătă mijloacele care îi dau posibilitatea unei dezvoltări multilaterale a aptitudinilor sale.

— Comunismul este... ca o regăsire de către om a esenţei sale... ca o reintegrare sau reîntoarcerea omului în sine însuşi, ca suprimare a autoînstrăinării omului... reîntoarcerea completă şi conştientă, desăvîrşită în cadrul întregii complexităţi a dezvoltării de pînă acum, a omului pentru sine la starea sa de om *social*.

— Firea omului e plăsmuită în aşa fel, încît el poate să ajungă la perfecţiune numai dacă munceşte pentru desăvîrşirea, pentru binele contemporanilor săi.

— Istoria consideră mari pe acei oameni care, lucrînd pentru binele comun, devin ei înşişi mai nobili. Experienţa dovedeşte că cel mai fericit om este acela care a făcut fericiţi un număr cît mai mare de oameni.

— Esenţa umană nu este o abstracţie inerentă individului izolat. În realitatea ei, ea este ansamblul relaţiilor sociale.

— Dintre toate fiinţele, cea mai necesară omului este omul... omul este prin natura lui o fiinţă socială.

— Emanciparea înseamnă întoarcerea omului spre sine, spre o lume umană şi cu sistem de relaţii umane.

— Esenţa *umană* a naturii există numai pentru omul social; căci numai în societate natura este pentru el *veriga* care-l leagă de *om*, existenţa lui pentru altul şi a altuia pentru el, elementul vital al realităţii umane; numai în societate există ea ca *fundament* al propriei lui existenţe *umane*. Numai în societate existenţa sa *naturală* este pentru el existenţa sa *umană* şi natura devine pentru el om. *Societatea* este, aşadar, desăvîrşirea unităţii esenţiale a omului cu natura, adevărată înviere a naturii, naturalismul realizat al omului şi umanismul realizat al naturii.

— Comunismul nu este o doctrină, ci o *mişcare;* el nu porneşte de la principii, ci de la fapte. Premisa de la care pornesc comuniştii nu este o filozofie oarecare, ci întreaga istorie de pînă acum.

— Solidaritatea umană nu este rodul „iubirii aproapelui“, ea creşte din „interesul comun“, care există în primul rînd în realitate ca o dependenţă reciprocă a indivizilor între care este divizată munca.

— Numai în cadrul colectivităţii individul capătă mijloacele care îi dau posibilitatea unei dezvoltări multilaterale a aptitudinilor sale. **(K. Marx)**

— În măsura în care va fi desfiinţată exploatarea unui individ de către celălalt, va fi desfiinţată şi exploatarea unei naţiuni de către alta.

— Faptele ne amintesc la fiecare pas că nu stăpînim nicidecum natura aşa cum stăpîneşte un cuceritor un pămînt străin, că nu o stăpînim ca cineva aflat în afara naturii, ci că, dimpotrivă, îi aparţinem prin carnea, sîngele şi prin creierul nostru, că ne aflăm în mijlocul ei şi că toată stăpînirea noastră asupra naturii constă în posibilitatea pe care o avem, spre deosebire de toate celelalte fiinţe, de a-i cunoaşte legile şi de a le aplica în mod adecvat. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Primele voastre îndatoriri sînt către Umanitate. Sînteți oameni mai înainte de a fi cetățeni sau părinți. Dacă nu îmbrățișați cu toată ardoarea întreaga familie omenească, dacă acolo unde geme un semen de-al vostru, acolo unde demnitatea naturii umane este terfelită de minciună și de tiranie, nu sînteți gata, fiindu-vă la îndemînă, să ajutorați pe cel slab sau nu vă simțiți chemați, putînd a o face, să luptați spre a ajuta pe cei ce-s înșelați sau oprimați — veți trăda legea vieții. **(G. Mazzini)**

— Considerăm ura de rasă ca o rămășiță a vremurilor de barbarie și mărturisim pe față că n-o putem accepta cu liniște din partea nimănui ... Va pieri cu vremea și ura dintre popoare. Urmașii noștri vor rămîne uimiți de dușmăniile națiunilor de azi ... Pămîntul a ajuns o mare gospodărie, în care toți au nevoie unii de alții. **(S. Mehedinți)**

— Fondul naturii umane înseamnă sociabilitate. **(J. Michelet)**

— Voi, tineri, prieteni, pășiți împreună! / Un țel doar avem: fericirea comună, / Deci tari prin unire! Înțelepți prin avînt, voi tineri, pășiți împreună! **(A. Mickievicz)**

— Ori de cîte ori un om va cere ajutor omului pentru a se apăra împotriva naturii, împotriva lui însuși și împotriva omului, aceasta este, fără doar și poate, o dovadă că el iubește omenirea. **(H. de Montherlant)**

— În loc să ne izolăm, să ne aruncăm dintr-odată într-o filozofie a naturii și a colectivității. **(E. Mounier)**

— Fii intim cu viața omenirii întregi și rezervat față de fiecare om în parte.

— Ca să crezi în viață, trebuie să crezi, mai întîi, în om.

— Luptă cu toții la un loc, pentru unul, și singur, pentru toți la un loc. **(T. Mușatescu)**

— Viața noastră stă, în fiecare moment, sub influența a tot ceea ce se petrece în lume ... De această influență nu poate scăpa nici un om, oricît ar trăi de izolat ... Viața fiecăruia dintre noi stă sub apăsarea de fiecare moment, a întregului trecut al omenirii, de care sîntem legați, prin mii de fire invizibile.

— Omul are conștiința că nu e singur pe acest pămînt, că existența sa e strîns legată de aceea a tuturor celoralte ființe asemenea cu el ... soarta sa atîrnă de aceea a omenirii întregi și nu poate fi pricepută decît printr-însa. **(P. P. Negulescu)**

— Omul dorește să se simtă una cu specia lui, ba chiar cu toată natura. **(Fr. Nietzsche)**

— În toate perioadele de răscruce ale vieții omenirii ... dacă vei avea o perspectivă destul de largă ... vei vedea că, pînă la capăt, nu răul ci binele învinge. **(F. Norris)**

— Echilibrul, în lume, implică în mod necesar o fraternitate, o comunitate de spirit și de acțiune fără de care omul ar rămîne neputincios, prizonier al unei viziuni prea strîmte despre condiția sa, într-un univers prea complex și prea vast. **(R. Oppenheimer)**

— Singurul scop rațional pe care poate să și-l propună omul este fericirea lui însuși și a altor oameni. **(R. Owen)**

— Aș vrea să scriu un imn al bucuriei. Să îndemn pe copiii și nepoții mei la viața fericită, la bucuria de a trăi, la alungarea tristeților hide, la apropierea de artă și de artiști, la trăirea somptuoasă a ceasului, la acel „carpe diem“ horațian, la euforiile nietzscheene în „Amintirile“ lui Gorki împotriva spurcăciunilor, a murdăriilor și a suferințelor inutile provocate de sistemul capitalist.

— Morala viitorului va fi evident o morală socialistă, fiindcă ne îndreptăm, din fericire, în mod inexorabil spre socialism. Capitalismul a adus crize, războaie, nenorocire colectivă. Socialismul salvează lumea contemporană.

— Reforma morală nu poate pleca de la om, ci de la sistem. Pledoaria omului cumsecade, a omului-cuminte ... unul din caii de bătaie, poate chiar punctul cardinal al moralismului este d... naivitate exasperantă. Predicile de reformare și îmbunătățire a omului sînt predici în pustiu, atîta timp cît sistemul subzistă sub măști variate, dar cu același conținut. Reforma nu poate lua ca punct de plecare omul, care este animal adaptabil

în orice sistem, ci de la o schimbare radicală a sistemului economico-social.

— Omul se încadrează în sistem, și substanța sa cea mai intimă reflectă pînă la sclavie datele fundamentale ale sistemului economico-politic. „Omul de omenie" nu poate răsări generalizat într-un sistem de exploatare și diferențiere materială. Omenia este numai între egali, adică de la bogat la bogat și de la sărac la sărac. Relația de la bogat la sărac este pentru bogat: sfidare, convingerea superiorității, abuzul; iar pentru sărac: umilința, atitudinea iobagă, invidia, treptata convingere a inferiorității iremediabile, sau în cazuri de vitalitate: șiretenia, resentimentul și insurecția. Nu există o prietenie reală și sinceră decît între indivizi cu pungi egale. **(P. Pandrea)**

— Întotdeauna victoria rămîne de partea celor ce luptă pentru libertate și democrație. **(C. I. Parhon)**

— Știința și pacea vor birui ignoranța și războiul. Popoarele se vor înțelege între ele, nu pentru a distruge, ci pentru a clădi. Viitorul va aparține acelora care au contribuit mai mult la alinarea omenirii suferinde. **(L. Pasteur)**

— Creatori mîndri și creatori modești, suflete mulțumite de sine și suflete ce se îndoiesc de propriile puteri; toți muritorii care se supun nevoii imperative puse în ei de a crea și astfel încearcă să dea viață nouă pentru alții, care trăiesc tocmai din viața mai puternică a gîndurilor, toți suferă în concepție și întruchipare, toți deopotrivă au ei înșiși nevoie de alinare și și-o caută în alții. **(A. Pârvan)**

— În convingerea noastră intimă stă sădită nu sămînța unei utopice înfrățiri universale, dar perspectiva unei toleranțe reciproce, posibilă astăzi mai mult ca oricînd. **(Perpessicius)**

— Cel care vrea să comande tuturor, trebuie să fie ales din mijlocul tuturor. **(Pliniu cel Tînăr)**

— Dacă aș crede în providență, aș îngenunchia în fiecare dimineață, drept recunoștință că m-am născut într-un secol măreț, în care omenirea a devenit în sfîrșit conștientă că e atotputernică și a început să transforme lumea după pofta ei, dovedind o măreție

pe care n-a visat-o nici Dumnezeu în cele mai avîntate visuri ale sale. **(H. Pontoppidan)**

— Viața-i ușoară cînd o trăiești ca un om care face parte dintr-o *breaslă*. E distrugător de greu s-o trăiești ca *om în sine*. **(Fr. I. Rainer)**

— Dintre toate ființele, numai omul poate avea conștiința sensului lucrurilor în această lume unică și finită, conștiința acestei drame care se joacă și se inventează...

— Individul redus la el însuși nu are o prea mare însemnătate: valoarea i-o conferă înfățișarea sa, locul pe care îl ocupă, destinul pe care îl trăiește, ceea ce semnifică el. E o zadarnică și măgulitoare concesie să te oprești îndelung asupra particularităților, asupra caracterului indivizilor, cîtă vreme ei sînt antrenați într-o acțiune imensă care îi depășește, așa cum spiritul transcende trupul...

— Individul nu poate fi considerat decît în funcție de universal. Problema ce se pune mereu este de a căuta autenticitatea, de a căuta locul și sensul. **(M. Raymond)**

— Există distrugeri necesare... Se vor nimici averile, se va înlocui invidia amară și admirația stupidă cu liniștita înțelegere, egalitate și muncă pentru toți. Un om nu va mai putea spune... „Sînt mai puternic, mai bogat". Se vor doborî orgoliile individuale. **(A. Rimbaud)**

— Marile averi corup atît pe cei care le posedă, cît și pe cei care le invidiază. În prezența marilor averi virtutea e detestată, iar talentul — în țările corupte de lux — e privit nu ca un mijloc de a deveni folositor patriei, ci ca un instrument al dobîndirii de bogății. În această stare de lucruri, libertatea e ca o vană himeră, legile nu mai sînt decît unealtă a opresiunii. N-ați făcut nimic pentru fericirea publică, dacă toate legile, toate instituțiile nu vor urmări distrugerea acestei prea mari inegalități de avere.

— Întreaga societate se consideră oprimată atunci cînd unul singur dintre membrii ei este oprimat. Și oprimat se va socoti fiecare individ atunci cînd întreaga societate este oprimată. **(M. Robespierre)**

— Este supremul lux, cînd ai de toate, să negi societatea; căci astfel scapi de ceea ce-i datorezi. **(R. Rolland)**

— **Fac parte dintr-o generație de intelectuali care, cu puține excepții, au luptat** și **luptă cu putere să-și păstreze** mintea înțelegătoare pentru toate formele de viață și de creație omenească, sub orice latitudine geografică **și** în orice epocă s-ar fi manifestat ele . . .

— **Mai mult decît atît:** noi am **crezut și** credem că odată cu mintea crește și puterea sentimentului de legătură ce ne unește cu frații de același singe și soartă și, dincolo de ei, cu străinii care, **peste deosebirile de aspirații** și interese particulare ale **neamurilor lor**, recunosc împreună cu noi evidența cîtorva adevăruri și sfințenia cîtorva comandamente elementare. Recunosc ca *absolut* valabile cîteva adevăruri și imperative care obligă conștiința inșilor **și a popoarelor civilizate** în chip necondiționat și în orice **împrejurări . . .**

— Am crezut și credem cu hotărîre că dincolo de deosebirile trupești și sufletești care **despart neamurile, există** un patrimoniu spiritual comun, bun al tuturor semințiilor Pămîntului. Patrimoniu **moral constituit în cursul** cîtorva veacuri de luptă **și jertfe,** din cîteva valori ce se impun cu evidență **constringătoare tuturor conștiințelor. (D. D. Roșca)**

— În politică, ca și în morală, a nu **face** binele înseamnă a face răul; și fiecare cetățean inutil poate fi considerat un ins dăunător. **(J. J. Rousseau)**

— În toate timpurile și în toate **țările**, oamenii s-au supus și s-au sacrificat **unii pentru ceilalți, nu numai** fără să crîcnească, dar chiar cu **dragă** inimă. **(J. Ruskin)**

— Democrația a fost inventată ca un mijloc de a **împăca** libertatea cu cîrmuirea. **(B. Russell)**

— **Nimic nu poți așteapta de la tine singur, ci de la minunata colaborare a unuia prin celălalt.**

— **Ce sînt eu dacă nu particip? Pentru ca să fiu, am nevoie să particip.**

— Viitorul nu speră nimic de la om, dacă **muncește doar** pentru propria sa viață și nu pentru eternitate. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Cea mai bună organizare socială este **aceea care face** starea oamenilor care compun **majoritatea societății** cea mai fericită posibilă, procurîndu-le cele mai multe mijloace și înlesniri pentru a satisface nevoile lor elementare. **(Cl. H. Saint-Simon)**

— Nu sîntem oameni desăvîrșiți, ci ființe care ne zbatem pentru a ajunge la raporturi umane și la o definiție a omului . . . Căutăm să trăim laolaltă, ca oameni, și să fim oameni . . . Altfel spus, țelul nostru este de a ajunge la o stare veritabilă în care fiecare persoană să fie un om și colectivitățile să fie în mod egal umane.

— Relațiile dintre oameni sînt, în fiecare moment, consecința dialectică a activității lor în măsura însăși în care se constituie ca depășire a relațiilor umane fixate și constituționalizate. Omul nu există pentru om decît în împrejurări și în condiții sociale date, deci orice relație umană este istorică. **(J.-P. Sartre)**

— **Am** încredere în viitorul acestor vremuri, însă noi trebuie să-l construim. **(A. Schweitzer)**

— **Nu trăiește** decît cel care e de folos altora, nu trăiește decît cel ce dă un rost vieții.

— **Viața noastră** este **legată** de a tuturor. Nu poate fi **fericit** cineva care se uită numai la dînsul și care aduce toate lucrurile spre interesul lui; trebuie să trăiești și pentru altul, dacă vrei să trăiești pentru tine. **(Seneca)**

— Oamenii cu sufletul ales își propun să fie apărătorii celor slabi, sprijinul celor năpăstuiți, luptători pentru dreptate și campioni ai nevinovăției. Ei găsesc pretutindeni imaginea virtuților cărora le închină un cult. Acest continuu devotament al eroismului, iluziile acestea de virtute sînt ceea ce ne înfățișează istoria neamului omenesc mai nobil și mai mișcător. Este tema înaltei poezii care nu-i altceva decît cultul sentimentelor dezinteresate. **(L. S. de Sismondi)**

— Descurajez pe cei care spunînd „EU" se înțeleg pe sine. Îi descurajez cu indiferență. „Eu" putem să spunem numai noi, și aceasta numai cînd avem **grijă** de cerul pămîntului. **(N. Stănescu)**

— Omul ieșit din mîinile naturii, gol și slab, nu s-a putut ridica și conserva decît prin cooperație, prin acea spo**rire de putere ce ea o determină. (C. Stere)**

— **Nimeni n-ar fi nimic fără aportul tuturor.**

— Ce contează suferințele noastre individuale în fața mersului înainte al colectivității și al istoriei! (O. Șuluțiu)

— Nu trăim decît înglobindu-ne unei ființe mai mari decît noi înșine; trebuie să aparții unei familii, unei societăți, unei științe, unei arte; cînd socotești unul din lucrurile acestea mai importante decît pe tine, capeți conștiința și forța lor; altfel, te clatini, obosești și te lași pradă slăbiciunii. (H. Taine)

— Fiecare dintre noi, luat izolat, poate din ce în ce mai puțin să se satisfacă materialmente pe sine însuși. O serie de noi nevoi, pe care ar fi copilăresc și antibiologic să le privim ca superflue și factice, se creează fără încetare în noi...

— În jurul vieților noastre particulare, o viață umană generală este pe cale de a se stabili în mod irezistibil...

— Ceea ce se gîndește ca și ceea ce se lucrează prin om și pentru om este în fond umanitate.

— Tot ce se înalță, converge. (P. Teilhard de Chardin)

— Sînt om și nimic din ceea ce e omenesc nu e străin de mine. (Terentius)

— Nu există decît oameni și pasiuni ale oamenilor... Sîntem cu toții oameni și condiția umană e aspră. (A. Thiers)

— Rolul istoric al comuniștilor este de a ajuta societatea viitoare să se desprindă din societatea actuală, așa cum fluturele se desprinde din crisalidă. (M. Thorez)

— Interesul general este format din interese particulare; nimic altceva nu-l justifică.

— Popor, alege-ți șefi, nu stăpîni!

— Demagogia se instalează cînd, din lipsa unei măsuri comune, principiul egalității degenerează în principiul identității.

— Există o putere mai presus de forță și aceasta este conștiința solidarității umane. (N. Titulescu)

— Un formidabil curent de durere împinge ființele unele spre celelalte și le face să se iubească și să se caute

și să încerce să se completeze, și să fie fiecare dintre oameni el însuși și ceilalți în același timp.

— Lumea este ceea ce i se pare fiecăruia, iar marea înțelepciune e s-o făurim după voia noastră.

— Socialismul este astăzi unicul ideal într-adevăr viu, este religia omenirii.

— Mediul acționează asupra omului, omul asupra mediului, iar acesta asupra lui însuși prin intermediul omului, și omul asupra lui însuși prin mijlocirea mediului... Eu și lumea ne creăm reciproc.

— Nimeni nu este altceva decît produsul societății în care trăiește și din care trăiește; sîntem cu toții o condensare a ambianței în care trăim. (M. de Unamuno)

— Omul nu are decît o lume pe măsura lui și aceasta este umanitatea. Nu există pentru noi decît un univers, și aceștia sînt oamenii. În rest, totul e închipuire, simplă proiectare a orgoliului nostru.

— Nu sînt de acord ca poporul să fie înșelat nici chiar spre binele lui. Căci cel care mă minte odată, de unde știu eu de cînd mă minte și pînă cînd mă va minți? De unde știu eu că ceea ce iubește e poporul sau puterea? (Vercors)

— Societatea e rău alcătuită, sau mai degrabă nu e deloc: omul nu-și găsește loc în ea, iar Malthus se ia la harță cu carnea umană, cărela vrea să-i micșoreze cantitatea. Nu cu speța, ci cu ordinea socială trebuie să ne răfuim.

— Cred cu tărie într-o vocație inefabilă cu care am fost dăruit, și cred aceasta din cauza milei nemărginite pe care mi-o inspiră oamenii, tovarășii mei de suferință, precum și din cauza dorinței ce o simt în mine de a le întinde mîna și de a-i ridica neîncetat prin cuvinte de compasiune și de iubire. (A. de Vigny)

— Nesiguranța, greutățile vieții, temerea vagă de nefericiri neprevăzute îndeamnă pe oameni să se apropie tot mai mult între ei, să se așeze umăr la umăr, ca astfel să fie mai tari și mai pregătiți în lupta pentru existență. Nimic nu ne strînge laolaltă, nimic nu ne face mai prieteni și mai solidari ca amintirea unui

vrăjmaș comun, la loviturile căruia sîntem expuși deopotrivă. **(Al. Vlahuță)**

— Am iubit și am respectat omul. N-am întrebat niciodată pe nimeni cine este, de unde vine și ce avantaj îmi poate oferi. Dacă a avut nevoie de ajutorul meu, i l-am dat, dacă nu, l-am lăsat în plata dorințelor lui. Așa am crezut că este omenește și așa am făcut. **(G. M. Vlădescu)**

— Numai atunci aș putea crede în dreptul divin al nobilimii, cînd aș vedea țăranul născîndu-se cu șaua în spate și nobilul cu pinteni la picioare.

— Sînt o fărîmă din marele tot... mă socotesc o picătură de apă într-un ocean fără margini.

— Ce este toleranța? Atributul umanității. **(Voltaire)**

— Mă îndoiesc să fi existat cîndva un paradis pămîntesc. Dar am convingerea profundă că e pe cale să se înfăptuiască. După îndepărtarea nedreptăților sociale, după distribuirea justă a efortului și grijilor, bunurile încetînd să mai fie privilegiul unei caste, nu va mai exista un singur om pe pămînt care să nu se bucure din plin, de viață.

— Fiecare chip de om e o oglindă în care se reflectă alte chipuri de oameni, alte chipuri ale lumii. **(I. Voronca)**

— Oricine lovește un om, în mine lovește. **(W. Whitman)**

— Caritatea degradează și demoralizează. Este imoral să folosești proprietatea privată în scopul de a ușura cumplitele rele ce rezultă din instituția proprietății private. Este imoral și necinstit... Trebuie reconstruită societatea pe astfel de baze încît sărăcia să fie imposibilă.

— Socialismul în sine va fi valoros pur și simplu deoarece va conduce spre înflorirea deplină a personalității umane. Socialismul, comunismul, sau oricum ne-ar place să-l numim, convertind proprietatea privată în avut obștesc și substituind cooperația, concurenței, va reașeza societatea în starea proprie ei de organism perfect sănătos și va asigura bunăstare fiecărui membru al comunității. De fapt, va dărui vieții baza proprie ei și mediu propriu ei. **(O. Wilde)**

— Cel mai mare dușman al omenirii în epoca noastră ca și în toate vremurile este lipsa de încredere în spiritul

uman care ar putea crea o viață mai bogată, mai adîncă și mai plină pentru toți. **(Th. Wilder)**

— Să te înalți pe tine însuți, dăruindu-te, să te îmbogățești înfrățindu-te cu fiecare destin; să ajuți pe cei neajutorați și să compătimești pe cei ce pătimesc.

— Ce ușor este să aduci bucurie și să fii și tu bucuros de această bucurie. Trebuie doar să te deschizi și îndată începe să curgă de la om la om curentul viu, ce din înalturi se prăbușește și spumegînd se înalță iar spre infinit.

— Merită să iei asupra ta o povară grea dacă în felul acesta poți ușura povara unui alt om.

— Chiar cel care ajută numai un singur om își poate împlini rostul vieții sale. **(St. Zweig)**

Viață — moarte — nemurire

— Teama de moarte e un gînd trîndav, pe care îl alungă de îndată o faptă grabnică, oricît ar fi ea de periculoasă. Lupta este de bună seamă una din împrejurările în care te gîndești cel mai puțin la moarte. De aici și paradoxul acesta: pe măsură ce-ți împlinești viața mai mult, îți este mai puțin frică s-o pierzi.

— Teama de moarte nu ne părăsește niciodată: de așteptat o așteptăm, în cele din urmă ne supunem. Dar cel care o înfruntă și o cheamă, zice-s-ar, în luptă dreaptă, acela se simte mai tare ca ea. **(Alain)**

— A trăi înseamnă a triumfa fără încetare, a te afirma împotriva distrugerii, împotriva bolii, anulării și descompunerii ființei tale fizice și morale. **(H. Fr. Amiel)**

— De unde își au cele existente nașterea, tot acolo își au, în mod necesar, și moartea. **(Anaximandru)**

— Sînt unii care nu trăiesc în prezent, ci se pregătesc cu multă grijă ca pentru a mai trăi o altă viață, nu celei de acum; iar între acestea, timpul nefolosit se duce. **(Antiphon)**

— Viața este însăși lupta, și n-au viețuit și n-au supraviețuit decît cei care au luptat, care au avut — chiar și în regatul morții — sensul combativ al vieții.

— Timpul se duce, trece, de parcă am avea eternitatea la îndemîna noastră, de parcă valoarea lui ar consta în aceea că îl cheltuim de florile mărului. **(L. Aragon)**

— Pentru vindecarea răului de viață care te va cuprinde, după ce te vei fi îmbătat cu toate băuturile fizice și intelectuale, oferite gustării tale, cu cîte o amărăciune la fund, în pahar, caută beția supremă a unui vis, a unui ideal. Însă bagă de seamă: idealurile se împlinesc. Alegeți-l pe cel mai imposibil, ca să nu se împlinească niciodată, însă ca să poată da însuflețirilor tale acel entuziasm care seamănă cu nebunia.

— Idealul e una din formele suportabile ale existenței, leagănă și face mai agreabilă căderea din balcoanele timpului, a omului către moarte. Starea de ideal a făcut posibil sacrificiul, pe care oamenii nu-l consimt fără narcotice.

— Omul care sosește obraznic și biruitor în viață, închipuindu-și că biruințele asupra suferinței, delicateții și sîngelui celorlalți îi sporesc puterile și durata, seamănă în ceasul crizei supreme cu toți semenii lui înfrînți ori glorioși. Pentru ce a mințit, a făcut nedreptate și împilare, dacă petecul lui, croit din stofa aceluiași întuneric, scăpărat, în urzeală, din cînd în cînd, de firul unei licăriri, nu se poate nici îngroșa nici întinde? **(T. Arghezi)**

— Fiecare om reîncepe istoria lumii, fiecare om o încheie. **(A. von Arnim)**

— Viața trebuie măsurată după gîndire și acțiune, iar nu după timp.

— Fiecare zi este o existență în miniatură. **(J. L. Averbury)**

— Omule, trăiește în fiecare zi ca și cum ar fi cea din urmă din viața ta, și totuși, ca și cum ai mai avea cincizeci de ani de trăit. **(Bachillide)**

— Moartea... a te teme de ea, privită ca un atribut datorat naturii, e slăbiciune.

— Cel ce moare în timpul unei trebi încordate seamănă cu cel ce este rănit în vîrtejul unei lupte și care, pentru moment, abia simte rana; și ca atare, mintea, fixată și aplecată asupra unui lucru demn de laudă, alungă de la ea groaza morții. **(Fr. Bacon)**

— Ne căutăm în noi cei care am fost și ne căutăm în înaintașii noștri ca să ridicăm o stavilă în calea îngrozitorului proces de disoluție lentă ce diminuează pînă la ironie prezențele marcate de timp cu sigiliul dispariției. **(A. E. Baconsky)**

— Un „DA" limpede", un „NU" întunecos, asta e viața... **(G. Bacovia)**

— Viața nu este altceva decît ceea ce fac din ea sentimentele.

— Viața este ca o haină: cînd se murdărește, o mai perii; cînd se hărtănește ici-colo, o mai cîrpești; dar rămîi îmbrăcat cu ea cît mai mult.

— Problema vieții nu constă în durata ei, ci în calitatea, varietatea, cantitatea senzațiilor trăite. **(H. de Balzac)**

— Cînd inima devine cord și viața, existență, nici moartea nu mai e moarte, ci deces.

— Între două extreme: a trăi, a muri, majoritatea oamenilor preferă soluția de mijloc: a trăi ca un mort. Cînd ar fi atît de simplu să aleagă: a muri ca un om.

— **Ne mirăm de cîți oameni trec pe lîngă moarte și nu ne surprinde cîți trec pe lîngă viață.**

— **Ca să supraviețuiești, mai întîi, viețuiește.**

— **Ne naștem fără să vrem și murim fiindcă trebuie.** Între aceste imperative n-ar fi fost loc și pentru o inițiativă personală?

— **Să știi că trebuie să mori, e o atitudine bărbătească, să te gîndești mereu la moarte, ia aspect de viciu.**

— **Ne apărăm de moarte cu toate mijloacele, cu riscul căderii în ridicol, și asta fiindcă moartea rămîne ceea mai nemeritată ofensă. (A. Baranga)**

— Moartea nu poate să facă nimic mai mult decît să ne ucidă. **(W. N. P. Barbellion)**

— Viața noastră!... Intri pe o ușă... și ieși pe alta. De poți face un bine cît treci prin încăpere... e mare lucru.

— Fiecare viață e o lume. **(Z. Bârsan)**

— Cînd viața își pierde înțelesul, rămîne doar o deprindere mecanică și rece de a trăi. **(Harriet Elisabeth Beecher-Stowe)**

— Lupta este o condiție a vieții; viața moare atunci cînd lupta încetează.

— A trăi înseamnă să simți și să gîndești, să suferi și să te bucuri. Orice alt fel de viață înseamnă moarte.

— În imperfecțiunea naturii rezidă perfecțiunea ei. Perfecțiunea este o idee a transcendentalismului abstract

și, de aceea, este lucrul cel mai rău din lume. Omul muritor, supus bolii și foamei, pentru a trăi trebuie să lupte. Această imperfecțiune a omului constituie tocmai măreția lui și-i face viața scumpă și frumoasă. Puneți-l pe om la adăpostul morții, al bolii, al accidentelor, al nenorocirii și veți face din el o pașă turcă plictisită în trîndăvia fericirii sale. **(V. G. Belinski)**

— Moartea este cel mai semnificativ și mai profund eveniment al vieții. **(N. A. Berdiaev)**

— Ideea morții este o idee experimentală; ideea imortalității sufletului nu este un concept ci o idee abstractă. **(Cl. Bernard)**

— Caută să trăiești astfel, ca și cum ai avea de trăit și mult și puțin. **(Bias)**

— **Viața e ansamblul forțelor** care rezistă morții. **(F. X. Bichat)**

— Pentru cei mai mulți oameni moartea este numai un pretext de dispariție; pentru foarte puțini moartea ține de textul vieții, ca o împlinire a acesteia, ca un punct pe „i".

— **Moartea:... umbra care dă plasticitate vieții.**

— Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte nu e nici iubire, și totuși, te rog oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsori destrămarea.

— Lărgește-ți ființa și peste cea margine care te curmă.

— Să nu crezi că ești fără entuziasm și nu muncești, fiindcă ai descoperit că viața n-are nici un rost; mai curînd invers: ai ajuns la sărmana înțelepciune că viața n-are nici un înțeles, fiindcă ești slab și fără avînt.

— După ce descoperim că viața n-are nici un înțeles, nu ne rămîne altceva de făcut decît... să-i dăm un înțeles.

— Înainte de a mă naște, am fost o vecinicie întreagă „nimic". De ce mă tem acum de aceeași „neexistență" cu care am avut o vecinicie timp să mă obișnuiesc și-n care am fost deja? Nu înțeleg.

— Faptul că toate viețile de pe pămînt se sfîrșesc cu moartea nu dovedește că moartea e ținta vieții. **(L. Blaga)**

— Pămînt avar, / — așa puțin din tine-n noi / și-așa curînd / ne ceri puținul înapoi... **(V. Bogrea)**

— Trăirea, ca fenomen biologic, nu e numai un șir de evenimente concrete, ci o mare parte din viața interioară ce hrănește această viață, ce o transformă, tocmai ea, într-o realitate plină și-i dă apa vie a durabilității.

— ... fond, noțiunea integrală de viață a unui om nu se limitează doar la aceea pe care oricine o trăiește, ci ea înglobează o parte a existențelor înconjurătoare, adunate de-a lungul anilor, de la început pînă la sfîrșit. Ea nu e o noțiune singulară, ci o adițiune, și tocmai asta îi dă impresia de plenitudine, de bogăție. **(D. Botez)**

— Ce taină e viața și cît de imposibil e pentru noi să o pricepem. **(F. H. Bradley)**

— Întîmplările unei vieți mărunte sînt tot atît de însemnate și demne de atenție ca cele mai teribile revoluții din viața popoarelor. **(G. Brandes)**

— Viața este ca o monedă; trebuie să știi cum să o risipești: sau mai exact — cum să o folosești. **(C. Brâncuși)**

— Moartea se află într-o neîntreruptă alternanță cu viața. **(H. Broch)**

— Nu e greu să urmezi adevărul / ce duce viața pe un neted drum / și dacă potrivnică ți-e soarta / tu datoria fă-ți-o oricum. **(R. Browning)**

— Moartea este ultima nuanță a vieții. **(F. L. L. Buffon)**

— Memoria eternă e suprema consolare ce se promite omului dincolo de moarte. **(I. A. Bunin)**

— Viața este arta de a trage suficiente concluzii din premise insuficiente.

— Moartea poate fi proslăvită doar cu prețul minimalizării vieții...

— Din cele două vieți ale noastre și anume: cea trăită prin intermediul propriilor noastre persoane și cealaltă viață, pe care o trăim în conștiința celorlalți, atît înainte de așa-zisa noastră moarte, cît și după ea, cea de a doua este un factor la fel de esențial ca și prima, al vieții noastre integrale, ba uneori chiar mai însemnat.

— Viața nu depinde de organele trupului, ci de puterea de a le utiliza și de modul de a le folosi; cu alte cuvinte, de acțiunea realizată de ele... viața adevărată a unui om constă din voința și munca lui, nu din trupul său.

— Nimeni nu trebuie să caute să se ferească de privirile lumii viitoare mai mult decît o face de ochii acestei lumi.

— Moartea, ca și viața, e o chestiune care te înspăimîntă mai mult decît te lovește. **(S. Butler)**

— Neștiind că omului îi este scris să moară, a-ș fi iubit viața atît cît am iubit-o?

— Moartea parodiază viața. La moarte sîntem la fel de neajutorați și goi ca nou-născuți. **(G. Büchner)**

— Deși de moarte strașnic ne ferim, / totuși un sfert din viață noi dormim. **(G. G. Byron)**

— Nimănui nu-i este dat niciodată să scape de moarte / chiar de s-ar trage din neam nemuritor. **(Callinos)**

— Vreau să fiu tot ce face din mine viața și nu să fac din viața mea o experiență. Eu însumi sînt experiența și viața mă modelează și mă călăuzește...

— O gîndire profundă se află în continuă devenire, îmbrățișează experiența unei vieți întregi și se modelează după ea.

— Moartea e pentru toți, dar fiecare e cu moartea lui.

— Există un timp cînd trebuie să trăiești și un timp cînd trebuie să depui mărturie despre ceea ce trăiești.

— Nu-mi place să cred că moartea dă într-o altă viață. Pentru mine e o poartă închisă.

— În experiența cea mai umilă sau mai sfîrșietoare, omul să fie întotdeauna „prezent" — și s-o suporte fără a capitula, înarmat cu toată luciditatea lui.

— Mi-e teamă de moarte în măsura în care mă desparte de lume, în măsura în care mă leg de soarta oamenilor ce trăiesc.

— Nu există dragoste de viaţă fără deznădejdea de a trăi.

— Iubesc viaţa aceasta cu pasiune şi vreau să vorbesc de ea în libertate; ea îmi dă orgoliul condiţiei mele de om.

— Fiecare clipă a vieţii poartă în ea o valoare de miracol şi o faţă de eternă tinereţe.

— A accepta absurditatea a tot ce ne înconjoară este o etapă, o experienţă necesară, şi nu trebuie să devină un impas. Ea suscită o revoltă care poate fi rodnică.

— Existenţa morţii ne obligă fie să renunţăm în mod voluntar la viaţă, fie să transformăm viaţa noastră în aşa mod, încît să-i conferim un sens pe care moartea să nu-l mai poată răpi. **(A. Camus)**

— Moartea:... aproape ultima instituţie divină care mai inspiră un pic de respect. **(K. Čapek)**

— A şti să te bucuri de viaţă în orice împrejurare, înseamnă că trăieşti două vieţi.

— Viaţa nu o primim scurtă, ci ne-o facem mai scurtă.

— Viaţa omenească e aproape ca fierul. Dacă o întrebuinţezi se uzează; dacă n-o întrebuinţezi, o distruge totuşi rugina. **(Cato)**

— Simţul eternităţii? Sentimentul că tot ce facem nu are înţeles decît prin proiecţiunea la veşnicie.

— Pentru cel care trăieşte viaţa ca o corvoadă; moartea poate fi chiar binevenită; pentru cel ce se ameţeşte în nimicurile plăcute sau supărătoare ale fiecărei zile, moartea poate fi o întrerupere, admitem chiar dureroasă, a ocupaţiilor sale meschine, devenite simpatice printr-o lungă obişnuinţă. Dar pentru cel care a luat viaţa în cel mai adînc înţeles al ei, care a vrut s-o transforme prin gîndurile lui într-o rază de veşnicie, moartea e sau o durere fără margine, sau o cumplită absurditate.

— Fiecare individ moare după imaginea pe care şi-o face despre acest eveniment.

— Numai omul care cunoaşte preţul înalt al vieţii se mai ţine pe picioare în condiţiile în care un animal sucombă. **(G. Călinescu)**

— Sînt adînc convins că, dacă nu există nemurire, mai curînd sau mai tîrziu inteligenţa omenească o s-o inventeze.

— Dacă moartea e într-adevăr o primejdie, trebuie s-o întîmpinăm aşa cum îi şade bine unui om: adică bărbăteşte şi cu suflet liniştit.

— Viaţa... un fir de lumină care sfîrşeşte în întuneric.

— Cînd nu ai imaginaţie, să mori nu înseamnă nimic, dar dacă ai, să mori înseamnă prea mult.

— Moartea nu se împarte cu nimeni. **(L. F. Céline)**

— Pentru că morţii n-au altă viaţă decît aceea pe care ne-o dăruiesc viii... Omul mare e cel ce are mai multă parte de viaţă — *postmortem*. **(P. Cerna)**

— Pentru a putea face fapte de seamă, trebuie să trăim ca şi cum nu ne-ar fi dat să murim niciodată. **(S. R. N. Chamfort)**

— Să trăim mereu cu gîndul că va trebui să dăm socoteală.

— Viaţa celor morţi se află în amintirea celor vii. **(Cicero)**

— Viaţa... să fie aşa cum am visat-o pentru toţi fiii oamenilor, aşa cum m-am străduit şi eu să pun o piatră la temelia ei, o viaţă fără superstiţii, fără prejudecăţi, blîndă faţă de cei mai slabi decît noi, dreaptă faţă de egali, dîrză împotriva vicleniei sau violenţei, împletită ca o coroană de flori din unicele bunuri care fac un rai din traiul nostru: multă iubire, cultul frumosului şi, dacă se poate, un pic de înţelegere.

— Toate mor pe lume... Dacă omul ar fi nemuritor, am trăi şi astăzi în epoca de piatră, dacă nu şi mai rău. Şi-apoi, e ceva divin, care strînge desigur inima, dar în acelaşi timp o şi încălzeşte, o şi umanizează, în noţiunea asta de efemer.

— Minunata frumuseţe a florilor stă pe treisferturi în fragilitatea lor. Dacă ar fi de piatră sau de ceară, nu le-am mai iubi atît. Dacă n-am şti că frumuseţea

femeii se trece ca florile cîmpului, n-am mai încerca să găsim eternitatea în brațele ei. (N. D. Cocea)

— Moartea este singura certitudine care nu liniștește. **(J. Cocteau)**

— Ne temem de moarte, cu toate că murim în fiecare clipă din viața noastră. **(M. Codreanu)**

— **Viața este** un joc unde cei care pierd trebuie să încerce din nou, fără să fie siguri că vor reuși.

— Nevoia vitală de a construi, de a face totdeauna ceva, răsturnînd obstacole și ctitorind minuni palpabile, este de bună seamă tîlcul vieții noastre. **(P. Comarnescu)**

— Viața vine pe căile morții. **(A. Comte)**

— **Bucură-te de viață fără să o compari cu aceea a aproapelui. (A. de Condorcet)**

— Cînd nu cunoști nici viața, cum îți va fi cu putință să știi ce e moartea?... **Învățînd să trăiești frumos, vei ști să mori frumos. (Confucius)**

— Moartea:... **mister inexplicabil, a cărui experiență** zilnică ar părea că nu a convins pe nimeni. **(B. Constant)**

— Tragicul mare al vieții e că trebuie să te hotărăști prea repede pentru capitalele ei popasuri.

— **Singura posibilitate de a învinge Moartea** — e tocmai de a te împăca cu ideea că ești ursit ei.

— Convins că nimic nu e etern, omul caută cu desperare să-și imprime urma-n veșnicie.

— Cei mai mulți oameni țin la un singur lucru: să **trăiască; cum, nu importă.**

— **Viața are marele defect** că așteaptă să fie cucerită.

— Înțelegînd viața îi pricepem neantul, chiar în cele **mai înalte activități;** acesta e singurul farmec pe care **ți-l prezintă; să-l** scrutezi cu seninătate și să-i guști cu voluptate zădărnicia aprigă. Pentru inteligențele comprehensive și pentru inimile rănite de îndoiala filozofică viața e o operă de artă; trebuie făcută, creată viu la fiecare pas, în orice împrejurare, cît de mică ar fi. Omul trebuie să fie în viață un erou și

un artist, cu tot imensul sentiment de zădărnicie ce-l are înfipt în el. (P. Constantinescu)

— Nemurirea oamenilor s-ar stinge... de n-am avea în cuget bucuriile trecute. **(Miron Costin)**

— Trăiesc acei ce vreau să lupte; / iar cei fricoși se plîng și mor. / De-i vezi murind, să-i lași să moară, / căci moartea e menirea lor.

— În fapta noastră ni-e soarta / și viața este tot, nu moartea.

— De ce să-ntrebi viața ce-i? / Așa se-ntreabă cei mișei. / Cei buni n-au vreme de gîndit/ la moarte și la tînguit...

— Viața-i datorie grea / și lașii se-ngrozesc de ea. / Să aibă tot, cei lași ar vrea / pe neluptat. **(G. Coșbuc)**

— Viața are preț doar prin valoarea care o luminează.

— Neființa este consubstanțială ființei, și întunericul, luminii. **(O. Cotruș)**

— Moartea: ... clipă pe care o inimă mare o desfide și lașul o așteaptă. **(P. J. de Crébillon)**

— Omul nu moare decît după ce-l uită ceilalți. **(B. Șt. Delavrancea)**

— Sinuciderea nu este un eroism, este o lașitate. Eroii adevărați îndură viața așa cum e. Ei se revoltă, ei plîng, ei luptă pentru a o îmbunătăți, dar nu dezertează. **(Tr. Demetrescu)**

— Privește-n jurul tău — e marea / vieții; pleacă și-o-nfruntă, / îmbată-ți ochii-n contemplarea / minunilor ce te așteaptă; / trăiește, mergi, oriunde soarta / te îndreaptă. **(Ov. Densusianu)**

— Eu am găsit un foarte bun mijloc de a prelungi viața... anume, de a nu mă teme de moarte. **(R. Descartes)**

— Moartea e de conceput numai pentru alții. Ea ține de *non*-eu. Este proprietatea — mai mult: pecetea cea mai intimă a *non*-eului vast, cuprinzător, incomensurabil care se ridică în fața noastră și ne înconjoară din toate părțile.

— Moartea cere fantezie. Fantezie **creatoare. Moartea nu-i** nici ea decît actul nostru de creație. **Supremul nos-**

tru act de creație. De aceea, acela care nu are fantezie nu are nici moarte. De unde și împrejurarea că moartea poate să însemne uneori o dramă mai mare pentru altul decît pentru acela care moare.

— Moartea este numai apanajul creatorului. Suflarea ei dă vieții fragede plinătate, așa cum gerul dă jar obrajilor ademenind din adîncurile adormite ale ființei clocot de sînge cald. Reflexul ei dă faptelor omului culoarea pîrguită a maturității. Toate eforturile noastre nu sînt decît o formă de a lupta cu moartea, nu sînt decît o tentativă smintită de amăgire, o încercare desperată de a o păcăli, nega, birui, uita.

— Fiorul în fața neantului este pîrghia care pune în mișcare toată existența noastră, sîmburele oricărei neliniști și al oricărei căutări. Pentru că orice căutare a omului este o încercare de a găsi o ieșire dintr-o situație fără ieșire... fiecare efort al lui este o încercare de a străpunge cercul determinării. Istoria omului nu este altceva decît istoria strădaniei nebunești de a străpunge acest cerc. Și nu e vorba aici de oboseală, de oboseala epocii tîrzii, secătuite. Nu e capitulare în fața soartei. Dimpotrivă: revoltă, lupta, acțiune. Eroism. Suprema acțiune și supremul eroism: să lupți pentru a săvîrși ceea ce nu se poate săvîrși. Este o aspirație prometeică. Este chiar prometeismul. Prin însăși imposibilitatea scopului său, Prometeu este Prometeu. Imposibilitatea îi sfințește lupta, insuccesul îi încoronează opera, așa cum pentru simțul comun „fapta se cunoaște după rezultat".

— Viața poate fi trăită în fel și chip, poate fi străbătută pe căi diferite. Omul descoperă oriunde ceva frumos, un pic de seninătate, de lumină... Fiecare se orientează mai mult sau mai puțin după o lumină oarecare, după visul vieții lui. **(Vl. Desnica)**

— Totul dispare, totul piere; numai lumea e cea care rămîne, numai timpul e cel care dăinuie.

— Nu porți niciodată în tine sentimentul de a te face nemuritor dacă nu ai conștiința unui talent deosebit. E un sentiment mare; e un sentiment cinstit chiar la omul mediocru și e firesc la omul mare. Cînd las în urma mea cea mai bună parte din mine însumi, cînd singurele clipe ale vieții cărora le dau o oarecare im-

portanță sînt eternizate, mi se pare că moartea cuprinde mai puțină amărăciune.

— Nemurirea sau speranța de a trăi în memoria oamenilor e singurul lucru care ne consolează de scurtimea vieții. Moartea nu-i cumplită decît pentru cel care vede totul stingîndu-se odată cu viața lui, dar nu și pentru cel a cărui glorie nu poate muri... posteritatea e cea care dă prețul cuvenit adevăratului merit...

— A muri, e soarta tuturor oamenilor; a muri cu glorie, e privilegiul omului virtuos, iar răsplata lui cea mai plăcută e să se bizuie pe recunoștința posterității.

— Nu cred în viața de apoi și nici n-o tăgăduiesc: mă bucur pe cît pot de cea care ne-a fost dăruită dinainte, ca parte din moștenire.

— Sîntem puternic legați de considerația oamenilor cu care trăim; fără să vrem, vanitatea noastră scoate din neant pe cei ce nu există încă și noi auzim mai mult sau mai puțin bine judecata pe care o fac asupra noastră și ne temem de ea mai mult sau mai puțin. **(D. Diderot)**

— Moartea oricărui om ia ceva din mine pentru că eu sînt o parte din umanitate. **(J. Donne)**

— Viața e vis? Nici de cum! Viața e artă... Și, în măsura în care viața este artă, în măsura în care nu este determinare și fatalitate pură, viața este situată la jumătatea drumului dintre vis și știință. **(E. D'Ors)**

— Conștiința vieții prețuiește mai mult decît viața.

— Omului îi e frică de moarte pentru că iubește viața.

— Omenirea nu se poate să nu găsească în sine puterea de a trăi în numele virtuții, chiar fără să creadă în nemurirea sufletului. O va afla în dragostea pentru libertate, pentru egalitate, pentru fraternitate. **(F. M. Dostoievski)**

— Nu se poate să trăiești mereu pe culmile munților... Viața este întocmai ca un drum pe care-l faci pe jos, la mari depărtări; în lungul cîmpiilor întinse drumul este ușor și banal; dar cînd începi să urci coastele munților, devine mai greu, și după ce ai

ajuns la culme, în fața ochilor ți se așterne o priveliște măreață — te simți exaltat și ochii ți se umplu de lacrimi —, îți vine să cînți și ai vrea să ai aripi! Dar nu poți întîrzia pe culme, căci trebuie să-ți continui drumul și începi să cobori pe cealaltă parte, dar ești atît de adînc preocupat de primejdia prăpastiei de la picioarele tale, încît uiți cu totul de multumirea ce ai avut-o în timpul cît te-ai oprit pe culme. **(Lloyd C. Douglas)**

— **Viața de apoi nu există ...** Noi știm că moartea este sfîrșitul vieții. Chiar și aceia care o contestă, știu că speranțele lor sînt vise deșarte, iluzii generate de spaimă. Nesfîrșitul nostru egoism ne face să nu putem imagina lumea fără noi, deși știm că nu sîntem veșnici, veșnică fiind doar ea ...

— Nu sînt decît două lucruri pe lume pentru care merită să trăiești: afecțiunea prietenilor apropiați și munca, posibilitatea de a-ți exprima „Eu"-l, indiferent în ce formă, fie și în cea mai modestă. Asemenea posibilitate o are orice muritor și, în ultimă instanță, cu bucuriile acestea nu se pot compara nici bogăția, nici gloria, nici ambiția și nici vre-un alt bun. Să năzuim deci spre ceea ce este cu adevărat veșnic, să căutăm în noi ceea ce nu putem găsi într-o lume străină de rațiune și civilizație. **(W. Du Bois)**

— Instinctul pentru viață rămîne totuși cel mai mare bun al omului și el se va război întotdeauna pentru a nu fi covîrșit de acea conștiință groaznică a nimicniciei sale.

— Chiar și omul care nu dă nimic vieții pretinde de la viață totul. **(I. Dučić)**

— Într-o zi cînd lumea noastră va mai fi trăit o mie de ani, cînd oamenii vor deveni stăpîni ai tuturor forțelor distructive ale naturii ca să le facă să slujească bunului trai al omenirii, într-o zi cînd omul va cunoaște tainele morții, moartea va deveni la fel de blîndă, la fel de voluptoasă ca și somnul gustat în brațele iubitei. **(Al. Dumas — tatăl)**

— Viața este ultima obișnuință pe care trebuie s-o pierdem, pentru că este prima pe care am căpătat-o. **(Al. Dumas — fiul)**

— **Preocupările în legătură cu nemurirea sufletului sînt** atribuite cluaselor nobile, și îndeosebi al femeilor care n-au ce face. Omul de ispravă însă, ce ține să fie destoinic încă pe lumea asta, trebuind prin urmare să se străduiască, să lupte și să lucreze, acela lasă lumea viitoare pe seama ei, văzîndu-și de treabă și fiind folositor în lumea noastră. Să nu uităm că gîndurile astea despre nemurire sînt bune pentru cei care nu prea au avut parte de fericire aici pe pămînt. **(J. P. Eckermann)**

— Oricine crede că viața sa proprie sau aceea a semenilor săi nu are semnificație, nu este numai nefericit, ci chiar nevrednic de a trăi. **(A. Einstein)**

— Noi vorbim despre moarte în general, dar, de fapt, nu există asemenea lucru; moarte în general. Fiecare om își creează, cu sau fără voie, o moarte a lui. Și, dacă pentru noi, cei care rămînem, moartea ni se pare aceeași, pentru cei care o experimentează este cu totul altceva, este pentru fiecare altceva ...

— Prezența aceasta irațională, faptul acesta ireversibil, moartea aceasta despre care s-au spus atîtea, este altceva pentru un tînăr decît pentru un om matur sau pentru un bătrîn. **(M. Eliade)**

— Lumea se întinde în jurul meu. Atracțiile sale sînt cheile care-mi desferecă gîndurile și mă familiarizează cu mine însumi. Mă avînt cu sete în larma ei. String mîinile celor de lîngă mine și-mi ocup locul de suferință și muncă, învățat de instinct că în felul acesta abisul mut va răsuna de vorbire omenească.

— Legile vieții sînt ascunse sub amănuntele acțiunilor zilnice. **(R. W. Emerson)**

— Numai cine e nevrednic de moarte se teme de ea.

— E frumos cînd privim viața ca o luptă pasionată, o luptă în care inima, simțămîntul, noblețea momentului și a ideii ce aperi îți par mai frumoase, mai fermecătoare decît adevărul chiar, cînd omul dă bucuros realitatea în schimbul visului celui ferice.

— Cu mine zilele-ți adaogi, / cu ieri viața ta o scazi, / și ai cu toate astea-n față / de-a pururi ziua cea de azi.

— Plîngînd tu ai venit pe acest pămînt; amici, ce te-așteptau, te salutau zîmbind; / **dar să trăiești astfel**

încît cînd te vei stinge / să părăsești zîmbind amicii ce te-or plînge. **(M. Eminescu)**

— Este imposibil să se nască ceva din ceva ce nu există nicăieri; tot astfel e imposibil și nemaiauzit ca ceea ce există să nu piară. **(Empedocle)**

— Moartea nu e de temut, numai ideea îngrozitoare despre ea o face de temut. **(Epictet)**

— Fiecare din noi părăsește viața cu sentimentul că abia s-a născut.

— Obișnuiește-te cu gîndul că moartea nu constituie nici un rău pentru noi, deoarece tot binele și tot răul ni se află în senzații, iar moartea nu-i altceva decît lipsa de senzații. De aici urmează că cunoașterea exactă a acestui fapt, anume că moartea nu constituie nici un rău pentru noi, ne face să ne bucurăm de viața aceasta muritoare, îndepărtîndu-ne de gîndul unei vieți veșnice și de dorința de nemurire. Așadar, răul cel mai grozav, moartea, nu-i nimic pentru noi, deoarece atît timp cît trăim, moartea nu există: iar în clipa cînd vine moartea, atunci nu mai sîntem noi. Moartea nu există nici pentru vii, nici pentru morți, deoarece pentru unii nu-i ea de față, iar pentru ceilalți, nu mai sînt ei. **(Epicur)**

— Oricît de multe rele sînt aici, / primiți cum se cuvine bucuria / de a trăi. **(Eschyl)**

— Timpul nu se măsoară decît după emoțiile cu care îl străbatem. **(E. Estaunié)**

— Totul se sfîrșește pentru ca totul să reînceapă; totul moare pentru ca totul să trăiască. **(J. H. Fabre)**

— Bunul cel mai de preț al omului este viața. Ea este dăruită o singură dată și trebuie să o trăiești în așa fel, încît să nu regreți, să nu suferi pentru anii trăiți fără rost, să nu arzi de rușine în fața unui trecut meschin și laș. **(A. A. Fadeev)**

— Privită mai îndeaproape, viața constă din înfrîngeri clare. Dar omul, această ființă mai tenace și mai rezistentă decît toate creaturile, trăiește mai departe și se bucură. **(H. Fallada)**

— Moartea își are măreția, poezia ei, cînd duce cu ea un om care și-a îndeplinit destinul și care, ajuns la

amurgul vieții, adoarme — ca și un muncitor — de oboseală, după truda unei zile încărcate. **(I. L. Faure)**

— S-a spus adesea că nu moartea, ci că a muri este îngrozitor. **(H. Fielding)**

— Nu voi muri, și-n veci / numele meu fără de moarte va trăi, c-am semănat / boaba vorbelor de bine.**(Firdousi)**

— Interesează-te de viață. Acest spectacol este destul de mare pentru a umple toate sufletele. Dar trebuie muncă și forță. **(G. Flaubert)**

— Moartea nici nu vine din afara vieții, ca ceva eterogen și accidental, nici nu e constitutivă vieții, ci e punctul de trecere de la o individualitate la alta, în cele din urmă la individualitate indestructibilă care sfidează formidabila măcinare a materiei cosmice...

— Moartea nu e o pedeapsă sau o răsplată; ci o lege structurală a lumii. **(M. Florian)**

— Importantă nu este durata biologică, ci longevitatea spirituală. Cu alte cuvinte, nu trebuie să ne îngrijim să trăim mult, ci să trăim destul.

— Noi oamenii am învățat să găsim vieții un sens, care îi lipsește dacă este privită în ea însăși. **(O. Fodor)**

— E penibil — cînd nu ești un mare înțelept — să vezi că viața continuă și după tine și să te simți tîrît la fund de veșnica scurgere a lucrurilor și rațiunea supremă a universului.

— Cînd se spune că viața e bună și cînd se spune că este rea, spunem lucruri fără nici o noimă. De fapt, trebuie să spunem că e și bună și rea în același timp, fiindcă numai prin ea putem să ne dăm seama de ce este bunul și răul. Adevărul adevărat este că viața este delicioasă, oribilă, încîntătoare, abjectă, și dulce, și amară, și că ea e totul pe pămînt.

— Ca viața să fie plină și măreață, e necesar s-amestecăm în ea trecut și viitor. Opera noastră de poezie și artă sîntem datori s-o săvîrșim în cinstea morților și în același timp gîndind la cei ce se vor naște. Ne împărtășim din tot ce-a fost, ce este și ce va fi. **(A. France)**

— Dacă nu vrei să fii dat uitării după ce ai murit, sau scrie lucruri care merită să fie citite, sau fă lucruri care merită să fie scrise. **(B. Franklin)**

— În ziua cînd veți pune piciorul în viață, în viața adevărată, în ziua cînd o veți cunoaște, cu legile ei, cu necesitățile ei, cu greutățile și necazurile ei, cu rigorile, datoriile, lanțurile, încîntările și adevăratele ei dureri, atunci veți vedea cît de sănătoasă este ea și frumoasă, și tare, și rodnică, în virtutea chiar a exactității ei. **(E. Fromentin)**

— Și pasărea și floarea se cred în luna mai, / eterne-n dezmierdarea luminilor de rai; / doar omul, chinuită lumină călătoare, / e osîndit să știe, în fericiri, că moare. **(H. Furtună)**

— Moartea: ... cea mai solidă și cea mai profundă dintre spaime, impusă omului de ignoranța sa. **(M. Garçon)**

— Fiecare știe că va muri. Sintem de atîta vreme la curent cu acest fapt încît nu mai știm cum l-am aflat. Totuși, uneori, convingerea morții de neînlăturat ne pătrunde exact ca și cum abia în acea clipă s-ar fi format în noi. Sintem tentați să credem, în ciuda evidenței, că pînă atunci ne-am crezut nemuritori. **(I. D. Gherea)**

— Moartea este îngrozitoare pentru acela care nu și-a realizat viața.

— Moartea e doar un somn ceva mai adînc, ceva mai aducător de uitare ca cel pe care îl aștept de la fiecare noapte.

— Mai bine o existență patetică decît liniștea. Nu doresc o altă odihnă, afară de aceea a somnului morții.

— Simt o bucurie atît de vie că exist, încît uneori mă îndoiesc dacă nu începusem să doresc a exista, încă de pe cînd nu existam.

— Viața nu valorează decît să fie trăită prin risc, într-o aventură valabilă.

— Să nu-ți mărginești viața la tine însuți: să o ajuți să devină mai frumoasă și mai vrednică de trăit! Nu cred într-o altă viață de apoi în afara aceleia din amintirea oamenilor.

— Spre voluptatea de a trăi tinde întreaga natură. Ea face să crească firicelul de iarbă, să se împlinească mugurul, să se deschidă bobocul. Ea predispune corola la sărutările razelor, invită la nuntă tot ceea ce trăiește, pe inconștienta larvă la nimfoză și face ca, din închisoarea crisalidă, să-și ia zborul fluturele. Călăuzit de ea, totul năzuiește spre cît mai bine, spre mai multă conștiință, spre progres. Căci în voluptate devine întreaga noastră ființă conștientă de sine.

— Exist: dar vreau să găsesc rațiunea de a exista. Vreau să știu pentru ce trăiesc. **(A. Gide)**

— Nu mă tem de moarte. E miza vieții.

— Nu există decît un fel de a te simți nemuritor pe pămînt, și anume de a nu face din viață un refugiu împotriva morții.

— Viața: o virtute ireductibilă. **(J. Giraudoux)**

— Cel mai fericit e omul care vede o legătură limpede între sfîrșitul vieții sale și începutul ei.

— Privind în urmă, ne vedem viața ca făcută din frînturi, fiindcă ne sar în ochi în primul rînd omisiunile, nereușitele, ni se pare că ele precumpănesc asupra a tot ce am săvîrșit și am izbutit.

— Imediat ce se naște, omul este destul de bătrîn ca să moară.

— Fiecare ins privește această lume gata orînduită, formată și desăvîrșită, doar ca pe un simplu element din care se străduiește să-și făurească un univers particular pe măsura lui. Cei capabili o iau fără rezerve așa cum e, căutînd să procedeze cu ea după posibilități; alții îi dau tîrcoale șovăind, iar unii se îndoiesc chiar de existența ei.

— Ce-i dincolo nu-mi pricinuiește griji, / De sfarmi această lume în ruine, / cealaltă poate să se nască după mine. / Din ăst pămînt îmi izvorăște bucuria / și aceasta-i soarta ce-mi luminează suferința. / De voi putea să mă despart de lumea-aceasta, / întîmple-se atunci orice, dacă și dincolo e ură și iubire, / dacă și-n celelalte sfere / exist-un-nalt și adînc ca-n astă Fire. **(J. W. Goethe)**

— **A fi pe lume și a nu-ți marca existența mi se pare un lucru îngrozitor. (N. V. Gogol)**

— **Înțelepții** mor, proștii crapă.

— **Pentru** cei tineri, moartea e un naufragiu; pentru cei **bătrîni**, sosirea în port. **(B. Gracian y Morales)**

— **Să faci** din fiecare zi o mică viață, cît mai completă **cu putință.**

— Trebuie să ducem experiența omenească pînă la capăt, odată cu binele să acceptăm și răul, iar dacă se poate, să și surîdem...

— Fericit că sînt. Că sînt ce? Că sînt, pur și simplu.

— Moartea fiecăruia dintre noi este un mic sfîrșit de lume pentru cel în cauză. **(J. Green)**

— În ceea ce mă privește, sînt atît de convins de caracterul precar și în același timp de nesfîrșita valoare a existenței, încît caut să leg fiecare din clipele care se scurg. **(J. Grenier)**

— În sălașurile nemuririi nu pătrunde nici o ființă viețuitoare; trebuie să piară trupul, abia atunci i se deschid porțile. **(Fr. Grillparzer)**

— Ce trebuie să împlinească cineva în scurta existență care-i e dăruită pe pămînt? Care e rostul acestei existențe?... Frămîntarea aceasta, acest examen de conștiință, care de altfel e singurul criteriu de diferențiere dintre viața vegetativă animală și viața superioară, pe care o au anume oameni, acest examen de conștiință și aceste crize de conștiință trebuie să le aibă într-o oarecare măsură fiecare, ca să merite de a face parte din ceea ce se numește spița umană.

— Omul... care poate zice „prieteni, nu mi-am pierdut vremea“ și care consacră toate momentele sale lucrurilor utile, a găsit arta de a multiplica timpul. **(D. Gusti)**

— Pentru acela care îndură suferințele sau îi gustă plăcerile, viața e la fel de importantă, fie el om de seamă sau de rînd. **(Th. Hardy)**

— O viață activă și periculoasă moderează teama de moarte. Ea nu-ți dă doar curaj ca să suporți durerea, ea îți arată și pas cu pas ce vremelnică și șubredă este stăpînirea noastră asupra vieții.

— Mi-ar plăcea să întrevăd un viitor bun pentru umanitate... Mi-ar plăcea să las ceva remarcabil în urma mea. Aș vrea ca o mînă prietenă să mă încredințeze mormîntului. În astfel de condiții aș fi gata, dacă nu bucuros, să plec. Aș putea atunci scrie pe mormînt: *Recunoscător* și mulțumit.

— Atașamentul nostru față de viață depinde de interesul față de ea și nu se poate nega că ne interesează cu mult mai mult această lume în viitoare, agitată de mici speranțe și temeri, tulburată de cele mai diverse bucurii și tristeți, decît înfricoșătorul hău. A fi orice, e mai bine decît a nu fi nimic.

— Nici un om tînăr nu crede că va muri vreodată. Poate să creadă aceasta despre alții, sau să fie de acord cu teoria că „toți sîntem muritori“ ca aserțiune abstractă, dar este departe de a fi convins de aceasta în privința lui.

— Sîntem atașați de viață nu atît de dragul ei, sau al fericirii, cît mai ales din cauză că ea este necesară acțiunii... De aceea ne agățăm de viață cu pasiune, de aceea ne înfioară moartea, dar nu ca sfîrșit al plăcerii, ci al speranței. Dovadă că atașamentul nostru față de viață nu depinde de satisfacțiile imediate pe care le găsim în ea, este că oamenii cei mai puțin dornici să se despartă de viață sînt deci cei care se bucură cel mai puțin de ea, și care luptă cu cele mai mari greutăți.

— Noi socotim viața mai cu seamă un mijloc de a atinge un scop. Nu luăm în seamă nici plăcerile și nici nenorocirile zilnice, avînd în vedere doar un țel oarecare.

— Poate că cel mai bun leac pentru teama de moarte este să reflectezi că viața are un început și un sfîrșit. A fost o vreme cînd nu existam și nu ne sinchiseam de aceasta; de ce ne-am frămînta atunci la gîndul că va veni o vreme cînd vom înceta de a mai fi?

— **Iubirea** pentru viață este nu un principiu abstract, ci un atașament obișnuit. **(W. Hazlitt)**

— **Moartea** este un mod de a fi, pe care ființa umană și-l **asumă** de îndată ce începe să existe. **(M. Heidegger)**

— **Moartea** ... poate că este ultima superstiție.

— Pentru oamenii care cunosc numai trecutul și viitorul și nu pot trăi o eternitate în orice clipă a prezentului, pentru asemenea oameni moartea trebuie să fie groaznică! Cînd nu mai au cele două cîrje: spațiul și timpul, cad în neantul etern. **(H. Heine)**

— Nemuritor, cu deosebire nemuritor este ceea ce se află esențial în natura și în determinarea genului uman, în activitatea sa perpetuă, în mersul său neșovăielnic spre finalitatea sa, a celei mai înalte perfecționări a formei sale... aici sălășluiește adevărata nemurire omenească, nici ori nicăieri. În afara lui este umbră și infern.

— Viața ne-a fost dată pentru a munci și a ne înnobila. Dacă acestea lipsesc, ce mai are omul în viață? Dacă le are, de ce se mai poate plînge. **(I. G. Herder)**

— Înțeleptul trebuie să privească moartea în față, să se obișnuiască dinainte cu ea. **(Ph. Hériat)**

— Viața trebuie să fie transcendentă, un progres, din treaptă în treaptă, trebuie să parcurgă și să lase în urmă un spațiu după altul, precum muzica trece de la o temă la alta, de la un tempo la altul, ducîndu-le pînă la capăt, încheindu-le și lăsîndu-le în urmă, niciodată obosită, niciodată dormitînd, ci mereu trează, mereu desăvîrșit ancorată în prezent. **(H. Hesse)**

— **Numai** omul bun, omul rațional, omul util celorlalți poate spune cu adevărat: am trăit. Nu este a trăi, ci a vegeta, dacă nu contribui la fericirea semenilor.

— Toată lumea se plînge că viața este scurtă și că timpul fuge repede, iar cei mai mulți dintre oameni nu știu ce să facă cu timpul, nici cu viața.

— Numai acela al cărui spirit este împodobit cu înțelepciune, a cărui inimă este întărită de rațiune a dobîndit dreptul de a muri cu bărbăție și de a se ridica deasupra groazei morții, atît de copleșitoare

pentru atîtea ființe temporare, care țin nebunește la viață, fără ca să știe a trage din ea vreun profit. **(P. H. d'Holbach)**

— Nu voi muri pe de-a-ntregul; o bună parte din mine va înfrînge moartea.

— Moartea lovește nepărtinitoare cu lovituri de picior în ușa săracului ca și în porțile împăraților. **(Horațiu)**

— La cei măreți, și moartea-i mare.

— Timpul e făcut din credință nestrămutată și din îndurare fără margini. **(Fr. Hölderlin)**

— **Cei care trăiesc sînt acei care luptă.**

— Moartea, ca și viața, își are tainele ei de dureri și de voluptate: totul e să le cunoști.

— Îndrăzneala de a muri frumos îi mișcă întotdeauna pe oameni.

— E o nenorocire pentru om să lase în urma lui o pată de întuneric care-i seamănă. **(V. Hugo)**

— Lumea se află pe drumul cel bun către ideal, dacă omul lucrează pentru progres. Forma ideală de viață nu pare depărtată de cea a unei existențe active decît în mică măsură, nu există decît un interval redus între realitate și vis. Acolo unde oamenii se mulțumesc să năzuiască spre cea mai mare producție și spre cea mai dreaptă repartiție a bunurilor, acolo unde conținutul idealului e bunăstarea, libertatea și cultura, acolo artei de a trăi i se pun condiții relativ ușoare. **(J. Huizinga)**

— Sufletele celor plecați de la noi trăiesc... în inimile celor rămași aici, îmbărbătîndu-i și ajutîndu-i să devină mai buni. Morții nu se pot bucura de o atare nemurire, decît dacă cei vii sînt gata să le-o dea. **(A. Huxley)**

— Orice viață este un lucru extraordinar pentru cineva — **și** nimic, absolut nimic, pentru alții.

— Nu imaginea vieții pe care avem s-o trăim de acum înainte ne inspiră groaza de moarte, ci viața pe care am trăit-o pînă acum. Cînd ne gîndim la moarte, nu ni se răzvrătește ființa din cauza planurilor de viitor, ci din cauza cîntecului duios al amintirilor.

Toți cei care au fost rînd pe rînd *noi* îi purtăm în fundul sufletului nostru ca într-un mormînt. Dispariția acestui mormînt viu, în care zac cei care au fost *noi*, ne inspiră groaza de moarte. De aceea, oamenii lipsiți de sentimentul trecutului, sînt mai bravi în fața morții. **(G. Ibrăileanu)**

— Viața e un drum: de ce să te plîngi cînd ai sosit?

— Pentru a putea trăi o viață, care ți-a fost dăruită, ești dator s-o meriți, ca om și ca neam, în fiecare clipă.

— Nu toți oamenii care mor au avut o viață.

— La isprăvirea vieții pline de belșug nu trebuie să simți mai multă durere decît la isprăvirea unei zile rodnice.

— Poți face din moartea ta un arc de triumf către nemurire.

— Viața fiind un dar, nu-l da îndărăt decît cu toată cuviința și cu o deplină recunoștință.

— A privi într-una moartea înseamnă a pierde viața cînd pari tocmai a o prețui mai mult.

— Cei mai mulți trăiesc zile, puțini trăiesc viață.

— Moartea nu e o taină; ea stă numai, firește, la sfîrșitul acelei taine mari care e viața.

— Gîndul morții să-ți slujească în orice clipă pentru a înțelege prețul vieții. **(N. Iorga)**

— Viața este un cuptor care cere să fie alimentat necontenit cu energii noi; totul e modificare, transformare, în bine sau în rău. Cine se oprește în loc, piere. **(P. Istrati)**

— Faci o nelegiuire foarte mare să pui viața mai presus de rușine și să-ți pierzi, din cauza vieții, temeiul pentru care trebuie să trăiești. **(Iuvenal)**

— Justificarea existenței nu se găsește în afara lumii, ci chiar în ea, imanentă propriei sale structuri. **(Alex. Ivasiuc)**

— Să-ți iubești viața și să privești moartea cu ochiul liniștit, să te duci spre ideal și să înțelegi realul: să lupți și să te dai cauzelor mari fără a ști ce recompensă rezervă efortului nostru universul profund, nici măcar dacă ne oferă vreo recompensă. **(J. Jaurés)**

— Universul ne înspăimîntă prin imensitatea nesocotită a **depărtărilor lui prin lungimea de neconceput** a perspectivelor de timp care reduc toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu — a milioana părticică dintr-un bob de nisip, printre toate boabele de nisip ale tuturor nisipurilor din lume. Dar mai presus de toate ni se pare universul îngrozitor, pentru că pare indiferent față de orice fel de viață, la fel cu a noastră. Emoție, ambiție, succes, artă și religie, toate par deopotrivă de străine planului lui... Pentru aceste motive ni se pare imposibil ca universul să fi putut fi conceput la origine cu intenția de a produce viață. **(J. Jeans)**

— Nu contează cum moare un om, ci cum trăiește. **(S. Johnson)**

— Totul este luptă pe viață și pe moarte. Numai acela merită iubirea și viața, care trebuie să le cucerească zilnic. **(Fr. Kafka)**

— Cei a căror viață are mai mare preț, se tem cel mai puțin de moarte. **(Imm. Kant)**

— Viața trebuie luată așa cum vine; să știi numai să compensezi neplăcerile și greul ei cu tot ceea ce este bun și frumos.

— Nu moartea este aceea care îți cere să fii curajos, căci și lașii pot muri. Viața este aceea care îți cere curaj.

— Viața oricui este importantă, dramatică — cel puțin pentru acela care o trăiește.

— Atîția oameni se cramponează de malurile vieții, dar numai în mijlocul curentului este adevărata viață. **(E. Knight)**

— Viața e energie spirituală și fără această energie nu rămîne din om altceva decît pulbere.

— Popoarele și civilizațiile mor la fel cu indivizii. Din cenușa lor însă, răsare mlădița unei vieți noi. **(J. Knittel)**

— Oamenii își doresc nemurirea, dar pierd din vedere faptul că amintirea oamenilor cu adevărat buni trăiește veșnic. Această amintire trece asupra generației

și se transmite apoi iarăși copiilor. Oare e puțin lucru o asemenea nemurire? **(P. A. Kropotkin)**

— Dacă viața-i mizerabilă, e greu de suportat; dacă e fericită, e grozav s-o pierzi.

— Părerea de rău pe care o au oamenii despre proasta întrebuințare a timpului trecut nu-i îndrumează întotdeauna să-i dea celui care le mai rămîne de trăit o folosire mai bună. **(J. de La Bruyère)**

— Un om trebuie să suporte tot ce i se întîmplă în viață, cu inima sus și cu zîmbetul pe buze. Altfel nu e om. Viața e grea și natura strașnică. Curajul și voia bună compensează însă asprimea lor. Altfel, nimeni nu le-ar putea suporta. **(Selma Lagerlöf)**

— Moartea: ... plata datoriei către specie. **(J. Lahor)**

— Să nu mai vorbim de sabia fatală care atîrnă deasupra capetelor noastre. Dacă e cu neputință să nu ne gîndim la ea fără neliniște, cel puțin să uităm că este prinsă doar cu un fir: să trăim liniștiți, pentru a muri la fel.

— Pentru a fi cu adevărat înțelept nu este de ajuns să știi să trăiești fericit în mediocritate ci trebuie să știi să părăsești totul cu sînge rece, cînd sosește cazul. Cu cît este mai de preț ceea ce părăsim, cu atît eroismul este mai mare. Ultima clipă constituie marea piatră de încercare a înțelepciunii: s-ar putea spune că aceasta trebuie verificată în creuzetul morții. **(J. O. de La Mettrie)**

— Există un lucru mai util de făcut decît să te gîndești la moarte: să te bucuri de viață. Să te bucuri nu în sens epicurean (deși se poate și astfel), ci în primul rînd în sens juridic: să administrezi viața ca pe un uzufruct, să-i organizezi exploatarea pentru a o obliga să dea tot ce poate da. Ideea aceasta nu include doar plăcerea, ci și datoria, virtutea, toate valorile a căror sumă constituie viața cea dreaptă. **(G. Lanson)**

— Există o deosebire între a suporta moartea curajos și a o disprețui. Prima atitudine e un lucru obișnuit, dar a doua cred că nu este niciodată sinceră ... Putem avea motive diverse să ne fie silă de viață, dar nu avem niciodată dreptul să disprețuim moartea.

— Soarele și moartea nu pot fi privite drept în față. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Ce-i oare nemurirea decît poveste goală / cu care un om pe altul, prostește, se-nșeală, / obrăznicia gurii trufașe și sătule / mizeriei spunîndu-i: ai bucurii destule. / Așa ți-e scrisă soarta: să rabzi nici de foame, / în alte lumi, acolo, se coc a tale poame. / În alte lumi acolo în mîini cu-o pîine coaptă / la poarta bucuriei toți îngerii așteaptă. **(N. Lenau)**

— Natura creează prin același act prin care și distruge: moartea și viața sînt termeni opuși numai în contingent.

— Cine nu prețuiește viața, n-o merită.

— După cum o zi bine întrebuințată dă un somn bun, tot așa o viață bine folosită dă o moarte bună. **(Leonardo Da Vinci)**

— Așa cum plăcerile nu desfată dacă nu au un scop în afara lor, la fel nici viața, oricît de plină de plăceri ar fi, dacă în totalitatea ei nu are un scop.

— Viața trebuie să fie vie, adică viață adevărată, sau altfel o întrece ca preț, nespus de mult, moartea. **(G. Leopardi)**

— A trăi îndelung nu înseamnă a trăi mult. **(G. E. Lessing)**

— Să faci din fiecare clipă a vieții tale, chiar dacă e prielnică sau nu, și fără să te uiți ce mînă a sorții ți-o dăruiește, clipa cea mai prețioasă cu putință, iată arta vieții și adevăratul privilegiu al unei ființe raționale. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Nu privi îndelung spre trecut. Nu te întoarce niciodată. Înfrumusețează cu înțelepciune Prezentul. E al tău. Mergi înainte să întîlnești nelămuritul Viitor, mergi fără teamă, cu inima neînfrîntă. **(H. W. Longfellow)**

— Nu poate exista omenie fără o lucidă viziune a morții; cine nu se culcă cu moartea nu poate avea grăuntele de labilitate necesar iubirii de oameni și al sentimentului de egalitate în fața neantului universal, fără care viața e o luptă de fiare. Conștiința morții nu se confundă însă cu frica de moarte. **(E. Lovinescu)**

— Lumea-n toată plinătatea, pururea e reînnoită . . . / Cei ce pier dau tinereţii viaţa ce li-i dăruită . . . / Se ridică ici popoare; colo altele descresc, vietăţile, prin secoli, tot mereu se-nlocuiesc / şi îşi trec din mînă-n mînă torţa, ca alergătorii.

— Nu trebuie de moarte să ne temem; / nefericit nu poţi fi cînd nu eşti.

— Ce te boceşti şi gemi că-ţi vine moartea? / Căci dacă viaţa ta de pînă acuma / ţi-a fost pe plac, şi bucuriile vieţii / n-au curs ca dintr-un vas crăpat, şi ele / zadarnic n-au pierit, de ce-netotule, / tu nu te scoli de la ospăţul vieţii / ca omul cel sătul? De ce nu intri / cu sufletul împăcat în pacea morţii? / Iar dacă bucuriile vieţii / s-au dus în vînt şi viaţa ai urît-o, / de ce să-ţi mai adaugi încă zilele, / ca pînă la urmă tot să piară / şi fără de folos s-apună toate? **(Lucreţiu)**

— În cursul existenţei noastre, avem aproape mereu de-a face cu fenomene incomplete; chiar moartea însăşi nu pune decît în mod foarte relativ un punct la capătul vieţii individului; căci efectele faptelor şi elaboratelor acestuia continuă să dăinuie, ca elemente a existenţei în mişcarea ei infinită. **(G. Lukács)**

— Ce preţuieşte viaţa fără luptă, / fără iubire?

— Veşnică întrecere e viaţa / şi însăşi lupta-i ţinta omenirii. **(I. Madách)**

— Taina vieţii noastre ar fi tot atît de tulburătoare chiar dacă omul ar fi nemuritor.

— Sensul vieţii este de a transforma cît mai multă experienţă în cît mai multă conştiinţă.

— Conştiinţa ultimă nu are nimic comun cu amintirea actelor noastre, nici cu descoperirea tainelor noastre. Nu eşti istoria pentru tine însuţi . . .

— A reflecta asupra vieţii — asupra vieţii în faţa morţii — nu înseamnă fără îndoială decît a ne aprofunda interogaţia.

— Ceea ce gîndim despre moarte n-are importanţă pentru că moartea ne face să gîndim mereu la viaţă.

— Omul nu se alcătuieşte cronologic; momentele vieţii nu se adună unele cu altele într-o acumulare ordonată. Biografiile care pornesc de la cinci ani şi ajung la cincizeci sînt nişte false confesiuni. Experienţele sînt cele ce clădesc omul. Cred că poţi regăsi o viaţă prin mijlocirea experienţelor trăite, iar nu enunţînd experienţa ca o încoronare a povestirii.

— E frumos să ai o moarte *proprie*, asemănătoare vieţii pe care ai dus-o.

— Trebuie introdusă în viaţă metoda artei, nu pentru a face artă, ci pentru a scoate mai mult de la viaţă.

— Pentru mine, problema morţii este extrem de importantă, metafizic, nu omeneşte. Dispariţia fizică nu mă interesează. Nu mi-e frică nici să fiu ucis, nici să mor, mi-e egal . . .

— În fond, moartea este unul din momentele cele mai tari prin care poţi desluşi sensul vieţii. A vorbi de moarte este unul din modurile cele mai înţelepte de a vorbi despre sensul vieţii. Şi, cine ştie, dacă, peste o sută de ani, oamenii nu vor gîndi că esenţialul pentru o civilizaţie coerentă, nu e să ajungi pînă acolo încît problema să nu mai fie posibilă? Nu în înţelesul de a nu mai exista vreun răspuns, ci în acela de a nu se mai putea pune problema morţii.

— Moartea transformă viaţa în destin.

— Cel mai mare mister nu constă în faptul că sîntem azvîrliţi la întîmplare pe acest pămînt . . . ci că în această închisoare aflăm în noi înşine imagini destul de puternice pentru a nega propriul nostru neant. **(A. Malraux)**

— Moartea este doar un mare instrument al vieţii.

— Trebuie să ne ducem fiecare propria noastră viaţă, fără egoism şi fără să-i socotim pe ceilalţi numai ca nişte mijloace, dar totodată fără să ne tăgăduim cu totul pe noi înşine, să ducem o viaţă de sine stătătoare şi potrivită firii noastre, cu un echilibru raţional între îndatoririle faţă de alţii şi îndatoririle faţă de noi. **(Th. Mann)**

— Nu te răzvrăti împotriva morţii, ci împacă-te cu ea, căci şi ea este ceva din cele ce vrea natura.

— Moartea: ... unul din actele vieţii ...

— Mister al naturii, ca şi naşterea; aceleaşi elemente ce se combină într-o parte şi în cealaltă se dizolvă pe aceleaşi principii.

— Arta de a trăi are mai multă asemănare cu scrima decît cu dansul, deoarece trebuie să fim pregătiţi şi în contra loviturilor neprevăzute şi chiar atunci să rămînem neclintiţi.

— Cine se teme de moarte se teme sau de încetarea oricărei simţiri sau de o schimbare a felului de a simţi. Or, dacă nu mai simţim nimic, nu mai simţim nici o durere, iar dacă dobîndim un alt mod de a simţi, devenim altă ființă, şi prin urmare nu încetăm de a exista.

— Nu crede că vei trăi o veşnicie. Cît trăieşti, sileşte-te să ajungi om de bine. **(Marcus Aurelius)**

— În numele cui să trăieşti, să munceşti, să dai maximum de rezultate? În numele cui? În numele trecutului şi al viitorului. În numele tatălui şi al fiilor tăi, în numele verigii care eşti tu în marele lanţ. Asigură continuitatea... Transmite mai departe ceea ce ai primit, şi transmite îmbunătăţit. Asta, este, cred, raţiunea noastră de a fi.

— Dacă viaţa e scurtă, omul are totuşi cîteodată răgazul să pună ceva din el însuşi la adăpost de nimicnicie, îi este cîteodată dat să înalţe o părticică din visul lui deasupra valurilor care-l duc la vale, pentru ca ceva din el să plutească în urma lui şi după ce el se va fi înecat.

— Cine şi-a dăruit omeneşte toată viaţa înseamnă că a făcut treabă bună. Cînd ai semănat cît mai bine şi cît mai mult cu putinţă, poţi să pleci liniştit, să cedezi locul altora...

— Dacă aş simţi că ideea morţi mă paralizează, m-aş sili să reacţionez. Sîntem un fragment din viaţa universului — singurul, poate conştient de el însuşi — şi această conştiinţă îmi impune datoria de a trăi cît mai mult... Viaţa e mai puternică decît moartea. **(R. Martin du Gard)**

— Viaţa n-are decît să moară, dar moartea nu trebuie să trăiască.

— Concep viaţa, în genere, ca o expresie a activităţii spirituale, care se concentrează apoi în toate direcţiile, în ştiinţă, artă, situaţii personale.

— Moartea: ... victorie dură a speciei asupra individului determinat. **(K. Marx)**

— E bine ca tinerii, aflaţi în pragul vieţii, să înveţe că îi aşteaptă furtuni înspăimîntătoare, dar, în acelaşi timp, că omul poate, după aceste nopţi vijelioase şi după lupte cu fantomele, să pătrundă, pe calea muncii conştiincioase, pînă la apele împăcate ale înţelepciunii stoice.

— Moartea... nu poate fi concepută întrucît ea reprezintă o absenţă a gîndirii. Trebuie aşadar să trăim ca şi cînd am fi nemuritori. **(A. Maurois)**

— Nu ştiu dacă există sau nu o viaţă viitoare. Ştiu numai că teama de a înţelege această viaţă prezentă a născut o asemenea idee. Ideea unei vieţi viitoare înrădăcinează în om dispreţul faţă de viaţa prezentă, şi, ceea ce e şi mai primejdios, dezvoltă convingerea în rentabilitatea sentimentelor. El e generos nu fiindcă e stăpînit de iubire, ci fiindcă crede că într-o viaţă viitoare gingăşia lui va primi dobînda mult aşteptată. Viaţa viitoare devine o investiţie, la fel de rentabilă ca şi investiţiile în petrol. Dar cum putem să vorbim de o viaţă viitoare atîta timp cît noi n-o înţelegem pe cea prezentă? Dacă sîntem idioţi acum, avem toate şansele să rămînem la fel de idioţi şi în vieţile viitoare.

— E zguduitor exemplul multor oameni din popor care nu-şi pun problema morţii, nu-şi fac din moarte o enigmă care trebuie dezlegată, n-au angoase metafizice; împăcaţi cu legile firii, ei aşteaptă moartea cu o linişte aproape gospodărească. Dacă am avut vreodată complexe de inferioritate le-am avut faţă de aceşti oameni, care nu înfruntă „moartea", căci moartea nu este un adversar, ci o acceptă în linişte. Moartea poate fi înţeleasă, nu învinsă.

— Eternitatea este o problemă de intensitate şi nu de timp.

— Cel mai important lucru în existenţa noastră este respectul faţă de viaţă... Dostoievski spune că îi e

imposibil să ia viața unui om atît timp cît nu poate să i-o și dea. E în această afirmație nu numai o mare inteligență, ci și o sublimă modestie sau, mai simplu, respectul față de viață, umilința în fața acestei taine care se numește viață. Nu e suficient să considerăm viața noastră un miracol. Asta am fi dispuși s-o facem. Important este să considerăm viața tuturor oamenilor un miracol. **(T. Mazilu)**

— Înțelegînd mai adînc viața, începi să te supui multor porunci ale ei.

— „Viața" nu-i nici așa bună, nici așa rea cum o cred oamenii... „Viața" e... Viață, și trebuie trăită,... Rea, bună, e așa și nu poate fi altfel... Ni s-a dat fără să o cerem și o vom pierde fără să fim întrebați. **(C. Moldovanu)**

— Moartea este capătul, nu însă scopul vieții.

— Cel care i-ar învăța pe oameni să moară, i-ar învăța să trăiască.

— Moartea este de neînlăturat; dacă ne temem, ea se preface într-un chin fără sfîrșit și fără nădejde de ușurare. De-ar fi un dușman de care s-ar putea scăpa, v-aș sfătui să fiți mișei; dar cum nu este chip, cum tot ne prinde, fie fugari și mișei, fie oameni dintr-o bucată, cum nici o armură nu ne poate apăra, să o întîmpinăm fără teamă și să luptăm cu ea; iar pentru a-i răpi orice superioritate asupra noastră, să apucăm o altă cale decît cea obișnuită; să-i alungăm misterul, să ne deprindem cu ea...

— Cumințeania și întreaga povață lumească pînă la urmă se cuprind în a învăța să nu ne temem de moarte... Nu se știe unde ne iese moartea în cale; s-o așteptăm oriunde. Preîntîmpinarea morții este preîntîmpinarea neatîrnării. Cine a învățat a muri s-a dezvățat de robie. A ști să mori este a fi mîntuit de orice supunere și încătușare.

— Dacă te-ai înfruptat din viață, ești sătul, părăsește-o mulțumit... Dacă n-ai știut s-o întrebuințezi, dacă ai fost fără spor, ce-ți pasă că o pierzi? Folosul vieții nu-i pe întinderea ei, ci pe îndeplinirea ei; unul care a trăit îndelung poate să fi trăit prea puțin; prinde-ți-i rostul cît timp sînteți în ea. În puterea vrerii noastre stă să fi trăit destul, nu în numărul anilor.

— Moartea: ... fragment din ordinea universală, fragment din viața lumii.

— De ce te temi de cea din urmă zi a ta? Ea nu contribuie mai mult la moartea ta decît fiecare din celelalte. **(M. E. de Montaigne)**

— Numai oamenii care nu sînt în stare să reflecteze asupra vieții reflectează asupra morții.

— O singură imortalitate merită a fi dorită: cea a vieții.

— Nu-i vorba neapărat numai să trăiești, ci să trăiești fiind și dovedind tot ce ești.

— Avem ceva de făcut cu viața noastră: s-o trăim din plin, pînă la paroxism, oricare ar fi ea, și chiar dacă am fi pătrunși pînă la obsesie de absurditatea în sine și de lipsa de reală justificare, adică de finalitate, a ei... Este o datorie imperioasă față de noi înșine, dar mai ales, subliniez: *mai ales*, față de cei din jurul nostru.

— Oamenii de la care putem să ne așteptăm la ceva de seamă, în toate domeniile, nu devin ei înșiși în cea mai mare putere, adică nu sînt în stare de a da întreaga lor măsură creatoare, decît dacă trăiesc intens și cunosc durerile ca și bucuriile pînă la limitele lor extreme...

— Pînă în clipa din urmă și atîta vreme cît luciditatea rămîne întreagă, vreau să spun cît resursele personale se păstrează intacte, viața rămîne plină de delectări. **(H. de Montherlant)**

— Viața își dovedește vitalitatea prin morții ei.

— E păcat să mori fără să fi trăit.

— Nu ești răspunzător pentru că te naști. Dar ești direct răspunzător pentru ce trăiești.

— Viața nu are sfîrșit, ci numai „sfîrșiți".

— Fiecare om se poate socoti creatorul lumii., Fiindcă lumea se naște și moare odată cu el.

— Adevărata vîrstă a omului se socotește în anii pe care nu i-a trăit degeaba.

— În fiecare zi trăiește-o pe cea prezentă, gîndește-te la cea de mîine, și adu-ți aminte de cea de ieri.

— Întreabă-te „ce e viața" cînd începi, că, după ce ai trăit-o, te întrebi degeaba.

— Dacă drumul vieții e atît de scurt, nu-l parcurge, tinere, cu pași prea mari, fiindcă o să ajungi prea repede la capăt

— Nu mă interesează cînd s-a născut, atît timp cît nu știu de ce a trăit.

— Vîrsta pe care ai avut-o cînd ai murit n-are nici o importanță, dacă-i supraviețuiești.

— Unii trăiesc ca și cum ar fi morți în viață. În schimb, alții, rămîn vii și după moarte.

— Depinde numai de om pentru ca într-o singură existență să trăiască mai multe vieți. **(T. Mușatescu)**

— Fără lipsuri nu e luptă! Fără luptă — nu e viață! **(Fr. Nansen)**

— În fața morții oamenii nu suferă numai, ca animalele, ci se întreabă de ce suferă și de ce trebuie să sufere, de ce sînt adică condamnați să moară și care e soarta ce-i așteaptă apoi. Adînca seriozitate și dureroasa uimire de care sînt cuprinși pînă și cei mai nereflexivi în fața cadavrelor unei ființe scumpe sînt o dovadă neîndoioasă de intensitatea cu care misterul tragic al morții se impune tuturor. În fiorul ce a străbătut-o totdeauna în fața acestui mister, a găsit poate mintea omenească primul îndemn către reflexia filozofică. **(P. P. Negulescu)**

— Moartea: ...geniul care inspiră filozofia: ... dacă n-ar fi fost moartea, nu s-ar fi filozofat deloc.

— Trebuie să părăsești viața ca Ulise pe Nausica: cu mai multă recunoștință decît dragoste.

— Viața e numai un mijloc pentru ceva.

— Să ne ferim să afirmăm că moartea ar fi opusul vieții. Viul nu este decît un gen din ceea ce e mort, un gen foarte rar ...

— Lumea noastră în întregul ei este cenușa nenumăratelor ființe vii, și oricît de neînsemnat lucru ar fi viul prin raportul cu totalitatea, cu siguranță

cîndva totul a fost deja convertit la viață și va continua să se întîmple la fel. **(Fr. Nietzsche)**

— Moartea: ... principiu ce ne romanțează viața.

— Dacă vrea cu adevărat, omul poate sfida și moartea. **(Novalis)**

— Cel care în fiecare centimetru de viață țese un model de forță și mîndrie nu poate gusta niciodată din cupa morții. El se duce să se culce printre stele, întinzîndu-și brațele uscate pentru a saluta ecoul propriului său strigăt. Cei rămași în urmă trebuie să suspine un ceas și apoi să-și cînte propriile lor cîntece ciudate, să dănțuiască dansurile lor ciudate, să țină puțin de urît unui Dumnezeu singuratic, pînă vor apuca și ei pe drumul pustiu care duce afară. Cînd moare un om adevărat e îngropat în nașterea a o mie de lumi. **(S. O'Casey)**

— Deopotrivă la toți muritorii sărmani le stă-n cale / moartea cumplită și toți au sorocită a lor zi. / Nici a lui Cresus comori nu pot peste dînsa să treacă, / nici ale legilor tari brațe n-o pot birui. **(N. Olahus)**

— Trăiește clipa dată, căci clipa-i viața ta... Viața se grăbește, rapidă caravană. / Oprește-te și-ncearcă să-ți faci intensă clipa.

— Noi nu vom ști vreodată ce ne așteaptă mîine. / Tu bucură-te astăzi! Atîta îți rămîne.

— Tu te hrănești cu fumul sărac din vatra lumii. / Cît o să-ți chinui mintea cu — *a fi și a nu fi?* / Îți irosești cîștigul de fiecare zi / cîrpind la zdreanța vieții pe care-ai s-o dai humii.

— De ce incertul mîine te tulbură mereu? Căci nu-ți stă în putere să-i schimbi de astăzi fața. / Trăiește adînc prezentul! Iar mîine? Nici Dumnezeu / nu ar putea să-ți spună ce taină-ascunde ceața.

— Nu cheltui-n tristețe părelnica ta zi! / Pe drumul nedreptății să-ți fie calea dreaptă. / Și pentru că la capăt neantul te așteaptă, / închipue-ți că nu ești — și liber ai să fii.

— N-aș fi venit aicea de-aș fi putut alege. / Și chiar de-aș fi liber, spuneți-mi unde-aș merge? / Să nu te

naşti mai bine-i. Dar cum să evităm? / ... Acum însă, că sîntem, de ce să mai plecăm?

— Sărmane om, nimic tu n-ai să ştii vreodată, / Nimic din ce-nconjoară această oră tristă. / Încearcă să-ţi faci raiul, promis de zei odată / aici, căci altul, poate, dincolo, nu există. **(Omar Khayyam)**

— Viaţa cu adevărat trăită este în trecut sau în viitor — prezentul este un interludiu ... un straniu interludiu în care recurgem la trecut sau viitor ca să ne slujească drept mărturie că trăim. **(E. O'Neill)**

— Viaţa noastră este în orice clipă şi, înainte de toate, conştiinţa a ceea ce putem noi înşine făptui.

— O viaţă este ceea ce este ea pentru cel care o trăieşte, nu pentru cel ce o contemplă din afară. **(J. Ortega Y Gasset)**

— Nimic nu-i mai scump pentru om decît viaţa. N-o trăieşte decît o singură dată şi trebuie s-o trăiască astfel încît să nu-i pară rău că a trăit, să nu aibă a-şi reproşa un trecut meschin şi ruşinos, iar în faţa morţi să poată spune: toată viaţa şi toate puterile mi le-am închinat celui mai minunat lucru din lume: lupta pentru eliberarea omenirii.

— Trebuie să ştii să trăieşti chiar şi atunci cînd viaţa devine insuportabilă. Fă-o utilă. **(N. A. Ostrovski)**

— De cum încetezi să te lupţi pentru ea, viaţa îşi pierde gustul **(A. Palacio Valdés)**

— Adeseori fericirea se confecţionează din compromisuri ... Trebuie să ne înălţăm spre culmi, dar de-a lungul drumului să culegem florile care ne fac să uităm cît de greu este urcuşul ... căci ajunşi la capăt, dacă ajungem vreodată acolo, trebuie să coborîm iarăşi.

— Viaţa, care este uzură, folosinţă şi întreţinere a organismului care ne îngăduie să trăim, ajunge la moarte, care este negaţia ei. Ce facem noi oare, instinctiv, decît extragem din ea maximum de mulţumiri cu putinţă? Imaginaţia creează în fiecare zi altele.

— Viaţa este o consumaţie — unii consumă, alţii se consumă. **(Th. Pallady)**

— Omul n-are experienţa morţii. El trăieşte ca şi cum ar fi nemuritor. Ce puternici am fi dacă nu ne-ar fi teamă de moarte şi mai ales de viaţă, ştiind a ne încorda toată energia în scurtul timp ce-l avem şi nelăsînd-o în rezervă pentru veşnicia viitoare, în care credem că vom trăi. **(P. P. Panaitescu)**

— Să iubeşti viaţa, să simţi tot ce ţi-ar putea da, şi ce i-ai putea da, să simţi ce frumuseţi tremură ascunse în ea ... ce ar fi putut să fie şi ce i-ai fi putut fi. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Trebuie să privim în faţă moartea, întîi pentru că nu ştim cînd va veni şi prin urmare este nevoie să fim gata în orice clipă, apoi fiindcă este în rînduiala firii ... De aceea, ca să putem fi gata în orice zi, să epuizăm în fiecare zi întregul sens şi întreaga experienţă a vieţii. **(E.-G. Papahagi)**

— Viaţa, pentru a fi suportabilă, trebuie trăită din plin. Sensibilitatea o umple de la o clipă la alta şi chiar, dacă se schimbă, asemeni apei care curge, ne poartă măcar cu ea ca un curent care ne dă impresia de a fi egal şi etern.

— Lucrul cel mai mare pe care-l poate face cineva este să adauge viaţă vieţii, spirit spiritului. **(G. Papini)**

— Oamenii, neputînd vindeca moartea ... au găsit mijlocul de a se face fericiţi: a nu se mai gîndi la ea.

— Adu-ţi aminte de moarte nu cînd eşti în faţa unui pericol, ci cînd eşti în afara lui; căci trebuie să fii om. **(B. Pascal)**.

— Mai bine să fi suferit decît să nu fi existat.

— Nemuritor e acela ce nu se teme de moarte.

— Omul muritor nu are decît această parte de nemurire: amintirea pe care o duce şi amintirea pe care o lasă.

— Oamenii ... n-ar fi oameni dacă n-ar fi trişti. Viaţa lor oricum trebuie să aibă un sfîrşit. Toată avuţia lor e moartea, care-i sileşte să trudească, să-şi aducă aminte şi să prevadă. Să dăm sens morţii. Oamenii pot fi egali cu zeii, dincolo de durere şi de moarte. Murind, înving moartea.

— De ce oamenii nu învață să trăiască ca pe o clipă eternă în mizeria lor acest capriciu — destinul —? De ce nu înțeleg că tocmai în ceea ce este schimbător în el stă lucrul lor cel mai de preț?

— Moartea este un repaus, dar gîndul morții este înlăturarea oricărui repaus. **(C. Pavese)**

— Ca orice idee tristă, moartea proprie, a fiecăruia, e dată violent la o parte din preocupările zilnice ale oamenilor; de ce să-și amărască viața zadarnic gîndind asupra morții, care, oricît de tîrziu ar veni, tot vine și tot tristă e. La moartea altora însă gîndim foarte liniștiți și putem filozofa asupra ei.

— Fericiți cei care nu-și irosesc viața, căci o alta nu e; fericiți cei care luptă împotriva morții, creînd mereu gînduri și viață, căci fiecare clipă mai mult, trăită în frumusețe, e o întreagă eternitate; fericiți veți fi cînd veți avea credința că în Cosmos nu e nici viață, nici moarte, nici bucurie, nici întristare, ci numai mișcare, numai devenire; din eternitate, în nemărginire.

— Firea ne dă comparația dintre nimicnicia noastră și maiestatea ei eternă. Dimpotrivă însă, pentru viața de muncă și datorie trebuie tot din lumea noastră omenească să ne luăm avîntul.

— Putința de a trăi noi înșine în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească.

— Scopul vieții trebuie să fie însăși viața, în totalitatea ei: nu ca efecte, nu ca forme, nu ca modalități, ci ca esență. Viața împotriva morții, spirit împotriva materiei, ritm împotriva inerției. Viața e o potență **energic-spirituală quasi-infinită. Ea e susceptibilă,** spiritual, de o așa de uriașă intensificare, încît fiecare ceas al unei vieți omenești poate cuprinde o eternitate de gînduri și sentimente... Scopul vieții e de a lupta împotriva morții; nu în nepăsare barbară, ci în afirmare creatoare a vieții, perpetuu multiplicată spiritual. Fiece neglijență, fiece slăbiciune, fiece adăstare, fiece îndoială înseamnă lașitate, fiece neluptă e necreare, e dezertare de la demnitatea umană. Oamenii care nu sprijină viața în ei înșiși și în aproapele sînt apostați și ei otrăvesc societatea, trădează viața, sprijină moartea.

— Ce e a trăi? E singura realitate sublimă la care poate aspira omul: este eternizarea vieții prin toate mijloacele energiei omenești; este biruința împotriva morții, este veșnicia în crearea noastră, adică armonizarea noastră cu cosmicul, purtător în esența lui a vieții nepieritoare. **(V. Pârvan)**

— Trăiește! Dincolo de tine nu mai există altă viață. Adu-ți aminte, om al lumii, că ești tu însuți pieritor, / că fiecare ceas al vieții, necontenit e trecător, / chiar clipa-n care-mi spun cuvîntul, abia a fost și nu mai este: iar tu cîndva vei fi cenușă, un nume-al marilor povești. **(Persius)**

— Omule, lasă gîndurile negre, uită că ieri a fost moarte și mîine moarte va fi! Ceea ce are sens pe lumea aceasta este numai și numai viața, caldă, puternică, frumoasă, armonică.

— Să ne bucurăm de clipa care trece, să sorbim voluptatea cupei care ni se întinde, să creem propria noastră viață. **(Șt. Petică)**

— Nu sînt decît două moduri de a trece satisfăcător prin viață: cu noroc, ori cu hotărîrea de a fi lucid și loial, de a trage consecințele pînă la capăt ale felului tău propriu de a fi...

— În realizările naturii orice om e un exemplar unic și inedit. Din toată filozofia se desprinde cel puțin acest adevăr, că omul — cu cunoștință — fiind pentru el creatorul lumii, ca reprezentare, odată cu moartea lui moare neîndoielnic și lumea. **(Camil Petrescu)**

— De ce ucid oamenii? De ce se urăsc? De ce uită să se bucure de această nespusă fericire care e viața și care nu mai are întoarcere?

— Într-o viață zig-zagul e mai frumos, mai uman, mult mai uman. Întoarcerile, abaterile, șovăielile, înfrîngerile și înălțările după înfrîngeri, acestea dau valoarea unei vieți omenești **(Cezar Petrescu)**

— Fericirea și nenorocirea se numesc în egală măsură *viață*... trebuie să fii pregătit pentru a o primi și pe una și pe cealaltă.

— Nici o clipă, de cînd există viață, jocul fericirii și al

suferința nașterii și al morții nu s-a oprit, și va dăinui atît cît va dăinui și lumea.

— Moartea nu înseamnă nimic, ci numai frica, suferința fizică și durerea de a-i părăsi pe cei pe care-i iubești, sau regretul de a te despărți de opera pe care ai început-o fac atroce apropierea ei, a morții.

— Omul cît e tînăr, trăiește tot cu gîndul în viitor; mai tîrziu e tot cu gîndul în trecut; și nu trăiește niciodată numai în prezent. Ne hrănim sufletul cu speranțe și cu amintiri. Prezentul îl percepem ca pe o continuă trecere. Nu ne putem opri după voie decît numai în viitor și în trecut. Numai în trecut și în viitor scăpăm de dominația timpului, ba chiar putem spune că dominăm noi timpul și îl încetinim, îl iuțim sau îl sărim înainte și înapoi, după cum ne place.

— Pe lîngă cei șaptezeci de ani pe care îi trăiește omul, sînt șaptezeci de miliarde de ani pe care nu-i trăiește. Să te prăpădești de rîs cînd vezi pretențiile acestui animal fudul, care ... „regele creațiunii". Nu-i nevoie să fii mare filozof, și nu-i nevoie nici să scrii mii de pagini, și nici să citești mii de pagini de filozofie pesimistă ca să-ți dai seama de acest lucru. Ba dimpotrivă, să faci această constatare cu seninătate și cu haz, fără să iei în serios lumea în general. Să iei în serios însă viața ta proprie și mai ales ceea ce lucrezi. Să nu înșeli pe alții și să nu te înșeli pe tine însuți.

— Moartea și veșnicia sînt două lucruri absolut identice (pentru mintea omenească).

— De-a lungul vieții anii se alungă / cu vara tot mai scurtă și iarna tot mai lungă, / și tot mai repede și timpul trece / și fîlfîie din aripi tot mai rece...

— Trăim în grabă și nerăbdători, / zburăm prin timp ca pasărea prin ceață, / atît de iute-ncît de multe ori / alunecăm alăturea de viață. **(Alex. A. Philippide)**

— O, suflet al meu, nu năzui la viața nemuritoare, ci epuizează domeniul posibilului.

— Bogat și sărac, deopotrivă hotarele morții le trec. **(Pindar)**

— Obișnuiește-te cu gîndul că moartea este destinul obștesc și fatal al oamenilor. **(Pitagora)**

— Firea muritoare se străduiește pe cît cu putință să existe de-a pururea adică să devină nemuritoare. Și singurul mijloc ce-i stă la îndemînă pentru aceasta e creația. **(Plutarh)**

— Fiecare suflet omenesc este un univers de sine stătător; moartea lui e un cataclism cosmic pe scară mică. **(H. Pontoppidan)**

— Moartea: ...suprema metaforă prin care ne înrudim cu universul. **(G. Popa)**

— Moartea: ...condiția sub care am fost născuți.

— Omul n-are dreptul să trăiască, să vorbească, să scrie, decît în măsura în care a cunoscut și acceptat în existența lui primejdia morții. **(J. Prévost)**

— Numai un conținut bogat și variat face viața cu adevărat lungă și vrednică de trăit, numai o primăvară o face viguroasă și dă bătrîneților farmecul unor amintiri scumpe. **(S. Pușcariu)**

— Cît de puțini sînt cei care se gîndesc să socotească și scurtimea vieții printre darurile ei. **(F. de Quevedo Y Villegas)**

— Dacă de-a lungul unei vieți ne-am realiza aproape toate dorințele, dacă viața noastră ar fi epuizat toate temele cîte i s-au pus dinainte, moartea ar veni firesc și cinstit, fără groază, la sfîrșit, cum vine și nevoia de somn. Am fi ca acei eroi biblici încărcați de ani, sătui de viață, care așteptau moartea cu seninătate, ca un repaus pe care-l doreau. Dar acela care a rămas tot timpul în prefața vieții, care a bănuit doar prin presimțiri conținutul variat și complex și infinit al existenței, acela va considera cu atît mai grozavă moartea, cu cît ... înțeles încă nimic din viață.

— Viața e luptă, și fiecare din noi este produsul propriei sale opere. **(M. Ralea)**

— E mai bine să mori cînd mai vrei să trăiești decît să mori cînd nu mai ai chef de viață. Cînd vrei să mai trăiești, înseamnă că mai există ceva ce iubești. E mai greu, dar în același timp mai ușor.

— **Fiecare are propria sa moarte, trebuie să o primească singur și nimeni nu-i poate veni în ajutor.**

— **N-are nici-o importanță unde trăiești; singurul lucru important e ce faci acolo. (E. M. Remarque)**

— **Viața** e lucrul cel mai netrebnic din lume, dacă n-o înțelegi ca o mare și necontenită datorie.

— Viața omului e o luptă și la urma urmei poate că furtunile acestea îi sînt de mai mult folos decît o liniște adîncă, care l-ar face să adoarmă.

— Dacă ar fi adevărat că viața omenească nu-i decît un șirag zadarnic de fapte de rînd, fără preț suprasensibil, atunci ar fi mai bine să ne facem seama de la cea dintîi cugetare serioasă... A trăi viața cu spiritul, a sorbi nemărginitul prin toți porii, a înfăptui frumosul, a atinge desăvîrșitul, fiecare după măsura lui, acesta e singurul lucru trebuitor.

— A trăi înseamnă a **ști, a iubi**, a admira, a face bine; acel om a trăit mai mult care, prin spiritul său, prin sufletul și acțiunile sale, a produs mai mult. **(E. Renan)**

— Viața e ceea ce firea noastră vrea ca ea să fie. Noi o fasonăm precum melcul scoica lui. Viața e scurtă, dar ce mult e de la naștere pînă la moarte!

— Citește toate biografiile marilor morți și ai să iubești viața.

— Gustul morții nu poate să meargă fără dezgustul pentru rest.

— **Moartea e dulce: ne eliberează de gîndul morții.**

— Ne gîndim la moarte cîtă vreme sperăm că există o scăpare.

— Nu știm ce e Dincolo, pentru că această ignoranță este condiția *sine qua non* a vieții noastre.

— Viața o înțeleg din ce în ce mai puțin și o iubesc din ce în ce mai mult. **(J. Renard)**

— Afirmarea vieții și aceea a morții se revelează ca formînd una. A o admite pe una fără alta... este o limitare care, în cele din urmă exclude orice infinit. Moartea este fața vieții, care nu se află întoarsă către noi, și pe care noi nu ne-o lămurim.

Existența noastră se cuprinde în cele două domenii ilimitate și se hrănește neistovit din amîndouă. (R. M. Rilke)

— Ai nevoie de rațiuni atît de puternice spre a trăi încît nu mai ai nevoie de nici una pentru a muri. **(Rivarol)**

— Moartea:... începutul nemuririi. **(N. Robespierre)**

— Nimeni nu știe ce este moartea și ce se petrece după ea. Moartea, poate, aduce cu sine nimicirea totală a individului, cufundarea în neant. Promisă nemuririi, specia umană păstrează vii numele eroilor și gloria isprăvilor lor. Cine poate fi sigur că, în imperiul umbrelor, supraviețuiește ceva pămîntesc? Aceasta, de altfel, nici nu este de dorit.

— Mîngîierea adusă de moarte constă tocmai în aceea că pune capăt simțirii, deci și durerii sau mîhnirii. Nu avem voie să ne jelim de faptul că, asemeni recoltelor succesive, o generație după alta înflorește, se ofilește și este secerată. Astfel este rînduit mersul firii și nu ne poate speria nimic ce face necesare legile ei. **(E. Rohde)**

— Moartea:... singurul lucru mai mare decît cuvîntul cu care e numit. **(J. Rostand)**

— Animalul nu știe că moare. Singur, omul știe că moare. Dar, tocmai aceasta idee, negație a biologicului, a fost poate cel mai eficace agent creator de cultură. Căci se prea poate că, în parte, omul a născocit civilizația în dorința adîncă de a contraria legea de fier a vieții, care vrea ca aceasta să fie muritoare.

— Ca să devină „nemuritor", sub o formă sau alta, omul a inventat prelungirea la infinit a vieții prin creațiile sale religioase, artistice, filozofice, morale. Toate, opere de mare consolare contra vieții trecătoare și, adesea, mașteră.

— Sentimentul tragic al existenței, neliniștea metafizică și tensiunea sufletească mare sînt izvor de foarte mare putere sufletească... iar puterea sufletească e creatoarea celei mai mari libertăți spirituale pe care omul o poate cuceri în această lume. Libertatea *activă*, transformatoare de *Lume*, nu libertate pasivă, de

simplu protest... Libertate eroică încărcată de riscuri, nu prudentă libertate de „înțelept".

— I opunem o atitudine eroică în fața existenței, o concepție care, în pofida structurii antagonice a esenței însăși a lumii, spune DA! vieții...

— Minunata grandoare a omului rezidă în lupta sa neîncetată și în puterea sa (sprijinite, se înțelege, pe gîndirea lui înțelegătoare) de a se depăși mereu pe sine însuși, creînd, în ciuda tulburătoarei indiferențe a Universului, o lume tot mai rațională, tot mai dreaptă, mai bună și mai frumoasă.

— Privită în față, și neînfrumusețată de dorințe biologice utile poate pentru cei mai mulți dintre noi, experiența confirmă azi marea înțelepciune a lui Heraclit: Dumnezeu e zi și noapte, iarnă și vară, război și pace, prisos și foamete... Căci, în lumina crudă a experienței, Natura apare sinistru vîrtej de forțe iresponsabile, în conflict latent ori în luptă deschisă unele cu celelalte, și indiferentă față de soarta aspirațiilor și creațiilor ideale ale spiritului. Și-n acest iad al diavolului, unde într-un colț abia vizibil, atît de neînsemnat este, o ființă ciudată numită OM a descoperit, la o întorsătură neprevăzută a timpului fără de capăt, gîndirea gratuită, fantezia și bunătatea! Virtuți fragile, cu rădăcini înfipte în concret și-n palpabil, dar cu doruri — și, uneori, puteri — să facă lege forțelor întunericului și să omoare întîmplarea insolentă și stupidă.

— Poate fantomă trecătoare într-un haos ostil și, în tot cazul, indiferent, omul a inventat înțelepciunea și de atunci, încărcat de visări grave, luptă să coboare cu trăinicie împărăția cerurilor pe mușuroiul unde soarele lui Dumnezeu răsare peste cei buni și peste cei răi, și unde plouă peste cei drepți și nedrepți. **(D. D. Roșca)**

— **Moartea...: tributul** datorat destinului. **(F. de Rotrou)**

— Nu știu să învăț să trăiască pe cel ce se gîndește numai cum să se ferească de moarte. **(J. J. Rousseau)**

— **Omule, ești vrednic de rușine, / cînd nu lași în urmă nici un bine.**

— **Dacă vezi un om prea fericit, / pe-altu-adînc în inimă mîhnit, /** mai așteaptă-o vreme, cît țărina, / le-o goli de creieri căpățîna, / și ursita șterge-va în praf / treptele dintre stăpîn și sclav. Dacă s-ar deschide larg morminte / cu grămezi de albe oseminte, / n-ai deosebi după atîția ani, / hîrcile de robi și de sultani.

— Mort e acela de care nimeni nu-și mai amintește. **(Saadi)**

— Fericit cel ce se poate prelungi și după moarte.

— Clipa vieții e cu mult mai dumnezeiască decît veșnicia morții. Viața, ticăloasă și în aparență absurdă, are în ea justificări așa de înalte, încît nu-i om care să nu rîvnească a o trăi de două ori.

— Nu ne putem gîndi la moarte în toate zilele vieții, ni-s de ajuns cele din urmă clipe. **(M. Sadoveanu)**

— A trăi înseamnă a te naște neîncetat.

— Cînd vom fi conștienți de rolul nostru, fie el cît de șters, de-abia atunci vom fi fericiți. Numai atunci vom putea trăi în pace și muri în pace, căci ceea ce dă un sens vieții îi dă și morții.

— Chiar dacă viața și moartea sînt cuvinte care se opun unul altuia, totuși nu poți trăi decît prin ceea ce te-ar putea face să mori. Căci cel ce refuză moartea, refuză viața.

— Cine ar accepta să moară pentru altceva decît pentru adevăr, dreptate și dragoste de om?

— Cel plecat dintre vii este mai prezent și mai puternic decît cel viu, dacă-i este cinstită memoria.

— Nu aștepta nimic de la omul care muncește numai pentru propria sa viață, și nu pentru veșnicia lui.

— Deși viața omenească e ceva de neprețuit, trebuie să ne comportăm întotdeauna ca și cînd ar mai fi ceva care depășește în valoare viața omenească. **(A. de Saint-Exupèry)**

— Toți oamenii care năzuiesc să stea mai presus de celelalte viețuitoare, se cuvine să se străduiască din toate puterile să nu-și petreacă zilele nebăgați în seamă, întocmai ca vitele pe care firea le-a zămislit înclinate spre pămînt și ascultătoare numai la

porunca pîntecului. De aceea, mi se pare că e mai firesc să ne făurim un nume mare prin puterea spiritului mai mult decît prin a trupului și deoarece viața de care ne bucurăm este scurtă, să lăsăm în urma noastră o amintire cît mai îndelungată cu putință. **(Sallustiu)**

— Noi nu avem de-a face cu moartea, ci cu viața. Nu mai credem în neantul mormîntului, nici în mîntuirea cumpărată printr-o renunțare zilnică: vrem ca viața să fie bună, fiindcă vrem ca să fie fecundă. **(George Sand)**

— Există numai o realitate, anume aceea a lumii reale, în care năzuim, trăim, în care acționăm și sperăm, suferim, experimentăm, suportăm și cunoaștem. **(G. Santayana)**

— Există doar un teatru — lumea; o piesă — viața; un actor — omul; decor — înfățișarea lumii; o acțiune — trăirile sufletești și fizice. **(W. Saroyan)**

— Ceea ce somnul reprezintă pentru individ, este pentru specie moartea. **(A. Schopenhauer)**

— Moartea: ...scurt dar teribil pas între timp și veșnicie. **(W. Scott)**

— Și totuși moartea e ceva care se-ntîmplă. Cum / moare un om? / Și totuși fiecare-și cîștigă moartea lui, propria lui moarte, / cea care nu-i aparține / nimănui altuia. / Și jocul acesta e viața. **(Gh. Seferis)**

— Omul este pieritor! Se poate! Dar să pierim rezistînd, și dacă sîntem hărăziți neantului, să nu facem în așa fel încît să-l merităm.

— A pune în slujba înțelepciunii ideea că totul este o deșărtăciune, nu înseamnă s-o împingi pînă la exagerare? Adevărata înțelepciune are drept țintă folosirea vieții, îmbunătățirea existenței noastre, această existență fiind totul, oricît de puțin durabilă, oricît de puțin importantă am putea s-o presupunem. **(E. de Senancour)**

— A trăit mai mult nu omul care numără mai mulți ani, ci cel care a simțit din plin viața. Cutare a fost îngropat la o sută de ani, dar murise chiar de la naștere. Ar fi fost un cîștig înmormîntîndu-se în tinerețe, dacă ar fi trăit cel puțin pînă atunci.

— Învață a muri! Cine învață să moară, nu știe să mai fie rob. El este deasupra sau cel puțin în afara oricărei împilări.

— Ca și o piesă de teatru, așa și viața, nu interesează cît de mult a ținut, ci cît de frumos s-a desfășurat.

— Să rabzi cît mai bărbătește ceea ce nu poți ocoli. O viață fără griji și ferită de orice lovituri ale sorții este o mare moartă. A nu avea nimic care să te trezească, să te îndemne la luptă, să-ți pună la încercare tăria sufletească, la vestirea și venirea unei primejdii, a lîncezi într-o lene netulburată, aceasta nu este liniște, ci apatie. **(Seneca)**

— A lupta și muri înseamnă a distruge moartea prin moarte, pe cînd a muri tremurînd de frică înseamnă a plăti morții un tribut servil.

— Viața fiecărui om este o istorie. **(W. Shakespeare)**

— Moartea nu este un fapt trist atunci cînd ai învățat cum să o-nfrîngi.

— Cel ce n-a luptat niciodată, nu a trăit niciodată.

— Viața îi nivelează pe oameni: moartea îl relevă pe cel eminent. **(G. B. Shaw)**

— Dorința de a fi totdeauna ce sîntem, aversiunea ce ne-o inspiră o schimbare violentă și necunoscută, care e soarta tuturor formelor însuflețite și neînsuflețite ale universului: iată ce stă la baza convingerii tainice care a dat naștere credinței într-o viață viitoare. **(P. B. Shelley)**

— Viața există pentru ea însăși, nu pentru moarte.

— Cine a știut să trăiască, trebuie să știe să și moară. **(H. Sienkiewicz)**

— E atît de greu să mori știind / că aici o faptă nu ai săvîrșit, / ca lumea să nu uite c-ai trăit.

— Viața de nevoi e plină, / răzbați prin ea luptînd din răsputeri, / și singur tu vei fi de vină / de cazi înfrînt și făr-de vreme pieri.

— Viața e un dar neprețuit, / dar numai dacă știi cum s-o trăiești / și cum prin moartea ta să ți-o sfințești. **(I. Slavici)**

— De obicei viața noastră este tocmai ceea ce facem noi din ea. **(S. Smiles)**

— Moartea poate să fie sau numai pierderea totală și nimicirea oricărei conștiințe, sau o simplă mutare a sufletului dintr-un loc într-altul. Dacă moartea este pierderea oricărei simțiri, dacă moartea este un somn fără vise, oare s-ar putea să existe vreun bine mai mare decît acela de a muri? Căci, dacă ar compara cineva o noapte petrecută într-un somn adînc și netulburat de nici un vis cu restul zilelor și nopților din viața sa, petrecute altfel, nu i-ar fi greu să spună cîte dintre ele au fost mai plăcute, mai fericite decît aceea. Prin urmare, dacă moartea este așa ceva, mărturisesc că ea nu este un rău, deoarece întreaga sa durată s-ar putea socoti numai o singură noapte din acestea. Iar dacă moartea este trecerea din această lume într-alta, care după cum se spune e locul de întîlnire al tuturor celor care au viețuit pe pămînt, se poate oare închipui un bine mai mare? Căci, cît n-ar da cineva să se poată întîlni și să vorbească cu Orfeu, Hesiod, Homer? Dacă aceasta ar fi adevărat, doresc să mor nu o dată, ci de mai multe ori, dacă se poate. **(Socrate)**

— Cu viața nu se știe pînă nu se isprăvește, / Nu fericiți pe nimeni cît încă mai trăiește.

— De mult spun oamenii, de cînd e lumea spun, / că pînă cînd sorocul morții n-a bătut / nu poate nimeni ști de viața i-a fost chin, / ori fericire-a fost. **(Sofocle)**

— Omul liber se gîndește la moarte mai puțin ca la orice, și înțelepciunea lui constă în meditații asupra vieții, iar nu asupra morții. **(B. Spinoza)**

— Vreau să cred că trăim spre a ne face vrednici de nemurire. Fericirea și suferința sînt doar căile prin care putem ajunge la ea. **(Doamna de Staël)**

— Noi sîntem clipa care trece prin poarta existenței. **(N. Stănescu)**

— Viața... luptă necontenită... între lut și azur, între instinct și rațiune. **(C. Stere)**

— **Moartea: ... un accident ce se întîmplă tuturor; ... o datorie pe care toți ajung să o plătească. (L. Stramusoli)**

— Omul muritor creează imortalitatea.

— Chiar conștiința vremelniciei creează sentimentul de eternitate prin artă. Fiind muritori și știindu-se muritori, oamenii își transferă sentimentul limitării în timp într-o lume de valori, a căror durabilitate le vindecă suferința de moarte. S-ar putea zice și dovedi că, alături de arte, religiile, sistemele filozofice, gîndirea social-politică și civilizația însăși sînt manifestări ale aceluiași sentiment. Puterea efemerității omului de a se converti în contrariul ei, în certitudinea duratei, arată că sentimentul morții e o cauză creatoare. Numai murind, oamenii s-au putut exprima în cultură și civilizație; dacă ar fi fost nemuritori, s-ar fi îndeletnicit cu valori mărunte și pieritoare, conștiința eternității proprii i-ar fi dus la amuzamente efemere. Conștiința morții nu este așadar un sentiment maladiv... Oamenii deși știu că sînt muritori sau tocmai pentru aceea, cultivă ideea de eternitate în formele culturii și ale civilizației. Cu sentimentul de a învinge timpul, ... ei susțin în cultură o artă răscumpărătoare, iar în civilizație își construiesc hidrocentrale, cum cu sute și sute de ani înainte se construiau catedrale și acum mii de ani piramide. E legea omului să construiască pe mormîntul propriu. **(Vl. Streinu)**

— Viața noastră, a tuturor, e compusă din cîteva mici scheme pe care se brodează ceea ce e inefabil, ceea ce e individual și subtil și care nu poate fi cunoscut de nimeni, dar e trăit și suferit. **(O. Șuluțiu)**

— Nu te uita în urmă, ci privește cu curaj tot ce ți-a hărăzit soarta. Mergi înainte cu bucurie, adună-ți toate puterile pentru a alege binele din tot ce vei avea de înfruntat.

— „Nu te teme de clipă!" așa cîntă glasul eternității. **(R. Tagore)**

— Dacă omul ar trebui să fie întradevăr limitat la viața pe care o duce ca animal, atunci viața n-ar merita osteneala de a fi trăită. **(P. Teilhard de Chardin)**

— **Viața omenească este la fel ca și cum ai juca la zaruri.** Dacă nu cade tocmai ce-ți trebuie, îndreaptă prin iscusință ceea ce ți-a căzut din întîmplare. **(Terențiu)**

— Nu-i destul să exiști. Trebuie să o dovedești. **(A. Thibaudet)**

— Totul se transformă, nimic nu durează; nu existăm decît pentru că ne schimbăm mereu, și nu putem înțelege cum o existență imuabilă s-ar mai putea numi existență. **(L. Tieck)**

— Înstrăinarea nu e pentru om o necesitate inevitabilă și tragică. Ea este produsul unei anumite situații istorice speciale și poate fi învinsă prin acțiunea umană. **(P. Tillich)**

— Zeii nemuritori n-au dat omului, ca să învingă, nici o armă mai grozavă decît disprețul morții. **(Titus Livius)**

— Dacă viața nu are un țel, dacă ne e dată numai pentru a fi **trăită**, ca scop în sine, nu avem pentru ce **trăi.**

— Existența ne silește fie să renunțăm de bună voie **la viață, fie să transformăm** viața noastră în așa fel încît să-i dăm un sens pe care moartea nu i-l poate răpi. **(L. N. Tolstoi)**

— Cînd am posibilitatea să aleg între viață și moarte, este de datoria mea să aleg viața. Dacă nu o fac, sînt vinovat. **În nemărginirea** timpului ni se oferă o singură ocazie de a exista. Dacă o pierdem, nu mai poate fi vorba nici de părere de rău, nici de întoarcere. Dacă ar exista o întoarcere, dacă viața și-ar pierde caracterul de unicat, atunci și-ar pierde și valoarea. Caracterul irevocabil al morții pecetluiește noblețea vieții.

— Nici o viață nu este viața unuia singur. Nici o moarte nu este moartea unuia singur.

— Să nu uiți niciodată de moarte, pentru că numai atunci păstrezi distanța necesară față de lucruri și îți menții demnitatea în fața loviturilor soartei.

— De ce cauți, mai mult decît orice, durata? Pentru că aceasta este chintesența vieții, instinctul ei fundamental: **să exiști.** Chiar și eroii care merg de bunăvoie la moarte cred că ceva din ei va dura mai mult, după ce vor trece pragul cel înalt.

— Se vorbește despre sufletele vii ale celor morți. Eu vorbesc despre sufletele moarte ale celor vii.

— **Moartea este cea care dă solemnitate vieții noastre,** face din ea o funcție, nu un simplu dat. O transformă într-o posibilitate care se pierde pentru totdeauna, dacă nu o trăim în conformitate cu anumite principii. Moartea ne desăvîrșește viața, pentru că, punîndu-i *limite*, îi dă *formă*. Viața noastră nu este ceva care există oricum, ci este o excepție a morții. Așa cum lumina este o excepție a întunericului universal.

— Cel ce se teme să trăiască a început să îmbătrînească.

— Ca să acționezi corect **trebuie să** ai mereu sentimentul că ești nemuritor. Pentru a gîndi corect, trebuie să ai mereu sentimentul că în clipa următoare vei muri. Numai din unghiul acesta, al morții, privești lumea cu obiectivitate. Și, dimpotrivă, numai cînd ignorezi moartea poți acționa liber, cînd ignorezi moartea și orice altă privațiune mai mică... Există însă și o replică la toate acestea. Pentru a acționa corect, trebuie să nu ai sentimentul că poți amîna pe mîine acțiunea ta. Amenințarea morții trebuie să te împingă spre acțiune. Și totuși, pentru a gîndi corect, trebuie să uiți moartea, să te ridici pînă acolo unde nu există o problemă a morții. **(K. Tsatsos)**

— Să trăim în așa fel, încît, pînă și dricarului să-i pară rău cînd avem să murim.

— Moartea...: Marea nivelatoare. **(M. Twain)**

— Viața este singurul dascăl al vieții; nici un învățămînt de pe lume nu ți-o poate preda. Nu înveți să trăiești decît trăind, și fiecare om trebuie să ia mereu de la capăt ucenicia vieții.

— Moartea nu învinge viața, ucigînd-o. Moartea și viața sînt doar niște biete cuvinte pe care le folosim în această temniță a timpului și spațiului, au aceeași rădăcină amîndouă, iar rădăcinile acestei rădăcini se **află înfipte în veșnicia infinitului.**

- **A fi, înseamnă a voi să fii.**
- **În clipa care trece și în punctul loc ce-l ocupăm se află veșnicia și nesfîrșirea noastră.**
- **Totul** este să-ți lași numele prin veacuri și să trăiești în amintirea oamenilor, totul e să nu mori.
- **Înseamnă** oare moartea calea spre eternizarea ființei tale în ea însăși, sau înseamnă doar neantul, cumplit prin nimicul pe care îl ascunde? Amîndouă ipotezele coexistă în ființa agonică. Toată grandoarea și nimicnicia omului se află în această permanentă îndoială.
- **Însetat** de cunoaștere, omul vrea să știe, lucid, și atunci rațiunea îi prevestește neantul. Însetat de nemurire, omul vrea să nu știe, să creadă doar, și atunci credința îi șoptește eternitate. Din această luptă neîncetată se naște sentimentul tragic al vieții.
- **Dacă** este dureros să încetezi într-o bună zi să mai fii, mai dureros ar fi, poate, să continui să fii mereu același, numai și numai același tu, fără a mai putea fi în același timp altul, fără a mai putea fi în același **timp** tot restul, fără a putea fi totul. **(M. de Unamuno)**
- Moartea se ispășește trăind. **(G. Ungaretti)**
- **Cred** foarte sincer că dacă fiecare om n-ar putea trăi o mulțime de alte vieți decît a sa, nu și-ar putea trăi propria viață.
- **Odată** cu groaza în fața unei morți fără semnificație, a unei morți ce nici nu răscumpără, nici nu compensează, se naște pentru fiecare om ideea putinței de a învinge viața colectivă a nenorociților, de a ajunge la această viață deosebită, individuală, pe care o consideră în mod confuz bunul cel mai de preț.
- **Ceea** ce este cel mai trist în moarte este incapacitatea de a-i aboli *valoarea de opoziție* față de viață, căreia îi este proprietate la fel de inseparabilă ca și reproducerea. **(P. Valéry)**
- Gîndul morții este amăgitor; din pricina lui uităm să mai trăim.
- **Nu** putem judeca viața pe temeiul unei legi atît de false ca moartea.

- Pentru a înfăptui lucruri mari trebuie să trăim ca și cum n-ar trebui să murim niciodată. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**
- Viața, ca simplă expresie biologică, s-ar prăbuși, dacă omul nu i-ar da o țintă mai înaltă... Dacă am deveni dintr-odată atît de înțelepți, dar atît de uscați sufletește, încît să descoperim că nimic nu este demn să fie iubit și să inspire lupta și sacrificiul nostru, în același timp existența ar deveni atît de searbădă, seacă și săracă, încît nimeni n-ar mai dori să trăiască mai departe.
- Am ajuns să mă îndoiesc de timpuriu de mitul nemuririi sufletului, dar l-am recucerit oarecum atunci cînd mi-am spus că putem trăi de-a pururi prin ceea ce introducem în circulația morală a omenirii, nu numai prin opere de seamă, dar și prin fapta de creație cea mai modestă, prin exemplul hărniciei și onestității noastre. **(T. Vianu)**
- Fiecare dintre noi crede, în chip sincer, în posibilitatea morții neașteptate a altora. Fiecare dintre noi are de asemenea în el un MATUSALEM. Ni se pare că vom trăi cel puțin nouă sute de ani, în mod temeinic. **(A. de Vigny)**
- Sfatul Morții spune că nimic nu e mai de preț decît viața și izbînda în viață. **(I. Vinea)**
- Nebiruit e omul ce luptă cu credință; / el știe că pe lume nimic zadarnic nu-i; / că, dincolo de trudă și jertfa clipei lui, / în taină, vremea țese la sfînta biruință.
- Cînd te-ntorci și cugeți, lung privind ce lași în urmă / simți că nu-i chip să te saturi, c-a trăi i-o fericire. / Primești orice suferință, dar eterna nesimțire, / nu. Durerea are-un capăt. Moartea-ți zice: niciodată. / Altă lume? E-o poveste minunată. / Însă, ca să-i dea crezare, în veci mintea n-o să poată.
- Lucrurile bune trăiesc mai mult decît cel care le-a făcut, și e o dulce mîngîiere să știi că pămîntul, care se va închide peste tine, nu va acoperi și dreptatea ta.
- **Cînd** am **ști** toți ce să facem cu viața noastră, cînd am **putea** să dăm, în fiecare moment, cea mai **bună**

întrebuințare energiei de care dispunem, ce lume ar fi, Doamne! Adevărat paradis!

— Te blestemăm și totuși, cu ce sete / întindem buzele tremurătoare, / vrăjita-ți undă să ne mai îmbete, / Viață-pururea fermecătoare. **(Al. Vlahuță).**

— În lanțul ei de prefaceri, viața păstrează și respectă principiul ei fundamental: frumosul din care țîșnesc cele două mari efluvii: puterea și fecunditatea! ... și de aici continuitatea ei în veșnicie. **(G. M. Vlădescu)**

— De ce să ne îngrozim de ființa noastră? Existența noastră nu este atît de nefericită cum cred unii. A privi universul ca pe o închisoare, și pe toți oamenii ca pe niște criminali ce urmează a fi executați, este o idee de fanatic; a crede că lumea este un loc de încîntare unde nu trebuie să avem decît desfătări, este visarea unui Sibarit. A socoti că pămîntul, oamenii și animalele sînt ceea ce trebuie să fie în ordinea providenței sale, este, cred eu, poziția unui înțelept. **(Voltaire)**

— Moartea: ... amară îmbrățișare a nimicirii.

— Victorie, unire, credință, identitate, timp, / legături fără moarte; comori, mistere, / veșnic progres, cosmosul și invențiile moderne, / aceasta-i viața, / Iată ce-a ieșit deasupra, după atîta zbucium și dureri, / iată spațiile vaste, / cum se prefac ca-n vis și repede se umplu / și nimeni pînă acum nu s-a gîndit ce dumnezeesc e / fiecare în el însuși și cît de sigur Viitorul.

— ... un mugur firav dovedește că moarte / de-a pururi nu este, / și chiar dac-ar fi, imbold îi e vieții și-n calea-i / nu șade la pîndă s-o țină pe loc, / și-și curmă năprazna cînd viața se-arată. / Totul se avîntă și crește, nimica nu piere. **(W. Whitman)**

— De faptul că trăim acum și că această viață se va sfîrși, sîntem siguri, iar că apoi va începe alta, este cel puțin nesigur. Și chiar dacă ar începe, este cu neputință să determinăm relația ei cu aceasta, deoarece despre viața viitoare nu putem avea nici o noțiune reală. Să ne întemeiem deci planul vieții pe ceea ce cunoaștem și știm, iar după ce am găsit ce

este viața fericită, să căutăm și drumul cel mai drept și mai sigur ca să ajungem la ea. **(Chr. M. Wieland)**

— Cea mai mare victorie posibilă constă în *a fi*, a continua *să fii* și a *fi fost*. Nici o înfringere nu ne poate priva de succesul de *a fi existat* într-un anumit moment de timp într-un univers căruia îi sîntem indiferenți. **(N. Wiener)**

— Cine trăiește mai multe vieți, trebuie să moară mai multe vieți.

— Tainele vieții și ale morții aparțin acelora, și numai acelora, pe care trecerea timpului îi atinge și care nu sînt numai stăpîni ai prezentului ci și ai viitorului. **(O. Wilde)**

— Moartea nu-i un lucru îngrozitor. Singurul lucru îngrozitor este că, murind, lași atîtea lucruri neterminate. **(Th. Wilder)**

— Toți oamenii cred despre toți oamenii că sînt muritori, în afară de ei înșiși. **(E. Young)**

— Pînă nu iubești pe cineva, nu înțelegi că e strigător la cer ca o ființă să moară.

— Cînd pomenim despre dragostea pentru trecut trebuie să luăm seama că în fapt e vorba de dragostea de viață: viața aparține mai mult trecutului decît prezentului. Prezentul e întotdeauna un moment prea scurt, chiar cînd plenitudinea lui face să ni se pară etern ...

— Cînd iubești viața, iubești trecutul fiindcă acesta este prezentul așa cum a supraviețuit el în amintirea oamenilor. Ceea ce nu înseamnă că trecutul ar fi o vîrstă de aur; ca și prezentul, el este deopotrivă neîndurător, superb sau brutal sau pur și simplu oarecare.

— Nimeni nu poate depăși limitele firii. **(Marguerite Yourcenar)**

— Singurul rău pe lume este moartea. Tot ce e viață — este o binefacere **(St. Zeromski)**

— Iubesc viața, lupta ei neîncetată, dusă curajos și potolit, cu toate nenorocirile și urîciunile pe care le conține. Oricît ar părea de înspăimîntătoare, viața este, fără îndoială, măreață și bună, deoarece, pentru

a o trăi, ființele depun atîta stăruință, o voință de neînfrînt, subordonată desigur atingerii țelului propus și acelei opere necunoscute de noi pe care viața o îndeplinește.

— Trebuie să trăiești, să trăiești cît ți-e dat, fără rezerve: să trăiești viața deplin, cu bucuriile, dar, mai ales, cu suferințele ei.

— Singurul scop al vieții este lupta nesfîrșită pentru cucerirea necunoscutului, eternul efort pentru a cunoaște mai mult.

— Cunoaște viața, iubește-o, trăiește-o așa cum trebuie trăită. **(E. Zola)**

Virtute — viciu

— Adevărata măreție este să ai întrunite în tine slăbiciunile omului și seninătatea unui zeu.

— Neîndoielnic, virtutea este asemenea aromatelor alese, care dau un parfum mai puternic atunci cînd sînt arse sau zdrobite; prosperitatea dezvăluie mai bine viciul, iar restriștea scoate la iveală mai bine virtutea.

— Virtutea este ca o piatră prețioasă: cel mai bine îi stă în simplitate. **(Fr. Bacon)**

— Virtuții i se reproșează cu severitate lipsurile, în vreme ce calitățile viciului sînt privite cu multă bunăvoință.

— A căuta plăcerea nu-nseamnă a găsi plictisul? Plăcerea e ca unele substanțe medicale: ca să se obțină în mod constant aceleași efecte, trebuie să se dubleze, iar moartea sau abrutizarea se află în ultima înghițitură. **(H. de Balzac)**

— Astfel este legea vieții, încît cine refuză desfătările curate ale unei activități cinstite nu poate simți decît desfătările teribile ale viciului. Păcatul își poartă în sine iadul și natura spune din cînd în cînd durerii și mizeriei: mergeți și învingeți-i pe acești rebeli. **(Ch. Baudelaire)**

— Abstinent...: persoană care cedează tentației de a-și refuza o plăcere. **(A. G. Bierce)**

— Virtuțile sînt pentru om tot atîtea pretexte pentru a îmbătrîni fără regret.

— Asceza este o încercare de a rezolva problemele morale prin evitarea vieții, dar o dramă nu se poate scrie prin evitarea conflictelor.

— Un personaj alcătuit numai din lumini, fără umbre, nu are plasticitate, nu e viu. În viață e ca și în desen.

— Umbrele seamănă, ce-i drept, cu întunericul, dar sînt fiicele luminii. **(L. Blaga)**

— Ce gol e în adîncul voluptății... moartea rînjește în chiar sînul plăcerilor noastre.

— Zgîrcenia, adesea numai ridiculizată, ucide încet, încet, toate sentimentele omenești, pînă ce-și înalță capul de Meduză asupra celor din jurul zgîrcitului. **(G. Brandes)**

— Aproape întotdeauna vom descoperi că cei mai mari și înțelepți reprezentanți ai omenirii au fost cei care au ținut cel mai bine calea de mijloc între excesele de virtute și de viciu... Este un merit destul de mare pentru un om să nu fi fost mai rău decît semenii săi. Ca și aurul, pentru a putea sluji la ceva, o virtute trebuie să fie aliată cu un metal mai banal, dar mai rezistent...

— Oamenii despart viciul de virtute de parcă ar fi două lucruri complet separate, neavînd de-a face nimic unul cu celălalt. Dar asta nu e cîtuși de puțin adevărat. Nu există virtute utilă, care să nu fie în aliaj cu viciul, și nu există nici un viciu, sau mai nici unul, care să nu comporte și o picătură de virtute; virtutea ca și viciul sînt ca viața și moartea, sau ca spiritul și materia, lucruri care nu pot exista fără a fi definite prin opusul lor. Viața cea mai absolută conține în ea moartea...

— Că viciul aduce un omagiu virtuții, e un lucru știut de toată lumea; noi numim aceasta ipocrizie, dar ar trebui să existe un cuvînt pentru omagiul pe care îl aduce destul de des virtutea, viciului, sau cel puțin n-ar face de loc rău să-l aducă. **(S. Butler)**

— **Păcatul**... e un defect de voință; căci cine știe și poate să facă binele, trebuie să și vrea, voința fiind aceea care se naște din putere și înțelepciune. **(T. Campanella)**

— O virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o curată meteahnă. **(I. L. Caragiale)**

— Virtutea poate fi iertătoare cu viciul, dar nu poate pactiza cu el. **(G. Casanova)**

— Orice virtute își are viciile ei și orice viciu își are virtuțile sale. **(M. Codreanu)**

— După cum toate viciile nu provin decît din nesiguranța și din slăbiciunea care urmează ignoranței și care dă naștere remușcărilor, tot astfel virtutea nu constă decît în hotarirea și vigoarea cu care pornim la înfăptuirea lucrurilor ce credem că sînt bune, cu condiția ca această vigoare să nu provină din încăpățînare, ci din convingerea că le-am cercetat atît cît ne-a îngăduit-o forța noastră morală. **(R. Descartes)**

— Virtuțile exagerate devin aproape vicii. Sentimentele cele mai vrednice, dacă le exagerezi, ajung să fie osîndite.

— Virtutea mai constă și în a nu avea vicii. **(Al. Dumas — tatăl)**

— Oamenii doresc să scape de relele pe care le aduc cu sine viciile lor, nu de vicii.

— Singura răsplată a virtuții este virtutea.

— Văzut de intelect, păcatul este o diminuare, este mai puțin; văzut de conștiință, este stricăciune, este rău. Intelectul îi spune păcatului, umbră, absență a luminii, lipsă a esenței. Conștiința îl simte ca pe o esență, ca pe un rău esențial. Dar nu este așa: păcatul are o existență obiectivă, nu subiectivă. **(R. W. Emerson)**

— Eu cred că jos și sus, crima și sfințenia, furia de a creea și pasiunea de a distruge, atracția demonică și apelul divin, amestecătura oribilă în care spiritul se dedublează și se strivește pe sine însuși, toate aceste puteri în luptă sînt în fiecare din noi, trăite în diverse grade de conștiință sub suprafața banalității. **(P. Emmanuel)**

— Este în puterea noastră să nu acceptăm viciile: dar să le prescriem o limită odată ce le-am acceptat, aceasta nu mai e în puterea nimănui. **(D. Erasmus)**

— Cel ce n-a simțit slăbiciunea și violența patimilor lui nu este încă înțelept; căci el nu cunoaște încă și nu știe că trebuie să se teamă de sine.

— Nu poți birui viciul decît fugind de el. **(Fr. Fénelon)**

— E cu putință oare să concepem virtutea fără vicii, iubirea fără ură, frumusețea fără urîțenie?... Suprimați un viciu, și virtutea corespunzătoare va dispare cu dînsul. **(A. France)**

— Caută la alții virtuțile, iar la tine viciile. **(B. Franklin)**

— Virtutea cea mai invincibilă, lovită în fiecare moment, trece prin mari primejdii. **(E. Fromentin)**

— Virtutea se află la distanță egală între vicii opuse. **(E. Gibbon)**

— Mi-au devenit dușmani personali: cei ce prevestesc, cei ce umbresc, cei ce ponegresc, retrograzii, leneșii și fleacarii. Resping tot ce îl scade pe om, tot ce tinde să-l facă mai puțin încrezător sau mai puțin săritor. **(A. Gide)**

— Nu cunosc un mai puternic legămînt între două suflete pe pămînt — ca taina aceluiași păcat. **(O. Goga)**

— O virtute care are necontenit nevoie să fie păzită, nu prea își merită santinela. **(O. Goldsmith)**

— Precum virtutea își este propria răsplată, tot astfel viciul își este pedeapsă sieși. **(B. Gracian y Morales)**

— Întotdeauna cel care e cauza păcatului săvîrșit de un altul, păcătuiește el însuși.

— Ignorarea viciilor e mai utilă la unii decît cunoașterea virtuților la alții. **(H. Grotius)**

— Fără a voi să fac apologia viciului, cîți oameni cumsecade ar trebui să roșească de sentimentele cu care se fălesc, dacă am descoperi dedesubturile lor.

— Teama înăbușă viciile, dar nu produce virtuți. Adevărata virtute este bazată pe dorința de stimă și de glorie și pe groaza de dispreț.

— Cine cunoaște istoria se poate convinge că virtutea popoarelor scade proporțional cu creșterea superstițiilor.

— Virtutea oamenilor depinde foarte mult de împrejurările în care ei se află. Acela care în toate situațiile posibile garantează pentru virtutea sa este ori șarlatan, ori imbecil; oricum, trebuie să te ferești de el.

— Virtutea are mulți predicatori și puțini martiri. **(Cl. A. Helvetius)**

— Trebuie entuziasm pentru marile virtuți ca și pentru marile crime. **(H. P. d'Holbach)**

— În zadar te ferești de un viciu, dacă pe o cale greșită, în altul cazi. **(Horațiu)**

— Cinstea, sinceritatea, nevinovăția, convingerea, simțul datoriei sînt lucruri care, cînd se înșală, pot deveni hidoase, dar care deși hidoase, rămîn mari. Măreția lor, proprie conștiinței omenești, stăruie pînă și în eroare. Sînt virtuți care au un viciu: greșeala.

— Orice merit se schimbă în cusururi: Omul strîngător e aproape zgîrcit, cel darnic — un risipitor, curajosul — un sfidător; virtutea are tot atîtea vicii cîte găuri avea haina lui Diogene.

— Există suflete de rac, care merg de-a-ndăratelea, mereu spre întuneric, dînd înapoi în viață, în loc să înainteze, folosindu-se de experiență ca să-și sporească urîțenia, devenind tot mai rele și îmbibîndu-se din ce în ce mai mult cu întuneric. **(V. Hugo)**

— Un bărbat de o anumită vîrstă se apără cu moliciune cînd i se impută pe nedrept păcate juvenile.

— Virtutea este suprema frumusețe umană, pentru că e debrutalizare, stăpînire de sine, construcție arhitectonică în propriul tău suflet, protest împotriva materiei și a vieții comune. **(G. Ibrăileanu)**

— Păcatele cele mai grele sînt cele pe care puteai mai lesne să nu le faci.

— Un suflet e ca un instrument muzical; falsificat odată, va cînta fals toate ariile.

— Îți asociezi mai ușor defectele decît însușirile. Aproape toate viciile te fac sociabil.

— Simțirea de dezgust care împiedică de a păcătui seamănă cu scîrba ce ar simți-o cineva avînd să ridice un diamant din băligar.

— Viciile sînt călăi cari te omoară încet, ca o sabie neascuțită. **(N. Iorga)**

— Și soarele are pete și cu toate acestea e tot soare. **(Șt. O. Iosif)**

— Numai flacăra virtuții este unica noblețe ... Ale sufletului daruri năzuința mea le caută ... / dacă vorba ca și fapta-ți om de bine te arată, / dacă prețuiești dreptatea, nobil pentru mine ești. **(Iuvenal)**

— Virtutea, după accepția în general admisă, constă în a ne îndeplini îndatoririle, adică a urma regula de acțiune pe care ne-o comandă rațiunea sau la care ea ne povățuiește. Datoria, la rîndul său, constă în a face binele: este regula de acțiune pe care ne-o impune practica binelui. Astfel, virtutea presupune datoria și datoria presupune binele. **(P. Janet)**

— Mai degrabă mă amuză decît mă întristează descoperirea slăbiciunilor unui om; căci numai acestea ne aduc la un numitor comun. **(J. Keats)**

— Există o falsă modestie care este deșărtăciune. O falsă glorie care este nesocotință, o falsă măreție care este minciună, o falsă virtute care este fățărnicie, o falsă înțelepciune care este prefăcătorie.

— Nu există viciu care să nu aibă o asemănare înșelătoare cu vreo virtute și care să nu tragă folos de pe urma ei. **(J. de La Bruyère)**

— Omul nu e perfect nici într-un fel, nici într-altul, nici în rău, nici în bine. Ticălosul are virtuțile lui, după cum omul cinstit are slăbiciunile sale. **(P. Ch. Laclos)**

— Înfierăm cu ușurință defectele altora, dar rareori ne folosim de ele pentru a le îndrepta pe ale noastre.

— Ne-am rușina adesea de faptele noastre cele mai frumoase, dacă lumea ar putea vedea toate motivele pentru care le-am săvîrșit.

— Viciile intră în alcătuirea virtuților așa cum intră otrăvurile în alcătuirea leacurilor. Chibzuința le îmbină și le temperează, și se servește de ele cu folos contra vitregiilor vieții. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Defectele sau dezavantajele noastre nu sînt ridicole prin ele însele, ci prin strădania noastră de a le ascunde, de a ne purta parcă nu le-am avea... Oamenii nu sînt ridicoli decît atunci cînd vor să pară altfel decît sînt. **(G. Leopardi)**

— Pe fundul oricărei pasiuni, se află drojdia ei.

— O virtute nepusă la încercare, nu e o virtute, ci o stare de fapt, poate chiar o incapacitate; cremenea nu are nici un merit că e tare; meritul începe de la libertatea de a alege. **(E. Lovinescu)**

— Cine îmbrățișează virtutea numai de dragul ei, dacă nu e răsplătit? **(Lucanus)**

— Îndeletnicirea mea este de a urî lăudăroșenia, pehlivănia, minciuna, înfumurarea. Îi urăsc pe toți acei oameni mîrșavi care se dedau unor asemenea fapte, și numărul lor e mare... Sînt iubitorul adevărului, al cumsecădeniei, al simplicității și a tot ce are vre-o înrudire cu iubirea... Eu așa sînt făcut: pe ticăloși îi urăsc, iar pe oamenii cumsecade îi laud și-i iubesc. **(Lucian din Samosata)**

— Virtutea nu ar merge atît de departe dacă vanitatea nu i-ar fi tovarășă de drum.

— O mare parte dintre oameni posedă, precum ierburile, însușiri ascunse pe care întîmplarea le dă la iveală.

— Virtute e să știi ce preț să dai / la fiecare lucru din tot ce-n față ai. / Virtute e de asemeni, ca-n orice-mprejurare / să vezi un lucru-n sine și nu cum lumii pare. / Să știi ce-i drept și bine sau ce-i folositor / și ce-i onest pe lume, ce-i rău, ce-i stricător, / ce-i împotriva cinstei sau faptă de rușine... Virtutea-i și prisosul de cinste ce-l îndrepți, celor mai mari ca tine, mai vrednici și mai drepți. Virtute-i grija țării s-o aibi în locu-ntîi, / gîndind mai rar la tine și adesea la ai tăi. **(Lucilius)**

— Cea mai înaltă dovadă de virtute este să ai putere nelimitată, fără să abuzezi de ea. **(Th. B. Macaulay)**

— Omul devine bestie pentru că vrea să devină înger. **(R. de Maeztu)**

— În general oamenii își ascund viciile, dar insistă să-ți scoată ochii cu virtuțile. **(W. S. Maugham)**

— Orice calitate în lumea asta capătă preț numai prin contrast. **(H. Melville)**

— Nimic nu îndreaptă mai bine pe cei mai mulți dintre oameni, ca oglinda slăbiciunilor lor. E o lovitură dată viciilor, cînd le expui rîsului obștei întregi. Ușor îndură omul mustrările, dar nu rabdă nicidecum batjocura. Acceptă să fie rău, dar nu vrea să fie ridicol.

— Nu știu dacă nu e mai bine să lupți pentru a îndrepta și îndulci patimile oamenilor, decît să vrei să le stîrpești cu totul.

— Păcatele umane atîtea ne învață! / Ne fac să înțelegem cum să pășim în viață. Virtuții-n felu-acesta un rost înalt găsim / și dacă totu-n lume ar fi curat, sublim, / de-ar fi și drept și nobil și sincer fiecare, / virtuțile alese n-ar mai avea căutare. **(Molière)**

— Pentru a fi om virtuos, trebuie să ai intenția de a fi astfel.

— Și virtutea are nevoie de limite. **(Ch. de Montesquieu)**

— Virtuțile pe care le vei cultiva mai presus de orice sînt curajul, civismul, mîndria, sinceritatea, disprețul, dezinteresul, politețea, recunoștința și în general tot ce se înțelege prin generozitate. **(H. de Montherlant)**

— Și buruienile sînt bune la ceva: te învață să iubești florile.

— Ești puternic numai atunci cînd ești mai tare decît propriile-ți slăbiciuni.

— Și stîncile se prăbușesc atunci cînd sînt minate de propriile lor fisuri.

— Calitățile omului nu sînt decît defecte vindecate.

— Ce tare ești pe slăbiciunile tale, omule!

— Tinere! Înainte de a te întreba pe care drum s-o apuci în viață, întreabă-te pe care nu trebuie s-o iei. **(T. Mușatescu)**

— Cine poate căuta într-o aspirație virtuoasă toate mîcile ei vicii? **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Nepăsarea, cînd nu e prostie, blîndețea, cînd nu e lașitate, uimesc chiar și sufletele cele mai de rînd. **(G. Papini)**

— Este, fără îndoială, un rău să fii plin de defecte, dar e un rău și mai mare să le ai și să nu vrei să le recunoști, pentru că mai adaugi și o iluzie voluntară.

— Slăbiciunea omului este mai vizibilă la cei care nu-și dau seama de ea, decît la cei care și-o cunosc. **(B. Pascal)**

— Trebuie să-ți transformi în virtuți defectele de care nu poți scăpa. **(C. Pavese)**

— Valoare are numai o virtute pe care ai cîștigat-o în lupta cu tine însuți, biruindu-te pe tine însuți. Să fi căzut și să te înalți. **(Cezar Petrescu)**

— Cînd oamenii devin virtuoși la bătrînețe, ei sacrifică Domnului ce a mai rămas de la Diavol. **(Alex. Pope)**

— Poate nu e om, oricît de mare i-ar fi virtutea, pe care complexitatea împrejurărilor să nu-l facă să trăiască vreodată în intimitatea viciului, pe care îl condamnă ritos. **(M. Proust)**

— Defectele altora învață pe înțelept să și le îndrepte pe ale sale. **(Publilius Syrus)**

— Greșelile mărunte vestesc păcatul mare: / cine-a greșit o dată oricînd va fi în stare / să săvîrșească fapta cea mai de neiertat. / Sînt felurimi de trepte, și-n cinste, și-n păcat; / nicicînd în lumea-asta o inimă curată / n-a coborît în fundul mocirlei, dintr-odată. / N-ajunge-o zi să facă din omul virtuos, / un ucigaș nemernic cu gînd incestuos. **(J. Racine)**

— Asceții se recrutează de cele mai multe ori din foștii păcătoși, din destrăbălații care și-au epuizat tinerețea pînă la dezgust. În ordine fiziologică, ascetismul abuzurilor nu e decît o dietă. Oroarea și apărarea organismului de gută și arterioscleroză. **(M. Ralea)**

— O virtute împinsă la extrem se poate întoarce împotriva ei înseși. **(M. Raymond)**

— Nu există paradis, dar trebuie să facem așa ca să merităm să existe unul.

— Omul se naște cu viciile sale: virtuțile și le dobîndește. **(J. Renard)**

— Rezonabilul, binele, dreptatea, generozitatea, adică *valorile*, nu sînt aspecte ale existenței, ci elemente constitutive ale ei, tot atît de reale ca și opusele ei... cu ajutorul valorilor s-a reușit, cîteodată, să se transforme radical existența umană. **(D. D. Roșca)**

— Viciile care au făcut ca instituțiile sociale să fie necesare, tot ele au făcut ca abuzul acestora să fie inevitabil.

— Virtutea este o stare de război. Ca să trăiești virtuos, ai întotdeauna de dus o luptă cu tine însuți. **(J. J. Rousseau)**

— Virtutea este perfecțiunea condiției de om, nu absența defectelor. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Nimic nu te dezgustă mai mult decît cusururile tale proprii, cînd le găsești la altul.

— Adesea ești aspru față de păcatele celui mic, fără să te gîndești că înaintea celor mari, despre care știi bine că au aceleași păcate, îți scoți pălăria. **(H. Sanielevici)**

— Dacă n-am avea deloc defecte, n-am simți atîta plăcere observîndu-le la alții. **(P. Scarron)**

— Orice virtute e fără pată pînă-n clipa cînd o pui la încercare.

— Patimile nimicesc vigoarea trupului. Spiritul mult prea încărcat trîntește la pămînt propriul său adăpost. **(Fr. Schiller)**

— Virtutea este rațiunea devenită energie. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— Viciile ni se strecoară în suflet sub o aparență amăgitoare, și nu le putem recunoaște urîțenia decît după ce au fost îmbrățișate. **(W. Scott)**

— Răsplata tuturor virtuților stă în ele însele; nu le practicăm ca să fim răsplătiți; răsplata unei fapte bune este de a fi făcut-o.

— Cît poți, scoate-ți la vedere viciile, cercetează-le. Ia-ți mai întîi rolul acuzatorului; apoi pe al judecătorului, și numai în cele din urmă pe al avocatului; uneori chiar pedepsește-te.

— Cei mai mulți se abțin de la ce-i oprit mai mult din rușinea de a păcătui decît din convingerea morală.

— Mai bine e de cel ce are o singură patimă, una și bună, decît de cel care le are pe toate, chiar dacă-s mai ușoare. **(Seneca)**

— Nu există viciu, oricît de neînsemnat, să nu îmbrace uneori aspectul virtuții. **(W. Shakespeare)**

— Virtutea constă nu în abținerea de la viciu, ci în nerîvnirea lui. **(G. B. Shaw)**

— Acei ce se pricep să-i mustre pe oameni și să le condamne viciile mai mult decît să-i învețe virtuțile și să nu întărească sufletele oamenilor, ci să le zdrobească, aceștia sînt supărători și pentru ei și pentru ceilalți. **(B. Spinoza)**

— Viciile sînt comisia în fața căreia dă examen virtutea.

— Omul care se lasă stăpînit de *simțuri*, e un om lipsit de bun *simț*.

— E destul — din păcate — să știm despre anumite defecte că le putem îndrepta, ca să fim mulțumiți cu ele așa cum sînt. **(R. Stanca)**

— Există virtuți primejdioase: virtuți care te ispitesc să abuzezi de ele. **(R. L. Stevenson)**

— Dacă nu te îndepărtezi de la început cu dezgust de ființele corupte, te obișnuiești, chiar fără voie, pe încetul, cu spiritul lor, adesea atrăgător, și, pe nesimțite, începi să asculți fără revoltă și fără rușine, cum se batjocorește și se vestejește ceea ce ai venerat odinioară. **(E. Sue)**

— Fie că sînt fizice, fie că sînt morale, faptele au totdeauna cauzele lor. Viciul și virtutea sînt simple produse la fel cu zahărul sau vitriolul. **(H. Taine)**

— Păcatul nu e nici o slăbiciune a inteligenței, nici un instinct al trupului, ci o boală a voinței. E reaua-voință exact opusă acelei bunăvoințe care ar constitui, după Kant, întregul moralității.

— Cui nu i se întîmplă să dorească, vreme de o clipă, ceva absurd, primejdios sau pervers, fără nici un rost, sau mai degrabă, cu acest îndoit rost, că e ceva rău, și fără rost? **(A. Thibaudet)**

— Sînt vinovați numai acela care-și gîndesc cu mintea păcatul, și care îl înfăptuiesc pe urmă. Acolo unde nu a fost hotărîre gîndită, nu există vină. **(Titus Livius)**

— Omul nu poate exista decît în societate, în cetate. În mijlocul ei se săvîrșesc toate acțiunile lui. Virtuțile acțiunilor lui sînt totodată virtuți sociale, politice; ele determină acțiunile ce sînt judecate în cadrul societății, al cetății... Astfel, problema morală ia formă și se desăvîrșește în problema socială, politică. Dar și invers, virtuțile sociale, virtuțile politice nu plutesc printre oameni, ele sînt particularități interne ale individului. Virtuțile sociale sînt virtuți morale ale indivizilor. **(K. Tsatsos)**

— Cînd un om începe să decadă, nu poți ști niciodată unde-o să se oprească. **(M. Twain)**

— Fiecare ființă omenească poartă înlăuntrul ei cele șapte virtuți și cele șapte vicii capitale opuse: este orgolios și umil, lacom și reținut, lasciv și cast, invidios și milostiv, zgîrcit și generos, leneș și harnic, mînios și răbdător. Și poate scoate din el însuși la fel de bine pe tiran și pe sclav, pe criminal și pe sfînt, pe Cain și pe Abel. **(M. de Unamuno)**

— Mare greșeală săvîrșim cînd socotim că un defect, oricare ar fi el, poate să excludă orice virtute, sau cînd privim alianța dintre bine și rău ca pe un monstru sau ca pe o enigmă: numai din lipsă de pătrundere împăcăm atît de puține lucruri între ele.

— Soarele este mai puțin strălucitor, cînd se arată iar după zile de furtună, decît virtutea care învinge o persecuție îndelungată și plină de invidie. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Adevărata virtute se face uneori respectată, chiar atunci cînd nu e găsită pe plac.

— Oamenii numesc virtute ceea ce este conform cu legile pe care le-au întocmit, și crimă ceea ce este împotriva lor. **(Voltaire)**

— Nu există aproape nici un viciu care să nu aibă, undeva, altarul și preoții lui. **(Ch. H. Wieland)**

— Toate virtuțile (pînă și umilința) cer independență.

— Virtuțile cele mai adevărate se află dincolo de datorie; compasiunea, nu față de cei buni, ci față de cei răi, generozitatea nerecunoscătorilor, fidelitatea fără vreun angajament formal. **(Th. Wilder)**

— Cred că oamenii nu ar practica nici o virtute dacă cei buni nu ar avea nici un avantaj față de cei răi. **(Xenofon)**

— Virtutea își ajunge sieși pentru a da fericire. **(Zenon)**

Voință

— Este mare diferență între dorință și voință: dorința, care plutește cu moliciune pe nori, voința, care aleargă pe picioare prin pietre: una care așteaptă totul de la întîmplare, alta care nu cere nimic decît de la ea însăși. **(E. About)**

— Omului nu-i este de ajutor decît voința sa; idee tot atît de veche ca și religiile, minunile și nenorocirile; dar idee de la început sortită să fie învinsă odată cu voința însăși, deoarece tăria sufletească se vădește prin lucruri... căci asta e viața, și cealaltă cale, a lașității, nu-i decît calea unei lungi agonii. **(Alain)**

— A voi înseamnă a putea. **(L. B. Alberti)**

— E destul să vrei hotărît un lucru, pentru ca o evoluție să se petreacă.

— Oricine ai fi tu, dacă vrei să stărui, birui. Există, poate, traductibil în acte biruitoare, un misticism ineluctabil al voinței stăruitoare într-un punct, ca un incendiu invizibil, propagat numai prin puterea existenței lui. Dealtfel, ca să fii un biruitor este de ajuns să te înfrîngi singur în fiecare zi, cîte puțin și să privești în tine ca într-o cameră închisă, în care poți muta mobilierul după voie. **(T. Arghezi)**

— Un șir de mici acte de voință dă un rezultat mare. Orice pas înapoi al voinței înseamnă o părticică de substanță pierdută. Cît e de risipitoare ezitarea! Și gîndiți-vă de ce efort uriaș e nevoie pentru a pune la loc atîtea pierderi! **(Ch. Baudelaire)**

— Nepăsarea e paralizia sufletului, e moarte prematură. **(A. P. Cehov)**

— A fi om cu voință înseamnă a nu putea voi decît ceea ce într-adevăr poți să-ndeplinești. **(M. Codreanu)**

— A voi să poți voi, e strigătul celei mai grozave tragedii, ea poate zgudui o conștiință umană. **(P. Constantinescu)**

— Voința omului este capabilă să domine nu numai destinul unei singure persoane, ci și destinele multora. Acea facultate intelectuală care, fie că te determină să efectuezi un anumit lucru, fie că-ți interzice să-l efectuezi, acea facultate pe care o avem de a hotărî, de a alege unul din două drumuri de urmat, poate afecta nu numai propriile noastre vieți, ci și viețile multor altor oameni. **(A. J. Cronin)**

— Voința este a celor puternici, dorința a celor slabi. **(Vl. Desnica)**

— Nimic mai înviorător decît să vezi pe cineva însuflețit de o ambiție justificată, indiferent de faptul că e în embrion. Îi dă acelui om culoare, putere, frumusețe... Fericiți acei care cresc în străduință, căci ei încearcă și speră. **(Th. Dreiser)**

— Tot ce vreau, izbîndesc. Fiindcă nu vreau decît ceea ce se poate. **(V. Eftimiu)**

— Acela este domn peste toți și peste toate, care, și cînd vrea și cînd nu vrea, găsește în voința lui și energia de realizare și frîna de renunțare. Cine vrea să fie liber, nu se ia după ce fac ori ce nu fac alții, căci atunci sclav rămîne. **(Epictet)**

— Voința include în sine întregul suflet: a vrea, înseamnă a urî, a iubi, a regreta, a te bucura, a trăi, într-un cuvînt, voința este tăria morală a fiecărei ființe, nă-

zuința de nimic încătușată de a făuri sau distruge un lucru, puterea creatoare care din nimic face minuni. **(A. A. Fadeev)**

— Ce este voința? S-ar putea zice că voința este echilibrul dintre: a dori, a cugeta, a plăsmui și a îndeplini, adică a traduce în fapte... Eu nu cred în voință ca într-o formă primară, ci cred că voința e o simplă urmare a construcției psihologice a cuiva. **(Gala Galaction)**

— Cînd ești pe drum spre fapte mari, nu trebuie să te împiedici de lucruri mărunte. **(Ch. Fr. Hebbel)**

— Oamenii dîrzi sînt sublimi. Cine nu-i decît viteaz, n-are decît o singură pornire lăudabilă, cine nu-i decît îndrăzneț, n-are decît o singură însușire, cine nu-i decît curajos n-are decît o singură virtute, numai cel care stăruie pe drumul adevărului are măreție. Aproape toată taina sufletelor mari stă în aceste cuvinte: „Să perseverezi".

— Gînditorul voiește, visătorul consimte.

— Istovirea forțelor nu istovește însă și voința... Sufletul care nu-și pleacă urechea la poticnirile trupului, constituie o forță de neînvins. **(V. Hugo)**

— Ajuți numai pe cineva / care, chiar cînd nu mai poate, vrea. **(H. Ibsen)**

— Din tot ceea ce este posibil de conceput în această lume, ba, în genere, și în afara ei, nimic nu ar putea fi considerat ca bun fără nici o restricție decît numai o *voință bună*. Intelect, spirit, discernămînt și cum s-ar mai numi altfel *talentele* spiritului, sau curaj, hotărîre, stăruință în proiecte, ca proprietăți ale *temperamentului*, sînt fără îndoială în unele privințe bune și de dorit; dar ele pot deveni și extrem de rele și dăunătoare, dacă voința, care are să se folosească de aceste daruri naturale și a cărei calitate specifică, se numește de aceea *caracter*, nu e bună. La fel stau lucrurile cu *darurile fericirii*, putere, bogăție, onoare, chiar sănătatea și bunăstarea și mulțumirea cu soarta sa, pe scurt ceea ce, se numește *fericire*, determină îndrăzneală, și prin ea, adesea și trufie, dacă nu există o voință bună care să corecteze și să facă universul conform scopului, influența

lor asupra simțirii și prin aceasta și întregul principiu de a acționa. **(Imm. Kant)**

— Nimic nu e cu neputință: sînt căi care duc la toate lucrurile. Dacă am avea destulă voință, am avea întotdeauna și destule mijloace. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Voința oamenilor este stăpînită în chip tiranic de două lucruri cumplite: nădejdea și teama. **(Lucian din Samosata)**

— Cît de ușor lovești mereu un lucru, / tot îl înfrîngi și-l birui pîn-la urmă. / Nu vezi cum picătura cea de apă / căzînd pe piatră, găurește piatra? **(Lucretius)**

— Să nu crezi că ce n-ai fost în stare să faci este o imposibilitate pentru oricine. Din contră, tot ce-a fost în stare să facă cineva vreodată, stă și în putința ta. **(Marcus Aurelius)**

— Poți face întotdeauna mai mult decît ai crezut.

— Cultivă-ți voința. Dacă ești în stare să urci, nimic nu-ți va fi cu neputință.

— Un obstacol e o nouă problemă. Nu există obstacol care, oricît de puțină voință ai avea, să nu se preschimbe într-o trambulină, într-un prilej de a te înălța din nou. **(R. Martin du Gard)**

— „A voi" eliberează și este adevărată învățătură despre voință și libertate. **(Fr. Nietzsche)**

— Obișnuim să numim a trăi, faptul de a ne lăsa împinși de lucruri, în loc să ne conducem noi singuri. Din acest motiv, eu văd caracteristica actului moral în plenitudinea cu care el este voit. Cînd întreaga noastră ființă vrea ceva — fără rezerve, fără teamă, integral — noi ne împlinim datoria; căci cea dintîi dintre toate datoriile noastre este să fim credincioși înșine, este fidelitatea față de noi înșine...

— Ce înseamnă ceea ce noi numim un om integru, dacă nu un om care este în întregime el însuși, iar nu o grămadă de compromisuri, de capricii, de concesii făcute altora, făcute tradiției, prejudecății? **(J. Ortega y Gasset)**

— Voința omului este un privilegiu, o idee înaltă, chiar cînd nu se ia în considerație folosirea ei morală. Simpla voință ridică deja pe om deasupra animalității, iar voința *morală* îl saltă pînă la divinitate. **(Fr. Schiller)**

— Totul în viața noastră depinde de noi înșine; așa de mare e puterea voinței noastre, că tot ceea ce noi vrem cu putere și seriozitate să devenim — devenim. Dacă cineva are o idee perfect clară de ceea ce vrea să facă, va și putea să aleagă mijloacele potrivite pentru înfăptuirea ei.

— „Cu voința ajungi la orice", este o maximă pe deplin adevărată. Cel care-și pune în cap să facă un lucru, prin chiar această hotărîre micșorează ades greutățile și-și asigură înfăptuirea. A te crede în stare e aproape a și fi; a te hotărî să înfăptuiești un progres oarecare este de multe ori a-l și fi îndeplinit. Pentru aceasta, hotărîrea și energia par a avea în ele ceva de omnipotență.

— Sîntem liberi să alegem între bine și rău; nu sîntem ca buturuga care aruncată pe rîu nu poate merge decît într-un fel, pe cursul apei: avem în noi puterile înotătorului și putem să alegem direcția care ne convine, să luptăm împotriva valurilor și în pofida curentului, să mergem, mai mult sau mai puțin, unde vrem.

— Nici o constrîngere absolută nu apasă asupra voinței noastre și noi știm și simțim că, în ce privește faptele noastre, nu sîntem încătușați, prin nici un fel de vrajă. Toate năzuințele noastre spre bine ar fi paralizate, dacă am cugeta altfel... Fără aceasta, unde ar mai fi responsabilitatea? și la ce-ar sluji să învățăm, să sfătuim, să predicăm, să certăm și să pedepsim? La ce bun legile, dacă n-ar fi credința universală cum e și faptul universal că depinde de oameni și de hotărîrea lor individuală de a se conforma lor sau nu?

— În fiecare clipă a vieții noastre, conștiința noastră proclamă că voința ne este liberă. E singurul lucru care e cu totul al nostru și direcția, bună sau rea, pe care o dăm nu depinde, în definitiv, decît de noi.

— In caracterul omenesc energia este, la drept vorbind, pivotul puternic, omul însuși. Singură ea dă impuls faptelor lui și suflet năzuințelor. Ea dă un punct de sprijin nădejdii legitime și nădejdea, la rîndul ei, dă vieții adevărata mireasmă. **(S. Smilles)**

— De îndată ce scapă de stăpînirea aspră a nervilor... omul pierde facultatea de a raționa exact și mai ales pe aceea de a vroi. **(Stendhal)**

— În viața fiecărui om există un moment în care poate alege între două tendințe diametral opuse ale naturii sale... Să nu crezi niciodată cînd ți se spune că în anumite împrejurări un om n-ar fi putut astfel de cum a acționat, să nu crezi fiindcă nu-i adevărat. Întrebarea este numai cît de departe trebuie să mergi înapoi pentru a găsi punctul unde liberul său arbitru era încă intact. **(J. Wassermann)**

Note bibliografice

A

About, Edmond, *Căsătoriile la Paris*, Editura Librăriei Stănciulescu, București, 1920; *Omul cu urechea ruptă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pp. 10, 12.

Addison, Joseph, texte antologice în *Eseul englez*, I, Editura Minerva, B.P.T., București, 1975, pp. 228, 230, 231, 275, 279.

Aderca, Felix, *Murmurul cuvintelor*, Editura Minerva, București, 1971, pp. 29, 39; *Teatru*, Editura Cartea Românească, Craiova, 1974, pp. 34, 39, 68, 208, 333; *Răzvrătirea lui Prometeu*, Editura I. Creangă, București, 1974, pp. 7, 13.

Agârbiceanu, Ion, *Meditație în septembrie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971, pp. 10—15, 22, 23, 28—31, 42, 53, 56, 57, 60, 82—84, 251; texte în vol. omagial *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, pp. 366—369, 372—375.

Agricola, Rudolf, *Elogiul filozofiei și a celorlalte arte* — discurs rostit cu ocazia deschiderii cursurilor de iarnă, în 1476.

Alain (Emile Chartier), *Un sistem al artelor frumoase*, Editura Meridiane, București, 1969, pp. 61, 62, 135; *Studii și eseuri*, vol. I, II, Editura Minerva, B.P.T., București, 1973, vol. I, pp. VII, VIII, 22, 36, 37, 47, 69, 274, 275, 281, 294, 309, 320; vol. II, pp. 39, 52, 54, 55, 59, 60, 63—66, 70, 90, 92, 93, 98, 101.

Albérès, René-Marill, *Istoria romanului modern*, E.L.U., București, 1968, p. 8.

Alberti, Leon Batista, *Despre pictură*, Editura Minerva, București, 1969, pp. 9, 40, 74, 77.

Alecsandri, Vasile, *Românii și poezia lor*, în vol. antologic *Aesthetis carpato-dunărean*, Editura Minerva, București, 1981; *Poezii*, E.S.P.L.A., București, 1957.

Alexandrescu, Grigore, *Fabule și alte scrieri*, Editura pentru Literatură, București, 1967.

Alfven, Hannes, texte, în vol. *Laureați ai Premiului Nobel*..., Editura Politică, București, 1982.

Allen, William Hervey, *Antonio Adverso*, Editura Națională, București, 1942.

Alonso, Amado, *Materie și formă în poezie*, Editura Univers, București, 1982, pp. 15—17, 20, 121—124, 164—166, 230, 257, 391.

Aman, Theodor, *Raport... Protest și documente scrise spre știință și lămurire înainte de a se vota creditul de 2,5 milioane lei pentru restaurări*, Tip. F. Göbl și fiii, București, 1890.

Ammonius, Levinus, în *Nicolae Olahus — corespondență cu umaniștii batavi și flamanzi*, Editura Minerva, București, 1974.

Anaxagora, citat în vol. *Despre viețile și doctrinele filozofilor*, de Diogene Laertios, Editura Academiei R.S.R., București, 1963, p. 158.

Andersen, Hans-Christian, *Povestea vieții mele*, Editura Tineretului, București, 1969.

Anderson, Maxwel, în *Teatrul american contemporan*, vol. I, E.L.U., București, 1967, pp. 242, 248, 259, 281—284, 297, 306, 308.

Andrei, Petre, *Problema fericirii*, Editura Viața Românească, S.A. Iași, 1921, pp. I—IV, 10, 19, 26, 27, 124, 125, 137, 140; *Opere sociologice*, vol. III, Editura Academiei R.S.R., București, 1978, pp. 21, 22, 57, 65, 68; *Filozofia valorii*, Editura Fundației, București, 1945, p. 120; *Sociologia politicii*, în *Texte din gîndirea social-politică progresistă românească, 1900—1944*, vol. II, Editura Albatros, București, 1979.

Andrič, Ivo, *E un pod pe Drina*, Editura pentru Literatură, București, 1962.

Anghel, Dimitrie, *Poezii și proză*, E.S.P.L.A., București, 1957; *Caleidoscopul lui Mirea*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1974; *Cireșul lui Lucullus*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1976 — colaborare cu Șt. O. Iosif.

Antiphon, (citat în) *Despre dreptul războiului și al păcii*, de Hugo Grotius, Editura Științifică, București, 1968.

Antistene, citat de Diogene Laertios în vol. *Despre viețile și doctrinele filozofilor*, Editura Academiei R.S.R., București, 1963.

Antoniade, Constantin, *Realismul metafizic*; *Thomas Carlyle*; *Filozofia lui Henri Bergson*; *Imperialismul culturii germane*; *Renașterea italiană*, vol. *Opere*, Editura Eminescu, București, 1985, pp. 50, 51, 116, 176, 238, 252, 343, 363, 378, 379, 489; citat în vol. II al *Istoriei filozofiei românești*, Editura Academiei R.S.R., București, 1980, pp. 187, 191—193.

Apuleius, Lucius, *Măgarul de aur*, E.S.P.L.A., București, 1958.

Aragon, Louis, *Aurélien*, Editura Univers, București, 1972, pp. 81, 83, 129, 188, 189, 248, 252, 340, 458, 494, 495, 500, 567; *Săptămîna patimilor*, E.S.P.L.A., București, 1960.

Aretino, Pietro, *Cărțile de joc vorbitoare*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1974, pp. XIII, 13, 16, 18, 19, 23—25, 30, 60, 64, 81, 86.

Arghezi, Tudor, *Răzlețe*, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 198, 227, 283, 435, 438; *Tablete de cronicar*, E.S.P.L.A., București, 1960, pp. 61, 71, 72, 80, 86, 87, 89, 102, 109, 110, 124, 158—180, 190, 200, 215, 222; *Cimitirul Buna-vestire*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, p. X, XIII, 40—45; *Scrieri — Pravila de morală practică*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, București, 1968; *Ibidem*, vol. III, 1969, pp. vol. I, 22, 26, 64, 78, 85, 88—90, 102—107, 127, 163; vol. II, pp. 10—12, 17—20, 26, 32—38, 39, 40, 45, 48, 53, 54, 91, 102, 111, 158, 183, 205, 210; vol. III, pp. 18—24, 25, 30, 31, 35, 36, 49, 51, 52, 75, 107, 108, 129, 156, 189, 214, 225, 229—232; *Scrieri, corespondență*, Editura Minerva, București, 1974, p. 390.

Ariosto, Ludovico, *Lădița—Lena—Substituiții—Vrăjitorul*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1982.

Aristotel, *Metafizica*, Editura Academiei R.S.R., București, 1965, pp. 53, 55; *Organon*, I, Editura Științifică, București, 1957; *Despre suflet*, Editura Științifică, București, 1969; citat de Dumitru Isac în vol. *Aristotel*, Editura Tineretului, București, 1959, pp. 177,

178; citat de A. Schopenhauer, în vol. *Aforisme*, Editura Socec, Bucureşti, 1902, pp. 219, 253.
Arnold, Matthew, *Eseuri*, Editura Univers, Bucureşti, 1979, pp. 24, 26, 47, 88, 89, 112, 113, 167, 172, 256.
Arp, Hans (Jean), *Arta concretă*, 1948; *Limbajul interior*, 1952, în „Secolul 20" nr. 4/1967.
Asachi, Gheorghe, în *Autobiografia lui Gheorghe Asachi*, Editura Fraţii Şaraga, Iaşi, 1890; *Epoca de faţă*, în *Antologia gîndirii româneşti*, vol. II, Editura Politică, Bucureşti, 1967, p. 173.
Asturias, Miguel Angel, *Oameni de porumb*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pp. 53, 56, 64.
Athenaios din Naucratis, citat de Diogene Laertios în vol. *Despre vieţile şi doctrinele filozofilor*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1963, p. 297.
Aurelian, Petre S., *Cum se poate fonda industria în România*, în *Antologia gîndirii româneşti*, vol. II, Editura Politică, Bucureşti, 1967, p. 490.
Austen, Jane, *Mîndrie şi prejudecată*, E.L.U., Bucureşti, 1968, pp. 29, 33, 58, 66, 67, 93, 94, 146, 243, 250, 331.
Avebury, John Lubbock, *Plăcerile şi farmecul vieţii*, tipografia M. S. Niculescu, 1906; *Fericirea de a trăi*, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, S.A. Bucureşti, 1939.

B

Bacon, Francis, *Eseuri*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969, pp. VII, 15, 17, 19, 24—26, 34—36, 48, 49, 88, 89, 93, 94, 109—111, 131, 132, 137, 160, 163, 196, 213, 215, 272, 287, 293, 330, 356; *Despre înţelepciunea anticilor*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, pp. 211, 227.
Baconski, Anatol, E., *Meridiane — pagini despre literatura universală contemporană*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 8, 9, 12, 15, 16, 28—30, 47—51, 56, 70, 76, 81, 84, 85, 93, 94, 111, 112, 125, 135, 137, 142, 143, 151; *Remember — fals jurnal de călătorie*, I, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1977, pp. 10, 15, 81, 91, 105, 114, 117, 123, 125.
Bacovia, George, *Versuri şi proză*, Editura Albatros, Bucureşti, 1972; *Proză*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, pp. 140, 143.
Bagdasar, Nicolae, *Teoria cunoaşterii*, p. 563; *Filozofia contemporană a istoriei*, p. 162; *Curs de logică*, 1937, p. 184; *Din problemele culturii europene*, pp. 34, 35, 73, 75—77, 113 (în *Istoria filozofiei româneşti*, vol. II, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1980, pp. 513, 521—523, 534).
Bainville, Jacques, *Istoria Franţei*, Editura Naţională Ciornei, Bucureşti, 1939.
Baldensperger, Fernand, *Literatura—creaţie—succes—durată*, Editura Univers, Bucureşti, 1974, pp. 23, 24, 49, 203, 205, 207.
Balzac, Honoré de, *Comedia umană*, E.S.P.L.A., Bucureşti, vol. I, 1959, pp. 120, 147, 173, 189, 201, 203, 261, 349, 350, 366, 390, 401, 439, 464, 530, 563, 568, 578; vol. II, pp. 139, 164, 168, 170, 181, 182, 204; vol. III, pp. 101, 108, 129, 161, 167; vol. IV, pp. 49, 148, 173, 198; vol. V, pp. 110, 120, 189; vol. VII, pp. 117, 234, 296, 435, 531, 539—542, 673, 679, 681, 687; *Crinul din vale*, E.L.U., Bucureşti, 1967, pp. 9, 43, 71, 113, 116, 122—127, 133, 135, 146, 155,

210, 222, 223, 227, 266. *Strălucirea şi suferinţele curtezanelor*, E.L.U., Bucureşti, 1968, pp. 20, 29, 40, 42, 73, 89, 193, 337, 338, 457, 458, 509, 533; *Istoria celor treisprezece*, E.L.U., Bucureşti, 1969, pp. 18, 24—26, 40, 70, 102, 132, 135, 153, 154, 161, 162, 178, 196, 216, 227, 228, 239, 260, 285; *Caterina de Medici*, Editura Albatros, Bucureşti, 1975, pp. 3, 28, 43, 46, 147, 273; *O fiică a Evei*, E.L.U., Bucureşti, 1969, pp. 35, 43.
Baranga, Aurel, *Teze şi paranteze*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1974, pp. 14—21, 42—44, 47, 48, 51, 52, 72, 73, 82, 154; *Satirice*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1977, pp. 181—205; *Jurnal de atelier*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1978, pp. 26, 32, 78, 107, 129, 130, 152, 155; *Tiparl şi tertipuri*, Ed. Politică, Buc., 1971, pp. 101, 129.
Barbey D'aurevilly, Jules-Amédée, *Diabolicele*, Editura Minerva, B.P.T., Bucureşti, 1975, pp. 6, 27.
Barbu, Ion, *Pagini de proză*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968; în *Ion Barbu — Amintiri*, de Gerda Barbilian, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1979; *Jocul secund*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966, pp. IX, X, 3, 7.
Barbusse, Henri, *Focul*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1960.
Bariţiu, George, „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", 26/1838; *Scrieri social-politice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1962, p. 87; citat în vol. I *Presa literară românească*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, p. 77.
Barrès, Maurice, *Discurs la Sorbona, în 2.VI.1921 — la al şaselea centenar al lui Dante*.
Barrow, John, *Revolta şi capturarea piratească a navei Maiestăţii sale, „Bunthy"*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1976.
Barthes, Roland, interviu în vol. *Ore franceze*, de I. Pop, Editura Univers, Bucureşti, 1979, p. 12.
Barton, D.H.R., texte în vol. *Laureaţi ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, Bucureşti, 1982.
Batiuşkov, Konstantin Nicolaevici, *Cîte ceva despre poet şi poezie*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, Bucureşti, 1982.
Battaglia, Salvatoare, *Mitografia personajului*, Editura Univers, Bucureşti, 1976, pp. 12—15, 17, 19, 38, 41, 45, 46, 59, 60, 67, 150, 152, 162, 170, 180, 201, 211, 224, 250, 251, 298, 299, 303, 305, 312, 313, 320, 321, 328, 334, 340, 341, 348, 350, 364, 369, 377, 379, 380.
Baudelaire, Charles, *Critică literară şi muzicală — jurnale intime*, E.L.U., Bucureşti, 1969, pp. 10, 16—17, 44, 71, 75, 80, 279, 284—287, 299, 324—327, 329. *Cugetări şi paradoxuri*, Editura Salonul literar, Arad, 1927, pp. 19, 24, 28, 29, 31—34, 43, 48, 55, 57, 58, 61—64, 67, 68; *Curiozităţi estetice*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1971, pp. V, VII, IX, XI, XIV, 2, 7, 11, 13, 21, 23, 33, 37, 38, 50, 51, 63, 73, 76, 78, 81, 109—112, 120, 159, 183, 184.
Baur, Ludwig, citat de P. P. Negulescu în vol. 5, *Destinul omenirii*, Editura Academiei, R.S.R., Bucureşti, 1971.
Bayet, Albert, *Istoria Franţei*, Editura Forum, Bucureşti, 1946.
Bayet, Jean, *Literatura Latină*, Editura Univers, Bucureşti, 1972, pp. 27, 134—136, 154, 158, 162, 168, 177, 213, 235, 252, 346, 352, 373, 458, 464, 508, 509, 531, 540, 551, 572, 576, 578, 592, 605, 621, 623.
Bălcescu, Nicolae, *Românii sub Mihai-voievod Viteazul*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1967, pp. 42, 104, 171, 172; *Scrieri*

Editura Univers, Bucureşti, 1973, pp. 66, 94, 96; texte în antologia *Cîntare României*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966, pp. 148, 149.

Bărnuţiu, Simion, *Raporturile Românilor cu Ungurii şi principiile libertăţii naţionale* — în vol. I al *Antologiei gîndirii româneşti*, Editura Politică, Bucureşti, 1969, p. 375; *Discurs ţinut în Cîmpia Libertăţii din Blaj, în 2/14 mai 1848* — în vol. *Oratori şi elocinţă românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 71.

Bărsan, Zaharia, *Scrieri*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 42, 132, 153.

Beard Charles, citat de A. Schaff în vol. *Istorie şi adevăr*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, p. 145 (*Writen History*, p. 220).

Beaumarchais, Pierre, citat în *Portrete literare*, de Sainte-Beuve, E.L.U., Bucureşti, 1967, p. 383.

Beauvoir, Simone de, *Toţi oamenii sînt muritori*, Ed. Univers, Bucureşti, 1976, pp. 8, 37, 75, 195, 196, 241, 335, 358, 364, 366, 369, 381.

Bebel, August, *O viaţă de militant*, Editura Politică, Bucureşti, 1965, pp. 66, 70, 85, 90, 127, 128, 132, 146, 206.

Beccaria, Cesare, *Despre infracţiuni şi pedepse*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965, pp. 9—12, 17, 23, 25, 36—38, 44—48, 53, 60, 73, 77, 86.

Beecher-Stowe, Harriet, *Coliba unchiului Tom*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., Bucureşti, 1967, pp. vol. I, 10, 50, 76, 111, 167; vol. II, 33, 49, 91, 97, 103, 110, 111, 117, 270, 298.

Becquer, Gustavo Adolfo, *Introducere simfonică; Scrisori literare către o femeie; Singurătatea* — culegere de cîntece de Augusto Ferran Y Formés — recenzie, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, Bucureşti, 1982; *Raza de lună*, Editura Univers, Bucureşti, 1983, p. 10.

Beethoven, Ludwig van, citat de R. Rolland în vol. *Viaţa lui Beethoven*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1959, pp. 64, 72; *Din scrisorile lui Beethoven*, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, Bucureşti, 1908.

Béguin, Albert, *Sufletul romantic şi visul*, Editura Univers, Bucureşti 1970, p. IX, 7, 12, 13—16, 23, 24, 28, 29, 36, 37, 82, 91, 92, 131, 135, 158, 159, 230, 231.

Belinski, Visarion Gregorovici, *Opere filozofice alese*, vol. I, Editura Cartea Rusă, Bucureşti, 1956, p. 423; citat de G. V. Plehanov în vol. *Studii de teoria artei*, Editura Univers, Bucureşti, 1978; p. 211; citat de F. M. Dostoievski în vol. *Adolescentul*, E.L.U., 1961, pp. VI, VII.

Benn, Gottfried, *Poeme*, Editura Univers, Bucureşti, 1973.

Berdeaev, Nikolai Aleksandrovici, citat de V. Kernbach în vol. *Biserica în involuţie*, Editura Politică, Bucureşti, 1984, p. 99.

Berger, Gaston, *Omul modern şi educaţia sa*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973, p. 53.

Bergson, Henri, *Rîsul*, în vol. *Laureaţii premiului Nobel pentru Literatură*, „Almanahul Contemporanul", Bucureşti, 1983, pp. 193, 194.

Berlioz, Hector, *Memoriile lui Hector Berlioz*, Editura Muzicală, Bucureşti, 1964.

Bernard, Claude, *Introducere la studiul medicinei experimentale*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1958; *Caiet de note*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969.

Bernard, Tristan, *Teatru*, Editura Univers, Bucureşti, 1977, pp. 43, 57.

Bernardin de Saint-Pierre, Jacques-Henri, *Paul şi Virginia*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1957.

Bibescu, Martha, *La bal cu Marcel Proust*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p. 47, 74; *Jurnal politic*, Editura Politică, Bucureşti, 1979, p. 39, coperta.

Bichat, François Xavier, citat de D. I. Suchianu în vol. *Alte foste adevăruri viitoare*, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, p. 278.

Blaga, Lucian, *Trilogia culturii*, E.L.U., Bucureşti, 1969, pp. 237, 296, 336, 365—367, 368, 373, 383, 421, 473, 474, 510, 551; *Discobolul*, „Publicom", Bucureşti, 1945, pp. 8—11, 23, 24, 28, 29, 33, 37, 41, 50, 51, 58, 68, 89, 99, 109, 112, 116, 125, 139; *Pietre pentru templul meu*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1920, pp. 6—11, 14—17, 27—28, 46, 48, 53, 54, 60—66, 68, 78, 79; *Scrieri despre artă*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1970, pp. 49, 60; *Teatru*, Editura Univers, Bucureşti, 1971, pp. 3, 15, 119, 187, 388; *Izvoade*, Editura Minerva, Bucureşti, 1979, pp. 43—46, 48, 57, 111—114, 136, 228, 235, 241; *Ceasornicul de nisip*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973, pp. 49, 51, 60, 62, 66, 173; *Fiinţa istorică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pp. 192, 217, 232, 234, 244; *Încercări filozofice*, Editura Facla, Timişoara, 1977, pp. 47, 48, 53, 55, 57, 70, 80, 143, 200, 264, 268; *Elanul insulei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pp. 29, 103—109, 114, 117, 119, 125, 130, 133, 136—141, 146, 149, 154, 162, 163, 173—182, 190, 196, 205—224; *Zări şi etape*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968, p. 38; *Artă şi valoare*, Ed. Fundaţiilor, 1939, p. 180; *Despre conştiinţa filozofică*, Editura Facla, Timişoara, 1974, p. 172.

Blake, William, *Poeme*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1958; *Scrisori*, în vol. antologic *Arte poetice*, *Romantismul*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, p. 116; citat de H. Pater în vol. *Eseuri literare*, E.L.U., Bucureşti, 1966.

Blasco Ibañez, Vincente, *Cei patru cavaleri ai Apocalipsului*, Editura Albatros, Bucureşti, 1979, pp. 29, 123.

Bloch, Ernest, citat de Alex. Boboc în vol. *Filozofia contemporană*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982, p. 301.

Blum, Leon, *De ce sîntem socialişti*, Cercul de Editură Socialistă, Bucureşti, 1936.

Bobrzinski, Michal, citat de A. Schaff în vol. *Istorie şi adevăr*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, pp. 326, 327.

Boccaccio, Giovanni, *Decameronul*, vol. I, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1957, pp. 31, 32, 37, 38; citat de A. Balaci în vol. *Boccaccio*, Editura Albatros, Bucureşti, 1976, p. 196.

Boethius, Anicius Manlius Severinus, *Mîngîierile filozofiei*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943, pp. 23, 30, 31, 35, 36, 48, 50, 52—54, 67, 72, 80, 81.

Bogrea, Vasile; *Sacra via*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973, pp. 24, 27, 42, 54, 55, 62, 67, 72, 79, 80, 89, 105, 131, 134—141, 221, 226, 240, 241, 246, 248.

Boileau — Despreaux, Nicolas, *Arta poetică*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1977, pp. 28, 30, 37, 39, 55, 58, 59, 63, 70, 79.

Boissier Gaston, *Cicero şi prietenii săi*, Ed. Univers, Bucureşti, 1977, pp. 14, 28, 30.

Boier, Iohan, *Fascinația minciunii — Foamea cea mare*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, pp. 252, 253, 256, 296, 312, 322, 323, 375, 395, 402, 403.
Bolintineanu, Dimitrie, *Opere*, I, Editura pentru Literatură, București, 1961; *Conrad* — în *Antologia gîndirii românești*, vol. I, Editura Politică, București, 1967, p. 315; *Glasurile patriei*, p. 107.
Bolliac, Cezar, *Despre literatură*, E.S.P.L.A., București, 1954, pp. 7, 48—50, 61, 62, 75, 76, *Poezia* în *Antologia gîndirii românești*, vol. I, Editura Politică, 1967, pp. 296, 305, 306; text în vol. I, *Presa literară românească*, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 45.
Bolyai, Ianos, *Culegere de manuscrise* — în *Antologia gîndirii românești*, Editura Politică, București, 1967, pp. 236—238.
Bonnard, André, *Civilizația greacă*, Editura Științifică, București, 1967.
Bordeaux, Henri, *Halucinato*, 1934.
Borges, Jorge Luiz, *Cartea de nisip*, Editura Univers, București, 1983, pp. 6, 10, 18, 26, 30, 31, 34, 39, 93, 96, 100, 119, 126—128, 137, 146, 147, 154, 155, 168, 188, 192, 193, 201, 256, 257, 269, 273, 292; citat de L. Raicu în vol. *Fragmente de timp*, Editura Cartea Românească, București, 1984, p. 24; citat de H. Wald în vol. *Homo semnificans*, Editura Enciclopedică Română, București, 1970, p. 42, citat de M. Papahagi în vol. *Critica de atelier*, Editura Cartea Românească, București, 1983, p. 58; citat de Dan Hăulică în vol. *Geografii spirituale*, Editura Univers, București, 1973, p. 10.
Borlaug, Norman, E., texte în vol., *Laureați ai Premiului Nobel*... Editura Politică, București, 1982.
Botez, Demostene, *Memorii*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 8, 73, 130, 138, 143, 165, 195, 197, 211, 214; articolele *Sentimentul epocii* și *Eticul și esteticul*, în rev. „Contemporanul" din 26.XI.1971, și 28.VII.1972.
Botez, Octav, *Scrieri*, Editura Junimea, Iași, 1977, pp. 83, 87, 89, 96, 97.
Botta, Dan, *Limite*, Editura Cartea Românească, București, 1936, pp. 119, 126, 127, 215, 309.
Bourgeois, Leon, *Solidaritatea*, Editura Cultura Națională, București, 1928.
Bourget, Paul, *Discipolul*, Editura Socec și co., București, 1900.
Böll, Heinrich, *Onoarea pierdută a Katherinei Blumm*, Editura Univers, București, 1978.
Brandes, Georges, *Balzac și Stendhal*, Editura Adevărul, S. A. București, 1925, pp. 21, 30, 32, 41—45; *Principalele curente literare din secolul al XIX-lea*, Editura Univers, București, 1978, pp. XIII, XV, 12, 17, 58, 105, 162, 188—190, 224, 226, 232, 238, 239, 243, 245, 260, 273, 274, 285, 295, 350, 367, 374, 375, 379, 380, 383—386, 404, 406, 455, 480, 481, 495, 498, 500, 528, 575, 592, 614, 615, 621—624, 664, 665, 678, 680, 691, 706.
Bratu, Savin, *Ipoteze și ipostaze*, Editura Minerva, București, 1973, p. 34; *De la Sainte-Beuve la noua critică*, Editura Univers, București, 1974, pp. 45, 69, 79, 85, 129, 210.
Brătescu-Voinești, Ion Alexandru, *Rătăcire*, Editura Cartea Românească, București, 1937, p. 138; *Pe marginile cărților*, Editura Gutemberg, București, 1911, p. 11; *Furtună trecătoare. Firimituri*, Editura Cartea Românească, București, 1943, pp. 17, 28, 54.

87, 164; *Întuneric și lumină*, Editura Albatros, București, 1971, pp. 14—16, 81, 185.
Brâncuși, Constantin, în vol. *Aforismele și textele lui Brâncuși*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1980, pp. 100, 108, 109, 113, 146, 151, 156, 166, 170, 171.
Breazu, Ion, *Studii de literatură română și comparată*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973, pp. 11, 14—17, 23, 27, 32, 61, 107, 109.
Brecht, Bertolt, *Viața lui Galilei*, Editura Univers, București, 1972, pp. 9—12, 22—23, 34, 70, 73, 77, 78, 81, 86, 96, 112, 124.
Briusov, Valeri Iakovlevici, *Altarul zeiței Victoria*, Editura Univers, București, 1976, pp. 5, 7, 9, 15, 16, 54, 124, 130, 157, 239, 319, 323, 328.
Broch, Hermann, *Moartea lui Virgiliu*, Editura Univers, București, 1976, pp. 47, 48, 78, 108, 111—115, 118, 136.
Bronfield, Louis, *Vin ploile*, Editura Univers, București, 1972.
Brontë, Emily, *La răscruce de vînturi*, E.S.P.L.A., București, 1959.
Browning, Robert, *Cîntărețul vrăjitor*, Editura Tineretului, București, 1954; *Versuri alese*, Editura Univers, București, 1972, pp. 36, 48, 55, 131.
Brunetière, Ferdinand, *Evoluția criticii de la Renaștere pînă în prezent*, Editura Enciclopedică Română, București, 1973, pp. 44, 45, 54, 65, 112, 114, 117, 130, 131, 140, 142, 154, 162, 178, 181, 197, 200—203, 206, 211, 213, 219, 221, 224, 235, 239, 252, 255, 256; *Studii de literatură franceză*, Editura Univers, București, 1977, pp. 38, 123, 135, 136, 138, 141, 142, coperta.
Bruno, Giordano, în *Fragmente alese. Bruno, Galilei, Campanello*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică și Didactică, București, 1951.
Brunschwieg, Leon, citat de Alex. Boboc în vol. *Filozofie contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 281.
Bucur, Septimiu, *Banchetul lui Lucullus*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, pp. 74, 95, 112, 124, 126, 128, 131, 132, 193—196, 248, 252, 253, 292.
Buffon, Georges Louis Leclerc, *Discurs asupra stilului*, Editura Lumen, București, 1910, pp. 19—22; *Pagini din istoria naturală*, Editura I. Creangă, București, 1981, p. 6.
Bujor, Mihai Gheorghiu, *Calendarul muncii, 1916*, p. 55.
Bunche, Ralph, I., texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel*..., Editura Politică, București, 1982.
Bunin, Ivan Alexeevici, *Viața lui Arseniev*, E.L.U., București, 1969, pp. 5, 7, 13.
Burckhardt, Jakob, *Cultura Renașterii în Italia*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, vol. I, pp. 165, 162, 177, 231; vol. II, 34, 77, 79, 99—101, 147, 218, 219, 327.
Burns, Robert, *Poeme*, E.S.P.L.A., București, 1959.
Butler, Samuel, *Și tu vei fi țărînă*, E.L.U., București, 1967, pp. 89, 97, 110, 112, 113—115, 140, 161, 223, 226, 229, 232, 275, 294; *Erewhon*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. 49, 61, 75, 119, 129, 130—132, 153, 165, 193, 199, 213, 227, 230, 245, 246, 247, 279; *Întoarcerea din Erewhon*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. 23, 34, 44, 118, 125—128, 132—135, 236, 271.
Büchner, Georg, *Pagini alese*, E.L.U., București, 1967.
Byron, George Gordon, *Opere alese*, E.L.U., București, 1961; citat în *Byron* de Vera Călin, Editura Tineretului, București, 1961.

C

Caillois, Roger, interviu în vol. *Ore franceze* de I. Pop, Editura Univers, București, 1979, pp. 28, 29.

Calderon de la Barca, Pedro, *Doamna Spiridus*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, pp. 4, 37, 40.

Calvin, Melvin, texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

Camilar, Eusebiu, *Împărăția soarelui*, E.S.P.L.A., București, 1955, p. 50; *Inimi fierbinți*, Editura Tineretului, București, 1958, p. 83; *Cărțile săgetătorului*, E.S.P.L.A., București, 1957, p. 117; *Farmecul depărtărilor*, Editura Tineretului, București, 1966, pp. 8, 9, 166, 263.

Camões, Luis de, *Lusiada*, E.L.U., București, 1965, pp. 38, 42, 45, 46, 125, 129, 136, 137, 140, 143.

Campanella, Tommaso, *Cetatea soarelui*, Editura Științifică, București, 1959, p. 102; în *Fragmente alese. Bruno Galilei, Campanella*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică și Didactică, București, 1951.

Camus, Albert, *Mitul lui Sisif*, E.L.U., București, 1969, pp. V, X, XII, 7, 10, 14, 15, 20, 23, 44, 49, 52, 57, 58, 65, 71, 76, 82, 83, 88—91, 96, 100, 103, 127; *Ciuma*, E.L.U., București, 1969, pp. 41, 80, 91, 126, 150, 151, 189, 200, 225, 256, 263, 269; *Străinul*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. 91, 92; *Elixirul și Împărăția*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. 56, 57, 63—67, 77, 80, 87, 91, 110, 111, 144, 145, 155, 173, 224. *Teatru*, Editura Univers, București, 1970, pp. 28, 30, 34, 35, 40, 57, 61, 114, 224, 226, 251, 317, 319, 321, 325, 327, 331, 332, 338, 341, 342, 345—348; *Caiete*, Editura Univers, București, 1971, pp. 9, 11, 34—42, 47, 52, 56, 59, 70, 77, 78, 81, 82, 91, 93, 96, 97, 133, 138, 142, 146—150, 158, 166, 189, 231, 241, 243, 252—255, 261, 263, 265, 269, 277, 290, 291, 295, 296, 300, 302, 306, 312, 317, 319, 324, 336, 339—342, 355, 356—360, 370, 371, 378, 379, 384, 388, 389, 395, 402, 404, 409, 413, 416; *Eseuri*, Editura Univers, București, 1976, pp. 13, 14, 17, 18, 32—35, 41, 42, 81, 82, 88, 89, 123, 125, 181, 185, 188, 191, 216, 221, 234, 236, 247, 261, 267—270, 273, 323, 364, 371, 376, 382, 384, 389.

Canetti, Elias, *Orbirea*, Editura Univers, București, 1973, p. 67.

Cantemir, Dimitrie, *Sentințe*, Tipografia „Oltenia", București, 1923, pp. 6, 11, 13, 23; *Divanul*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 9, 116, 122, 162, 180, 250, 264, 368, 372, 388, 390.

Capuana, Luigi, *Marchizul de Roccaverdina*, E.L.U., București, 1966, pp. 172, 188, 218.

Caracostea, Dimitrie, *Studii critice*, Editura Albatros, București, 1982, pp. 1, 63, 97, 110, 123, 125.

Caragiale, Ion Luca, *Scrisori și acte*, Editura pentru Literatură, București, 1963, pp. 74, 79; *Opere*, vol. III, Editura pentru Literatură, București, 1962, pp. 231, 232.

Caragiale, Mateiu Ion, *Craii de curte veche*, Editura Minerva, București, 1972, p. 86; *Remember*, Editura Cultura Românească, București, 1924.

Carducci, Giosuè, *Scrieri alese*, E.L.U., București, 1966, pp. 36, 42, 45, 46, 125, 129, 136, 137, 140, 143, 194, 274, 284, 307, 314, 374.

Carianopol, Virgil, *Cîntec la plecarea verii — versuri*, Editura

Albatros, București, 1981, pp. 15, 16, 18, 21, 26, 34, 35, 66; *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982, pp. 7, 12, 27, 38, 40, 54.

Carlyle, Thomas, *Eroii. Cultul eroilor și eroismul în istorie*, Institutul de Arte grafice „Luceafărul", București, 1921.

Carpentier, Alejo, *Secolul luminilor*, E.L.U., București, 1961.

Carrel, Alexis, *Omul, ființă necunoscută*, Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, București, 1938.

Casanova, Giacomo, citat de V. Kernbach în vol. *Biserica în involuție*, Editura Politică, București, 1984, p. 435.

Cassin, René, texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

Cassirer, Ernst, citat de Gabriel Liiceanu în vol. *Încercare în politropia omului și a culturii*, Editura Cartea Românească, București, 1981, pp. 118, 120, 124.

Cassius, Dio, citat de N. Balotă în vol. *Arta lecturii*, Editura Cartea Românească, București, 1978, p. 389.

Cassou, Jean, interviu în vol. *Ore franceze*, de I. Pop, Editura Univers, București, 1982, pp. 37, 40, 41; texte în vol. *Ingres — Scrisori, maxime și mărturii*, Editura Meridiane, București, 1983, pp. 37, 40, 41.

Castiglione, Baldassare, *Curteanul*, E.L.U., București, 1967, pp. 22, 28, 30, 37—39, 45, 49—52, 56, 59, 75, 78, 80, 81, 91, 103, 107, 108, 124, 125, 131, 133, 143, 147, 151, 153, 155, 225, 226, 280, 292, 298, 303.

Castilho, A. Feliciano de, *Tratat de metrică portugheză*. În vol. *Arte poetice — Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 567, 568.

Cato, Marcus, Porcius, citat de Cl. A. Helvetius în vol. *Despre spirit*, Editura Științifică, București, 1959, p. 223.

Călinescu, George, *Ulysse*, Editura pentru Literatură, București, 1967, pp. 21—24, 38, 39, 40, 89, 90, 91, 417, 428, 431, 438, 456, 457, 500; *Scrieri despre artă*, Editura Meridiane, București, 1968, pp. vol. I, 8, 10, 70, 72, 78, 79, 101, 102, 107, 117—120, 131, 132; vol. II, 150, 165—170, 173, 176, 177, 180—183, 187—191, 194, 197; *Principii de estetică*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 11, 48, 172, 190; *Scriitori străini*, E.L.U., București, 1967, pp. 27—29, 124, 190, 203, 214, 215, 265, 283, 322; *Cronicile optimistului*, Editura pentru Literatură, București, 1964, pp. 78, 80, 83, 95, 110, 156, 157, 173, 247, 274, 276, 332, 382; *Bietul Ioanide*, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 73, 355, 407, 460, 470, 505, 530, 788, 623, 639; *Gîlceava înțeleptului cu lumea*, Editura Minerva, București, 1973, pp. 22—24, 31—33, 51, 58, 59, 161, 214, 313, 390, 398, 494, 539; *Texte social-politice 1944—1965*, Editura Politică, București, 1971, pp. 50, 52, 56, 57, 61, 62, 145, 196, 200, 201, 204.

Cehov, Anton Pavlovici, *Opere*, Cartea Rusă, București, vol. VII, 1958; vol. VIII, 1959; vol. XI, 1961, pp. vol. VII, 26, 60, 61, 74, 86, 322, 452; vol. VIII, 61, 67, 82, 120, 125, 132, 204, 205, 226, 253, 264, 328, 330; vol. XI, 429—431, 436, 438, 455.

Celsus, *Texte alese*, Editura Medicală, București, 1958.

Cerenkov, Pavel, texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

Cerna, Panait, *Poezii*, Editura pentru Literatură, București, 1963; *Floare și genune*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. XVIII—XXI, 26, 30, 31, 40, 41, 44—46, 89, 90, 94, 114, 119, 120,

159—161; *Lirica de idei*, Editura Univers, Bucureşti, 1974, pp. 16, 21, 23, 33, 35, 37, 39, 43, 46, 48, 49, 55.

Cernîşevski, Nicolai Gavrilovici, *Ce-i de făcut?*, E.L.U., Bucureşti, 1963, pp. 127, 138, 202; *Opere filozofice*, II, E.L.U., Bucureşti, 1962, pp. 67, 117, 119, 135, 136, 318; *Studii asupra perioadei gogoliene*, E.L.U., Bucureşti, 1963, pp. 154, 554.

Cervantes-Saavedra, Miguel de, *Don Quijote de la Mancha*, E.L.U., Bucureşti, 1965, pp. 90, 200, 236.

Cezar, Caius Iulius, *Războiul galic — Războiul civil*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1964.

Chamfort, Nicolas-Sebastien de Roch, texte în vol. *Moraliştii francezi*, de Elena Vianu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1963, pp. 401, 405, 409, 410; *Opere complete*, 1812, vol. II, pp. 3, 16, 40.

Chateaubriand, François René, *Atala*, Editura Univers, Bucureşti, 1973, pp. 7, 28, 38, 39, 56, 88, 115, 134, 138, 139, 173; *Călătorii*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1978, p. 24; *Prefaţă* la *Atala*, în vol. antologic *Arte poetice. Simbolismul*, Editura Univers, Bucureşti, 1982.

Chendi, Ilarie, *Pagini de critică*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 221—224, 234, 237—240, 243, 244, 251, 252, 262, 265—267, 393, 528.

Chesterton, Gilbert Keith, în *Pater W. H., Chesterton G. K., Eliot T. S. — eseuri literare*, E.L.U., Bucureşti, 1966; texte antologice în *Eseul englez*, Editura Minerva, B.P.T., vol. II, Bucureşti, 1973, pp. 324, 325, 335, 339, 344, 347.

Chillon, citat în *Nopţile atice*, de Aulus Gellius, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1965.

Chinezu, Ion, *Pagini de critică*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 3, 4, 14, 16, 32—34, 41, 43, 53, 63—66, 106, 118, 130, 145, 205, 216, 221—223.

Chrisip din Samos, texte în vol. *Antologia filozofică*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943, p. 116.

Cicero, Marcus Tullius, *Despre îndatoriri*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1957, pp. 62—64; texte în vol. *Proza latină*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1967, pp. 34—37.

Clarin (Leopoldo Alas y Urena), *Pasiunea Anei Ozorez*, vol. I, Editura Univers, Bucureşti, 1972, pp. 11, 72, 292.

Claudel, Paul, *Introducere în pictura olandeză*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968; *Îngerul a vestit pe Maria*, Editura Cultura Poporului, Bucureşti, 1939, pp. 22, 29, 103, 125.

Claudian, Alexandru, *Cercetări filozofice şi sociologice*, Iaşi, 1935, pp. 192—195.

Clemenceau, Georges Benjamin, citat de D. I. Suchianu în vol. *Alte foste adevăruri viitoare*, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, p. 55.

Coandă, Henri, texte în vol. *Laureaţi ai Premiului Nobel* ..., Editura Politică, Bucureşti, 1982; art. *Era ideii*, în rev. „Contemporanul", 19. XI. 1971.

Cocea, N. D., *Scrieri*, vol. I, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 56, 57, 60, 61, 87—90, 113, 132, 369, 371; *Jurnal*, Editura Politică, Bucureşti, 1970, pp. 26, 28, 50, 53, 108, 116, 126, 128, 130, 131, 135, 144—146, 148, 151, 161, 177, 178, 181—187, 189, 191, 194, 199—201, 205, 210, 211, 216—218, coperta.

Codreanu, Mihail, *Sonete*, Editura Albatros, Bucureşti, 1971, pp. 22, 56, 83, 86, 93, 96, 100; *Aforisme şi sonete*, Editura Junimea, Iaşi, 1982, pp. 155—200.

Collins, Wilkie William, *Femeia în alb*, Editura Albatros, Bucureşti, 1975, pp. 519, 542.

Collingwood, R. G., citat de A. Schaff, în vol. *Istorie şi adevăr*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, pp. 136, 137 (*The Idea of History* — Oxford, 1946, pp. 215, 217, 305).

Comarnescu, Petre, *Chipurile şi priveliştile Americii*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1974, pp. 22, 27, 33, 44, 65, 66, 81, 90, 92, 151, 168, 173, 194, 196—198, 201, 206, 211, 280, 307, 308, 316, 331, 347, 348, 349, 381, 401, 409, 416 417; *Kalokagaton*, Editura Fundaţiilor Regale, Bucureşti, 1946, pp. 87, 88, 132, 135, 165; *Chipurile şi privelişti Europei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, pp. 43, 74, 75.

Comte, Auguste, *Discurs asupra spiritului pozitiv*, Iaşi, 1913.

Confucius, în *Preceptele lui Confucius* de G. Soulie de Morant, Editura Ram, Aninoasa — Gorj.

Conrad, Joseph, *Nostromo*, E.L.U., Bucureşti, 1969, pp. 42, 43, 50, 185, 190, 195, 203, 245, 404, 423.

Constable, John, (citat în) *Pictori moderni* de Lionello Venturi, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968, pp. 41, 42.

Constant, Benjamin de Rebeque, *Adolphe*, E.L.U., Bucureşti, 1961.

Constant, Eugen, *Evocări*, Editura Scrisul Românesc, Craiova 1980, p. 8.

Constantinescu, Miron, *Introducere în sociologie*, Tipografia Universităţii, Bucureşti, 1971, pp. 34, 54; *Cercetări sociologice*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1971, p. 278.

Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri*, I, II, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967, pp. vol. I, 33, 80, 81, 110, 116; vol. II, 46, 228, 229, 274, 279, 376, 377, 534; *Ibidem*, vol. III, 1969, pp. 10, 11, 18, 19, 185, 208, 235, 261, 281, 329; *Ibidem*, Editura Minerva, Bucureşti, vol. IV, 1970, pp. 430, 539, 583; *Ibidem*, vol. V, 1971, pp. 35, 59, 68, 221, 225, 289, 292—294, 318—320, 357, 358, 363—368, 383—388, 408, 416; *Ibidem*, vol. VI, 1972, pp. 154, 159, 272, 291, 295—297, 303, 305, 310, 391, 429, 430, 437, 442, 444, 457, 483; *Caleidoscop*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1974, pp. 5—128.

Conta, Vasile, *Opere filozofice*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1967, pp. 595, 607.

Corneille, Pierre, *Teatru*, E.L.U., Bucureşti, 1956, pp. 66, 74, 80—82, 126, 256, 262, 274, 317, 382, 385, 392.

Cortés, Juan Donoso, *Clasicismul şi romantismul*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, Bucureşti, 1982.

Costin, Miron, *Opere*, vol. I, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1965.

Coşbuc, George, *Poezii*, vol. I, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1958, pp. 232, 237, 238, 282, 311, 363.

Cotruş, Aron, *Versuri*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, pp. VI, X, XI, XIX, XXIII, XXVI, XL.

Cotruş, Ovidiu, *Meditaţii critice*, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, pp. 3, 5, 15, 17, 40, 46—52, 55, 56, 79, 80, 89—91, 100—104, 107, 113—116, 119, 123, 129, 160—163, 177, 188, 194, 196, 204, 207, 208, 219, 276, 279, 281, 307, 319—322, 330, 331, 367—369, 378, 385, 535, 488, 490—492, 504, 505, 510, 521; interviu în rev. „Tribuna" din 9. II. 1977.

Courier, Paul-Louis, *Pamflete*, E.S.P.L.A., București, 1960.
Crane, Stephen, *Hotelul albastru*, Editura Junimea Iași, 1975, pp. 52, 213.
Croce, Benedetto, *Estetica*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 9, 88, 89, 94, 96, 98—101, 121, 123, 134, 135, 191, 203, 204, 357; *Elemente de estetică*, Editura Cultura Națională, București, 1922, pp. 12, 13, 19, 21, 23; *Poezia*, Editura Univers, București, 1972, pp. 24, 116—118, 139, 150, 154, 155, 164, 192, 195, 207, 211, 212, 274, 275, 279, 302, 311, 312, 318, 319, 324.
Cronin, Arhibald, *Drumul lui Shanon*, Editura Tineretului, București, 1964, pp. 136, 218; *Gran Canaria*, Editura Meridiane, București, 1974, pp. 23, 100, 114, 173.
Csehi, Gyula, *Clio și Calliope*, Editura Kriterion, București, 1978, pp. 213, 217, 218, 225.
Curtius, Ernest Robert, *Literatura europeană și Evul Mediu Latin*, Editura Univers, București, 1970, pp. 11, 14, 458.
Cuțescu-Stork, Cecilia, *O viață dăruită artei*, Editura Meridiane, București, 1966.
Cyrano de Bergerac, Savinien de, *Statele lumii — Statele soarelui*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1980.

D

Daicoviciu, Constantin, *Studiul istoriei*, art. în rev. „România literară" din 6. VIII. 1970; texte în vol. *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx*, vol. I, de V. Rebreanu și M. Scorobete, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, pp. 9, 10.
Dali, Salvador, interviu în vol. *Autografe pariziene*, de Teofil Bălaj, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.
D'Annunzio, Gabriele, *Triumful morții*, Editura Univers, București, 1974, pp. 6, 7, 25, 44, 94, 95, 166, 168, 296.
Dante, Alighieri, *Divina Comedie — Infernul*, Volumul I, Editura Albatros, București, 1971, pp. 29, 54.
Danton, Georges Jacques, citat în vol. *Roșu și negru* de Stendhal, E.S.P.L.A., București, 1959, p. 1.
Darwin, Charles Robert, *Călătoriile unui naturalist în jurul lumii pe corabia „Beagle"*, Editura Tineretului București, 1959; *Amintiri despre dezvoltarea gîndirii și caracterului meu*, Editura Academiei R.S.R., București, 1962, pp. 38, 90, 97, 98, 102, 176.
Daudet, Alphonse, *Froment și Risler*, Editura Albatros, București 1971, pp. 29, 54.
David, *Introducere în filozofie*, Editura Academiei R.S.R., București, 1977, pp. 11, 59.
Davidescu, Nicolae, *Aspecte și direcții literare*, Editura Minerva, București, 1975, pp. 11, 21, 38, 39.
De Chirico, Giorgio, interviu în vol. lui Radu Bogdan, *Cînd muzele se destăinuie*, Editura Eminescu, București, 1983, p. 85.
Delacroix, Eugène, *Pagini de jurnal*, Editura Meridiane, București, 1965, pp. 23, 31, 36, 37.
Delavrancea, Barbu, *Scrieri alese*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1958, pp. 175, 178, 184, 195, 196, 206, 207, 230; *Discursuri*, Editura Minerva, București, 1977, pp. 41, 42, 84, 85, 352—354.
Delbrück, Max, texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

De Marchi, Emillio, *Giacomo idealistul*, E.L.U., București, 1968, pp. 26, 28, 45, 50, 57, 68, 113, 170, 171, 175, 180, 181, 194, 199, 200, 204, 209, 216, 233, 260, 262, 263, 266.
Demetrescu, Romulus, *Însemnări critice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, pp. 89, 90, 166, 167, 247.
Demetrescu, Traian, *Scrieri alese*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 23, 115, 122, 143, 243, 247, 252, 257, 263, 334, 337, 339, 345; *Priveliști din viață*, Institutul pentru editură Ilarion și Ignat Samitca, Craiova, 1896, pp. 57, 60, 66, 117, 128, 130, 131, 257.
Democrit, în *Leucip-Democrit*, Editura de Stat, București, 1950, pp. 31, 64—66, 68, 69.
Demostene, în *Pagini alese din oratori greci*, vol. II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, pp. 45, 52, 53, 55, 58, 74, 109.
Densusianu, Ovid, *Ideal și îndemnuri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, pp. 40, 46, 50, 51, 72—75, 85—88, 105, 111, 114, 124, 126—127, 130, 144; texte în vol. antologic *Tradiție și inovație*, Editura Albatros, București, 1975, pp. 60, 61, 75.
De Quincey, Thomas, *Confesiunile unui opioman englez*, E.L.U., București, 1969, p. 16.
De Sanctis, Francesco, *Istoria literaturii italiene*, E.L.U., București, 1965, pp. 13, 14, 108, 204, 322, 341, 544, 545, 552; *Fiecare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, pp. 6—8, 11, 12, 14; *Studii critice*, Editura Univers, București, 1982, pp. 18, 36, 55—59, 69, 260, 261, 262, 269, 270, 275, 435.
Descartes, René, *Reguli utile și clare pentru îndrumarea minții în cercetarea adevărului*, Editura Științifică, București, 1964.
Desnica, Vladan, *Primăverile lui Ivan Galeb*, Editura Univers, București, 1972, pp. 12, 13, 26, 40, 51, 52, 58, 71, 82—85, 87—89, 106, 127, 133, 134, 140, 144—148, 151, 159, 168, 181, 182, 189—193, 230, 243, 254, 255, 309, 301, 310, 327, 352, 354, 376, 377, 386, 391.
Dessila, Octav, *Mihai Viteazul — trilogia dramatică*, Editura pentru Literatură, București, 1967, pp. 60, 138, 215, 232, 233, 286; *Noroi*, Editura Cartea Românească, București, 1946, pp. 17, 32, 98, 137, 188, 189, 208; *Porți fără număr*, Editura Cartea Românească, București, pp. 231, 253.
Dewey, John, *Democrație și educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972; *Trei scrieri despre educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, pp. 67, 77, 81, 91, 92, 94, 97, 232.
Dianu, Romulus, *Fauna bufonă*, Editura Albatros, București, 1972.
Dickens, Charles, *Afacerile firmei Dombey și fiul*, E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 86, 547.
Dickinson, Emily, *Versuri*, E.L.U., București, 1969, pp. 38, 55, 131, 168, 189.
Diderot, Denis, *Opere alese*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1956, pp. 52, 56; *Scrieri ateiste*, Editura Științifică, București, 1956, pp. 3, 6, 7, 12, 21, 24, 27, 35, 36, 44, 45; *Scrieri despre artă*, Editura Meridiane, București, 1967, pp. 87, 89, 94, 97, 113, 118, 120—125, 135, 137, 142, 307, 308, 311, 312, 318, 324, 325, 339, 332, 334, 418; *Scrisori către Sophie Volland*, Editura Univers, București, 1983, pp. 39, 45.
Diehl, Charles, *Figuri bizantine*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969.

Dietzgen, Joseph, *Scrieri alese*, Editura de Stat pentru Literatură Politică, București, 1958.
Dilthey, Wilhelm, *Trăire și poezie*, Editura Univers, București, 1977, pp. 15—16, 136, 146, 152, 153, 204, 277, 279, 283, 286, 300.
Dima, Alexandru, *Dezbateri critice*, Editura Eminescu, București, 1977, pp. 13, 14, 51, 56, 195.
Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, Editura Sport-Turism, București, 1981, pp. 22, 24, 28, 32.
Diogene Laertios, *Despre viața și doctrinele filozofilor*, Editura Academiei R.S.R., București, 1963, p. 361.
Dobrogeanu-Gherea, Alexandru, *Socialismul*, 9 mai, 1921 — în vol. *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1916—1921*, Editura Politică, București, 1966, p. 657.
Dobrogeanu-Gherea, Constantin, *Studii critice*, Editura pentru Literatură, București, 1967, pp. 37, 107, 118, 131, 141, 348, 361, 498, 510, 518, 521, 561, 575, 585.
Dobroliubov, Nikolai Aleksandrovici, *Opere alese. Critică și teorie literară*, E.L.U., București, 1962, vol. I, p. 216.
Doja, Gheorghe, *Discurs* — în *Antologia gîndirii românești*, vol. I, Editura Politică, București, 1967, p. 15.
Donne, John, *Teatrul Renașterii engleze*, E.L.U., București, 1964, p. 5.
D'Ors, Eugenio, *Velasquez; Vis, viață, artă; Viața este artă; „William Blake"*, în vol. antologie *Eseiști spanioli*, Editura Univers, București, 1982, pp. 283, 285, 292.
Dostoievski, Fiodor Mihailovici, *Frații Karamazov*, vol. I, E.L.U., București, 1965, pp. 13, 61, 113; *Adolescentul*, E.L.U., București, 1961, pp. XI, 43, 81, 91, 139, 149, 162, 227, 228, 262, 378, 338, 339, 372, 407, 408, 485, 508, 511; *Jurnalul unui scriitor*, în *Opere*, vol. II, Editura Univers, București, 1974, pp. 50, 55, 56, 60; *Crimă și pedeapsă*, E.S.P.L.A., București, 1957; *Amintiri din casa morților*, E.L.U., București, 1963; *Umiliți și obidiți*, Editura Cartea Rusă, București, 1957.
Douglas, Lloyd Cassel, *Cămașa lui Christos*, Editura Ciofiec, ed. III-a, pp. 27, 34, 68, 79, 125, 194, 230, 232, 286, 277, 351, 356, 375, 371, 482, 608, 648; *Obstacole*, Editura Meridiane, București, 1973, pp. 17, 18, 20, 22, 147, 182, 206, 252, 273—275, 294, 305.
Doyle, Arthur Conan, *Aventurile lui Sherlock Holmes*, Editura Tineretului, București, 1959.
Dragomirescu, Mihail, *Scrieri critice și estetice*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 3—5, 11, 363, 449, 469; texte în vol. antologie *Presa literară românească*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 145, 389.
Dreiser, Theodore, *O tragedie americană*, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1971.
Du Bois, William Edward Burchardt, *Am trăit un secol*, Editura Politică, București, 1969, pp. 9, 13, 14, 68, 129, 133, 136, 137, 141, 153, 158, 159, 273, 302, ..., 316—318.
Dučić, Iovan, *Comoara Împăratului Radovan*, ed. a III-a, Librăria „I. Cărăbuș" a Universității București, 1946, pp. 17, 18, 22—25, 27—30, 32, 34, 41, 59, 67, 71, 73, 75, 83, 92, 207, 209, 211, 215, 227, 238, 254, 263, 277, 302, 305, 306, 375.
Duhamel, Georges, *Viața și aventurile lui Salavin*, vol. I, II, III, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, p. vol. I, 11, 21, 35, 38, 58, 60, 117, 119, 161; vol. II, 24, 30, 34, 71, 87, 90, 106,

110, 163, 207, 212, 215, 216, 312; vol. III, 63, 64, 117, 281, 254, 296; *Cronica familiei Pasquier*, E.L.U., București, 1958, p. vol. I, 20, 22, 32, 89, 133, 195, 216, 239, 248, 268, 295, 296, 303, 312, 316, 398, 436, 469, 527, 530, 544, 607, 615; vol. II, 46, 53, 195, 244, 278, 271, 289, 297, 299, 306, 315, 321, 333, 358, 363, 395, 480, 486; vol. III, 10, 17, 51, 120, 180, 348, 379, 539; *Puterea muzicii*, Editura Muzicală a Uniunii compozitorilor, București, 1970, pp. 7, 8, 10, 14, 25, 27.
Dumas, Alexandre-tatăl, *Contele de Monte-Cristo*, Editura Tineretului, București, 1957; p. vol. I, 49, 134, 156, 191, 194, 206, 202, 203, 212, 240, 383, 408, 492, 493; vol. II, 55, 364, 393, 464, 487, 523, 546, 551; vol. III, 43, 122, 123, 126, 168, 192, 226, 317, 447, 497; *Cei patruzecișicinci*, vol. I, II, Editura Tineretului, București, 1968, p. vol. I, 8, 100, 394; vol. II, 86, 232; *Doamna de Monsoreau*, vol. I, II, III, Editura Tineretului, București, 1965, p. vol. I, 32, 121, 158, 281; vol. II, 234; *Memorii*, Editura Univers, București, 1970, pp. 84, 86, 108, 141, 206, 330, 397, 469, 474, 476; *Ludovic al XIV-lea și secolul său*, Editura Albatros, București, 1977; pp. 32, 61, 81; *Doctorul misterios*, Editura Cartea Românească, București, 1974, pp. 26, 93, 97, 108, 121, 155, 238, 273, 304.
Dumas, Alexandre-fiul, *Dama cu camelii*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1958, pp. 23, 31, 32.
Duran, Augustin, *Discurs despre influența pe care a avut-o critica modernă asupra decăderii teatrului spaniol*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982.
Durkheim, Émile, *Evoluția pedagogiei în Franța*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972: pp. V—VIII, 14, 18, 19, 21, 30, 31, 41, 43; *Regulile metodei sociologice*, Editura Științifică, București, 1974, pp. 35, 36.
Dürer, Albrecht, citat de N. Manolescu în vol. *Teme 4*, Editura Cartea Românească, București, 1983, pp. 449, 452.

E

Eckermann, Johann Peter, *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale*, E.L.U., București, 1965, pp. 22, 41, 101, 128, 130, 133, 152, 156, 157, 160, 162, 164, 173, 174, 235, 246, 253, 290, 399, 351, 386, 429, 437, 458, 483.
Eftimiu, Victor, *Magia cuvintelor*, Editura Cultura Românească, București, 1942, pp. 7, 11, 16, 32, 179, 184, 195, 212, 221; *Neguțătorul de idei*, Editura Cartea Românească, București, 1971, pp. 9, 17, 20, 49, 94; *Cosmos*, Editura Eminescu, București, 1871, pp. 17, 21—24, 27, 36; *Cocoșul negru*, Editura pentru Literatură, București, 1966; *Gînduri*, Editura Librăriei Socec, București, 1949, pp. 7—11, 13, 14, 18, 22, 24, 28, 30, 36, 41, 44, 46, 48, 50, 55—57, 72, 73, 75, 80, 84, 95, 96, 112, 122, 123; *Omul*, Editura Eminescu, București, 1973.
Ehrenburg, Ilya Grigorievici, *Furtuna*, Editura Cartea Rusă, București, 1957; *Oameni, ani, viață*, vol. I, E.L.U., București, 1967; *Viața lui Gracchus Babeuf*, E.L.U., București, 1963.
Eichendorff, Joseph, *Poezii*, Editura Albatros, București, 1972, pp. 10, 18, 19, 43.
Einstein, Albert, *În mijlocul diagramelor și ecuațiilor, nu uitați omul*, în „Secolul 20", nr. 2/1964, pp. 27—31.

F

America, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1959; *Inţelepciunea nebunului sau moartea şi transfigurarea lui Jean Jacques Rousseau*, E.L.U., Bucureşti, 1961; *Goya, sau drumul spinos al cunoaşterii*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1965.
Feuerbach, Ludwig, *Esenţa creştinismului*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961 pp. 4, 9, 18, 21, 27, 33, 34, 37—40, 44, 45, 55, 60, 63, 69, 70, 76, 82, 83, 85, 88, 160, 161, 164, 167—170, 182, 186—191, 195, 197, 199, 203, 206—209, 211, 213, 224—227, 232, 257, 240, 339, 340, 345, 346; *Necesitatea unei reforme a filozofiei*, în *Texte filozofice*, Editura de Stat pentru Literatură Ştiinţifică, Bucureşti, 1954.
Feynman, Richard P., texte în vol. *Laureaţi ai Premiului Nobel*, Editura Politică, Bucureşti, 1982.
Fichte, Johann Gottlieb, *Cuvîntări către naţiunea germană*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1928; texte în *Antologie filozofică*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1942, pp. 474, 480 (*Increderea în progresul uman; Asupra menirii omului în sine*).
Fielding, Henry, *Tom Jones*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1956, pp. 9, 46, 50, 63, 75, 79, 95, 104, 117, 130, 138, 145, 155, 162.
Firdousi, *Cronica Şahilor*, E.L.U., Bucureşti, 1969.
Fischer, Ernest, *Arta şi societatea*, în „Secolul 20", nr. 2/1976; *Necesitatea artei*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968, pp. 14, 17, 21, 23, 57, 238.
Fitzgerald Scott, *Marele Gatsby*, E.L.U., Bucureşti, 1967, pp. 70, 100, 102, 105.
Flaubert, Gustave, *Doamna Bovary*, E.L.U., Bucureşti, 1965, pp. 80, 243; *Studii de teoria artei*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, p. 240; *Salambo*, E.L.U. Bucureşti, 1967; *Educaţia sentimentală*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1958; *Trei povestiri*, Editura Univers, Bucureşti, 1973; *Ispitirea sfîntului Anton*, Editura Minerva, Bucureşti, 1977.
Florian, Jean Pierre Claris, *Fabule*, Editura Univers, Bucureşti, 1972, pp. 8, 10, 69, 86, 88, 106, 134, 204.
Florian, Mircea, *Scrieri alese*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1968, pp. 73, 151, 154, 155, 159, 163, 174; *Reconstrucţia filozofică*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1941, pp. 4, 5, 79, 228, 282, 383, 386.
Fodor, Octavian, *In căutarea unor permanenţe*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, vol. I., 1973; vol. II., 1977; p. vol. I. 8, 36—38, 70, 72, 83, 84, 88, 90, 105, 112, 117—119; vol. II. 67, 93, 99—101, 107, 110, 111, 120—120, 126, 148, 152.
Fogazzaro, Antonio, *Daniele Cortis*, Editura Univers, Bucureşti, 1979, pp. 106, 150, 175.
Fontane, Theodor, *Drumuri greşite, drumuri încîlcite*, E.L.U., Bucureşti, 1965, pp. 5, 61, 64, 71, 96, 114, 116, 150, 171, 174, 175, 179.
Forster, Edward Morgan, *Aspecte ale romanului*, E.L.U., Bucureşti, 1968, p. 68.
Foscolo, Ugo, *Ultimele scrisori ale lui Iacopo Ortis*, E.L.U., Bucureşti, 1966, pp. 5, 38, 41, 53, 58, 69.
Fouillée, Alfred, texte în vol. *Antologie filozofică*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943, pp. 620, 621.
France, Anatole, *Grădina lui Epicur*, Intreprinderea de editură S.A.R., Bucureşti, 1946, pp. 21—24, 29, 34, 37—41, 45, 52, 55—57, 63, 64, 67—72, 78, 84, 113, 114; *Taïs*, E.L.U., Bucureşti, 1966, pp. 36—38, 42, 47, 48, 104, 115, 132, 144, 189, 231; *Crinul roşu*, E.L.U., Bucureşti, 1967; pp. 21, 51, 62, 64, 131, 139, 153, 156, 160, 179; *Ospătăria la regina Pédauque*, E.L.U., Bucureşti 1968, pp. 7, 15, 27, 89, 106, 115, 140, 149, 178, 189, 212, 241; *Micul Pierre*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1969, pp. 11, 38, 48, 53, 103; *Viaţa literară*, Editura Univers, Bucureşti, 1976, pp. 57, 66, 67, 71, 72, 106, 187, 188, 191, 197, 199, 200, 211, 264—268, 271, 275, [illegible], 281, 287; *Zeilor li-e sete*, pp. 75, 158, 180, 223.
Franklin, Benjamin, *Autobiografie*, Editura Univers, Bucureşti, 1976, pp. 28, 42.
Frenkian, Aram, *Inţelesul suferinţei umane la Eschil, Sofocle şi Euripide*, E.L.U., Bucureşti, 1969, pp. 113, 126, 151, 174, [illegible], 257, 258.
Freud, Sigismund, *Scrieri despre literatură şi artă*, Editura Univers, Bucureşti, 1980, p. 10, 36; *Introducere în psihanaliză*, E.D.P., Bucureşti, 1980, p. 154.
Frimu, Ion, C., *O lecţie de propagandă*, Editura P.S.D., Bucureşti, 1945; în *I. C. Frimu*, Editura Politică, Bucureşti, 1966.
Frisch, Ragnar, texte în vol. *Laureaţi ai Premiului Nobel*..., Editura Politică, Bucureşti, 1982.
Fromentin, Eugène, *Dominique*, Editura pentru Literatură, B.P.T., Bucureşti, 1968, pp. 3—5, 16, 17, 35, 52, 53, 89, 90, 92, 108—110, 124, 126, 134, 159, 160, 168, 173, 179; *Maeştrii de odinioară*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1973, pp. 24, 28; citat de M. Ralea în vol. *Portrete, cărţi, idei*, E.L.U., Bucureşti, 1966, p. 177.
Frost, Robert, *Versuri*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1969, — 23, 139.
Fulga, Laurenţiu, *Salvaţi sufletele noastre*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1980, pp. 27, 62, 153, 186, 187, 199, 215, 237, 260, 308, 341; texte în vol. *Mărturii — articole, eseuri literare şi politice*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1979.
Fundoianu, Benjamin, *Poezii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980; *Imagini şi cărţi*, Editura Albatros, Bucureşti, 1980, pp. 54, 55, 60, 62, 64, 85, 85, 119, 155, 161, 673, 674.
Furtună, Horia, *Balada lunii*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967, pp. VI—VIII, XV, 212—216, 292—294, 302, 303.
Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, 1929.

G

Gafiţa, Mihai, *Flautul lui Marsias*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1977, pp. 20, 27, 28—30, 38, 57, 117, 117, 117, 123, 194—196, 220, 236, 248; *Studii de istorie literară*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1979, pp. 29, 123, 136, 137, 231.
Galaction, Gala, *Chipuri şi popasuri*, Editura pentru Literatură, B.P.T., Bucureşti, 1969, pp. 303, 329—331, 356; *Jurnal*, I, Editura Minerva, Bucureşti, 1973, pp. 48, 47; *Opere alese. Articole*, II, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1961, pp. 75, 203, 221.
Galiano, Antonio Maria Alcalá, *Prologul la poemul lui Ang Saavedra, Duque de Rivas, Maurul bastard*, în vol. antologia *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, pp. 36, 45.
Galilei, Galileo, *Dialog între cele două sisteme principale ale lumii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1962, p. 23.

Galsworthy, John, *Forsyte saga*, vol. I, II, III, Editura pentru literatură, București, 1961; *Comedia modernă*, vol. I, II, E.L.U., București, 1961; *ibidem*, vol. III., E.L.U., București, 1963; *Sfîrșit de capitol*, vol. I. II., Editura Eminescu, București, 1972.
Ganivet, Angel, *Psihologia istoriei spaniole; Spiritul artistic*, în vol. antologic *Eseiști spanioli*, Editura Univers, București, 1982, pp. 119—121, 126—127.
Garcia-Lorca, Federico, *Patru piese de teatru*, E.S.P.L.A., București, 1958.
Garibaldi, Giuseppe, în *Memoriile lui Garibaldi*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1970, pp. 31, 35, 38, 53, 78, 107, 110, 131.
Garrett, João Almeida, *Prefață la prima ediție a epopeei „Camoes"; Introducere la „Romanciera"*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 544, 545.
Gautier, Theophile, *Avatar*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1973, p. 35; *Domnișoara de Maupin*, Editura Univers, București, 1978, pp. 32, 62, 79, 86, 112, 113, 119; în vol. *Ingres — Scrisori, maxime, mărturii*, Editura Meridiane, București, 1983, p. 32.
Găvănescul, Ion, *Etica*, Editura Librăriei „Universala", Alcalay, București, 1928.
Gellius, Aulus, *Nopțile atice*, Editura Academiei, București, 1960, pp. 90, 210, 218, 304, 305, 324.
Gherea, Ion D., *Eseuri*, Editura Minerva, București, 1971, pp. 16, 18, 20, 42, 45, 49, 51, 54, 64, 73, 74, 78, 79, 114, 132, 144, 152, 189, 190, 223, 256, 257, *Despre cîteva absurdități folositoare*, Editura Cartea Românească, București, 1971; *Eul și lumea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, pp. 5, 11, 264.
Ghica, Ion, *Muncă și industrie — Schițe politice*, în vol. antologie *Axiologie românească*, Editura Eminescu, București, 1982, pp. 59, 61, 71.
Gibbon, Edward, *Istoria declinului și prăbușirii imperiului roman*, 3 vol., Editura Minerva, B.P.T., București, 1976, p. vol. I. VI, IX, 8, 9, 61, 65, 69, 84, 110, 163, 224, 227; vol. II. 72, 76, 80, 90, 99, 112.
Gide, André, *Falsificatorii de monede*, Editura Socec și Co., București, 1946, pp. 66, 106, 175, 186, 191, 195—197, 236, 237, 312, 355; *Roadele pămîntului*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. 8—13, 21, 31, 36, 155, 156, 175—177, 183, 185, 189, 190, 200, 201, 206, 209, 221, 222, 224, 227, 228, 232, 233, 243, 247, 249, 254, 255; *Școala femeilor — Robert*, E.L.U., București, 1968, pp. 11, 16, 17, 21, 27, 31, 35, 45, 60, 158, 159; *Jurnal*, Editura Univers, București, 1970, pp. 5, 8, 11, 13, 16, 18, 26, 30, 33—38, 64, 70, 80, 83, 88, 92, 93, 104—107, 116—118, 120, 133, 142, 158—161, 227, 228, 238, 245, 248, 249, 267, 268, 309, 302, 309, 311, 315, 323, 329, 334, 338, 350, 354—357, 364—368, 371, 374, 380, 382—385, 387, 393, 395, 407—411, 423—428, 433, 434, 450, 472, 484, 498, 500, 516, 545—549, 562—566, 577, 584, 597, 628, 640, 656, 663, 669, 671, 673; *Teze — File de toamnă*, Editura Univers, București, 1971, pp. 8, 10, 11, 17—22, 25, 38, 44, 46, 48.
Gilson, Etienne, citat de Alex. Boboc în vol. *Filosofia contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 116.
Giraudoux, Jean, *Război cu Troia nu se face*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, pp. 26, 31, 43, 78, 133, 164, 172,

261, 304; *Juliette în țara bărbaților*, Editura Tineretului, București, 1969, pp. 41, 49.
Giurescu, Constantin C., *Românii în mileniul migrațiilor*, discurs, în vol. *Discursuri de recepție la Academia Română*, Editura Albatros, București, 1980, p. 343; citat de C. Popișteanu în vol. *Istoria clipei*, Editura Albatros, București, 1984, pp. 89, 93, 94, 96.
Gîrleanu, Emil, *Nuvele — Schițe — Însemnări*, Editura Minerva, 1979, București, p. vol. I. VI, VIII, XIII; p. vol. II, 172, 207, 208, 210, 211, 237, 264.
Goethe, Johann Wolfgang, *Poezie și adevăr*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1955, pp. 72—77, 88, 120, 145, 199, 200, 203; *Faust*, E.S.P.L.A., București, 1955; pp. 38, 44, 56, 94, 95, 100, 101, 109, 258, 270, 271, 275, 355, 369, 384, 439, 496; *Reflecții și maxime*, Editura Univers, București, 1972, pp. 16, 20, 21, 25, 38, 40, 42, 52, 54, 61, 63, 65, 68, 77, 79, 82, 92, 105—109, 111, 131, 139, 152; *Gîndirea lui Goethe în texte alese*, vol. I, II, Editura Minerva, B.P.T., București, 1973, p. vol. I, VII, X, 1, 148, 149, 151, 185, 204, 214, 216; p. vol. II, 7, 8, 10, 12, 19, 28, 31, 34, 54, 90, 100—105, 158, 188, 192, 195, 197, 199, 202, 209, 211, 212, 218—223, 227, 228, 231, 232, 236—239, 355—358, 360, 365—367, 370—373; *Suferințele tînărului Werther*, E.S.P.L.A., B.P.T., București, 1960, pp. 48, 49, 58, 78.
Goga, Octavian, *Pagini noi*, Editura Tineretului, 1967, pp. 59, 62, 64, 65, 67, 70, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 81, 83; *Pagini publicistice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, pp. 92, 125, 126, 211, 212, 235, 236, 116, 117; *Inedite*, publicate postum, în 1966, în rev. „Tribuna".
Goldiș, Vasile, *Istoria universală pentru școlile secundare*, vol. III., Brașov, 1897, p. 132 și prefața; *Scrieri social-politice*, Editura Facla, Timișoara, 1976, pp. 279, 280; *Discursuri*, București, 1928, pp. 66, 130, 136; articole în „România" din 8 și 25 dec. 1918; articol în „Buletinul Ardealului" din 9. XI. 1918; citat în *Oratori și elocință românească*, Ed. Dacia, 1985, pp. 108—112.
Gogol, Nicolai Vasilievici, *Nevski Prospekt*, în vol. 3, *Opere*, Editura Cartea Rusă, București, 1956, p. 26; *Suflete moarte*, în vol. 5 *Opere*, *ibidem*, 1958.
Goldmann, Lucien, *Sociologia literaturii*, Editura Politică, București, 1972, pp. 28, 75, 76, 80, 111, 112, 117, 118, 122—125, 128, 139, 140, 162, 165, 286, 294, 295.
Goldsmith, Oliver, *Vicarul din Wakefield*, E.L.U., București, 1967.
Golescu, Iordache, *Povățuiri pentru buna-cuviință*, Editura Eminescu, București, 1975, pp. 28, 30, 32, 33, 39, 40, 44, 45, 50, 51, 60, 113, 115, 118—120, 125, 128, 146.
Goncearov, Ivan Alexandrovici, *Oblomov*, Editura Univers, București, 1973.
Goncourt, Edmond și Jules, *Pagini de jurnal*, vol. I, II, Editura Univers; București, 1973, p. vol. I, 26, 74, 75, 84, 89, 108, 114, 124, 156, 162, 183, 192, 196, 230, 231, 263, 268, 271, 278, 281, 286, 295, 310, 311, 315, 317, 325, 335, 343, 409, 451, 456; p. vol. II 13, 14, 41, 65, 67, 71, 73, 76, 89, 96.
Gorki Maxim, *Opere*, vol. V. E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 419—426, *ibidem*, vol. 14. E.S.P.L.A., București, 1960, pp. 257—270; *Mama*, Editura Cartea Rusă, București, 1956, p. 116.

Gourmont, Remy de, *Eseuri*, Editura Univers, 1975, pp. 6, 65, 74, 75, 113, 114, 117, 118, 201—203, 205, 225, 243, 247, 250, 252, 256, 257, 268, 282, 285, 298, 310, 311, 314—318, 324, 327, 328, 334—336, 339, 343—347, 358, 359, 378, 379, 385, 386.
Gracian Y Morales, Baltasar, *Aforisme*, Editura Bucovina, Bucureşti, 1945, pp. 13—18, 20, 23, 25, 27, 31, 36, 40, 51, 56, 66, 68, 70, 78, 86—93, 97—100, 114, 117, 119, 125, 129, 152, 164; *Oracolul manual — Criticonul*, Editura Minerva, B.P.T., Bucureşti, 1975, p. vol. I, X, 7—20, 23, 25—27, 31, 35, 38, 41, 44, 46, 48, 51; 52.
Gramsci, Antonio, *Opere alese*, Editura Politică, Bucureşti, 1969, pp. 21, 23, 41, 43, 48, 64, 245, 264—266; *Intelectualii, literatură şi viaţă naţională*, Editura Univers, Bucureşti, 1983, pp. 439—443, 456—458, 474, 476, 477, 480.
Granit, Ragnar A., texte în vol. *Laureaţi ai Premiului Nobel . . .*, Editura Politică, Bucureşti, 1982.
Green, Jullen, *Jurnal*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, pp. 7, 13—15, 17, 24, 27, 30, 36, 39, 83, 89, 93, 100—103, 125—128, 135, 137, 138, 139, 141, 143, 144, 146, 148, 149, 155, 162, 166, 167, 200, 206, 230, 232, 277, 330, 341.
Grenier, Jean, *Eseuri asupra picturii contemporane*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1971, pp. 19, 29, 30, 37, 202, 204, 221, 222, 231, 233, 243, 248, 258, 280; *Arta şi problemele ei*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1974, pp. 183, 184, 189, 190, 195, 196, 205, 206, 264, 266, 268, 298.
Grillparzer, Franz, *Întîmplări din viaţa mea*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pp. 9, 11, 13, 400.
Grimm, Wilhelm, citat de G. V. Plehanov în vol. *Studii de teoria artei*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, p. 84.
Grotius, Hugo, *Despre dreptul războiului şi al păcii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, pp. 78, 89—91, 94, 96, 122, 124, 362, 482, 558, 566—568, 636, 665.
Guicciardini, Francesco, *Cronici, maxime, amintiri*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pp. 171—174, 177, 179—183, 192, 193, 195, 199—201, 203, 205.
Guizot, François Pierre Guillaume, *Istoria civilizaţiei în Franţa*, Librăria Şcoalelor Publice, Bucureşti, 1856.
Gundolf, Friedrich, *Goethe*, vol. I, II, III., Editura Minerva, B.P.T., Bucureşti; 1971, p. vol. I, 2—6, 10, 12, 20, 21, 67—69, 71, 75, 89, 95, 98, 99, 104, 110, 230, 238, 239, 248, 252, 253.
Gusti, Dimitrie, *Pagini alese*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965, pp. 63, 64, 68, 70—73, 79, 86, 87, 105—110, 117; *Introducere la cursul de istoria filozofiei greceşti; Logile unităţilor sociale* — în vol. I. *Opere*, pp. 22, 360; *Spre o etică vie a naţiunii noastre, Elemente de sociologie; Realitate, ştiinţă şi reformă socială, Consideraţiuni asupra unui sistem de sociologie, etică şi politică* — în vol. II. *Opere*, pp. 17, 18, 81, 240, 327, 333, 349, 351; *Etica în Opere*, —vol. II. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1969, pp. 9, 51—53, 55, 56, 62, 65, 82, 114, 135, 146, 185, 190, 208, 222, 229, 232—237, 239, 249, 283, 287, 293—298, 300—302, 306—314, 316, 317, 340, 320—323, 330—335 429 432; *Opere*, vol. III., Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1970, pp. 16—18, 20, 181, 184, 194, 198; *Fragmente autobiografice* — în vol. V. *Opere*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1971, pp. 57, 68; *Politica şi etica* — în vol. antologic *Axiologie românească*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1982, p. 491.
Guyau, Marie-Jean, texte în vol. *Antologie filosofică*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1943, pp. 629, 630; citat de V. Săhleanu în vol. *Arta rece şi ştiinţa fierbinte*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1972, pp. 165—167.

H

Hafez, *Catrene persane*, Editura Albatros, Bucureşti, 1974, pp. 82, 92, 93; *Omar Khayyam — Sadi — Hafez*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, pp. 150, 152.
Hamsum, Knut, *Pan, Victoria*, E.L.U., colecţia Meridiane, Bucureşti, 1967, pp. 10, 79, 203.
Handall, J. H. jr., citat de A. Schaff în vol. *Istorie şi adevăr*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, pp. 146, 219, 220.
Hardy, Thomas, *Tess d'Uberville*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1969, pp. 5, 11, 26, 40, 127, 134, 136, 201, 247, 248, 257, 316, 317, 447.
Haret, Spiru, *Mecanica socială*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969, pp. 142, 145, 150, 262, 310, 372, 373.
Haris, Petros, *Spiritul şi epoca*, Editura Univers, Bucureşti, 1979, pp. 27, 31, 35—37, 42—44.
Hartmann, Nicolai, *Estetica*, Editura Univers, Bucureşti, 1974, pp. I, II, V, IX, 8, 14, 15, 23, 25, 44, 45, 72, 114—117, 128, 150, 157, 159, 166, 167, 170, 182, 287.
Hasdeu, Bogdan Petriceicu, *Scrieri alese*, E.P.L., Bucureşti, 1968, pp. 87, 89, 262, 310, 313, 372, 373.
Haţieganu, Iuliu, articole în rev. „Naţiunea română" din Cluj, 4 dec. 1935, p. 2; „Ţara" din Sibiu, 21 nov. 1943, p. 1; „Tribuna", din Cluj, 8.V.1939, p. 10; 19.V.1937, p. 8; „Transilvania" din Sibiu, ian.—febr. 1935, pp. 13, 14; „Viaţa Universitară", din Sibiu, 21 dec. 1941; „Clujul medical" nr. 1/1938; „Jurnalul" din Bucureşti, 20.X.1939, p. 3; în „Almanahul Universităţii din Cluj 1941—1942", pp. 101, 113, 294.
Hauptmann, Gerhart, *Teatru*, E.L.U., Bucureşti, 1968, pp. vol. I, 43, 58, 70, 71, 164, 217; Vol. II, 125—132. 217, 257, 270, 280, 307, 393.
Hawthorne, Nathaniel, *Litera stacojie*, E.L.U., Bucureşti, 1967, pp. 40, 56, 58, 120, 162, 209.
Hazlitt, William, texte antologice în *Eseul englez*, Editura Minerva, B.P.T., vol. II, Bucureşti, 1975, pp. 131, 134, 136, 141, 146—148, 154, 163, 167—170, 172, 175.
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Fenomenologia spiritului*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1965, p. 348; *Prelegeri de estetică*, 1, 1969, pp. 13, 67; *Prelegeri de filozofie a istoriei*, 1968, pp. 30—32, 64, 79, 82, 90, 91; *Despre artă şi poezie*, Editura Minerva, B.P.T. Bucureşti, 1979, pp. 6, 7; texte în vol. *Antologie filozofică*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943, p. 512.
Heidegger, Martin, citat de Alex. Boboc în vol. *Filozofia contemporană*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982, pp. 178—182.
Heine, Heinrich, *Opere alese*, vol. III, Editura Univers, Bucureşti, 1973, pp. 79, 125, 126, 153, 157, 190, 191, 224, 235, 246, 272, 287, 288, 294—297, 313, 321, 325, 326; *Proză*, E.S.P.L.A., Bucu-

rești, 1966, pp. 132, 140—142, 146, 156, 258, 319—321, 369, 392, 393, 419, 477, 498, 563, 587, 636, 639.
Heliade Rădulescu, Ion, *Suvenire și impresii ale unui proscris*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972; pp. 37, 38, 46, 48, 61; *Echilibru între antiteze*, II, Editura Minerva.
Helvetius, Claude Adrien, *Despre spirit*, Editura Științifică, București, 1959, pp. LXXI, 11—14, 17—20, 24, 25, 35. 36, 43, 47, 50, 53—55, 60, 63, 66, 69, 71, 76, 87, 92—96, 112, 113, 128, 132, 154, 155, 162, 164, 169, 170, 173, 181, 197, 199, 236, 237, 241, 242, 266, 270—274, 277—282, 286—289, 293, 294, 303, 317, 369, 382, 416—418, 443—446, 489—492; *Scrieri ateiste*, Editura Științifică, București, 1966, pp. 227, 228, 231, 239—243, 248.
Hemingway, Ernest, *Fiesta*, E.L.U., colecția Meridiane, București, 1968, pp. 21, 281; *Pentru cine bat clopotele*, E.L.U., București, 1968, pp. 40, 76, 109.
Hennequin, Emile, *Critica științifică*, Editura Univers, București, 1981, p. 34.
Heraclit din Efes, texte în vol. *Aristotel*, de D. Isac, Editura Tineretului, București, 1959, p. 53; în vol. *Antologia filozofică*, Editura Casa Școalelor, București, 1943, p. 8; în „Colecția de texte filozofice", Editura de Stat, București, 1950, p. 57.
Herculiano, Alexandre, *Istoria Portugaliei — înștiințare*, în vol. antologic *Arte poetice, Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 558.
Herder, Johann Gottfried, *Scrieri*, Editura Univers, București, 1973, pp. 133—135, 141, 180, 181, 188, 192, 186, 204, 236.
Heriat, Philippe, *Familia Boussardel*, Editura Univers, București, 1975, pp. 106, 120, 129, 251, 258, 263, 267, 272.
Herodian, *Istoria imperiului roman după moartea lui Marc-Aureliu*, Editura Academiei, București, 1960.
Herodot, *Istorii*, vol. I, Editura Științifică, București, 1961, p. 29.
Herriot, Edouard, *Pagini de jurnal*, Editura Politică, București, 1958, pp. 38, 45, 53, 54, 57—59.
Herseni, Traian, *Sociologie și etică*, Editura Științifică, București, 1968, pp. 19—22, 27, 29, 39, 40, coperta, *Sociologia limbii*, Editura Științifică, București, 1975, pp. 113, 114.
Herzen, Alexandr Ivanovici, *Amintiri și cugetări*, III, Cartea Rusă, București, 1958, pp. 74, 110, 115, 129, 135, 150—154, 219, 221, 225, 243, 247, 251, 264, 269, 274, 277—279, 283, 304, 315, 319, 346, 370, 425, 438, 439.
Hesiod, *Munci și zile*, Editura Științifică, București, 1957, p. 56.
Hesse, Hermann, *Nuvele*, vol. I, II, E.L.U., colecția Meridiane, București, 1967, p. vol. I. 49, 57, 88, 162; Vol. II. 29, 62, 64; *Jocul cu mărgele de sticlă*, E.L.U., București, 1969, p. XIII, 7—9, 29, 31, 39, 41, 75, 159, 160, 166, 182, 214, 321, 335, 350, 379, 381, 383—386.
Heyse, Paul, *Andrea Delfin*, E.L.U., Colecția Meridiane, București, 1969, pp. 56, 80, 106, 134, 191, 192, 201, 268.
Hilbert, David, citat de S. Titel în vol. *În căutarea lui Cehov*, Editura Cartea Românească, București, 1984, p. 118.
Hildebrand, *Camera obscură*, E.L.U., București, 1968, pp. 27, 28, 57, 134, 137, 247, 279, 317, 246.
Hiperide, în *Pagini alese din oratori greci*, vol. II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, p. 312.

Hobbes, Thomas, în *Bacon Fr., Morus, Hobbes, Locke. Fragmente alese*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică și Didactică, București, 1951.
Hoffmann, Ernest Theodor, *Elixirele diavolului*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 199, 230, 234, 279; *Știri despre ultimele întîmplări ale cîinelui Borganza — despre artă și teatru*, în vol. antologic *Arte poetice, Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 104, 111.
Holbach, Paul Henri D', *Sistemul naturii*, Editura Științifică, București, 1957, pp. 51, 96, 142, 147, 271; în *Scrieri ateiste*, Editura Științifică, București, 1966, pp. 99—102, 104, 111, 117, 119, 121, 123, 125, 130.
Holban, Anton, texte în vol. *Anton Holban — complexul lucidității*, Editura Albatros, București, 1972, pp. 8, 17—21, 24, 52, 53, 138.
Homer, *Iliada*, E.S.P.L.A., București, 1959; *Odiseea*, E.S.P.L.A., București, 1959; *Imnuri — Războiul șoarecilor cu broaștele*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1971.
Hook, S., citat de A. Schaff în vol. *Istorie și adevăr*, Editura Politică, București, 1982, p. 318.
Horatius, Quintus Flaccus, în *Satirici și epigramiști latini*, E.L.U., București, 1957, pp. 7, 71, 75, 84; *Ode — epode — satire — epistole*, Editura Tineretului, București, 1961.
Hölderlin, Johann Christian Friedrich, *Poezii*, Editura Albatros, București, 1971, pp. 8, 26, 27, 30, 34—36, 49—51, 94, 96, 107; *Hyperion — Moartea lui Empedocle*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1977, pp. 178, 190, 204, 205, 241, 244, 247; *Imnuri și ode*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1977, p. 47.
Hugo, Victor, *Mizerabilii*, vol. I, II, III, E.L.U., București, 1960, pp. vol. I, 5, 20, 48, 56, 66, 68, 100, 109, 110, 184, 189—192, 201, 204, 211, 212, 218, 264, 271, 278, 345, 370, 412, 453; vol. II. 46, 49—52, 54, 88, 93, 109, 132, 141, 142, 156, 157, 159, 183, 203, 211, 227, 228, 238, 234—237, 313, 511; vol. III, 25, 27, 29, 88, 91, 93, 175, 180, 202, 205, 216, 221, 251, 296, 298, 309, 311, 462; *Notre Dame de Paris*, Editura Tineretului, București, 1966, pp. 10, 138, 150, 173, 177, 243, 314, 355, 365, 446; *Oamenii mării*, Editura Tineretului, București, 1968, pp. 24, 25, 48, 50, 110, 117, 181, 212, 218, 220, 233, 241, 316, 323, 327; *Anul 93*, Editura Univers, București, 1972, pp. 72, 167, 168, 192, 207, 210, 367, 383. *Prefață la „Ode și balade"*, 1826; *Prefață la „Cromwell"*, *Prefață la „Hernani"*, 1831; *Prefață la „Contemplațiile"*, 1856; *Prefață la „Legenda secolelor"*, 1859; *William Shakespeare*, 1864 — în vol. antologic *Arte poetice, Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 286, 287, 290, 298, 301—306, 310—316, 319—323.
Huizinga, Johan, *Amurgul Evului mediu*, Editura Univers, București, 1970, pp. 3, 39, 40, 46, 56, 57, 88, 223; *Homo ludens*, E.U., Buc., 1977, pp. 92, 118, 176, 197, 198, 211, 216, 217.
Humboldt, Alexander von, *Priveliști din Cordilieri*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1970, pp. VI, IX, 4, 5, 8, 12.
Hume, David, *Cercetare asupra intelectului omenesc*, Tiparul Universitar, București, 1938.
Hunt, James Henry Leigh, texte antologice în *Eseul englez*, vol. II, Editura Minerva, B.P.T., București, 1975.
Huxley, Aldous, *Contrapunct*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, pp. vol. I, 17, 23, 28, 148, 204, 309,

psihologie — omul secolului XX, în „Gazeta literară", nr. 40/1966.
Joliot-Curie, Frédéric, *Culegere de cuvîntări, declarații și mesaje*, Editura Politică, București, 1956; *Opere alese*, Editura Academiei R.P.R., București, 1960; *Știința și viitorul omenirii*, Editura Științifică, București, 1963.
Jonson, Ben, *Volpone*, E.S.P.L.A., B.P.T., București, 1955, pp. 25, 73, 135, 172, 173, 258; citat de A. Marino în *Modern, modernism, modernitate*, Ed. Univers, București, 1969, p. 16.
Jouvenel, Bertrand de, *Progresul în om*, Editura Politică, București, 1983, pp. 296, 297, 301, 307, 311, 326, 333, 344, 347, 359.
Joyce James, *Portretul artistului în tinerețe*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 16, 288, 308, 317, 321, 377; *Ulise*, 1, Editura Univers, București, 1984, pp. 32, 35, 118, 201.
Jukovski, Vasili Andreevici, *Scrisoare către Filalet*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 82, 683.
Junger, Ernst, citat de D. Hăulică în vol. *Geografii spirituale*, Editura Univers, București, 1973, p. 198.

K

Kafka, Franz, *Castelul*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, p. XXXI; în *Franz Kafka — convorbiri*, E.L.U., București, 1968, pp. 15, 21, 22.
Kalidasa, *Saconsala*, Editura Tineretului, București, 1969, pp. 43, 51, 100, 112—114, 121, 151, 154, 175, 180, 209, 214.
Kalinin, Mihail Ivanovici, *Despre educația comunistă*, Editura Tineretului, București, 1950, p. 197.
Kant, Immanuel, *Critica rațiunii pure*, Editura Științifică, București, 1969, pp. XVII, XXXI, XXXIV, XXXV, L, 17, 22, 24, 61, 499, 565—570, 573, 601—606.
Kazantzakis, Nikos, *Christos răstignit a doua oară*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. vol. I, X, XI, XII, 116; vol. II, 29, 195, 189, 203, 221, 231.
Keats, John, *Scrisori*, Editura Univers, București, 1974, pp. 34, 36, 56—58, 64, 77, 88, 92.
Keller, Gottfried, *Stegulețul celor șapte drepți*, E.S.P.L.A., București, 1953; *Heinrich cel verde*, vol. I, II, III, Editura Minerva, B.P.T., București, 1970.
Kierkegaard, Soren, citat de N. Manolescu în vol. *Teme 4*, Editura Cartea Românească, București, 1963, p. 170; *Conceptul de angoasă*, 1935.
Kirițescu, Constantin, *O viață, o lume, o epocă*, Editura Sport-Turism, București, 1979, pp. 11, 239, 243, 258.
Klee, Paul, citat de A. Pleșu în vol. *Călătorie în lumea formelor*, Editura Meridiane, București, 1974, pp. 109, 114, 164; citat de S. Damian în vol. *Duelul invizibil*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pp. 39, 42.
Klopstock, Friedrich Gottlieb, citat de G. Lukács în *Estetica*, vol. I, Editura Meridiane, București, 1972, p. 532.
Knigt, Eric, *Mai presus de orice*, Editura Forum, București, 1945, pp. 26, 38, 68, 78, 87, 127, 132, 289, 315, 343, 385, 406, 442.
Knittel, John, *El hakim*, Editura Socec și Co., București, pp. 28, 35, 49, 98, 189, 203, 208, 240.

Kogălniceanu, Mihail, *Tainele inimii*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1973, pp. 124, 125, 128, 193, 194, 196, 197, 200, 207, coperta; *Cuvînt introductiv la Cursul de istorie națională, rostit în 24 sept. 1843 la Academia Mihăileană*, în *Oratori și elocință românească*, Editura Dacia, 1985, pp. 74, 77.
Krieger, Murray, *Teoria criticii — Tradiție și sistem*, Editura Univers, București, 1982, pp. 37, 109, 110, 171, 174, 175, 230, 268, 271.
Krîlov, Ivan Andreievici, *Despre munca literară*, Editura Cartea Rusă, București, 1958; *Fabule*, Editura Tineretului, București, 1961.
Kropotkin, Piotr Alexeevici, *Însemnările unui răzvrătit*, Editura Politică, București, 1969, pp. 6, 17, 29, 67, 144.

L

Laberius, Decimus Iunius, (citat în) *Saturnalia*, de Macrobius, Editura Academiei R.S.R., București, 1961, p. 41.
Labiche, Eugene-Marie, *Pălăria florentină*, Editura librăriei Socec, 1941.
Labiș, Nicolae, *Sînt spiritul adîncurilor*, Editura Albatros, București, 1971; *Lupta cu inerția*, Editura Tineretului, București, 1958; „Scrisoare" publicată în „Jurnal literar" din Onești.
La Bruyère, Jean de, *Caractere*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, pp. vol. I, 10—12, 15, 151, 158, 159, 211, 220—222, 257, 398, 413; vol. II, 53—57, 59, 60, 63—65, 70, 72, 73, 75, 78, 89, 90, 95, 101, 107, 108, 109, 110, 116, 140, 158—160, 164, 192.
Laclos, Pierre Choderlos, *Legături primejdioase*, E.L.U., București, 1966, pp. 88, 89, 126.
Ladea, Romulus, în *Romul Ladea*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1970.
La Fayette, Marie Madelaine de, *Prințesa de Cleves*, E.L.U., București, 1967, pp. 86—87, 124, 188, 203.
La Fayette, Marie Joseph, citat de R. Rolland, în vol. *Teatrul Revoluției*, E.L.U., București, 1966, p. 15.
La Fontaine, Jean de, *Fabule*, E.S.P.L.A., București, 1958, pp. 52, 64, 85, 93, 95, 113, 120, 127, 138, 154, 176, 188.
Lagerlöf, Selma, *Povestea lui Gösta Berling*, E.L.U., București, 1958.
Lamartine, Alphonse de, *Cicerone*, Editura Cugetarea, București, 1941; *Raphael-Graziela*, Editura Eminescu, București, 1976, pp. 7, 8, 15, 19, 35, 37, 54, 57, 62, 70, 79, 80, 113, 115, 124; *Prima prefață a „Meditațiilor", 1849*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 275, 279.
Lamb, Charles, *Eseurile lui Elia*, Editura Univers, București, 1973, pp. 17, 29, 35, 36, 84, 101, 112, 121.
La Mettrie, Julien Offray de, *Omul mașină și alte opere filozofice*, Editura Științifică, București, 1961, pp. 5, 31, 39, 43, 69, 246—250, 252, 254, 256—258, 268.
Langevin, Paul, *Gîndire și acțiune*, Editura Științifică, București, 1961.
Lanson, Gustave, *Încercări de metodă critică și istorică literară*, Editura Univers, București, 1974, pp. 9, 11, 37, 41, 69, 87, 118, 123—125, 136, 143—145, 147, 153, 166, 167, 174—177, 264.
Larbaud, Valery, *Fermina Márquez — Din viața copiilor*, E.L.U., București, 1969, pp. 41, 71.

La Rochefoucauld, François de, *Maxime și reflecții*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1972, pp. 5, 7, 8, 10, 12—15, 17, 20—24, 27, 29, 34—37, 41—53, 60, 64—68, 71, 77, 81—90, 92, 96, 97, 98, 101—106, 110—113, 115, 120—124, 130, 137, 139, 141, 147—149, 155, 157, 174—177.

Larra, Mariano Jose de, *Literatura — rapidă privire asupra istoriei și caracterului literaturii noastre*, în vol. antologie *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 479, 484—487.

Las Cases, Emmanuel, *Memorialul din Sfînta Elena*, Editura Univers, B.P.T., vol. I, II, III, București, 1971, pp. vol. I, 12, 26, 27, 40, 92, 102, 107, 109, 121, 135, 157, 163, 207, 229, VI—VIII; pp. vol. II, 71, 72, 119, 120, 204, 211, 241, 254, 271; pp. vol. III, 41, 51, 109, 113, 183, 195, 208, 209, 214, 226, 244.

Lautréamont, *Cîntecele lui Maldoror*, Editura Univers, București, 1976, pp. 26, 32, 36, 44, 184, 188, 189, 193, 194, 197, 198, 200, 206, 207.

Lawrence, David Herbert, *Parfum de crizanteme*, E.L.U., București, 1967; *Fii și îndrăgostiți*, Editura Univers, București, 1971.

Lazarov, Victor, *Istoria picturii bizantine*, Editura Meridiane, București, 1980.

Leibniz, Gottfried Wilhelm, *Opere filozofice*, vol. I, Editura Științifică, București, 1972.

Lemaître, Jules, *Studii și portrete literare*, Biblioteca de popularizare pentru literatură, știință și artă, Craiova, 1899, pp. 36, 44, 47—49.

Lenau, Nikolaus, *Albigenzii*, E.L.U., București, 1967, pp. 10, 11, 13, 32, 35, 60, 76, 80, 81, 101, 102, 122, 160, 166, 167.

Lenin, Vladimir Ilici, *Opere alese*, în două volume, ed. II-a, E.S.P.L.A., București, 1954, p. vol. I, 62; *Opere*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 3, 8; *Opere*, vol. 20, E.S.P.L.A., București, 1955, p. 177; *ibidem*, vol. II, pp. 55, 60; *„Ce-i de făcut"*, în *Opere*, vol. 6, pp. 23, 24; *ibidem*, vol. 23, pp. 6, 45, 46; *ibidem*, vol. 2, p. 150; *Sarcinile tineretului*, in *Opere*, vol. 31, Editura Politică, București, 1963, p. 269; *Opere*, vol. 38, *ibidem*, 1959, p. 81; *Opere complete*, Editura Politică, București, 1963, vol. IX, ed. II-a, p. 63; *Opere complete*, vol. 6, ed. II-a, p. 33.

Leonardo Da Vinci, *Fragmente alese*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică, colecția Texte filozofice, București, 1952, pp. 27, 30, 31, 37, 38; *Scrieri literare*, Editura Albatros, București, 1976, pp. 102, 103, 105; *Leonardo Da Vinci*, de O. Drimba, Editura Tineretului, București, 1957, pp. 33, 42, 65, 67, 74, 87, 94, 105, 136, 199, 208.

Leonov, Leonid Maksimovici, *Evghenia Ivanovna*, în rev. „Secolul 20" nr. 10/1964, pp. 37, 39, 51, 95, 112.

Leopardi, Giacomo, *Mici opere morale*, E.L.U., București, 1968, pp. 4, 38—41, 46, 65, 68, 69, 83, 118, 124, 126, 135—138, 174, 175; *Scrisori, însemnări, cugetări*, Editura Minerva, București, 1974, pp. 155, 184, 185, 186, 188, 193, 273—276, 288, 287, 293, 296, 317—318, 322, 323, 331—333, 337, 341, 357, 360, 380, 393.

Lermontov, Mihail Jurevici, *Un erou al timpului nostru*, Editura pentru literatură, B.P.T., București, 1961, pp. 72—103, 104, 112—114, 117; *Teatru*, E.L.U., București, 1963, pp. 276, 281, 291, 329, 349, 379, 514.

Le Roy, Edouard, citat de Alex. Boboc în vol. *Filozofia contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 124.

Lessing, Gotthold Ephraim, *Opere*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1958, pp. 68, 154, 161, 170, 309, 323, 330, 337, 338, 400.

Lewis, Sinclair, *Dodsworth*, Editura Univers, București, 1974.

Libby, Willard F., texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

Lichtenberg, Georg Christoph, *Aforisme*, Editura Univers, București, 1970, pp. 13—16, 19—22, 23, 25, 28, 22, 26—38, 42—49, 51, 52, 58, 62—72, 75—79, 81, 86, 98, 99, 106, 107, 118, 122, 123, 127, 132, 135, 144—146, 148, 151, 152, 162, 164, 166—168, 189.

Licurg, în *Pagini alese din oratori greci*, vol. II, Editura pentru Literatură B.P.T., București, 1969, pp. 320, 330.

Littré, Maximilien-Paul-Émile, citat de V. Kernbach în vol. *Biserica în involuție*, Editura Politică, București, 1984, p. 492.

Locke, John, *Texte pedagogice alese*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1952, pp. 7—37; *Cîteva cugetări asupra educației*, *Ibidem*, 1971.

London, Jack, *Martin Eden*, Editura Cartea Românească, București, 1971, p. 403.

Longfellow, Henri Wadsworth, *Cîntarea lui Haiavata*, Editura pentru Literatură, B.P.T., 1967, pp. XII, XIII, XIX.

Loon, Heinrich van, *Istoria omenirii*, Editura Națională, București, 1945; *Istoria artelor*, Ediția II-a.

Lovinescu, Eugen, *Scrieri*, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 92, 93, 97, 476, 482, 485, 491, 494, 499, 506, 507, 512, 514; *Istoria civilizației române moderne*, vol. I, Editura Științifică, București, 1972, pp. 70, 75, 84—86, 365, 371; *Istoria civilizației române moderne*, vol. III, Editura Ancora, 1925, pp. 16, 17, 19; *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, Editura Minerva, București, 1973, p. 390; *Bizu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 45, 170, 171, 192—194, 203—207, 210, 211, 222; *Acord final*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 69, 115, coperta; *Literatura Ardealului*, în „Convorbiri literare", nr. 7 din sept. 1910, *Opere*, vol. I, Editura Minerva, București, 1982, p. 153. Lovinescu, Horia, *Teatru*, vol. I, Editura Eminescu, București, 1972, pp. 27, 245, 251, 250, 271; *Rimbaud*, Editura Univers, București, 1981, p. 7.

Lucian din Samosata, *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1960, pp. 50, 51, 54; *Ibidem*, Editura Univers, București, 1983, pp. 356, 358.

Lucilius, Caius, citat de O. Drimba în vol. I, al *Istoriei literaturii Universale*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 76.

Lucretius, Titus Carus, *Poemul naturii*, Editura Științifică, București, 1965, pp. 79, 141—144, 179, 180, 190, 255, 311; în *Satirici și epigramiști latini*, E.L.U., București, 1969, pp. 29—32; *Epicur-Lucretius*, colecția Texte filozofice, Editura de Stat, București, 1959, pp. 42, 62.

Lukács, Georg, *Estetica*, I, Editura Meridiane, București, 1972, pp. 77, 82, 88, 140, 110, 205, 529, 532, 533, 605, 672, 748; *Ibidem*, II, 1974, pp. 184, 501, 681, 736, 739; *Specificul literaturii și al esteticii*, E.L.U., București, 1969, pp. 45, 80, 81, 141, 144, 145, 148, 160, 187, 192, 323, 326, 328, 329; *Romanul istoric*, I, Editura Mi-

nerva, B.P.T., Bucureşti, 1978, pp. 31, 74—76, 81, 100, 110—112, 137, 147, 151, 154, 157.
Lunacearski, Anatolj Vasilievici, *Despre literatură*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1960, pp. 30, 551.
Lupaş, Ion, *Scrieri alese*, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 32, 33, 56, 58—61.
Lu Sin, *Opere alese*, 2 vol., E.L.U., Bucureşti, 1962, p. vol. I, 152, 284, 366—368; vol. II, p. 46.
Luther, Martin, citat de V. Kernbach în vol. *Biserica în involuţie*, Editura Politică, Bucureşti, 1984, p. 372.
Luis, Oskar, *Primăvara*, Editura Univers, Bucureşti, 1977.
Luxemburg, Roza, *Cuvîntări şi articole alese*, Editura Politică, Bucureşti, 1952.
Lwoff, André, texte în vol. *Laureaţi ai Premiului Nobel*..., Editura Politică, Bucureşti, 1982.

M

Macaulay, Thomas Babington Lord, *Discursuri*, Lito-tipografia Motzatzescu şi Lambru, Bucureşti, 1896, pp. 35, 106, 568, 568, 570, 573.
Macedonski, Alexandru, *Excelsior*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1971; *Versuri şi proză*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1969.
Machado, Antonio, *Note despre poezie*, în vol. antologic *Eseişti spanioli*, Editura Univers, Bucureşti, 1982; *Arta de a profetiza trecutul*, în rev. „Secolul 20", nr. 5/1968.
Machiavelli, Niccolo, *Principele*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1960, pp. 24, 34, 41, 43, 44, 46, 65—67; *Mătrăguna*, E.S.P.L.A., B.P.T., Bucureşti, 1958, pp. 32, 36, 78, 92, 93, 101, 104.
Macrobius, *Saturnalia*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1961, pp. 72, 140—142, 189.
Madách Imre, *Tragedia omului*, Fundaţia pentru Literatură şi artă, Bucureşti, 1934, pp. 19, 27, 78, 83, 94, 105, 106, 202, 224, 228.
Madariaga, Salvador de, *Artele şi literele; Limbajul*, în vol. antologic *Eseişti spanioli*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, pp. 324, 388, 392, 395.
Maeterlinck, Maurice, *Timpul, florile şi nemurirea*, Editura Librăriei Leon Alcalay, B.P.T., Bucureşti, pp. 13, 52, 53, 72, 73, 76, 80, 81, 86—88.
Maeztu, Ramiro, *Umanismul spaniol, Umanismul orgoliului*, în vol. antologic *Eseişti spanioli*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, pp. 235, 237, 239, 240.
Maiakovski, Vladimir Vladimirovici, *Vladimir Ilici Lenin*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, pp. XXIII, 42, 48, 60.
Maiorescu, Titu, *Critice*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966, pp. 49, 205, 356, 360, 363, 367, 371, 373, 377, 380, 382; *Critice*, II, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, p. 241; *Critice*, Editura Tineretului Bucureşti, 1967, pp. 263, 264, 341; *Jurnal*, vol. I, Editura Minerva, Bucureşti, 1975, pp. 105, 121, 131, 133, 138, 147, 167, 172, 223; *Chestiuni filozofice pe înţelesul tuturor*, în *Antologia gîndirii româneşti*, vol. II, Editura Politică, Bucureşti, 1967, p. 498.
Makarenko, Anton Semionovici, *Opere pedagogice alese*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, vol. I, 1960; vol. II, 1960, p.

vol. I, 73; vol. II, pp. 190, 191; texte în vol. *Culegere de texte pentru munca dirigintelui*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1961, p. 239.
Malraux, André, *Condiţia umană*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1975, pp. V, VI, IX, XI, 41, 45, 52, 53, 63, 139, 142, 151, 167, 179, 185, 199—201, 209, 238, 236, 289, 297; *Capul de obsidian*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1977, pp. 5—17, 19—23; *Oglinda de la hotarul celei Lazar*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pp. 5, 6, 11, 15, 18—19, 26, 79, 89, 92, 100, 112—120, 126, 128, 131, 140, 171; *Cuceritorii*, Editura Minerva, B.P.T., Bucureşti, 1978, pp. VII, XII, XVIII, XX, XII, 47; *Speranţa*, vol. I, Editura Minerva, B.P.T., Bucureşti, 1972, p. XIII; *Omul precar şi literatura*, Editura Univers, Bucureşti, 1980, pp. 6, 8, 12, 24, 26, 42, 143, 144, 150, 198, 202, 221, 222.
Mann, Heinrich, *Henric al IV-lea*, vol. I, E.L.U., Bucureşti, 1963, pp. 61, 82, 97, 105, 157, 315, 330, 332, 339, 411, 464, 466, 472, 547, 560.
Mann, Thomas, *Lotte de Weimar*, E.L.U., Bucureşti, 1964, pp. 41, 58, 72, 74, 184, 213, 215, 225, 244, 252, 260; *Moartea la Veneţia*, Editura pentru Literatură, B.P.T., Bucureşti, 1965, pp. 279, 288, 307, 308; *Doctor Faustus*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., Bucureşti, 1970, pp. 58, 70, 77, 79, 84, 86, 91, 95, 98, 111, 114, 119, 131, 139, 140, 144, 145, 147, 164, 204, 232, 247, 300, 303, 317, 347, 348, 475, 536; *Iosif şi fraţii săi*, vol. I, Editura Univers, Bucureşti, 1977, pp. 8, 41, 71, 80, 82, 85, 94, 96, 164, 214, 276, 280, 313, 347, 348, 353, 364, 405, 438, 446, 444, 455, 535, 548, 550, 563, 594, 599, 608, 643; *Alteţa sa Regală*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1974, p. 103.
Mannheim, Karl, citat de A. Schaff în vol. *Istorie şi adevăr*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, pp. 169, 170 (*Ideologie und Utopie*, pp. 26—30).
Mansfield, Katherine, *Preludiu*, E.L.U., Bucureşti, 1959.
Manzoni, Alessandro, *Logodnicii*, E.L.U., Bucureşti, 1966, pp. 33, 36—39, 52, 92, 94, 172, 177, 189, 207.
Marañon, Gregorio, *Legenda spaniolă, şi Don Juan; De ce s-a născut Spania*, în vol. antologic *Eseişti spanioli*, Editura Univers, Bucureşti, 1982, pp. 406, 417.
Marcea, Pompiliu, *„Convorbiri literare" şi spiritul critic*, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, pp. 9, 55—58, 189—191; *Varietăţi literare*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1982, pp. 24, 71, 73, 145—148, 151—152, 159, 160, 167, 168; *Concordanţe şi controverse*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983, pp. 6—8, 66, 68, 69, 70, 71, 74, 89; texte în vol. *Perimetru sentimental — dialoguri cu scriitori olteni*, de N. Pop, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1980, pp. 199—203; art. *Etic şi estetic*, în rev. „România literară" din 28.IX.1980; art. în rev. „Flacăra" din 21.V.1981; *Colocviile „Luceafărului": protocronism şi sincronism*, în vol. lui M. Ungheanu, *Exactitatea admiraţiei*, 1985, pp. 391, 398, 407, 418, 444.
Marcus Aurelius, Antonius Augustus, *Cugetări asupra vieţii*, Editura Fundaţiei I. V. Socec, Bucureşti, 1920, pp. 14, 17, 19—21, 36, 38, 45—47, 51, 52, 56, 61; *Către sine însuşi*, Editura Tipografiile Unite, Bucureşti, 1922, pp. 63, 66, 70, 78, 81, 86, 92, 96, 101, 102, 124, 152, 153; citat în *Antologia filozofică*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943, pp. 147—149.

Marcuse, Herbert, *Scrieri filosofice*, Editura Politică, București, 1977, pp. 214, 218, 220, 225, 229, 234, 235, 242, 506, 507.

Marechal, Pierre Sylvain, citat de V. Kernbach în vol. *Biserica în involuție*, Editura Politică, București, 1984, pp. 4 6i.

Maritain, Jacques, citat de Alex. Boboc în vol. *Filozofia contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 113.

Marivaux, Pierre Carlet de Chamblain de, *Jocul dragostei și al întîmplării*, E.S.P.L.A., B.P.T., București, 1958; *Viața Mariannei*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1975; *Țăranul ajuns*, Editura Univers, București, 1976.

Marlowe, Christopher, *Tragica istorie a doctorului Faust*, Editura Univers, București, 1972.

Marrou, Henri-Irenée, *Trubadurii*, Editura Univers, București, 1983.

Martin du Gard, Roger, *Jean Barois*, E.L.U., București, 1966, pp. 99, 116, 131, 141, 145, 148, 180, 183, 199, 200, 203, 239, 279, 280, 302, 318, 328, 332—334, 336, 338, 357, 358, 400, 404, 406, 411, 415, 427—429, 431, 434, 457, 472, 487, 506; *Familia Thibault*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1964, p. vol. IV — 513, 520; vol. V, 48, 335, 426, 430, 448, 451, 459, 460, 469, 498—500, 502.

Martial, Marcus Valerius, *Epigrame*, E.L.U., București, 1961, pp. 37, 49, 170.

Marx, Karl — Engels, Friedrich, în *Marx și Engels despre educație și învățămînt*, E.S.P.L.A., București, 1960, pp. 47, 48; *Despre artă și literatură*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1974, pp. 6—11, 19, 27—30; *Ibidem*, Editura Politică, București, 1953, pp. 8, 94, 109, 533; *Despre religie*, Editura Politică, București, 1953, pp. 13, 16, 27, 29, 36, 44, 45, 47, 73, 125—127, 169; *Ideologia germană*, Editura Politică, București, 1956, pp. 75; *Despre dialectică*, I, II, Editura Minerva, B.P.T., București, 1978, pp. vol. I, 3—5, 9, 11, 38—40, 42, 78, 108, 109; vol. II, 80, 87, 100, 101, 110, 113, 152, 175, 184, 185, 240; *Despre om și umanism*, vol. I., II, Editura Minerva, B.P.T., București, 1976, p. vol. I, 1, 2, 9, 14, 27, 29, 115—117, 122—124, coperta; pp. vol. II, 31, 62, 64, 88, 89, 137, 152, 164, 179, 213, coperta; *Opere*, vol. I, III, IV, XX., Editura Politică, București, 1960, 1962, 1963, 1964, pp. vol. I. — 413, 414, 422; III — 27, 33, 104, 105, 135, 246; IV — 488; XX — 475, 478.

Mather, Albert, *Revoluția franceză*, Editura Politică, București, 1976, pp. 10—12, 27—29.

Matisse, Henri, citat de P. Francastel în vol. *Figura și locul. Ordinea vizuală a Quatrocento-ului*, Editura Univers, București, 1971, p. 29.

Maugham, William Somerset, *Luna și doi bani jumate*, E.L.U., București, 1963, p. 27, 82, 90, 94, 147, 148, 173, 184, 193; *Robii*, vol. I, II, Editura Cultura Românească, București, ed. II, pp. vol. I. 170, 203, 208, 298, 300, 434, 445, 451, 465; vol. II, 131, 170, 200, 221, 348, 391, 518, 521; *Doamna Craddock*, Editura Eminescu, București, 1974, pp. 5, 10, 156, 180, 181, 198, 204, 205, 215, 218, 222, 225, 238, 243.

Maupassant, Guy de, *Opere*, vol. I, II, III., E.L.U., București, 1966, pp. vol. I, 579, 682, 691; vol. III — 23; *Mai tare ca moartea*, Editura Eminescu, București, 1972, pp. 51, 201.

Mauriac, François, *Un adolescent de altădată*, Editura Univers, București, 1974, pag. 30, 38, 58, 104, 188, 194, 241; *Genitrex* — *Misterul Frontenac*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, pp. 137, 144, 179, 211.

Maurois, André, *Climate*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, pp. XIII, XIV, XXXIII, 28, 50, 54, 58, 158, 177, 217, 239, 243, 280, 284, 296; *Lelia, sau viața lui George Sand*, Editura Univers, București, 1971, pp. 6, 21, 51, 91, 106, 118, 119, 151, 174, 195, 198—200, 217, 224, 226, 232, 282, 294, 333, 359, 368, 390, 381, 400, 420, 454, 486, 513, 514, 524, 528; *Mașina de citit gîndurile*, Editura Albatros, București, 1973, pp. 38, 62, 98, 108, 112; *Memorii*, Ed. Univers, 1973, p. 406.

Maury, Juan Maria, citat în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 462.

Maximus, Claudius, *Disertații*, în vol. *Despre dreptul războiului și al păcii*, de H. Grotius, Editura Științifică, București, 1968, pp. 452, 584.

Mazilu, Teodor, *Ipocrizia disperării*, Editura Cartea Românească, București, 1972, pp. 6, 7, 14, 28, 32, 40, 77, 85, 87, 89, 98, 99, 115, 116, 138, 147, 175, 187, 194—196, 235, 257, 259; articolul *Iubirea* în rev. „Contemporanul" din 26. XI. 1971; Texte în vol. *Mărturii — articole — eseuri literare și politice*, Editura Cartea Românească, București, 1979 și *Sub semnul întrebării* de A. Păunescu, Editura Cartea Românească, București, 1979.

Mehedinți, Simion, *Politica de vorbe și omul de stat*, ed. a II-a, București, 1928, pp. 195, 201, 238; *Poporul* (cuvînt către studenți) ed. III-a, București, 1939; pp. 56, 184, 190, 194, 196; *Altă creștere Școala muncii*, 1919, pp. 10, 20, 173, 174, 204, 263, 306; *Școala poporului*, pp. 104, 109.

Mehring, Franz, *Pagini de critică*, E.S.P.L.A., București, 1958, pp. 14, 15, 32, 118, 121; *Pagini despre literatura germană*, Ed. Univers, București, 1972, pp. 329, 335.

Melville, Hermann, *Benito Celeno*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1966, pp. 25, 237, 227; *Moby Dick sau balena albă*, Editura Tineretului, București, 1962, pp. 23, 70, 78, 105, 109, 231, 238, 233, 265.

Menandru, *Comedia nouă atică*, Imprimeria Națională București, 1939; *Urzuzul*, Editura Univers, București, 1971.

Menéndez Y Pidal, Ramón, *Spaniolii în istorie — Tradiționalism și aversiune față de nou*, în vol. antologic *Eseiști spanioli*, Editura Univers, București, 1982, p. 94.

Menéndez Y Pelaio, Marcelino, *Istoria și arta*, în vol. antologic *Eseiști spanioli*, Editura Univers, București, 1982, pp. 48, 50—52, 56, 63.

Meredith, George, *Egoistul*, E.L.U., București, 1966, pp. 94, 114, 123, 143, 146, 153, 156, 170.

Merimée, Prosper, *Nuvele*, E.S.P.L.A., București, 1956; *Cronica domniei lui Carol al XII-lea*, E.L.U., București, 1963; *Corespondență*, Editura Univers, București, 1973, pp. 46, 113, 159, 175, 216.

Meslier, Jean, citat în *Testamentul părintelui Meslier*, de Gh. Brătescu, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, pp. 61—63; 67, 77, 78, 109, 116, 117, 120.

Michelangelo Buonarroti, (citat în) *Renașterea italiană*, de Fred Berence, Editura Meridiane, Biblioteca de artă, vol. I., București, 1969; citat în *Viața lui Michelangelo* de R. Rolland, Editura Meridiane, București, 1971, pp. 12, 46, 76, 95, 102, 117, 142,

144, 152, 178; citat de S. Smilles, în vol. *Fii om de caracter*, Editura Cugetarea — Delafras, București, 1943, pp. 118, 119.

Michelet, Jules, *Scrieri alese*, vol. I. II., Editura Univers, B.P.T., București, 1973, p. vol. I. (Istoria Franței) X, 35, 36, 74, 100, 185, 278, coperta; vol. II. *(Istoria Revoluției)*, 58, 100, 101, 124, 143, 153. *Introducere în istoria universală*, 1831; *Istoria Franței — prefața din 1869* — în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 351, 353, 358.

Mickiewicz, Adam, *Pan Tadeus*, E.S.P.L.A., București, 1956, pp. 15, 16, 19, 40.

Mihăescu Gib I., *Brațul Andromedei*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1974, p. 14.

Mill, John Stuart, *Ce este utilitarismul*, în vol. *Antologie filozofică*, Editura Casa Școalelor, București, 1943, p. 569.

Mille, Constantin, art. *Rețeta de a scrie lucrări originale când ai talent* și *Pro domo mea*, în ziarul „Lupta" din 9, 10. III. și 11, 12. V. 1887 — retuate în vol. *Conceptul de realism în literatura română*, Editura Eminescu, București, 1974, pp. 88—90.

Milton, John, *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 77, 130, 163, 173, 177.

Minulescu, Ion, *Bucureștii tinereții mele*, Editura Tineretului, București, 1966, pp. 27, 36, 44, 45, 54; *Corigent la limba română*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 52, 93, 111, 135, 138, 173.

Mirbeau, Octave, *Un om ciudat*, Editura Cartea Românească, București, 1974, pp. 63, 66, 247.

Montale, Eugenio, interviu în vol. lui Radu Bogdan, *Când muzele se destăinuie*, Editura Eminescu, București, 1985, p. 17.

Moisil, Grigore, din articole publicate în revista „Contemporanul" nr. 17/23. IV. 1971, *Factorii polarizării — luciditatea*; nr. 38/17. IX. 1971, *Din istoria matematicii*; nr. 47/19. XI. 1971, *Orizontul cunoașterii*; nr. 52/24. XII. 1971, *Postuniversitare*.

Moldovan, Corneliu, *Purgatorial*, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, S.A., București, 1942; *Poezii*, Editura pentru Literatură, București, 1968.

Moliere, *Opere alese*, E.S.P.L.A., București, vol. I, II, 1955; vol. III, 1956; vol. IV, 1958, p. vol. II, 76, 78, 134, 147, 261, 262, 264, 270, 284, 332, 385, 446, 447, vol. III. 14, 15, 17, 25, 44, 82; vol. IV. 16, 18.

Monod, Gabriel, citat de P. P. Negulescu în vol. I. din *Destinul omenirii*, Editura Fundațiilor, București, 1939; citat de G. V. Plehanov în vol. *Contribuții la chestiunea rolului personalității în istorie*, Editura în limbi străine, Moscova, 1945, p. 24.

Montaigne, Michel Eiquiem de, *Eseuri*, vol. I, Editura Științifică, București, 1966; *ibidem*, vol. II, 1971, p. vol. I. 64, 71, 73—75, 85, 108, 130, 329, 355; vol. II, 7, 12, 17, 180, 187, 188, 191, 195, 197, 199, 200, 203, 205—208, 213, 221—223, 250, 252, 274, 282, 298, 318, 381, 400, 403, 631, 658, 690.

Montesquieu, Charles Louis de, *Despre spiritul legilor*, vol. I, II, Editura Științifică, București, 1964, p. vol. I. 6, 7, 19, 38, 106, 109, 189, 193, 303, 331; vol. II, 169, 172, 173, 186, 187, 194, 200, 204, 283; *Scrisori persane — caiete*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 319—321, 325—329, 331, 334, 336, 337, 348; *Scrisori persane*, E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 41, 81, 84, 127, 130, 179, 209, 215, 254, 289.

Montherlant, Henri de, *Cazul Exupere*, Editura Univers, București, 1972, pp. 5, 20, 24, 40, 45, 122, 126, 127, 195, coperta; *Regina moartă — Războiul civil — Maestrul Ordinului Santiago*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1981, pp. 240, 281; *Malatesta — Cardinalul Spaniei*, Editura Minerva, București, 1981, pp. 29, 33, 34, 50, 67, 68, 80, 82, 112.

Moravia, Alberto, interviu în vol. lui Radu Bogdan, *Când muzele se destăinuie*, Editura Eminescu, București, 1985, pp. 42, 45.

Morgan, Charles, *Portret într-o oglindă*, Editura Univers, București, 1978.

Morus, Thomas, *Utopia*, Editura Științifică, București, 1958, pp. 36, 49—51, 59, 71.

Mozart, Wolfgang Amadeus, *Scrisori*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., București, 1968, pp. 28, 36.

Multatuli, *Max Havelaer în Indiile olandeze*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1967, pp. 44, 122, 194, 201, 247, 256, 267, 309, 325.

Munthe, Axel, *Cartea de la San Michele*, E.L.U., București, 1969.

Mureșanu, Andrei, *Reflecții*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 106; *Poezii și articole*, Editura pentru Literatură, București, 1963, p. 164.

Musil, Robert, *Discurs la sărbătorirea lui Rilke, 16. I. 1927 — Berlin*, în rev. „Secolul 20", nr. 11/1965; citat de Cornelia Andreescu în vol. *Robert Musil și romanul modern*, Editura Junimea, Iași, 1982, pp. 74—75, 86.

Musset, Alfred de, *Opere alese*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 194, 202, 203, 265, 274, 335, 347, 505, 539, 542, 596, 598.

Mușatescu, Tudor, *Fiecare cu părerea lui*, Editura Eminescu, București, 1970; *Mica publicitate*, Editura Minerva, București, 1972; Revista *Contemporanul*, 1971—1972.

N

Nansen, Fridjorf, în *Nansen* de H. Ta'anov, Editura Tineretului, București, 1961.

Negruzzi, Constantin, *Alexandru Lăpușneanul*, Editura pentru Literatură, București, 1969; *Negru pe alb*, Editura Minerva, București, 1976, pp. 76, 85.

Negruzzi, Iacob, *Copii după natură*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1976; *Amintiri de la Junimea*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1976; texte în vol. I, *Presa literară românească*, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 243.

Negulescu, P. Petre, *Pagini alese*, Editura Științifică, București, 1967, pp. 180, 184, 222, 225—228, 233, 234, 237, 238, 247, 253, 257, 263, 265; *Scrieri inedite*, vol. II, *Destinul omenirii* vol. V, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, pp. 13, 17, 20, 38, 39, 48, 41—45, 203, 283, 295, 296, 431, 525, 526, 546, 547, 595, 600, 601, 681, 718—725, 729, 730, 733, 735, 738, 739; *ibidem*, vol. III, *Istoria filozofiei — Problema ontologică*, 1972; *Scrieri inedite — Problema cosmologică*, Editura Academiei R.S.R., București, 1977, pp. 52—57, 201; *Conflictul dintre generații și factorii progresului* în vol. *Discursuri de recepție la Academia Română*, Editura Albatros, București, 1980, pp. 302, 308, 312.

Nehru, Jawaharlal, *Autobiografie*, Editura Politică, București, 1967.

Nekrasov, Nikolai Alekseevici, *Poet și cetățean* în vol. I, din *Opere alese*, Editura Cartea Rusă, București, 1955, p. 120.

Nenițescu, Ștefan, I., *Istoria artei cu filozofie a istoriei*, București, 1925, pp. 120, 121.

Nepos, Cornelius, *Chabrias*.

Neruda, Pablo, *Viața multiplă a poetului*, în „Secolul 20", nr. 3/1964.

Nerval, Gerard de, *Fiicele focului*, Editura Univers, București, 1973, pp. 41, 63, 152, 229, 256.

Nietzsche, Friedrich, *Ditirambe către Dionysos. Poezii — maxime*, Editura Librăriei „Universala" Alcalay și Co., București; *Nașterea tragediei* în vol. Antologie *De la Apollo la Faust*, Editura Meridiane, București, 1978; *Cazul Wagner*, Editura Muzicală, București, 1983, pp. 12, 28, 35, 32, 38, 35, 68, 95, 66, 105—110, 127; texte în *Antologia filozofică*, Editura Casa Școalelor, București, 1943, p. 601; *Anticristul. Încercare de refacere a statutului valorilor*, Librăria Stănciulescu, Tipografia „Triumf", București, 1920; *Așa grăit-a Zarathustra*.

Nijinsky, Vaslav Fomici, citat de S. Tite în vol. *În căutarea lui Cehov*, Editura Cartea Românească, București, 1984, pp. 52, 56.

Nodier, Charles, *Trilby*, Editura Univers, București, 1973, pp. 8—10, 67, 108, 111, 120, 126, 129, 131, 132, 145, 149, 158, 180, 210, 211, 216, 217, 225—228, 230, 242—244, 256.

Norris, Frank, citat de Warren French în vol. *Frank Norris*, E.L.U., București, 1976, pp. 55—59, 64, 84—86, 162, 163.

Norwid, Cyprian Kamil, *Prolog la „Promethidion"*, în vol. antologic, *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 734—736.

Novalis, *Conceptul de romantic; Despre poezie; Geniu și poet; Despre artă; Despre poetică; Varia*, în vol. *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 29, 30, 32, 34, 36, 40

Nušić, Branislav, *Opere alese*, E.S.P.L.A., București, 1957.

O

O'Casey, Sean, *Teatru*, E.L.U., București, 1967, pp. 8, 11, 14, 128, 211, 222, 247, 249

Odobescu, Alexandru, *Viitorul artelor în România*, 1851, în vol. *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 645.

Olahus, Nicolaus, *Corespondență cu umaniști batavi și flamanzi*, Editura Minerva, București, 1974.

Omars, Khayyâm, *Catrene*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 17, 18, 20, 31, 32, 35, 45—49, 53—56, 60, 63, 84, 85, 128—131, 136, 137, 147, 159, 163, 165, 173, 176, 180, 181, 183, 188.

Onciul, Dimitrie, *Studii de istorie*, Editura Albatros, București, 1971, pp. 45, 46, 183, 187, coperta; *Scrieri istorice*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 561.

O'Neill, Eugene, *Teatru*, vol. I, II, III, E.L.U., București, 1968.

Oppenheimer, J. Robert, (Texte alese, în) *Robert Oppenheimer*, de Michel Rouze, Editura Științifică, București, 1967, pp. 152, 155, 156, 161, 165, 166, 175—178.

Ortega y Gasset, José, *Velasquez-Goya*, Editura Meridiane, București, 1972, pp. 6, 10, 14, 15, 46, 50, 57—60, 239, 306, 307, 310, 311, 358—364, 388—395, 397; *Moarte și renaștere; Dezumanizarea artei*, în vol. antologic *Eseiști spanioli*, Editura Univers, București, 1982, pp. 307, 311, 313, 314, 329; *Despre artă*, în rev. „Secolul 20", nr. 4/1967, pp. 219, 220.

Ostrovski, Nicolai, *Născuți în furtună*, E.S.P.L.A., Cartea Rusă, B.P.T., București, 1960.

Ovidiu, Publius Naso, *Poezii*, Editura Tineretului, București, 1957; *Metamorfoze*, Editura Științifică, București, 1959; *Fastele*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965; *Arta de a iubi*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1977.

P

Pacuvius (citat în), *Dreptul războiului și al păcii*, de H. Grotius, Editura Științifică, București, 1968, p. 138.

Pallady, Theodor, *Jurnal*, Editura Meridiane, București, 1966, pp. 12, 13, 16, 34, 55, 69, 72.

Panaitescu, P. Petre, *Contribuții la istoria culturii românești*, Editura Minerva, București, 1971, pp. 3—5, 7, 9, 11; *Pagini de jurnal*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 10, 15, 18, 26.

Pandrea, Petre, *Eseuri*, Editura Minerva, București, 1971, pp. IX, X, 11, 22—24, 28, 31—33, 40, 41, 56, 63—65, 69, 73, 75—78, 365—368, 372, 376, 384, 389, 393, 402, 408, 411, 418, 420—422, 424—426, 428, 430, 431, 435, 440, 441, 444, 447, 448, 451—456, 465, 466, 471, 481, 491, 495, 496, 512, 513.

Pann, Anton, *Scrieri alese*, Editura pentru Literatură, București, 1963, pp. 13, 18, 27, 66—69, 117, 120, 122, 134, 141, 155, 281, 282.

Papadat-Bengescu, Hortensia, *Concert de muzică de Bach*, Editura pentru Literatură, București, 1963; *Sărbătorile în familie*, Editura Minerva, București, 1978, pp. 16, 24, 29, 34, 38, 41, 46, 51—53.

Papahagi, Emil-George, *Eseuri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, pp. 70, 280, 293, 294, 322, 323, 407.

Papini, Giovanni, *Un om sfîrșit*, E.L.U., Colecția Meridiane, București, 1969, pp. 53, 76, 77, 85, 87, 107, 108, 111—114, 116, 121, 151, 156, 159, 160, 181—183, 204, 206; *Gog*, Editura Socec, București, pp. 64, 86, 96, 104, 108, 245.

Parain, Brice, citat de N. Steinhardt în vol. *Critică la persoana întîi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 7.

Paraschivescu, Miron Radu, *Drumuri și răspîntii. Reportaje*, Editura pentru Literatură, București, 1967; *Schimbarea la față a cuvîntului*, în vol. *Avangarda literară românească*, Editura Minerva, București, 1983, pp. 557, 566.

Parmenide, citat de Gh. Vlăduțescu în vol. *Modernitatea ontologiei aristotelice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 54.

Pascadi, Ion, *Estetica între știință și artă*, Editura Albatros, București, 1971, pp. 8, 15, 18; *Artă și civilizație*, Editura Meridiane, București, 1976, pp. 5, 7, 8, 15, 17, 85, 89; *Idealul și valoarea estetică*, Editura Politică, București, 1965, p. 44; *Estetică și umanism* din colecția „Idei și atitudini", nr. 10, Editura Eminescu, București, 1979, coperta, *Nivele estetice*, Ed. Academiei,

București, 1972, p. 33, *Gustul între da și nu*, Editura Tineretului, 1968, p. 97.

Pascal, Blaise, *Opere alese*, Editura Științifică, București, 1967, pp. 3, 10, 11, 14, 16, 20, 21, 24, 26—29, 32, 33, 41, 44, 50, 51, 58—61, 66, 69, 75, 78—81, 87, 89, 94, 97—101, 103, 107, 121, 122, 123, 125, 132, 133; texte în vol. *Antologie filozofică*, Editura Casa Școalelor, București, 1943, pp. 295—298.

Pasternak, Boris, *Lirice*, E.L.U., București, 1969, pp. 18, 19, 203; *Memorii*, Editura Univers, București, 1978, pp. 12, 15, 16, 38, 53, 63, 69, 78, 87.

Pater, Walter Horatio, în *Pater W., H. Chesterton G. K., Eliot T. S. — Eseuri literare*, E.L.U., București, 1966; *Renașterea*, Editura Univers, București, 1982, pp. 37, 68.

Paulsen, Friedrich, *Introducere în filozofie*, Institutul de arte grafice „Luceafărul", București, 1922, pp. 16, 17, 24.

Pavese, Cesare, *Meseria de a trăi*, E.L.U., București, 1967; *Eseuri*, Editura Univers, București, 1970, pp. 10, 43, 53, 56, 61, 64, 66, 67, 101, 126—131, 133—135, 145, 220, 221; *Luna și focurile — femei singure*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. IX, X, XIV, XXXIV, XLVIII, XLIX; *Casa de pe colină*, Editura Univers, București, 1971, pp. 38, 85, 89; *Scrisori*, Editura Univers, București, 1976, pp. 6—8, 14.

Pavlov, Ivan Petrovici, *Opere alese*, Editura Academiei R.S.R., București, 1951; citat în vol. *Psihologia* de A. A. Smirnov, E.S.P.L.A., București, 1956, p. 359.

Pătrășcanu, Lucrețiu, *Curente și tendințe în filozofia românească*, Editura Politică, București, 1971, pp. 12, 13, 15, 62, 136, 141, 145, 181, 199, 213, 224.

Pârvan, Vasile, *Memoriale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973, pp. 39—41, 50, 56, 59, 73, 85—89, 97—100, 103, 106, 108, 119, 134, 140, 166, 215.

Pellico, Silvio, *Închisorile mele*, E.L.U., București, 1965, pp. 50, 55, 60, 68, 69, 74, 77, 88, 114.

Perez-Galdos, Benito, *Episoade naționale*, E.L.U., București, 1968, pp. 23, 69, 70, 73, 74.

Perpessicius, *Opere*, I, E.L.U., București, 1966, pp. 181, 182; *Ibidem*, II, 1967, pp. 15, 41, 42, 278, 284; *Ibidem*, III, Editura Minerva, București, 1971, pp. 64, 141, 142; *Ibidem*, IV, 1971, pp. 8, 18, 43, 66, 84; *Ibidem*, V, 1972, pp. 87, 133, 174, 175, 208, 312, 313; *Ibidem*, VII, 1975, pp. 304, 317, 318; *Ibidem*, XI, 1980, pp. 161, 163, 202, 203, 269, 274, 288, 420, 421; *Memorial de ziaristică*, *ibidem*, 1970, pp. 6, 34, 84, 93, 94, 243, 246; *De la Chateaubriand la Mallarmé*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, pp. 15—18, 24—26, 47, 96, 121, 122, 124, 126, 137, 146, 148, 155, 161—165, 175—179, 183—186, 190, 204, 208, 210.

Perrault, Charles, *Frumoasa din pădurea adormită*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 89.

Persius, Aulus Flaccus, *Satire și epigrame*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1967, pp. 30, 37, 40, 43; *Satirici și epigramiști latini*, E.L.U., București, 1967, pp. 118, 125, 127.

Pestalozzi, Johann Heinrich, *Texte alese*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965; *Cum își învață Gertruda copiii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, coperta 1.

Petică, Ștefan, *Scrieri*, vol. I, Editura Minerva, București, 1970, pp. 7, 254, 256, 272, 298.

Petőfi Sandor, *Apostol*, Editura Librăriei „Universala" Alcalay, București, pp. 11, 45, 47, 50, 70, 75, 83, 98; *Scrisori*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 785.

Petrarca, Francesco, *Sonete*, Editura Tineretului, București, 1969; *Rime*, Editura Univers, București, 1970.

Petrescu, Camil, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, E.S.P.L.A., București, 1960, pp. 29, 35, 36, 50, 52, 71, 72, 98, 107, 108, 138, 139, 345; *Patul lui Procust*, E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 44, 63, 79, 80, 94, 176, 343, 344, 388; în *Dramaturgia românească*, vol. I, Editura Tineretului, *Lyceum*, București, 1969, pp. 88, 123, 185, 186; *Teze și antiteze*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1971, pp. 4, 27, 28, 32, 124, 225, 229, 298—301; *Note zilnice, 1927—1940*, Editura Cartea Românească, București, 1975, pp. 20, 41, 42, 94, 96, 98, 140, 144, 145, 151, 152; *Danton*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 114, 116, 202; *Maxime și reflecții*, Editura Albatros, București, 1975, pp. IX, 2, 4, 7—10, 17, 39, 41, 47, 48, 52, 62, 65, 67, 71—73, 78, 80—82, 86, 89, 96, 99, 109, 104—112, 126.

Petrescu, Cezar, *Oraș patriarhal*, Editura pentru Literatură, București, 1961, p. 245; *Întunecare*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 124, 354, 358, 360, 398, 407, 466; *Evocări și aspecte literare*, Editura Facla, Timișoara, 1974, pp. 141, 144, 190.

Petronius, Caius Niger, în *Satirici și epigramiști latini*, E.L.U., București, 1967.

Petrovici, Ion, *De-a lungul unei vieți*, E.L.U., București, 1966, pp. 25, 27, 38, 97, 174, 207, 213; *Prefață* la vol. *Antologie filozofică*, Editura Casa Școalelor, București, 1943; *Meandrele trecutului*, Ed. Cartea Românească, 1979, pp. 318, 319.

Philemon, *Excursii în Germania meridională. Memorii artistice, istorice și critice*, București, 1858.

Philippide, Alexandru A., *Scrieri — studii și eseuri*, vol. III—IV, Editura Minerva, București, 1978, p. vol. III — 1—17, 22, 27—29, 302, 303, 330—332, 407, 468, 494, 495, 497, 509, 502; vol. IV, 5, 8, 109, 105, 107, 198, 215—220, 228, 281, 316, 343, 479; *Considerații confortabile*, vol. II, III, Editura Eminescu, București, 1970; 1972, p. vol. II, 201—313; vol. III, 325—348.

Philon, citat în *Dreptul războiului și al păcii*, de H. Grotius, Editura Științifică, București, 1968, p. 113 (Decalogul).

Piaget, Jean, *Înțelepciunea și iluziile filozofiei*, Editura Științifică, București, 1970, pp. 29, 31, 32, 76, 73, 74, 77, 146, 231—233, 238, 239; *Biologie și cunoaștere*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971, pp. 10, 12, 45, 201, 202, 378, 385, 386.

Picasso, Pablo, text în *Autografe pariziene*, de Teofil Bălaj, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.

Pico Della Mirandola, Giovanni, citat de W. H. Pater în vol. *Renașterea*, Editura Univers, București, 1982, p. 42.

Picon, Gaëtan, *Scriitorul și umbra lui*, Editura Univers, București, 1973, pp. 3, 18—21, 50, 57, 88, 172, 173, 188, 259—262, 264, XVII.

Pillat, Ion, *Portrete lirice*, E.L.U., București, 1969; *Poezie și plastică*, în vol. antologic *Literatură și pictură*, Editura Albatros, București, 1983, pp. 26, 28.

Pindar, *Odă lui Arcesilau*, Tipografia „România nouă", Th. Valnea, București, 1923; *Lui Theasion, Ode III*, Editura Univers, București, 1977.

Pirandello, Luigi, *Teatru*, E.L.U., București, 1967, pp. 45, 52, 53.

Pisarev, Dimitri Ivanovici, *Studii filozofice și politico-sociale*, Editura Cartea Rusă, București, 1950, pp. 43, 219, 221, 222, 227, 228.

Pitagora, citat în *Dreptul războiului și al păcii*, de H. Grotius, Editura Științifică, București, 1968, p. 624.

Platon, *Dialoguri*, E.L.U., București, 1968, pp. 21, 421, 425; *Lysis*, E.L.U., București, 1969, pp. 18, 28, 29; citat de Boethius în vol. *Mîngîierile filozofiei*, Editura Casa Școalelor, București, 1943, p. 31; citat de M.E. de Montaigne în vol. I, *Eseuri*, Editura Științifică, București, 1966, p. 166.

Plautus, Titus Maccius, *Teatru*, Editura pentru Literatură, București, 1968; în *Comediile lui T. Maccius Plautus*, Editura P. Atanasiu și Gr. Petrescu, Rîmnicul Vîlcea, 1931; *Militarul îngîmfat*, Imprimeria Națională, București, 1941.

Plehanov, Gheorghi Valentinovici, *Scrisori fără adresă*, *Arta și viața socială*, Editura Cartea Rusă, București, 1967, p. 157; *Rolul personalității în istorie*, E.S.P.L.A., București, 1956, p. 33; *Studii de teoria artei*, Editura Univers, București, 1978, pp. 48, 58, 91, 197, 210, 211, 232—234, 244, 246, 250, 252, 254.

Pliniu cel Tînăr, *Opere complete*, Editura Univers, București, 1977, pp. 356, 358, 359, 361, 362, 365.

Plutarh, *Despre mînie, despre liniște sufletească, despre îmbuibare*, Tipografia Cartea Românească din Cluj—Sibiu, 1943; *Vieți paralele*, Editura Științifică, București, vol. I, 1960; vol. II, 1963; vol. III, 1966; vol. IV, 1969.

Poe, Edgar, Allan, *Opere*, vol. I., E.L.U., București, 1963, pp. 33, 117.

Poincaré, Henri, în *Poincaré Henri*, Librăriile Socec, București, 1912.

Polibiu, *Istorii*, Editura Științifică, București, 1966.

Politzer, Georges, *Filozofia și miturile*, Editura Univers, București, 1975, pp. 10, 13, 22, 71, 74, 75, 78, 81, 82, 86, 87, 92, 93, 101, 194, 221, 222, 232, 422—424, 522, 524, 530.

Pontoppidan, Henrik, *Per cel norocos*, E.L.U., București, 1965, pp. 130, 144, 150, 217, 252, 304, 331, 465, 529, 636, 643.

Popa, Victor Ion, *Scrieri despre teatru*, Editura Meridiane, București, 1969, pp. 72, 97, 103, 122, 123, 387, 393.

Popovici, C. Aurel, *Principiul de naționalitate*, 1894, pp. 10, 18, 21, 23, 34, 44. (în vol. II al *Istoriei filozofiei românești*, Editura Academiei R.S.R., București, 1980, pp. 49, 50).

Popper, Karl Raimund, citat de Alex. Boboc în vol. *Filozofia contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982, p. 262.

Porter George, texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

Poulet, Georges, *Conștiința critică*, Editura Univers, București, 1979, pp. 8, 47, 52, 119, 144, 224, 320; interviu în vol. *Ore franceze* de I. Pop, Editura Univers, București, 1979, pp. 236, 240, 241.

Pound, Ezra, *Cantos și alte poeme*, Editura Univers, București, 1975, pp. 6, 9, 249.

Pratolini, Vasco, *Statornicia rațiunii*, E.L.U., București, 1966, p. 5.

Preda, Marin, *Delirul*, Editura Cartea Românească, București, 1975, pp. 24, 45, 150, 164, 180, 194, 361—363, 363, 370, 372, 379; *Viața ca o pradă*, Editura Cartea românească, București, 1979, pp. 5, 6, 10—13, 36, 37, 39, 172, 238, 239, 325, 326; *Cel mai iubit dintre pămînteni*, vol. I, II, III, Editura Cartea Românească, București, 1980, pp. vol. I, 9, 43, 90, 117, 201, 268, 291, 356, 414; vol. II, 32, 82, 83, 177, 340, 341, 380; vol. III, 70, 73, 104, 139.

Prevert, Jacques, *Poeme*, E.L.U., București, 1965.

Prevost, D'Exiles Antoine François, Abatele, *Manon Lescaut*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, pp. IX—XI, 2, 99, 157.

Prohorov, Alecsandr N., texte în vol. *Laureați ai Premiului Nobel...*, Editura Politică, București, 1982.

Protagoras, (citat în) *Opere filozofice*, vol. I, de Sextus Empiricus, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965.

Proust, Marcel, *În căutarea timpului pierdut*, vol. I—IV., Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, pp. vol. I, 123, 165, 168, 192, vol. II, 13, 51, 73, 119, 133, 220, 224, 248, 280, 293, 319; vol. III, 56, 57, 62, 82, 85, 167, 171, 172, 176, 177, 188, 198, 215, 220, 239, 254, 255, 265, 265—268, 283, 294; vol. IV, 14, 21, 57, 58, 84, 88, 166, 185, 212, 274; *Contra lui Sainte Beuve*, Editura Univers, București, 1976, pp. 8, 91, 93, 96, 109, 121, 218, 221, 222; *Eseuri*, Editura Univers, București, 1981, pp. 10, 11, 59, 64, 65, 88, 112, 113, 168, 176, 276, 306; *Elixir — despre artă*, Editura Meridiane, București, 1970, pp. 6, 8, 10—15, 18, 23; citat de M. Ralea în vol. *Portrete, cărți, idei*, E.L.U., București, 1966, p. 137; citat de N. Manolescu în vol. *Teme 4*, Editura Cartea Românească, București, 1983, p. 111.

Prus, Boleslav, *Faraonul*, vol. I, II., E.L.U., București, 1961, pp. vol. I, 107, 135, 136, 227, 330; vol. II, 84, 86, 94, 128, 142.

Publilius, Syrus, citat în *Saturnalia*, de Macrobius, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965.

Pușcariu, Sextil, *Călare pe două veacuri*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 13, 15, 78.

Pușkin, Alexandr Sergheevici, *Opere alese*, vol. II., Editura Cartea Rusă, București, 1954, p. 109; *Poeme*, Editura Cartea Rusă, București, 1957; *Versuri*, Editura Univers, București, 1974, p. 63.

Q

Quasimodo, Salvatore, *Poezii*, Editura pentru Literatură, București, 1968.

Queneau, Raymond, în *Umorul lui Raymond Queneau*, de Val Panaitescu, Editura Junimea, Iași, 1979.

Quevedo Y Villegas, Francesco de, *Don Pablos Bazoon*, Editura Univers, București, 1976, p. 13.

Quinet, Edgar, *Istoria ideilor mele*, Editura Casa Școalelor, București, 1927; *Opere alese*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1983, vol. I, pp. 9, 10, 61.

Quintillian, Marcus Fabius, *Arta oratorică*, vol. 1., Editura Univers, București, 1974, pp. 9, 18, 29, 30, 102, 193, 195, 211, 213, 216, 224; citat de H. Grotius în vol. *Dreptul războiului și al păcii*, Editura Științifică, București, 1968, pp. 499, 586, 616, 779.

R

Rabelais, François, *Gargantua*, B.L.U., București, 1962.
Racine, Jean-Baptiste, *Teatru*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 59, 271, 275, 294.
Rahv, Phillip, texte în vol. antologic *Casa cu multe ferestre — Critici marxiști americani*, Editura Univers, București, 1981.
Rainer, Francisc Iosif, *Jurnale*, Editura Eminescu, București, 1979, pp. 35, 63, 80, 102, 104, 105.
Ralea, Mihail, *Portrete, cărți, idei*, E.L.U., București, 1966, pp. 10, 28, 30, 32, 34, 44, 46, 65, 91, 92, 95, 96, 100, 102, 108, 109, 111, 113, 115, 119, 135, 137, 153, 174, 178, 188, 191, 193, 194, 213, 217; *Sociologia succesului*, Editura Științifică, București, 1962, pp. 373, 405; *Cele două Franțe*, E.S.P.L.A., București, 1966, pp. 6, 9, 13, 118, 156, 157, 177, 295, 326; *Valori*, Editura Fundația pentru Literatură și Artă, București, 1935, pp. 5, 26, 28, 34, 38, 48, 50, 55, 57, 84, 152, 153; *Atitudini*, Editura Casa Școalelor, București, 1927, pp. 37, 64, 85, 92, 100, 105, 110, 112, 173, 176, 180, 183, 184; *Prelegeri de estetică*, Editura Științifică, București, 1972, pp. 1, 5, 9, 11, 19, 22, 24, 33, 39, 41, 101, 104, 106, 118, 120, 129, 133, 136, 153, 154, 159, 181, 202, 205; *Scrieri din trecut — în filozofie*, E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 211, 219, 220, 228, 231, 233, 298, 299, 301, 306, 307; *Psihologie și viață*, ed. 1937, pp. 5, 7, 10, 12, 17, 20.
Rașcu, Ion M., *Poeme*, Editura pentru Literatură, București, 1967; texte antologice în *Tradiție și inovație*, Editura Eminescu, București, 1975.
Raymond Marcel, *De la Baudelaire la suprarealism*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 62, 66, 73, 75, 81, 87, 93, 96, 101, 102, 105, 123, 124, 184, 225, 228, 233, 234, 237, 253, 266, 276, 280, 406, [illegible] 411, 413, 423, 425; interviu în vol. *Ore franceze*, de I. Pop, Editura Univers, București, 1979, pp. 246, 248.
Rădulescu-Motru, Constantin, *Rasa, cultura și naționalitatea în filozofia istoriei*, 1922; *Cultura românească și politicianismul*, 1904; *Curs de psihologie*, 1923; texte în vol. II *Presa literară românească*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 486, 487.
Read, Herbert Edward, *Semnificația artei*, Editura Meridiane, București, 1969, pp. 21—23, 37, 40—43, 59, 177, 193, 200, 204, 214, 217; *Imagine și idee*, Editura Univers, București, 1970, pp. 17, 18, 47; Coperta: *Originile formei în artă*, Editura Univers, București, 1971, pp. 5, 9, 12, 15, 18, 20, 22, 35, 37, 40, 45, 57, 58, 60, 66, 73, 74, 115, 117, 127, 128, 131, 149, 151, 153, 156, 158, 171, 173, 181, 184, 188, 193, 200, 204, 214, 217.
Rebreanu, Liviu, *Pădurea spînzuraților*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 29, 32, 34, 113, 180; *Răscoala*, E.S.P.L.A., București, 1957; *Ion*, E.S.P.L.A., București, 1959; *Adam și Eva*, Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, București, 1943, pp. 15, 62, 162; *Caete*, vol.

I., Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 164, 167, 170, 177, 184, 188, 201, 204, 207, 208, 223, 294, 292, 476; *Ciuleandra*, E.L.U., București, 1965, pp. 187, 209, 218.
Regnault, Elias, *Istoria politică și socială a Principatelor Dunărene*, Iași, 1856, p. 437.
Regnier, Henri, *Șarpele cu două capete*, Editura Eminescu, București, 1977, p. 38, 85, 159.
Remarque, Erich Maria, *Iubește pe aproapele tău*, Editura Forum, București, 1945, pp. 37, 45, 209, 219, 268, 328, 329, 335, 338, 348, 354; *Arcul de triumf*, Editura Eminescu, București, 1973, pp. 88, 153, 156, 318, 398; *Obeliscul negru*, Editura Univers, București, 1973, pp. 8, 9, 106, 119, 181, 257, 266, 289, 296, 304, 318, 319; *Trei camarazi*, Editura Eminescu, București, 1978, pp. 10, 93, 116, 136, 139, 147, 219, 306, 319, 326, 342, 403; *Soroc de viață, soroc de moarte*, Editura pentru Literatură, București, pp. 97, 128, 146, 173, 224.
Renan, Ernest, *Pagini alese*, Editura Minerva, București, 1909, pp. 10, 12, 15, 16, 21, 25, 52, 59, 60, 67, 81, 85; *Rugăciune pe Acropole*, în rev. „Secolul 20" nr. 7—8/1970; *Viața lui Isus*, Editura Librăria Nouă, București, ed. VI-a. pp. 41, 47, 58, 64, 69, 102.
Renard, Jules, *Scrieri alese*, E.L.U., București, 1967, pp. 23, 24, 58, 61, 80, 89, 369, 374, 377, 378, 388, 391, 396, 400, 402, 406, 408, 415, 417, 421, 423, 435, 440, 447, 451, 459, 461, 463, 469, 470, 474, 476, 472, 485, 487, 488, 492, 494, 498, 501, 505, 510, 511, 525, 527, 531, 533, 537, 542, 551, 545, 548, 549, 557, 593; *Jurnal*, Editura Univers, București, 1979, pp. 31, 33, 43, 46, 58, 94, 99, 103, 106, 115, 116, 118, 126, 128, 133, 140, 148, 153, 194, 196, 201, 207, 211, 214, 216, 217, 220, 226, 243, 249, 251, 252, 260, 267, 284, 290, 298.
Retz, J. F., *Memorii*, vol. I., Editura Minerva, B.P.T., București, 1979, pp. 159, 163, 168, 308.
Reverdy, Pierre, *Pietre albe*, Editura Univers, București, 1975.
Reymont, Vladyslaw Stanyslas, *Fiu de nobili*, Editura pentru Literatură, București, 1967, pp. 150, 163, 168, 308.
Richards, Ivor Armstrong, *Principii ale criticii literare*, Editura Univers, București, 1974, pp. 7, 30, 49, 50, 53, 61, 64, 71, 72, 75, 76, 78, 80, 85, coperta.
Richter, Jean Paul, *Viața lui Quintus Fixlein*, Editura Univers, București, 1976.
Rilke, Rainer Maria, *Scrisori către un tînăr poet*, Editura Librăriei Pavel Suru, București, 1938, pp. 15, 19, 28, 33, 43, 45, 50, 51, 59, 70; *Auguste Rodin*, Editura Meridiane, București, 1970, pp. 5, 31, 72; *Elegii duineze — Sonete către Orfeu*, Editura Univers, București, 1978, pp. 5, 17; *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*, Editura Univers, București, 1962, pp. IX, XIV.
Rimbaud, J. N. Arthur, *Poezii*, Editura Tineretului, București, 1961, p. 52.
Robespierre, Maximilien, citat în *Teatrul Revoluției*, de R. Rolland, E.L.U., București, 1966, pp. 51, 308; citat de E. Lovinescu în vol. *Istoria civilizației române moderne*, Editura Științifică, București, 1972, p. 403.
Rodin, Augustin, citat în *Rodin*, de George Popa, Editura Meridiane, București, 1977; *Arta*, Editura Meridiane, București, 1968.
Roederer, Pierre Louis, citat de J. Bainville în vol. *Napoleon*, Editura Casa Școalelor, 1943, p. 36.

Roedhe, Irwin, *Psiche — Romanul grec*, în vol. antologic *De la Apollo la Faust*, Editura Meridiane, București, 1978.
Rojas, Ferdinando de., *Celestina*, Editura Univers, București, 1973, pp. 13, 22, 25, 28, 39, 47, 72, 74, 75, 82, 84, 90, 104, 106, 113, 146, 182, 209.
Roll, Stephan, *Sugestii înaintea unui proces* în vol. antologic *Avangarda literară românească*, Editura Minerva, București, 1983, pp. 608, 610.
Rolland Romain, *Jean-Christophe*, vol. I. II., E.S.P.L.A., București, 1957, p. vol. I. 248, 265, 266, 270; vol. II. 16, 29, 34, 35, 38, 44, 53; *Teatrul Revoluției*, E.L.U., București, 1966, pp. 18, 31, 36, 37, 65, 66, 89, 121, 124, 125, 129, 138, 229, 241, 246, 283, 292, 301, 305, 310, 326, 340, 382, 413; *Scumpa Sofie*, E.L.U., București, 1964, pp. 19, 23, 42, 53, 117; *Viața lui Michelangelo*, Editura Meridiane, București, 1971, pp. 5, 6, 171.
Romains, Jules, *Oameni de bunăvoință*, vol. I—IV., Editura Minerva, B.P.T., București, 1970, p. vol. I — 13, 14, 19, 41, 45, 117, 165, 236, 326, 335; vol. II — 28, 183, 184, 197, 199, 256; vol. III — 19, 21, 23, 28, 33, 34, 37, 77, 78, 239, 240, 261, 352, 353; vol. IV, 79, 86, 171, 222, 233, 236, 269, 270, 291.
Ronetti, Roman, *Radu-Poemă*, Tipografia Profesională Dim. C. Ionescu, București, 1914.
Ronsard, Pierre, *Poezii*, Editura Tineretului, București, 1959.
Rosetti, Constantin A., *Jurnalul meu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 20, 21, 23, 29; *Cuvîntare rostită la aniversarea ziarului „Românul" la 27. sept. 1881*, în vol. *Oratori și elocință românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 103.
Rosetti, Radu D., *Spicuiri*, E.S.P.L.A., București, 1968, pp. 139, 148.
Rostand, Edmond, *Chantecler*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 44, 93, 169, 268, 267, 290, 294., *Micul vultur*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1973, p. VI, IX, XVIII, XXVII, XXVIII, XXX. 209.
Rostand, Jean, *Corespondența unui biolog*, Editura Enciclopedică Română, București, 1975.
Roșca, Dumitru D., *Existența tragică*, Editura Științifică, București, 1978, pp. 5, 8, 12, 14, 25, 63, 64, 67, 70, 102, 108, 112, 118, 175, 198, 205, 207; *Studii și eseuri filozofice*, Editura Științifică, București, 1970, pp. 159, 162, 165, 167, 170, 173, 179, 182, 184, 186, 189, 192, 204, 205, 209; *Oameni și climate*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971, p. 196; *Valori veșnice*, în vol. antologic *Axiologie românească*, Editura Eminescu, București, 1982, pp. 539, 542, 546, 549.
Rousseau, Jean-Jacques, *Discurs asupra inegalității dintre oameni*, Editura Științifică, București, 1958, pp. 150, 151, 157, 170; *Contractul social*, Editura Științifică, București, 1967, pp. 14, 26, 29, 130, 132, 157, 183, 187, 192. *Confesiuni*, vol. I, III, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1969, p. vol. I. 21, 28, 49, 69, 85, 105, 110, 117, 118, 172, 192, 250, 263; vol. III — 21, 52, 79, 80; *Visările unui hoinar singuratic*, E.L.U., București, 1968, pp. 14, 32, 40, 43, 44, 59, 76, 77, 104, 107, 109, 144, 147, 155; *Scrieri despre artă*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1981, pp. 6, 7, 9, 19, 31, 32; în *Texte pedagogice alese*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1960, pp. 14, 23, 30, 32, 46, 47.

Rovani, Giuseppe, *O sută de ani*, vol. I., E.L.U., București, 1968, pp. 4, 54, 56, 88, 126, 130, 134, 167, 192, 193, 243, 300, 384.
Rubens, Peter Paul, în *Paul Peter Rubens, pictor și diplomat* (scrisori), Editura Meridiane, București, 1970, pp. 54, 58, 74, 97, 107, 123.
Ruskin, John, *Însemnări despre artă*, E.L.U., Colecția Meridiane, București, 1968, pp. 41, 54, 57, 66, 67, 70, 71, 74, 75, 77, 80, 81, 84, 92, 93.
Russel, Bertrand, *Autobiografie*, Editura Politică, București, 1969; *Dece nu sînt creștin*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1980.
Russo, Alecu, *Scrieri alese*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 12, 13, 44, 147, 149, 154, 157; *Cugetări; Cîntarea României*, în vol. I al *Antologiei gîndirii românești*, Editura Politică, București, 1967, pp. 365, 367, 369.
Rusu, Liviu, *Estetica poeziei lirice*, Editura Casei Școalelor, București, 1944, pp. 22, 38, 61, 97; *Logica frumosului*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 22, 23.

S

Saadi, Muslihiddin, *Grădina florilor*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 39, 46, 52, 54, 57, 60, 61, 89, 91, 95.
Sabatier, Auguste, citat de V. Kernbach în vol. *Biserica în involuție*, Editura Politică, București, 1984, p. 333.
Sabahattin, Ali, *Diavolul din noi*, Editura Univers, București, 1975, pp. 7, 40, 57, 62, 77, coperta.
Sadoveanu, Ion Marin, *Scrieri*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 224, 225; *Sfîrșit de veac în București*, Editura pentru Literatură, București, 1962, pp. XV, 43.
Sadoveanu, Mihail, *Neamul Șoimăreștilor*, în vol. 5 din *Opere*, E.S.P.L.A., București, 1956, pp. 511, 560, 638, 712; *Viața lui Ștefan cel Mare*, în vol. 12 din *Opere*, *ibidem*, 1957, pp. 228, 238, 329, 394; vol. 19 din *Opere*, *ibidem*, 1964, pp. 7, 9, 43, 46, 73, 78, 83, 87, 88, 329, 330, 331, 361, 367, 371, 374, 435; *Carte de înțelepciune*, Editura Albatros, București, 1974, pp. 7, 12, 13, 33, 64, 67, 81, 90, 94, 99, 101, 112, 115, 120—121, 126, 128, 131, 138.
Sahia, Alexandru, *Scrieri*, Editura Minerva, București, 1973, pp. 217, 274, 278, 279.
Sainte-Beuve, Charles Augustin, *Pagini de critică*, E.S.P.L.A., București, 1958, pp. 26, 34, 36, 41; *Portrete literare*, E.L.U., București, 1967, pp. 128, 156, 182, 183, 186, 289, 293, 298, 373, 374, 402, 433, 436, 455, 475, 539.
Saint-Exupéry, Antoine de, *Zbor de noapte — Pilot de război*, E.L.U., Colecția Meridiane, București, 1968, pp. 11, 12, 25, 27, 48, 56, 62, 68, 69, 74, 79, 82, 83, 115, 130, 220, 230; *Citadela*, Editura Junimea, Iași, 1977, pp. 11, 12, 15, 24, 27, 29, 39, 40, 43, 45, 46, 53, 54, 59, 60, 64, 80, 82, 84, 89, 94, 307.
Saint-Just, Louis — Antoine — Leon Florelle de, citat de E. Lovinescu în *Istoria civilizației române moderne*, Editura Științifică, București, 1972, p. 403.
Saint-Marc Girardin, citat de M. Ralea în vol. *Portrete, cărți, idei*, E.L.U., București, 1966.

Saki, *Lighioane și supralighioane*, E.L.U., București, 1969, pp. 13, 18, 128.
Saltîkov-Scedrin, Mihai Efgrafovici, *Opere*, Editura Cartea Rusă, București, 1956.
Sallustius, Caius Cripsus, *Opere*, Editura Științifică, București, 1969, pp. 45, 47, 52, 55, 64, 96, 127, 138.
Sand, George, *Meșterul Pierre Huguenin*, E.L.U. București, 1966, pp. 5, 73, 75, 83, 98, 100, 117, 124, 189, 222, 239, 253, 267, 271, 288, 296, 311, 319, 326, 335, 350, 372; *Mauprat*, Editura Eminescu, București, 1971; *Povestea vieții mele*, vol. I, Editura Minerva, B.P.T., București, 1972, pp. IX, 13, 81, 82, 97, 165, 176, 179, 233, 242, 257, 271, 321; *El și ea*, Editura Eminescu, București, 1978, pp. 21, 88, 43.
Sanielevici, Henri, *Cercetări critice și filozofice*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 303, 305, 307, 310; *Noi probleme literare și sociale*, în vol. II al *Istoriei filozofiei românești*, Editura Academiei R.S.R., București, 1980, p. 199.
Sarmiento, Domingo Faustino, *Facundo*, E.L.U., București, 1967, pp. 58, 60, 62, 88.
Saroyan, William, *O zi din după-amiaza lumii*, Editura Univers, București, 1978, pp. 72, 232.
Sarraute, Nathalie, *Portretul unui necunoscut*, E.L.U., București, 1967; *Fructele de aur*, Editura Univers, București, 1977, pp. 28, 32, 52, 53, 83, 107, 136.
Sartre, Jean-Paul, *Teatru*, I, II, E.L.U., București, 1969, vol. I, 57, 75, 83, 149, 248, 275, 282, 328, 333, 347, 358, 365, 379; vol. II, 313, 318, 320, 323, 324, 326; *Cuvintele...*, E.L.U., București, 1963, pp. 74, 76, 174, 210, 218, 221, 222, 225, 237, 238.
Scarron, Paul, *Romanțul comic*, E.L.U., București, 1967.
Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph, *Despre raportul artelor plastice cu natura*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 64; *Ideea de adevăr și frumos* în vol. *Antologia filozofică*, Editura Casa Școalelor, 1943, p. 494.
Schiller, Friedrich, *Teatru*, E.S.P.L.A., București, vol. I, 1955, pp. 65, 74, 80, 128, 142, 143, 189, 324, 340, 341, 349; vol. II, 1957, pp. 53, 60, 105, 108, 129, 137, 157, 166, 169, 179, 180, 199, 218, 243; *Wallenstein*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, București, 1959, p. vol. I, 4, 5, 9, 36, 37, 50, 56, 66, 101, 106, 138, 232; vol. II, 12, 46, 47, 55, 63, 64, 72, 90, 130, 146, 159, 173, 199, 204, 205; *Scrieri estetice*, Editura Univers, București, 1981, pp. 214, 232, 245.
Schlegel, Friedrich, *Epistolă despre roman*, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 14; *Despre literatură*, Editura Univers, București, 1983, pp. 420, 425, 427, 430.
Schopenhauer, Arthur, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, E.L.U., București, 1969, pp. 11, 17, 23, 28, 39, 54, 107, 111, 112, 119, 121, 124, 137, 138, 148, 152, 155, 157, 159, 166, 168, 175, 180, 182, 183, 186, 189, 191, 201, 202; *Studii de estetică*, Editura Științifică, București, 1974, pp. 31, 32, 35, 38; citat de Fr. Nietzsche în vol. *Cazul Wagner*, Editura Muzicală, București, 1983, pp. 5, 11.
Schweitzer, Albert, citat în vol. *Albert Schweitzer* de Crișan I. Mircioiu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, pp. 37, 127, 164, 214.
Schrödinger, Erwin, *Ce este viața? — Spirit și materie*, Editura Politică, București, 1980, pp. 117, 124—127; citat de Ath. Joja în vol. *Logos Arhitekton*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971, p. 98.

Scott, sir Walter, *Logodnica din Lammermoor*, Editura Națională, Gh. Necu, București, 1943; *Rob Roy*, Editura Tineretului, București, 1957; *Ivanhoe*, Editura Tineretului, București, 1956; *Quentin Durward*, Editura Tineretului, București, 1957; *Talismanul*, Editura Tineretului, 1958.
Sebastian, Mihail, *Orașul cu salcîmi*, Editura pentru Literatură, B.P.T., 1969, pp. VIII, XII; *Întîlnire cu teatrul*, Editura Meridiane, București, 1969, pp. 23, 37, 46, 53; *Eseuri*, Editura Minerva, București, 1972, pp. 26, 101, 102, 106, 107, 114, 116, 126, 132; texte în vol. II al *Presei literare românești*, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 489.
Seferis, Ghiorghios, *Arta și timpul*, în „Secolul 20", nr. 1/1973.
Senancour, Ettiene Pivert de, *Obermann*, Editura Minerva, B.P.T., București, 1971, pp. XV, 4—10, 13, 24, 29, 31, 43, 44, 73, 74, 75, 67, 93, 100, coperta a II-a.
Seneca, Lucius Annaeus, *Scrisori către Lucilius*, Editura Științifică, București, 1967, pp. 3, 5, 7, 10, 12, 14, 17, 19, 22, 25, 29, 33, 39, 41, 45, 46, 51, 52, 57, 60, 62, 66, 71, 75, 76, 81, 83, 94, 98, 114, 115, 120, 133, 154, 161, 181, 191, 194, 196, 203, 211, 214, 217, 221, 225, 229, 232, 234, 247, 249, 251, 257, 261, 268.
Servien, Pius, *Estetica*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, pp. 6, 17, 19, 24, 31, 34, 39, 170.
Sevigné, doamna de, *Scrisori*, Editura Univers, București, 1970, pp. 28, 102, 111, 117, 121, 130, 164, 181, 188, 190.
Sextus Empiricus, *Opere filozofice*, Editura Academiei R.S.R., București, 1965, pp. 21, 26, 34.
Shakespeare, William, *Regele Ioan*, în vol. I, *Opere*, E.S.P.L.A., București, 1953, p. 134; *Richard al II-lea*, în vol. II, ibidem, 1956, pp. 32, 33, 45, 72; *Henric al IV-lea*, în vol. IV, ibidem, 1957, pp. 313, 347; *Titus Andronicus — Nevestele vesele din Windsor*, ibidem, 1958, pp. 69, 124, 331; *Regele Lear*, în vol. IX, E.L.U., București, 1962, pp. 99, 113, 118, 128; *Furtuna*, în vol. XI, ibidem, 1963, p. 368; *Aforisme și cugetări*, Editura Albatros, București, 1975, pp. 29, 36, 37, 38, 43, 45, 47, 49, 50, 52, 54, 57, 67, 73, 86, 94, 97.
Shaw, George Bernard, *Teatru*, E.S.P.L.A., București, 1956, pp. 181, 447; *Cezar și Cleopatra*, Editura pentru Literatură, București, 1963; *Despre muzică și muzicieni*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., București, 1969, pp. 12, 33, 47, 71; *Pagini alese*, Editura Meridiane, București, 1971, pp. 17, 19, 20, 25.
Shelley, Percy Bysshe, *Opere alese*, E.S.P.L.A., București, 1965; *O apărare a poeziei*, 1840 — în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 181, 185, 186.
Sienkievicz, Henry Pius, *Cavalerii teutoni*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1957, pp. 14, 29, 81; *Quo Vadis*, E.L.U., București, 1965, pp. 28, 37, 51, 55, 109, 116, 160, 170, 172, 173, 194, 256, 298, 303, 328, 388, 528.
Sillanpää, Frans Remil, *Silja*, E.L.U., colecția Meridiane, București, 1967.
Simon, François Jules, citat de S. Smilles în vol. *Fă-ți datoria*, Editura Cugetarea Georgescu De'afras, București, 1945, p. 12.
Simon, Pierre Henri, citat de M. Braga în vol. *Istoria literaturii ca pretext*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 158.
Slaveicov, Pencio, *Versuri alese*, Editura pentru Literatură, 1967.
Slavici, Ioan, *Teatru*, Editura pentru Literatură, București, 1953.

pp. 233, 260, 262, 265, 266, 293, 296, 331, 402, 409, 410, 413, 417, 418; *Amintiri*, Editura pentru Literatură, București, 1967, pp. 445, 446, 454, 457, 458, 461, 658, 659.

Smilles, Samuel, *Ajută-te singur*, Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, S.A., București, 1931; *Fii om de caracter*, 1943; *Fă-ți datoria*, 1945.

Socrate, (citat în) *Apărarea lui Socrate*, de Platon; *Din viața lui Socrate*, de Xenofon; *Kriton*, de Platon; în Platon, vol. I, *Opere*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, pp. 28, 39.

Sofocle, *Tragicii greci — antologie*, E.S.P.L.A., București, 1958, pp. 297, 299, 302, 307, 309, 315, 320, 322, 327, 337, 338, 351, 412, 424, 443, 446; *Teatru*, E.L.U., București, 1969, pp. 67, 72, 73, 78, 79, 88, 87, 91, 96, 109, 126, 130, 134, 139, 157, 161, 166, 170, 214, 215, 223, 245, 247, 384, 397.

Solon, (citat în) *Despre viețile și doctrinele filozofilor*, de Diogene Laertios, Editura Academiei R.S.R., București, 1963, p. 132.

Spencer, Herbert, *Autobiografie*, Editura Cartea Românească, București, 1921; *Despre Educație*, Editura Alcalay și Co., București, pp. 31, 125, 128; *Incognoscibilul* — în vol. *Antologie filozofică*, Casa Școalelor, 1943, p. 577; *Despre educația morală, culturală și fizică*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1973, p. 194.

Speranția, Eugeniu, *Cuvînt final*, la vol. lui Horia Furtună, *Balada Lauii*, Editura pentru Literatură, București, 1967; *Mic tratat despre valori*, în vol. antologic *Axiologie românească*, Editura Eminescu, București, 1982, p. 335; *Cartea omului practic*, Editura Alcalay și Co., București, p. 68.

Spinoza, Baruh, *Etica*, Editura Științifică, București, 1957, pp. 172, 177, 181, 183, 232, 234, 249, 255, 266, 271, 272, 280; *Tratat despre îndreptarea intelectului*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 3.

Staël, Anne-Louise Germaine de, *Scrieri alese*, E.L.U., București, 1967; *Despre literatură în raporturile ei cu libertatea*; *Despre literatură la antici și moderni* — în vol. antologic, *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, pp. 219, 220, 223, 227; citată de L. N. Tolstoi în *Război și pace*, Editura Cartea Rusă, București, 1956, p. 102.

Stanca, Radu, *Acvariu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971, pp. 21, 246, 281.

Stancu, Zaharia, *Pentru oamenii acestui pămînt. Articole, cuvîntări, interviuri, confesiuni*, Editura Cartea Românească, București, 1971; *Însemnările și amintirile unui ziarist*, E.S.P.L.A., București, 1955; *Viață, poezie, proză*, Editura Eminescu, București, 1975; text în vol. *Sub semnul întrebării*, de A. Păunescu, Editura Cartea Românească, 1979.

Stănescu, Nichita, *Cartea de recitire*, Editura Cartea Românească, București, 1972, pp. 26, 34, 40, 43, 76, 79, 83, 124; *Respirări*, Editura Sport-Turism, București, 1982, pp. 14, 17, 18, 57, 69, 81, 109, 127, 133, 145, 151, 154, 157, 173, 181, 275, 276, 302; art. *Despre critică. Realul social și realul estetic*; *Alte glose*; *Avatarurile bunului simț*; *Nevoia de artă*, în rev. „România literară", din 19. XI. 1970; 24. II. 1972; 17. V. și 7. VI. 1973.

Steinbeck, John, *Fructele mîniei*, vol. I, II, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1963, p. vol. I, 86, 147, 148, 159, 211, 233, 235, 250, 253; vol. II, 315; *Joia dulce*, Editura Univers, București, 1970, p. 34.

Stendhal, *Roșu și negru*, E.S.P.L.A., București, 1959, pp. 216, 217, 348, 407, 435, 450; *Amintiri egotiste*, E.L.U., București, 1965, p. 471; *Mănăstirea din Parma*, E.S.P.L.A., București, 1960, p. 28; *Despre dragoste*, E.L.U., București, 1968, pp. 225, 226, 231, 234, 236, 249, 250, 267, 276; *Jurnal*, Editura Univers, București, 1971, pp. 8, 11, 14, 25, 27, 31, 43, 44, 48, 55, 57, 59, 61, 66, 71, 85, 91, 94, 98, 120, 133, 187, 190, 203, 208, 212, 227, 234; *Scrisori către Pauline*, Editura Univers, București, 1975, pp. 5, 8, 18, 20.

Stere, Constantin, *În literatură*, Editura Viața Românească, Iași, 1921; *Încercări filozofice. Teoria cunoașterii*, Arhiva nr. 3—4; *Preludii*, 1930.

Sterne, Laurence, *Tristram Shandy*, E.L.U., București, 1969, pp. 34, 72.

Stevenson, Robert Louis, *Seniorul de Ballantrae*, E.L.U., București, 1967, pp. 27, 35, 36, 41, 61, 123, 131.

Stravinski, Igor, *Poetica muzicală*, Editura Muzicală, București, 1967, pp. 58, 59.

Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară*, I, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 273, 280—286, 291, 379; *Ibidem*, II, pp. 359, 377, 378, 386, 421; *Ibidem*, III, Editura Minerva, București, 1974, pp. 282, 297, 335, 340, 346, 347, 349—351, 359, 361, 437, 438; *Ibidem*, IV, 1976, pp. 75, 80, 277, 337—339, 351—355, 359, 361, 362, 365, 379, 381, 382, 385, 387, 390, 400, 401, 406—411, 416, 424, 426; *Ibidem*, V, 1977, pp. 397, 399.

Strindberg August, *Teatru*, Editura Minerva, București, 1973; *Visul*, Editura Univers, București. 1972.

Suarès, André, citat de Savin Bratu în vol. *De la Sainte-Beuve la noua critică*, Editura Univers, București, 1974, p. 85.

Sudermann, Hermann, *Puntea pisicii*, Editura Cartea Românească, Bucureși, 1944.

Sue, Eugene, *Misterele Parisului*, vol. I, II, III, IV, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1968, p. vol. I, 113, 117, 121, 123, 128, 135, 219, 257, 326, 333, 334; vol. II, 84, 97, 107, 109, 141, 163, 279, 355; vol. III, 15, 22, 86, 396; vol. IV, 139, 172, 359.

Suetonius, Caius Tranquilus, *Doisprezece cezari*, Editura Științifică, București, 1958.

Sully-Prudhomme, *Inspirație*, în vol. *Laureații Premiului Nobel pentru Literatură*, Almanahul „Contemporanul", București, 1983, p. 4.

Swift, Jonathan, *Călătoriile lui Guliver*, Editura pentru Literatură, B.P.T., București, 1967, pp. 56, 92, 169, 294, 311; *Povestea unui poloboc*, Editura Univers, București, 1971, pp. 15, 19, 84, 89, 95, 97, 102, 143.

Ș

Șerbu, Ieronim, *Itinerarii critice*, Editura Minerva, București, 1971, pp. 194, 224, 225, 237, 243, 277.

Șirato, Francisc, *Prospecțiuni plastice*, București, 1958.

Șuluțiu, Octav, *Scriitori și cărți*, Editura Minerva, București, 1974, pp. 17, 23, 29, 30, 36; *Jurnal*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, pp. 6, 113, 122, 131, 132, 154, 157, 161, 165, 189, 202, 203, 206, 209, 214, 224, 228, 235, 240, 253, 257, 261, 264, 266, 280, 290, 295, 319, 320, 324, 342, 352, 357, 358, 409.

T

U

273; *Negura*, Editura Univers, București, 1975, pp. 16, 34, 40, 48, 75, 106, 107, 122, 127, 151, 167, 172, 173, 182; *Iubire, durere, compătimire și personalitate, Ideocrație; Salamanca*, în vol. antologic *Eseiști spanioli*, Editura Univers, București, 1982, pp. 139, 142, 145, 152, 155, 159, 162, 163, 206; citat de Doina Maria Păcurariu în vol. *Miguel de Unamuno*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, pp. 63, 66, 68, 69, 74, 77, 80, 82, 102, 103, 162, 293.

Urechia, Vasile Alexandru, *Schițe memorialiste*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 27, 28, 57.

Ureña, Pedros Hernandez, *Curentele literare în America Latină*, Editura Univers, București, 1980, p. 9.

Ușinski, K. D., *Omul ca obiect al educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, pp. 409, 445.

V

Valéry, Paul, *Introducere în metoda lui Leonardo da Vinci*, Editura Meridiane, 1969, pp. 8, 13, 43, 44, 77, 81, 83, 103; citat în vol. *Paul Valery și modelul Leonardo*, de Gabriela Negreanu, Editura Albatros, București, 1978, pp. 8, 14, 16, 21, 24, 28, 32, 66, 67, 71, 74, 77, 81, 83, 106, 130, 136, 151, 160, 161, 166, 181, 191, 206, 215, 216.

Vallès, Jules, *Jacques Vingtras*, vol. I, II, III, Editura Univers, București, 1971, pp. vol. I, 249, 231; vol. II, 29, 61, 323; vol. III, 253.

Van Tieghem, Paul, *Literatura comparată*, E.L.U., București, 1966; *Marile doctrine literare în Franța*, Editura Univers, București, 1972.

Vauvenargues, Luc de Clapiers de, *Maxime și reflecții*, Editura Univers, B.P.T., București, 1973, pp. 5, 7, 9, 11, 14, 29, 31, 32, 36, 40, 42, 47, 53, 55, 58, 63, 65, 71, 78, 81, 82, 85, 86, 90, 94, 98, 101, 103, 105, 107, 111.

Văcărescu, Iancu, citat de E. Simion în vol. *Dimineața poeților*, Editura Cartea Românească, București, 1980, p. 19.

Vega Carpio, Lope Felix de, *Comedii*, E.L.U., București 1962, pp. 89, 173, 388, 452.

Venturi, Lionello, *Pictori moderni*, Editura pentru Literatură, Colecția Meridiane, București, 1968, pp. 9, 13, 14, 19, 26, 37, 41, 42, 54, 82, 86, 87, 91.

Vercors (Jean Marcel Bruller), *Pluta Meduzei*, Editura Univers, București, 1972, pp. 9, 43, 148, 215.

Vergilius, Publius Maro, *Eneida*, E.S.P.L.A., București, 1956; *Bucolicele; Georgicele*, E.L.U., București, 1967.

Verhaeren, Emile, *Poeme*, Editura Albatros, București, 1973, pp. 5, 44, 85, 94, 95.

Verlaine, Paul, *Versuri*, E.L.U., București, 1967, pp. 41, 46, 47, 96.

Vianu, Tudor, *Jurnal*, Editura pentru Literatură, București, 1961, pp. 23, 117, 118, 126, 132, 139, 191, 192, 310, 311, 320; *Filozofia culturii*, Editura Publicom, București, 1944, pp. 28, 292; *Idealul clasic al omului*, Editura Enciclopedică Română, București, 1973, pp. 9, 49, 51, 55, 62, 75, 90, 91, 95, 97, 100, 102, 113, 114, 117, 127, 130; *Estetica*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 28,

56, 60, 62, 90, 99, 108, 120, 126, 135, 151, 158, 204, 207, 223, 238, 246, 251, 289, 290, 300, 303, 359; *Corespondență*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 45, 50, 51, 56, 73, 83, 105, 107, 110, 111, 116, 121, 126, 128, 133, 137, 139, 142; *Opere*, vol. 7, Editura Univers, București, 1978, pp. 167, 168, 174; *Studii de filozofia culturii*, Editura Eminescu, București, 1982, pp. 40, 159, 161, 199, 203, 204, 240; *Fragmente moderne*, Editura Minerva, București, 1972, p. 191; *Arta prozatorilor români*, Editura Eminescu, București, 1973, pp. 10, 11; *Estetica, II*, Editura Fundațiilor, București, 1936, pp. 194, 195; *Arta și frumosul*, Editura Societății Române de Filozofie, București, 1931, p. 35; *Postume*, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 116.

Vico, Giambattista, *Știința nouă*, Editura Univers, București, 1972.

Vigny, Alfred de, *Versuri alese*, Editura Tineretului, București, 1968, pp. 12, 16, 18, 20, 22, 64, 125, 131, 135; *Servitute și grandoare militară*, Editura Univers, București, 1971, pp. 4, 10, 13, 16, 67, 68, 109, 121, 123, 125, 135, 145, 148, 158, 159, 166, 189, 192, 193; *Cinq-Mars*, vol. I, II, Editura Minerva, B.P.T., București, 1971, p. vol. I, VI, VII, 1, 3, 6, 7, 9, 11, 32, 46, 120, 182, 316; vol. II, 26, 59, 107, 108; *Jurnalul unui poet*, Editura Univers, București, 1976, pp. 20, 23, 25, 29, 31, 41, 50, 53, 55, 59, 61, 67, 73, 75, 88, 95, 128, 132, 135, 137, 158, 171, 184, 188, 189, 192, 211, 247, 262; *Reflecții asupra adevărului în artă*, 1827, în vol. antologic *Arte poetice. Romantismul*, Editura Univers, București, 1982, p. 324.

Villiers de L'Isle-Adam, Jean-Marie-Philippe-Auguste, *Povestiri fioroase*, Editura Univers, București, 1970, pp. VI—VIII, 3—5, 7, 9, 12, 20, 24, 70, 110, 114, 159, 168, 165; *Viitoarea Evă*, Editura Univers, București, 1976, pp. 15, 35, 190.

Vinea, Ion, *Ora Fîntînilor*, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 209; *Venin de mai*, II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971, pp. 101, 107, 108, 249, 250, 280, 282, 320, 368, 456, 512, 853; *Paradisul îngerilor*, București, 1930, p. 23; *Opere V — Publicistică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, pp. 108, 121.

Vittorini, Elio, *Călătorie în Sicilia — Oameni și neoameni*, Editura pentru Literatură, București, 1968.

Vlahuță, Alexandru, *România pitorească*, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 98, 205, 211, 220, 224, 232, 241, 252; *Scrieri alese*, Editura pentru Literatură, București, vol. I, II, 1963, p. vol. I, 16, 17, 184; vol. II, 536, 571, 588, 596.

Vlădescu, G. M., *Moartea fratelui meu*, Editura Tineretului, București, 1965, pp. 39, 41, 45, 46, 49, 89, 178, 189, 193, 211, 219; *Menuet*, Editura Minerva, București, 1972.

Voiculescu, Vasile, *Teatru*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973, pp. 109, 133, 166.

Voltaire, *Opere alese*, E.S.P.L.A., București, vol. II, 1959, pp. 257, 272, 504, 522; vol. III, 1960, pp. 68, 267; *Maxime și cugetări*, Editura Albatros, București, 1974.

Voronca, Ilarie, *Mic dicționar de fericire perfectă*, Editura Cartea Românească, București, 1973; *Poeme alese*, vol. I, Editura Minerva, București, 1972; texte în vol. antologic *Avangarda literară românească*, Editura Minerva, București, 1983, pp. 558, 559, 560, 564, 566.

Vörösmarty, Mihály, *Opere alese*, E.S.P.L.A., București, 1958.

W

X

Y

Z

Zeletin, Ştefan, *Neoliberalismul. Studiu asupra istoriei şi politicii burgheze române*, Editura revistei „Pagini agrare şi sociale", 1927, p. 20.

Zenon din Citium, texte în vol. *Antologie filozofică*, Editura Casa Şcoalelor, 1943, p. 114.

Zeromski, Ştefan, *Cenuşa*, vol. II, Editura Univers, Bucureşti, 1975, pp. vol. I, 136, 137; vol. II, 20, 38, 42, coperta.

Zola Emile, *Banii*, E.L.U., Bucureşti, 1961, pp. 181, 266, 360; *Pântecele Parisului*, E.L.U., Bucureşti, 1968, p. 32; *La paradisul femeilor*, vol. I, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968, pp. 43, 81; *Fecunditate*, Editura Univers, Bucureşti, 1971, p. coperta; *Doctorul Pascal*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1975, pp. 28, 32, 44, 48, 50, 58, 60, 84, 89, 122, 162, 185, 265, 276, 310; *Germinal*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1958; *Prăpădul*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1958.

Zweig, Stefan, *Suflete zbuciumate*, E.L.U., Bucureşti, 1968, pp. 5, 11, 14, 60, 61, 64, 67, 97, 177, 202, 211, 230, 234, 277, 296, 300, 301, 335, 370; *Secret arzător*, E.L.U., Bucureşti, 1966, pp. 153, 156, 158, 273, 289, 300, 301, 349, 359; *Maria Stuart*, I, Editura Eminescu, Bucureşti, 1974, pp. 5, 6, 13, 14, 42, 45, 51, 68, 69, 71, 73, 136, 162, 165, 177, 207, 208, 235, 246; *Orele astrale ale omenirii*, Editura Univers, Bucureşti, 1973, pp. 17, 39, 44, 45, 92; *Maria Stuart*, II, Editura Eminescu, Bucureşti, 1974, pp. 185, 186.

Note biobibliografice

A

About, Edmond-François-Valentin, 1828—1885, romancier, nuvelist, dramaturg şi publicist politic francez, membru al Academiei Franceze, din 1884, autor al unor scrieri de o ironie şi o vervă strălucitoare (*Căsătoriile pariziene*, 1856; *Regele munţilor*, 1857; *Nasul unui notar*, 1862 etc.).

Accius (Lucius Accius), c. 170—c. 86 î.e.n., poet tragic roman, autor a peste 40 de tragedii, al poemului epic *Anale*, al unor opere cu caracter didactic (*Didascalica*, în proză; *Pragmatica*, în versuri) şi al unor lucrări diverse adunate în *Parerga*.

Adams, Henry Brooks, 1838—1918, istoric, filozof şi romancier american. Opere: eseul *Studii asupra unităţii secolului al XII-lea*, 1904. Volumul autobiografic *Educaţia lui Henry Adams*, 1907; *Istoria Statelor Unite de la 1801 la 1817*; romanele: *Democraţie. Un roman american*, 1880; *Esther*, 1884 etc.

Addison, Joseph, 1672—1719, gazetar, eseist, poet, dramaturg şi om politic englez, fondator — împreună cu R. Steele — al revistelor „The Tatler", „The Spectator" şi „The Guardian", autor al volumului de versuri eroice *Campania*, 1704, al tragediei *Cato*, 1712, şi al unui număr de 274 eseuri.

Aderca, Felix, 1891—1962, romancier, poet, eseist, critic, publicist, polemist şi dramaturg român. Din cele peste 40 lucrări publicate în volume, citām: volumele de versuri: *Motive şi simfonii*, 1910; *Stihuri venerice*, 1912; romanele: *Domnişoara din strada Neptun*, 1921; *Ţapul*, 1921 — reeditat în 1941 sub titlul *Zeul iubirii*; *Omul descompus*, 1925; *Aventurile Domnului Ionel Lăcustă-Termidor*, 1931; *Oraşele înecate*, 1936; *Revolte*, 1945; biografiile romanţate: *Amiralul Oceanului, Cristofor Columb*, 1957; *Magellan. Întâia călătorie în jurul lumii*, 1943; piesele de teatru: *Zburătorul cu negre plete sau visul unei nopţi de mai*, 1928; postum, *Muzică de balet*, 1971 şi *I din 36*, 1974; studii, eseuri, interviuri, cugetări în volumele: *Mărturia unei generaţii*, 1929; *Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic*, 1939; cinci volume de schiţe, nuvele, povestiri.

Adler, Alfred, 1870—1937, medic, psiholog, pedagog şi publicist austriac, fondator al psihologiei individuale, în opoziţie cu psihanaliza lui Freud. Op. pr.: *Temperamentul nervos*, 1912; *Praxis şi teorie în psihologia individuală*, 1918; *Psihologia copilului dificil, tehnica psihologiei individuale comparate*, 1928; *Sensul vieţii*, 1930; *Cunoaşterea omului*, 1931; a fondat „Revista internaţională de psihologie individuală" (1914—1935), în care a publicat numeroase articole.

Ady, Endre, 1877—1919, poet ungur. Opere: volumele de versuri: *Incă o dată*, 1903; *Poezii noi*, 1906; *Singe şi aur*, 1907; *Cine m-a văzut?* 1914; *In frumea morţilor*, 1918; volumele de nuvele: *Se poate intimpla şi aşa* şi *Oameni palizi şi istorii palide*, postum 1925.

Agârbiceanu, Ion, 1882—1963, prozator român, membru de onoare al Academiei R.S.R., 1955, unul dintre fondatorii Societăţii Scriitorilor Români. Din cele peste 50 de opere publicate în volume, cităm: romanele: *Arhanghelii*, *1914* — capodopera sa; *Legea trupului*. *Povestea unei vieţi*, 1926; *Legea minţii*. *Povestea altei vieţi*, 1927; *Biruinţa*, 1931; *Răbojul lui Sf. Petre*, 1934; *Sectarii*, 1938; *Vilzoarea*, 1943; *Faraonii*, 1961, volumele de schiţe, nuvele, povestiri: *Două iubiri*, 1910; *In întuneric*, 1910; *Popa Man*, 1920; *Fefeleaga*, postum, 1971; nuvela de excepţie, *Jandarmul*. *O mare dramă în Maramureş*, 1941; *Din pragul marii treceri*, 1978.

Agricola, Rudolf, pseudonimul lui Roelof Huysman, 1443—1485, umanist, profesor de filozofie la Universitatea din Heidelberg, unul dintre întemeietorii umanismului german. Lucrarea capitală: *Cele trei cărţi despre invenţia dialectică*.

Alain (Emile-Auguste Chartier, zis), 1868—1951, filozof, ziarist şi eseist francez, Laureat al Marelui Premiu Naţional de Literatură, în 1951. Opere: *O sută una consideraţii*, 1908—1929; *Sistemul artelor frumoase*, 1920; *Consideraţii asupra esteticii*, 1923; *Elemente pentru o doctrină radicală*, 1925; *Consideraţii asupra fericirii*, 1928; *Consideraţii asupra literaturii*, 1934; *Stendhal*, 1935; *Cu Balzac*, 1935; *Citindu-l pe Dickens*, 1945; postum, *Artele şi zeii*, 1955; *Patimile şi înţelepciunea*.

Albérès, René-Marill, 1921—1983, critic literar, ziarist, eseist, romancier şi povestitor francez, profesor la Institutul Francez din Buenos Aires (1946—1954) şi la cel din Florenţa (1954—1962), la Universitatea din Fribourg (1962—1969) şi la cea din Orleans (din 1969); editorialist la „Figaro Littéraire" (1950—1956); colaborator la „Arts", 1956—1960; titular al foiletonului „Les nouvelles littéraires", din 1959. Opere: *Portretul eroului nostru*, 1945; *Revoluţia scriitorilor de astăzi*, 1949; *Aventura intelectuală a sec. al XX-lea*, 1950; *Nerval*, 1955; *Estetică şi morală la Giraudoux*, 1957; *Oamenii încolţiţi*, 1962; *Istoria romanului modern*, 1963; *Butor*, 1964; *Literatură orizont 1960*, 1960; *Metamorfozele romanului*, 1983; *Romanul de astăzi*, 1970.

Alberti, Leon Battista, 1404—1472, arhitect, pictor, sculptor, literat şi teoretician al Artei Renaşterii, italian, constructor al unor celebre monumente la Florenţa, Mantova şi Rimini, inventator al camerei obscure, autor al unor lucrări literare ca: tratatele de etică umanistă: *Despre educarea copiilor*; *Despre căsătorie*; *Despre plăcerile şi neplăcerile literelor*, 1428—1432; *Despre familie*, 1433—1440; *Despre liniştea sufletească*, 1442; tratatul despre oratorie, *Tribune senatoriale*; tratatele: *Despre construcţie*, 1452 şi *Jocuri matematice*, 1443—1452; o scurtă descriere a ruinelor romane în *Descrierea oraşului Roma*, 1432—1434; teorie a artei în *Elemente de pictură*, *Pictura*; scrierea politică *Despre conjuraţia lui Stefano Porcari*.

Alecsandri, Vasile, 1821—1890, poet, dramaturg, prozator, publicist şi om politic român; membru — printre primii — al Societăţii Academice Române, 1866; participant la mişcarea re-

voluţionară de la 1848 din Moldova (redactind unul dintre documentele ei programatice, *Protestaţie în numele Moldovei, a omenirii şi a lui Dumnezeu*), şi la luptele pentru Unirea Principatelor; deputat şi ministru în mai multe rînduri; ministru plenipotenţiar la Paris (1885—1890); redactor şi proprietar al rev. „România literară", 1855; director — alături de C. Negruzzi şi M. Kogălniceanu — al Teatrului Naţional din Iaşi; redactează la Iaşi — alături de I. Ghica, M. Kogălniceanu şi T. Balş — rev. „Propăşirea", 1844; Premiul Societăţii limbilor romanice din Montpellier, 1878 — pentru *Cîntecul gintei romane*; Premiul Academiei, 1881 — pentru drama istorică *Despot V*[odă]; Din vasta-i operă literară cităm: volumele de versuri: *Doin*[e şi] *lăcrămioare*, 1853; *Pasteluri*, 1868—1880; *Legende*, 1871—; *Ostaşii noştri*, 1878; dramele istorice: *Cetatea Neamţului*, *Sobieski şi plăieşii*, 1857; *Despot Vodă*, 1879; *Fîntîna Blandu*[ziei], 1881; *Ovidiu*, 1885; *Legendele istorice*: *Dumbrava Roşie*, *Dan, căpitan de plai*, 1854; piesele satirice: *Iorgu de la S*[adagura], 1844; *Iaşii în carnaval*, 1845; *Cucoana Chiriţa în Provin*[cie], 1852; memorialistică şi note de călătorie în: *O preumblare* [la] *munţi*, 1884; *Călătorie în Africa*, 1883; 11 volume de *Opere* [com]plete, între 1875 şi 1890.

Aleman Y de Enero, Mateo, 1547—1614, scriitor spaniol, a[utor] al romanului picaresc *Guzman de Alfarache*, 2 vol., 1599—
Alembert, Jean-Baptiste Le Rond, D', 1717—1783, matemati[cian], fizician şi filozof francez, principalul colaborator al lui Di[derot] la redactarea *Enciclopediei*. Membru al Academiei de Şt[iinţe] din 1741 şi al Academiei Franceze, din 1754, şi secretar perp[etuu] al acesteia din urmă, din 1772. Opere: *Discurs prelimin*[ar la] *„Enciclopedie"*, 1751; *Eseu despre societatea oamenilor de* [litere] *şi despre nobili*, 1753; *Miscelanee filozofice, istorice şi lite*[rare], 1753—1783; *Eseu despre elementele de filozofie şi princ*[ipiile] *cunoştinţelor omeneşti*, 1759.

Alexandrescu, Grigore, 1814?—1885, poet şi fabulist român, participant la lupta pentru Unirea Principatelor Române; red[actor] la „Poporul suveran", apărută în timpul Revoluţiei de la [1848]. Opere: *Poezii*, 1838; *Suvenire şi impresii*, *epistole şi fa*[bule], 1847; *Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule*, 1862; un *M*[emo]*rial de călătorie*, postum, 1925.

Alfven, Hannes, n. 1908, fizician, matematician şi astronom [sue]dez, profesor la Universitatea din Uppsala şi la Institutul [Regal] de Tehnologie din Stockholm, contribuie la fizica plasmei, m[em]bru al Academiei Suedeze de Ştiinţe şi membru de onoa[re al] celor mai de seamă academii de ştiinţe din lume; Premiul [No]bel pentru fizică, 1970.

Allen, William Hervey, 1889—1949, romancier american, [autor] al romanului *Anthony Adverso*, 1933.

Alonso, Amado, 1896—1952, lingvist şi filolog spaniol, di[rector] al Institutului Filologic al Universităţii din Buenos Air[es]; organizat şi condus Biblioteca de Dialectologie Hispanoa[meri]cană, Colecţia de Studii Stilistice, „Revista de Filologia H[ispá]nică"; profesor la Universitatea din Harvard. Opere: *Stru*[ctura] *Sonatelor lui Valle-Inclán*, 1928; *Jorge Guillen, poet ese*[nţial], 1929; *Problema limbii în America*, 1935; *Poezie şi stilu*[l lui] *Pablo Neruda*, 1940; postum, *Probleme de dialectologie his*[pano-]

-americană, 1955; *De la pronunția medievală la moderna spaniolă*, 1955.

Alonso, Damaso, n. 1898, poet și critic literar spaniol. Opere: lirică: *Poeme pure*, 1921; *Vîntul și versul*, 1925; *Fiii mîniei*, 1944; *Veste obscură*, 1944; *Om și Dumnezeu*, 1955; critică literară: *Limba poetică a lui Góngora*, 1935; *Eseuri despre poezia spaniolă*, 1944; *Poezia spaniolă*, 1950; *Poeți spanioli contemporani*, 1952.

Aman, Theodor, 1831—1891, pictor și grafician român, personalitate de seamă în dezvoltarea mișcării artistice românești în secolul al XIX-lea, participant activ la Revoluția din 1848; unul din fondatorii primei Școli de Arte Frumoase din București, al cărui director a fost pînă la moarte.

Amiel, Henry Frédéric, 1821—1881, moralist, estetician, critic și ziarist elvețian de limbă franceză, profesor de estetică, din 1849, și de filozofie, din 1854, la Academia din Geneva, autor al unui *Jurnal intim* publicat parțial (dintr-un manuscris însumînd peste 17 000 pagini), postum, în 1884. Alte opere: vol. de versuri *Bob de mei*, 1854; vol. de eseuri *Despre mișcarea literară a Elveției franceze și viitorul ei*, 1849; postum, în 1931, un volum de *Eseuri critice de H. F. Amiel*.

Ammonius, Levinus (Levin van der Mande), 1485—1556, umanist olandez.

Amyot, Jacques, 1513—1593, prelat, umanist și traducător francez, autor al traducerilor: *Istoria Etiopiei*, 1548 — după Heliodor; *Daphnis și Cloe*, 1559 — după Longos; *Viețile paralele*, 1559 și *Operele morale*, 1572 — după Plutarh.

Anaxagora, 500—428 î.e.n., filozof materialist grec, autor al unui tratat *Despre natură* din care ni s-au păstrat doar fragmente.

Anaximandru, c. 610—547 î.e.n., naturalist și filozof materialist grec, reprezentant al Școlii din Milet. A întocmit prima hartă geografică în Grecia Antică.

Andersen, Hans Christian, 1805—1875, scriitor danez, devenit celebru prin basmele și povestirile sale (*Povestiri*, 1852; *Basme povestite pentru copii*, 1835—1841; *Noi basme*, 1844—1848; *Noi basme și povestiri*, 1852—1872). Alte opere: romanele: *Improvizatorul*, 1835; *Un simplu scripcar*, 1837; *Două baronese*, 1849; scrierea autobiografică *Povestea vieții mele*, 1855 etc.

Anderson, Maxwell, 1888—1959, dramaturg nord-american. Opere: dramele și tragediile: *Deșertul alb*, 1923; *Ce preț are gloria?*, 1924; *Zeii trăznetului*, 1928; *Regina Elisabeta*, 1930; *Noaptea peste Taos*, 1932; *Maria a Scoției*, 1933; *Amîndouă neamurile voastre*, 1933 — Premiul Pulitzer, 1933; *Valley Forge*, 1934; *Coboară iarna*, 1935; *Victoria fără aripi*, 1936; *Ajunul sfîntului Mark*, 1942; *Ioana din Lorena*, 1947.

Andrei, Petre, 1891—1940, sociolog, filozof și om politic român, titular al cursului liber de introducere în filozofie, 1921—1922, titular al Catedrei de sociologie, 1922—1940; director al Bibliotecii Universității din Iași, 1924—1926; redactor al revistei „Minerva", 1927—1930. Op. pr.: *Mecanicism și teleologism în sociologia contemporană*, 1915; *Filozofia valorii*, 1918 — apărută postum în 1945; *Sociologia revoluției*, 1921; *Problema fericirii, fundamentul său etico-sociologic*, 1921; *Fascismul*, 1927; *Probleme de sociologie*, 1927; *Sociologia generală*, 1936; postum, 3 vol. de *Opere sociologice*, 1974—1978.

Andrić, Ivo, 1892—1975, prozator și diplomat sîrb, membru al Academiei Sîrbe (titular din 1939) și al Academiei Iugoslave, din 1951; Premiul Nobel, 1961. Opere: volumele de versuri *Ex Ponto*, 1918 și *Neliniști*, 1920; romanele: *E un pod pe Drina*, 1945; *Cronică din Travnik*, 1945; *Domnișoara*, 1945; *Curtea blestemată*, 1956, *Omer-pașa Latas*, 1978; nuvele și povestiri: *Setea; Ani frămîntați; Semne;* eseuri și însemnări în: *Istorie și legendă; Eseuri*.

Angelus Silesius (Johannes Scheffler, zis), 1624—1677, medic și poet german, autor al unor *Poezii spirituale*.

Anghel, Dimitrie, 1872—1914, poet, prozator, dramaturg și traducător, membru în colectivul de conducere al revistei „Sămănătorul", între 1906—1908. Opere: *În grădină* — poem, 1908, *Fantezii*, 1909; *Povestea celor necăjiți* — fantezii și portrete, 1911; *Fantome*, 1911; *Nuvele*, 1921, postume. În colaborare cu Șt. O. Iosif: *Legenda funigeilor* — poem dramatic, 1907; *Cometa* — comedie în versuri, 1908; *Caleidoscopul lui A. Mirea*, 1908; *Carmen Saeculare*, — poem istoric, 1909; *Cireșul lui Lucullus* — proză, 1910; *Portrete*, 1910.

Antifon (Antiphon „retorul"), 480—409 î.e.n., orator grec, opera sa cuprinde perorații, un tratat de retorică, pledoarii.

Antistene, c. 455—360 î.e.n., filozof grec, întemeietorul școlii cinice, elevul lui Socrate și profesorul lui Diogene din Sinope.

Antoniade, Constantin, 1880—1954, gînditor, istoric al culturii, moralist, teoretician al dreptului, politolog și diplomat român; colaborator și prieten intim al lui N. Titulescu. Op. pr.: *Thomas Carlyle*, 1909; *Filozofia lui Henri Bergson*, 1910; *Imperialismul culturii germane*, 1915; *Machiavelli. Omul. Timpurile. Opera*, 2 vol. 1932—1934; *Renașterea italiană. Trei figuri din Cinquecento: Pietro Aretino, Francesco Guicciardini, Benvenuto Cellini*, 1935; *Iluziunea realistă. Încercare de critică filozofică*, 1907 — teză de doctorat în filozofie — lucrarea sa fundamentală.

Apollinaire, Guillaume (Wilhelm Apollinaris Albertus de Kostrowitzky, zis), 1880—1918, poet, prozator, autor dramatic, critic de artă și eseist francez, cofondator, în 1912, al rev. „Les Soirées de Paris". Op. pr.: volumele de versuri și poeme: *Bestiarul sau Cortegiul lui Orfeu*, 1911; *Alcooluri*, 1913 — capodopera sa; *Vitam impendere a mori*, 1917; *Caligrame, Poeme de pace și război, 1913—1916*, 1918; proză diversă în *Vrăjitorul putrescent*, 1904; piesa de teatru *Mamelele lui Tiresias*, 1917; eseuri, studii, critică de artă: *Poezia simbolistă. După amiaza poeților*, 1908; *Despre subiect în pictura modernă*, 1912; *Antitradiția futuristă*, 1913; *Pictori cubiști. Meditații estetice*, 1913; *Spiritul nou și poeții*, 1916; *Frumoasa rațoantă* — testament literar.

Apuleius, Lucius, 125 — c. 180, scriitor, filozof și retor roman, originar din Africa. Op. pr.: *Metamorfoze sau Măgarul de aur;* pledoarii și antologii: *Apologia; Florida; Despre Platon și învățătura sa; Despre demoni; Despre lume*.

Aragon, Louis (Louis Andrieux), 1897—1983, poet, romancier, eseist și publicist francez, militant pe tărîm social, luptător în Rezistența Franceză, membru al Partidului Comunist Francez, din 1927, membru al Consiliului Mondial al Păcii, Cavaler al Legiunii de Onoare, din 1981; Laureat al Premiului Lenin pentru Pace, 1957; cofondator, în 1919, al rev. „Littérature"; codirector al rev. „Ce Soir", 1937; cofondator al ziarului „La Drome

en armes" şi al periodicului clandestin „Etoiles", în 1943; director al rev. „Les Lettres Françaises", 1953. Din opera sa — 16 vol. versuri şi poeme; 11 romane; 18 vol. proză diversă, nuvele, articole, studii, eseuri — cităm: lirică: *Foc de bucurie*, 1920; *Mişcarea perpetuă*, 1924; *Necaz*, 1941; *Cîntec Elsei*, 1942; *Ochii şi memoria*, 1954; *Diana franceză*, 1945; *Elsa*, 1959; *Nebunul Elsei*, 1963; romanele: *Aniceț sau panorama*, 1920; *Ţăranul din Paris*, 1926; ciclul *Lumea reală* (I. *Clopotele din Basle*, 1934; II. *Frumoasele cartiere*, 1936; III. *Călătorii din imperială*, 1942; *Aurelian*, 1944); *Comuniştii*, 6 vol., 1949—1951; *Săptămîna patimilor*, 1958; studii, eseuri, articole: *Tratat despre stil*, 1928; *Pentru un realism socialist*, 1935; *Omul comunist*, 1946, *Scrieri despre arta modernă*, 1981.

Aretino, Pietro, 1492—1556, poet şi prozator satiric italian. Opere: *Dialoguri*, 1520; *Curtezana*, 1526; *Potcovarul*, 1533; *Convorbiri*, 1536—1556; *Scrisori*, 1538—1557; *Ipocritul*, 1542; *La Talanta*, 1542; *Filozoful*, 1546; *L'Orazia*, 1546.

Arghezi, Tudor (pseudonimul literar al lui **Ion N. Theodorescu**), 1880—1967, mare poet, prozator şi publicist român; editor al revistei „Linia dreaptă", 1904, director al revistelor „Cronica", 1915—1916 (alături de G. Galaction) şi „Bilete de papagal", 1928—1945; membru al Academiei R.S.R., din 1955, deputat în M.A.N., din 1957, Erou al Muncii Socialiste, din 1961, deţinător al Ordinului „Steaua Republicii", cl. I-a, al Premiului Naţional de poezie, în 1934 şi 1946, al Premiului de Stat cl. I-a în 1955 şi al Premiului internaţional „Gottfried Herder", în 1965. Op. pr.: volumele de versuri şi poeme: *Cuvinte potrivite*, 1927; *Flori de mucigai*, 1931; *Cărticică de seară*, 1935; *Hore*, 1939; *Una sută poeme*, 1947; *Prisaca*, 1954; *1907. Peisaje*, 1955; *Cîntare omului*, 1956; *Stihuri pestriţe*, 1957; *Frunze*, 1961; *Poeme noi*, 1963; *Cadenţe*, 1964; *Silabe*, 1965; *Ritmuri*, 1966; *Noaptea*, 1967; postum: *Frunzele tale*, 1968; *Crengi*, 1970; *X.C.*, 1970; volumele de proză: *Icoane de lemn*, 1929; *Poarta neagră*, 1930; *Tablete din Ţara de Kuty*, 1933; *Ochii Maicii Domnului*, 1934; *Cimitirul Buna Vestire*, 1936; *Ce-ai cu mine, vîntule?*, 1937; *Lina*, 1942, *Bilete de papagal*, 1946; *Manual de morală practică*, 1946; *Pagini din trecut*, 1955; *Din drum...*, 1957; *Lume veche, lume nouă*, 1958; *Cu bastonul prin Bucureşti*, 1961; un volum de *Teatru*, postum, 1968.

Ariosto sau **Ariosti, Ludovico**, 1474—1533, mare poet italian, autor al amplului poem *Orlando furioso*, 1516. Alte opere: volumele: *Imnuri şi Versuri*, postum, 1553 şi 1546; drama *Tragedia Tisbei*; comediile: *Substituiţii*; *Negromantul*; *Studentul*; *Comedia lăzii* scrise între 1507 şi 1518; volumul *Satirele*, 1517—1525 — satire şi comedii.

Aristip din Cirene, c. 435—355 î.e.n., filozof grec, discipolul lui Socrate, întemeietorul şcolii cireniene.

Aristotel, 384—322 î.e.n., filozof grec, clasic al filozofiei universale, spirit de formaţie enciclopedică, fondator al şcolii peripatetice şi al logicii formale ca ştiinţă. Opera, de mare diversitate şi întindere, cuprinde discursuri cu caracter retoric (*Elogiul lui Platon*; *Elogiu către Alexandru*; *Elegia pentru Eudemos*); dialoguri în genul celor platonice (*Despre filozofie*; *Despre justiţie*; *Despre poeţi* — păstrate fragmentar); tratate de erudiţie (*Constituţia atenienilor*; *Istoria animalelor*; *Despre cer* etc.); scrieri care fundamentează gîndirea originală aristotelică (*Metafizica*; *Fizica*;

Despre suflet; *Etica Nicomahică*; *Etica eudemică*; *Politica*; *Organon*; *Retorica*; *Poetica*).

Arnim, Ludwig Achim von, 1781—1831, prozator german, aparţinînd cercului romanticilor din Heidelberg, autor al romanelor *Contesa Dolores*, 1810; *Paznicii Coroanei*, I, 1817, II, postum, 1854; al volumului de nuvele *Isabela de Egipt*, 1812; al prelucrării unor vechi scrieri literare din sec. 15—17 sub titlul *Sera*, 1809; în colaborare cu Clemens Brentano, al unei culegeri de vechi poezii populare germane *Cornul fermecat al băiatului*, 1806—1808.

Arnold, Matthew, 1822—1888, poet, critic literar, filolog şi teoretician al literaturii, englez, profesor de poezie la Universitatea din Oxford, 1857—1867. Op. pr.: poemele *Alaric la Roma*, 1840 — premiul de poezie al şcolii Rugby; *Cromwell*, 1843 — premiul de poezie Newdicate; volumele de versuri şi poeme: *Petrecărețul rătăcit şi alte poeme*, 1849; *Empedocle pe Etna şi alte poeme*, 1852; *Poeme noi*, 1867; studiile: *Influenţa literară a Academiilor*, 1864; *Funcţia criticii în vremurile de astăzi*, 1864; *Şcoli şi universităţi pe continent*, 1868; *Cultură şi anarhie*, 1869; volumele de eseuri: *Eseuri de critică*, 1865; *Eseuri mixte*, 1871.

Arp, Hans (Jean), 1888—1966, pictor, grafician, sculptor şi poet alsacian. Opera literară: lirică: volumele *Pompa norilor*, 1920; *Surtucul piramidelor*, 1924; *Înălbeşte, înnegreşte*, 1930; *Scoici şi umbrele*, 1939; *Pe un picior*, 1955; *Cuvinte cu şi fără ancoră*, 1957; *Nisip de lună*, 1961; *Spre albul infinit*, 1961; eseuri şi proză în volumele *Isme-le artei*, 1925, *Pe drumul meu*, 1948; *Visul nostru cel de toate zilele*, 1955 — autobiografie cu poezii; *Zile răsfoite*, 1966.

Artaud, Antonin, 1896—1948, poet, dramaturg, eseist, actor şi regizor francez. Opere: *Ombilicul orizonturilor nedefinite*, 1925; *Cîntar de nervi*, 1927; *Teatrul cruzimii*, 1932; *Familia Cenci*, 1935; *Teatru şi al său dublu*, 1938; *Scrisori din Rodez*, 1946; *Van Gogh, sinucigaşul societăţii*, 1947.

Asachi, Gheorghe, 1788—1869, om de cultură, poet, prozator şi dramaturg român, întemeietorul învăţămîntului în limba română în Moldova (1813), al Conservatorului filarmonic dramatic (1836) şi unul dintre întemeietorii Academiei Mihăilene. Op. pr.: *Culegere de poezii*, 1836, 1854; *Fabule alese*, 1836; dramele istorice *Petru Rareş*, 1833 şi *Elena Dragoş*, 1863; drama *Turnul Butului*, 1863.

Asturias, Miguel Angel, 1899—1974, prozator şi poet guatemalez. Laureat al Premiului Nobel pentru literatură, în 1967. Op. pr.: volumele de versuri: *Sonete*, 1936; *Sonetele dragostei mîhnite*, 1943—1948; *Tîmpla de ciocîrlie*, 1948; poemele: *Tecun Umăn*, *Marimba sunată de indieni*; romanele: *Domnul Preşedinte*, 1946; *Oameni de porumb*, 1949; trilogia *Furtună*, 1950; *Papa verde*, 1954 şi *Ochii înhumaţilor*, 1960; volumul *Legendele Guatemalei*, 1930.

Athenaios din Naucratis, sec. III, gramatic, filozof şi sofist grec, autorul *Ospăţului sofiştilor*, în 15 cărţi.

Auden, Wystan Hugh, 1907—1974, poet, dramaturg şi eseist american de origine engleză, profesor de poezie la Oxford, deţinător al premiilor Pulitzer, 1948 — pentru poemul *Epoca neliniştii* — şi Bollingen 1954, pentru întreaga activitate poetică; *Cununa de aur* a Reuniunii Internaţionale a Poeţilor, din oraşul iugoslav

Struga. Op. pr.: volumele de versuri: *Poeme*, 1930; *Oratorii*, 1932; *Privește străine*, 1936; *Deocamdată*, 1945; *Scutul lui Achile*, 1955; *Omagiu lui Clio*, 1960; amplul poem *Epoca neliniștii. O eglogă barocă*, 1947; piesele de teatru în versuri: *Cîinele de sub piele*, 1935; *Ascensiunea lui F-6*, 1936; *Pe graniță*, 1938; volumul de eseuri și aforisme *Mina topitorului*, 1962.

Auerbach, Berthold, 1812—1882, narator german. A publicat și romane, dar s-a impus prin povestiri agreabile și de o exactă observație; *Povestiri sătești din Pădurea neagră*, 1843; *Noua serie de istorisiri de la țară. Șezători germane*, 1850.

Augustin — Augustinus Aurelius, 354—430, teolog și filozof creștin roman, autor al unei opere imense tratînd probleme filozofice, morale, dogmatică, din care cităm: *Solilocviile*, 386—387 *(Împotriva academicienilor; Fericirea; Despre ordine)*; *Confesiunile*, în 13 cărți 397—398; *Cetatea lui Dumnezeu*, 413—426; un *Tratat de muzică*; peste 200 „Scrisori".

Aurelian, Petre S., 1833—1909, agronom, economist, publicist și om politic român, profesor universitar, membru și președinte al Academiei Române și al Ateneului Român, ministru și prim-ministru, 1896—1897; militant pentru independența și industrializarea țării, fondator și conducător — singur sau în colaborare — al publicațiilor periodice de agronomie, economie politică și de răspîndire a științelor: „Agronomia", „Monitorul comunelor"; „Economie rurală"; „Revista științifică"; „Economia națională". Opere: *Catehismul economiei politice*, 1871; *Terra nostra*, 1875; *Cum se poate fonda industria în România*, 1881; *Schițe asupra stării economice a României în secolul al XVIII-lea*, 1882; *Expoziția națională de arte și industrie de la Moscova*, 1883; *Politica noastră comercială față cu convențiunile de comerț*, 1885; *Politica noastră vamală*, 1890.

Ausonius, Decimus Magnus, 310—395, retor, demnitar și poet roman, prefect al Galiei, Iliriei și Africii; consul în 379; preceptor al viitorului împărat Gratianus. Opera sa literară este de factură autobiografică sau istorică: *Elogiul profesorilor din Burdigala* — evocare, în 24 de poeme, a dascălilor de la Universitatea din orașul natal (Bordeaux de azi); *Orașele vestite ale imperiului*; *Însemnări zilnice*; *Mozella* — poem inspirat de o călătorie pe rîul Moselle; *Parentalia* — culegere de poeme despre propria sa familie; *Viața celor doisprezece Cezari* — transpunere în stihuri a biografiilor compuse de Suetonius; *Epitafuri* — în onoarea eroilor din războiul troian; *Bissula* — culegere de mici poezii etc.

Austen, Jane, 1775—1817, romancieră engleză, autoare a romanelor: *Rațiune și sensibilitate*, 1811; *Mîndrie și prejudecată*, 1813; *Parcul Mansfield*, 1814; *Emma*, 1816; postume; *Mînăstirea Northanger*, 1818; *Persuasiune*, 1818; *Sanditon*, 1925; romanele epistolare publicate postum: *Dragoste și prietenie*, 1822; *Familia Watson*, 1871 și *Lady Susan*, 1871.

Avebury, John Lubbock, 1834—1913, om politic și naturalist englez. Op. pr.: *Originea și metamorfoza insectelor*, 1873; *Flora sălbatică britanică*, 1886; *Plăcerile vieții*, 1887; *Simțurile, instinctele și inteligența animalelor*, 1883; *Frumusețile naturii*, 1890.

Avicena (Ibn-Sina), cca. 980—1037, filozof, medic și cercetător al naturii tadjic-persan, autor a peste 300 lucrări. Op. pr.: *Cartea tămăduirii*; *Cartea cunoașterii*, *Cartea medicinii*.

B

Babeș, Victor, 1845—1926, medic și savant român, profesor de patologie și bacteriologie la Facultatea de medicină din București, unul dintre întemeietorii microbiologiei moderne, membru al Academiei Române, autor al primului tratat de bacteriologie din lume — în colaborare — *Bacteriile și rolul lor în anatomia și biologia patologică a bolilor infecțioase*, 1885. Alte lucrări mai importante: *Considerațiuni asupra raportului științelor naturale cu filozofia*, 1879; *Credință și știință*, 1924.

Babeuf, François Noël (zis **Gracchus**), 1760—1797, revoluționar francez, teoretician al comunismului utopic, conducător al „Conspirației egalilor" împotriva guvernului reacționar al Directoratului, fondator al ziarului „Le Tribun du peuple". Executat în urma unei trădări.

Babits, Mihály, 1883—1941, poet, eseist, romancier și traducător maghiar. Opere: volumele de versuri: *Frunze din cununa lui Iris*, 1909; *Poate că vine și iarna*, 1911; *Recitativ*, 1916; *Înainte de paști*, 1917; *Valea neliniștii*, 1920; *Insulă și mare*, 1925; *Poezii*, 1928; *Zeii mor, omul trăiește*, 1929; *La concurs cu anii*, 1935; poemul *Cartea lui Iona*, 1939; romanele: *Cei sortiți morții*, 1927; *Califul Barză*, 1916; *Fiul lui Virgil Timar*, 1922; volumele de studii și eseuri: *Probleme literare*, 1917; *Gîndire și scris*, 1922; *Viață și literatură*, 1928; *Istoria literaturii europene*, 1934—1935.

Bachelard, Gaston, 1884—1962, filozof, om de știință și estetician francez, profesor de istorie și filozofia științelor la Facultatea de Litere din Dijon (1930—1940) și apoi la Sorbona; membru al Academiei de Științe Morale și Politice, din 1955, Laureat al Marelui Premiu Național de Literatură, 1961; autor a numeroase opere de filozofie generală, filozofia științei și psihologie generală ca: *Valoarea inductivă a relativității*, 1929; *Dialectica duratei*, 1933; *Noul spirit științific*, 1934; *Psihanaliza focului*, 1937; *Formarea spiritului științific*, 1938; *Apa și visele*, 1940; *Aerul și visele*, 1942; *Activitatea rațională a spiritului contemporan*, 1951; *Pămîntul și reveriile voinței*, 1945; *Pămîntul și reveriile repaosului*, 1945; *Poetica spațiului*, 1958; *Dreptul de a visa*, 1970, postum.

Bachilide din Keos, cca. 540—450 î.e.n., poet grec. Din opera sa ni s-au păstrat fragmente reprezentînd toate aspectele genului coral: peanul, ditirambul, oda *(Tinerii; Heracles; Theseus; Casandra; Io)*.

Bacon, Francis, Lord Verulam și viconte de St. Alban, 1561—1626, om de stat și filozof englez, considerat de K. Marx „adevărutul părinte al materialismului englez și al întregii științe experimentale moderne". Op. pr.: *Înțelepciunea anticilor*, 1609; *Noul Organon*, 1620; *Eseuri sau povețe civice și morale*, 1597—1625; *Apoftegme*, 1624; utopia neterminată *Noua Atlantidă*, 1627, postum.

Bacon, Roger, 1214—1292, filozof și naturalist englez, precursor al lui Francis Bacon, considerat de Marx și Engels „prima expresie a materialismului modern" și ale cărui concepții ne-au rămas în trei lucrări de căpetenie: *Opus majus*, *Opus minus* și *Opus tertius*.

Baconsky, Anatol E., 1925—1977, poet, eseist, prozator, istoric literar, publicist și traducător român, redactor șef al revistelor „Almanahul literar" și „Steaua", 1953—1959. Opere: volumele de

versuri: *Poezii*, 1950; *Copiii din Valea Arieșului*, 1951; *Cîntece de zi și de noapte*, 1954 — Premiul de Stat, 1954; *Două poeme*, 1956; *Fluxul memoriei*, 1957; *Dincolo de iarnă*, 1957; *Versuri*, 1960; *Imn către zorii de zi*, 1962; *Fiul risipitor*, 1964; *Cadavre în vid*, 1969 — Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor, 1969; *Corabia lui Sebastian*, postum, 1978; volumele de eseuri și studii literare, *Poeți și poezie*, 1963; *Meridiane. Pagini despre literatura universală contemporană*, 1965; o vastă *Panoramă a poeziei universale contemporane*, 1972 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1972; impresii de călătorie în *Călători în Europa și Asia*, 1960; *Remember*, 1968 (vol. I, *Jurnal de călătorie*; vol. II, *Fals jurnal de călătorie*) — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1968; volumul *Echinoxul nebunilor și alte povestiri*, 1967.

Bacovia, George (pseudonimul literar al lui **George Vasiliu**), 1881—1957, poet și publicist român, fondator al rev. „Orizonturi noi", 1915 și „Ateneul cultural", 1925; Premiul Ministerului Artelor, în 1923, pentru volumul *Plumb*; Premiul S.S.R., 1926, pentru volumul *Scîntei galbene*; Premiul Național pentru poezie, 1934; „Ordinul Muncii cl. I", 1956. Opere: volumele de versuri *Plumb*, 1916; 1921; *Scîntei galbene*, 1926; *Bucăți de noapte*, 1926; *Cu voi*, 1930; *Comedii în fond*, 1936; postum, în 1972, *Stanțe tîrzii — inedite*.

Bagdasar, Nicolae, 1896—1971, filozof al culturii și istoriei, istoric al filozofiei și publicist român; asistent de psihotehnică la Catedra lui C. Rădulescu-Motru, 1926—1929 și de logică și teoria cunoașterii, 1929—1941; profesor la Catedra de istoria filozofiei moderne și contemporane, epistemologie și metafizică la Facultatea de filozofie și litere din Iași, 1942—1949; consilier științific la Institutul de filozofie din București, din 1949; membru corespondent al Academiei Române din 1942 și membru al A.S.S.P. de la înființare, în 1970; codirector al revistei de teoria culturii „Ethos", 1944—1947; secretar de redacție al „Revistei de filozofie", 1928—1943 (la încetarea apariției); secretar al Societății române de filozofie, 1928—1944; fondator al tipografiei „Tiparul universitar", 1935—1945. Op. pr.: *Noțiunea de valoare teoretică la Rickert*, 1926 — teza sa de doctorat; *Filozofia contemporană a istoriei*, I, 1930; *Din problemele culturii europene*, 1931; *Istoria filozofiei românești*, 1940; *Teoria cunoașterii*, I, 1941; II, 1947; *Teoreticieni ai civilizației*, 1969.

Bainville, Jacques, 1879—1936, istoric și publicist francez, fondator — alături de H. Massis — al rev. „La Revue Universelle"; membru al Academiei Franceze, din 1935. Opere: *Ludovic al II-lea de Bavière*, 1900; *Lovitura de la Agadir și războiul Orientului*, 1913; *Istoria a două popoare*, 1916—1932; *Napoleon*, 1931; *A treia Republică 1870—1935*, 1935; *Dictatorii*, 1935.

Baldensperger, Fernand, 1871—1958, poet și istoric literar francez, teoretician al literaturii comparate, profesor de literatură comparată la Universitățile din Lyon, Strasburg și Paris, director — cu P. Hazard — al publicației „Revue de Littérature comparée", fondată în 1921. Op. pr.: *Perioade de dinainte de război în literatura franceză*, 1900—1914; *Goethe în Franța*, 1907; *Studii de istorie literară*, 1907—1910—1939; *Răscrucea drumurilor*, 1922; *Sensibilitate muzicală și romantism*, 1925; *Literatura — creație, succes, durată*, 1925; *Mișcarea ideilor în emigrația fran-*

cezā, 1925; *Orientări străine la H. de Balzac; Rime de exil și de speranță*, 1950.

Balzac, Honoré de, 1799—1850, mare romancier francez, nuvelist și dramaturg, ales, în 1833, președinte al Societății Oamenilor de litere; editor al revistelor „Cronique de Paris", și „Revue parissiene", 1840; autor al „Comediei umane", mare frescă socială, operă unică prin vastitatea proporțiilor, diversitatea personajelor și profunzimea viziunii asupra lumii. Din vasta-i operă (peste 100 de romane, nuvele, piese de teatru etc.) cităm: romanele: *Șuanii*, 1829; *Pielea de sagri*, 1831; *Casa „La motanul cu minge"*, 1831; *A doua familie*, 1831; *Colonelul Chabert*, 1832; *Louis Lambert*, 1833; *Proscrișii*, 1833; *Eugénie Grandet*, 1833; *Vicarul din Tours*, 1833; *Ilustrul Gaudissart*, 1833; *Medicul de țară*, 1833; *Femeia la treizeci de ani*, 1834; *Istoria celor treisprezece*, 1834; *Ducesa de Langeais*, 1834; *Căutarea absolutului; Moș Goriot*, 1835 — romanul-cheie al „Comediei umane"; *Contractul de căsătorie*, 1835; *Crinul din vale*, 1836; *Cezar Birotteau*, 1837; *Fata bătrînă*, 1837; *Iluzii pierdute* (I, *Cei doi poeți*, 1837; II, *Un geniu de provincie la Paris*, 1839; III, *David Séchard*, 1843); *Salonul de vechituri*, 1838; *O fiică a Evei*, 1839; *Preotul de țară*, 1839; *Pierre Grassou*, 1840; *Un debut în viață*, 1843; *Pescuitorii în apă tulbure*, 1843; *Muza departamentului*, 1843; *Strălucirea și suferințele curtezanelor*, 1844; *Verișoara Bette*, 1846; *Vărul Pons*, 1847; *Gaudissart al II-lea*, 1847; nuvelele *Vendetta; Gobseck; Bal la Sceaux; Liniștea căminului* — în vol. *Scene din viața privată*, 1830; 5 volume de „Corespondență"; studii, articole etc.

Baranga, Aurel, 1913—1979, poet, dramaturg, prozator și publicist român; redactor șef al rev. umoristo-satirice „Urzica"; redactor șef adj. al rev. „Viața românească", 1962—1967. Op. pr.: drame și comedii: *Bal la Făgădău*, 1946; *Iarbă rea*, 1949; *Pentru fericirea poporului*, 1949 — colaborare — Premiul de Stat, 1951; *Bulevardul împăcării*, 1952; *Mielul turbat*, 1954 — Premiul de Stat, 1954; *Arcul de triumf*, 1954 — transformată în 1973 în *Simfonia patetică*; *Rețeta fericirii sau Despre ceea ce nu se vorbește*, 1955; *Siciliana*, 1960; *Adam și Eva*, 1961; *Fii cuminte Cristofor*, 1963; *Sfîntu Mitică Blajinu*, 1965; *Opinia publică*, 1967; *Travestí*, 1969; *Interesul general*, 1971 — Premiul revistei „Teatru", 1971; două volume de *Poezii*, în 1950 și 1972; un volum de *Fabule*, 1979 și unul de reportaje *Ninge peste Ucraina*, 1945; articole în vol. *Pamflete*, 1952; *Teze și paranteze*, 1974; volumele satirice: *Tipuri și terripuri*, 1971; *Satirice*, 1977; un *Jurnal de atelier*.

Barbellion, William N. P. (Bruce Frederick Cummings), 1889—1919, naturalist și biolog englez, autor al unui „jurnal" început la 13 ani.

Barbey, D'Aurevilly, Jules-Amédée — supranumit „Conetabilul literelor", 1808—1889, poet, romancier, critic literar și publicist francez, cofondator al publicației „Revue critique de la philosophie, des sciences et de la Literature". Op. pr.: *Poezii*, 1835; poemele: *Eroilor de la Termopile*, 1821; *Inelul lui Hanibal*, 1833; *Amaidée*, 1886; romanele: *Dragostea imposibilă*, 1841; *O veche iubire*, 1851; *Vrăjita*, 1854; *Cavalerul des Touches*, 1864; *Un preot însurat*, 1865; *Ceea ce nu piere*, 1833; *O istorie fără nume*, 1882; volumul de nuvele *Diabolicele*, 1874; cronici dramatice și literare, studii, eseuri, articole; *Despre dandism și G. Brummel*,

1845; *Profeţii trecutului*, 1851; *Operele şi oamenii secolului al XIX-lea*, 20 vol., 1860—1909; *Micile medalioane*, 1866; *Teatrul contemporan* 5 vol., 1887—1896.

Barbu, Ion (pseudonimul literar al lui **Barbilian Dan**), 1895—1961, matematician şi poet român, profesor la Facultatea de matematici din Bucureşti, autor al unor remarcabile lucrări în domeniul geometriei, axiomaticii, algebrei şi teoriei numerelor, al poemului *După melci*, 1921 şi al volumului de versuri *Joc secund*, (cuprinzînd ciclurile „Joc secund"; „Uvendenrode" şi „Isarlîk"), 1930.

Barbusse, Henri-Adrien-Gustave, 1873—1935, poet, prozator şi publicist francez, membru al Partidului Comunist Francez, din 1923, redactor şef al rev. „Je Sais Tout"; fondator în 1919, al rev. „Clarté"; cofondator, în 1917, al „Asociaţiei Republicane a Foştilor Combatanţi" şi al „Internaţionalei Foştilor Combatanţi", în 1920; preşedinte al „Comitetului mondial împotriva războiului şi fascismului". Op. pr.: volumul de versuri: *Bocitoarele*, 1889; romanele: *Infernul*, 1908; *Focul*, 1916 — Premiul Goncourt; *Lumină*, 1919; *Călăii*, 1925; volumele de nuvele: *Noi, ceilalţi*, 1914; *Fapte diverse*, 1928; volumele de eseuri: *Cu cuţitul în dinţi*, 1920; *Cuvintele unui combatant*, 1921.

Bariţiu, George, 1812—1893, om politic, ziarist şi istoric român, figură proeminentă a Revoluţiei din 1848 din Transilvania; întemeietorul presei româneşti în Transilvania, secretar şi preşedinte al „Astrei"; membru al Academiei Române de la înfiinţarea ei (1866). Op. pr.: *Cultura*, 1838; *Omul*, 1839; *Despre filozoful Schopenhauer*, 1880; *Studiu istoric asupra raporturilor agrare din Transilvania şi ţările anexe*, 1884; *Părţile alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, 3 vol., 1884—1891; Ediţii postume: *Studii şi articole*, 1912; *Articole literare*, 1959; *Scrieri social-politice*, 1962; *Corespondenţa lui G. Bariţ şi contemporanii săi*, 1973—1978.

Barrès, Maurice, 1862—1923, ziarist, romancier, eseist şi om politic francez, fondator, în 1884, al revistei „Les Taches d'encre" şi director, din 1888, al ziarului „Courrier de l'Est", din Nancy şi, între 1894—1895 al ziarului „Cocarde"; membru al Academiei Franceze, din 1906. Op. pr.: trilogiile *Cultul eului* (*Sub privirea barbarilor*, 1888; *Un om liber*, 1889 şi *Grădina Berénicei*, 1891) şi *Romanul energiei naţionale* (*Dezrădăcinaţii*, 1897; *Chemare către soldat*, 1900; *Figurile lor*, 1902); romanele: *Colina inspirată*, 1913 şi *O grădină pe Orentes*, 1922; postum, 1930—1956, *Caietele mele*, în 14 volume.

Barrow, John sir, 1764—1848, geograf englez, unul din fondatorii Societăţii regale de geografie din Londra, al cărei preşedinte a fost. Este autorul cărţii *Revolta şi capturarea piraterească a navei Majestăţii Sale, „Bunty"* şi a numeroase povestiri de călătorie.

Bart, Jean (**Eugen P. Botez**), 1874—1933, prozator român, membru corespondent al Academiei Române, din 1922; Premiul Academiei în 1903, 1917 şi 1923; autor al romanului *Europolis*, al volumelor de nuvele şi schiţe: *Jurnal de bord*, 1901; *Datorii uitate*, 1916; *Prinţesa Bibiţa*, 1923; *În Deltă*, 1925; *Schiţe marine din lumea porturilor*, 1928; *Pe drumuri de apă*, 1931 şi al volumului memorialistic *Peste ocean*, 1926.

Barthes, Roland, 1915—1980, eseist, critic, semiolog şi teoretician al literaturii franceze, lector de limba franceză la Bucureşti, 1948, şi Alexandria (Egipt), 1950; director de studii la Şcoala Practică de Înalte Studii din Paris, 1962—1976; „Visiting Professor", la Universitatea John Hopkins din Statele Unite, 1966; titularul Catedrei de semiologie literară la College de France; cofondator, în 1953, şi animator al rev. „Théâtre populaire". Opere: *Gide şi jurnalul său*, 1942; *Gradul zero al scriiturii*, 1953 — care l-a consacrat; *Michelet de el însuşi*, 1954; *Mitologii*, 1957; *Despre Racine*, 1963; *Eseuri critice*, 1964; *Elemente de semiologie*, 1965; *Critică şi adevăr*, 1966; *Plăcerea limbajului*, 1966; *Sistemul modei*, 1967; *S/Z*, 1970; *Imperiul semnelor*, 1970; *Sade, Fourier, Loyola*, 1971; *Plăcerea textului*, 1973; *Roland Barthes despre Roland Barthes*, 1975; *Fragmente dintr-un discurs de îndrăgostit*, 1977; *Prezente*, 1979; *Sollers scriitor*, 1979; *Lecţia*, 1979; postum, în 1980, vol. *Camera luminoasă. Notă asupra biografiei*; în 1981, *Pe firul vocii*.

Barton, D. H. R., n. 1918, chimist şi fizician britanic, profesor de chimie organică la Colegiul din Birkbeck, 1953; conferenţiar la Universitatea „Harvard", 1956; profesor de chimie organică la Colegiul Imperial, 1957; profesor la Universităţile din Illinois şi Wisconsin, 1959; *doctor honoris causa* al Universităţilor din Montpellier, Dublin, „Columbia" din New York şi „St. Andrews"; membru al Academiei Regale, din 1934 şi al Societăţii Regale din Edinburg, din 1956; Premiul Nobel, 1969.

Bataille, Georges, 1897—1962, poet, romancier, filozof, publicist şi eseist francez; fondator, 1946, şi conducător al rev. „Critique", cofondator al rev. „Documents" şi „Acephale"; cofondator al Colegiului de sociologie. Op. pr.: volumul de versuri *Orestia*, 1962; romanele: *Abatele C*, 1950; *Albastrul cerului*, 1957; *Mama mea*, postum, 1966; povestirile: *Doamna Edwarda*, 1941; *Mortul*, postum, 1967; studii, eseuri, critică literară şi de artă în *Lascaux sau naşterea artei*, 1954; *Erotismul*, 1957; *Lacrimile lui Eros*, 1961, volumul de articole de critică literară *Literatura şi răul*, 1957; confesiuni, jurna , memorii, în ciclul *Suma ateologică* format din volumele *Experienţa interioară*, 1943 — opera-i capitală; *Vinovatul*, 1944; *Despre Nietzsche*, 1945; *Teoria religiei* postum, 1973.

Batiuşkov, Konstantin Nicolaevici, 1787—1855, poet şi eseist rus, autor al volumelor de versuri *Visul*, 1802—1803; *Un sfat către prieteni*, 1806; *Ora vese'ă*, 1810; al eseurilor *Plimbare prin Moscova*, 1812; *Imitarea anticilor*, 1821; *Epistolă versurilor mele*, 1803; *Trecerea peste Neman*, 1813; *Încercări în versuri şi proză*, 1817; *Cîte ceva despre poet şi poezie*, 1817; *Discuţia despre influenţa poeziei uşoare asupra limbii* etc.

Battaglia, Salvatore, 1904—1971, filolog romanist, istoric şi critic literar italian, profesor la Universităţile din Roma şi Neapo'e, director al revistei „Filologia romanza" — transformată, în 1962 în „Filologia e Litteratura". Op. pr.: *Primii trubaduri*, 1942; *Introducere în lingvistica romanică*, 1946; *Formarea nuvelisticii romanice*, 1947; *Lirica medievală*, 1954; *Leopardi şi secolul al XVII-lea*, 1962; *Realismul romanului „Logodnicii"*, 1963; *Studii de literatură italiană*, 1964; *Conştiinţa literară a Evului Mediu*, 1965 etc.

Baudelaire, Charles-Pierre, 1821—1867, poet, estetician, critic literar şi de artă, publicist francez, profesor de ebraică la College de France, secretar de redacţie la ziarul „La Tribune naţionale",

1848; coredactor al ziarului socialist „Le Salut public", 1848. Opere: unicul său volum de poeme *Florile răului*, 1857 și 1861 (cuprinzînd ciclurile *Spleen și ideal; Imagini pariziene; Vinul; Florile răului; Răzvrătire; Moartea*); poemele în proză: *Poeme nocturne*, 1857; *Paradisuri artificiale*, 1859; *Mici poeme în proză*, 1862; *Spleenul Parisului*, 1864; *Epavele*, 1866; studii, eseuri, articole: *Dl. Gustave Flaubert. Doamna Bovary. Ispitirea sfîntului Anton*, 1857; *Salonul din 1859*, 1859; *Cugetări despre cîțiva dintre contemporanii mei*, 1861; volumele de critică, postume: *Arta romantică* și *Curiozități estetice*, 1887.

Baumeister, Christian Friedrich, 1700—1785, filozof german, discipol al lui Cr. Wolf; autor al *Elementelor de filozofie*, 1747 — opera sa fundamentală. Alte opere: *Logica*, 1750; *Metafizica*, 1776.

Baur, Ludwig, 1871—1944, filozof german. Op. pr.: *Opera filozofică a lui Robert Grosseteste; Filozofia lui Robert Grosseteste*, 1917; *Metafizica*, 1925.

Bayet, Albert, 1880—1961, publicist francez și profesor de sociologie la Sorbona. Op. pr.: *Ideea de bine*, 1908; *Sinuciderea și morala*, 1922; *Știința acțiunilor morale*, 1925; *Istoria moralei în Franța*, 1930.

Bayet, Jean, 1892—1969, filozof și istoric francez, profesor la Sorbona, membru al mai multor institute și Academii, autor a peste 350 lucrări (cărți, articole, comunicări, recenzii), din cele mai diferite domenii ale filozofiei clasice, din care cităm *Literatura latină*, 1934 și *Istoria politică și psihologică a religiei romane*, 1957.

Bayle, Pierre (Carlat-Bayle), 1647—1706, filozof, istoric și critic literar, publicist francez, precursor al Enciclopediștilor; editor și redactor al revistei „Nouvelles de la République des lettres", apărută la Amsterdam, între 1684—1687; autor al *Dicționarului istoric și critic*, 4 vol. 1695—1697 și al *Cugetărilor asupra cometei din 1680*, 1682.

Bălcescu, Nicolae, 1819—1852, istoric, gînditor și om politic democrat revoluționar român, unul din conducătorii Revoluției de la 1848 din Țara Românească și una din cele mai de seamă personalități revoluționare din Europa timpului; cîteva zile, ministru de externe, apoi secretar al Guvernului provizoriu; unul din întemeietorii istoriografiei noastre moderne și unul din întemeietorii soc. secrete „Frăția"; editor, alături de A. T. Laurian, al revistei „Magazin istoric pentru Dacia", 1845—1848. Op. pr.: *Puterea armată și arta militară. De la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum*, 1844; *Cuvînt preliminar despre izvoarele istoriei românilor*, 1845; *Despre starea socială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri*, 1846; *Drepturile românilor către Înalta Poartă*, 1848; *Mersul revoluției în istoria românilor*, 1850; *Chestiunea economică a Principatelor Dunărene*, 1850; *Istoria românilor sub Mihai Voevod Viteazul* — capodopera sa — operă rămasă neterminată și editată postum în 1878.

Bărnuțiu, Simion, 1808—1864, om politic și gînditor român, fruntaș al Revoluției de la 1848 din Transilvania; vicepreședinte al Adunării de la Blaj din 3—5/15—17 mai 1848 — unde a rostit un celebru discurs; profesor de drept și filozofie la Universitatea din Iași, autor al unor lucrări de drept și filozofie (*Dreptul public al românilor; Psihologia empirică; Logica*).

Bârsan, Zaharia, 1878—1948, actor, regizor și dramaturg român, membru în comitetul de direcție al revistei „Falanga literară și artistică", 1910—1919, director al Teatrului Național din Cluj, 1919—1925. Op. pr.: poemele dramatice: *Trandafirii roșii*, 1915; *Domnul de rouă*, 1938; piesele de teatru: *Mărul*, 1908; *Sirena*, 1909; *Se face ziuă*, 1914; volumele de versuri: *Visuri de noroc*, 1903; *Poezii*, 1907; un volum de *Nuvele*, 1909; volumul memorialistic *Impresii de teatru din Ardeal*, 1908.

Beard, Charles Austin, 1874—1948, istoric american, profesor de științe politice la Universitatea din Columbia, 1917. A organizat — în colaborare — o Școală de cercetări sociale. Op. pr.: *O interpretare economică a Constituției Statelor Unite*, 1913 — opera sa fundamentală; *Dezvoltarea civilizației americane*, 1927; *Politica externă americană așa cum ea se face*, 1932—1940; *Președintele Roosevelt și apropierea războiului*, 1941, 1948.

Beaumarchais, Pierre-Augustin Caron de, 1732—1799, dramaturg și prozator francez. Opere: piesele de teatru: *Eugenie*, 1767; *Bărbierul din Sevilla*, 1775; *Nunta lui Figaro*, 1784 — ultimele două inspirîndu-i pe Mozart, 1786 și pe Rossini, 1816, devenind astfel, celebre; *Mama vinovată*; patru pamflete publicate sub titlul *Memorii de consultat*, 1773—1774; un *Eseu asupra genului dramatic serios*, 1767.

Beauvoir, Simone de, 1908—1986, eseistă, romancieră și autoare dramatică franceză, profesoară de filozofie, fondatoare — alături de J.-P. Sartre — a revistei „Les Temps modernes". Op. pr.: romanele: *Musafira*, 1943; *Sîngele altora*, 1944; *Toți oamenii sînt muritori*, 1947; *Mandarinii*, 1954 — premiul Goncourt; *Marșul cel lung*, 1954; *Frumoasele imagini*, 1966; *Femeia distinsă*, 1967; volumele autobiografice: *Jurnalul unei fete cuminți*, 1958; *Puterea vîrstei*, 1960; *Forța lucrurilor*, 1963; *O moarte foarte blîndă*, 1964; *La urma urmelor*, 1972; eseuri studii: *Pentru o morală a ambiguității*, 1947; *Al doilea sex*, 2 vol., 1949; *Privilegii*, 1955; *Bătrînețea*, 1970; piesele de teatru: *Pyrrhus și Cinéas*, 1945; *Gurile inutile*, 1945.

Bebel, August, 1840—1913, cunoscut militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre fondatorii și conducătorii Partidului Social Democrat din Germania, membru al Internaționalei I. Op. pr.: *Războiul țărănesc german*, 1876; *Femeia și socialismul*, 1879; *Din viața mea*, 3 vol., 1910—1914.

Beccaria, Cesare, 1738—1794, gînditor iluminist, jurist și publicist italian, autor al tratatului de drept penal *Despre infracțiuni și pedepse*, 1764, *Cercetări privind natura stilului*, 1770.

Beckett, Samuel Barclay, n. 1906, poet, dramaturg, romancier, nuvelist și eseist irlandez de limbă engleză și franceză, lector la Școala Normală Superioară din Paris, 1928, asistent de franceză la Trinity College din Dublin, 1931; luptător în Rezistența franceză, din 1941; Laureat al Premiului Internațional al Editorilor, 1961, al Marelui Premiu Național de Teatru al Franței, 1976, și al Premiului Nobel, 1969. Opere: poemul *Horoscop*, 1930; vol. *Trei poeme*, 1953; dramaturgie: *Așteptîndu-l pe Godot*, 1951; *Sfîrșit de partidă*, 1957; *Acte fără cuvinte*, 1957; *Ultima bandă de magnetofon a lui Krapp*, 1958; *Du-te vino*, 1960; *Toți cei ce cad*, 1963; *Oh! zile frumoase*, 1963; *Molloy*, 1965 — adaptare după roman; romanele: *Murphy*, 1938; *Molloy*, 1951; *Malone moare*, 1951; *Cum este*, 1961; nuvele și volume de nuvele: *Latră dar nu*

mușcă, 1934; *Expulzatul*, 1946; *Capete moarte*, 1967; *Prima dragoste*, 1970.

Becquer, Gustavo Adolfo (pseudonimul lui **Gustavo Adolfo Dominguez Bastida**), 1836—1870, poet spaniol, autor al volumului de poeme *Rime*, postum, 1871 și al volumului de poeme în proză *Legende*, postum, 1872.

Beecher-Stowe, Harriet Elisabeth, 1811—1896, scriitoare americană, autoare a romanelor: *Coliba unchiului Tom*, 1852; *Perla din Orr's Island*, 1862; *Oamenii din orașul vechi*, 1869; a eseurilor: *Eu și nevastă-mea*, 1871; *Noi și semenii noștri*, 1875, și a unor *Amintiri fericite din țări străine*.

Beethoven, Ludwig van, 1770—1827, mare compozitor german; cel mai de seamă reprezentant al simfonismului în muzica universală. Principalele opere muzicale: 9 simfonii; *Missa solemnis*; opera *Fidelio*; uverturile *Coriolan*, *Egmont*, *Leonora*; 5 concerte pentru pian și orchestră.

Béguin, Albert, 1901—1957, critic și istoric literar elvețian, de limbă franceză, lector la Universitatea din Halle-Wittenberg; profesor de literatură franceză la Facultatea de litere din Basel; editor al rev. „Cahiers du Rhone", la Neuchatel, și director după moartea lui E. Mounier, la rev. „Esprit". Op. pr.: *Gerard de Nerval*, 1936; *Sufletul romantic și visul*, 1937; *Rugăciunea lui Péguy*, 1942; *In căutarea Graalului*, 1944; *Balzac, vizionarul*, 1946; *Léon Bloy, mistic al suferinței*, 1948; *Era lui Péguy*, 1948 etc.

Belinski, Visarion Grigorievici, 1811—1848, democrat revoluționar rus, filosof, critic literar și publicist. Op. pr.: *Reverii literare*, 1834; *Operele lui Aleksandr Pușkin*, 1843—1846; *Privire asupra literaturii ruse din 1847*, 1848; *Scrisoare către N. V. Gogol*, 1847; *Articole de critică literară* etc.

Benavente, Jacinto, 1866—1954, dramaturg spaniol, reprezentant al „generației de la '98". Premiul Nobel, 1922, directorul revistelor „Vida Literaria" și „Madrid cómico", autor al comediilor *Cuibul străin*, 1894; *Stăpîna*, 1901; *Trandafiri de toamnă*, 1905; *Interese create*, 1907; al dramelor: *Noaptea sabatului*, 1903; *Doamna stăpînă*, 1908.

Benda, Julien, 1867—1956, romancier, eseist și pamfletar francez. Opere: *Bergsonismul sau o filozofie a mobilității*, 1912; *Hirotonisirea*, 1912; *O filozofie patetică*, 1913; *Trădarea cărturarilor*, 1927; *Franța bizantină*, 1945.

Benetato, Grigore Alexandru, 1905—1972, medic român, profesor universitar la Cluj, 1934—1958 și București, din 1950, membru al Academiei R.S.R., al Academiei de Științe Medicale și al mai multor societăți științifice, între care: Academia internațională de astronautică; Société de chimie biologique, Paris; Societatea națională de medicină Purkinje din R.S.C.; Premiul de Stat.

Benn, Gottfried, 1886—1956, medic, poet și eseist german. Opere lirică: volumele *Morgă*, 1912 — de răsunător succes; *Carne*, 1917; *Moloz*, 1919; *Divizare*, 1925, *Poezii statice*, 1948; *Flux extatic*, 1949; *Fragmente*, 1951; *Distilări*, 1953; *Apreslude*, 1955; eseurile *Totalul perspectivelor*, 1930; *După nihilism*, 1932; *Lumea expresiei*, 1949; *Problemele liricii*, 1951; volumele de proză *Culegere de proză*, 1928; *Ptolomeul*, 1949; *Proză și cuvîntări din tinerețe*, 1950; autobiografia *Viață dublă*, 1950 etc.

Bentham, Jeremy, 1748—1832, filozof, jurist și economist englez. Op. pr.: *Fragment despre guvernare*, 1776; *Introducere în principiile moralei și legislației*, 1789 — opera lui de căpetenie; *Panopticon*, 1791; *Rațiunea recompensei*, 1825; *Rațiunea pedepsei*, 1830; *Catehismul reformei parlamentare*, 1817; *Cartea sofismelor*, 1824; *Rațiunea evidenței juridice*, 5 vol., 1827; *Deontologia sau știința moralei*, postum, 1834.

Beranger, Pierre Jean de, 1780—1857, poet și autor de cîntece populare satirice (*Regele Yvetot; Dumnezeul oamenilor săraci; Încoronarea lui Carol cel Prost; Bunica; Bătrînul sergent* etc.), considerat poetul național al Franței în perioada Restaurației. Opere: 4 volume de *Cîntece*, 1815, 1821, 1828, 1830.

Berdeaev, Nikolai Aleksandrovici, 1874—1948, filozof rus, emigrant în Franța în 1922. Op. pr.: *Sensul istoriei*, 1923; *Un nou ev mediu*, 1924; *Încercare de metafizică escatologică*, 1946; *Destinul omului în lumea contemporană*, 1947.

Berger, Gaston, 1896—1960, filozof francez, conferențiar, din 1941 și apoi profesor la Facultatea de litere din Aix-en-Provence; director general al Învățămîntului, 1953—1960, calitate în care a înființat multe facultăți, fondatorul revistei „Les Etudes Philosophiques". Op. pr.: *Tratat practic de analiza caracterului*, 1950; *Chestionar caracterologic*, 1950; *Caracter și personalitate*, 1954.

Bergson, Henri-Louis, 1859—1941, filozof francez, conferențiar la Școala Normală Superioară, 1898—1900; profesor la College de France, 1900—1911; președinte al Comuniunii Internaționale de Cooperare Intelectuală, 1922—1925; membru al Academiei Franceze, din 1914. Premiul Nobel, 1928, Cavaler al Legiunii de Onoare, 1930. Opere: *Eseu despre datele imediate ale conștiinței*, 1889 — teza de doctorat în litere; *Materie și memorie. Eseu asupra raportului dintre corp și spirit*, 1896; *Rîsul. Eseu asupra semnificației comicului*, 1900; *Evoluția creatoare*, 1907; *Conștiința și visul*, 1911; *Sufletul și corpul*, 1912; *Energia spirituală*, 1919; *Durată și simultaneitate în legătură cu teoria lui Einstein*, 1922; *Cele două izvoare ale moralei și religiei*, 1932; *Gîndire și mobilitate*, 1934.

Berlioz, Hector, 1803—1869, compozitor, critic muzical și memorialist francez, reprezentant de seamă al romantismului muzical revoluționar, autor al unui *Tratat de orchestrație*, 1844 — de excepțională valoare pentru istoria simfonismului, și al unui volum de *Memorii*, 1848—1869. Cele mai importante lucrări muzicale: *Simfonia fantastică*; simfonia *Harold în Italia*; oratoriile *Damnațiunea lui Faust*; *Romeo și Julieta*, *Recviem*; operele: *Troienii*, *Benvenuto Cellini*; *Beatrice și Benedict*.

Bernanos, Georges, 1888—1948, romancier, dramaturg, eseist și pamfletar francez. Opere: romanele: *Sub soarele lui Satan*, 1926; *Impostura*, 1927; *Bucuria*, 1929 — Premiul Fémina; *O crimă*, 1935; *Jurnalul unui preot de țară*, 1936 — Marele premiu al romanului; *Domnul Ouine*, 1943; pamfletele: *Marea spaimă a drept-credincioșilor*, 1931; *Marile cimitire sub lună*, 1938; postum, 1949, piesa *Dialogurile carmelitelor*.

Bernard, Claude, 1813—1878, celebru fiziolog francez, unul dintre fondatorii fiziologiei moderne, membru al Academiei de Științe, din 1854 și al Academiei Franceze, din 1855; senator, în 1869; de trei ori Premiul de fiziologie al Academiei de Științe; profesor la Sorbona și Collège de France. Op. pr.: *Introducere în studiul medicinei experimentale*, 1865 — opera capitală; *Știința experimentală*, 1878.

Bernard, Tristan (Paul), 1866—1947, dramaturg și romancier francez. Opere: cca. 100 piese de teatru (de la 1 la 4 acte), din care reținem: *Trîndavii*, 1898; *Engleza vorbită*, 1899; *Jurnalul unui băiat cuminte*, 1899; *Micuța cafenea*, 1911; *Sexul tare*, 1917.

Bernardin de Saint-Pierre, Jacques Henri, 1737—1814, romancier, inginer și naturalist francez, membru al Institutului Franței, 1795. Op. pr.: *Călătorie în Ile-de-France*, 1773; *Studii despre natură*, 1784; *Paul și Virginia*, 1787; *Coliba indiană*, 1790; *Armoniile naturii*, postum, 1815.

Berni, Francesco, 1497—1535, poet italian, autor al unei noi versiuni a poemului lui Mateo Baria Bolardo *Orlando îndrăgostit*; în *Dialogul contra poeților*, 1526, își expune concepțiile despre poezie.

Bersier, Jean Eugene, 1895, pictor și gravor francez, profesor șef de atelier la Școala Națională Superioară de Arte Frumoase din Paris. A publicat *Litografia originală în Franța. Gravura*, 1947 și *Influența Italiei în pictura olandeză*.

Bias, sec. VI—V î.e.n., unul din cei șapte înțelepți ai Greciei antice.

Bibescu, Martha (Martha Lahovary), 1889—1973, romancieră, poetă și memorialistă română, scriitoare de limba franceză, membră a Academiei Regale Belgiene, din 1958, autoare a peste 30 volume, din care cităm: *Cele opt paradisuri*, 1908 — Premiul Academiei Franceze; *Izvor, țara sălciilor*, 1923; *Papagalul verde*, 1924; *Catherine — Paris*, 1927; *La bal cu M. Proust*, 1928; *Viața unei prietenii, corespondența mea cu abatele Mugnier*, 1951—1957; *Confesorul și poeții*, 1970; *Schimburi de opinii cu Paul Claudel*, 1972; postum, în 1979, un *Jurnal politic*, Editura Politică, București.

Bichat, François Xavier, 1771—1802, anatomist și fiziolog francez. Unul dintre fondatorii anatomiei generale, al histologiei normale și patologice și al embriologiei. Op. pr.: *Tratat despre membrane*, 1800; *Cercetări fiziologice asupra vieții și morții*, 1800; *Anatomie generală*, 1801.

Bierce, Ambrose Gwinett, 1842—1914, scriitor satiric american, autor al volumelor de schițe și povestiri: *Povestiri despre soldați și civili*, 1891 și *Pot exista asemenea lucruri?*, 1893; *Povestiri fantastice*, 1899; al *Dicționarului diavolului* — aforisme, epigrame, calambururi — 1911, și al unui volum de fabule „în verse" — *Aesopus emendatus*.

Billing, Josh (Henry Wheeler Shaw), 1818—1885, scriitor satiric și umorist american.

Bjørnson, Bjørnstjerne Martinius, 1832—1910, dramaturg, poet, publicist și om politic norvegian, supranumit Victor Hugo al Norvegiei, cel mai de seamă reprezentant al literaturii scandinave moderne, după Ibsen; fondator și redactor al revistelor „Norsk folkeblad"; „Bergensposten"; „Aftenbladet"; „Illustreret folkebladet". Premiul Nobel, 1903. Op. pr.: dramele: *Între lupte*, 1856; trilogia *Sigurd Slembe*, 1862; *Redactorul*, 1875; *Regele*, 1877; *Noul sistem*, 1879; *Peste puterile noastre*, 1895; *Paul Lange și Tora Parsberg*, 1898; nuvelele: *Synnøe Solbakken*, 1857; *Marș nupțial*, 1872.

Blaga, Lucian, 1895—1961, poet, filozof, dramaturg și eseist român, una din marile personalități ale culturii noastre naționale, profesor, din 1939, la Catedra de filozofie a culturii, ce i s-a creat

la Universitatea din Cluj; unul din fondatorii, în 1921, a rev. „Gîndirea" pe care, însă, o părăsește definitiv, în 1941, datorită orientării ei ortodoxe ulterioare; carieră diplomatică între 1926—1939, fiind, succesiv, atașat de presă și consilier la Legațiile României din Varșovia, Praga, Berna și Viena; ministru plenipotențiar la Lisabona; membru al Academiei Române, din 1936; Marele Premiu al Academiei, în 1935. Op. pr.: lirică: volumele *Poemele luminii*, 1919 — Premiul Academiei; *Pașii profetului*, 1921; *În marea trecere*, 1924; *Lauda somnului*, 1929; *La cumpăna apelor*, 1933; *La curțile dorului*, 1938; *Nebănuitele trepte*, 1943; filozofică: *Trilogia cunoașterii* (*Eonul dogmatic*, 1931; *Cunoașterea luciferică*, 1933; *Cenzura transcendentală*, 1934); *Trilogia culturii* (*Orizont și stil*, 1935; *Spațiul mioritic*, 1936; *Geneza metaforei și sensul culturii*, 1937); *Trilogia valorilor* (*Artă și valoare*, 1939; *Știință și creație*, 1942; *Gîndire magică și religie*, 1941—1942); dramaturgie: *Zamolxe, mister păgîn*, 1921 — Premiul Universității din Cluj; *Tulburarea apelor*, 1923; *Daria*, 1925; *Meșterul Manole*, 1927; *Cruciada copiilor*, 1930; *Avram Iancu*, 1934; *Arca lui Noe*, 1944; *Anton Pann*, postum, 1964; volumele de studii, eseuri, articole: *Cultură și cunoaștere*, 1922; *Filozofia stilului*, 1924; *Fețele unui veac*, 1925; *Fenomenul originar*, 1925; *Daimonion*, 1930; *Geneza metaforei și sensul culturii*, 1937; *Despre conștiința filozofică*, 2 vol., 1947; *Aspecte antropologice*, 1948; postum, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, 1966; *Zări și etape*, 1968; *Experimentul și spiritul matematic*, 1969; *Scrieri despre artă*, 1972; *Izvoade*, 1972; *Ceasornicul de nisip*, 1973; *Ființa istorică*, 1977; *Încercări filozofice*, 1977; volumele de aforisme și cugetări *Pietre pentru templul meu*, 1919 — Premiul Academiei; *Discobolul*, 1945; postum, *Elanul insulei*, 1977; volumele cu caracter autobiografic: *Hronicul și cîntecul vîrstelor*, 1965; în *Blaga inedit. Amintiri și documente*, 1974.

Blake, William, 1757—1827, poet, grafician și pictor englez, autor a cca 25 volume de poezii și poeme, proză, din care cităm: volumele de versuri și poeme: *Schițe poetice*, 1783; *Cîntecele inocenței*, 1789; *Cîntecele experienței*, 1794; poemele: *Cartea lui Thel*, 1789; *Căsătoria cerului și a iadului*, 1790 — capodopera sa; *Revoluția franceză*, 1791; *Viziunile fiicelor Albionului*, 1793; *America*, 1794; *Europa, carte profetică*, 1794; *Prima carte a lui Urizen*, 1794; *Milton*, 1804.

Blasco Ibañez, Vincente, 1867—1928, romancier, publicist și om politic republican spaniol; doctor honoris-causa al Universității „George Washington"; fondator și director al principalului organ de presă republican „El pueblo". Op. pr.: romanele: *Orez și care cu coviltir*, 1894; *Casa blestemată*, 1898; *Printre portocali*, 1900; *Trestii și noroi*, 1902; *Catedrala*, 1903; *Arena însîngerată*, 1908; *Morții poruncesc*, 1909; *Argonauții*, 1914; *Cei patru cavaleri ai Apocalipsului*, 1916; *Mare nostrum*, 1918; *Tatăl mării*, 1925; pamfletul antimonarhic *Alfons al XIII-lea demascat*, 1924.

Bloch, Ernest, 1885—1977, filozof german de formație hegeliană. Op. pr.: *Spiritul utopiei*, 1918; *Principiul speranței*, 9 vol., 1954—1959; *Dialectica și speranța*, 1967; *Problema materialismului, istoria și substanța lui*, 1972; *Experimentum mundi*, 1974.

Blum, Leon, 1872—1950, critic literar, cronicar dramatic, eseist și om politic francez, cofondator al ziarului „L'Humanite", în

1904, și **fondator al ziarului „Le Populaire"; unul din** inițiatorii Rezistenței; prim-ministru în guvernele Frontului Popular, 1936—1938. Op. pr.: articole de critică literară și dramatică, eseuri: *Noi convorbiri ale lui Goethe cu Eckermann*, 1901; *Citind*, 1906—1909; *La teatru*, 1906—1910; *Despre căsătorie*, 1907; *Stendhal și beylismul*, 1914; *Amintiri despre afacerea Dreyfus*, 1935; *La scară umană*, 1945 etc.

Bobrzinski, Mikel, 1849—1935, istoric și om de stat polonez, locotenent imperial în Galiția, 1908—1913, ministru pentru Galiția, 1916; profesor la Universitatea din Cracovia, 1878, autorul unei *Schițe a istoriei Poloniei*.

Boccaccio, Giovanni, 1313—1375, poet, prozator și umanist italian, precursor al Renașterii, unul din cei mai de seamă povestitori ai literaturii italiene, care, prin opera-i fundamentală *Decameronul*, 1349—1353, impune „novella" ca specie literară. Este primul comentator al operei dantești (*Mic tratat întru lauda lui Dante*, 1360; *Comentariu la „Divina Commedia"*, 1373; *Viața lui Dante*, 1373). Alte opere: în limba latină: *Despre fericirea oamenilor de seamă*, c. 1355; *Despre femeile de seamă*, 1356—1364; *Despre genealogiile zeilor păgîni*, c. 1360; *Despre munți*, 1362—1366; în limba italiană: *Rime*; poemele: *Filostrato*, c. 1340; *Nimfele din Fiesole*, 1345—1346; romanele: *Il Filocolo*, 1336—1338; *Fiammetta*, c. 1344; satira *Corbaccio*, 1355.

Boethius, Anicius Manlius Torquatus Severinus, 480—524, om de stat și filozof roman, consul în 510 și Magister officiorum în 522, autor al operei de mare răspîndire în Evul Mediu *Mîngîierile filozofiei* și al volumului *De institutione musicae* — expunere a doctrinelor muzicale ale grecilor.

Bogrea, Vasile, 1881—1926, lingvist și filolog român, membru corespondent al Academiei Române, din 1920, profesor la Catedra de limbi clasice a Universității din Cluj, autor a cca 300 de studii și articole apărute în publicațiile vremii (*Cîteva considerații asupra toponimiei românești*, 1920—1921; *Pagini istorice și filologice*, 1922; *Cercetări de literatură populară*, 1922; *În jurul Alexandriei*, 1922; *Din onomastica folclorică*, 1924—1926; *Mărunțișuri istorico-filozofice*, 1924; *Recenzii*, 1924; *Studii de semantică*, 1924; *Reflecții asupra antimilitarismului*, 1926; *Etimologii. Articole mărunte*, 1926); postum: *Originalitatea poeziei Române*, 1932; *Pagini istorice și filologice*, 1971; *Sacra via. Pagini literare și publicistică*, 1973.

Boileau-Despréaux, Nicolas, 1636—1711, poet și critic literar francez, istoriograf al regelui, membru al Academiei Franceze, din 1684. Opere: tratatul în versuri *Arta poetică*, 1674; un lung poem contra iezuiților, *Echivocul*, 1705; *Satire*, 1666—1668; 1694—1701; *Dialoguri despre eroii de roman*, 1668; *Disertații despre „Joconda"*, 1668; *Epistole*, 1674—1675, 1677; 1698; *Tratat despre sublim* — traducere din Longin — 1674; poemul eroi-comic *Strana*, 1674—1677; *Epigrame*, 1687—1698; *Contra lui Perrault*, 1693; *Reflecții asupra lui Longin*, 1694.

Boissier, Gaston, 1823—1908, scriitor francez, profesor la College de France, membru al Academiei Franceze, din 1876, și secretar perpetuum al acesteia, din 1895. Op. pr.: *Cicero și prietenii săi*, 1865; *Religia romană de la August la Antonini*, 1874; *Plimbări arheologice: Roma și Pompei*, 1880; *Africa romană*, 1895; *Tacit*, 1903; *Conjurația lui Catilina*, 1905.

Bojer, Johan, 1872—1959, romancier și dramaturg norvegian. Opere: romanele: *Războiul veșnic*, 1899; *Puterea credinței*, 1903; *Foamea cea mare*, 1916; *Ultimul Viking*, 1921; *Emigranții*, 1924; *Oamenii regelui*, 1938; tragediile: *Teodora*, 1902; *Brutus*, 1904; *Maria Walewska*, 1932.

Bolingbroke, Henry St. John, viconte de, 1678—1751, om politic, filozof și scriitor englez, ministru de război, 1708 și ministru de externe, 1710, autor al eseurilor *Despre spiritul patriotic*, 1749; *Ideea unui rege patriot*, 1749; *Scrisori despre studiul și folosirea istoriei*, postum, 1752 și al volumului *Disertație asupra partidelor*, 1735.

Bolintineanu, Dimitrie, 1819—1872, poet, prozator, publicist și om politic revoluționar român din generația de la 1848, redactor șef al publicațiilor „Popolul suvern", de la înființare, în 1848 și „Dîmbovița", 1858—1864; ministru și consilier intim al lui Alexandru Ion Cuza, calitate în care a aplicat legea pentru secularizarea averilor mînăstirești, în 1863, și a desfășurat o activitate politică de modernizare a statului român. Op. pr.: poemele: *Conrad*, 1867; *Traianida*, 1870; elegia *O fată tînără pe patul morții*, 1842, care-i aduce celebritatea; volumele de versuri: *Cîntece și plîngeri*, 1852; *Florile Bosforului*, 1866; *Legende sau basme naționale în versuri*, 1858; *Bătăliile Românilor*, 1858; *Legende noi*, 1862; *Poezii de D. Bolintineanu, atît cunoscute cît și inedite*, 2 vol., 1865 — volume reunind aproape întreaga creație poetică; romanele: *Manoil*, 1855; *Elena*, 1862; volumele de satiră: *Nemesis*, I, II, 1861; *Eumenidele*, 1866; *Ielele*, 1866; *Menadele*, 1870; impresii de călătorie în volumele: *Călătorie în Palestina și Egipt*, 1856; *Călătorie pe Dunăre și în Bulgaria*, 1858.

Bolliac, Cezar, 1813—1881, poet și publicist român, fruntaș al Revoluției de la 1848, unionist militant și om politic democrat. A condus și redactat publicațiile „Curiosul", 1837; „Espatriatul", 1849; „Buciumul", 1857; „Trompeta Carpaților", 1865, colaborînd și la alte publicații din epocă. Op. pr.: volumele de versuri: *Din poeziile lui Cezar Boliak*, 1843; *Colecțiune de poezii vechi și nouă*, 1858; *Poezii nouă*, 1874; *Meditații*, 1835; teorie literară: *Manifestul literar. Către scriitorii noștri*, 1844 și articolul *Poezia — contribuții teoretice*, 1846; lucrări în istoria arheologiei române; *Călătorie arheologică în România*, 1858; *Excursiune arheologică, din anul 1869*, 1869.

Bolyai, János, 1802—1860, matematician și gînditor român, de origine maghiară, unul din întemeietorii geometriei neeuclidiene, publicîndu-și teoriile în 1831, sub formă de anexă (celebrul „Apendix") la o lucrare a tatălui său, Bolyai Farkas, profesor de matematici la Tg. Mureș; este, de altfel, singura-i lucrare publicată în timpul vieții sale, rămînînd, însă, numeroase manuscrise în care se ocupă de probleme filozofice, sociologice, estetice și filologice.

Bonald, Louis, viconte de, 1754—1840, scriitor și filozof francez, pair al Franței, codirector al ziarului „Le Conservateur", 1817—1820, membru al Academiei Franceze, din 1816. Opere: *Teoria puterii politice și religioase*, 1796; *Eseu analitic asupra legilor naturale ale ordinii sociale*, 1800; *Cercetări filozofice*, 1818.

Bordeaux, Henri, 1870—1963, critic literar, romancier, nuvelist, dramaturg și memorialist francez; membru al Academiei Franceze, din 1919. Op. pr.: romane, nuvele, drame: *Familia Roque-*

villard, 1906; *Ochii care se deschid*, 1908; *Răscrucea de drumuri*, 1909; *Ținutul natal*, 1900; *Rochia de lînă*, 1910; *Un medic de țară*, 1911; *Ninsoare peste pași*, 1912.

Borges, Jorge Luis, n. 1899, poet, prozator și eseist argentinian, fondator al revistelor „Prisma" și „Proa", titular al Catedrei de Istorie Americană la Universitatea din Buenos Aires și membru al Academiei Naționale de Istorie. Opere: lirică: *Fervoarea din Buenos Aires*, 1923; *În fața lunii*, 1926; *Caietul lui San Martin*, 1929; *Poeme*, 1943; proză fantastică și eseistică: *Evaristo Carriego*, 1930; *Discuții*, 1932; *Istoria universală a infamiei*, 1935; *Istoria eternității*, 1936; *Grădina potecilor ce se bifurcă*, 1941; *Ficțiuni*, 1944; *Alep*, 1949; *Moartea și busola*, 1951; *Alte investigări*, 1952; *Făuritorul*, 1960; *Cartea ființelor imaginare*, 1967; *Elogiul umbrei*, 1969; *Relatarea lui Brodie*, 1970; *Aurul tigrilor*, 1972; *Cartea de nisip*, 1975; *Roză și azur*, 1977.

Borlaug, Norman E., n. 1914, agronom american, membru al Academiei Americane de Științe precum și al altor academii de științe din Europa, America Latină și Asia; *doctor honoris causa* al unui număr impresionant de universități, deținător al unor înalte titluri academice americane și a numeroase distincții din partea guvernelor american, pakistanez, indian și mexican; Premiul Nobel, 1970.

Bossuet, Jacques-Bénigne, 1627—1704, scriitor și orator francez, episcop de Condom, 1669, preceptor al Delfinului, autor al unui *Discurs despre istoria universală*, 1681, al unor *Cuvîntări funebre*, rostite între 1669 și 1687, publicate în volum, în 1689 și al unor *Predici*, publicate postum, în 1772.

Botev, Hristo, 1848—1876, poet și gînditor democrat revoluționar bulgar, conducătorul mișcării de eliberare națională din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, mort în luptele din timpul răscoalei populare din 1876 împotriva turcilor, doi ani înainte de eliberarea patriei sale. Din poeziile sale, în care exprimă idealurile sale patriotice și revoluționare, de notat *Hadzi Dimităr*, considerată capodoperă a literaturii bulgare.

Botez, Demostene, 1893—1973, poet, prozator și publicist român, președinte al Uniunii Scriitorilor, 1964—1965; redactor șef al revistelor „Viața Românească", 1965—1973 și „Tînărul scriitor", 1955—1957; membru corespondent al Academiei R.S.R. din 1963. Din cele cca 40 de volume — versuri, romane, nuvele, note de călătorie, publicistică, memorii — cităm: volumele de versuri: *Munții*, 1918 — Premiul Academiei; *Floarea pămîntului*, 1920 — Premiul Academiei; *Povestea omului*, 1922; *Zilele vieții*, 1927; *Cuvintele de dincolo*, 1934; *Floarea soarelui*, 1953 — Premiul de Stat; *Prin ani*, 1958; *Carnet*, 1961; *Oglinzi*, 1963; *Aproape de pămînt*, 1968; romanele: *Obsesia*, 1946; *Oameni de lut*, 1947; volumele de nuvele: *Noaptea luminată*, 1962 și *Travaliul de noapte*, 1973; note de călătorie în volumele: *În căutarea mea*, 1933; *Curcubeu peste Dunăre*, 1958.

Botez, Octav, 1884—1943, critic și istoric literar, estetician și publicist român, profesor la Universitatea din Iași, redactor al rev. „Viața românească". Volumele: *Pe marginea cărților*, 1923; *Figuri și note istorico-literare*, postum, 1944 și *Scrieri*, postum, 1977, reunesc contribuțiile sale critice, studii, articole, eseuri publicate în revistele vremii.

Bourgeois, Léon, 1851—1925, om politic francez, deputat, 1888; senator de Marna, 1905; președintele Senatului, 1920—1923; subsecretar de stat, 1888, ministru în repetate rînduri și președinte al Consiliului de Miniștri, 1895—1896; creator al doctrinei solidarității; membru al Academiei de Științe Morale și Politice, din 1919; Premiul Nobel pentru pace, în 1920.

Bourget, Paul-Charles-Joseph, 1852—1935, poet, romancier, nuvelist și eseist francez, membru al Academiei Franceze, din 1894. Op. pr.: volumele de versuri: *Viața neliniștită*, 1874; *Edel*, 1878; *Mărturisirile*, 1882; volumul de articole și eseuri: *Eseuri de psihologie contemporană*, 1883—1885; romanele: *Discipolul*, 1889; *Cosmopolis*, 1893; *Sensul morții*, 1915; *Anomalii*, 1920; *O dramă în lume*, 1921.

Böll, Heinrich, 1917—1985, nuvelist și romancier german; Premiul Nobel, 1972 (alte premii: „Premiul Grupului 47"; „Premiul de literatură al orașului Köln"; „Premiul Georg Büchner"; „Premiul Criticii"; „Marele premiu pentru artă al Westfaliei de Nord"; „Premiul Internațional Charles Veillon" și alte premii din afară); președinte al PEN-Club, din 1971; autor al romanelor, nuvelelor și volumelor de nuvele: *Trenul a sosit precis*, 1949; *Drumețule, dacă treci prin Spa...*, 1950; *Unde ai fost, Adame?*, 1951; *Și nu scoase o singură vorbă*, 1953; *Casa văduvelor*, 1954; *Pîinea anilor timpurii*, 1955; *În valea copitelor tropăitoare*, 1957; *Biliard la nouă și jumătate*, 1959; *Gara de la Zimpren*, 1959; *Părerile unui clovn*, 1958; *Îndepărtarea de trupă*, 1964; volumul de reportaje *Jurnal irlandez*, 1957 etc.

Botta, Dan, 1907—1958, poet, eseist și dramaturg român, director al „Enciclopediei române" (elaborată în 1934); profesor. Opere: volumul de versuri *Eulalii*, 1931; volumele de studii și eseuri *Limite*, 1936; *Charmion sau Despre muzică*, 1941; *Cazul Blaga*, 1941; teatru: dramele *Comedia fantasmelor* și *Alkestis*, 1939; postume: *Delima* și *Soarele și luna*; patru volume de *Scrieri*, 1968.

Börne (Löb Baruch zis Ludwig), 1786—1847, publicist și scriitor german, autor al unor *Priveliști din Paris* și *Scrisori din Paris*, 1832—1834.

Bradley, Francis Herbert, 1846—1924, filozof englez. Op. pr.: *Premisele istoriei critice*, 1874; *Studii de etică*, 1876; *Principii de logică*, 1883; *Aparență și realitate*, 1893; *Adevăr și realitate*, 1914.

Brandes, Georg (pseudonimul lui **Morris Kohen**), 1842—1927, critic și istoric literar danez. Op. pr.: *Ideea de destin în tragedia greacă*, 1863; *Teoria comicului*, 1866; *Studii de estetică*, 1868; *Estetica franceză a zilelor noastre*, 1870; *Curentele principale ale literaturii în secolul al XIX-lea*, 1872—1890 — opera sa fundamentală; *Soren Kierkegaard*, 1877; *Spirite moderne*, 1881; *Goethe*, 1914—1915; *Voltaire*, 1916—1917.

Braque, Georges, 1860—1925, pictor francez, unul dintre întemeietorii cubismului, autor al unui *Carnet de Georges Braque*, în care sînt rezumate reflecții asupra vieții, artei în general, și picturii.

Bratu, Savin, 1925—1977, istoric și critic literar, teoretician al literaturii, publicist, editor și traducător român; conferențiar universitar; redactor șef adj. la rev. „Secolul 20". Op. pr.: *Moștenirea lui G. Ibrăileanu*, 1955; *Cronici*, 2 vol., 1957—1958; *Ibrăileanu. Omul*, 1959; *Mihail Sadoveanu. O biografie a operei*, 1963 — Premiul Academiei; *Ion Creangă*, 1969; *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, 1973; *De la Sainte-Beuve la noua critică*, 1974.

Brătescu-Voinești, Ioan Alexandru, 1868—1946, prozator, publicist și om politic român; director, alături de Alexandru Vlahuță, al revistelor „Dacia" și „Lamura", 1918—1919; parlamentar, pînă în 1940, în toate legislaturile, secretar general al Camerei Deputaților, 1914—1940; președinte al scriitorilor români, din 1912; director al Teatrului Național din București, din 1914; membru al Academiei Române, din 1918. Opere: nuvele, schițe, povestiri, în volumele: *Nuvele și schițe*, 1903; *În lumea dreptății*, 1906; *Neamul Udreștilor*, 1910; *Întuneric și lumină*, 1912; *Rătăcire*, 1923; *Firimituri*, 1929; *Cu undița*, 1933; publicistică, memorialistică, corespondență, în volumele *În slujba păcii*, 1919; *Din pragul Apusului*, 1935.

Brătianu, Gheorghe I., 1898—1953, istoric și om politic român, profesor la Universitățile din Iași și București, membru al Academiei Române și al unor societăți științifice străine. Opere: *Acțiunea militară și politică a României în 1919*, 1940; *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, 1942 — reeditată în 1980; *Sfatul Domnesc și Adunarea stărilor în Principatele române*, 1947—1950 — editată postum, în 1977; *Marea Neagră*, 1947—1950 — editată postum, în 1969; *File rupte din cartea războiului; O enigmă și un miracol etern, poporul român; Oameni reprezentativi în purtarea războaielor;* studiul *Liberalism și democrație*.

Brâncuși, Constantin, 1876—1957, remarcabil sculptor român, personalitate recunoscută și apreciată pe plan mondial.

Brearu, Ion, 1901—1938, istoric literar și comparatist român, profesor la Universitatea din Cluj, autor al unui mare număr de studii publicate în periodice și adunate, postum, în două volume de *Studii de literatură română comparată*, 1970—1973.

Brecht, Bertolt, 1898—1956, poet, romancier, dramaturg și regizor german, laureat al Premiului Național al R.D.G. și al Premiului Internațional Lenin. Op. pr.: dramele: *Opera de trei parale*, 1928; *Ascensiunea și căderea orașului Mahagonny*, 1929; *Puștile doamnei Carrar*, 1937; *Mutter Courage și copiii ei*, 1941; *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită*, 1941; *Viața lui Galilei*, 1943; *Teama și mizeriile celui de-al treilea Reich;* volumele de versuri: *Poezii din Svendborg*, 1939; *O sută de poezii*, 1954; șapte volume de *Scrieri despre teatru*, postum, 1957—1964.

Breton, André, 1896—1966, poet și eseist francez, teoretician al suprarealismului, cofondator și director al rev. „Littérature", 1922 — devenită apoi, pe rînd, „La révolution surréaliste", „Le surréalisme au service de la Revolution", 1930 și „Le Surréalisme", în 1956; fondator al Federației Internaționale a Artei Independente. Din cele peste 25 titluri — volume de versuri și poeme, teorie literară, proză etc., cităm: lirică, volumele: *Muntele de pietate*, 1918; *Cîmpurile magnetice*, 1920 — colaborare; *Vasele comunicante*, 1932; *Dragoste nebună*, 1937; *Arcane 17*, 1945; *Lampa în orologiu*, 1948; teorie literară: în *Manifestul suprarealismului*, 1924; *Suprarealismul și pictura*, 1928; *Al doilea manifest al suprarealismului*, 1930; *Suprarealismul în operele sale vii*, 1953.

Briusov, Valeri Iakovlevici, 1873—1924, poet, romancier, critic literar și filolog rus. Op. pr.: volumele de versuri: *Chefs d'oeuvre*, 1895; *Me eum esse*, 1897; *Tertia Vigilia*, 1900; *Urbi et Orbi*, 1903; romanele: *Îngerul de foc*, 1907; *Altarul zeiței Victoria*, 1913; eseurile: *Știința versului*, 1919; *Bazele versificației*, 1924; volumul de studii de istorie literară: *Pușkinul meu*, 1929; antologiile: *Simboliștii ruși*, 3 vol.; *Poezia armeană din timpurile străvechi și pînă în zilele noastre în tălmăcirea poeților ruși*, 1916; *Memorii* etc.

Broch, Hermann, 1886—1951, romancier și eseist austriac. Op. pr.: trilogia *Somnambulii (1888. Pasenow sau Romantismul*, 1931; *1903. Esch sau Anarhia*, 1932; *1918. Huguenau sau Obiectivitatea*, 1932); *Moartea lui Vergiliu*, 1945 — capodopera sa; *Nevinovații*, 1950; *Ispititorul*, postum, 1953; eseuri: *James Joyce și lumea contemporană*, 1936.

Bromfield, Louis, 1896—1956, prozator și dramaturg american, autor al romanelor *Copacul de la Green Bay*, 1924; *Posesiuni*, 1925; *Toamnă timpurie*, 1926 — Premiul Pulitzer, 1927; *Vin ploile*, 1937; *Noaptea la Bombay*, 1940; *Mrs. Parkington* etc.

Brontë, Emily, 1818—1848, scriitoare engleză, autoare a unicului roman *La răscruce de vînturi*, 1847.

Browning, Robert, 1812—1889, poet și dramaturg englez. Op. pr.: operele dramatice din ciclul: *Clopote și rodii; Strafford*, 1837; *Pippa trece*, 1841; *Regele Victor și Regele Charles*, 1842; *Întoarcerea drusilor*, 1843; *O pată pe blazon*, 1843; *Ziua de naștere a Colombei*, 1844; *Luria*, 1846; *O tragedie sufletească*, 1846; poemele: *Pauline*, 1833; *Paracelsus*, 1835; *Sordello*, 1840; *Inelul și cartea*, 1868—1869 — capodopera sa; volumele de versuri: *Poezii lirico-dramatice*, 1842; *Romanțe dramatice și poezii lirice*, 1845; *Bărbați și femei*, 2 vol., 1855; *Dramatis personae*, 1864; *Idile dramatice*, 1879—1880.

Brunetière, Ferdinand-Vincent — de Paul-Marie, 1849—1906, critic și istoric literar francez, membru al Academiei Franceze, din 1893, director al publicației „Revue des Deux Mondes", 1894—1904. Din cele peste 30 de volume, cităm: *Romanul naturalist*, 1883; *Studii critice asupra istoriei literaturii franceze*, 9 vol., 1880—1925, postum, 1925; *Istorie și literatură*, 3 vol., 1884; *Evoluția genurilor în istoria literaturii*, 1889; *Epocile teatrului francez*, 1636—1850, 1892; *Evoluția poeziei lirice în Franța sec. al XIX-lea*, 2 vol., 1894; *Discursuri combative*, 3 vol., 1900.

Bruno, Giordano, 1548—1600, filozof italian din epoca Renașterii, ars pe rug ca eretic. Op. pr.: *Despre cauză, principiu și unitate*, 1584; *Despre infinit, univers și lumi*, 1584; *Alungarea bestiei triumfătoare*, 1584; *Despre avînturile eroice*, 1585.

Brunschvicg, Leon, 1869—1944, filozof francez, profesor la Sorbona, din 1909. Op. pr.: *Spinoza și contemporanii săi*, 1894; *Modalitatea de judecată*, 1897; *Operele complete ale lui Pascal*, 1897; *Introducere în viața spiritului*, 1900; *Idealismul contemporan*, 1905; *Etapele filozofiei matematice*, 1912; *Experiența umană și cauzalitatea fizică*, 1922; *Geniul lui Pascal*, 1924; *Progresul conștiinței în filozofia occidentală*, 1927; *Rațiunea și religia*, 1939.

Bucur, Septimiu, 1915—1964, critic literar român, autor al articolelor de critică literară publicate în revistele vremii și adunate, postum, în 1978, în volumul *Banchetul lui Lucullus*.

Buffon, Georges-Louis-Leclerc, conte de, 1707—1788, naturalist și eseist francez, membru al Academiei de științe, 1739, și al Academiei franceze, din 1753; precursor al teoriei evoluționiste moderne. Opere: *Istoria naturală*, 44 vol., 1749—1804; *Discurs asupra stilului*, 1753; *Epocile naturii*, 1779.

Buisson, Ferdinand, 1841—1932, pedagog și om politic francez. Premiul Nobel pentru pace, 1927; autorul *Dicționarului pedagogic*, 1882—1887 și 1911.

Bujor, Mihai Gheorghiu, 1881—1964, avocat și militant socialist român, membru al Federației Internaționale a Rezistenței (F.I.R.) și președinte al Asociației foștilor deținuți antifasciști (AFDA); deputat M.A.N. Postum i se publică un volum de *Scrieri social-politice*.

Bukle, Henry Thomas, 1821—1862, istoric și sociolog englez, autor al *Istoriei civilizației în Anglia*, 2 vol., 1857—1861.

Bunche, Ralph J., 1904—1971, filozof și luptător pe tărîm social american, profesor la Universitatea Harvard, șef al Departamentului științelor politice, 1928—1950; director al Departamentului pentru tutelă și informații din cadrul Comitetului O.N.U.; secretar general adjunct al O.N.U.; deținător al Medaliei „Spingorn" în 1949; „Cheia de aur", 1962; „Medalia prezidențială a libertății", 1963; Premiul Nobel pentru pace în 1950.

Bunin, Ivan Alexeevici, 1870—1953, poet și nuvelist rus; Premiul Nobel, 1933. Opere: *Minerul*, 1900; *Drum nou*, 1901; *Satul*, 1909—1910; *Frații*, 1914; *Domnul de la San Francisco*, 1915; *Dragostea lui Mitia*, 1925; *Lika*, 1939.

Burckhardt, Jacob, 1818—1897, proeminent istoric al Renașterii, elvețian, autor al *Culturii Renașterii din Italia*, 1860. Alte opere: poemele: *După judecata din urmă*, 1835; *Napoleon după bătălia de la Austerlitz*, 1836; studiile *Observații asupra catedralelor elvețiene*, 1837; *Operele de artă din orașele belgiene*, 1842; *Conrad von Hochstaden*, 1843, *Epoca lui Constantin cel Mare*, 1853; *Cicerone, un ghid pentru savurarea operelor de artă ale Italiei*, 1855; postume: *Istoria culturii elene*, 1898; *Considerațiuni asupra istoriei universale*, 1905; *Prelegeri*, 1910; *Scrieri necunoscute*, 1922.

Burke, Edmund, 1729—1797, filozof, estetician și om politic englez, membru al Parlamentului, 1784, fondator, în 1759, al „Registrului anual" — cronică anuală a faptelor contemporane. Op. pr.: *Justificarea politicii naturale*, 1756; *O cercetare filozofică a ideilor noastre despre sublim și frumos*, 1757; *Reflecții asupra Revoluției franceze*.

Burns, Robert, 1759—1796, poet scoțian, ale cărui poezii, scrise în cea mai mare parte în dialect scoțian, sînt considerate capodopere ale literaturii engleze; autor al volumelor de versuri *Poezii mai cu seamă în dialect scoțian*, 1786; *Cerșetorii veseli*, 1785 și poemul *Tom O'Shanter*, 1790.

Butler, Samuel, 1835—1902, romancier, publicist, filozof, pictor, compozitor și eseist englez, autor al utopiilor fantastice: *Erewhon, sau dincolo de munți*, 1872; *Întoarcerea în Erewhon*, 1901; al romanului de factură autobiografică *Și tu vei fi țărînă*, 1903 — opera sa de căpătîi; al volumului *Eseuri despre viață, artă și știință*, 1904; al unor *Caiete de însemnări*, 1912; al unor lucrări de teorie evoluționistă: *Viață și deprindere*, 1877; *Evoluția veche și nouă*, 1879; *Memoria inconștientă*, 1880; *Noroc sau șiretenie?*, 1886 etc.

Büchner, Georg, 1813—1837, scriitor, dramaturg și publicist german, unul dintre întemeietorii „Societății drepturilor omului", 1834 și autor al manifestului revoluționar *Curierul rural din Hesse*, 1835, prin care țărănimea este chemată la răscoală. Autor al dramei *Moartea lui Danton*, 1835; al tragediei *Woyzek*, 1836,

publicată în 1875, al comediei *Leonce și Lena*, 1836 și al nuvelei neterminate *Lenz*.

Byron, George Gordon, lord, 1788—1824, mare poet englez, simpatizant al mișcărilor de eliberare națională din Italia și Grecia. Strălucit reprezentant al romantismului revoluționar. Op. pr.: poemele: *Ghiaurul*, 1813; *Logodnica din Abidos*, 1813; *Corsarul*, 1814; *Lara*, 1814; *Asediul Corintului*, 1816; *Întemnițatul din Chillon*, 1816; *Pelerinajul lui Childe Harold*, 1812—1817; *Beppo*, 1818; *Mazeppa*, 1819; *Viziunea Judecății de Apoi*, 1822; *Don Juan*, 1818—1823 — capodopera sa; dramele în versuri: *Sardanapal*, 1811; *Manfred*, 1817; *Marino Faliero*, 1821; *Cain* 1821; *Cei doi Foscari*; monologurile dramatice în versuri: *Jelairea lui Tasso*, 1817; *Profeția lui Dante*, 1821; volumul de versuri *Melodii ebraice*, 1815; odele: *Odă lui Bonaparte*, 1814; *Odă Veneției*, 1819; postum, în 1830, volumul *Scrisorile și jurnalele lui Lord Byron*.

C

Caballero, Fernan (pseudonimul scriitoarei **Cecilia Böhl de Faber**), 1796—1877, scriitoare spaniolă, autoare a romanului *Pescarușul*, 1849 și a unor volume de nuvele.

Cabell, James Branch, 1879—1958, romancier american. Opere: romane: *Umbra vulturului*, 1904; *Crema farsei*, 1917; *Jurgen, o comedie a dreptății*, 1919; *Biografia vieții lui Manuel* — 18 volume, 1930.

Caesar, Caius Iulius, 100—44 î.e.n., mare general roman, om de stat și scriitor, consul, tribun și dictator pe viață. Op. pr.: *Despre războiul cu galii; Despre războiul civil.*

Caillois, Roger, 1913—1976, eseist și critic literar francez, cofondator al Colegiului de Sociologie, în 1936; fondator al Institutului francez de studii superioare din **Buenos Aires**, în 1941; fondator și director al rev. „Lettres Françaises" din Buenos Aires, 1941—1945; fondator și redactor șef al rev. de științe umaniste „Diogene", 1952; director, la Editura Gallimard, al colecției „La Croix de Sud", 1948—1968; membru al Consiliului de dezvoltare culturală, 1971—1973; membru al *Academiei Franceze*, din 1971. Op. pr.: *Mitul și omul*, 1938; *Omul și sacrul*, 1939; *Descrierea marxismului*, 1951; *Poetica lui Saint-Johne Perse*, 1954; *Jocurile și oamenii*, 1958; *Estetica generalizată*, 1962 — Marele Premiu al Propagandei franceze, 1965; *În intima fantasticului*, 1964; *Pietre*, 1966; *Abordarea imaginarului*, 1974; *Pietre vii*, 1975.

Calderon de la Barca, Pedro, 1600—1681, unul din marii dramaturgi spanioli. Op. pr.: capodopera sa *Judecătorul din Zalameea*, 1651; comediile: *Doamna Spiriduș, Doamna nevăzută*, 1636; *Cu dragostea nu-i de glumit*, 1650; dramele: *Închinarea Crucii*, 1635; *Viața este vis*, 1636; *Purgatorul Sf. Patric*, 1636; *Medicul onoarei proprii*, 1637; *Magul făcător de minuni*, 1663.

Calinos (Kallinos) din Efes, sec. VII î.e.n., poet elegiac grec, din a cărui operă ne-au rămas cîteva fragmente.

Calvin (Cauvin), Jean, 1509—1564, reformator religios francez, de profesiune jurist, întemeietorul doctrinei protestante care îi poartă numele, autor al operei teologice *Instituția creștină*, 1536, monument al limbii franceze.

Calvin, Melvin, n. 1911, chimist american, profesor la Departamentul de Chimie al Universității „Berkeley", din California, 1937—1940; director al grupului de chimie bioorganică de la Laboratorul de radiații al Universității „Berkeley", membru al Academiei Americane de Științe și membru corespondent al Societății Regale Britanice; numeroase distincții, printre care și Medalia „Davy"; Premiul Nobel pentru chimie, 1961.

Camilar, Eusebiu, 1910—1965, prozator, poet și dramaturg român, membru al Academiei R.S.R., din 1948. Op. pr.: volumele de versuri: *Chemarea cumpenelor*, 1937; *Poezii*, 1964; romanele *Cordun*, 1942; *Prăpădul Solobodei*, 1943; *Turmele*, 1946; *Valea hoților*, 1948; *Negura*, 2 vol., 1949 — Premiul Academiei; *Temelia*, 1951 — Premiul de Stat; volumele de proză scurtă, articole: *Avizuha*, 1945 — remarcabil; *Pe drumurile belșugului*, 1951; *Povestiri de la focurile de tabără*, 1951; *Rîpa oarbei*, 1951; *Secerișul*, 1951; *Poarta furtunilor*, 1955; *Stejarul din Borzești*, 1955; *Cartea poreclelor*, 1957; *Cel din urmă apostol*, 1957; *Cărțile săgetătorului*, 1957; antologia *Inimi fierbinți*, 1963; momentul dramatic *Răfuiala*, 1945; drama *Focurile* — în colaborare cu soția sa Magda Isanos — 1945 — Premiul Editurii Fundațiilor; drama în versuri *Valea Albă*, 1957 —; note de călătorie din China, în vol. *Împărăția soarelui*, 1955; multă literatură pentru copii, traduceri.

Camões (Camoëns), Luis Vaz de, 1525—1580, cel mai mare poet portughez, autor al epopeei *Lusiada*, 1572, al comediilor *Filodem*, 1544—1546; *Regele Seleuco*, 1544; *Amfitrionul*, 1548; al volumelor de *Rime*, postum 1595 și *Versuri*, 1598 și al unui mare număr de alte sonete, satire (cca 300).

Campanella, Tommaso, 1568—1639, filozof și socialist utopic italian, unul din marii gînditori ai Renașterii italiene. Op. pr.: *Filozofia demonstrată prin simțuri*, 1591; *Cetatea soarelui*, 1623; *Filozofia universală sau Metafizica*, 1637.

Camus, Albert, 1913—1960, dramaturg, romancier, eseist, moralist, filozof și publicist francez; participant la Rezistență, din 1941; fondator, în 1937, al companiei teatrale „L'Equipe"; redactor — reporter la ziarul „Alger republicain", 1938, secretar de redacție la „Paris-Soir", 1940, director al ziarului „Combat", din 1945. Premiul Nobel, 1957. Op. pr.: romanele: *Străinul*, 1942; *Ciuma*, 1947 — Premiul Criticilor; *Primul om*, 1959 — neterminat; povestirea *Căderea*, 1956; volumul de nuvele *Exilul și împărăția*, 1957; volumele de eseuri: *Fața și reversul*, 1937; *Nunta*, 1938; *Mitul lui Sisif*, 1942; *Omul revoltat*, 1951; piesele de teatru: *Neînțelegerea*, 1944; *Caligula*, 1944; *Starea de asediu*, 1948; *Cei drepți*, 1949; culegerile de articole *Actualități*, 3 vol., 1950—1958; *Scrisori către un prieten german*, 2 vol., 1943—1948; *Discursuri din Suedia*, 1957; *Carnete*, 2 vol., postum, 1962; *Jurnal de călătorie*, postum, 1978.

Canetti, Elias, n. 1905, prozator, dramaturg și eseist austriac stabilit în Londra din 1938; Premiul Nobel, 1981. Op. pr.: romanul *Orbirea*, 1936; piesele de teatru: *Nunta*, 1932; *Comedia vanității*, 1950; *Condamnații*, 1956; însemnări de călătorie în *Vocile din Marakesh*, 1967; studiul *Celălalt proces. Scrisorile lui Kafka pentru Felice*, 1969; volumele de eseuri, note, însemnări, impresii de lectură în volumele: *Masă și putere*, 1960; *Însemnări*, 1942—1948; 1965; *Toată venerația irosită — Însemnări 1949—1970*, 1970

— reluate, în parte, în jurnalul intitulat *Teritoriul omului*, cuprinzînd perioada 1942—1972.

Cantacuzino, Ion, 1863—1934, savant român, medic, bacteriolog, profesor la Facultatea de medicină din București, întemeietor al Institutului care-i poartă numele și fondatorul școlii române moderne de microbiologie și medicină experimentală. Membru al Academiei Române.

Cantemir, Dimitrie, 1673—1723, Domn al Moldovei în anii 1710—1711 și mare cărturar enciclopedist, remarcabil istoric, geograf, orientalist și umanist român, cel mai de seamă gînditor din cultura românească veche, primul autor român de lucrări filozofice propriu-zise. Membru al Academiei din Berlin, 1714. Op. pr.: *Divanul, sau Gîlceava înțeleptului cu lumea*, 1698; *Metafizica și Logica*, pînă în 1700; *Tratatul de muzică turcească*, 1703; *Istoria ieroglifică*, 1705; *Descrierea Moldovei*, 1715; *Istoria Imperiului Otoman*, 1716; *Sistema religiei mahomedane*, 1722; *Hronicul româno-moldo-vlahilor*, 1719—1722, etc.

Capuana, Luigi, 1839—1915, romancier, nuvelist, dramaturg și critic literar italian, șef al școlii veriste italiene — alături de G. Verga; teoretician al verismului, profesor la Roma și Catania. Opere: romanele: *Giacinta*, 1879; *Parfum*, 1890; *Marchizul de Roccaverdina*, 1901 — capodopera sa; volumele de nuvele și povestiri: *Profiluri feminine*, 1877; *Pătimașele*, 1893; *Povestiri rustice*, 1894; *Fausto Bragia și alte povestiri*, 1897; *Noi povestiri rustice*, 1898; *Ultimele povestiri rustice*, postum, 1922; comediile: *Cavalerul Pidagne*, 1909; *Mijlocitorul*, 1914; eseurile *„Ismele" contemporane*, 1898; *Artă și știință*, 1903; studiile *Teatrul italian contemporan*, 1872; *Studii asupra Literaturii contemporane*, 1882.

Caracostea, Dimitrie, 1879—1964, critic și istoric literar, folclorist român, profesor docent, din 1920, conferențiar, din 1923 și titular, din 1930, al Catedrei de Istoria literaturii române a Universității din București; asistent al lui W. Meyer — Lübke la Catedra de filologie romanică din Viena, în 1912; director al Fundației pentru literatură și artă; redactor șef al „Revistei Fundațiilor"; membru titular al Academiei Române — o vreme președintele Secției literare. Op. pr.: *Arta cuvîntului la Eminescu*, 1938; *Expresivitatea limbii române*, 1942; *Creativitatea eminesciană*, 1943; *Critici literare*, 2 vol., 1943—1944.

Caragiale, Ion Luca, 1852—1912, dramaturg, prozator și publicist român, cel mai de seamă autor de comedii de moravuri și de caracter din literatura română. Membru post-mortem al Academiei R.S.R., membru în colegiul redacțional al ziarului „Timpul", între 1877 și 1881; director al revistei „Moftul român", 1893—1902; director al revistei „Vatra", 1894—1896, alături de I. Slavici și G. Coșbuc; conduce revista „Epoca literară", 1896. Op. pr.: comediile: *O noapte furtunoasă*, 1879; *Conul Leonida față cu reacțiunea*, 1879; *O scrisoare pierdută*, 1884 — capodopera sa; *De-ale carnavalului*, 1885; nuvela psihologică *O făclie de paște*, 1889; drama *Năpasta*, 1890; volumele de nuvele, schițe, povestiri, articole; *Note și schițe*, 1892; *Schițe și notițe și fragmente literare*, 1897; *Momente*, 1901; *1907, Din primăvară pînă în toamnă*, 1907; *Momente, schițe, amintiri*, 1908; *Schițe nouă*, 1910; postum *Abu-Hasan*, 1915; *Reminiscențe*, 1915; seria de foiletoane publicate în „România literară", începînd cu 1877, *Cercetare critică asupra teatrului românesc*.

Caragiale, Mateiu Ion, 1885—1936, fiul natural al lui I. L. Caragiale, poet și prozator român, autor al romanului *Craii de curte veche*, 1929, al nuvelei *Remember*, 1924 și al volumului de poeme *Pajere*, postum, 1936; ultima sa scriere cu caracter confesiv *Sub pecetea tainei*, postum, 1937, în *Opere*.

Carco, Francis (François-Marie-Alexandre Carcopino-Tusoli, zis), 1886—1958, poet, romancier, memorialist și critic literar francez, membru al Academiei Goncourt. Opere: lirică: *Boema și inima mea*, 1912; *Mortefontaine*, 1946; *Poeme în proză*, 1948; romane: *Isus prepeliță*, 1914; *Omul hăituit*, 1922; *Doar o femeie*, 1923; *Strada Pigalle*, 1928; *Strada*, 1930; memorialistică: *Din Montmartre în Cartierul Latin*, 1927; *Memorii dintr-o altă viață*, 1934; *Montmartre la douăzeci de ani*, 1938; *Boema artistului*, 1940; critică literară: *Destinul lui F. VILLON*, 1939; *Verlaine*, 1939; *G. de Nerval*, 1953; critică de artă *M. de Vlaminck*, 1920; *Utrillo*, 1921.

Carducci, Giosuè (cunoscut și sub pseudonimul Enotrio Romano), 1835—1907, poet, critic literar și polemist italian, fondator al periodicului literar „Il Poliziano"; Premiul Nobel, 1907. Op. pr.: volumele de versuri: *Juvenilia*, 1850—1860; *Ușoare și grave*, 1861—1871; *Către Satana*, 1865; *Iambi și Epode*, 1867—1879; *Rime noi*, 1861—1887; *Ode barbare*, 1877; *Rime și ritmuri*, 1897; volumul de scrieri literare și polemice *Mărturisiri și bătălii*, 1883.

Carianopol, Virgil, 1908—1985, poet român. Opere: volumele de versuri: *Flori de spin*, 1931; *Un ocean, o frunte în exil*, 1934; *Scrisori către plante*, 1936; *Carte pentru domnițe*, 1937; *Frunzișul toamnei mele*, 1938; *Scară la cer*, 1940; *Cîntece de amurg*, 1969; *Viorile virstei*, 1972; *Lirice*, 1973; *Ștergar românesc*, 1973; *Elegii și elegii*, 1974; *Cîntece oltenești*, 1977; *Tapiserii cu lună*, 1977; *Lumini pentru dragostea mea*, 1978; *Peisaj românesc*, 1979; *Deasupra lumii lunecînd*, 1980; *Copilul și țara*, 1981; *Cîntec la plecarea verii*, 1981; volumul de povestiri *Copilul cu inima de aur*, 1980; interviuri în volumele *Scriitori care au devenit amintiri*, I, 1973; II, 1982.

Carlyle, Thomas, 1795—1881, filozof, istoric, critic literar și eseist englez. Op. pr.: lucrările de istorie: *Istoria Revoluției Franceze*, 1837; *Istoria lui Frederic al II-lea al Prusiei*, 1858—1865; *Primii regi ai Norvegiei*; ciclul de conferințe reunite în volumul *Eroii. Cultul eroilor și eroicul în istorie*, 1841; romanul *Sartor Resartus*, 1836; studiile literare: *Faust*, 1822; *Viața lui Schiller*, 1823—1824; pamfletele: *Cartismul*, 1839; *Trecut și prezent*, 1843; *Pamflete contemporane*, 1850 etc.

Carnap, Rudolf, 1891—1970, logician și filozof german, unul din întemeietorii „Cercului vienez"; stabilit în S.U.A., din 1935. Opere: *Construcția logică a lumii*, 1928; *Sintaxa logică a limbajului*, 1934; *Introducere în semantică*, 1942; *Semnificație și necesitate*, 1947; *Fundamentele logice ale probabilității*, 1950; *Introducere în logica simbolistă*, 1954; *Fundamentele filozofice ale fizicii*, 1966.

Carpentier Y Valmont, Alejo, 1904—1980, romancier, publicist, sociolog și om politic cubanez, redactor șef al revistelor „Carteles", 1924 și „Imán", 1930 — aceasta din urmă apărînd la Paris în limba spaniolă; director pentru cultură, în Guvernul revoluționar, 1959; vicepreședinte al Consiliului Național al Culturii, 1962; ministru consilier al Ambasadei Cuba la Paris, 1966; Premiul Cervantes, 1978. Opere: romanele: *Împărăția acestei lumi*, 1949; *Pașii pierduți*, 1953; *Urmărirea*, 1956; *Secolul luminilor*, 1962; *Recurs la metodă*, 1974; *Concert baroc*, 1974; *Ecué Xamba O*, 1976; volumul de memorii *Rațiunea de a fi*, 1976; volumul de *Nuvele și povestiri*, 1975; alte opere; *Muzica în Cuba*, 1946; *Războiul timpului*, 1966; volumul de versuri *Poemele Antilelor*, 1929.

Carrel, Alexis, 1873—1944, chirurg și fiziolog francez, stabilit în S.U.A. Autor al cunoscutei lucrări *Omul, ființă necunoscută*; Premiul Nobel, 1912.

Casanova (De Seingalt), Giovanni Giacomo, 1724—1798, prozator italian de limbă franceză, celebru prin peripețiile sale galante, evocate în *Memorii*, publicate postum, 1826; autor al romanului *L'Icosameron*, 1788 și al volumului memorialistic *Istoria evadării mele din închisorile Republicii venețiene*, 1788.

Cassin, René, jurist de faimă mondială și diplomat francez, profesor universitar, reprezentant al Franței la Liga Națiunilor, 1924—1938 și O.N.U., 1946—1958; participant la crearea UNESCO; conducător, ani îndelungați, al Comisiei O.N.U. pentru drepturile omului; președinte al Curții europene a drepturilor omului; Laureat al Premiului Nobel pentru pace.

Cassiodor, Flavius Magnus Aurelius, supranumit Senator, c. 490—580, om politic și scriitor roman; magister officiorum (ministru de politică internă); Consul în 514, autor al *Cronicei*; *Istoriei Goților*, a 12 cărți de memorii *Variae* și al unui tratat *De orthographie*, operă cu mare influență asupra culturii medievale.

Cassirer, Ernst, 1874—1945, filozof al culturii, german, unul dintre întemeietorii semioticii. Op. pr.: *Filozofia formelor simbolice*, 3 vol., 1923—1929; *Conceptul de substanță și conceptul de funcție*, 1940; *Eseu asupra omului*, 1944.

Cassius, Dio (Dio Cassius Cocceianus), c. 164—c. 235 e.n., om de stat și istoric latin, consul, alături de împăratul Alexander Severus, în 229; autor al masivei *Istoria romană* — în 80 de cărți.

Cassou, Jean, n. 1897, romancier, nuvelist, eseist, poet, istoric literar, critic de artă, istoric și hispanist francez, participant la Rezistența franceză, codirector al rev. „Les Cahiers de la Libération", membru al Academiei Regale din Belgia, din 1965; Premiul Principatului Monaco, în 1967. Opere: lirică: volumele *Treizeci și trei de sonete compuse în închisoare*, 1944; *Trandafirul și vinul*, 1952; *Balade*, 1958; romanele: *Armoniile vieneze*, 1926; *Cheia visurilor*, 1929; *Amintiri de pe pămînt*, 1933; *Masacrele Parisului*, 1935; *Centrul lumii*, 1945; *Cartea lui Lazăr*, 1955; volumele de nuvele: *De la Place de L'Etoile la Jardin des Plantes*, 1935; *Timpul iubirii*, 1959; critică de artă: *El Greco*, 1931; *Daumier*, 1939; *Picasso și Mattise*, 1939; *Ingres*, 1947; *Nudul în pictură*, 1953; *Panorama artelor plastice contemporane*, 1960; istorie literară în *Panorama literaturii spaniole contemporane*, 1929; lucrările de istorie *Filip al II-lea*, 1929; *Patruzeci și opt*, 1939; eseurile *Elogiul nebuniei*, 1925; *Nopțile lui Musset*, 1930 etc.

Castiglione, Baldassare, 1478—1529, poet, om politic și diplomat italian, autorul operei *Curteanul*, 1528, tratat, în formă dialogată, de conduită și ținută morală; versuri în limba latină *Carmina* și în limba italiană *Tirsis*, 1536.

Castilho, Antonio Feliciano, 1800—1875, poet, teoretician literar și publicist portughez, director la „Revista Universal Lisabonense",

1842. Op. pr.: volumele de versuri: *Scrisori ale lui Eco și Narcis*, 1821; *Primăvara*, 1822; *Amor și Melancolia*, 1828; *Noaptea la castel*, 1836; *Gelozia bardului*, 1836; *Săpături poetice*, 1844; teorie literară în *Tratat de metrică portugheză*, 1851.

Cato cel Bătrîn (Marcus Porcius Cato), 234—149 î.e.n., scriitor și om de stat roman, consul în anul 195 î.e.n., autor al unei istorii a Romei, în 7 cărți, *Origines*, al unui tratat despre agricultură, a 150 discursuri și al unei culegeri de maxime *Carmen de moribus*.

Cato, Marcus Porcius, din Utica, 95—46 î.e.n., om politic, militar, orator și filozof roman.

Catullus, Caius Valerius, c. 87—54 î.e.n., poet liric latin, autor al unui volum de 116 *Cîntece*.

Călinescu, George, 1899—1965, istoric și critic literar, estetician, publicist și prozator român, una din personalitățile reprezentative ale culturii românești contemporane; profesor de istoria literaturii române moderne la Facultatea de litere din București, din 1945; director al Institutului de istorie literară și folclor al Academiei, din 1949, care-i va purta numele, din 1966; deputat, de la primele alegeri, în 1946 și pînă la moarte; laureat al Premiului de Stat, 1963, pentru activitatea literară și publicistică; membru al Academiei R.S.R., din 1948; editează rev. „Capricorn", 1930; conduce, împreună cu M. Ralea, rev. „Viața Românească" din Iași, între anii 1933—1940; conduce rev. „Lumea" între 1945—1946 și rev. „Jurnal literar", din Iași, între 1947—1948. Opere: romanele: *Cartea nunții*, 1933; *Enigma Otiliei*, 2 vol., 1938; *Bietul Ioanide*, 1953; *Scrinul negru*, 1960; monografiile: *Viața lui Mihai Eminescu*, 1932; *Opera lui Mihai Eminescu*, 5 vol., 1934—1936; *Viața lui Ion Creangă*, 1938; *Ion Creangă. Viața și opera*, 1964; *Nicolae Filimon*, 1959; *Grigore M. Alexandrescu*, 1962; *Vasile Alecsandri*, 1965; *I. Eliade Rădulescu și școala sa*, postum, 1966; studii, articole, istorie și critică literară: *Principii de estetică*, 1939; *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, 1941 — opera sa fundamentală; *Impresii asupra literaturii spaniole*, 1946; *Cronicile optimistului*, 1964; postume: *Estetica basmului*, 1965; *Studii și cercetări de istorie literară*, 1966; *Studii și comunicări*, 1966; *Ulysse*, 1967; *Scrieri despre artă*, 1968; *Literatura nouă*, 1972; *Gîlceava înțeleptului cu lumea* (Cronicile pesimistului și optimistului, 1927—1948); I. 1973, II. 1974; impresii de călătorie în volumele *Kiev, Moscova, Leningrad*, 1949; *Impresii din China nouă*, 1955; 14 volume de *Opere*, publicate între 1965 și 1972.

Cehov, Anton Pavlovici, 1860—1904, scriitor rus. Op. pr.: *Moartea funcționarului*, 1883; *Fiica Albionului*, 1883; *Cameleonul*, 1884; *Maiorul Prisibeev*, 1885; *Un duel*, 1891; *Salonul no. 6*, 1892; *Ordinul Ana*, 1895; *Casa cu mezanin*, 1896; *Viața mea*, 1896; *Pescărușul*, 1896; *Unchiul Vanea*, 1897; *Omul în carapace*, 1898; *Trei surori*, 1901; *În rîpă*, 1900; *Livada cu vișini*, 1904; *Logodnica*, 1903; *Zvăpăiata*, *Doamna cu cățelul*, 1899.

Celsus, Aulus Cornelius, filozof roman, sec. II, enciclopedist, autor al unei opere intitulată *Artes* în 20 de cărți, din care ni s-au păstrat numai ultimele 8, cele despre medicină.

Cerenkov, Pavel A., n. 1904, fizician sovietic, profesor la Institutul de Mecanică din Moscova, membru al Academiei de Științe U.R.S.S. (corespondent din 1964, titular din 1970); **Premiul Nobel**, 1958, împreună cu I. E. Tamm și I. M. Frank, pentru descoperirea fenomenului numit „Efectul Vavilov-Cerenkov".

Cerna, Panait (pe numele lui adevărat **Panait Stanciov**), 1881—1913, poet român, autor al unui volum de *Poezii*, 1910; teza de doctorat *Lirica de idei*, decernată cu Magna cum Laude, editată postum, 1974.

Cernîșevski, Nicolai Gavrilovici, 1828—1889, filozof, scriitor, critic literar și om politic rus. Op. pr.: studiile și eseurile *Raporturile estetice ale artei față de realitate*, 1855; *Principiul antropologic în filozofie*, 1860; *Studii asupra perioadei gogoliene a literaturii ruse*, 1855—1856; *Lessing — epoca, viața și opera lui*, 1857; *Critica prejudecăților filozofice împotriva stăpînirii pămîntului în obște*, 1858; romanele: *Ce-i de făcut?*, 1863; *Prologul*, 1866.

Cervantes Saavedra, Miguel de, 1547—1616, scriitor spaniol, unul din marii prozatori ai literaturii universale. Op. pr.: romanul *Don Quijote de la Mancha*, 1605—1615; tragedia patriotică *Numancia*, 1582; *Nuvele exemplare*, 1613.

Chamfort, Sebastian Roch Nicolas, 1741—1794, scriitor, moralist și pamfletar francez, membru al Academiei Franceze din 1781. Op. pr.: comediile: *Tînăra indiană*, 1764 și *Negustorul din Zmirna*, 1770; tragedia *Mustafa și Zeangir*, 1776; *Elogiul lui Molière*, 1769 — Premiul Academiei, și *Elogiul lui Fontaine*, 1774; postum, în 1795, maxime, cugetări, caractere, anecdote în volumele: *Produse ale civilizației perfecționate*, 1795, și *Maxime și cugetări, caractere și anecdote*, 1803.

Champfleury (Jules Husson zis Fleury), 1821—1889, critic literar și romancier francez, autor a 20 romane publicate între anii 1847—1860, din care sînt de reținut: *Suferințele profesorului Delteil*, 1853; *Aventurile domnișoarei Mariette*, 1853; *Burghezii din Camus*, 1857; *Vioara din Faenza*; a mai publicat studiile și eseurile: *Realismul*, 1857; *Istoria caricaturii antice*, 1865; *Istoria caricaturii moderne*, 1865 etc.

Chapelain, Jean, 1595—1674, poet și critic literar francez, unul dintre primii membri ai Academiei Franceze. Op. pr.: *Opiniile Academiei asupra tragicomediei „Cidul"*, 1637; *Fecioara sau Franța eliberată*, 1656.

Charron, Pierre, 1541—1603, filozof francez. Op. pr.: *Trei adevăruri*, 1594; *Discursuri creștine*, 1600; *Despre înțelepciune*, 1601.

Chateaubriand, François René, viconte de, 1768—1848, prozator, memorialist și om politic francez, ambasador la Berlin, 1821, Londra, 1822, ministru al Afacerilor externe, 1822—1824, membru al Academiei Franceze. Op. pr.: *Eseu despre revoluțiile vechi și moderne* — publicat la Londra, în 1797; *Atala*, 1801; *René*, 1802; *Geniul creștinismului*, 1802; *Martirii*, 1809; *Aventurile ultimului abencerraj*, 1809; *Tribul Natchez*, 1809; *Itinerar de la Paris la Ierusalim*, 1810; *Călătorie în America și Italia*, 1827; *Viața lui Rancé*, 1844; *Memorii de dincolo de mormînt*, postum, 1850; 28 volume *Opere complete*, în 1826 și 4 volume în 1834.

Chaucer, Geoffrey, c. 1340—1400, mare poet englez, unul dintre întemeietorii literaturii naționale engleze, autor al alegoriilor *Cartea ducesei*, 1369; *Casa slavei*, 1381; *Parlamentul păsărilor*,

1382; *Legenda unor femei vestite*, 1385/1386; al epeosului în versuri *Troilus și Cresida* și al *Povestirilor din Canterbury*, 1387—1400 — capodopera sa.

Chendi, Ilarie, 1871—1913, critic literar român. Secretar de redacție la rev. „Viața literară", 1906—1908 și, alături de M. Sadoveanu, Șt. O. Iosif și D. Anghel, conduce revista „Campana", 1909—1910. Opere: volumele de critică și istorie literară *Zece ani de mișcare literară în Transilvania, 1900—1910*, 1911; *Preludii. Articole și cercetări literare*, 1903; *Foiletoane*, 1904; *Impresii*, 1908; *Schițe de critică literară*, postum, 1924.

Chenier, Marie-Joseph de, 1764—1811, poet, dramaturg și om politic francez. Op. pr.: *Carol al IX-lea sau Școala regilor*, 1788; *Henri VIII*, 1791; *Cîntecul plecării*, 1794; *Tabloul literaturii franceze din 1789 pînă în 1808*, postum, 1816.

Chesnel, A. de (numele literar al lui **Louis-Pierre-François-Adolphe de Chesnel de la Charbonelais**), 1791—1862, militar și literat francez.

Chesterton, Gilbert Keith, 1874—1936, poet, scriitor satiric, eseist, dramaturg, istoric și critic literar englez, autor a peste 100 de lucrări, cuprinzînd poezie, povestiri fantastice și umoristice, romane, piese de teatru, studii literare, monografii etc., din care cităm: lirică: *Cavalerul sălbatic și alte poeme*, 1900; *Balada calului alb*, 1911; *Poeme*, 1915; romane: *Omul care a fost Joi*, 1908; *Sfera și crucea*, 1910; ciclul *Povestirile părintelui Brown*, 1924; eseuri: *Apărarea nonsensului*, 1909; *Omul etern*, 1925; *Omul comun*, postum, 1925; studii literare, monografii: *Robert Browning*, 1903; *Charles Dickens*, 1906; *George Bernard Shaw*, 1909; *William Blake*, 1910; *Epoca Victoriană în literatură*, 1913; comedia *Magie*, 1913; o *Autobiografie*, 1936.

Chevalier, Gabriel, 1895—1969, romancier francez, autor al romanelor: *Clochemerle* — Premiul Courteline; *Frico*; *Clarisse Vernon*.

Chilon, începutul sec. al VI-lea î.e.n., efor spartan, unul dintre cei 7 înțelepți ai Greciei antice.

Chinezu, Ion, 1894—1966, eseist și critic literar român, conducător al revistei clujene „Gînd românesc", 1933—1938, autor al studiilor *Aspecte ale literaturii maghiare ardelene*, 1930 și al unor *Pagini de critică*, adunate și publicate postum, în 1969.

Choerilos din Samos, sec. V î.e.n., poet epic grec. Op. pr.: poemul războaielor medice *Perseida*.

Chrisip, c. 280—204 î.e.n., filozof grec, considerat încă din antichitate al doilea fondator al stoicismului, după Zenon. Opera lui s-a pierdut.

Cicero, Marcus Tullius, 106—43 î.e.n., celebru orator, scriitor și om politic roman. Op. pr.: discursurile politice: *Catilinarele*; *Filipicele*; pledoariile juridice: *Pentru Celius*; *Pentru Marcelus*; tratate de retorică și stil: *Despre oratori*; *Brutus*; *Despre îndatoriri*.

Clarin (Leopoldo Alas y Urena), 1852—1901, romancier, critic literar și ziarist spaniol, profesor la Catedra de economie politică și statistică la Universitatea din Oviedo (1883—1901). Op. pr.: romanele: *Pozițiunea Anei Ozores*, 1883—1884; *Fiul unic*; *Cele două lăzi*; *Speranța*; nuvelele: *Dona Berta*; *Corbul*; volumele de povestiri: *Povestiri morale*; *Cocoșul lui Socrate*.

Claudel, Paul-Louis-Charles-Marie, 1868—1955, poet, dramaturg, eseist și diplomat francez, membru al Academiei franceze, din 1946. Op. pr.: lirică: *Cinci mari ode*, 1910; *Cantata pe trei voci*, 1913; *Corona benignitatis anni Dei*, 1914; dramaturgie: *Cap de aur*, 1889; *Schimbul*, 1893; *Cumpăna amiezii*, 1906 — remarcabilă; *Vestirea Mariei*, 1912 — Premiul Academiei Franceze; *Ostatecul*, 1911; *Pantoful de satin*, 1929 — capodopera sa; *Cartea lui Christofor Columb*, 1933; eseuri, studii, memorialistică, corespondență: *Arta poetică*, 1903—1907; *Poziții și propoziții*, I, 1927; II, 1934; *Figuri și parabole*, 1936; *Jacques Rivière și Paul Claudel. Corespondență 1907—1914*, 1926; *Paul Claudel și André Gide. Corespondență 1899—1926*, 1949.

Claudian, Alexandru, 1898—1962, filozof, sociolog și om de litere român; profesor la Universitatea din Iași. Op. pr.: *Cercetări filozofice și sociologice*, 1935; *Colectivismul în opera lui Platon*, 1936; *Originea socială a filozofiei lui Auguste Comte*, 1936; *Cunoaștere și suflet*, 1940.

Clemenceau, Georges Benjamin, 1841—1929, om politic și ziarist francez, orator de prestigiu; prim-ministru, 1906—1909 și 1917—1920; președinte al Conferinței de pace de la Paris, 1919—1920; unul dintre autorii Tratatului de Pace de la Versailles, 1919.

Coandă, Henri C., 1886—1972, inginer și savant român, pionier al aviației mondiale, membru al Academiei R.S.R., membru de onoare al Academiei Regale Britanice. A conceput și construit primul avion cu reacție din lume (în 1910), încercat de el, în zbor, în același an. A construit mai multe avioane de concepție proprie cunoscute sub denumirea de „Bristol-Coandă". A descoperit, în 1934 efectul care-i poartă numele, cu importante aplicații în numeroase domenii ale tehnicii.

Cocea, N. D., 1880—1949, scriitor, publicist și pamfletar român. A condus publicații de orientare democratică („Viața socială"; „Facla") sau aflate sub îndrumarea P.C.R. („Era nouă"; „Reporter"). Op. pr.: romanele sociale satirice: *Vinul de viață lungă*, 1931; *Fecior de slugă*, 1933; *Nea Nae*, 1935; *Andrei Vaida*; volumul de *Pamflete antidinastice*, 1948; postum: 2 vol. de *Scrieri*, 1969; 1970; un *Jurnal*, 1970 și un volum de *Teatru*, 1973.

Cocteau, Jean, 1889—1963, poet, pictor, actor, cineast, romancier, dramaturg, om de teatru, eseist și publicist francez, cofondator, în 1920, al rev. „Le Coq"; membru al Academiei Franceze și al Academiei Regale Belgiene, din 1955; doctor honoris causa al Universității din Oxford; Laureat al Marelui Premiu al Criticii, Veneția, 1950, pentru filmul „Orfeu"; principalele opere literare: lirică: poemul *Requiem*, 1962 — testament poetic; volumele de versuri: *Lampa lui Aladin*, 1909; *Dansul lui Sofocle*, 1912; *Capul Bunei Speranțe*, 1918; *Cîntec neted*, 1923; dramaturgie: baletele satirice: *Parada*, 1917; *Boul pe acoperiș*, 1920; *Mirii din Turnul Eiffel*, 1921; piesele: *Orfeu*, 1927; *Oedip rege*, 1918; *Antigona*, 1928; *Romeo și Julieta*, 1928; *Vocea umană*, 1930; *Mașina infernală*, 1934; *Părinții teribili*, 1938; *Monștrii sacri*, 1940; romanele: *Potomak*, 1910; *Marea înturnătură*, 1923; *Thomas impostorul*, 1923; *Copiii teribili*, 1929; volumul de eseuri *Dificultatea de a fi*, 1947; memorialistică în vol. *Prima mea călătorie*, 1937.

Codreanu, Mihail, 1876—1957, poet român, autor al volumelor de poeme, sonete, poezii: *Diafane*, 1901; *Din cînd în cînd*, 1904;

Statui, 1914; — Premiul Academiei; *Cîntecul deşertăciunii*, 1921; *Turnul de fildeş*, 1929; *Statui, sonete şi evadări din sonet*, 1930; drama în versuri *Martira*, 1901; postum, un volum de *Sonete*, 1957.

Coleridge, Samuel Taylor, 1772—1834, poet şi critic literar englez, fondator al revistei de filozofie „The Friend". Op. pr.: lirică: *Harfa eolină*, 1795; *Frunzişul acestui tei — temniţa mea*, 1797; *Christobel* şi *Hanul Kubla*, — poeme scrise în 1797 — publicate în 1816; *Balade lirice*, 1798 — colaborare; *Ger la miez de noapte*, 1798; *Temeri în singurătate*, 1798; *Deprimare*, 1812; dramaturgie: fragmentul dramatic *Căderea lui Robespiere*, 1794 — colaborare; drama *Distrugerea Bastiliei*, 1834; tragedia *Remuşcarea*, 1813; piesele: *Osorio*, 1797 şi *Zapolia*, 1817; studii, eseuri, istorie şi critică literară în: *Biographia literaria sau schiţe biografice ale vieţii şi opiniilor mele literare*, 1817; *Manualul omului de stat*, 1816; *Ajutoare ale gîndirii*, 1825; *Structura bisericii şi statului*, 1830; postum: *Postume*, 1836—1839; *Note şi prelegeri despre Shakespeare şi alţi cîţiva poeţi şi dramaturgi vechi*, 2 vol. 1849; *Scrisori*, 2 vol., 1895.

Collingwood, Robin George, 1889—1943, arheolog, istoric şi filozof englez, autor, printre altele, al volumului *Ideea de istorie*.

Collins, Wilkie Wiliam, 1824—1889, romancier englez, autor al romanelor: *Antonina*, 1850; *Femeia în alb*, 1860; *Fără nume*, 1862; *Armadale*, 1866; *Biata domnişoară Finch*, 1872 şi al povestirii poliţiste *Piatra lunii*, considerată drept o strălucită realizare a genului.

Comarnescu, Petre, 1905—1970, critic literar şi de artă, estetician, memorialist şi traducător român. Opere: studii şi eseuri de estetică, filozofie, critică literară şi de artă: *Orizontul vieţii sociale şi morale în filozofia lui Descartes*, 1937; *Căile de desăvîrşire morală în filozofia chineză*, 1937; *Kalo-Kagathon*, 1946; *Confluenţe ale artei universale*, postum, 1972; *Brîncuşi. Mit şi metamorfoză în sculptura contemporană*, 1972; monografiile: *Benjamin Franklin. Viaţa şi activitatea sa*, 1957; *Viaţa şi opera lui Rembrandt von Rijn*, 1957; *Ion Sava*, 1966; impresii din perioada de studii din S.U.A. în volumele *Homo americanus. Tipuri reprezentative ale societăţii americane*, 1933; *Zgîrie norii New-York-ului*, 1933; *America văzută de un tînăr de azi*, 1934; *Chipurile şi priveliştile Americii*, 1940, 1974; postum în 1980, impresii de călătorie în *Chipurile şi priveliştile Europei*, 2 vol.

Comte, Auguste (**Auguste-Isidore-Marie-Xavier Comte**), 1798—1857, filozof şi sociolog francez, întemeietorul pozitivismului, autor al *Cursului de filozofie pozitivă*, în 6 volume, 1830—1842. Alte opere: *Opuscule de filozofie socială: succintă apreciere asupra ansamblului trecutului modern*, 1820; *Consideraţii asupra puterii spirituale*, 1825—1826; *Catehism pozitivist*, 1852; *Sistem de politică pozitivă*, 4 vol., 1852—1854.

Condillac, Étienne Bonnot de, 1715—1780, filozof iluminist şi filolog francez, colaborator al „Enciclopediei", membru al Academiei Franceze, din 1768. Op. pr.: *Eseu asupra originii cunoştinţelor omeneşti*, 1746; *Tratat despre senzaţii*, 1754; *Gramatica franceză*, 1775; *Logica şi primele începuturi ale artei de a gîndi*, 1780.

Condorcet, Marie Jean Antoine Nicolas Caritat, marchiz de, 1743—1794, filozof, economist, matematician şi om politic francez, membru al Academiei de Ştiinţe, 1769 şi al Academiei Franceze, 1782, colaborator al „Enciclopediei", autorul *Schiţei unui tablou istoric al progresului spiritului omenesc*, 1794 şi al monografiilor *Viaţa lui Turgot*, 1786—1787; *Viaţa lui Voltaire*, 1788.

Confucius (Cong Fuzi), c. 551—479 î.e.n., filozof chinez, al cărui sistem filozofic, etic şi social-politic a fost redat de discipolii săi în cartea *Lun-iu*.

Conrad, Joseph (pseudonimul lui **Josef Teodor Konrad Korzeniovski**), 1857—1924, romancier şi nuvelist de limbă engleză, de origine poloneză. Opere: romanele: *Lord Jim*, 1900; *Nostromo*, 1904; *Agentul secret*, 1907; *În ochii Occidentului*, 1911; *Prilejul*, 1913; *Victorie*, 1915; *Salvarea*, 1920; nuvelele: *Nebunia lui Almayer*, 1895; *Un proscris de pe insule*, 1896; *Negrul de pe „Narcissus"*, 1897; *Povestiri ale neastîmpărului*, 1898; *Inima întunericului*, 1902; *Tinereţe*, 1902; *Taifun*, 1903 etc.

Constable, John, 1776—1837, pictor şi acuarelist englez, unul dintre marii peisagişti şi teoreticieni ai picturii de peisaj.

Constant, Benjamin de Rebecque, 1767—1830, om politic, ziarist şi scriitor elveţian de limbă franceză, autor al întîiului roman autobiografic *Adolphe*, 1816 — capodopera sa, intrînd astfel în istoria literaturii ca făuritor al romanului modern de analiză psihologică. Alte op. pr.: *Discursuri rostite în Camera Deputaţilor*, 1796; *Discursuri rostite în Cercul Constituţional*, 1797; *Reflecţii asupra constituţiilor*, 1814; *Memorii asupra celor o sută de zile*, 1820—1822; *Despre religie considerată în funcţie de izvoarele, formele şi dezvoltările ei*, 1824—1831, postum: *Culegere de articole literare şi politice*, 1829; în 1815, în timpul Celor O sută de zile, redactează, din însărcinarea lui Napoleon, *Actul adiţional la Constituţiile Imperiului* — document apreciat ca prima Constituţie democratică a Franţei; postume: *Jurnalul intim*, 1895; *Caietul roşu*, 1907 — pagini autobiografice; romanul neterminat *Cecilia*, 1910; *Corespondenţa lui Benjamin Constant*, 1881, 1906, 1932, 1955, 1987.

Constant, Eugen (E. Constantinescu), 1890—1975, poet şi publicist român, editor al revistelor: „Strigătul olteanu", 1929; „Provincia literară", 1934 — alături de fratele său P. Constant; „Apărarea ceferiştilor", 1934; „Condeiul", 1938; participant la fondarea ziarului „Înainte", 1944. Opere: volumele de versuri: *Oglinzi aburite*, 1919; *Galerii de ceară*, 1924; *Amurg prin vitralii*, 1926; *Cu dalta pe lespezi*, 1928; *Punte peste veacuri*, 1929; *Socluri devastate*, 1933, 1935; *Crater scufundat*, 1936; *Sărutul însingurărilor*, 1940; *Melancolii sub arcade florale*, 1942; *Elanuri răstignite*, 1934; polemică literară, culturală, politică în volumele: *Incrustări în rama bibliotecii*, I, 1930; II, 1940 şi *Lumini în orizont*, 1937; piesele de teatru în versuri: *Pămînt blagoslovit*, 1938 şi *Muzica stelelor*, 1947; postum, în 1980, un volum de *Evocări*.

Constantinescu, Miron, 1917—1974, sociolog, istoric şi publicist român; profesor universitar; membru al Academiei R.S.R.; Erou al Muncii Socialiste. Op. pr.: *Introducere în sociologie*; *Cercetări sociologice, 1938—1971*; în colaborare: *Sociologia generală*; *Destrămarea monarhiei austro-ungare*; *Istoria României — Compendiu*.

Constantinescu, Pompiliu, 1901—1946, unul din cei mai autorizaţi critici din perioada interbelică. Din numeroasele sale cronici

şi medalioane, autorul a selecţionat puţin în volumele: *Mişcarea literară*, 1927; *Opere şi autori*, 1928; *Critice*, 1933; *Figuri literare*, 1938; *Eseuri critice*, postum, 1947; un amplu eseu *Tudor Arghezi*, 1940; postum se publică 6 volume de *Scrieri*, 1967—1972 şi un volum de aforisme şi scrisori *Caleidoscop*, 1974.

Conta, Vasile, 1845—1882, filozof şi om politic român, promotor al evoluţionismului şi ateismului; profesor de drept civil la Universitatea din Iaşi. Op. pr.: *Teoria fatalismului*, 1875—1876; *Teoria ondulaţiunii universale*, 1876—1877; *Originea speciilor*, 1877; *Încercări de metafizică*, 1879; *Bazele metafizicii*, 1890; postum: *Discursuri parlamentare — proiecte de legi — articole de ziare etc. 1878—1881*, 1899; *Opere complete*, I. *Teoria fatalismului, Încercare de filozofie materialistă*, 1923; *Opere filozofice*, 1924; *Scrieri filozofice alese*, 1975.

Corbiere, Tristan (pseudonimul lui **Edouard Joachim Corbiere**), 1845—1875, poet francez, autor al unui singur volum de versuri *Iubiri galbene*, 1873.

Corneille, Pierre, 1606—1684, poet dramatic francez, creator al tragediei clasice, membru al Academiei Franceze, din 1647. Opere: din cele 23 tragedii şi 12 comedii, citâm: tragediile: *Cidul*, 1636; *Medeea*, 1635; *Horaţiu*, 1640; *Cinna*, 1640; *Polyeucte*, 1643; *Moartea lui Pompei*, 1644; *Rodoguna*, 1645; *Andromeda*, 1650; *Oedip*, 1659; *Titus şi Berenice*, 1671; *Pulcherie*, 1672, comediile: *Mélite*, 1628; *Piaţa regală*, 1633; *Galeria palatului*, 1633; *Jocul amăgirii*, 1636; *Mincinosul*, 1643; opiniile şi motivările artei sale dramatice le-a expus, în 1660, în cele 3 *Discursuri*, fundamentale pentru gîndirea sa estetică: *Despre utilitatea şi despre părţile poemului dramatic; Despre tragedie; Despre cele trei unităţi: de acţiune, de timp şi de loc.*

Cortès, Juan Donoso, 1809—1852, teoretician al literaturii, om politic şi orator spaniol, ministru plenipotenţiar la Paris, şeful Legaţiei Spaniole în Prusia, autor al seriei de articole publicate între 1828 şi 1835 sub titlul *Clasicism şi romantism* şi al unui *Eseu despre catolicism, liberalism şi socialism*, 1851; numeroase discursuri, scrisori, articole politice şi literare.

Costin, Miron, 1633—1691, cronicar român, logofăt al Moldovei, autor al *Letopiseţului Ţării Moldovei de la Aron-Vodă* — încoace. A mai scris: poemul filozofic *Viaţa lumii*; lucrarea polemică *De neamul moldovenilor*; două opere de prezentare a ţărilor româneşti peste hotare, în limba polonă: *Cronica ţărilor Moldovei şi Munteniei* şi *Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara Românească*.

Coşbuc, George, 1866—1918, unul din cei mai mari poeţi români, publicist şi autor de manuale didactice, traducător al unor opere de seamă din literatura universală (Dante, *Divina comedie*; Byron, *Mazepa*; Schiller, *Don Carlos*; Vergiliu, *Georgicele* şi *Eneida* — pentru aceasta din urmă acordîndu-i-se în 1897 Marele Premiu al Academiei, „Năsturel Herescu"; Calidasa, *Sacontala*; din literatura sanscrită (fragmente din *Rig-Veda*, *Mahabharata*, *Ramayana*); unul din directorii revistei „Vatra", 1894—1896 — alături de I. L. Caragiale şi I. Slavici şi al revistei „Viaţa literară", 1906—1908 — alături de I. Gorun; conduce alături de Alex. Vlahuţă, „Sămănătorul", 1901—1902 şi, singur, „Foaia interesantă", 1897; membru corespondent al Academiei Române, din 1898 şi titular

din 1916; membru post-mortem al Academiei Republicii Socialiste România. Opere: poemul *Nunta Zamfirei*, 1899 — capodopera liricii sale; volumele de poeme şi poezii *Balade şi idile*, 1893; *Fire de tort*, 1896; *Ziarul unui Pierde-vară*, 1902; *Cîntece de vitejie*, 1904; *Balade*, 1913; volumul *Versuri şi proză*, 1897; volumele de proză: *Războiul nostru pentru neatîrnare*, 1899, *Povestea unei coroane de oţel*, 1899; *Dintr-ale neamului nostru*, 1903; postum, o *Antologie sanscrită*, 1966.

Cotruş, Aron, 1891—1961, poet român, preşedinte al Sindicatului Presei din Ardeal şi Banat, din 1928; ataşat de presă la Milano, 1929 şi Varşovia, 1930. Op. pr.: volumele de versuri şi poeme publicate în ţară: *Poezii*, 1911; *Sărbătoarea morţii*, 1914; *Neguri albe*, 1920; *România*, poemă, 1922; *Versuri*, 1925; 1928 — Premiul Societăţii scriitorilor Români: *În robia lor*, 1926; *Mîine*, 1928; *Horia*, 1935; *Minerii*, 1935.

Cotruş, Ovidiu, 1926—1977, critic şi istoric literar, eseist român, autorul monografiei *Opera lui Matei I. Caragiale*, 1977, reunind studii apărute iniţial în revista „Familia"; postum, în 1983, volumul *Meditaţii critice*.

Courier de Méré, Paul-Louis, 1772—1825, erudit, pamfletar şi epistolier francez, autorul unui volum de *Pamflete*, 1815—1824 şi al volumului de *Scrisori din Franţa şi Italia*, 1824.

Cousin, Victor, 1792—1867, filozof şi om politic francez, membru al Academiei Franceze, din 1830. Op. pr.: *Fragmente filozofice*, 1826; *Curs de istoria filozofiei moderne*, 1841—1846; *Despre adevăr, frumos şi bine*, 1853.

Cowper, William, 1731—1800, poet englez. Opere: *Vorbe de cinci*, 1782; *Amuzanta istorie a lui John Gilpin*, 1795 — satire pline de umor; *Munca*, 1784 — poem descriptiv şi moral — opera sa fundamentală; *Scrisori* — model de graţie, simplitate şi umor.

Crane, Stephen, 1871—1900, poet, romancier şi nuvelist american. Opere: volumele de povestiri: *Micul regiment şi alte episoade ale războiului civil american*, 1896; *Barca şi alte episoade de aventuri*, 1898; *Monstrul şi alte povestiri*, 1899; *Povestiri din Whilomville*, 1900; romanele: *Maggie, Fata străzii*, 1893; *Semnul roşu al curajului. Un episod din războiul civil american*, 1895; volumul de schiţe şi reportaje din războiul hispano-american *Răni în ploaie*, 1900.

Creangă, Ion, 1839—1889, prozator român, unul din marii povestitori, scriitor clasic al literaturii române, autor al *Amintirilor din copilărie*, în 4 părţi, din care doar primele trei sînt publicate în timpul vieţii (1881—1883). Volume publicate postum: *Scrierile lui Ion Creangă*, I, 1890; II, 1892; *Opere complete*, 1902; 1928; 1932; 1942; *Opere*, 1939; 1953; 1970.

Crebillon — fiul, **Claude-Prosper Jolyot**, senior de Crais-Billon, zis, 1707—1777, prozator francez, autor al romanului *Rătăcirile inimii şi minţii sau Memoriile d-lui de Meilcour*, 1736 şi al povestirilor *Sofaua, poveste morală*; 1745 şi *Noaptea şi clipa*, 1755.

Croce, Benedetto, 1866—1952; filozof, istoric, estetician, critic şi istoric literar, om politic italian; senator, în 1910, ministrul Învăţămîntului, în 1920; iniţiatorul *Manifestului intelectualilor antifascişti*, în 1925; fondatorul, în 1903, al rev. „La Critica"; personalitate majoră a culturii italiene din prima jumătate a secolului XX. Din cele peste 30 de lucrări publicate în volume, citâm: *Materialismul istoric şi economia marxistă*, 1900; *Filozofia ca*

ştiinţă a spiritului, 4 vol., 1902—1917; *Estetica privită ca ştiinţă a expresiei şi lingvistică generală*, 1902; *Noi studii de estetică*, 1912; *Literatura noii Italii*, 6 vol., 1914—1915; 1936—1940; *Poezia*, 1936; *Poezia antică şi modernă*, 1941; *Poeţi şi scriitori ai Renaşterii depline şi tîrzii*, 3 vol., 1949—1952; *Contribuţii la însăşi critica mea*, 1918 — autobiografie intelectuală; *Goethe*, 1919; *Breviar de estetică*, 1920; *Ariosto, Shakespeare şi Corneille*, 1920; *Poezia lui Dante*, 1921; *Poezie şi nonpoezie*, 1923.

Cronin, Archibald Joseph, 1896—1981, romancier şi dramaturg englez, de origină scoţiană, de profesiune medic, autor al romanelor: *Castelul pălărierului*, 1931; *Trei iubiri*, 1932; *Sub stele*, 1935; *Citadela*, 1937; *Cheile împărăţiei*, 1941; *Anii de tinereţe*, autobiografie, 1944; *Lumina Nordului*, 1945; *Drumul lui Shannon*, 1948; *Grădinarul spaniol*, 1950; *În spatele acestor ziduri*, 1953; *Mormîntul Cruciatului*, 1956; *Un lucru frumos*, 1956; piesa de teatru, *Jupiter rîde*, 1940; autobiografia *Aventură în două lumi*, 1952.

Csehi, Gyula, 1910—1976, istoric şi teoretician al literaturii, publicist şi profesor universitar român, de origine maghiară. Opere: monografiile *Diderot*, 1943; *Heine, poetul militant*, 1952; volumele de studii *Clasa muncitoare şi literatura*, 1963; *Clio şi Caliope sau despre limitele istoriei şi literaturii*, 1965; *Moderna Clio*, 1969; *De la iluminism la iluminism*, 1972; *Studii*, 1973.

Curtius, Ernest Robert, 1886—1956, critic, istoric literar german, bun specialist al literaturii franceze şi al altor literaturi romanice. Op. pr.: *Ferdinand Brunetière*, 1914; *Precursori literaţi ai Noii Franţe*, 1919; *Balzac*, 1923; *Spiritul francez şi noua Europă*, 1925; *Marcel Proust*, 1928; *James Joyce şi al său „Ulisse"*, 1929; *Cultura franceză*, 1930; *Spiritul german în primejdie*, 1932; *Literatura Europeană şi Evul Mediu latin*, 1948 — opera fundamentală; *Eseuri critice despre literatura europeană*, 1950; *Spiritul francez în secolul XX*, 1952.

Cuţescu-Storck, Cecilia, 1879—1969, pictoriţă română, maestră emerită a artei în R.S.R., autoare a volumului autobiografic *O viaţă dăruită artei*, 1966.

Cyrano de Bergerac Savinien de, 1619—1655, eseist, poet satiric şi autor dramatic francez. Opere: tragedia *Moartea Agripinei*, 1653; comedia *Pedantul păcălit*, 1654; *Scrisorile satirice* în volumul *Opere diverse*, 1654; capodopera sa *Cealaltă lume* — compusă din *Statele şi imperiile Lunii*, 1648 şi *Statele şi imperiile Soarelui*, 1650 — publicate în 1657 şi 1662.

D

Daicoviciu, Constantin, 1898—1973, istoric şi arheolog român, profesor la Universitatea din Cluj-Napoca şi rector al acesteia, membru al Academiei R.S.R., membru corespondent al Academiei Austriece de Ştiinţe din Viena şi al mai multor societăţi ştiinţifice străine; membru al Consiliului de Stat, deputat în M.A.N.; Om de ştiinţă emerit, Erou al Muncii Socialiste; Laureat al Premiului de Stat şi al Premiului Gottfried Herder; autor al unor lucrări în limba română şi în limbi străine, din care cităm: *Italienii în provincia Dalmaţia*, 1927—1930 — în limba italiană; *Transilvania în antichitate*, 1938; *Din istoria Transilvaniei* — colaborare; a fost redactor responsabil al tratatului *Istoria României*, 1960.

Dali, Salvador, n. 1904, pictor, grafician şi eseist spaniol, unul dintre reprezentanţii principali ai suprarealismului, a cărui concepţie artistică — denumită de el paranoico-critică — este expusă în volumul *Femeia vizibilă*. Autor al volumului de eseuri *Cucerirea iraţionalului* şi a autobiografiei *Viaţa secretă a lui Salvador Dali*.

Daniel, Samuel, 1562—1619, poet, dramaturg şi istoric englez, contemporan cu Shakespeare şi Marlowe, autor al poemului epic în opt cărţi *Istoria războaielor civile dintre York şi Lancaster*; al volumului de sonete *Delia*, 1592; al piesei de teatru *Triumful lui Hymen*, 1614 şi al eseului *Apărarea rimei*, 1602.

D'Annunzio, Gabriele, principe de Monteneveso, 1863—1938, poet, romancier, nuvelist şi dramaturg italian; preşedinte al Academiei italiene. Operă vastă — 17 volume de poeme şi poezii; 8 romane; 6 vol. de nuvele; 10 drame; 3 volume memorialistice etc. — din care cităm: lirică: *Cîntec nou*, 1882; *Elegii romane*, 1892; ciclul *Laude*, 1903—1912 — capodopera sa; romane: *Trilogia Trandafirul* (*Plăcerea*, 1889; *Inocentul*, 1892; *Triumful morţii*, 1894); *Fecioarele dintre stînci*, 1895; *Focul*, 1900; volumele de nuvele: *Pămînt virgin*, 1882; *Cartea fecioarelor*, 1884; *San Pantaleone*, 1886; — adunate, în 1909, în volumul *Nuvele din Pescara*; dramele: *Cetatea moartă*, 1898; *Gioconda*, 1898; *Francesca da Rimini*, 1902; tragedia *Fiica lui Jorio*, 1904; memorialistică în volumul *Colegul fără gene*, 1928.

Dante, Alighieri, 1265—1321, mare poet italian, creatorul limbii literare italiene, unul dintre cei mai mari poeţi ai lumii. Op. pr.: marele poem elegiac *Divina comedie*, 1307—1321; romanul autobiografic în versuri şi proză *Viaţa nouă*, 1283—1293; tratatul etico-filozofic *Banchetul*; primul tratat de filologie romanică din lume *Despre limba populară* şi *Tratatul despre monarhii*.

Danton, Georges Jacques, 1759—1794, om politic francez, unul dintre fruntaşii iacobini ai Revoluţiei Franceze şi unul din întemeietorii „Clubului Cordilierilor" şi al „Comitetului Salvării Publice". Ghilotinat.

Darwin, Charles Robert, 1809—1882, naturalist şi explorator englez, întemeietorul biologiei ştiinţifice. A demonstrat originea animală a omului şi a explicat diversitatea vieţuitoarelor prin transformările lor istorice. Op. pr.: *Călătoriile unui naturalist în jurul lumii pe corabia „Beagle"*, 1839; *Structura şi răspîndirea recifilor de corali*, 1842; *Observaţii geologice asupra insulelor vulcanice*, 1844; *Observaţii geologice asupra Americii de Sud*, 1846; *Originea speciilor prin selecţie naturală sau păstrarea raselor favorizate în lupta pentru existenţă*, 1859; *Variaţia animalelor şi plantelor sub influenţa domesticirii*, 1868; *Originea omului şi selecţia sexuală*, 1871.

Daudet, Alphonse, 1840—1897, poet, romancier, nuvelist şi dramaturg francez. Op. pr.: volumele de versuri: *Îndrăgostitele* şi *Dublele convertiri*, 1858; romanele: *Piciul*, 1868 — autobiografic; *Trilogia: Tartarin de Tarascon*, 1872; *Tartarin în Alpi*, 1885 şi *Port-Tarascon*, 1890; *Jack*, 1874; *Fromont cel tînăr şi Risler cel vîrstnic*, 1874; *Nababul*, 1877; *Sapho*, 1883; *Evanghelista*, 1883; *Nemuritorul*, 1888; volumele de nuvele: *Scrisori din moara mea*, 1869 şi *Povestiri din ziua de luni*, 1873; piesele de teatru *Ultimul*

idol, 1882; *Absenţii*, 1883; *Garoafa albă*, 1884; *Arlesiana*, 1873; *Lupta pentru viaţă*, 1889; memorialistică literară: *Amintirile unui om de litere*, 1888; *Treizeci de ani la Paris*, 1889.

David, sec. V—VI, filozof armean, autor al unor lucrări filozofice (*Introducere în filozofie; Întrebări filozofice; Comentariu la „Categoriile" lui Aristotel; Comentariu la „Isagoga" lui Porphir*).

David, Jacques-Louis, 1748—1825, pictor francez, şeful şcolii neoclasice în Franţa, participant la Revoluţia franceză.

Davidescu, Nicolae, 1888—1954, poet, prozator, critic literar şi traducător român. Opere: volumele de versuri: *La fîntîna Castaliei*, 1910; *Inscripţii*, 1916; poemul ciclic *Cîntecul Omului* (I. *Iudeea*, 1927; II. *Helada*, 1935; III. *Roma*, 1936; IV. *Evul mediu*, 1937; V. *Renaşterea*, 1942; VI. *Ţara Românească*, 1944); romanele: *Ernest*, 1923; *Conservator et C-ia*, 1924; *Vioara mută*, 1928 — Premiul Ministerului Artelor, 1929; volumele de nuvele: *Sfinxul*, 1918; *Fîntîna cu chipuri*, 1933; *Apocalips profan*, 1941; *Crima din strada Nopţii; Zîna din fundul lacului*; foiletoane critice adunate în 2 volume *Aspecte şi direcţii literare*, 1921—1924; antologia critică *Din poezia noastră parnasiană*, 1943.

De Chirico, Giorgio, 1888—1978, pictor italian, autor al romanului autobiografic *Hebdomeros*, 1964.

Degas, Edgar, 1834—1917, pictor, desenator, gravor şi sculptor francez.

Delacroix, Eugène, 1798—1863, pictor, desenator, gravor şi litograf francez, membru al Academiei Franceze, din 1857, autor al unui *Jurnal*, deosebit de interesant prin reflecţiile asupra picturii, literaturii şi muzicii.

Delavigne, Casimir-Jean-François, 1793—1843, poet şi dramaturg francez, membru al Academiei Franceze, din 1825. Opere: volumul de elegii *Meseniene*, 1818—1819; tragediile: *Vecerniile siciliene*, 1819; *Marino Faliero*, 1829; *Ludovic XI*, 1832; *Copiii lui Edouard*, 1833; *O familie în timpul lui Luther*, 1836; dramele *Don Juan de Astoria*, 1835; *Fiica Cidului*, 1839; comediile *Şcoala bărbaţilor*, 1823; *Prinţesa Aurelia*, 1828.

Delavrancea, Barbu, pseudonimul literar al lui **Barbu Ştefănescu**, 1858—1918, dramaturg, nuvelist, critic, ziarist, orator şi om politic român, redactor la „România liberă", „Epoca" şi „Revista nouă", directorul „Luptei Literare", 1887; deputat în 1894; primar al Capitalei, 1899; ministru al Lucrărilor Publice, 1910—1911; membru al Academiei Române, din 1912; militant pentru unitatea politică a tuturor românilor. Op. pr.: volumele de nuvele şi povestiri: *Sultănica*, 1885; *Trubadurul*, 1887; *Între vis şi viaţă*, 1893; *Paraziţii*, 1893 — Premiul Academiei, 1893; *Hagi-Tudose*, 1903 — capodopera sa în proză; *Liniştea*, 1911; *Norocul dracului*, 1916; trilogia istorică, cuprinzînd dramele *Apus de soare*, 1909 — capodoperă unanim recunoscută; *Viforul*, 1910; *Luceafărul*, 1910; comediile: *Irinel*, 1912 şi *Hagi-Tudose*, 1913; studiul *Estetica poeziei populare*, 1913; vol. *Poiana Lungă. Amintiri*, 1878; postum: drama *A doua conştiinţă*, 1923; *Despre literatură şi artă*, 1963; *Jurnal de război*, 1972; *Discursuri*, 1977.

Delbrück, Max, n. 1906, biolog german, profesor la Departamentul de fizică al Universităţii „Vanderbilt" din Nashville, Tennessee; profesor de biologie la Institutul de tehnologie din California; membru al **Academiei Naţionale de Ştiinţe din S.U.A.**; al **Academiei Leopoldine din Halle**; al **Academiei Regale daneze**; al

Societăţii Regale britanice; „Medalia de aur" a Academiei Naţionale de Ştiinţe din S.U.A.; *doctor honoris causa* al mai multor universităţi; Premiul Nobel pentru medicină, 1969.

Delille, Jacques, 1738—1813, poet francez, profesor de poezie la Collège de France, membru al Academiei Franceze, din 1794, autor al poemului *Grădini*, 1782 şi a o serie de poeme descriptive (*Imaginaţia*, 1806; *Cele trei regnuri ale naturii*, 1808; *Conversaţia*, 1812 etc.).

De Marchi, Emilio, 1851—1901, scriitor italian, fondator al rev. „La vita nuova", în 1875, şi al colecţiei de publicaţii populare „La buona parola". Op. pr.: romanele: *Pălăria preotului*, 1888; *Demetrio Pianelli*, 1890; *Arabela*, 1892; *Giacomo idealistul*, 1897; *Cu focul nu se glumeşte*, 1901; volumul de povestiri *Două suflete într-un corp şi alte povestiri*, 1878; *Povestiri de toate felurile*, 1885, şi un volum de literatură pedagogică *Vîrsta preţioasă*, 1887.

Demetrescu, Romulus, 1892—1972, critic literar român, asistent la Catedra de psihologie, 1923—1930 şi, din 1930, la Seminarul Pedagogic al Universităţii din Cluj; membru în Comitetul de conducere al Asociaţiei scriitorilor români. Op. pr.: *Teoria cunoaşterii în istorie*, 1925 — teza de doctorat în filozofie, *Elemente de logică şi metodologie*, 1922; *Tratat de logică*, 1947; postum, în 1979, un volum de *Însemnări critice*.

Demetrescu, Traian-Tradem, 1866—1896, poet, prozator şi publicist român, director, alături de G. Pencioiu şi C. Scrob, al „Revistei Oltene", din Craiova, 1888—1892. Opere: volumele de *Poezii*, 1884; *Freamăte*, 1887; *Amurg*, 1888; *Cartea unei inimi*, 1890; *Sensitive*, 1892; *Aquarele*, postum, 1896; schiţe, poeme în proză, nuvele în volumele: *Intim*, 1892; *Privelişti din viaţă*, antum, 1896; *Nuvele postume*, 1896; *Poeme antimonarhice*, postum, 1950; *Corespondenţa cu E. Farago*, 1976, postum.

Democrit, c. 460/457— c. 351/348, î.e.n., filozof grec din Abdera (Tracia), reprezentant al materialismului, întemeietorul teoriei atomiste în Grecia, minte enciclopedică. Din vasta lui operă s-au păstrat cca. 100 fragmente, tratînd probleme de etică, fizică, matematică, geografie, artă, literatură.

Demostene, 384—322 î.e.n., cel mai mare orator al Greciei antice, om politic atenian, autor a cca. 40 discursuri, din care sînt celebre *Filipicele* (împotriva lui Filip al Macedoniei).

Denis, Ernest, 1849—1921, istoric francez. Op. pr.: *Hus şi războiul husiţilor*, 1878 — teza sa de doctorat; *Sfîrşitul independenţei Boemiei*, 2 vol., 1890; *Germania de la 1789 la 1810*, 1896; *Germania de la 1810 la 1850*, 1898; *Fondarea imperiului german, 1852—1871*, 1906.

Densusianu, Ovid, 1873—1938, filolog, folclorist, istoric literar şi poet român; director al rev. „Viaţa nouă", editor al „Anuarului seminarului de istoria limbei şi literaturei române" şi al rev. „Grai şi suflet"; creator al Institutului de filologie şi folclor, în 1914; profesor la Catedra de istorie a limbii şi literaturii române şi la Catedra de filologie romanică cu specială privire la limba română (1901—1938); membru al Academiei Române şi al Societăţii de lingvistică din Paris. Din cele peste 30 de volume, cităm: lucrări de filologie, folclor şi istorie literară: *Alteraţia în limbile romanice*, 1895; *Rotacismul în dialectul istrian*, 1897; *Istoria limbii române*, 2 vol., 1901—1938; *Dicţionarul etimologic al limbii române* — neterminat — 1907—1914 — colaborare; *Graiul din*

țara Hațegului, 1915; *Literatura română modernă*, 3 vol., 1920—1923; *Viața păstorească în poezia noastră populară*, 2 vol., 1922—1923; *Sufletul latin și literatura nouă*, 2 vol., 1922 — colaborare; *Graiul nostru*, 2 vol., 1906—1908; postum, în 1968, *Evoluția estetică a limbii române*, 3 vol.; 6 volume de versuri, între 1912 și 1925.

De Quincey, Thomas, 1785—1859, eseist și prozator englez, autor a 17 volume de articole de enciclopedie, critică literară, teorii economice, comentarii politice, amintiri, eseuri, proză descriptivă, istorie etc., din care cităm: *Logica economiei politice*, 1807; *Confesiunile unui opioman englez*, 1856 — lucrare prin care devine celebru; *Povestiri populare și romanțe ale națiunilor nordice*, 1823; *Amintiri despre poeții lacurilor*, 1834; *Suspine din adâncuri*, 1845; *Poștalionul englez*, 1849.

De Sanctis, Francesco, 1817—1883, critic, istoric și om politic italian, întemeietorul criticii moderne italiene, participant la insurecția din 1848; guvernator de Avellino, în 1860 — numit de Garibaldi; ministru al Instrucțiunii publice, 1861—1862; 1878—1881; profesor de literatură italiană la Politehnica din Zürich, 1856—1860; profesor de literatură comparată la Universitatea din Neapole, 1871—1883. Op. pr.: *Istoria literaturii italiene*, 1870—1871 — monument al criticii europene din secolul al XIX-lea; eseuri în volumele: *Eseuri critice*, 1861 și *Noi eseuri critice*, 1872; cursuri și conferințe în *Teoria și istoria literaturii: lecții ținute la Neapole între 1839—1848*, postum, 1926; *Lecții inedite despre Divina Comedie. Cursuri torineze din 1834—1835*, postum, 1938; *Lecții züricheze despre Petrarca și alte scrieri*, postum, 1955; 3 volume de „scrisori", 1913, 1937, 1956, postum.

Descartes, René, 1596—1650, om de știință și filozof francez, unul dintre întemeietorii filozofiei epocii moderne. Opere: *Tratat de muzică*, 1618; *Discurs asupra metodei*, 1637; *Geometria*, 1637; *Dioptrica*, 1637; *Meditații metafizice*, 1641; *Principiile filozofice*, 1644; *Tratat asupra pasiunilor sufletești*, 1649; postume: *Lumea sau Tratat despre lumină și Omul*, 1664; *Reguli pentru conducerea intelectului*, 1685; *Căutarea adevărului cu ajutorul luminii naturale*, 1700.

Desnica, Vladan, 1905—1967, unul dintre reprezentanții de elită ai prozei croate, romancier, poet și moralist, autor al volumelor de nuvele: *Epave în zoare*; *Primăvara în Badrovac și Chiar aici lingă noi*, și al romanelor: *Vilegiatură hibernală*; *Primăverile lui Ivan Galeb*; *Refugiații din Zadar*.

Dessila, Octav, 1897—1978, romancier și dramaturg român. Opere: romanele: *București, orașul prăbușirilor*, 1930; *Zvetlana*, 1930; *Noroi*, 1932; *Neastâmpăr*, 1934; *Cartea cu minciuni*, 1936; *Turbă*, 1936; *Două chemări*, 1938; *Iubire*, 3 vol., 1942; *Dragomir Valahul*; *Porți fără număr*, 1945; drama *Nu poți înfrânge viața*, 1941 și trilogia dramatică *Mihai Viteazul*, 1967.

Dewey, John, 1859—1952, filozof, psiholog și pedagog american. Op. pr.: *Caracterul și comportamentul uman*; *Experiență și natură*, 1925; *Problemele oamenilor*, 1946; *Școala și copilul* etc.

Diaconu, Romulus (R. Dima), 1905—1975, romancier și traducător român, autor al romanelor: *Adorata*, 1930; *Nopți la Ada-Kaleh*, 1932; *Tîrgul de fete*, 1933; al unei biografii romanțate *Viața minunată a lui Anton Pann*, 1929 — colaborare cu Sergiu Dan; al volumelor de proză diversă: *Trandafirii de octombrie și alte surâsuri*, 1971; *Fauna bufonă. Pseudozoologicon*, I. 1972; II. 1975.

Dickens, Charles John Huffam, 1812—1870, unul dintre cei mai mari romancieri englezi, autor al romanelor: *Documentele postume ale clubului Pickwick*, 1836—1837; *Oliver Twist*, 1838; *Nicholas Nickleby*, 1839; *Magazinul de antichități*, 1840—1841; *Martin Chuzzlewit*, 1843—1844; *Dombey și fiul*, 1846—1848; *David Copperfield*, 1849; *Marile speranțe*, 1849; *Casa umbrelor*, 1852—1853; *Timpurile grele*, 1854; *Micuța Dorrit*, 1856—1857; *Prietenul nostru comun*, 1864—1865; 2 volume nuvele, impresii de călătorie etc.

Dickinson, Emily Elisabeth, 1830—1886, poetă americană, care, împreună cu W. Whitman și E. A. Poe a dominat lumea poeziei americane a secolului al XIX-lea. *Opere*: volumele de *Poeme* editate postum (vol. I — în 1890; vol. II în 1891; vol. III în 1896); o antologie din poemele poetei, publicate în 1914 sub titlul *Ogorul singurătic*; o ediție critică de *Poeme complete*, publicată în 1924.

Diderot, Denis, 1713—1784, filozof, estetician, critic de artă, romancier, nuvelist, dramaturg și eseist francez, fondator și redactor al „Enciclopediei", unul dintre precursorii ideologici ai Revoluției Franceze. Din cele peste 40 de lucrări publicate în volume, cităm: studii și eseuri: *Cugetări filozofice*, 1746; *Scrisoare despre orbi pentru folosul celor care văd*, 1749; *Scrisoare despre surzi și muți pentru folosul celor care aud și vorbesc*, 1751; *Cugetări despre interpretarea naturii*, 1753; *Elogiul lui Richardson*, 1761; *Paradoxul actorului*, postum, 1830; trilogia compusă din dialogurile filozofice *Convorbirea dintre d'Alembert și Diderot*, *Visul lui d'Alembert*, *Urmarea convorbirii*; cronici de artă în *Saloanele*, 1759, 1761, 1771, 1775 și 1781; romanele: *Nepotul lui Rameau*, 1772 — capodopera sa; *Jacques fatalistul și stăpînul său*, 1792; *Călugărița*, 1760—1775; dramele: *Fiul natural*, 1757; *Tatăl de familie*, 1758; corespondență în *Scrisori către Sophie Volland*, scrise între 1759—1774, publicate postum, în 1830 — capodoperă literară.

Diehl, Charles, 1859—1944, istoric francez, specialist în istoria bizantină, profesor la Sorbona; membru al Institutului Franței; membru corespondent al **Academiei Române, Academiei Ruse de științe, Academiei Real de la Historia**; Academiei Medievale de America, Academiei „de Stanislas" Nancy; Doctor honoris causa al Universităților din București, Atena, Belgrad, Bruxelles și Harward. Op. pr.: *Iustinian și civilizația bizantină în sec. al VI-lea*, 1901; *Principalele probleme ale istoriei bizantine*, 1943; *Figuri bizantine*, 2 vol., 1906—1908; *Manual de artă bizantină*, 2 vol., 1910.

Dietzgen, Joseph, 1828—1888, filozof și fruntaș al social-democrației germane, autor a numeroase lucrări filozofice: *Esența muncii intelectuale*, 1869; *Studii asupra „Capitalului" lui K. Marx*, 1868; *Digresiunile unui socialist în domeniul teoriei cunoașterii*, 1876; *Cuceririle filozofiei*, 1871 etc.

Dilthey, Wilhelm, 1833—1911, filozof, psiholog, estetician și istoric literar german, profesor de filozofie la Universitatea din Berlin. Op. pr.: *Introducere în științele spiritului*, 1883; *Ideile unei psihologii descriptive și analitice*, 1894; *Trăire și poezie*, 1905 — opera sa capitală; *Esența filozofiei*, 1905; *Construcția lumii istorice în științele spiritului*, 1910.

Dima, Alexandru, 1905—1979, estetician, critic şi istoric literar român, profesor la Universităţile din Iaşi, 1945 şi Bucureşti din 1966, director al Institutului de istorie şi teorie literară al Academiei, membru în biroul de conducere al Asociaţiei internaţionale de Literatură Comparată, membru corespondent al Academiei R.S.R., din 1964; redactor responsabil la „Revista de istorie şi teorie literară", din 1965 şi la rev. „Limbă şi literatură", din 1968; cofondator al rev. „Datina" din Turnu-Severin, 1920—1925; director la „Manuscriptum", din 1972. Din opera sa de peste 20 de volume cităm: *Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană*, 1936; *Conceptul de artă populară*, 1939 — Premiul Academiei; *Gîndirea românească în estetică. Aspecte contemporane*, 1943; *Alecu Russo*, 1957 — Premiul Academiei; *Studii de istorie a teoriei literare româneşti*, 1962; *Conceptul de literatură universală şi comparată*, 1967; *Principii de literatură comparată*, 1969; *Aspecte naţionale ale curentelor literare internaţionale*, 1973; *Dezbateri critice*, 1977.

Diodor din Sicilia, c. 80—29 î.e.n., istoric grec, autor al unei istorii a lumii mediteraneene de la începuturile ei pînă la Consulatul lui Caesar (59 î.e.n.) numită *Biblioteca istorică*, în 40 de cărţi.

Diogene Laertios, sec. III. î.e.n., istoric şi savant grec, a cărui operă *Despre vieţile şi doctrinele filozofilor*, în 10 cărţi, prezintă şcolile filozofice şi biografiile filozofilor greci, începînd cu cei 7 înţelepţi şi pînă la Epicur.

Dionysios din Halicarnas, sec. I. î.e.n. — c. 10 e.n., teoretician literar şi istoric grec, autor al unei lucrări enciclopedice despre începuturile Romei şi ascensiunea statului roman pînă la mijlocul sec. III. î.e.n., intitulată *Antichităţi romane*. A mai scris tratatele *Despre potrivirea cuvintelor* şi *Despre Tucidide*; „epistole" literare etc.

Disraeli, Benjamin, conte de Beaconsfield, 1804—1881, om politic, romancier şi scriitor englez, autor al romanelor *Vivian Gray*, 1826—1827; *Călătoria căpitanului Popanilla*, 1828; *Tînărul duce*, 1831; *Contarini Fleming*, 1832; *Alroy*, 1833 — roman istoric; *Henrietta Temple*, 1836; *Veneţia*, 1837; *Coningsby, sau tînăra generaţie*, 1844; *Sybil, sau cele două naţiuni*, 1845; *Tancred, sau noua cruciadă*, 1847; *Lothair*, 1870; *Endymion*, 1880; al satirelor *Ixion în cer* şi *Căsătoria infernală*, 1837; al unei biografii a lordului G. Bentik, în 1848; al pamfletelor *Scrisorile din Runnymede*, 1835 şi *Concepţia Whigilor*, 1836.

Djübran Hhalil Djübran, 1883—1931, scriitor libanez. Op. pr.: romanul *Aripi înfrînte*; lucrarea de sinteză a experienţei sale spirituale *Profetul*; volumele de eseuri şi nuvele: *Muzica*; *Cortegii*; *Curiozităţi*; *Spirite revoltate*; *Lacrimă şi zîmbet*; *Miracolele poeţilor* etc.

Dobrogeanu-Gherea, Alexandru, 1877—1937, inginer şi publicist — fiul lui C. Dobrogeanu-Gherea — militant de seamă în mişcarea muncitorească din România, deputat socialist în 1920.

Dobrogeanu-Gherea, Constantin (pseudonimul lui **Solomon Katz**), 1855—1920, sociolog şi critic literar român; conduce rev. „Literatură şi ştiinţă". Op. pr.: principalele lui studii literare: *Personalitatea şi morala în artă*, 1886; *Asupra criticii*, 1887; *Tendenţionismul şi tezismul în artă*, 1887; *Eminescu*, 1887; *I. L. Caragiale*, 1890; *Asupra criticei metafizice şi celei ştiinţifice*, 1891; *Materialismul economic şi literatura*, 1895; *D. Panu asupra criticei şi literaturii*, 1896; *Poetul ţărănimii*, 1897 etc., au fost strînse în 3 volume de *Studii critice*, (I. 1890; II. 1891; III. 1897); alte două volume, cuprinzînd articole din periodice, au fost publicate postum, IV. 1925; V. 1927); lucrările sociologice-politice *Ce vor socialiştii români*, 1881; *Karl Marx şi economiştii noştri*, 1884; *Robia şi socialismul*, 1884—1887; *Concepţia materialistă a istoriei*, 1892; volumul memorialistic *Din trecutul îndepărtat*, 1910; un volum de *Corespondenţă*, 1972.

Dobroliubov, Nikolai Aleksandrovici, 1836—1861, critic literar, filozof şi om politic democrat revoluţionar rus, autorul unor remarcabile articole în presa vremii.

Dodsley, Robert, 1703—1764, poet, scriitor şi editor englez, autor al pieselor de teatru: *Magazinul cu jucării*, 1735; *Regele şi Monier de Mansfield*, 1737; *Rege şi Pontif*, 1740; *Cleone*, 1758; al volumului de versuri *Muza în livrea*, 1732; a fost editorul lui Pope, Johnson, Chesterfield, Goldsmith etc.

Doja, Gheorghe, 1475—1514, ţăran secui, ridicat în rîndurile micii nobilimi datorită meritelor sale personale în războaiele cu turcii, comandant militar al cruciadei antiotomane din 1514, transformată în războiul ţărănesc împotriva feudalilor, Gh. Doja devenind conducătorul răsculaţilor. După o serie de victorii — la Cenad, Nădlac — este învins la Timişoara, prins, supus la supliciu şi ucis, la 20. VII. 1514.

Donnay, Maurice Charles, 1859—1945, dramaturg, publicist şi memorialist francez, membru al Academiei franceze. Opere: dramaturgie: *Lysistrata*, 1892; *Amanţi*, 1898; *Torentul*, 1899; *Escalada*, 1904; *Patroana*, 1908; *A putea*, 1904; *Iluminaţii*, 1913; *Frumoasa Angevine*, 1932; memorialistică: *Debutul meu la Paris*, 1937; *Liceul Ludovic cel Mare*, 1939; *Jurnalul meu*, postum, 1953.

Donne, John, 1573—1631, poet şi filozof englez, autor al unor elegii, satire şi epigrame îndreptate îndeosebi împotriva convenţionalismului vremii (*O cercetare a lumii*, 1611; *Călătoria sufletului*, 1612; *Epitalam*, 1613) şi al lucrării îndreptate împotriva catolicismului *Pseudo-martirul*, 1610.

D'Ors, Eugenio, 1882—1954, filozof şi eseist spaniol, autor al glosei eseistice — 14 volume — din care cităm: *Despre omul care munceşte şi se joacă*; *Concepţia ciclică a universului*; *Măreţia şi servitutea inteligenţei*; *Poussin şi El Greco*; *Arta lui Goya*; *Cézanne*; *Trei ore în muzeul Prado*; *Picasso*; *Vis, viaţă, artă*; *Viaţa este artă*; *Gravitaţia artelor*; *Asupra literaturii comparate*; *Paul Valéry*; *Menendez y Pelayo, adevărata sa figură*; *James Joyce*; *Despre poezia franceză*; *William Blake*; *Marinetti şi futurismul* etc., lucrări de filozofia culturii: *Civilizaţia în istorie*; *Tradiţia, ideile şi formele*; *Despre baroc* — opera-i capitală.

Dos Pasos, John Roderigo, 1896—1970, scriitor şi romancier american, laureat al tuturor premiilor mai importante ale Statelor Unite şi al unor premii internaţionale, unul dintre cei mai de seamă scriitori ai „generaţiei pierdute", autor al trilogiei *S.U.A.* (*Paralela 42*, 1930; *Nouă sute nouăsprezece*, 1932; *Marile afaceri*, 1936), una din marile realizări ale romanului modern. Alte opere: romanele: *Trei soldaţi*, 1921; *Străzile nopţii*, 1923; *Manhattan*

Transfer, 1925; *Aventurile unui tînăr*, 1939; *Numărul unu*, 1943; *Cînd Mrs. Wilson era președinte*, 1962; piesa de teatru *Gunoierul*, 1926; drama *Airways, Inc.*, 1928; reportaje: *Pe tot pămîntul*, 1934; *Bilanțul unei națiuni*, 1943; *Serviciul comandat*, 1946; scrisori și pagini de jurnal publicate postum, 1973, sub titlul *Cea de-a 13-a Cronică*.

Dostoievski, Fiodor Mihailovici, 1821—1881, scriitor rus, unul dintre marii prozatori ai literaturii universale. Din vasta-i operă (11 vol. — în traducere românească — de romane, portrete, schițe, nuvele, memorialistică etc.) se remarcă îndeosebi romanele: *Crimă și pedeapsă*, 1866; *Frații Karamazov*, 1879—1880; *Idiotul*, 1868; *Adolescentul*, 1875; *Umiliți și obidiți*, 1861; *Oameni sărmani*, 1864; Romanul autobiografic *Amintiri din casa morților*, 1861 etc.

Douglass, Lloyd Cassel, 1877—1951, romancier american. Op. pr.: *Magnifica obsesie*, 1929; *Iertați păcatele noastre*, 1933; *Lumina verde*, 1935; *Marele pescar*, 1948; *Cămașa lui Hristos*, 1942.

Doyle, Arthur Conan, 1859—1930, romancier englez, devenit celebru prin romanele și povestirile polițiste ca: *Aventurile lui Sherlock Holmes*, 1891; *Cîinele din Baskerville*, 1902; a scris și lucrări istorice și științifico-fantastice (*O lume dispărută*, 1912).

Dragomirescu, Mihail, 1868—1942, estetician, teoretician al literaturii și critic literar român, profesor la Universitatea din București — suplinitor din 1895 și titular între anii 1906—1938. A înființat Institutul de literatură, în 1922; redactor la „Convorbiri literare", 1895—1906; publică revista „Convorbiri", 1907, devenită „Convorbiri critice", 1908—1910; membru al Academiei Române, din 1928. Op. pr.: *Critica „științifică" și Eminescu*, 1895; *Critica dramatică*, 2 vol., 1904; *Dramaturgia română*, 1905; *Știința literaturii*, 1926; *Critice*, 2 vol., 1927—1928; *Dialoguri filozofice. Integralismul*, 1929.

Dreiser, Theodore, 1871—1945, scriitor american. Op. pr.: romanele *Sora Carrie*, 1900; *Jennie Gerhardt*, 1911; *Trilogia voinței* (*Financiarul*, 1912; *Titanul*, 1914; *Geniul*, 1915) — ediție postumă, 1948; *O tragedie americană*, 1925; *Bastionul*, postum, 1946.

Dryden, John, 1631—1700, poet, dramaturg și critic literar și de artă, cel mai de seamă reprezentant al neoclasicismului englez din a doua jumătate a sec. al XVII-lea, „Părintele" criticii literare engleze, membru al Societății regale, din 1662. Op. pr.: dramele eroice: *Regina indienilor*, 1664 — colaborare; *Dragoste tiranică*, 1669; *Don Sebastian, regele Portugaliei*, 1690; *Cleomenes*, 1692; poemele didactice și satirice: *Absalom și Achitophel*, 1681—1682; *Medalia*, 1681; *Mac Flecknoe*, 1682; poezii lirice: *Ospățul lui Alexandru*, 1700; *Eseu despre poezia dramatică*, 1667 — principala sa lucrare critică.

Du Bois, William Edward Burchardt, 1868—1963, om de știință și luptător pe tărîm social american, membru al Consiliului Mondial al Păcii, Laureat al Premiului Internațional pentru Pace, 1953, autor al lucrării autobiografice *Am trăit un secol*.

Du Bos, Charles, 1882—1939, critic literar și eseist francez. Op. pr.: *Aproximații*, 7 vol., 1922—1937; *Byron și nevoia fatalității*, 1933; *F. Mauriac și problema romancierului catolic*, 1933; *Jurnal*, postum, 1946—1957; *Corespondența cu Gide*, postum, 1950.

Dubos sau Du Bos, Jean-Baptiste, abatele, 1670—1742, istoric, critic literar și de artă, diplomat francez, membru al Academiei Franceze, din 1720, autor al unor *Reflecții critice asupra poeziei și picturii*, 1719.

Du Camp, Maxime, 1822—1894, poet, romancier, ziarist, critic și memorialist francez, codirector al revistei „La Revue de Paris"; membru al Academiei Franceze, din 1880. Opere: *Străbătînd cîmpii și țărmuri*, 1855 — colaborare cu G. Flaubert; *Parisul, organele și funcțiile sale în a doua jumătate a secolului XIX*, 6 vol., 1869—1875; *Zvîrcolirile Parisului*, 1878; *Amintiri literare*, 1882—1883.

Dučić, Iovan, 1874—1943, poet și diplomat sîrb, autor al volumelor de *Sonete adriatice*, 1906; *Sonete imperiale*, 1912 — capodoperele sale; *Poeme*, 1901; al unui volum de poeme în proză *Legende albastre*, al volumului de eseuri *Comoara regelui Radovan*, 1932; un volum de portrete literare *Tovarășii de călătorie*; un volum de scrisori *Cetăți și himere*.

Duclos, Charles Pinot, 1704—1772, moralist francez, membru al Academiei Franceze, din 1747. Opere: *Confesiunile contelui de x x x*, 1741; *Considerații asupra moravurilor acestui secol*, 1751.

Duhamel, Georges, 1884—1966, poet, romancier, nuvelist, dramaturg și eseist francez, de profesiune medic; membru al Academiei Franceze, din 1935 și secretar perpetuu al ei. Romanele: *Viața și aventurile lui Salavin*, 5 vol., 1920—1932; *Cronica familiei Pasquier*, 10 vol. 1933—1944; povestiri: *Viața martirilor 1914—1916*, 1917; *Civilizație: 1914—1917*, 1918 — Premiul Goncourt; dramele: *Lumina*, 1911; *Lupta*, 1913; lirică: *Legende, bătălii*, 1907; *După legea mea*, 1919; *Tovarășii*; eseuri: *Scene din viața viitoare*, 1930; *Certuri de familie*, 1932; memorialistică: *Lămuriri despre viața mea*, 1944—1953.

Dumas, Alexandre — tatăl (Alexandre Davy de la Pailleterie, zis), 1802—1870, romancier, dramaturg, memorialist și publicist francez, participant la revoluția din 1830 și insurecția din 1832. În 1860 i se alătură lui Garibaldi; fondează: *Teatrul Istoric* la Paris, în 1847; cotidianul literar „Le Monte Cristo", 1857—1862; ziarul bilingv franco-italian „L'Independente", 1860—1864, la Napole; Cavaler al Legiunii de Onoare, din 1837. Autor a peste 250 de romane — în mare parte în colaborare — și a numeroase drame, tragedii și comedii, din care cităm: romanele *Cei trei muschetari*, 1844; *După douăzeci de ani*, 1845; *Regina Margot*, 1845; *Contele de Monte Cristo*, 1845—1846; *Vicontele de Bragelonne*, 1847; *Colierul reginei*, 1850; dramele: *Henric III și Curtea sa*, 1828; *Antony*, 1831; 15 volume de *Teatru complet*, 1863 — postum, 1874; 14 volume *Memoriile mele*, 1852—1854; *Amintiri dramatice*, 1868.

Dumas, Alexandre — fiul, 1824—1895, romancier, dramaturg și eseist francez. Opere: *Dama cu camelii*, 1852; *Diane de Lys*, 1853; *Problema banilor*, 1857; *Fiul natural*, 1858; *Cercetarea paternității*, 1883.

Durán, Augustin, 1793—1862, teoretician al literaturii spaniole. Opere: *Discurs asupra influenței pe care a avut-o critica modernă asupra decăderii teatrului vechi spaniol*, 1828; *Infanta Francia și dragostea ei pentru fiica regelui Ungariei*, 1856; o monografie despre Lope de Vega; un studiu despre piesa lui

lina, *Osîndă pentru îndoială;* a publicat o „Colecţie de balade vechi" etc.

Durkheim, Émile, 1858—1917, sociolog francez, reprezentantul şcolii pozitiviste de sociologie, fondator, în 1896, al rev. „L'Année Sociologique". Op. pr.: *Diviziunea muncii sociale,* 1893; *Regulile metodei sociologice,* 1894; *Educaţie şi sociologie,* postum, 1922.

Dürer, Albrecht, 1471—1528, mare pictor, desenator şi gravor german, reprezentant al Renaşterii germane, autor al unui tratat de geometrie descriptivă *Patru cărţi despre proporţiile umane...* şi al unor jurnale, poezii, scrisori etc.

E

Eckermann, Johann Peter, 1792—1854, scriitor german, secretar particular al lui Goethe, situaţie care a dus la principala-i lucrare *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieţii lui,* în 9 vol., apărute între 1836 şi 1848. Alte opere: două vol. de *Poezii,* 1821 şi 1828; studii critice în *Contribuţii poetice cu privire specială asupra lui Goethe,* 1823.

Eddington, Arthur Stanley, 1882—1944, astrofizician şi matematician englez, profesor la Universitatea din Cambridge, membru al Academiei Regale din Londra, autor al unor lucrări privind mişcarea şi evoluţia stelelor, al unor studii de cosmologie relativistă şi de teoria relativităţii. (*Acţiunea gravitaţiei asupra luminii,* 1919 etc.).

Eftimiu, Victor, 1889—1972, poet, dramaturg, romancier şi nuvelist român, unul din fondatorii Societăţii Autorilor-Dramatici, în 1923; director al Teatrului Naţional din Bucureşti, 1920—1921, 1944—1945; preşedinte al Scriitorilor Români, din 1944, preşedinte de onoare al Uniunii Scriitorilor, în 1972; decorat cu ordinul „Steaua Republicii Populare Române", cl. I-a, 1964; membru al Academiei R.S.R., din 1950. Din vasta-i operă, care însumează cca. 100 volume — dramaturgie, roman, nuvelă, lirică, memorialistică — citām: dramaturgie: legende româneşti (*Înşiră-te mărgărite,* 1911; *Strămoşii,* 1912; *Cocoşul negru,* 1913; *Ringala,* 1915; *Haiducii,* 1947); tragedii antice (*Prometeu,* 1919; *Thebaida,* 1924; *Atrizii,* 1939); drame medievale (*Poveste spaniolă,* 1922; *Thecchrys,* 1932); tragicomedii (*Arictul şi soboiul,* 1912; *Akim,* 1912); comedia provincială *Omul care a văzut moartea,* 1928; satire bucureştene (*Dansul milioanelor,* 1922; *Marele duhovnic,* 1929; *Fetele Didinei,* 1968); romanul *Dragomirna,* 1930; lirică: din numeroasele volume de poezii, autorul şi-a alcătuit volumele antologice *Oda limbii române,* 1957 — cuprinzînd poezii scrise între anii 1906 şi 1956; *Poezii,* 1964, după care a mai publicat volumele *701 sonete,* 1966; *În gloria patriei,* 1967; memorialistică: *Fum de fantome,* 1940; *Oameni de teatru,* 1965; *Portrete şi amintiri,* 1965.

Ehremburg, Ilya Grigorievici, 1891—1967, poet, prozator şi publicist sovietic. Premiul Lenin Pentru Pace, 1952. Op. pr.: volumele de *Versuri,* 1910 şi *Rugă pentru Rusia,* 1918; romanele: *Neobişnuitele aventuri ale lui Julio Jurenito,* 1922; *Şi a fost ziua a doua,* 1934; *Pe nerăsuflate,* 1935; *Căderea Parisului,* 1941—1942; *Furtuna,* 1947; *Al nouălea val,* 1951—1952; evocări memorialistice în *Oameni, ani, viaţă.*

Eichendorff, Joseph Freiherr, baron von, 1788—1857, poet, romancier şi dramaturg german. Opere: volumul de *Poezii,* 1837 şi poemele: *Julian,* 1853 şi *Robert şi Guiskard,* 1855; romanele: *Presentiment şi prezent,* 1815; *Poeţii şi tovarăşii lor,* 1834; nuvela *Din viaţa unui pierdevară,* 1826; comediile: *Război filistinilor,* 1824; *Peţitorii,* 1833; studiile critice: *Despre importanţa etică şi religioasă a noii poezii romantice în Germania,* 1847; *Istoria literaturii poetice a Germaniei,* 1857.

Einstein, Albert, 1879—1955, fizician german, unul dintre cei mai mari fizicieni ai sec. al XX-lea, docent la Universităţile din Zürich şi Praga, profesor la Universitatea din Berlin; membru al Academiei Prusiene; Premiul Nobel, 1921. Op. pr.: *Electrodinamica corpurilor în mişcare,* 1905; *Bazele teoriei relativităţii generalizate,* 1916; *Problemele cosmologiei şi teoria relativităţii generalizate,* 1917; *Teoria unitară a cîmpului,* 1929; *Geometria şi experienţa,* 1921; *Fizica şi realitatea,* 1936; *Evoluţia fizicii,* 1938 — în colaborare cu L. Infeld.

Eliade, Mircea, 1907—1986, filozof, prozator şi eseist român, stabilit în S.U.A., din 1956; asistent la Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti, 1938—1939, profesor la „Ecole des Hautes Etudes", din Paris, 1946—1948, profesor la catedra de istoria religiilor a Universităţii din Chicago (SUA), din 1956, membru, şi preşedinte din 1963, al „American Society for study of Religions"; ataşat cultural la Londra, 1940—1941 şi consilier cultural la Lisabona, 1941—1944; membru al Academiei belgiene, din 1977. Opere: romanele: *Isabel şi apele diavolului,* 1930; *Întoarcerea din rai,* 1934; *Lumina ce se stinge,* 1934; *Huliganii,* 2 vol., 1935; *Şantier,* 1935; *Domnişoara Cristina,* 1936; *Noaptea de Sînziene,* 2. vol., 1970; nuvele în volumele: *Pe strada Mîntuleasa,* 1969; *La ţigănci şi alte povestiri,* 1979; eseuri în volumele: *India,* 1934; *Insula lui Euthanasius,* 1943; *Coloana nesfîrşită,* 1978; *În curtea lui Dionis,* 1978; studii de morfologie, fenomenologie, hermeneutică şi istorie a culturii şi religiilor în: *Alchimia asiatică,* 1934; *Oceanografia,* 1934; *Aspectele mitului,* 1937, 1978; *Mitul integrării,* 1942; *Comentarii la legenda meşterului Manole,* 1943; *Tratat de istorie a religiilor. Morfologia sacrului,* 1949; *Imagini şi simboluri,* 1952; *Mituri, vise, mistere,* 1957; *Sacrul şi profanul,* 1965; *De la Zamolxes la Gingis-han,* 1970; *Istoria credinţelor şi ideilor religioase,* I. 1976, II. 1978; o dramă, *Iphigenia,* 1974; un volum de *Amintiri,* 1966.

Eliade, Pompiliu, 1869—1914, istoric literar român, profesor de limbă şi literatură franceză la Universitatea din Bucureşti, director al Teatrului Naţional din Bucureşti, 1908—1911. Opere: *Influenţa franceză asupra spiritului public în România,* 1898; *Filozofia lui La Fontaine,* 1901; *Grigore Alexandrescu şi dascălii lui francezi,* 1904; *România în sec. XIX,* 1904 — Premiul Academiei Franceze; *Istoria spiritului public în România,* 1905; *Cu privire la Maurice Maeterlinck,* 1912 — toate în limba franceză; *Ce este literatura?* curs ţinut la Facultatea de litere din Bucureşti.

Eliot, George, pseudonimul lui **Mary Ann Evans,** 1819—1880, romancieră, poetă şi eseistă engleză. Opere: romane: ciclul *Scene din viaţa preoţească* (*Amos Barton,* 1857; *Povestea de dragoste a d-lui Gilfil,* 1858; *Căinţa Janetei,* 1858); *Adam Bede,* 1859; *Moara de pe Floss,* 1860; *Silas Marner,* 1863; *Romola,* 1863; *Felix Holt radicalul,* 1866; *Middlemarch,* 1871—1872 — capodopera

sa: *Daniel Deronda*, 1876; volumul de versuri *Legenda lui Jubal și alte poezii*, 1874; drama în versuri albe *Țiganca din Spania*, 1868; culegere de eseuri *Impresiile lui Teofrast Cutare*, 1879; *Eseuri și file dintr-un carnet de însemnări*, postum, 1884.

Eliot, Thomas Stearns, 1888—1965, poet, eseist, dramaturg și critic literar englez, de origine americană. Premiul Nobel, 1948; fondator al revistei „Criterion"; conduce revista imagiștilor „The Egoist". Op. pr.: volumele de versuri: *Poeme*, 1920; *Tărîm pustiu*, 1922; *Miercurea cenușii*, 1930; *Patru cvartete*, 1943; dramele în versuri: *Crimă în catedrală*, 1935; *Reuniune de familie*, 1939; comedia *Petrecerea*, 1949; poemul dramatizat *Sweeney luptătorul*, 1932; eseuri: *E. Pound*, 1917; *Pădurea sacră*, 1920; *Dialog despre poetica dramei*, 1928; *Eseuri elisabetane*, 1934; *Poezie și dramă*, 1951; *Despre poezie și poeți*, 1957.

Eluard, Paul, pseudonimul literar al lui **Eugène Grindel**, 1895—1952, poet francez, unul dintre poeții de seamă ai Rezistenței franceze, membru al P.C.F., din 1942, întemeietor — alături de L. Aragon, A. Breton și Ph. Soupault — al grupării suprarealiste; fondator al publicației clandestine „L'Eternelle Revue", 1944, cofondator, în 1939, al rev. „L'Usage de la parole", codirector al rev. „La Surréalisme au service de la revolution"; Laureat al Premiului Internațional pentru Pace, postum, 1953. Op. pr.: volumele de versuri și poeme *Datoria și neliniștea*, 1917; *Poeme pentru pace*, 1918; *Animalele și oamenii lor*, 1920; *Durerea de a nu putea muri*, 1924; *Capitala durerii*, 1926; *Dragostea, poezia*, 1930; *Trandafirul public*, 1934; *Privirile fertile*, 1936; *Cartea deschisă*, I. 1940; II. 1941; *Poezie și adevăr*, 1942; *Poezie neîntreruptă*, I. 1946; II. 1953; *Poeme politice*, 1948; *Să poți spune totul*, 1951; *Phönix*, 1951; un volum de *Scrieri din tinerețe*, postum, 1962; în colaborare cu A. Breton, *Note asupra poeziei*, 1936; *Dicționar al suprarealismului*, 1938.

Elytis, Odysseas (Odysseas Alepoudelis), n. 1911, poet elen, Premiul Nobel, 1979. Op. pr.: volumele de versuri și poeme *Clepsidrele necunoscutului*, 1937; *Orientări*, 1940; *Sporadola*, 1943; *Soarele cel dintîi*, 1943; *Cuvine-se cu adevărat*, 1960 — capodopera sa.

Emanuelli, Enrico, 1909—1968, scriitor și ziarist italian. Opere: romane și nuvele: *Mamele sau viața, moartea și miracolul unui om*, 1929; *O educație greșită*, 1940; *Conspirația sentimentelor*, 1943; *O călătorie pe lună*, 1953; *Unul din New-York*, 1959 — Premiul Bagutta, 1960; *Săptămîna neagră*, 1962—1963; monografia *Omul din Setecento Ipolite Pindemonte*, 1934; reportaje asupra țărilor vizitate: *Planeta Rusia*, 1952; *Jurnal Indian*, 1955; *China este aproape*, 1957.

Emerson, Ralph Waldo, 1803—1882, filozof, publicist și poet american. Opere: volumele de eseuri: *Natura*, 1836; *Oameni reprezentativi*, 1850; *Societate și solitudine*, 1870; *Declarația de independență intelectuală a Americii*, 1837; volumele de *Poeme*, 1847; *Conduita vieții*, 1860; *Poeme alese*, 1876.

Eminescu, Mihai, 1850—1889, cel mai mare poet român, unul dintre cei mai de seamă lirici ai literaturii universale, membru post-mortem al Academiei Republicii Socialiste România. Opera lui Eminescu, vastă și multilaterală, a fost tradusă în 31 de limbi și comentată în peste 50 de studii monografice. Cităm din volumele publicate după moartea poetului: lirică: *Poezii*, 1893; *Poezii postume*, 1902; *Lumină de lună*, 1910; *Luceafărul*, *Împărat și proletar*, 1911; *Poeziile lui Mihai Eminescu*, 2 vol., 1922; *Poeme filozofice, sociale și satirice*, 1923; *Poezii lirice*, 1923; *Poeme populare*, 1936; *Poeme*, *Poezii*, vol. I, 1970; vol. II, 1972; articole social-politice și literare: *Culegerea de articole d-ale lui Mihai Eminescu, 1880—1881*, 1891; *Articole politice*, 1896; 1910; *Scrieri politice și literare — manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste, 1870—1877*, 1905; *Articole și traduceri*. I. *Articole literare — Cronici dramatice*, 1974; *Proză literară*, 1908; *Scrieri literare*, 1935; *Literatura populară*, 1936, 1937; *Scrieri de critică literară*, 1972; scrieri politico-sociale, filozofice: *Probleme și analize filozofice*, 1924; *Scrieri politice*, 1931; *Despre cultură și artă*, 1970; *Lecturi kantiene. Traducere din „Critica rațiunii pure"*, 1975; *Contemplări*, 1979; romanele: *Geniul pustiu*, 1904, 1970; *Sărmanul Dionis*, 1943; drama istorică inedită *Bogdan Dragoș*, 1906; *Nuvele*, 1893; *Povești și nuvele*; proză diversă: *Proză și versuri*, 1890.

Emmanuel, Pierre (Jean-Noël Mathieu), 1916—1984, poet, critic literar, eseist și publicist francez, președinte al PEN — Clubului, până în 1971; coredactor al rev. „Message", 1942 și „Les Étoiles"; luptător în Rezistența franceză, membru al Academiei Franceze, din 1968 — demisionează în 1975. Opere: amplul poem *Sodoma*, 1945; *Babel*, 1952; volumele de versuri și poeme *Elegii*, 1940; *Mormîntul lui Orfeu*, 1941; *XX Cantes*, *Ziua mîniei*, 1942; *Luptă alături de apărătorii tăi*, 1942; *Orfice*, 1942; *Poetul nebun*, 1945; *Libertatea ne călăuzește pașii*, 1958; *Cîntecele degetului*, *Chip nour*, 1955; *Povîrnișul vîrstei*, 1958; *Evangheliarul*, 1961; *Jacob*, 1970; romanul *Căci în sfîrșit vă iubesc*, 1940; volumul de eseuri *Poezie, rațiune înflăcărată*, 1946.

Empedocle, c. 490—430 î.e.n., filozof și poet grec, una din cele mai surprinzătoare personalități ale Antichității, autor al poemelor filozofice *Despre natură* și *Purificările*, din care s-au păstrat numai 450 versuri; din opera lui se mai cunosc cîteva titluri (*Expediția lui Xerses; Imn către Apollo; Tratatul de medicină; Istoria Persiei* etc.) din care, însă, nu s-a păstrat nimic.

Enescu, George, 1881—1955, compozitor, violonist, pianist, dirijor și pedagog român, unul dintre cei mai proeminenți muzicieni de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului XX, unul din întemeietorii societății compozitorilor Români și primul ei președinte; profesor la Școala Normală din Paris, Academia Muzicală Chigiana din Siena (Italia), Universitățile din Ilinois și Harvard (SUA); membru al Academiei RSR, al Academiei Franceze, al Academiei de Arte Frumoase a Institutului Franței, al Academiei Santa Cecilia din Roma, al Academiei de Arte și Științe din Praga. Principalele opere muzicale: opera *Oedip*; muzică simfonică (*Poema Română*; două *Rapsodii române*; trei *Suite pentru orchestră*; *Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră*; poemul simfonic *Vox Maris*; *Uvertura de concert* etc.); cinci *Sonate*; patru *Cvartete* etc.

Engels, Friedrich, 1820—1895, gînditor german, unul dintre fondatorii comunismului științific și al materialismului dialectic și istoric, organizator și conducător al proletariatului internațional, alături de K. Marx, al cărui prieten și tovarăș de luptă a fost. Op. pr.: *Progresele reformei sociale pe continent*, 1843; *Note pentru o critică a economiei politice*, 1842; *Situația Angliei*;

1842; *Situația clasei muncitoare din Anglia*, 1845; *Războiul țărănesc german*, 1850; *Anti-Dühring*, 1878; *Dialectica naturii*, 1873—1883; *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, 1884; *Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane*, 1886; *Contribuții la critica proiectului de program social-democrat din 1891*; în colaborare cu K. Marx: *Sfînta familie*, 1845; *Ideologia germană*, 1845; studiul *Revoluția și contrarevoluția în Germania*, 1850.

Ennius, Quintus, c. 240—169 î.e.n., unul dintre primii poeți latini, autor al poemului epic *Analele*, în 18 cărți, în care cîntă istoria Romei; a 20 de tragedii, trei comedii și 4 cărți de satire.

Epictet, c. 50—138, filozof grec, reprezentant al stoicismului tîrziu. Concepțiile lui Epictet, care nu a lăsat nimic scris, au fost expuse de discipolul său Arrianus în *Convorbiri* și în așa-numitul *Manual al lui Epictet (Encheiridion)*.

Epicur, 341—270 î.e.n., filozof grec din perioada elenismului, promotorul uneia dintre cele mai importante școli filozofice ale antichității. Din cele 300 de lucrări scrise, nu ne-au parvenit decît 3 scrisori, 40 de sentințe extrase din opera sa principală *Despre natură*, și o culegere de 80 de maxime. Alături de lucrarea sa fundamentală *Despre natură* se pot cita și alte titluri (*Despre atomi și vid; Despre alegere și respingere; Despre zei; Despre conduită dreaptă; Despre modalitățile de a trăi; Despre scopul vieții; Despre dreptate și celelalte virtuți; Despre muzică; Despre pasiuni; Maxime fundamentale sau aforisme*).

Erasmus, Desiderius, pseudonimul lui **Gerhard Gerhards**, 1466—1536, umanist olandez din epoca Renașterii, autor al pamfletelor satirice *Elogiul nebuniei*, 1509, și *Despre război și pace*; volumele de eseuri *Adagii*, 1500, și *Diatriba despre liberul arbitru*, 1524.

Ercila Y Zuniga, Alonso de, 1533—1594, poet spaniol, autor al poemului în 37 cînturi *Araucana*, 1569—1589.

Eschil, 525—456 î.e.n., poet tragic grec, considerat părintele tragediei antice. Din cele 90 de compoziții dramatice ale sale, s-au păstrat numai 7: *Cei șapte contra Tebei; Prometeu înlănțuit*; trilogia *Orestia*: *Agamemnon; Eumenidele; Hoeforele; Perșii*.

Esenin, Serghei Aleksandrovici, 1895—1925, poet sovietic rus. Opere: versuri: *Ziua pomenirii*, 1915; *Seninul*, 1918; *Transfigurare*, 1918; *Orologiul satului*, 1918; *Confesiunea unui huligan*, 1920; *Moscova circiumăreasă*, 1924; *Balada celor douăzeci și șase*, 1924; *Rusia sovietică*, 1925; poemele: *Inonia*, 1918; *Toboșarul ceresc*, 1918; *Ana Snegnina*, 1925; poemul dramatic *Pugaciov*, 1921; tratatul poetic *Cheile Mariei*, 1919.

Esop, sfîrșitul sec. VII, începutul secolului VI, î.e.n., fabulist grec, originar din Asia Mică, ale cărui fabule au circulat oral, fiind adunate pentru întîia oară într-o culegere de Demetrius din Faler în sec. VI. î.e.n. și prelucrate în versuri de Babrios și Fedru. Viața și fabulele lui Esop sînt cuprinse într-o veche scriere grecească *Esopia*.

Esprit, Jacques, 1611—1678, moralist francez, membru al Academiei Franceze, din 1639. Op. pr.: *Maxime politice în versuri*, 1669; *Denaturarea virtuților omenești*, 1678.

Esquiros Alphonse, 1812—1876, poet, romancier și om politic francez. Op. pr.: *Rîndunelele*, 1834; *Vrăjitorul*, 1838; *Evanghelia poporului*, 1840; *Cîntecele unui prizonier*, 1871.

Estaunié, Edouard, 1862—1942, romancier și nuvelist francez, de profesie inginer, membru al Academiei Franceze, din 1924. Opere: romane și nuvele: *Un om simplu*, 1891; *O doamnă cumsecade*, 1891; *Amprenta*, 1895; *Epava*, 1902; *Viața secretă*, 1908 — Premiul Femina: *Lucrurile văd*, 1913; *Ascensiunea d-lui de Basiêvre*, 1921.

Estrada, Ezequiel Martinez, 1895—1964, poet, eseist și istoric literar argentinian, profesor de literatură universală la Colegiul Național al Universității din La Plata, 1924—1945. Opere: volumele de versuri: *Aur și piatră*, 1918; *Nefelibal*, 1922; *Motive ale cerului*, 1924; *Argentina*, 1927; *Păpuși cu picioare sprintene*, 1929; amplul eseu *Radiografia pampei*, 1933 — opera sa capitală; volumul de portrete literare *Panorama literaturilor*, 1946; volumele de eseuri *Cadranul solar al locuitorilor pampei*, 1956; *Deosebiri și asemănări între țările Americii Latine*, 1962; articole scrise în favoarea Revoluției din Cuba, din 1959, adunate în volumul *În cuba și în slujba revoluției cubaneze*, 1963; volumul *Realitate și fantezie la Balzac*, 1964.

Eucken, Rudolf, 1846—1926, remarcabil istoric al filozofiei și culturii, german, profesor universitar la Bassel și Iena. Premiul Nobel, 1908. Op. pr.: *Unitatea vieții spirituale în conștiința și acțiunile umane*, 1888; *Sensul și valoarea vieții*, 1908; *Introducere în filozofia vieții spirituale*, 1908; *Cunoaștere și viață*, 1912; *Omul și lumea, o filozofie a vieții*, 1914 etc.

Euler, Ulf von, 1905. Om de știință suedez, președinte al Fundației „Nobel", vicepreședinte la Uniunii Internaționale de Științe Fiziologice, șef de catedră la Institutul „Karolinska"; Premiul Nobel, 1970; autor a peste 400 de lucrări importante în domeniul științelor medicale moderne.

Euripide, 480—404 î.e.n., poet tragic grec. Alături de Eschil și Sofocle, face parte din celebra triadă a poeților dramatici greci care au pus bazele tragediei clasice. Din vasta-i operă (circa 90 de piese) s-au păstrat 18 tragedii și o dramă satirică (*Ciclopul*), din care *Ifigenia în Aulis; Ifigenia în Taurida; Troienele; Rugătoarele; Fenicienele; Heraclizii; Oreste; Hecuba; Medeea; Alcesta; Hippolit; Bacantele*.

F

Fabre, Jean Henri, 1823—1915, renumit entomolog francez. Op. pr.: *Auxiliarii, povestiri despre animalele folositoare*, 1873; *Lecturi științifice: Zoologie*, 1873; *Amintiri entomologice*, 1879—1889.

Fadeev, Aleksandr Aleksandrovici, 1901—1956, scriitor sovietic rus, Laureat al Premiului de Stat al U.R.S.S., autorul romanelor *Înfrîngerea*, 1927; *Ultimul din neamul Udege*, 1930—1940 — neterminat; *Tînăra gardă*, 1945; al povestirilor *Revărsarea*, 1924; *Crearea regimentului din Amgun*, 1934 și al unui volum de articole *În treizeci de ani*, postum, 1957.

Faguet, Émile, 1847—1916, critic și istoric literar, eseist și publicist francez, profesor de literatură franceză la Sorbona, membru al Academiei Franceze, din 1900. Din cele 150 volume, cităm: amplele studii privind literatura franceză *Tragedia franceză în sec. al XVI-lea*, 1883 — teza sa de doctorat; *Secolul*

al *XVIII-lea*, 1885; *Istoria literaturii franceze de la origini și pînă în zilele noastre*, 2 vol., 1900; *Opinii literare*, 1903; *Istoria poeziei franceze de la Renaștere la romantism*, postum, 1925; critică dramatică în: *Note asupra teatrului contemporan*, 2 vol., 1890; *Însemnări despre teatru*, 1903—1910; eseuri: *Politicieni și moraliști din sec. XIX*, 3 vol., 1891—1900; *Anticlericalismul*, 1906; *Socialismul în 1907*, 1907; *Arta de a citi*, 1912.

Fallada, Hans — pseudonimul literar al lui **Rudolf Ditzen** —, 1893—1947, scriitor german. Op. pr.: romanele: *Țărani, bonzi și bombe*, 1929; *Încotro, omule?* 1932; *Cine a mîncat odată din blidul de tablă*, 1933; *Am avut odată un copil*, 1934; *Lup între lupi*, 1937; *Bețivul*, 1944; *Fiecare moare singur*, 1946; volumele de amintiri *Odinioară la noi acasă* și *Astăzi la noi acasă*; volumul de poezii *Chipuri și imagini*, 1918; eseul *Cum am devenit scriitor*.

Faulkner, William, 1897—1962, prozator american, unul dintre scriitorii reprezentativi ai literaturii contemporane a S.U.A.: Premiul Nobel, 1949. Op. pr.: romanele: *Răsplata soldaților*, 1926; *Sartoris*, 1929; *Zgomotul și furia*, 1929; *Sanctuar*, 1931; *Lumină de August*, 1932; *Absalom !Absalom!*, 1936; *Neînfrînții*, 1938; trilogia „Familia Snopes" (*Cătunul*, 1940; *Orașul*, 1957; *Conacul*, 1959); *O parabolă*, 1954 — Premiul Pulitzer, 1955; *Tîlharii*, 1962 — Premiul Pulitzer, 1963; volumul de poeme și eseuri, *Salmagundi*, 1932.

Faure, Elie, 1873—1937, medic, istoric al artei și eseist francez, autor al unei *Istorii a artei*, în 5 volume (*Arta antică*, 1909; *Arta medievală*, 1911; *Arta Renașterii*, 1914; *Arta modernă*, 1921 și *Spiritul formelor*, 1927); Alte opere: *Constructorii*, 1914; *Sfîntul chip* — note de război, 1918; *Roata*, 1918; *Napoleon*, 1922; *Montaigne și primii trei născuți ai săi*, 1926; *Spiritul formelor*, 1927; *Corot*, 1931; *Echivalențe*, postum, 1951.

Faure, Jean-Louis, 1863—1944, chirurg francez, profesor de clinică ginecologică la Facultatea de Medicină din Paris (1919), membru al Academiei de Medicină (1924), președinte al Societății Naționale de chirurgie (1925), membru al Academiei de științe (1934).

Febvre, Lucien, 1878—1956, istoric francez, profesor la Universitatea din Strasburg, din 1919, cofondator, în 1929, al „Analelor de istorie economică și socială", membru al Academiei de Științe Morale și Politice, din 1951. Opere: *Philippe II și Franche-Comte*, 1911; *Terra și evoluția umană*, 1922 — colaborare; *Rinul*, 1935 — colaborare; *Un destin: Martin Luther*, 1928; *Problema ateismului în sec. XVI. Religia la Rabelais*, 1942; *Autorul Heptameronului*, 1944; volumul de articole *Bătăliile pentru istorie*.

Fedin, Konstantin Aleksandrovici, 1892—1977, scriitor sovietic rus, secretar al Uniunii Scriitorilor Sovietici, din 1959. Laureat al Premiului de Stat al U.R.S.S. Opere: romanele: *Orașe și ani*, 1924; *Frații*, 1927—1928; *Răpirea Europei*, I. 1933; II. 1935; trilogia: *Primele bucurii*, 1945; *O vară neobișnuită*, 1947—1948; *Rugul*, 1961; volumul de nuvele *Maidanul*, 1923; studiul *Problema personalității în literatura rusă etc.*; memorii *La Gorki printre noi*, 1941—1944.

Fedru, C. Iulius (Phaeder), sec. I e.n., fabulist latin, de origine tracă, sclav eliberat, autor a 125 fabule în versuri, în 5 cărți.

Fénelon, François de Salignac de la Mothe, 1651—1715, scriitor și poet francez, membru al Academiei Franceze, din 1693. Op. pr.: *Aventurile lui Telemac*, 1699; *Dialoguri ale morților*, 1712; *Tratat despre educația fetelor*, 1687; *Scrisoare despre preocupările Academiei Franceze*, 1714; *Tratat despre atribuțiunile cîrmuitorilor*, 1688; *Tabletele de la Chaulnes*, 1711.

Feuchtwanger, Lion (pseudonimul lui **J. L. Wetcheek**), 1884—1958, romancier german expatriat și stabilit în S.U.A. în 1933. Laureat al Premiului Național al R.D.G., 1953. Opere: romanele: *Ducesa slută*, 1923; *Evreul Süss*, 1925; trilogia: *Sala de așteptare*; *Succesul*, 1930; *Frații Oppenheim*, 1933; trilogia „Iosif" (*Războiul evreiesc*, 1935; *Fiii*, 1935; *Veni-va ziua*, 1942, ulterior sub titlul *Țara făgăduinței*); *Exil*, 1940; *Simone*, 1945; *Vulpile în vie sau arme pentru America*, 1947—1948; *Goya sau drumul spinos al cunoașterii*, 1951; *Înțelepciunea nebunului sau moartea și transfigurarea lui Jean-Jacques Rousseau*, 1952; *Evreica din Toledo*, 1955; *Iefta și fiica sa*, 1957; dramele *Thomas Wendt*, 1920; *Văduva Capet*, 1956.

Feuerbach, Ludwig, 1804—1872, filozof german, unul dintre precursorii nemijlociți ai marxismului. Op. pr.: *Esența creștinismului*, 1841; *Teze preliminare pentru reforma filozofiei*, 1842; *Principiile filozofiei viitorului*, 1843; *Esența religiei*, 1845.

Feynman, Richard Ph. n. 1918, fizician american, membru al societăților de fizică din S.U.A., Suedia, Anglia etc.; Premiul „Einstein", în 1954; Premiul Nobel, 1965 — împreună cu savantul japonez Sinitiro Tomonaga.

Fichte, Johann Gottlieb, 1762—1814, filozof german, reprezentant de seamă al filozofiei clasice germane. Op. pr.: *Cuvîntări către națiunea germană*, 1807—1808; *Despre menirea omului*, 1800; *Bazele teoriei științei*, 1794.

Ficino, Marsilio, 1433—1499, umanist italian, conducătorul „Academiei platonice" din Florența, întemeiată în 1459. Opere: *Despre plăcere*, 1452; *Despre religia creștină*, 1474; *Teoria platoniciană despre nemurirea sufletelor*, 1482; *Despre viață*, 1489; a tradus și comentat întreaga operă a lui Platon, 1462—1468, și Plotin, 1492.

Fielding, Henry, 1707—1754, jurist, romancier și dramaturg englez. Op. pr.: romanele: *Istoria aventurilor lui Joseph Andrews și ale prietenului său, Dl. Abraham Adams*, 1741; *Istoria vieții răposatului domn Jonathan Wild Cel Mare*, 1743; *Tom Jones, istoria unui copil găsit*, 1749 — capodopera sa; *Amelia*, 1751; douăzeci de piese de teatru, din care cităm comediile: *Dragostea sub diverse măști*, 1728; *Filfizonul de la Facultatea de drept*, 1730; *Tragedia tragediilor sau viața și moartea lui Tom Degețelul cel mare*, 1730; *Tragedia de la Covent Garden*, 1732; *Fecioara mascată*, 1742; satirele politice *Don Quijote în Anglia*, 1734; *Pasquin*, 1736; *Cronica anului 1736*, 1737; impresii de călătorie *Jurnalul unui voiaj la Lisabona*, 1755, postum.

Filimon, Nicolae, 1819—1865, nuvelist, romancier, cronicar dramatic și muzical, autorul romanului *Ciocoii vechi și noi*, 1861; al nuvelelor *Mateo Cipriani*, *Friedrich Staaps*, *Bergamo*, *Slujnicarii*, și a unui amplu jurnal de călătorie *Excursiuni în Germania*, 1860.

Filodem din Gadara, cca. 110—40 î.e.n., filozof grec.

Firdussi (Abul Qasem Mansur Ben Hasan), c. 934—1020, cel mai mare poet persan, unul dintre cei mai mari poeți ai lumii, autor

al renumitei epopei *Cronica șahilor*, 944; al epopeii *Iusuf și Zuleika*; al satirei *Scrisoarea lui Firdussi către Șahul Mahmud*.

Fischer, Ernest, 1899—1972, critic literar și de artă, estetician, eseist și publicist austriac. Op. pr.: *Poeții și poeți*, 1953; *Necesitatea artei*, 1960; *De la Grillparzer la Kafka*, 1962; *Problemele tinerei generații*, 1963; *Spiritul epocii și literatura*, 1964.

Fitzgerald, Francis Scott Key, 1896—1940, romancier american. Opere: romanele *Dincolo de Paradis*, 1920; *Cei frumoși și cei blestemați*, 1922; *Marele Gatsby*, 1925 — capodopera sa; *Blîndețea nopții*, 1934; *Cel din urmă nabab* — neterminat — 1941; volumul de schițe și povestiri *Povestiri din epoca jazzului*, 1922 etc.

Flaubert, Gustave, 1821—1880, romancier și nuvelist francez. Op. pr.: romanele: *Doamna Bovary* — capodopera sa, 1857; *Salambo*, 1862; *Educația sentimentală*, 1869; *Ispitirea sfîntului Antoniu*, 1879; *Bouvard și Pécuchet*, postum, 1881; memorialele de călătorie: *Pietrele de la Carnac și Arheologia celtică*, 1838; *Călătorie în Bretagne*; 13 vol. de „Corespondență", postum, 1882—1892.

Florian (Jean Pierre Claris, cavaler de Florian), 1755—1794, fabulist, romancier și dramaturg francez, membru al Academiei Franceze, din 1788, și membru al Academiei din Nimes, din același an; Premiul Academiei, pentru poemul *Voltaire și șerbul din Mont-Jura* în 1782 și pentru egloga *Ruth*, în 1784, consacrarea aducîndu-i-o însă volumul de *112 Fabule*, 1792; Alte opere: piesele de teatru: *Cele două bilete*, 1779; *Menajul cel bun*, 1782; *Tatăl cel bun*, 1782 și *Mama bună*, 1782; romanele cavalerești: *Numa Pompilius*, 1786 și *Gonzalv de Cordoba*, 1791; romanul pastoral *Galateea*, 1783; pastorala *Estelle și Némorin*, 1788.

Florian, Mircea, 1888—1960, filozof român, profesor la Universitatea din București. Op. pr.: *Știință și raționalism*, 1926; *Metafizica și problematica ei*, 1932; *Antinomiile credinței. Religie și filozofie*, 1938; *Cunoaștere și existență*, 1939; *Reforma logicii*, 1942; *Reconstrucția filozofică*, 1945; *Misticism și credință*, 1946; *Ce este cunoștința*, 1947; *Dialectica de la Platon la Lenin*, 1947.

Fluorens, Pierre, 1794—1867, psiholog francez, profesor la Collège de France, 1835; membru al Academiei de Științe, din 1828 și secretar perpetuu al acesteia, din 1833; membru al Academiei Franceze, din 1840. Op. pr.: *Cercetări experimentale asupra proprietăților și funcțiunilor sistemului nervos la animalele vertebrate*, 1824; *Instinctul și inteligența animalelor*, 1841; *Psihologia comparată*, 1864; *Examen al „Originii speciilor" de Darwin*, 1861.

Focilide din Milet, sec. VI. î.e.n., poet grec, autor al unor poeme scurte.

Fodor, Octavian, 1913—1976, medic, doctor docent, profesor universitar, rector al Institutului de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca, director al Institutului de Sănătate Publică și Cercetări Medicale din Cluj-Napoca, membru al Academiei R.S.R. și al Academiei de Științe Medicale, autor a peste 500 lucrări și comunicări (îndeosebi în boli digestive și patologia imună) și a trei volume de eseuri intitulate *În căutarea unor permanențe*, I. 1973; II. 1976; III. 1980.

Fogazzaro, Antonio, 1842—1911, poet și romancier italian. Opere: romanele: *Spectrul*, 1881; *Daniele Cortis*, 1885; *Misterul poetului*, 1888; tetralogia alcătuită din: *Mica lume de altădată*, 1895; *Mica lume modernă*, 1900; *Sfîntul*, 1905 și *Leila*, 1911; volumul de povestiri *Fidelă și alte povestiri*, 1887; lirică: *Miranda*, 1874; *Valsolda*, 1876; eseuri, discursuri.

Fontane, Theodor, 1819—1898, romancier, nuvelist și poet german. Op. pr.: romanele: *Înainte de furtună*, 1878; *Grete Minde*, 1880; *Stînca din Ellern*, 1881; *Adultera*, 1882; *Ireparabil*, 1891; *Doamna Jenny Treibel*, 1892; *Effi Briest*, 1895 — capodopera sa; impresii de călătorie în *O vară la Londra*, 1854 și *Peregrinări prin Marca Brandenburg*, 1862—1889.

Fontenelle, Bernard le Bouvier de, 1657—1757, scriitor și filozof francez, precursor al iluminismului, membru și secretar al Academiei Franceze, 1691, secretar al Academiei de Științe, 1697. Op. pr.: *Convorbiri asupra pluralității lumilor*, 1686; *Istoria oracolelor*, 1687; *Digresiunea asupra anticilor și modernilor*, 1688; *Paralelă între Racine și Corneille*, 1693; *Viața domnului Corneille și istoria teatrului francez pînă la el*, 1742; *Meditații asupra poeticii*, 1742; *Scrisorile galante ale cavalerului d'Her*, 1685.

Forster, Edward Morgan, 1879—1970, romancier, nuvelist, eseist și critic literar englez, profesor la Universitatea din Cambridge. Op. pr.: romanele: *Pe unde îngerii se feresc să pășească*, 1905; *Călătoria cea mai lungă*, 1907; *O cameră cu vedere*, 1908; *Sfîrșitul lui Howard*, 1910; *O călătorie în India*, 1924 — capodopera sa; critică literară în *Aspectele romanului*, 1927 și *Dezvoltarea prozei engleze între 1918 și 1919*, 1945.

Foscolo, Ugo, 1778—1827, poet, dramaturg, romancier, critic literar și teoretician al literaturii, italian, reprezentant al neoclasicismului italian și unul din precursorii romantismului, profesor de elocință la Pavia, participant activ la luptele din Italia din perioada napoleoneană. Op. pr.: oda *Bonaparte eliberatorul*, 1797; poemele: *Mormintele*, 1806—1807 — capodopera-i; *Grațiile*, 1812—1813; volumul de *Poezii* — culegere completă, postum, 1856; tragediile și dramele: *Tieste*, 1796; *Ajax*, 1811; *Francisca da Rimini*, 1813; romanul epistolar *Ultimele scrisori ale lui Jacopo Ortis*, 1798; critică și teorie literară în *Despre originea și rostul literaturii*, 1804 și *Studii despre Petrarca*; postum, între 1850—1890, 12 volume de *Opere publicate și postume de Ugo Foscolo*.

Foucault, Michel, 1926—1984, filozof și eseist francez; conferențiar, din 1960, apoi profesor de filozofie, din 1964, la Universitatea din Clermont-Ferrand; profesor la Facultatea de litere din Paris — Vincennes, 1968—1970; profesor de filozofie și literatură franceză la Universitățile din Upsala, Varșovia, Sao Paulo, Hamburg, Tunis; director al mensualului „Zones des tempêtes", din 1973. Opere: *Maladie mintală și psihologie*, 1954; *Istoria nebuniei. Istoria nebuniei în evul clasic*, 1961; *Nașterea clinicii: o arheologie a privirii*, 1963; *Cuvintele și lucrurile: o arheologie a științelor umane*, 1966; *Arheologia științei*, 1969; *Istoria sexualității*, 1976; (I. *Voința de a ști*; II. *Trupul și spiritul*).

Fouillé, Alfred, 1838—1912, filozof francez. Op. pr.: *Filozofia lui Platon*, 1869; *Filozofia lui Socrate*, 1874; *Istoria filozofiei. Ideea modernă a dreptului în Germania, Anglia, Franța*, 1878; *Critica și sistemul moralei contemporane*, 1883.

France, Anatole — pseudonimul literar al lui **Anatole François Thibaut** —, 1844—1924, romancier, nuvelist, poet și critic literar francez, personalitate cultural-politică de prestigiu; membru al P.C.F. din 1921; membru al Comitetului Ligii pentru drepturile omului, din 1904; membru al Academiei Franceze, din 1896; Premiul Nobel pentru literatură, 1921. Opere: volumul de versuri *Poeme aurite*, 1873 și poemul dramatic *Nopți corintiene*, 1876 — capodoperă a dramaturgiei parnasiene; romanele: *Crima lui Sylvestre Bonnard*, 1881 — Premiul Academiei; *Thaïs*, 1891; *Ospătăria „La regina Pédauque"*, 1893; *Crinul roșu*, 1894; *Opiniile lui Jérôme Coignard*, 1893; tetralogia *Istorie contemporană*, 1896—1901; *Insula pinguinilor*, 1908; *Viața Ioanei D'Arc*, 1908; *Cartea prietenului meu*, 1885; *Pierre Nozière*, 1900; nuvelele: *Crainquebille*, 1902; *Pe lespedea albă*, 1905; volumul de reflecții și eseuri *Grădina lui Epicur*, 1894; biografia *Alfred de Vigny*, 1868; patru volume de critici și articole de critică literară *Viața literară*, 1888—1892.

Franklin, Benjamin, 1706—1790, om politic american, cercetător al naturii și gînditor iluminist, personalitate proeminentă în istoria poporului american, participant activ la lupta pentru independența a Statelor Unite ale Americii, autor și al unui *Almanah al sărmanului Richard*, 1733 și al unei *Autobiografii*, publicate postum, în 1868.

Frenkian, Aram M., 1898—1964, filozof și filolog român, profesor de filologie clasică a Universitatea din București, membru al Societății de Științe Istorice și filologice din R.S.R., vicepreședinte al Societății de Studii Clasice, autor a numeroase studii și articole de specialitate, din care cităm: *Mimesis și Muzica*, 1932; *Lumea homerică. Eseu de proto-filozofie greacă*, 1934; *Problema homerică*, 1935; *Studii de filozofie presocratică*, I. 1938; II. 1937; *Orientul și originile idealismului subiectiv în gîndirea europeană*, 1945; *Scepticismul grec și filozofia indiană*, 1957; *Înțelesul suferinței umane la Eschil, Sofocle și Euripide*, 1965.

Freud, Sigismund, 1856—1939, neurolog și psiholog austriac, întemeietorul psihanalizei. Din cele peste 20 de lucrări, cităm: *Studii despre isterie*, 1895 — colaborare; *Interpretarea viselor*, 1900; *Psihopatologia vieții cotidiene*, 1904; *Trei eseuri asupra sexualității*, 1905; *Despre psihanaliză*, 1910; *Totem și tabu*, 1912—1913; postum, *Viața mea și psihanaliza*, 1948; *Scrieri despre literatură și artă*.

Frimu, Ion C., 1871—1919, militant de seamă al mișcării muncitorești din România, unul din creatorii Partidului Social Democrat din România, în 1893; unul din fondatorii ziarului „România muncitoare", 1902; unul din conducătorii cercurilor „România muncitoare", creat în 1907, și „Uniunea socialistă din România".

Frisch, Ragnar, 1895—1973, economist norvegian, profesor de economie al Universității din Oslo; unul din fondatorii Societății econometrice norvegiene și al econometriei ca știință; președinte al primei sesiuni a Comitetului Economic al O.N.U., membru onorific al Academiei americane, al Societății suedeze regale de statistică, al Academiei britanice etc.; *doctor honoris causa* al mai multor universități europene și americane; Premiul Nobel, alături de Jan Timbergen — pentru științe economice, 1969.

Fromentin, Eugène (Eugène-Samuel-Augustin Fromentin Dupeaux), 1820—1876, romancier, memorialist, critic de artă și pictor francez. Op. pr.: romanul psihologic *Dominique*, 1862; studiile despre pictură *Maeștrii de altădată*, 1876; descrierile de călătorie *O vară în Sahara*, 1857; *Un an în Sahel*, 1858.

Frost, Robert, 1874—1963, poet american. Opere: volumele de versuri și poeme *Voința unui băiat*, 1913; *La nord de Boston*, 1914; *Spațiul mantos*, 1916; *New Hampshire*, 1923 — premiul Pulitzer, 1924; *Pîrîul ce aleargă spre Apus*, 1928; *Un spațiu mai îndepărtat*, 1936 — premiul Pulitzer, 1937; *Copacul martor*, 1942 — premiul Pulitzer, 1943; *Arbustul*, 1947; *Mascarada îndurării*, 1947; *Vino și tu*, 1959; *În luminiș*, 1962 etc. — Pentru toată opera Premiul Bollingen, postum, în 1963.

Fulga, Laurențiu (pseudonimul lui Al. Ionescu), 1916—1984, romancier, nuvelist, dramaturg și publicist român, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, din 1968. Opere: romane: din tetralogia *Eroica* (I. *Oameni fără glorie*, 1956. II. *Steaua Bunei Speranțe*, 1964); *Alexandra și infernul*, 1966 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1966; *Moartea lui Orfeu*, 1970; *Fascinația*, 1977 — Premiul Asociației Scriitorilor din București; *Salvați sufletele noastre*, 1980 — Premiul Uniunii Scriitorilor; *E noapte și e frig, seniori*, 1983; nuvela *Doamna străină*, 1968; volumele de nuvele *Sinteza*, 1971; *Straniul paradis*, 1972; dramele: *Ultimul mesaj*, 1951 — Premiul de Stat, 1971; *Ion Vodă cel Cumplit*, 1953; *Meșterul Manole*, 1958; *Este vinovată Corina?*, 1964.

Fundoianu, Benjamin (pseudonimul lui **Benjamin Wechsler**), 1898—1944, poet și eseist român, devenit scriitor de limbă franceză sub numele de Benjamin Fondane; opere: în limba română eseul literar *Tăgăduința lui Petru*, 1918 — profesiune de credință simbolistă; volumul de eseuri *Imagini și cărți din Franța*, 1922; volumul de poeme *Privelişti*, 1930; în limba franceză: volumele de poeme: *Trei ciné-poeme*, 1928; *Ulysse*, 1933 și *Titanic*, 1937; volumele de eseuri: *Martin Heidegger pe urmele lui Dostoievski*, 1932; *Rimbaud vagabondul*, 1933; *Conștiința nefericită*, 1936; *Fals tratat de estetică*, 1938 și *Baudelaire și experiența abisală*, postum, 1947.

Furtună, Horea, 1882—1952, poet, dramaturg și publicist român, avocat, vicepreședinte al Societății Autorilor Dramatici, calitate în care a luat parte la diferite congrese internaționale; alături de I. Pillat înființează colecția „Cărți albe" și conduce rev. „Flacăra", 1916 (și cu A. Maniu); autor al singurului volum de versuri *Balada Ixeli*, cuprinzînd creația poetică a anilor 1912—1952, editat postum în 1967 și al pieselor de teatru: *Făt Frumos*, 1924; *Păcală*, 1927; *Nicolae Bălcescu; O seară de teatru; Băieți buni* — rămasă în manuscris.

Fustel de Coulanges, Numa Denis, 1830—1889, istoric francez, profesor la Facultatea de litere din Strasbourg, 1860, la școala Normală Superioară din Paris, 1860 (și director al ei între 1880 și 1883) și la Sorbona, 1878; membru al Academiei de Științe Morale și Politice, din 1875. Op. pr.: *Cetatea antică*, 1864; lui i se datorează în mare măsură și *Istoria instituțiilor vechii Franțe*, 1875—1892.

G

Gafița, Mihai, 1923—1977, publicist, editor, istoric și critic literar român, redactor șef la Editura pentru Literatură și editura „Cartea Românească", secretar al Uniunii Scriitorilor, 1956, profesor universitar, autor al studiilor monografice *Cezar Petrescu*, 1963 și *Duiliu Zamfirescu*, 1969 și al volumelor de studii de istorie literară *Fața ascunsă a lumii*, 1974; *Fluerul lui Marsyas*, 1977.

Galaction, Gala (pseudonimul literar al lui **Grigore Pișculescu**), 1879—1961, prozator și publicist român, militant democrat și antifascist; vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români, 1947; deputat în Marea Adunare Națională, 1948, membru al Academiei Române, din 1947; Ordinul Muncii cl. I-a, 1954. Op. pr.: romanele: *Roxana*, 1930; *Papucii lui Mahmud*, 1932; *Doctorul Taifun*, 1933; *La răspîntie de veacuri*, 2 vol., 1935 — autobiografic; volumele de nuvele, schițe, povestiri: *Bisericuța din răzoare*, 1914 — Premiul Academiei, 1915; *Clopotele din Mînăstirea Neamțu*, 1916; nuvela *De la noi la Cladova*, — una din capodoperele scriitorului, și chiar a nuvelisticii românești; articole, reportaje, însemnări de călătorie, portrete, memorialistică în volumele: *La țărmul mării. Reverii și note*, 19??; *O lume nouă*, 1919; *Războ pe bradul verde*, 1920; postum, un *Jurnal*, I. 1973; II. 1977.

Galiano, Antonio Maria Alcala, 1789—1865, om politic, orator și scriitor spaniol, autoexilat în Anglia datorită convingerilor sale liberale. Opera: *Lecții de literatură spaniolă*, 1843; *Lecții de drept politic și constituțional*, 1843; postum, două opere autobiografice: *Amintirile unui bătrîn*, 1878 și *Memorii*, 1886; un manifest al romantismului spaniol în *Prolog* la **Maurul bastard** de Ducele de Rivas; un volum de poezii și o serie de scrieri politice.

Galilei, Galileo, 1564—1642, mare fizician și astronom italian din timpul Renașterii, unul dintre întemeietorii mecanicii ca știință; lector de matematici la Pisa, 1589 și apoi profesor la Padova, 1592—1610.

Galsworthy, John, 1867—1933, romancier, dramaturg, nuvelist și eseist englez, reprezentant de seamă al realismului critic în literatura engleză a sec. al XX-lea. Premiul Nobel, 1932. Op. pr.: ciclul de romane alcătuit din trei trilogii, din care, prima e *Forsyte Saga*, 1906—1921; a doua e *O comedie umană*, 1924—1928; a treia e *Sfîrșitul capitolului*, 1931—1933; volumul de nuvele *Un om din Devon*, 1901; dramele: *Tabachera de argint*, 1906; *Lupta*, 1909; *Dreptate*, 1910; *Loialitate*, 1922.

Gandhi, Mohandas Karamchand, supranumit **Mahatma** (suflet mare), 1869—1948, conducător de seamă al mișcării indiene de eliberare națională, asasinat de un membru al partidului reacționar Hindu Mahasabha.

Ganivet, Angel, 1865—1898, romancier, memorialist și eseist spaniol, autor al romanelor: *Cucerirea regatului Maya de către ultimul conchistador spaniol Pio Cid*, 1897; *Isprăvile neobositului întemeietor Pio Cid*, 1898; al lucrărilor memorialistice: *Granada cea frumoasă*, 1896; *Scrisori finlandeze*, 1896; eseistică în *Idearium spaniol*, 1897.

Garcia Lorca, Federico, 1898—1936, poet și dramaturg spaniol, luptător revoluționar, asasinat de franchiști. Op. pr.: volumele de versuri: *Carte de poeme*, 1921; *Cîntece*, 1927; *Cîntece țigănești*, 1928; *Poemul cîntecului profund*, 1931; *Lamentații pentru Ignacio Sánchez Mejías*, 1935; *Primele cîntece*, 1936; *Divanul lui Tamarit*, 1936; *Poetul la New-York*, postum, 1940; dramele: *Mariana Pineda*, 1928; *Nunta însîngerată*, 1933; *Yerma*, 1935; *Casa Bernardei Alba*, 1936; comediile: *Pantofăreasa năzdrăvană*, 1930; *Dona Rosita celibatară*, 1935.

Garçon, Maurice, 1889—1967, istoric, jurist și eseist francez, membru al Academiei Franceze, din 1946. Lui i se datorează numeroase opere privind vrăjitoria, istoria și elocința judiciară: *Diavolul*, 1926; *Viața execrabilă a lui Guillemethe Babin, vrăjitor*, 1930; *Justiția contemporană, 1870—1932*, 1933; *Justiția Parnasului*, 1937; *Istoria Justiției sub a treia Republică*, 1957; *Avocatul și morala*, 1963.

Garibaldi, Giuseppe, 1807—1882, erou național al poporului italian, unul dintre cei mai de seamă conducători ai luptei pentru eliberarea și unificarea Italiei; autor a trei romane autobiografice: *Cantoni voluntarul*, *Clelia* și *Cei o mie*; al unor impresionante *Memorii autobiografice*; a compus, în versuri, *Poema autobiografică* și *Imn morții*.

Garret, João Baptista de Silva Leitão de Almeida, viconte, 1799—1854, poet, dramaturg, romancier, prozator, teoretician literar, ziarist, orator și om politic portughez, participant la revoluția liberală din 1820 (autor al imnului revoluției din Porto, compoziție care l-a făcut celebru); autoexilat în Anglia și Franța, după înfrîngerea revoluției; reîntors în țară ca soldat al armatelor liberale devine scriitor aproape oficial al noului regim; însărcinat cu afaceri la Bruxelles, 1834—1836, ministru de externe, 1852; organizează Teatrul Național și Conservatorul dramatic. Op. pr.: volumele de versuri *Lírica de João Mínimo*, 1829; *Flori fără rod*, 1845; *Frunze veștede*, 1853; romanul istoric *Arcul Sânt' Ana*, 1845—1850; Volumul semimemorialistic *Călătorii în mine acasă*, 1846.

Gauss, Karl Friedrich, 1777—1855, astronom, matematician și fizician german, unul din marii matematicieni, membru al Academiei de Științe, din 1820, director al Observatorului din Göttingen, din 1807, autor al celebrei *Theoria motus corporum coelestium in sectionibus conicis solem ambientium*, 1809. Alte opere: tratatul despre teoria numerelor *Disquisitiones arithmeticae*, 1805; *Disquisitiones generales circa superficies curvas*, 1827; *Teoria generală a magnetismului terestru*, 1839.

Gautier, Theophile, 1811—1872, poet, romancier, nuvelist, critic dramatic și de artă francez, codirector al rev. „L'Artiste". Opere: poemul *Albertus sau Sufletul și păcatul, legendă teologică*, 1832; volumele de versuri și poeme: *Poezii*, 1830; *Comedia morții*, 1838; *Poezii complete* — volum retrospectiv, cuprinzînd și ciclul inedit *Spania*, 1845; *Emailuri și camee*, 1852 — capodopera sa lirică; romanele: *Domnișoara de Maupin*, 1835; *Romanul mumiei*, 1858; *Căpitanul Fracasse*, 1863, povestirile fantastice: *Moarta îndrăgostită*, 1836; *Arria Marcella*, 1852; istorie și critică literară și dramatică, articole, studii în volumele: *Groteștii*, 1844; *Artele frumoase în Europa*, 1855—1856; *Istoria artei dramatice în Franța*, 6 vol., 1858—1859 — cronici dramatice scrise între 1837—1852; *Istoria romantismului*, postum, 1874; impresii de călătorie în *Călătorie în Spania*, 1843; *Călătorie în Rusia*, 1867.

Gâvănescul, Ion, 1859—1949, psiholog și pedagog român

Gellius (Aulus Gellius), c. 125 — c. 175, erudit și om de litere roman, autorul unor note de filozofie, drept, istorie, medicină (extrase din tratatele și operele literare pe care le studia), constituind opera sa *Nopțile atice*.

Ghasemi Anvar, ?—1434, poet și filozof persan, unul din cei mai instruiți și mari gînditori ai sec. XV. persan.

Gherea, Ionel D., fiul lui Dobrogeanu-Gherea, 1898—1970, filozof, estetician, eseist, muzician și memorialist român; autor al unui amplu studiu filozofic *Eul și lumea. Eseu de cosmogonie antropomorfică*, 1938 și a unui volum de *Amintiri*, 1969; postum, în 1971 *Despre cîteva absurdități folositoare*.

Ghica, Ion, 1816—1897, om politic, economist, inginer și scriitor român, unul din fruntașii Revoluției de la 1848 în Țara Românească; după Unire, ministru, prim-ministru și ministru plenipotențiar la Londra; membru, din 1874 și președinte (1876—1881) al Academiei Române; director al Teatrului Național din București, 1877. Opere: *Convorbiri economice*, I—V, 1865—1875; *Pămîntul și omul*, I, 1884; *Scrisori către V. Alecsandri*, 1884; *Amintiri din pribegia după 1848*, 1890; 1940.

Giami (Nur-ud-din Abdarrahman Abu-l-Hasan), 1414—1492, ultimul clasic al poeziei persane, unul din erudiții epocii, autor al unor ample poeme (*Lanțul de aur; Șapte tronuri; Solaman și Absal; Yusuf și Zoleykha; Layli și Magnun; Cartea despre înțelepciunea lui Alexandru; Darul celor liberi; Mătăniile celor cinstiți*); a mai scris tratate de teologie și lucrări de filozofie a sufismului.

Gibbon, Edward, 1734—1794, istoric englez, autorul monumentalei *Istorii a declinului și căderii imperiului roman*, 1776—1778, al unui volum de eseuri *Eseu despre studiul literaturii*, 1761 și al *Memoriilor vieții lui Edward Gibbon*, 1786.

Gide, André, 1869—1951, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist și memorialist francez, personalitate a literaturii universale; cofondator al „La Nouvelle Revue Française" — N.R.F., în 1909; Premiul Nobel pentru literatură, 1947. Din cele peste 60 opere publicate în volume, cităm: romanele: *Paludes*, 1895; *Prometeu rău înlănțuit*, 1909; *Pivnițele Vaticanului*, 1914 — capodopera sa; *Falsificatorii de bani*, 1925; nuvele, povestiri: *Imoralistul*; 1902; *Poarta îngustă*, 1909; *Simfonia pastorală*, 1919; *Școala femeilor*, 1929; *Robert*, 1930; *Genevieve*, 1936; piesele de teatru: *Saul*, 1904; *Oedip*, 1930; studii, eseuri, articole, monografii, note de călătorie: *Tratatul despre Narcis*, 1891; *Caietele lui André Walter*, 1891; *Fructele pămîntului*, 1897; *Pretexte*, 1903; *Frunze de toamnă*, 1906; *Noi pretexte*, 1910; *Amintiri de la Curtea cu Juri*, 1914; *Dostoievski*, 1923; *Incidențe*, 1924; *Călătorie în Congo*, 1927; *Întoarcerea din Ciad*, 1927; *Noile fructe*, 1935; *Să-l descoperim pe Henri Michaux*, 1941; *Tezeu*; 3 volume de *Jurnal*, 1939, 1940, 1950; 4 volume de corespondență, 1950, 1955, 1968; un *Tablou al literaturii franceze de la Corneille la Chénier*, 1939 — colaborare.

Gilson, Étienne, 1884—1978, filozof și istoric al filozofiei, francez, profesor la College de France din 1931; din 1951, director la Institute of Medieval Study din Toronto, la a cărui întemeiere, în 1929, contribuise; fondator al rev. „Archives d'histoire doctrinale et litteraire du moyen âge", 1927; „Etudes de philosophie medievale", 1925. Op. pr.: *Filozofia în evul mediu*, 1922; *Spiritul filozofiei medievale*, 1932; *Filozofia și teologia*, 1960; *Spiritul tomismului*, 1964; *De la Aristotel la Darwin și înapoi*, 1971; *Ateismul dificil*, postum, 1979.

Giono, Jean, 1895—1970, poet, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist francez, membru al Academiei Goncourt, din 1954. Din cele peste 25 vol. publicate, cităm: *Acompanist de flaut*, 1924; *Trilogia lui Pan* (*Colina*, 1928; *Unul din Baumugnes*, 1929; *Otava*, 1930); *Prezentarea lui Pan*, 1929; *Marea turmă*, 1931; *Husarul de pe acoperiș*, 1951 — Marele Premiu al literaturii de Monaco; *Moara din Polonia*, 1952; *Cei doi cavaleri ai furtunii*, 1965; *Terasele de pe insula Elba*, postum, 1976.

Giraudoux, Jean, 1882—1944, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist și diplomat francez, lector la München și la Universitatea Harvard, comisar al Informațiilor pînă la ocuparea Franței de către naziști, cînd renunță; Cavaler al Legiunii de Onoare. Op. pr.: romanele: *Simon pateticul*, 1918 — autobiografic; *Elpénor*, 1919; *Suzana și Oceanul Pacific*, 1921; *Siegfried și locuitorul din Limousin*, 1922; *Juliette în țara bărbaților*, 1924; *Bella*, 1926; *Eglantine*, 1927; *Lupta cu îngerul*, 1934; piesele de teatru: *Siegfried*, 1927; *Amphytrion 38*, 1929; *Judith*, 1931; *Intermezzo*, 1933; *Războiul Troiei nu se face*, 1935 — capodopera sa dramatică; *Ondine*, 1939; *Sodoma și Gomora*, 1944; *Nebuna din Chaillot*, postum 1945; volumul de eseuri *Literatura*, 1941; postum, o ediție de *Teatru complet de Giraudoux*, 1945—1953 și *Opere romanești de Jean Giraudoux*, 1955.

Giurescu, Constantin C., 1901—1977, istoric român, profesor universitar; Om de știință emerit; membru al Academiei Române; autor al unor lucrări monografice și de sinteză privind istoria românilor (*Istoria românilor; Istoria Bucureștilor, Contribuții la studiul marilor dregători în sec. XIV—XV; Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din sec. al X-lea pînă la mijlocul sec. al XVI-lea; Viața și opera lui Cuza-Vodă* etc.).

Gîrleanu, Emil, 1878—1914, prozator, publicist și traducător român, unul din fondatorii Societății Scriitorilor Români, al cărui președinte a fost (1909); fondează și conduce rev. „Făt-Frumos", 1904 și „Proza", 1914; secretar de redacție, în 1906, la „Neamul românesc" a lui N. Iorga; face parte din comitetul redacțional 1907—1909, al revistei „Convorbiri estetice", condusă de M. Dragomirescu. Op. pr.: volumele de nuvele, schițe și povestiri *Bătrînii*, 1905; *Nucul lui Odobac*, 1910; *1877. Schițe din război*, 1908; *Din lumea celor care nu cuvîntă*, 1910 — opera sa reprezentativă; postum, între 1915 și 1978, 95 de ediții diferite (dintre care, 26 în limbi străine).

Goethe, Johann Wolfgang von, 1749—1832, cel mai mare poet german, dramaturg, prozator și om de știință, spirit umanist, una din cele mai puternice personalități ale literaturii și gîndirii universale, din a cărui operă — 133 volume în Marea ediție de la Weimar, 1887—1919 — cităm: lirică: volumele: *Cîntece noi*, 1769; *Elegii romane*, 1788—1790; *Divanul Occidental-Oriental*, 1819; poemele: *Prometeu*, 1785; *Hermann și Dorotheea*, 1746—1747; baladele: *Logodnica din Corint*, 1797; *Zeul și baiadera*, 1797; ciclul *Elegie din Marienbad*, 1787; teatru: dramele: *Prometeu*, 1773; *Gotz von Berlichingen*, 1773; *Egmont*, 1775—1787; *Ifigenia în Taurida*, 1787; *Torquato Tasso*, 1789; poemul universal *Faust*, partea I-a, 1806; partea a II-a, 1833 — sinteză a geniului său; romanul epistolar *Suferințele tînărului Werther*, 1774; romanul-ciclu autobio-

grafic *Wilhelm Meister* (I. *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* 1796; II. *Anii de peregrinări ai lui Wilhelm Meister*, 1821); romanul tragic *Afinități elective*, 1809; lucrarea autobiografică *Poezie și adevăr*, 1811—1814; amplele studii: *Despre arhitectura germană*; *Încercare de explicare a metamorfozelor plantelor*, 1790; *Despre teoria culorilor*, 1810, *Despre artă și antichitate*, 1816—1832; *Despre științele naturii*, 1817—1824; note de călătorie — memorialistică în *Călătorie în Italia*, 1816—1817; *Campania din Franța*, 1816—1817; un volum de *Maxime și reflecții*, postum, 1833.

Goga, Octavian, 1881—1938, unul dintre cei mai mari poeți români, — supranumit „poetul pătimirii noastre", — publicist, memorialist și dramaturg; membru al Academiei Române (corespondent, din 1914 și titular, din 1923); unul din fondatorii Societății Autorilor Dramatici, 1922; unul din conducătorii revistei „Luceafărul", apărută la Budapesta în 1902; editorul revistei „Țara noastră", Sibiu, 1907; doctor honoris causa, al Universității din Cluj; Premiul „Herescu-Năsturel", al Academiei, pentru volumul *Poezii*, 1905; Premiul național pentru poezie, 1924. Opere: volumele de versuri: *Poezii*, 1905; *Ne cheamă pămîntul*, 1909; *Din umbra zidurilor*, 1913; *Cîntece fără țară*, 1916; *Poezii*, 1924; volumele publicate postum: *Din larg*, 1939; *Poezii*, 1941; 1963; 1976; *Versuri*, 1957; *Poezii inedite*, 1973; dramele: *Domnul notar*, 1914; *Meșterul Manole*, 1927; volumul antologic *Precursorii*, 1930; volumele de memorialistică *Însemnările unui trecător. Crîmpee din zbuciumările de la noi*, 1911; *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală*, 1915; *Mustul care fierbe*, 1927; *Aceiași luptă; O seamă de cuvinte.*

Gogh, Vincent van, 1853—1890, pictor, desenator și gravor olandez.

Gogol, Nikolai, Vasilievici, 1809—1852, prozator și dramaturg rus, reprezentant de seamă a realismului critic rus, fondator al „Școlii naturale". Op. pr.: volumele de nuvele: *Serile în cătunul de lîngă Dikanka*, 1831—1832; *Arabescuri*, 1835; *Mirgorod*, 1835; *Povestiri din Petersburg;* romanul istoric *Taras Bulba*, 1835; poemul în proză *Suflete moarte*, 1842—1852 — capodoperă a întregii sale creații; comedia *Revizorul*, 1836 — capodoperă a dramaturgiei ruse și universale.

Goldiș, Vasile, 1862—1934, om politic și publicist român, membru al Academiei Române; unul din conducătorii Partidului Național Român din Transilvania; președinte al „Astrei"; membru al Consiliului Național Român Central, 1918, și al Consiliului Dirigent al Transilvaniei, 1918—1920; a avut un rol însemnat în lupta pentru desăvîrșirea unității politice a poporului român; la Adunarea Națională de la Alba Iulia, din 1 dec. 1918, a citit proiectul de rezoluție privind unirea Transilvaniei cu România. A scris lucrări didactice.

Goldmann, Lucien, 1913—1970, filozof, sociolog, estetician și critic literar francez, de origine română; carieră universitară la Geneva și Sorbona; în unele din lucrările sale se apropie de dialectica lui Marx. Opere: *Introducere în filozofia lui Kant*, 1948; *Științele umane și filozofia*, 1952; *Dumnezeul ascuns — studiu despre viziunea tragică în cugetările lui Pascal și în teatrul lui Racine*, 1956; *Cercetări dialectice*, 1959; *Pentru o sociologie a romanului*, 1964; *Structurile mentale și creația culturală*, 1970; *Marxismul și științele umane*, 1970; *Sociologia literaturii*, 1970; *Creația culturală în societatea modernă*, 1971; *Situația criticii raciniene*, postum, 1971.

Goldsmith, Oliver, 1728—1774, dramaturg, romancier, eseist și poet englez. Opere: poemele: *Călătorul*, 1764; *Satul părăsit*, 1770; comediile: *Omul bun din fire*, 1768; *Se umilește pentru a cuceri, sau încurcăturile unei nopți*, 1773; volumul de eseuri *Cetățeanul lumii, sau scrisori ale unui filozof chinez aflat la Londra, către prietenii săi din Orient*, 1762; biografiile *Viața lui Voltaire*, 1761; *Viața lui Richard Nash din Bath*, 1762; *Istoria Angliei*, 1764; romanul *Vicarul din Wakefield*, 1766.

Golescu, Dinicu, 1777—1830, cărturar român, Mare Logofăt în Muntenia, membru fondator al Societății literare, 1827; contribuție activă la apariția primului ziar în limba română „Curierul românesc", 1829; autorul lucrării *Însemnările călătoriei mele Constantin Radovici din Golești, făcută în anul 1824—1826* — tipărită la Buda, 1826. Alte opere: *Adunare de pilde bisericești și filozoficești...*, 1826; *Adunare de tractaturi ce s-au urmat între prea puternica împărăție a Rusii și Înalta Poartă*, 1826.

Golescu, Iordache (Costache), 1768—1848, cărturar român, adept al filozofiei luminilor, Logofăt de Țara de Sus, din 1830, și Mare Logofăt al Dreptății, din 1831; membru al Comisiei de redactare a Regulamentului Organic; autor al unor lucrări dramatice (*Tarafurile cele ce așează domnia; Comedia ce să numește Barbu Văcărescul vînzătorul țării; Mavrodiniada sau Divanul nevinovat și defăimat; Povestea hurmetarilor*); ca lingvist a scris *Băgări de seamă asupra canoanelor grămăticești*, un *Dicționer românesc — condica limbii românești*, 7 vol., rămase în manuscris și un lexicon enciclopedic; a alcătuit culegerea folclorică *Pilde, povățuiri și cuvinte adevărate și povești cu trebuincioase lămuriri* — rămasă în manuscris.

Goncearov, Ivan Aleksandrovici, 1821—1891, scriitor rus. Op. pr.: trilogia *O poveste obișnuită*, 1847; *Oblomov*, 1859; *Rîpa*, 1869; note de călătorie *Fregata Pallada*, 1858.

Goncourt, Edmond-Louis — Antoine Huot, 1822—1896 și **Jules-Alfred Huot**, 1830—1870, romancieri, dramaturgi și istorici ai artei și moravurilor, primii reprezentanți ai naturalismului în Franța, întemeietorii Academiei Goncourt; autori ai unui amplu *Jurnal*, scris între anii 1851—1896. Alte opere: istorice: *În 1850 și...*, 1851; *Istoria societății franceze (I. Pînă la Revoluție, II. Pînă la Directorat)*, 1855; *Portrete intime din sec. al XVIII-lea*, 2 vol., 1856—1858; *Istoria Mariei Antoaneta*, 1858; *Amantele lui Ludovic al XV-lea*, 2 vol., 1860; *Doamna Du Barry*, 1860; *Doamna de Pompadour*, 1878; *Arta sec. al XVIII-lea*, 2 vol., 1874; alte studii: *Revoluția moravurilor*, 1854; *Actrițele*, 1856; romanele: *Oameni de litere*, 1860 — reeditat sub titlul *Charles Demailly*, în 1868; *Sora Filomena*, 1861; *René Mauperin*, 1864; *Germinie Lacerteux*, 1865; *Manette Solomon*, 2 vol., 1867; *Doamna Gervaisais*, 1869; romanul autobiografic *Frații Zemganno;* piesele de teatru: *Henriette Maréchal; Patria în pericol* etc.

Gonzales de Prada, Manuel, 1848—1918, poet și eseist peruvian, autor al volumelor de eseuri *Pagini literare*, 1894 și *Ceasuri de luptă*, 1908; al volumelor de versuri *Minuscule*, 1901 și *Prezbiteriene*, 1909.

Gorki, Maxim, pseudonimul literar al lui **Alexei Maximovici Peşkov**, 1868—1936, mare scriitor sovietic, membru al Academiei Ruse de Ştiinţe (numire anulată de ţar în 1902), preşedinte al Uniunii Scriitorilor Sovietici (1934); Din numeroasele sale lucrări (36 vol. în ediţia românească) se impun: romanele: *Foma Gordeev*, 1899; *Cei trei*, 1900—1901; *Mama*, 1907; ciclul *Orăşelul Okurov*, 1909—1911; trilogia autobiografică (*Copilăria mea*, 1913—1914; *La stăpîn*, 1914; *Universităţile mele*, 1923); *Întreprinderile Artamanov*, 1925; *Viaţa lui Klim Samghin*, 1925—1936 — cea mai vastă operă a sa; piesele de teatru: *Azilul de noapte*, 1902; *Micii burghezi*, 1902; *Vilegiaturiştii*, 1904; *Copiii Soarelui*, 1905; *Barbarii*, 1905; *Duşmanii*, 1906; *Egor Bulîciov şi alţii*.

Gourmont, Remy de, 1858—1915, poet, romancier, dramaturg, estetician, eseist, critic şi teoretician al literaturii, francez, cofondator al rev. „L'Imagier", 1894 şi cronicar la „Mercure de France". Op. pr.: volumele de versuri: *Hieroglife*, 1894; *Oraţii rele*, 1900, romanele: *Sixtine*, 1890; *Pelerinul tăcerii*, 1896; *O noapte în Luxemburg*, 1906; piesele de teatru: *Lilith*, 1892; *Theodat*, 1893; studii, eseuri literare şi filozofice: *Latina mistică*, 1892; *Plimbări literare*, 1894—1913; *Cartea măştilor*, 2 vol., 1896—1898 — capodopera sa de critic; *Estetica limbii franceze*, 1899; *Cultura ideilor*, 1900; *Epiloguri, reflecţii despre viaţă*, 1903—1907; *Plimbări literare*, 7 vol., 1903—1909.

Goya y Lucientes, Francesco José de, 1746—1828, mare pictor, grafician şi desenator spaniol, unul dintre reprezentanţii cei mai străluciţi ai realismului critic.

Gracian y Morales, Baltasar, 1601—1658, erudit, gînditor şi moralist spaniol, autor al tratatelor etico-politice: *Eroul*, 1637; *Politicianul Don Fernando catolicul*, 1640 şi *Înţeleptul*, 1646; al culegerii de aforisme *Oracolul manual şi arta prudenţei*, 1647 şi al romanului filozofic alegoric *Criticonul*, 1651—1657.

Gramsci, Antonio, 1891—1937, filozof marxist, militant de seamă al mişcării muncitoreşti italiene şi internaţionale, unul dintre întemeietorii Partidului Comunist Italian, membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei a III-a, editor al ziarului „Ordine nuovo". Condamnat în 1920 la 20 ani închisoare. Opera sa, scrisă aproape în întregime în închisoare, este cuprinsă în 33 de „Caiete din închisoare" şi a fost tipărită postum începînd din 1947, în 8 volume (I. *Scrisori din închisoare*; II. *Materialismul istoric şi filozofia lui Benedetto Croce*; III. *Intelectualii şi organizarea culturii*; IV. *Reînălţarea*; V. *Note asupra lui Machiavelli, asupra politicii şi a statului modern*; VI. *Literatura şi viaţa naţională*; VII. *Trecut şi prezent*; VIII. *Ordinea nouă*).

Granit, Ragnar Arthur, n. 1900, fiziolog finlandez, profesor de fiziologie la Universitatea din Helsingfors, 1935—1937; profesor la Institutul regal „Karolinska", din 1940, iar între 1956 şi 1966 la Institutul „Rockefeller" din New York; preşedinte al Academiei Regale Suedeze de Ştiinţe, între 1963 şi 1965; profesor emerit; membru de onoare al Universităţilor din Oxford, Stockholm, Paris, Bologna, Londra, Santiago de Chile, Copenhaga, Washington, Delhi etc.; Premiul Nobel, 1967.

Green, Julien, n. 1900, romancier, dramaturg, eseist şi memorialist francez, de origine americană, membru al Academiei Franceze, din 1972, deţinător al Marelui Premiu al literaturii din Monaco, 1951, al Marelui Premiu Naţional al literelor, 1966 şi al Marelui Premiu de literatură al Academiei franceze, 1970. Op. pr.: romanele: *Celălalt pămînt*, 1925; *Mont-Cinere*, 1927; *Adrienne Mesurat*, 1927; *Cheile morţii*, 1928; *Leviathan*, 1929; *Epave*, 1931, *Somnul celălalt*, 1931; *Vizionarul*, 1934; *Miezul nopţii*, 1935; *Varuna*, 1940; *Moira*, 1950; *Răufăcătorul*, 1956; *Fiecare om cu întunericul lui*, 1963; *Ţărm îndepărtat*, 1966; *Celălalt*, 1971; *Tinereţe*, 1974; piesele de teatru: *Sud*, 1953; *Duşmanul*, 1945; *Umbra*, 1956; povestirile: *Idolino*; *Ucenicul psihiatru*; volumul de eseuri *Plecarea în zori*, 1965; un *pamflet contra catolicilor Franţei*, 1924; o *Autobiografie*, în 4 volume; 10 volume de *Jurnal*, *1928—1976*, publicate între 1961 şi 1976.

Grenier, Albert, 1878—1961, istoric francez, profesor la Universitatea din Strasbourg şi la Institutul Franţei. Op. pr.: *Geniul roman în religie, literatură şi artă*, 1925; *Manual de arheologie galo-romană*, 1931; *Galii*, 1945; *Religia etruscă şi religia romană*, 1948.

Grenier, Jean, 1898—1971, filozof al culturii, estetician, critic de artă, moralist şi eseist francez, profesor de estetică la Sorbona; Marele premiu Naţional pentru literatură, 1968. Opere: *Eseu asupra spiritului ortodox*, 1938; *Eseu asupra picturii contemporane*, 1959; *Arta şi problemele sale*, 1970.

Grillparzer, Franz, 1791—1872, poet, dramaturg şi prozator austriac. Op. pr.: tragediile: *Străbuna*, 1817; *Safo*, 1818; trilogia *Lîna de aur*, 1812; (*Oaspetele*; *Argonauţii*; *Medeea*); *Ale mării şi iubirii valuri*, 1831; dramele: *Norocul şi sfîrşitul regelui Ottokar*, 1925; *Viaţa unui vis*, 1834; *Evreica din Toledo*, 1873; *Libussa* şi *Vrajbă între fraţi în casa Habsburg*, publicate după moartea dramaturgului, în 1872; comedia *Vai de cel ce minte*, 1838; magistrala nuvelă *Sărmanul muzicant*, 1848; *Epigrame*; *Autobiografie* şi *Jurnale*.

Grimm, Wilhelm, 1786—1859, filolog şi folclorist german, profesor la Universităţile din Göttingen şi Berlin, membru al Academiei de Ştiinţe din Berlin. Op. pr.: *Legendele eroice germane*, 1829 — în colaborare cu fratele său Iacob; *Poveşti*, 3 vol., 1813—1822, cuprinzînd peste 200 poveşti populare germane — tot în colaborare cu Iacob.

Grosseteste (Greathead), Robert, 1168/1175—1253, erudit englez, profesor la Oxford, 1210, episcop de Lincoln, 1235. I se atribuie poemul în limba franceză *Castelul iubirii*.

Grotius Hugo, numele latinizat al lui **Hugo de Groot**, 1583—1645, gînditor social-politic, istoric şi diplomat olandez, specialist în drept internaţional. Op. pr.: *Marea liberă*, 1609; *Despre dreptul păcii şi războiului*, 1625.

Guesde, Jules Bazile, 1845—1922, jurnalist şi om politic socialist francez, ministru 1914—1916, fondator al ziarelor „Droits de L'homme"; „Le Reveil International" şi „L'Egalité". Op. pr.: *Eseu despre catechismul socialist*, 1872; *Colectivism şi revoluţie*, 1879.

Guicciardini, Francesco, 1483—1540, istoric şi om politic italian, înalt demnitar al Republicii florentine şi Curiei papale, ambasador la Madrid, guvernator al oraşului Reggio Emilia, 1517—1523, profesor la Studio florentino, autor al unei ample *Istorii a Italiei*, în 20 vol., 1537—1540; alte opere: *Jurnalul călătoriei în Spania*, 1512; *Raport asupra Spaniei*, 1514; *Raport asupra apărării Parmei*, 1521; *Despre guvernarea Florenţei*, 1526; *Consideraţiuni asu-*

pra „*Discursurilor*" lui Machiavelli, 1528; *Discursuri politice; Istorii florentine; Amintiri.*

Guiniccelli sau Guinz (x) Elli, Guido, 1230/40—1276, poet italian, întemeietorul curentului literar „dulcele stil nou", care a anticipat poezia Renaşterii.

Guitry, Sacha, 1885—1957, actor şi autor dramatic francez, autor a peste 130 de piese, din care cităm: *Pajul*, 1902; *Parnicul de noaptе*, 1911; *Pelerina scoţiană*, 1913; *Gelozie*, 1916; *Să visăm*, 1916; *Tatăl meu avea dreptate*, 1919; *Te iubesc*, 1920; *Dorinţă*, 1927; *Cadril*, 1937. A realizat şi numeroase filme.

Guizot, François-Pierre-Guillaume, 1787—1874, istoric, memorialist, orator şi om politic francez, profesor de istorie la Sorbona, ministru de externe, 1830, ministrul Instrucţiunii Publice, 1832—1837 şi prim-ministru, 1847; membru al Academiei Franceze, din 1836. Opere: *Eseu asupra istoriei Franţei*, 1823—1824; *Istoria revoluţiei engleze*, 1826—1827; 1854—1856 — lucrarea sa fundamentală; *Istoria civilizaţiei în Europa*, 1828; *Istoria civilizaţiei în Franţa*, 4 vol., 1830—1845; *Memorii pentru a sluji istoriei timpului meu*, 1856—1867; cursul universitar *Istoria originilor guvernului reprezentativ*, 1821—1822.

Gusti, Dimitrie, 1880—1955, sociolog şi filozof român, profesor la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti, ministru al Învăţămîntului, 1932—1933, membru al Academiei Române din 1919 şi apoi preşedinte al ei, 1944—1946; membru corespondent al Institutului Franţei, membru al mai multor academii, societăţi şi institute de sociologie de peste hotare, fondator şi conducător al Asociaţiei pentru Ştiinţe şi Reforma Socială, 1919—1921; al Institutului Social-Român, 1921—1939; 1944—1948, al Institutului de Ştiinţe Sociale al României, 1939—1944, al Consiliului Naţional de Cercetări Ştiinţifice, 1947—1948; a creat, împreună cu Victor Ion Popa, H. H. Stahl şi G. Focşa, „Muzeul Satului", 1936; a înfiinţat şi condus revistele „Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială", 1919—1943 şi „Arhiva românească", 1936—1944. Op. pr.: *Egoism şi Altruism*, 1904; *Practicarea sociologiei în noua etică*, 1908; *Cosmologia elenă*, 1929; *Sociologia militans*, vol. I. 1935; vol. II. 1946; *Cunoaşterea şi acţiunea în serviciul naţiunii*, 2 vol., 1939; *Problema sociologiei*, 1940; *Ştiinţa realităţii sociale*, 1941.

Guyau, Marie-Jean, 1854—1888, filozof, estetician şi etician francez. Op. pr.: *Morala lui Epicur şi raporturile sale cu doctrinele contemporane*, 1878; *Morala engleză contemporană*, 1879; *Problemele esteticii contemporane*, 1884; *Schiţa unei morale fără obligaţie, fără sancţiune*, 1885; *Ireligiozitatea viitorului*, 1887; *Arta din punct de vedere sociologic*, postum, 1889; *Educaţie şi ereditate; Geneza ideii de timp* etc.

H

Haeckel, Ernest, 1834—1919, biolog german, unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai materialismului ştiinţific — naturalist. Op. pr.: *Morfologia generală a organismelor*, 2 vol., 1866; *Antropologia, sau istoria dezvoltării omului*, 1874; *Enigmele universului*, 1899; *Minunile vieţii*, 1904.

Hafez (pe numele lui adevărat **Khadje Shamso' D — Din Mohammad**), 1326—1390, mare poet persan, clasic al literaturii persane şi universale, autor a peste 700 gazeluri, catrene şi poeme.

Hamann, Johann Georg (magul Nordului), 1730—1788, filozof, estetician şi filolog german. Op. pr.: *Cruciada unui filolog*, 1762; *Ultima opinie a unui cavaler al Crucii Roşii asupra originii divine şi umane a limbajului*, 1773; *Metacritica purismului raţiunii pure*, 1784; *Memorii socratice*, 1759.

Hamsun, Knut (pseudonimul lui **Knut Pederson**), 1859—1952, romancier şi dramaturg norvegian, Premiul Nobel, 1920. Opere: romanele: *Foamea*, 1890 — capodopera sa; *Mistere*, 1892; *Pan*, 1894; *Un vagabond cîntă în surdină*, 1909; *Harul pămîntului*, 1917 — reprezentativă; *Cercul se strînge*, 1931; dramele: trilogia *La porţile împărăţiei*, 1895; *Jocul vieţii*, 1896; *Amurg*, 1898; drama în versuri *Muken Vendt*, 1902.

Hardy, Thomas, 1840—1928, poet şi romancier englez. Din cele cca. 30 volume (romane, nuvele, poezii), cităm: romanele: *Departe de lumea dezlănţuită*, 1874; *Întoarcerea băştinaşului*, 1878; *Primarul din Casterbridge*, 1886; *Tess D'Urberville*, 1891; *Jude neştiutul*, 1896; volumul de *Povestiri din Wessex*, 1888; drama *Suveranii*, 4 vol., 1903—1908; volumele de versuri *Poezii din Wessex*, 1898; *Satire de circumstanţă*, 1914; *Cuvinte de iarnă*, 1928.

Haret, Spiru, 1851—1912, astronom, matematician, pedagog şi om politic român, profesor la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti; ministru al Instrucţiei Publice, 1897—1910; primul director al revistei enciclopedice populare „Albina", apărută în 1879; primul român doctor în matematici la Sorbona, în 1878, cu teza „Asupra invariabilităţii marilor axe ale orbitelor planetare", — lucrare de valoare mondială. Alte lucrări: *Mecanica socială*, 1910; *Chestia ţărănească*, 1905.

Haris, Petros, n. 1902, eseist, publicist, romancier şi nuvelist neogrec, director al revistei „NEA ESTIA", din 1933; academician. Opere: volumele de eseuri: *Clipa hotărîtoare; Cînd viaţa devine vis; Lumea postbelică; Există zei; Prozatori greci, Mica pinacotecă; Tinereţe inocentă şi miniată*; note de călătorie în volumele: *Oraşe şi mări; China în afara zidurilor; Din lumea antică şi cea modernă; În apele albastre — Mări greceşti şi străine*; volumul de nuvele *Ultima noapte a pămîntului*; romanul *Zile de mîine*; cronici literare şi teatrale, conferinţe etc. În vol. *Spiritul şi epoca*, Editura Univers, 1979.

Hartmann, Nicolai, 1882—1950, filozof german, întemeietorul „Ontologiei critice"; profesor la Universităţile din Marburg (1920—1925), Köln (1926—1930); Berlin (1931—1945) şi Göttingen (1945—1950). Op. pr.: *Bazele metafizicii cunoaşterii*, 1921; *Etica*, 1925; *Contribuţii la întemeierea ontologiei*, 1935; postum, *Convorbiri filozofice*, 1953 şi *Estetica*, 1953.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu, 1838—1907, poet, istoric, filolog, folclorist, romancier, nuvelist, dramaturg şi publicist român, una din cele mai proeminente personalităţi ale culturii noastre din secolul al XIX-lea; membru al Academiei Române, din 1877; profesor la Universitatea din Bucureşti, calitate în care deschide, în 1875, un „Curs de filologie indo-europeană"; preşedinte al societăţii „Românismul", înfiinţată în 1869; fondator şi director al publicaţiilor şi revistelor „România", înfiinţată în 1858; „Foiţă de

istorie și literatură", 1860; „Din Moldova", (ulterior „Lumina"), 1862; „Aghiuță", 1863; „Satyrul", 1866; „Columna lui Traian", 1870; „Foaia societății Românismul", 1870 — cu un comitet —; „Revista literară și științifică", 1876 — cu dr. D. Brândză; „Revista nouă", 1887; deținător al premiului Academiei, „I. Heliade-Rădulescu", din 1880, pentru *Cuvente den betrâni*, și din 1881 pentru *Principii de lingvistică*. Din cele peste 30 de volume publicate în timpul vieții, cităm: lucrările de istorie și filozofie: *Arhiva istorică a României*, 3 vol., pînă în 1867; *Istoria critică a Românilor*, 7 vol., 1873—1875; *Etymologicum Magnum Romaniae*, 4 vol., 1886—1898; *Cuvente den betrâni*, 3 vol., 1878—1891; poemul dramatic *Răzvan și Vidra*, 1867; comedia *Trei crai de la Răsărit*, 1872; romanul istoric *Ursita*, 1910 — unul din primele romane istorice notabile din literatura noastră; nuvela *Duduca Mamuca*, 1863 — refăcută în 1864 sub titlul *Micuța*; monografia istorică *Ion Vodă cel Cumplit*, 1865; filozofie spiritualistă în vol. *Sic cogito*, 1892; volumul eterogen *Sarcasm și ideal*, 1897; lirică în volumele *Oda la boieri*, 1848—1859 și *Poesie*, 1873; articole polemice și critice în vol. *Ultimii ani de literatură*, 1897; postum, în 1976, *Corespondența B. P. Hasdeu — Iulia Hasdeu*.

Hašek, Jaroslav, 1883—1923, prozator și publicist ceh, autorul romanului satiric antimilitarist *Peripețiile bravului soldat Svejk*, 1920—1923 — de notorietate mondială; a mai scris schițe umoristice-satirice, publicate în reviste.

Hațieganu, Iuliu, 1885—1959, medic român, profesor și primul decan al Facultății de medicină din Cluj, 1919, rector al Universității din Cluj, 1930 și Sibiu, 1941—1944; medic emerit, din 1955; membru titular al Academiei, din 1953; deputat în Marea Adunare Națională; fondator al primei Societăți a studenților români din Cluj sub ocupație maghiară.

Hauptmann, Gerhart, 1862—1946, dramaturg, nuvelist și romancier german, doctor honoris causa al Universităților din Oxford, Leipzig, Praga și Columbia, laureat a trei premii Grillparzer, al Academiei de Științe din Viena și al Premiului Nobel, 1912. Opere: 42 drame și tragedii, din care cităm: dramele: *Înainte de răsăritul soarelui*, 1889; *Țesătorii*, 1892 — capodopera sa; *Cărăușul Henschel*, 1898; *Michael Kramer*, 1900; *Rose Bernd*, 1903; *Fuga lui Gabriel Schilling*, 1907; dramele în versuri *Arcul lui Odiseu*, 1914; *Mîntuitorul în alb*, 1920; *Nimeni nu știe*, 1921; poemele: *Soarta Prometeizilor*, 1885; *Înălțarea la cer a Hanneleì*, 1893; nuvelele: *Cantonierul Thiel*, 1888; *Apostol*, 1890.

Hawthorne, Nathaniel, 1804—1864, prozator american. Opere: romanele: *Un autoportret*, 1828; *Litera stacojie*, 1850; *Casa cu șapte frontoane*, 1851; *Faunul de marmoră*, 1860; *Povestea de dragoste din Dolliver*, postum, 1876; povestirile alegorice *Armindienii la Merrymont*, 1836; *Calea ferată cerească*, 1843; povestirea romantică *Septimius Felton, sau elixirul vieții*, postum, 1872; volumul de 39 schițe și povestiri *Povestiri repovestite*, 1837; volumul de însemnări de călătorie *Vechiul nostru cămin*, 1863 etc.

Hazlitt, William, 1778—1830, eseist și critic literar englez — considerat drept inițiatorul criticii dramatice în Anglia — ale cărui considerațiuni asupra dramaturgiei și studii de critică literară au fost publicate în volumele: *Personajele din piesele lui Shakespeare*, 1817; *Privire asupra teatrului englez*, 1818; *Conferințe despre poeții englezi*, 1818; *Conferințe asupra autorilor de comedie*, 1819; *Creația dramatică din perioada elisabetană*, 1820; *Spiritul epocii*, 1825; de reținut eseurile: *Eseu asupra principiului acțiunii umane*, 1805; *Prima mea întîlnire cu poeții*, *Despre persoanele care ai vrea să le fi cunoscut*; *Despre gust* etc.

Hebbel, Christian Friedrich, 1813—1863, dramaturg german. Opere pr.: tragediile: *Maria Magdalena*, 1843; *Herodes și Mariamne*, 1847—1849 — în versuri; *Agnes Bernauer*, 1851; dramele: *Iudith*, 1840; *Genoveva*, 1841; *Gyges și inelul său*, 1856 — capodopera sa; trilogia *Nibelungii*, 1861—1862 (*Siegfried cel Cornos*; *Moartea lui Siegfried*; *Răzbunarea Kriemhildei*) — premiul Schiller; poemul *Mama și copilul*, 1859; comediile: *Diamantul*, 1841; *Rubinul*, 1849; volumul de *Povestiri și nuvele*, 1855; patru volume de *Jurnale*, postum, 1885.

Hecateu din Milet, c. 540—479 î.e.n., istoric și geograf grec, autor al lucrărilor *Genealogia* și *Descrierea pămîntului*.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, 1770—1831, filozof german, reprezentantul cel mai de seamă al filozofiei clasice germane. Opere pr.: *Fenomenologia spiritului*, 1807; *Știința logicii*, 1812—1816; *Enciclopedia științelor filozofice*, 1817; *Principiile filozofiei dreptului sau elemente de drept natural și de știință a statului*, 1821; *Prelegeri de estetică*, 1817—1831; *Prelegeri de istoria filozofiei*, 1805—1830; *Filozofia istoriei*, 1822—1831; *Prelegeri de filozofia religiei*, 1832.

Heidegger, Martin, 1889—1976, filozof german, unul dintre fondatorii existențialismului. Opere pr.: *Ființă și timp*, 1927; *Scrisoare asupra umanismului*, 1947; *Căi ce nu duc nicăieri*, 1950; *Introducere în metafizică*, 1953; *Ce este filozofia*, 1956; *Identitate și diferență*, 1957; *Nietzsche*, 1960; *Problema lucrului*, 1962; *Tehnica și răspîntia*, 1962; *Calea mea spre fenomenologie*, 1965; [illegible], 1970.

Heine, Heinrich, 1797—1856, mare poet liric, publicist și democrat revoluționar german. Din cele peste 25 volume, cităm: volumele de versuri: *Intermezzo liric*, 1822 și *Suferințe de tinerețe*, 1823, reunite, în 1827, în vol. *Cartea cîntecelor*; *Poezii noi*, 1844; *Germania. O poveste de iarnă*, 1844; poemul *Atta Troll. Visul unei nopți de vară*, 1847; studii, eseuri, articole în vol. *Despre istoria literaturii mai noi în Germania*, 1833 — numit ulterior, în 1836, *Școala romantică*; impresii de călătorie în vol. *Imagini de călătorie*, 1826—1831; *Călătorie în Harz*, 1853.

Heliade Rădulescu, Ion, 1802—1872, poet, filolog, critic, traducător, tipograf, editor, publicist și om politic român, gînditor umanist de ținută enciclopedică, întemeietor al teoriei literare românești. (*Curs întreg de poezie generală*, 3 vol., 1868, 1870, 18[illegible]; autor al primei gramatici moderne a limbii române *Gramatica românească*, 1828; figură dominantă a perioadei pașoptiste în Țara Românească, membru al Guvernului Provizoriu de la 1848 și al Locotenenței Domnești, deputat de Muscel în 1864; membru și primul președinte al Societății Academice Române, înființată în 1866, membru activ al societăților culturale ale vremii („Societatea literară", din 1827; „Societatea filarmonică", din 1833); fondator al presei românești (înființează în 1829, conduce, redactează și editează „Curierul românesc" și „Adaos literar", 1830, „Muzeul național", 1836 și „Curierul de ambe sexe", 1837). Este exilat în 1848, alături de N. Bălcescu, C. A. Rosetti, C. Bol-

I. Ghica, D. Bolintineanu, ca participant la Revoluția din Țara Românească. Din cele peste 25 volume publicate în timpul vieții, cităm: *Regulile în gramatica poeziei*, 1831; *Culegere din scrierile lui Eliade Rădulescu de proză și poezie*, 1836; *Paralelismul dintre dialectele român și italian*, I, II, 1840—1841; balada *Zburătorul*, 1844 — capodopera poeziei sale; *Vocabular de vorbe străine în limba română*, 1847; *Amintirile și impresiile unui proscris*, 1850; *Memorii asupra istoriei regenerării române sau asupra evenimentelor de la 1848 petrecute în Valahia*, 1851; *Descrierea Europei după Tratatul de la Paris de Ion Prosdociu*, 1856; *Biblicele*, 1858; *Echilibru între antiteze sau Spiritul și materia*, 1859—1869 — opera-i capitală în domeniul filozofiei; *Literatura. Critica*, 1860; *Curs întreg de poezie generală*, I—IV, 1868 — postum 1880; *Elemente de istoria Românilor sau Dacia și România*, 1889; *Principii de ortografie română*, 1870; *Seraphita și Oda românilor*, 1872.

Helvetius, Claude Adrien, 1715—1771, filozof francez, colaborator al „Enciclopediei". Op. pr.: *Despre spirit*, 1758; *Despre om, facultățile sale intelectuale și educația sa*, 1773, postum; *Fericirea*, postum, 1772.

Hemingway, Ernest Miller, 1898—1961, romancier și nuvelist american, Premiul Nobel, 1954. Opere: romanele: *Fiesta, soarele răsare, soarele apune*, 1926; *Adio arme*, 1929; *A avea și a nu avea*, 1937; *Pentru cine bat clopotele*, 1940; *Dincolo de rîu și printre copaci*, 1950; volumele de povestiri: *În timpul nostru*, 1925; *Bărbați fără femei*, 1927; *Moartea după amiază*, 1932; *Cîștigătorul nu ia nimic*, 1933; *Colinele verzi ale Africii*, 1935; *Zăpezile de pe Kilimanjaro*; nuvela *Bătrînul și marea*, 1952 — premiul Pulitzer, 1953.

Hennequin, Emile, a doua jumătate a secolului XIX, teoretician al criticii literare și de artă franceze, inițiatorul metodei de cercetare „estopsihologia", autor al studiului *Critica științifică*, 1888.

Heraclit, din Efes, c. 540—470, î.e.n., filozof grec, unul dintre întemeietorii dialecticii, din a cărui operă s-au păstrat circa 130 de fragmente.

Herculano de Carvalho e Araújo, Alexandre, 1810—1877, istoric, publicist, poet și prozator portughez, director al Bibliotecii Regale Portugheze; conducător al revistei romantice „Panorama" și al publicațiilor „O Pais" și „O Portugues". Op. pr.: vol. de versuri *Harpa credinciosului*, 1836; pamfletul în proză poetică *Vocea Profetului*, 1836 — care-l face celebru; romanele istorice: *Măscăriciul*, 1843; *Preotul Eurico*, 1844; lucrări istorice *Istoria Portugaliei*, neterminată, 3 vol. 1846—1853; *Scrisori asupra Istoriei Portugaliei*; 10 volume de *Articole*, 1873 — postum, 1908; un volum de *Legende și povestiri*, 1851; scrieri polemice, din care, de reținut *Eu și Clerul*, 1850.

Herder, Johann Gottfried, 1744—1803, filozof, critic literar și scriitor german. Opere: *Despre literatura germană mai nouă*, 1767—1768; *Considerații referitoare la știința și arta frumosului*, 1769; *Despre originea limbii*, 1770 — premiul Academiei din Berlin; *Despre firea și arta germană*, 1773; *Cel mai vechi document al neamului omenesc*, 1774; *Glasurile popoarelor în cîntece*, 2 vol., 1778—1779; *Plastică*, 1778; *Kalligone*, 1800; capodopera-i filozofică *Idei cu privire la filozofia istoriei omenirii*, 1784—1791; *Dumnezeu. Cîteva dialoguri*, 1787; *Scrisori pentru promovarea umanității*, 1793—1797; *Foi împrăștiate*, 1785—1797; *Metacritica criticii rațiunii pure*, 1799.

Heriat, Philippe (Raymond Gerard Payelle), 1898—1971, actor, regizor cinematografic, dramaturg și romancier francez, membru al Academiei Goncourt, din 1949. Op. pr.: *Inocentul*, 1931 — Premiul Théophraste Renaudot, *Familia Boussardel* (I. *Copiii răsfățați*, 1939 — Premiul Goncourt; II. *Familia Boussardel*, 1946 — Marele Premiu al Academiei Franceze; III. *Grațiile de aur*, 1957; IV. *Vremea iubirii*, 1968); piesa de teatru *Nunta de doliu*, 1953.

Herodian, sec. III, istoric antic sirian, autorul *Istoriei Imperiului roman după moartea lui Marc-Antoniu*.

Herodot, cca 490—429 î.e.n., istoric grec, originar din orașul Halicarnas (Asia Mică), denumit „Părintele istoriei", autor al unei *Istorii* în 9 cărți.

Herriot, Edouard, 1872—1957, om politic, eseist, biograf și memorialist francez, membru al Academiei Franceze, din 1946, Laureat al Premiului Internațional pentru Pace, în 1954, autor a cca. 35 volume, din care cităm: eseuri literare: *Doamna Recamier și prietenii săi*, 1925; relatări de călătorie: *În pădurea normandă*, 1925; *Impresii din America*; biografii: *Viața lui Beethoven*, 1929; memorii: *Odinioară*, 1948—1952; studii istorice: *Lyonul nu mai este*, 1939—1940 etc.

Herseni, Traian (Hariton T.), 1907—1981, sociolog și psiholog român, membru al Școlii sociologice din București. Opere: *Teoria monografiei sociologice*, 1934; *Probleme de sociologie pastorală*, 1941; *Originile sociologiei*, 1946; *Sociologie și etică*, 1968; *Psihologia organizării întreprinderilor industriale*, 1969; *Prolegomene la teoria sociologică*, 1969; *Psihologia lui N. Vaschide*, 1973; *Sociologia literaturii. Cîteva puncte de reper*, 1973; *Sociologia industrială*, 1974; *Sociologie*, 1982, postum.

Herzen, Alexandr Ivanovici, 1812—1870, filozof și scriitor rus. Op. pr.: *Diletantismul în știință*, 1843; *Scrisori despre studiul naturii*, 1845—1846; romanul *Cine-i de vină?*, 1845—1846; *Scrisori din Italia și Franța*, 1848—1855; *Despre dezvoltarea ideilor revoluționare în Rusia*, 1851; capodopera sa literară *Amintiri și cugetări*, 4 vol., 1861—1867.

Hesiod, probabil secolul al VIII-lea sau al VII-lea î.e.n., poet grec, autor al poemului didactic *Munci și zile* și al *Teogoniei*.

Hesse, Hermann (Emil Sinclair), 1877—1962, poet, romancier, nuvelist, eseist, pictor și desenator german, stabilit în Elveția, doctor honoris causa al Universității din Berna, Laureat al Premiilor Gottfried Keller, în 1936 și Nobel, în 1946; editor al publicațiilor „März", 1907—1912 și „Vivos voco", 1919—1923. Op. pr.: volumele de versuri *Muzica singuraticului*, 1913; *Poezii*, 1922; romanele: *Peter Camenzind*, 1904; *Gertrud*, 1910; *Demion*, 1919; *Lupul de stepă*, 1927; *Narziss și Goldmund*, 1930; *Jocul cu mărgele de sticlă*, 1943 — capodopera sa.

Heyse, Paul, 1830—1914, nuvelist, romancier și scriitor german. Premiul Nobel, 1910, autor a peste o sută de nuvele, publicate în 20 volume, din care remarcăm *Sălbatecu*, 1855; *Fata din Treppi*, 1858; *Andrea Delfin*, 1862; *Călătorie în căutarea fericirii*, 1866; *Ultimul centaur*, 1871; *Brodeza din Treviso*, 1871; *Jorinde*, 1878; *Măgărița*, 1883; *Inimă împietrită*, etc. A mai scris și romanele: *Copiii lumii*, 1873 și *În Paradis*, 1874.

Hilbert, David, 1862—1943, matematician german, fondator al școlii de matematică de la Göttingen, creator al geometriei axiomatice și al „formalismului logic"; profesor la Universitatea din Göttingen. Opere: *Fundamentele geometriei*, 1899; *Fundamentele logicii teoretice.*

Hildebrand, pseudonimul literar al lui **Nicolaas Beets,** 1814—1903, poet și scriitor olandez. Op. pr.: volumele de poezii: *Albăstrele*, 1833; *Poezii noi*, 1857; *Poezii risipite*, 1862; *Ace de brad*, 1900; critică literară *Studii literare*, 1856; principala sa operă în proză *Camera obscură*, 1839—1871.

Hiperide (Hypereides), c. 389—322, î.e.n., orator grec, unul din fruntașii partidei naționale. În antichitate i s-au atribuit 72 de discursuri, dintre care 52, autentice; pledoarii civile, discursuri politice, cu caracter social („Pentru Phryne"; „Împotriva lui Atenogene"; „Împotriva lui Demostene"; „Pentru Licofren", „Discurs funebru").

Hobbes, Thomas, 1588—1679, filozof englez, care și-a enunțat ideile filozofice, etice și politice în lucrările: *Elemente de drept natural și politic*, 1640; *Despre natura umană*, 1650; *Despre stat*, 1650; *Despre cetățean*, 1651, *Leviathan, sau conținutul, forma și puterea unui stat ecleziastic și civil*, 1651; *Scrisori despre libertate și necesitate*, 1654; *Despre materie*, 1656; *Despre om*, 1658.

Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus, 1776—1822, jurist, artist plastic, muzician și critic muzical, dirijor și compozitor, pictor scenograf și caricaturist, nuvelist și romancier german. Opera narativă e grupată în trei cicluri: *Fantezii în maniera lui Callot*, cuprinzînd basme culte și nuvele, 1812—1814 *(Ulciorul de aur; Cavalerul de Gluck; Don Juan)*; *Nocturnele*, 1817 — povestiri umoristice și grotești *(Spărgătorul de nuci și regele șoarecilor; Aducătorul de somn; Magnetizorul)*; *Frăția Serapion*, 1819—1821, *(Mina din Falun; Cavalerul Krespel; Domnișoara de Scudery; Maistrul Martin dogarul și calfele lui)*; alte basme culte: *Pițiguș, zis Cinobru*, 1819; *Prințesa Brambilla*, 1821; romane de groază cu accente autobiografice: *Elexirele diavolului*, 1815; *Părerile despre viață ale motanului Murr...*, 1820—1822 — capodopera sa narativă.

Hofmannsthal, Hugo von (pseud. **Theophil Morren, Loris Melikow**); 1874—1929, poet, dramaturg și prozator austriac, editor al publicațiilor „Der Morgen" și „Österreichische Bibliotek". Op. pr.: volumul de *Poezii alese*, 1903; dramele lirice: *Ieri*, 1891; *Moartea lui Tizian*, 1892; *Nebunul și moartea*, 1893; tragedia *Turnul*, 1925—1927; proză: *Povestea celei de-a 672-a nopți*, 1905; *Poveste de călăreți*, 1920; *Aventurile mareșalului de Bassompierre* — capodopere ale artei narative impresioniste; eseuri: *Clipe în Grecia*, 1924; *O scrisoare a lordului Philipp Chandos către Francis Bacon*, 1925.

Hogaș, Calistrat, 1848—1917, prozator și publicist român, editor al efemerului ziar „Situațiunea", 1878, și redactor al rev. științifice și literare „Asachi", 1878 — ambele în Piatra-Neamț; autor al unor memoriale de călătorie publicate în timpul vieții, între 1907 și 1912 doar în rev. „Viața Românească" și abia postum, în 1921, în 2 volume, *Amintiri dintr-o călătorie* și *În munții Neamțului*, tot postum, în același an, primește și primul premiu al Societății Scriitorilor Români.

Holbach, Paul-Henri D', 1723—1789, filozof francez, unul dintre ideologii revoluției franceze din 1789, colaboratorul „Enciclopediei". Op. pr.: *Creștinismul demascat*, 1767; *Sistemul naturii sau despre legile lumii fizice și ale lumii morale*, 1770; *Teologie de buzunar, sau Dicționar prescurtat al religiei creștine*, 1768; *Bunul simț al abatelui Meslier*, 1772.

Holban, Anton, 1902—1937, romancier, nuvelist, dramaturg și publicist român, autor al romanelor: *Romanul lui Mirel*, 1929; *O moarte care nu dovedește nimic*, 1931; *Parada dascălilor*, 1932; *Ioana*, 1934 — Premiul Societății Scriitorilor Români, 1935; *Jocurile Danielei*, postum, 1971; al volumelor de schițe, nuvele și povestiri *Halucinații*, postum, 1938 și al piesei de teatru *Oameni feluriți*, 1930; un *Pseudojurnal* — cuprinzînd corespondență, confesiuni, postum, 1978; 3 vol. de *Opere*, 1970—1975.

Homer, între secolele al VII-lea și al VI-lea î.e.n., cel mai mare poet epic grec, autorul capodoperelor literaturii universale, poemele epice *Iliada* și *Odiseea*. I se mai atribuie și epopeea eroi-comică *Războiul broaștelor cu șoarecii*.

Honegger, Arthur, 1892—1955, compozitor francez de origine elvețiană; mare personalitate a muzicii sec. 20; membru al „Grupului celor 6"; autor al volumului autobiografic *Sînt compozitor*, 1954; Opere muzicale; opere *(Antigona*, 1927; *Judith)*; operete *(Aventurile regelui Pausole)*; balete *(Semiramis*, 1934); oratorii *(Regele David*, 1921; *Ioana pe rug*, 1938); simfonii *(Simfonia [illegible] 3 re*, 1941; *Liturgica*, 1946); piese orchestrale *(Pastorală de vară*, 1920; *Pacific 231*, 1923; *Cîntecul bucuriei*, 1923; *Rugby*, 1928); lucrări pentru solist, cor și orchestră *(Cîntecul eliberării*, 1942); cvartete, miniaturi instrumentale și vocale, muzică de scenă și de film, cîntece de masă etc.

Honterus, Iohanes, 1498—1549, umanist sas din Transilvania, profesor la Universitatea din Cracovia, reformator al bisericii săsești; fondator, în 1535, la Brașov, al unei tipografii, în care au fost tipărite operele clasicilor latini și manuale didactice în limba latină, greacă și germană; în 1544 a organizat gimnaziul din Brașov pe baze umaniste. Opere: *Rudimenta cosmographiae*, 1530; *Chorographia Transylvaniae*, 1532; *Formula Reformationis*, 1542.

Horațiu (Horatius Quintus Flaccus), 65—8 î.e.n., mare poet latin. Op. pr.: *Epodele*, 17 piese scurte (41—30); *Satire*, două cărți (35—30); *Ode*, patru cărți (30—20); *Epistole*, două cărți (30—13); *Carmen Saeculare* — imn oficial.

Hölderlin, Johann Christian Friedrich, 1770—1843, poet german, autor al volumelor de versuri *Imnuri*, 1790—1792; *Ode*, 1798—1801; *Cîntece nocturne*, 1805; al romanului liric *Hyperion*, 1797—1799, și al fragmentului de dramă *Moartea lui Empedocle*, 1798—1799.

Hubbard, Elbert Green, 1856—1915, scriitor, publicist american. Op. pr.: *Mesajul către Garcia*, 1899; *Timpul și șansa*, 1899; *Omul și durerea*, 1908.

Hugo, Victor Marie, 1802—1885, mare poet, dramaturg, romancier și prozator francez, pair al Franței, din 1845; senator al Parisului; membru al Academiei Franceze, din 1841. Din vasta sa operă — 18 vol. *Opere complete*, 1967—1969, cuprinzînd 20 volume de poeme și versuri, 9 romane, 12 drame, ode, studii, eseuri, pamflete etc. — cităm: volumele de poeme, ode, balade: *Ode și poezii diverse*, 1822; *Orientalele*, 1829; *Frunze de toamnă*, 1831; *Cîntecele crepusculului*, 1835; *Vocile lăuntrice*, 1837; *Razele și umbrele*, 1840; *Pedepsele*, 1853 — capodoperă a poeziei satirice franceze; *Contemplațiile*, 1856—1857; *Legenda secolelor*, 2 vol.,

1859—1883 — capodoperă a poeziei franceze; drame și tragedii: *Cromwell*, 1827 — cu celebra-i *Prefață*; *Hernani*, 1830; *Marion Delorme*, 1831; *Regele petrece*, 1832; *Angelo*, 1835; *Ruy Blas*, 1837 — capodopera sa dramatică; *Burgravii*, 1843; romane: *Notre Dame de Paris*, 1831 — marea sa creație; *Mizerabilii*, 10 vol., 1862; *Oamenii mării*, 1866; *Omul care ride*, 1869; *Anul '93*, 1873; pamfletele: *Napoleon cel mic*, 1852; *Istoria unei crime*, 1877; studiul *William Shakespeare*, 1864 etc.

Huizinga, Johan, 1872—1945, istoric și teoretician al culturii, olandez, profesor la Universitățile din Groningen și Leiden. Op. pr.: *Originile orașului Haarlem*, 1905; *Amurgul evului mediu*, 1919; *Erasmus*, 1924; *Explorări în istoria culturii*, 1929; *Criza civilizației*, 1935; *Homo Ludens*, 1938; *Considerare asupra perspectivelor de vindecare ale culturii noastre*, 1945; *Cultura olandeză în sec. XVII*, 1933.

Humboldt, Alexander von, 1769—1859, naturalist, geograf și călător german. Op. pr.: *Călătorie în regiunile echinoxiale ale noului continent*, 3 vol., 1805—1829; *Aspecte din natură*, 2 vol., 1808; *Kosmos*, 5 vol., 1845 — postum, 1862.

Hume, David, 1711—1776, filozof, economist și istoric englez. Op. pr.: *Tratat despre natura umană*, 1739—1740; *Cercetare asupra intelectului uman*, 1748.

Hunt, James Henry Leigh, 1784—1859, poet, publicist, dramaturg, critic și istoric literar, eseist englez, fondator al publicațiilor „The Examiner", „The Reflector", „London Jurnal", autor al unei *Autobiografii*, de proporții, apărută în 1850 și adăugită postum, în 1860, în care evocă întreaga generație a scriitorilor romantici. Alte opere: poemele: *Povestea Francescăi da Rimini*, 1816; *Căpitanul Sobie și căpitanul Pană*; piesa *Legenda despre Florența*, 1840; eseuri literare: *Imaginație și fantezie*, 1844; *Spirit și umor*, 1846.

Husserl, Edmund, 1859—1938, filozof german, întemeietorul fenomenologiei în filozofia contemporană. Op. pr.: *Cercetări logice*, 1900—1901; *Idei pentru o fenomenologie pură*, 1913; *Logica formală și transcendentală*, 1929; *Meditații carteziene*, 1932; *Criza științelor europene și fenomenologia transcendentală*, 1936; *Experiență și judecată*, postum, 1939.

Huxley, Aldous Leonard, 1894—1963, romancier, nuvelist, eseist și critic literar englez, profesor de literatură la Universitatea din Oxford. Op. pr.: romanele: *Galben de crom*, 1921; *Dans rustic grotesc*, 1923; *Punct contrapunct*, 1928 — opera sa reprezentativă; *Brava lume nouă*, 1932; *Gentul și zeița*, 1935; *Orb prin Gaza*, 1936; *Timpul trebuie să se oprească*, 1945; *Maimuță și esență*, 1948; volumele de nuvele: *Frunze uscate*, 1935; *Surîsul Giocondei*, 1921 etc.; volumele de eseuri: *Adnotări*, 1923; *Texte și pretexte*, 1932.

Huyghe, René, 1904—1980, istoric și critic de artă francez, teoretician al artei, titular al Catedrei de Psihologia artei la Collège de France (creată la cererea sa); director al publicației „L'Amour de L'Art"; membru al Academiei Franceze. Op. pr.: *Dialog cu vizibilul*, 1955; *Arta și sufletul*, 1960; *Puterea imaginii*, 1965; *Forme și forțe. De la atom la Rembrandt*, 1971; *Schimbul imaginatului. Romantism-Realism*, 1974; *De la Artă la Filozofie*, 1980, *Arta și lumea modernă*, 1970 — colaborare cu Jean Rudel; sub redacția sa se publică ampla lucrare în 3 volume *Arta și omul*.

Huysmans, Georges Charles (sau Joris Karl), 1848—1907, romancier, nuvelist, critic de artă francez, de origine olandeză, președinte — primul și pînă la moarte, 1901—1907 — al Academiei Goncourt. Opere: romanele: *Marthe, povestea unei fete*, 1876; *Surorile Vatard*, 1879; *Căsătorit*, 1881; *Pe apa sîmbetei*, 1882; *În răspăr*, 1884; *Acolo*, 1891; *Pe drum*, 1895; *Catedrala*, 1898.

I

Iancu, Avram, 1824—1872, democrat revoluționar român, unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848—1849, din Transilvania; unul dintre inițiatorii și organizatorii Adunărilor de la Blaj, din 30 aprilie și 12—30 septembrie 1848; conducătorul oștii țărănești revoluționare — de către care a fost supranumit „Craiul Munților".

Ibn Al-Muqaffa, 704—757, scriitor și moralist persan, autor al unor tratate de etică (*Literatura mare*, *Literatura mică* etc.).

Ibrăileanu, Garabet, 1871—1936, critic și istoric literar român, eseist, sociolog al culturii, romancier și publicist; fondator, alături de C. Stere, al „Vieții românești", 1906—1940, seria nouă 1945; redactor al „Evenimentului literar", din Iași, 1893; profesor de istoria literaturii române și estetică literară la Facultatea de litere din Iași (suplinitor din 1908, titular din 1912), membru post-mortem al Academiei Române. Opere: volumele de istorie și critică literară: *Opera literară a d-lui Vlahuță*, 1912 — teza sa de doctorat — cu un interesant studiu introductiv *Literatura și societatea*; *Scriitori și curente*, 1909; *Ion Alexandru Brătescu-Voinești*, 1916; *Note și impresii*, 1920; *Istoria literaturii române moderne*, 1926; *Scriitori români și străini*, 1926; *Studii literare*, 1930; studii de sociologia culturii în volumele: *Spiritul critic în cultura românească*, 1909 și *După război*, *Cultură și literatură*, 1921; romanul de analiză psihologică *Adela. Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu*, 1933; volumul de aforisme *Privind viața*, 1933.

Ibsen, Henrik, 1828—1906, scriitor norvegian, unul dintre reprezentanții de seamă ai dramei de idei din literatura mondială. Op. pr.: dramele eroice romantice *Doamna Inger din Ustraat*, 1857; *Luptătorii din Helgeland*, 1858; *Pretendenții la coroană*, 1864; poemele dramatice *Brand*, 1866; *Peer Gynt*, 1867; dramele sociale *Stîlpii societății*, 1877; *Nora, sau o casă cu păpuși*, 1879; *Strigoii*, 1881; *Un dușman al poporului*, 1882; dramele simboliste: *Rața sălbatică*, 1884; *Rosmersholm*, 1886; *Femeia mării*, 1888; *Hedda Gabler*, 1890; *Constructorul Solness*, 1892.

Ingres, Jean-Auguste-Dominique, 1780—1867, pictor, gravor și desenator francez, de factură neoclasică.

Ionescu, Radu, 1834—1872, poet, critic literar și teatral român, autor al unor *Principii de critică*, 1861; mai este și autorul prezumtiv al fragmentului de roman *Don Juanii din București* — alți autori prezumtivi fiind și Ion Ghica și Pantazi Ghica.

Iorga, Nicolae, 1871—1940, istoric, memorialist, dramaturg, critic și istoric literar și de artă, poet, publicist, orator și om politic român (asasinat în 1940 de „Garda de Fier"), scriitor total, una din cele mai proeminente personalități ale culturii românești și universale, lăsînd în urma sa o operă grandioasă și exemplul unei vieți de aleasă ținută morală: doctoratul la Leipzig în 1893, profesor al Universității din București, din 1894; membru al Academiei Române — corespondent, din 1897, titular, din 1910; membru al Aca-

demiei Franceze, Poloneze, Jugoslave etc.; doctor honoris-causa al mai multor universități străine; fondator al „Fundației Iorga"; al Universității Populare de la Vălenii de Munte; al „Școlii romîne" de la Fontenay aux-Roses; al „Casei Romena" din Veneția etc.; președinte al „Comisiei monumentelor istorice"; decan, rector, senator de drept, ministru, conduce publicațiile: „Sămănătorul", 1915—1916, „Neamul romînesc", din 1906; „Neamul romînesc literar", Vălenii de Munte, 1908—1912; „Drum drept", Vălenii de Munte, 1913, 1915; „Cuget clar", 1928 etc. Opere: din cele peste 370 de volume și peste 800 de broșuri publicate între 1896 și 1940, cităm: lucrări și studii de istorie națională: *Acte și fragmente cu privire la istoria romînilor*, 1896; *Documente privitoare la istoria romînilor*, 5 vol. în colecția Hurmuzaki, 1897—1916; *Studii asupra istoriei Romînilor din sec. al XVII-lea*, 1900; *Studii și documente cu privire la istoria Romînilor*, I—VII, 1901—1904; *Studii și cercetări cu privire la istoria Romînilor*, 31 vol., 1901—1916; *Drumuri și orașe din România*, 1904—1905; *Istoria învățămîntului romînesc*, 1928; *Istoria Romînilor prin călători*, 1928—1929; *Istoria lui Mihai Viteazul*, I—II, 1935—1936; *Dovezi despre conștiința originii Romînilor*, 1936; *Istoria Romînilor*, I—X, 1936—1939; *Istoria comerțului romînesc*, I—II, 1937; memorialistică, note de călătorie, discursuri, istorie literară: *Oameni care au fost*, I—II, 1911—1916; III—IV, 1934—1939; 1967; *Note de drum*, 1913; *Memorii* I—VII, 1931—1939; *O' viață de om așa cum a fost*, 4 vol., 1934; *Evoluția ideii de libertate*, 1928; *Școală și cultură*, 1934; *Sfaturi pe întunerec*, 1936—1940; *Discursuri parlamentare*, 1939—1940; *Istoria literaturii romîne sec. al XVIII-lea*, I—II, 1901; *Contribuții la istoria literaturii romîne în veacul al XVIII și al XIX-lea* I—II—III, 1905; *Lupta pentru limba romînească*, 1906; *Istoria literaturii romînești în sec. al XIX-lea*, I—II, 1907—1909; *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor*, 1920; 1968; *Istoria literaturii romînești*, I, II, III, 1925—1933; 1957; *Istoria literaturii romînești contemporane*, 1934; *Istoria universală văzută prin literatură*, 1939; lirică: *Poezii*, 1890—1893; *Toate poeziile lui Nicolae Iorga*, I, II, 1939—1940; dramaturgie: poemele dramatice *Mihai Viteazul*, 1911; *Casandra*, 1910; *Ovidiu*, 1931; dramele și tragediile: *Trei drame: Mihai Viteazul, Învierea lui Ștefan cel Mare; Un domn pribeag*, 1912; *Constantin Brîncoveanu*, 1914; *Tudor Vladimirescu*, 1921; *Doamna lui Ieremia* — capodopera sa dramatică: *Gheorghe Lazăr*.

Iosif, Ștefan Octavian, 1875—1913, poet, traducător și publicist romîn, conducător și proprietar al revistei „Sămănătorul", 1903—1908, colaborator la multe din revistele vremii. Opere: volumele de versuri *Versuri*, 1897; *Patriarhale*, 1901; *Credințe*, 1905; *Poezii. 1893—1908*, 1908; *Cîntece*, 1912; poemul istoric *Din zile mari*, 1905; drama istorică *Zorile*, 1907; în colaborare cu D. Anghel: *Legenda funigeilor* — poem dramatic, 1907; comedia *Cometa*, 1908; *Caleidoscopul lui A. Mirea*, 1908 — cronici fanteziste versificate; poemul dramatic *Carmen Seculare*, 1909; volumul de schițe *Cireșul lui Lucullus*, 1910; volumul de *Portrete*.

Isac, Emil, 1886—1954, poet și publicist romîn, membru corespondent al Academiei R.P.R., autor al volumelor de versuri *Poezii, Impresii și senzații moderne*, 1908; *Ardealule, Ardealule bătrîn*, 1916; *Poeme în proză*, 1923; al poemului dramatic *Maica cea fîrdă*, 1912; al unui volum de articole *Cartea unui om*, 1935.

Isanos, Magda, 1916—1944, poetă romînă, avocată, autoare a volumelor de versuri *Poezii*, 1943; postume: *Cîntarea munților*, 1945; *Țara luminii*, 1946; *Poezii*, 1947; *Versuri*, 1955, 1964; în colaborare cu Eusebiu Camilar, drama *Focurile* — Premiul Editurii Fundațiilor, 1945.

Isocrate, 436—338 î.e.n., orator atenian, întemeietorul școlii de retorică din Atena. Din discursurile sale reținem: *Panegiric*, 380; *Discurs împotriva sofiștilor; Areopagiticul*, 355—354; *Panatenaicul*, 342—339; a mai scris elegii *(Evagoras: Nicocles)*.

Istrati, Ion, 1921—1977, prozator, publicist și dramaturg romîn, redactor responsabil al publicației „Iașul nou", 1949—1954. Op. pr.: romanele: *Grîu înfrățit*, 1950 și *Trandafir de la Moldova*, 1952; volumele de povestiri *La noi pe Hădăuca*, 1951; *Tinerețe fără tinerețe*, 1959; *La fîntîna cu găleată*, 1962; volumul memorialistic *Din neagra țărănie*, 1957 și un *Jurnal strict confidențial*, publicat postum, în 1962.

Istrati, Panait, 1884—1935, scriitor romîn. Op. pr.: ciclurile autobiografice *Povestirile lui Adrian Zografi; Viața lui Adrian Zografi* (din care, de remarcat povestirile: *Chira Chiralina*, 1924; *Moș Anghel*, 1924; *Prezentarea haiducilor*, 1925; *Domnița din Snagov*, 1926; *Codin*, 1925; *Mihail*, 1927; *Ciulinii Bărăganului*, 1928; *Casa Thüringer*, 1933; *Biroul de plasare*, 1933; *Răsărit de soare*, 1934); postum, 6 vol. de *Opere*, 1966—1974.

Iuvenal, Decimus Iunius, c. 60—135, declamator și poet satiric latin, autor a 5 cărți de „satire".

Ivasiuc, Alexandru, 1933—1977, romancier și eseist romîn, redactor șef al Editurii Cartea Romînească, 1970—1974; secretar al Uniunii Scriitorilor, directorul Casei de filme 1. Opere: romanele: *Vestibul*, 1967 — Premiul Uniunii Scriitorilor; *Interval*, 1968 — premiul revistei „România Literară"; *Cunoaștere de noapte*, 1969; *Păsările*, 1970 — Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei, Premiul Consiliului Culturii și Educației Socialiste; *Apa*, 1973; *Iluminări*, 1975; *Racul*, 1976; volumele de eseuri *Radicalitate și valoare*, 1972; *Pro domo*, 1974; volumul de nuvele *Corn de vînătoare*, 1972.

J

Jacobsen, Jens Peter, 1847—1885, poet, romancier și nuvelist danez. Opere: volumul de versuri *Cîntecele lui Gurre*, 1870; romanele: *Doamna Maria Grubbe*, 1876 și *Niels Lyhne*, 1880; nuvelele: *Mogens*, 1872; *Un foc, în ceață*, 1875; *Două lumi*, 1879; *Doamna Fons*, 1882.

Jacob, Max, 1876—1944, poet, romancier, dramaturg, critic literar și pictor francez. Op. pr.: volumele de poeme, balade, versuri: *Conata*, 1911; *Apărarea lui Tartuffe*, 1919 — și proză: *Laboratorul Central*, 1921; *Viziuni infernale*, 1924; *Poalițiii în rosteurì ror*, 1925; *Balade*, 1938; *Meditații religioase*, postum, 1947; *Ultimele poeme*, postum, 1945; volumul de poeme în proză, reflecții, sentințe *Cornetul de zaruri*, 1917; romanele: *Saint Matorel*, 1909; *Regele Beoției*, 1921; *Cabinetul negru*, 1922; *Terenul Bouchaballe*, 1922; *Filibuth sau Ceasornicul de aur*, 1923.

James, Henry, 1843—1916, romancier, nuvelist și critic literar american, stabilit în Anglia, autor a 20 romane, 112 nuvele și 10

volume de impresii de călătorie, eseuri și critică literară, din care cităm: romanele: *Roderick Hudson*, 1875; *Americanul*, 1877; *Portretul unei doamne*, 1881 — cel mai bun roman al său; *Piața Washington*, 1881; *Cei din Boston*, 1886; *Muza tragică*, 1889; *Ce știa Maisie*, 1897; *Vîrsta dificilă*, 1899; *Ambasadorii*, 1901—1903; *Aripile porumbelului*, 1902; *Cupa de aur*, 1904; critică literară: volumele *Poeți și romancieri francezi*, 1878; *Portrete parțiale*, 1888.

James, William, 1842—1910, filozof și psiholog american. Opere: volumele *Principiile psihologiei*, 1891; *Voința de a crede și alte eseuri de filozofie populară*, 1897; *Pragmatism, un nume nou pentru unele forme vechi de gîndire*, 1906—1907; volumul de eseuri *Sensul adevărului*, 1909.

Janet, Paul, 1823—1899, filozof francez, profesor la Sorbona, din 1864, membru al Academiei de Științe Morale și politice, din 1864. Op. pr.: *Filozofia fericirii; Istoria științei politice în raporturile sale cu morala*, 1872; *Cauzele finale*, 1874; *Filozofia revoluției franceze*, 1875; *Principii de metafizică și psihologie*, 1896; *Psihologie și metafizică*, 1897.

Jaspers, Karl, 1883—1969, filozof german, profesor de filozofie la Heidelberg, 1921—1937 și la Basel, 1948—1969. Op. pr.: *Situația spirituală a timpului*, 1931; *Filozofia*, 3 vol., 1932; *Rațiune și existență*, 1935; *Filozofia existenței*, 1938; *Despre adevăr*, 1947; *Despre originea și scopul istoriei*, 1949; *Marii filozofi*, 3 vol., 1955—1957.

Jaucourt, Louis, cavaler de, 1704—1779, erudit francez, colaborator al „Enciclopediei" și autor al unei *Istorii a vieții și operei lui Leibniz*, 1734.

Jaurès, Jean-Leon, 1859—1914, om politic, istoric, filozof, orator și polemist francez, unul din conducătorii Partidului Socialist Francez, (S.F.I.O.), creat în 1905; fondatorul ziarului „L'Humanité". Asasinat în 1914 de naționalistul R. Villain. Opere: *Despre realitatea lumii sensibile. Originile socialismului german la Luther, Kant, Fichte, Hegel*, 1891; *Acțiunea socialistă*, 1899; *Studii socialiste*, 1901; *Istoria socialistă a revoluției franceze, 1789—1900*, 1901—1908 etc.

Jean de Meung sau **Meun (Jean Clopinel** sau **Chopinel**, zis), c. 1250—1305, erudit și poet francez, continuator al operei începute de Guillaume de *Lorris, Romanul Trandafirului*, 1275—1280 (18000 de versuri, scrise de el).

Jeans, sir James Hopwood, 1877—1946, astronom, matematician și fizician englez, profesor de matematică aplicată la Universitățile Princeton și Cambridge; din 1919, secretar al societății Regale.

Jeanson, Henri, 1900—1970, dramaturg, cineast și ziarist francez, autor al pieselor de teatru *Pentru că te-am iubit atît*, 1928; *Prieteni ca înainte*, 1929; *Mărturisiri spontane*, 1930, și al dialogurilor cinematografice *Pepé le Moco; Un carnet de bal; Copie conformă*.

Jerome, Klapka Jerome, 1859—1927, nuvelist, romancier, dramaturg, actor și publicist englez, unul din fondatorii revistei „The Idler" (Pierde vară), 1892, și redactor al săptămînalului „To-Day", 1893—1897. Op. pr.: nuvelele și povestirile: *Gînduri trîndave ale unui leneș*, 1889; *Trei într-o barcă*, 1889; *Povestiri după cină*, 1891; *Schițe în culoare de levănțică, albastru și verde*, 1897; *Trei haimanale*, 1900; romanele: *Paul Kelver*, 1902; *Anthony John*, 1923; piesa de teatru *Locatarul de la etajul III*, 1908; experiența de actor consemnată în volumele *Pe scenă și în culise*, 1885 și *Viața scenei*, 1889; volumul autobiografic *Viața și epoca mea*, 1926.

Jerrold, Douglas William, 1803—1857, dramaturg și publicist englez, redactor al publicațiilor „The Illuminated Magazine", „Jerrold's Shilling Magazine", „Douglas Jerrold's Weekly Newspaper" și „Lloyd's Weekly Newspaper". Op. pr.: piesele de teatru *Mai mare spaima*, 1821; *Suzana cu ochii negri*, 1829; *Mireasa din Ludgate*, 1831; *Baloanele de săpun ale zilei*, 1841; *Prizonierul de război*, 1842; *Timpul face minuni*, 1845; *Retras din afaceri*, 1851 și *Inimă de aur*, 1854; lucrările umoristice *Scrisorile lui Punch către fiul său*, 1843; *Dăscălelile conjugale ale d-nei Caudle*, 1846.

Jiménez, Juan Ramón, 1881—1958, poet și eseist spaniol, autor al volumelor de poezii și poeme: *Suflete de violetă*, 1900; *Arii triste*, 1903; *Sonete spirituale*, 1917; *Poeme magice și îndurerate; Jurnalul unui poet de curînd căsătorit*, 1917, *Eternități*; capodopera-i fiind însă poemul în proză *Platero și eu*, 1916; eseuri: *Poezie și literatură, Palbilul și inefabilul* etc. Premiul Nobel, 1956.

Johnson, Samuel, 1709—1784, poet, dramaturg, romancier, eseist și critic literar englez, fondator al revistelor „The Rambler" și „The Idler". Opere: lirică: *Londra*, 1738; *Zădărnicia dorințelor omenești*, 1749; tragedia în stihuri rimate *Irene*, 1749; romanul didactic *Rasselas*, 1759; eseu și critică literară în *Viețile poeților*, 1779—1781; opera sa capitală *Dicționarul limbii engleze*, 1755.

Joja, Athanase, 1904—1972, filozof și logician român, profesor universitar, membru și președinte al Academiei R.S.R., membru al Academiei de Științe Naturale și Politice a Institutului Franței, laureat al Premiului de Stat și Erou al Muncii Socialiste. Op. pr.: *Eseu asupra naturii deducției și inducției*, 1956; *Logos și ethos*, 1967; *Logos arhitékton*, 1971; *Cercetări logice*, 1971; *Studii de logică*, I. 1960; II. 1966; III. 1971; IV, postum, 1976; *Filosofie și cultură*, postum, 1978; articole publicate în presa vremii între 1935 și 1945, adunate în vol., *Cunoaștere și acțiune*, postum, 1982.

Joliot-Curie, Frédéric, 1900—1958, fizician și chimist francez, președinte al Consiliului Mondial al Păcii (1951—1958) importante contribuții în domeniile fizicii nucleare și radioactivității. Premiul Nobel pentru chimie (împreună cu soția sa Irène), 1935. Op. pr.: *Radioactivitatea artificială* (scrisă împreună cu soția sa, Irène), 1935.

Jones, Howard Munford, n. 1892, critic și istoric american, autor al studiului de literatură comparată *America și cultura franceză 1750—1848*, 1927.

Jonson, Ben (Benjamin), 1572—1637, poet, dramaturg și eseist englez, reprezentant de seamă al dramei umaniste. Op. pr.: poezii și epigrame în *Pădurea*, 1616 și *Lăstăriș*, postum, 1640; tragediile *Căderea lui Sejanus*, 1603; *Catilina*, 1611; comediile *Fiecare cu toana lui*, 1598; *Volpone*, 1605; *Alchimistul*, 1610; *Bîlciul din ziua Sf. Bartolomeu*, 1614.

Joubert, Joseph, 1754—1824, moralist francez, autorul unor *Cugetări, eseuri și maxime*, postum, 1842.

Jouhandeau, Marcel-Henri (pseudonimul lui **Marcel Provence**), 1888—1979, romancier, povestitor, nuvelist, dramaturg, eseist și memorialist francez, profesor de limbă franceză și latină la Colegiul Saint-Jean din Passy. Op. pr.: ciclurile: I. *Țeofil (Tinerețea*

lui Teofil, 1921; *Familia Pincegrain*, 1924; *Jurnalul frizerului*, 1931; *Prudence Hautechaume*, 1927; II. *Juste Binche (Binche-Ana*, 1933; *Familia Terebinte*, 1926; *Tite le Long*, 1932); III. *Godeau (Domnul Godeau în intimitate*, 1926; *Domnul Godeau căsătorit*, 1933); volumul de versuri *Astaroth*, 1929; memorialistică, studii, eseuri în *Cronici maritale*, 1938; *Eseu despre mine însumi*, 1947; *Animale familiare*, 1947; *Memorial*, 5 vol., 1948—1958; *Noul vestitor*, 1951; *Corespondență cu André Gide*, 1958; *Viața ca sărbătoare*, 1977; *Însemnări zilnice*, 24 vol., 1957—1977.

Jouvenel, Bertrand, 1903—1985, gînditor, om de știință și publicist francez, profesor la Facultatea de drept și Științe economice a Universității din Paris (Sorbona), lector la Universitățile din Oxford, Cambridge, Manchester, Yale, Chicago etc., doctor *honoris causa* al Universităților din București și Glasgow, fondator al Societății de studii și documentare economică, industrială și socială (S.F.D.E.I.S.) și al Comitetului Internațional Futuribles (care se transformă în 1967 în Asociația internațională Futuribles — A.I.F.); președinte al Comitetului permanent al conferințelor internaționale de cercetare a viitorului și al Federației mondiale de studiere a viitorului. Din cele peste 20 de lucrări, cităm: *Economia dirijată*, 1928; *Criza capitalismului american*, 1933; *Despre putere*, 1945; *Etica redistribuirii*, 1951; *Despre suveranitate*, 1955; *Teoria pură a politicii*, 1963; *Arta conjecturii; Futuribles*, 1964, *Arcadia — eseu despre traiul mai bun*, 1968; *Civilizația puterii*, 1976.

Joyce, James, 1882—1941, poet, nuvelist și romancier irlandez de limbă engleză. Opere: volumele de versuri: *Muzică de cameră*, 1907 și *Poezii de doi bani fiecare*, 1927; romanele: *Portret al artistului în tinerețe*, 1916—1930; parțial autobiografic; *Ulise* — capodopera sa, 1922; volumul de nuvele *Oameni din Dublin*, 1914.

Jukovski, Vasili Andreevici, 1783—1852, poet și traducător rus, autor al elegiilor: *Cimitirul satului*, 1802; *Seara*, 1807; al baladelor: *Liudmila*, 1808; *Casandra*, 1809; *Svetlana*, 1812; *Vadim*, 1814—1817; *Harfa lui Eol*, 1815; a tradus din Byron *(Prizonierul din Chillon)*; din Schiller *(Casandra)*; Homer *(Odiseea)* etc.

Jung, Karl Gustav, 1875—1961, psiholog, psihiatru, filozof și critic literar elvețian. Op. pr.: *Metamorfozele și simbolurile libidoului; Spiritul și viața; Despre fenomenul spiritului în artă și știință* etc.
Jünger, Ernst, n. 1895, prozator german din R.F.G. Op. pr.: romanele: *Pe falezele de marmură*, 1939; *Heliopolis*, 1949; jurnale și eseuri în vol. *În furtuni de oțel*, 1920; *Lupta ca experiență interioară*, 1925; *Inima aventuroasă*, 1929 — rev. 1938; *Muncitorul*, 1932; *Grădini și șosele*, 1942; *Pacea*, 1944.

K

Kafka, Franz, 1883—1924, prozator austriac de origine cehă, remarcabil reprezentant al prozei moderne. Op. pr.: nuvelele: *Verdictul*, 1916; *Metamorfoza*, 1916; *În colonia penitenciară*, 1919; *Un artist al foamei*, 1924; postume: romanele: *Procesul*, 1925; *Castelul*, 1926; *America* — scris în 1913, publicat în 1927 — Premiul „Fontane" pentru fragmentul *Fochistul; Jurnale, 1910—1923*, 1951; *Scrisori către Milena*, 1952; *Scrisori, 1902—1924*, 1958.

Kallas, Uuno, 1901—1933, poet și prozator finlandez, autor al volumelor de versuri *Marinării*, 1925; *Față în față*, 1926; *Cu picioarele goale*, 1928.
Kālidāsa, c. 390—460, mare poet indian de limbă sanscrită, autor al epopeilor mitologice *Nașterea lui Kumara* și *Povestea neamului Raghu*; al poemului liric *Norul vestitor*; al dramelor *Malavikā și Agnimitra* și al capodoperei sale poemul *Sakuntala*; i se mai atribuie poemul *Descrierea anotimpurilor*.
Kalinin, Mihail Ivanovici, 1875—1946, militant de seamă al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, participant activ la revoluțiile din 1905, februarie și octombrie 1917, președinte al Sovietului Suprem al U.R.S.S. între anii 1933—1946, eminent pedagog, autor al lucrării *Despre educația comunistă*.

Kant, Immanuel, 1724—1804, filozof german, întemeietorul filozofiei clasice germane, puternică personalitate în istoria gîndirii universale. Sistemul său filozofic este expus în 3 lucrări fundamentale: *Critica rațiunii pure*, 1781; *Critica rațiunii practice*, 1788 și *Critica puterii de judecată*, 1790; alte opere: *Istoria generală a naturii și teoria cerului*, 1755; *Ideea unei istorii universale din punct de vedere cosmopolit*, 1784; *Întemeierea metafizicii moravurilor*, 1785; *Spre pacea eternă*, 1795.

Karr, Alphonse, 1808—1890, romancier, dramaturg, ziarist și pamfletar francez; director al ziarului „Le Figaro", 1839; fondator al rev. satirice „Les Guêpes", 1839—1849 și „Nouvelles Guêpes", 1853—1855. Op. pr.: *Sub tei*, 1832; *O oră mai tîrziu*, 1833; *Vineri seara*, 1835; *Drumul cel mai scurt*, 1837; *Călătorie în jurul grădinii mele*, 1845; pamflete în cele două reviste satirice.
Kavafis, Konstantinos, 1863—1933, poet grec, autor a două volume de *Poeme*, 1915 și 1916—1918, publicate postum, în 1937.

Kazantzakis, Nikos, 1885—1957, dramaturg și romancier grec, agregat la Facultatea de Drept din Atena. Laureat al Premiului Internațional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare", 1956, autor al romanelor *Alexis Zorbas*, 1947; *Hristos răstignit a doua oară*, 1953; *Ultima ispită*, 1955; *Libertate sau moarte. Căpitan Mihalis*, 1953; al pieselor de teatru în versuri *Prometeu; Constantin Paleologul; Kapodistrias; Nichiforos Fokas*, și al poemului filozofic *Odiseea*, 1938 (33333 versuri).

Keats, John, 1795—1821, poet romantic englez, precursor al prerafaeliților. Opere: *Poezii*, 1817 — cuprinzînd, printre altele izbutitul sonet *Citind pentru prima oară Homerul lui Chapman* și poemul programatic *Somn și poezie; Endymion*, poem romantic, 1818; *Lamia, Isabella, Ajunul Sf. Agnes și alte poezii*, 1820 — cuprinzînd și odele *Odă la o urnă grecească, Odă lui Psyche, Toamnei; Odă melancoliei; Hyperion* etc.; — tragedia în versuri *Oto cel mare; Scrisori*, postum, 1831.

Keller, Gottfried, 1819—1890, poet și prozator elvețian de limbă germană. Opere: volumele de *Poezii*, 1846 și *Poezii mai noi*, 1851; volumele de nuvele: *Șapte legende*, 1872; *Oamenii din Seldwyla*, 1856—1874; *Nuvele din Zürich*, 1877 și *Epigramă*, 1881; romanele: *Heinrich cel Verde*, 1854, refăcut în 1880 — capodopera sa; *Martin Salander*, 1886.

Keyserling, Hermann, 1880—1946, filozof al istoriei și culturii, de profesie geolog, german, fondator al „Școlii de înțelepciune" de la Darmstadt (R.F.G.). Op. pr.: *Realitatea metafizicii*, 1911; *Rela-*

filie interne între problemele Orientului și Occidentului, 1913; *Jurnalul de călătorie al unui filozof*, 1919; *Filozofia artei*, 1920; *Renașterea*, 1927; *Spectrul Europa*, 1928; *De la gîndire la sursele vieții*, postum, 1947.

Khaghani (Afzad-ad-din Badil (Ibrahim) ibn Ali), c. 1126—1199, poet persan.

Khosrou Dehlavi, 1253—1325, cel mai important poet de limbă persană din India, autor a cca. 400.000 versuri (zece mari poeme, cca 2000 gazeluri) și al unor lucrări în proză (*Istoria Aliziilor; Comoara biruințelor; Incomparabilul Khosrou* etc.).

Khosrou, Naser (Abu-Mo'in Naser ibn Hares), 1004—1078, poet persan, autor a numeroase lucrări cu caracter religios, filozofic sau etico-didactic și al unei valoroase cărți de călătorii.

Kierkegaard, Sören, 1813—1855, filozof și eseist danez, precursor al existențialismului modern. Op. pr.: *Sau — sau*, 1843; *Conceptul de angoasă*, 1844; *Stadii pe drumul existenței*, 1845; *Maladia iremediabilă*, 1849; *Cu privire la activitatea mea de scriitor*, 1851; *Pentru un examen de conștiință recomandat contemporanilor*, 1851; *Jurnale*, publicate postum.

Kipling, Joseph Rudyard, 1865—1936, poet, nuvelist, romancier și ziarist englez, născut în India, unde a și trăit. Premiul Nobel pentru literatură, 1907. Opere: volumele de poezii *Cîntece departamentale*, 1886; *Balade de cazarmă*, 1892; romanele: *Stalky și Co*, 1899; *Lumina care s-a stins*, 1891; *Căpitani curajoși*, 1897, *Kim*, 1901; volumele de nuvele: *Povestiri simple din munți*, 1888; *Trei soldați*, 1888; *Povestea familiei Gadsby*, 1888; *Cărțile junglei*, 1894—1895; impresii de călătorie în vol. *De la o mare la alta*, 1899.

Kirițescu, Constantin, 1876—1965, sociolog, pedagog, memorialist și publicist romîn, profesor emerit, asistent (1897—1901) și șef de lucrări (1901—1903) la Institutul de fiziologie din București, profesor la Institutul Superior de Educație Fizică, 1930, autor al unei ample *Istorii a războiului pentru întregirea României, 1916—1919*, 3 vol., 1922—1927.

Klee, Paul, 1879—1940, pictor și desenator, gravor și teoretician al artei germane de origine elvețiană, profesor la școala de artă „Bauhaus" din Weimar. Autor al lucrărilor de teoria artei, *Confesiune de creație; Gîndirea plăsmuitoare*.

Klopstock, Friedrich Gottlieb, 1724—1803, poet german, unul dintre creatorii liricii moderne germane, autor al volumelor de versuri *Mesiada*, 1748—1773; *Ode și elegii*, 1771 și al dramelor biblice *Moartea lui Adam*, 1757; *Solomon*, 1764; *David*, 1772.

Knight, Eric, 1897—1943, nuvelist și romancier anglo-american. Op. pr.: *Invitație la viață*, 1934; *Nuvele*, 1935; *Zburătorul din Yorkshire*, 1938; *Țara fericită*, 1940; *Lassie se întoarce acasă*, 1952; *Mai presus de orice*, 1941 etc.

Knittel, John, 1891—1970, medic și scriitor elvețian de limbă germană și engleză, născut în India. Op. pr.: *Therese Etienne*, 1926; *Amédée*, 1929; *Bazaltul albastru*, 1927; *Via Mala*, 1931; *Jean Michel*, 1953; *El Hakim*, 1936; *Terra Magna*, 1948.

Kogălniceanu, Mihail, 1817—1891, om politic, istoric, orator, prozator și publicist român, figură de seamă a mișcării pașoptiste și unioniste; prim-ministru în Moldova, 1861—1863, apoi prim-ministru al lui Alex. I. Cuza și autor al marilor sale reforme; ministru de externe în 1877, la proclamarea Independenței României; întîiul ministru al României la Paris, 1880; senator, animator al vieții noastre parlamentare, unul din făuritorii României moderne; profesor de istorie națională la Academia Mihăileană, membru al Academiei Române, din 1868, președinte al secției de istorie a Academiei Române, președinte al Academiei, 1887—1890, membru activ al Societății de istorie și antichități din Odesa, din 1840, membru fondator al Ateneului Român din Iași 1860, director — alături de V. Alecsandri și C. Negruzzi — al Teatrului Național din Iași, 1842; redactor al revistelor „Alăuta românească", „Steaua literară", „Arhiva românească", „Propășirea", „Steaua Dunării". Din cele peste 40 volume — antume și postume — cităm: *Istoria Valahiei, Moldovei și a Valahilor transdunăreni*, 1837; *Letopisețele Țării Moldovei*, 3 vol., 1846—1852; *Cronicile României*, 3 vol. 1871—1874; *Autobiografie. Dezrobirea țiganilor. Ștergerea privilegiilor boierești. Emanciparea țăranilor*, 1891; postum, două ediții de *Opere*, în cîte 4 volume; 1908—1909; 1974—1977.

Kraus, Karl, 1874—1936, critic literar, dramaturg, epigramist și eseist austriac, editor al revistei „Die Fackel". Op. pr.: critică literară și culturală: *Moralitate și criminalitate*, 1908; *Zidul chinezesc*, 1910; *Judecata universală*, 1919; *Literatură și minciună*, 1919; tratatul de poetică și stilistică *Limba*, postum, 1937; drama *Ultimele zile ale omenirii*, 1922; parodii și fantezii dramatice: *Cuib de cuci printre nori*, 1923; *Fanterie*, 1923; aforisme: *Afirmații și contradicții*, 1909; *Nocturna*, 1919; un vol. de *Epigrame*, 1927.

Krilov, Ivan Andreevici, 1769—1844, poet, dramaturg și fabulist rus, autor a peste 200 fabule (originale și prelucrări de teme clasice) în vol. *Fabule*, 1809—1843, al comediilor satirice: *Salonul de modă*, 1806; *Lecția fetelor*, 1807; al tragediilor: *Cleopatra*, 1788; *Filomena*, 1788 și al scrierilor filozofico-satirice *Corespondența spiritelor*, 1789.

Kropotkin, Piotr Alekseevici, 1842—1921, revoluționar și geograf rus. Opere: *Anarhia, filozofia ea, idealul său*, 1896; *Comunism și anarhie*, 1900; *Statul și rolul său în istorie*, 1904; *Amintirile unui răzvrătit*, 1885. A organizat expediția geografică în Asia estică, contribuind la stabilirea configurației acestui continent. A făcut importante cercetări asupra perioadelor glaciale.

L

Laberius, Decimus Iunius, c. 115 — c. 43 î.e.n., poet comic și mimograf. A dat valoare literară mimului (sînt cunoscute 43 de titluri).

Labiche, Eugène-Marie, 1815—1888, dramaturg francez, membru al Academiei Franceze, din 1880, autor a cca. 100 de comedii și vodeviluri — unele, în colaborare — din care cităm: *O pălărie de pai din Italia*, 1851; *Călătoria domnului Perrichon*, 1860; *Praf în ochi*, 1861; *Célimare cel iubit*, 1875; *Cheia*, 1877 etc.

Labiș, Nicolae, 1935—1956, poet român, redactor la „Contemporanul" și „Gazeta literară". Opere: volumele de versuri: *Primele iubiri*, 1956 — care cuprinde și *Moartea căprioarei*, capodoperă a liricii noi; *Puiul de cerb* — poem, 1956; postum au fost publicate volumele *Lupta cu inerția*, 1958; *Moartea căprioarei*, 1964; *Versuri*, 1964; *Albatrosul ucis*, 1966; *Sînt spiritul adîncurilor*, 1971.

Vîrsta de bronz, 1971; *Poezii*, 1971; un volum de poezii pentru copii *Păcăliei și Tîndălei*, 1977.

Labriola, Antonio, 1843—1904, filozof și om politic italian, profesor de morală și pedagogie la Universitatea din Roma, autor a 4 volume de *Eseuri asupra concepției materialiste a istoriei*, 1895 — postum, 1925, ultimul volum. Alte opere: *Libertatea morală*, 1873; *Morala și religia*, 1873; *Învățămintele istoriei*, 1876; *Conceptul de libertate*, 1878; *Socialismul și filozofia*, 1899 etc.

La Bruyère, Jean de, 1645—1696, scriitor și moralist francez, membru al Academiei Franceze, 1693, unul dintre cei mai însemnați moraliști ai literaturii universale. Principala sa operă *Caracterele lui Teofrast traduse din grecește împreună cu caracterele sau moravurile acestui veac*, 1688—1696 — se impune prin viziunea filozofică asupra moravurilor timpului.

Laclos, Pierre-Ambroise-François-Choderlos de, 1741—1803, romancier francez, ofițer de artilerie remarcabil, secretar al ducelui d'Orleans, din 1788, general de brigadă, sub Napoleon; autor al singurului său roman *Legături primejdioase sau scrisori adunate într-o societate și publicate pentru instruirea altor cîteva*, 1782. Alte opere: *Epistolă către Eglé*, 1773; *Amintiri*, 1773; *Despre educația femeilor*, 1783 — scriere pedagogică; eseul critic *Despre romanul „Cecilia"*, 1784; lucrarea polemică *Scrisoare către Dnii de la Academia Franceză despre elogiul lui Vauban*, 1786.

Ladea, Romulus, 1901—1967, sculptor român, artist emerit al R.S.R.

La Fayette, Marie-Joseph de, 1757—1834, general și om politic francez, participant la războiul pentru independența coloniilor engleze din America de Nord (1775—1783); comandant al Gărzilor Naționale în Revoluția de la 1830.

La Fayette, Marie-Madeleine Pioche de la Vergne, contesă de, 1634—1693, scriitoare franceză, autoare a romanelor *Prințesa de Clèves*, 1678 și *Zaïde*, 1670; a nuvelei *Prințesa de Montpensier*, 1662; a unor *Memorii asupra curții Henrietei de Anglia*, publicate postum în 1731 și a unui volum de corespondență *Primele scrisori diplomatice*, 1880.

La Fontaine, Jean de, 1621—1695, poet francez, unul dintre cei mai mari fabuliști ai lumii, întemeietorul versului liber în literatura franceză, membru al Academiei franceze, din 1684. Opere: *Fabule*, în 12 cărți, publicate între anii 1668—1694; patru volume de *Povestiri*, 1665; 1668; 1671 și 1675; comediile *Eunucul*, 1654; *Florentinul*, 1685; *Cupa fermecată*, 1688; poemele *Adonis*, 1669; *Elegie către Nimfele din Vaux*, 1661; *Chinina*, 1682; romanul poetic *Dragostea dintre Psyche și Cupidon*, 1669; teorie literară în *Epistolă către Huet*, 1687.

Laforgue, Jules, 1860—1887, poet și narator francez, autor al volumelor de versuri **Tînguiri**, 1885, ***Imitația Madonei Luna***, **1886**; ***Moralități legendare***, postum, 1887.

Lagerlöf, Selma-Otillia-Lovisa, 1858—1940, scriitoare suedeză, membră a Academiei Suedeze, Premiul Nobel, 1909. *Op. pr.*: romanele: *Gösta Berling*, 1891; *Minunile lui Anticrist*, 1897; *Ierusalim*, 1901; *Proscrisul*, 1918; trilogia *Inelul lui Lövensköld*, 1925; *Charlotte Lövensköld*, 1925 și *Anna Svärd*, 1928.

Lagneau, Jules, 1851—1894, filozof francez. Op. pr.: editate postum: *Fragmente*, 1898; *Existența lui Dumnezeu*, 1923; *Scrieri reunite prin grija discipolilor săi*, 1924.

La Harpe sau **Laharpe, Jean-François de (Jean François Delaharpe**, zis), 1739—1803, poet, dramaturg și critic literar francez, membru al Academiei Franceze, din 1776. Opere: *Poezii trecătoare*, 1763; *Warwick*, 1763; *Elogiul lui Henric IV*, 1770; *Elogiul lui Fénelon*, 1771; *Elogiul lui Racine*, 1772; *Elogiul lui La Fontaine*, 1774; *Coriolan*, 1784; *Curs de literatură veche și modernă*, 1799; *Liceul*, 1799 — postum 1805.

Lahor, Jean (pseudonimul lui **Henri Cazalis**), 1840—1909, orientalist și poet francez, autor al unei remarcabile *Istorii a literaturii hinduse* și al volumelor *Iluzia*, 1875—1893 — versuri și *Catrenele lui Al-Gazali*, 1886.

Lamarck, Jean-Baptiste de Monet, cavaler de, 1744—1829, biolog francez, unul din întemeietorii *evoluționismului* în biologie; și-a expus teoria evoluționistă — cunoscută sub numele de lamarckism — în lucrarea *Filozofia zoologică*, 1809.

Lamartine, Alphonse-Marie-Louis de Prat, 1790—1869, poet, istoric, dramaturg, publicist, orator și om politic francez, deputat în Adunarea Constituantă, 1848, ministru de externe, 1848 al Guvernului Provizoriu, în 1848, calitate în care declară cea de a Doua Republică; candidat la președinția Republicii, în 1848, cîștigă Ludovic-Napoleon Bonaparte; Cavaler al Legiunii de Onoare, din 1825; membru al Academiei din Mâcon, 1811 și al Academiei Franceze, din 1829; președinte al studenților români din Paris, 1848 și sprijinitor al Unirii Principatelor Române; fondator al ziarului „Le Conseiller du Peuple"; autor a peste 50 volume, din care 28 de critică literară, sub titlul *Curs familiar de literatură*, 1856—1869. Alte opere: poemele: *Moartea lui Socrate*, 1823; *Ultimul cînt al pelerinului Harold*, 1825 — cînt final al poemului neterminat al lui Byron; *Jocelyn*, 1835; *Căderea unui înger*, 1838; odele *Răspuns (gazetei) Nemezis*, 1831; *Odă despre revoluții*, 1823; volumele de versuri elegii, poeme, ode: *Meditații poetice*, 1820; *Noi meditații poetice*, 1823; *Armonii poetice și religioase*, 1830; *Reculegeri poetice*, 1839; *Via și casa*, 1857; postum în 1873. *Poezii inedite*; lucrările de istorie: *Istoria girondinilor*, 8 vol., 1847; *Istoria Restaurației*, 8 vol., 1851—1853; *Istoria constituanților*, 4 vol., 1854; *Istoria Turciei*, 8 vol., 1855; *Istoria Rusiei*, 2 vol., 1855; romanele: *Graziela*, 1849; *Raphael*, 1849; povestirea *Cioplitorul de piatră din Saint-Pont*, 1851; drama în versuri *Toussaint Louverture*, 1850; note de călătorie în *Călătorie în Orient*, 4 vol., 1835; postum în 1870, *Memorii inedite. 1790—1815*; șase volume de *Corespondență*, postum, 1873—1874; 41 volume *Opere complete*, ediție de autor, 1850—1860.

Lamb, Charles, 1775—1834, critic dramatic și eseist englez, autor a două volume de *Eseuri ale lui Elia*, 1833 și al unor studii critice privind teatrul elisabetan și opera lui **Shakespeare**. Teatru. Versuri. Corespondență.

Lamennais sau **La Mennais, Hugues-Félicité-Robert de**, 1782—1854, filozof, teolog și orator francez, precursor al „socialismului creștin", adversar vehement al monarhiei și bisericii, condamnat de Vatican și excomunicat. Opere: *Considerațiuni despre starea bisericii în Franța în timpul secolului 18 și despre starea actuală*, 1808; *Eseu asupra indiferenței în materie de religie*, 1823; *Despre religie, privită în raporturile ei cu ordinea publică și socială*, 1825; *Cartea poporului*, 1839; *Schițe pentru o filozofie*, 1841—

1846; *Un glas din închisoare; Despre trecutul și viitorul poporului; Despre sclavagismul modern.*

La Mettrie, Julien Offroy de, 1709—1751, medic și filozof francez, autor al lucrării *Omul-mașină*, 1747.

La Motte-Houdar, Antoine de, 1672—1731, poet, dramaturg, teoretician literar și eseist francez, membru al Academiei Franceze, din 1710. A redeschis polemica dintre „antici" și „moderni", prin traducerea modernizată a *Iliadei în versuri franceze*, 1714. Alte opere: *Reflecții asupra criticii*, 1715; și *Urmare a reflecțiilor asupra tragediei*, 1730; tragediile *Inès de Castro*, 1723; *Oedip*, 1730.

Langevin, Paul, 1872—1946, fizician și filozof al științei, francez, profesor la Collège de France, din 1903; iar din 1904 îi succede lui Pierre Curie ca profesor la școala de fizică și chimie, al cărui director devine în 1925; membru al Academiei de Științe, și, din 1934, al Academiei Franceze.

Lanson, Gustave, 1857—1934, critic și istoric literar francez, profesor la Sorbona și Școala Normală Superioară și director al acesteia din urmă, membru al Academiei Franceze, autor al monumentalei *Istorii a literaturii franceze*, 1894; și al *Manualului bibliografic al literaturii franceze moderne din 1500 pînă în zilele noastre*, 1913. Alte opere: *Programele de studii asupra istoriei provinciale și a vieții literare în Franța*, 1902; *Nivelle de la Chaussée și comedia lacrimogenă*, 1902 — teza sa de doctorat din 1888; *Istoria literară și sociologică* 1904; *Culegeri de istorie literară*, 1905; *Metoda istoriei literare*, 1910, 1925; *Despre metodă în știință*, 1911.

Lao-Tzi, sec. VI. î.e.n., filozof chinez, ale cărui idei au fost redate de către discipolii săi în lucrarea *Dao de-tzin* (sec. IV—III î.e.n.).

Larbaud, Valéry, 1881—1957, poet, romancier, critic literar și eseist francez. Opere: *Ferma Marquez*, 1911; *A. O. Barnabooth*, 1913; *Frumusețe, frumoasa mea grijă*, 1920, *Îndrăgostiți, fericiți îndrăgostiți*, 1924; *Acest viciu nepedepsit, lectura*, 1925; *Galben, albastru, alb*, 1928; *Culorile Romei*, 1938; *Jurnal*, 2 vol., 1955.

La Rochefoucauld, François IV, duce de, prinț de Marcillac, 1613—1680, scriitor, moralist și om politic francez, fin observator al moravurilor și caracterelor, autor al unor „Maxime" (504 la număr), publicate în 1665, sub titlul *Cugetări sau sentințe și maxime morale.*

Larra y Sánchez de Castro, Mariano José de, 1809—1837, prozator, dramaturg, critic dramatic și publicist spaniol, autor al dramei romantice *Macias*, 1834, al romanului *Scutierul lui don Enrique îndureratul*, 1834; însă opera sa perenă e constituită din articole de critică literară și teatrală, eseuri politice sau pe teme diverse privind moravurile societății spaniole a timpului.

Larroumet, Gustave, 1852—1903, erudit francez, profesor la Sorbona și director al Institutului de Arte Frumoase. Op. pr.: *Marivaux, viața și opera*, 1885; *Comedia lui Molière*, 1866; *Studii de istorie și critică dramatică*, 1892 etc.

Las Cases, Joseph Emmanuel Auguste Dieudonné, 1766—1842, memorialist francez, secretar al lui Napoleon I, pe care l-a urmat în exil. A redactat *Memorialul de la Sfînta Elena.*

Lautréamont, pseudonimul lui **Isidore Lucien Ducasse, conte de,** 1846—1870, poet francez, considerat de către simboliști și

suprarealiști drept precursor al lor, autor al poemului în proză de factură romantico-fantezistă *Cînturile lui Maldoror*, 1869.

Lavater, Johann Kaspar, 1741—1801, poet, filozof și orator elvețian, fondatorul fiziognomiei, autor al *Fragmentelor fiziognomice*, 1775—1778. Alte opere: *Cîntece elvețiene*, 1767; *Priviri asupra eternității; Inima umană; Confesiuni*, 1772—1773; *Pilat din Pont; Biblioteca naturală*, 1790—1792; *Arta studierii fizionomiei*, 1772.

Lavisse, Ernest, 1842—1922, istoric și publicist francez, profesor al Universității din Paris, membru al Academiei Franceze, autor al *Istoriei Franței de la origine pînă la revoluție*, 9 volume, 1900—1911; al *Istoriei contemporane a Franței*, 10 volume, 1920—1922 și al *Istoriei generale din sec. al IV-lea pînă în zilele noastre*, 12 volume, 1893—1900 — colaborare cu Alfred Rambaud.

Lawrence, David Herbert, 1885—1930, poet și romancier englez. Op. pr.: romane: *Păunul alb*, 1911; *Fii și amanți*, 1913; *Curcubeul*, 1915; *Femei îndrăgostite*, 1921; *Cangurul*, 1923; *Șarpele cu pene*, 1926; *Amantul doamnei Chatterley*, 1928; nuvele și povestiri: *Ofițerul prusac*, 1914; *Buburuza*, 1923; *Femeia care se îndepărta călare*, 1928; lirică: *Poeme de dragoste și altele*, 1913; *Privește! Am ajuns la capăt*, 1917; *Poezii complete*, 1928; eseuri: *Psihanaliza și subconștientul*, 1921; *Fantezia subconștientului*, 1922; studii literare: *Studii despre literatura clasică americană*, 1923; jurnale de călătorie *Crepuscul în Italia*, 1916; *Marea și Sardinia*, 1921; *Dimineți în Mexic*, 1927.

Lazarev, Victor, 1897—1976, reputat istoric de artă sovietic, autor al unor valoroase studii despre trei mari capitole din istoria artei universale: arta italiană, cea bizantină și cea rusă veche.

Le Bon, Gustave, 1841—1931, filozof, sociolog, arheolog și medic francez. Opere: *Omul și societățile, originile și istoria lor*, 1881; *Civilizația arabilor*, 1884; *Civilizația Indiei*, 1887; *Primele civilizații*, 1888—1889; *Legile psihologice și evoluția popoarelor*, 1894; *Psihologia maselor*, 1895; *Psihologia socialismului*, 1898; *Psihologia educației*, 1902; *Evoluția materiei*, 1905; *Evoluția energiilor*, 1907; *Revoluția franceză și psihologia revoluțiilor*, 1912; *Psihologia timpurilor noi*, 1920; *Dezechilibrul lumii*, 1923; *Evoluția actuală a lumii*, 1927.

Lecomte de Noüy, Pierre, 1883—1947, biolog francez. Între 1927—1937, conduce secția de biofizică a Institutului Pasteur din Paris, iar din 1937 devine director al Școlii de Înalte Studii; membru al Institutului Rockefeller. Opere: *Timpul și viața*, 1936; *Viitorul spiritului*, 1942; *Omul și destinul său*, 1948; *Omul în fața științei*, 1949; *Demnitatea umană*, postum, 1952.

Leconte de Lisle (Charles Marie René Leconte), 1818—1894, poet francez, șeful școlii parnasiene, adept al socialismului utopic, participant activ la Revoluția din 1848, militant pentru desființarea sclaviei negrilor, membru al Academiei Franceze, din 1887. Op. pr.: volumele: *Poeme antice*, 1852; *Poeme și poezii*, 1855; *Poeme barbare*, 1862; *Poeme tragice*, 1884; *Ultime poeme*, 1895, postum.

Leibniz, Gottfried Wilhelm, 1646—1716, filozof german, unul dintre întemeietorii luminismului german, savant cu preocupări enciclopedice, militant pentru unitatea națională a germanilor. Op. pr.: *De arte combinatoria*, 1666; *Noi eseuri despre intelectul uman*, 1704 — editată postum, în 1765; *Teodiceea*, 1710; *Monadologia*, 1714 — editată postum, în 1720.

Lemaître, Jules-François-Élie, 1853—1914, poet, critic literar și dramatic, dramaturg și eseist francez, profesor de literatură la Școala Superioară din Alger și la Universitatea din Grenoble, membru al Academiei Franceze, din 1895. Op. pr.: volumul de versuri *Medalii*, 1880; trei volume de *Teatru*, 1908; critică, studii și portrete literare și de teatru: *Contemporanii, studii și portrete literare*, în 8 vol., 1886—1918; *J. J. Rousseau*, 1907; *Fénelon*, 1910; *Chateaubriand*, 1912; *Impresii despre teatru*, 9 vol., 1888—1920; volumele de proză diversă: *Pe marginea cărților vechi*, vol. I, 1905; vol. II, 1907; *Serenus. Povestea unui martir*, 1889; *Scrisori către prietenul meu*, 1904, *Bătrînețea Elenei*, 1914.

Lemierre, Antoine, 1723—1793, poet francez, membru al Academiei Franceze, din 1780. Op. pr.: tragediile *Clitemnestra*, 1755; *Wilhelm Tell*, 1766; *Barneveldt*, 1790; poemele didactice *Pictura*, 1769; *Fastele*, 1779 și *Piese fugitive*.

Lenau, Nikolaus (pseudonimul lui **Franz Niembsch Edler von Strehlenau**), 1802—1850, poet austriac, autor a trei volume de *Poezii*, 1833, 1838, 1844, și al poemelor epice și dramatice: *Faust*, 1836; *Savonarola*, 1837; *Johannes Ziska*, 1838; *Albigenzii*, 1842; *Don Juan*, 1842 — neterminat.

Lenin, Vladimir Ilici, 1870—1924, teoretician și genial conducător al proletariatului, continuator credincios al operei lui **Marx** și **Engels**, întemeietor al Partidului Comunist al Uniunii **Sovietice** și al statului sovietic; a condus lupta maselor populare din Rusia, în frunte cu proletariatul, la victoria Marii Revoluții din Octombrie și la formarea primului stat socialist din istorie. Opera lui V. I. Lenin a fost tradusă în românește în întregime (55 de volume, 1960—1970), din care cităm: *Ce sînt prietenii poporului și cum luptă ei împotriva social-democraților*, 1894; *Dezvoltarea capitalismului în Rusia*, 1900; *Ce-i de făcut?*, 1902; *Un pas înainte, doi pași înapoi*, 1904; *Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică*, 1905; *Materialism și empiriocriticism*, 1909; *Note critice în problema națională; Dreptul națiunilor la autodeterminare*, 1913—1914; *Caietele filozofice*, 1914—1916; *În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei*, 1915; *Imperialismul, stadiul cel mai înaintat al capitalismului*, 1916.

Leonardo Da Vinci, 1452—1519, mare pictor, sculptor, arhitect, om de știință și gînditor italian, una dintre personalitățile cele mai reprezentative ale Renașterii italiene, în general, și a umanismului. A scris despre probleme ale artei și ale științei: *Estetica și părți apologetice asupra picturii; Tratatul despre pictură; Fragmente alese*; valoroase studii și anticipări în aproape toate ramurile științei (în mecanică și matematică, considerate de el științele cele mai desăvîrșite; în hidrotehnică, optică, anatomie, botanică, aeronautică etc.).

Leonov, Leonid Maksimovici, n. 1899, romancier, dramaturg și publicist sovietic rus, participant la Revoluția din Octombrie și la războiul civil; Laureat al Premiului de Stat al U. R. S. S. Opere pr.: romanele: *Bursucii*, 1924; *Hoțul*, 1927; *Sot*, 1930; *Skutarevski*, 1932; *Drumul spre ocean*, 1935; *Pădurea rusească*, 1953; nuvele *Evghenia Ivanovna*, 1963; dramele: *Sfîrșitul unui om obișnuit*, 1924; *Orașul Untilovsk*, 1928; *Grădinile din Polovceansk*, 1938; *Invazia*, 1942; *Cucerirea Velikosumskului*, 1944.

Leopardi, Giacomo, 1798—1837, unul dintre cei mai mari poeți ai Italiei și ai lumii. Op. pr.: volumele de *Cînturi*, 1818, 1826, 1831 și 1835 — cuprinzînd poeme, canțone, idile, poezie patriotică; dialoguri și proze filozofice în vol. *Mici opere morale*, 1826—1834; un *Studiu despre greșelile populare ale anticilor*, 1815; postum: *Studii filologice*, 1845; *Operele lui G. Leopardi*, 1845; *Însemnările gîndurilor mele*, 1898—1900; Versuri: *Paralipomene în Batracomiomachia*, 1921; *Opere minore aprobate*, 1931; articolele tratînd probleme de teorie literară, rămase nepublicate: *Scrisoare către domnii redactori ai revistei „Biblioteca italiană"; Discursul unui italian despre poezia romantică*, 1816—1818; o bogată corespondență.

Lermontov, Mihail Jurievici, 1814—1841, poet, dramaturg și prozator rus, unul din principalii exponenți ai romantismului rus. Opere: versuri și poeme: *Patria*, 1814; *Poetul*, 1830; *Nu te încrede în tine însuți*, 1830; *Caucazul*, 1830; *Crucea de pe stîncă*, 1830; *Hagi Abrek*, 1835; *Boierul Orșa*, 1835; *Borodino*, 1837; *Pumnalul*, 1837; *Meditație*, 1838; *Fugarul*, 1838; *Cîntecul țarului Ivan Vasilievici*, 1838; *Trei palmieri*, 1839; *Mțîri*, 1839; *Demonul*, 1840; *Tamara*, 1841; *Disputa*, 1841; drame: *Spaniolii*, 1830; *Un om ciudat*, 1831; *Bal mascat*, 1835; romanul *Un erou al timpului nostru*, 1840 și romanul neterminat *Vadim*, 1833—1834.

Le Roy, Edouard, 1870—1954, matematician și filozof al științei, francez, cel mai important și fidel continuator al intuiționismului bergsonian; profesor la Collège de France. Op. pr.: *Știință și filozofie*, 1899; *Dogmă și critică*, 1906; *Funcția și natura științei*, 1909; *O filozofie nouă: H. Bergson*, 1912; *Originile umanității și evoluția inteligenței*, 1928; *Gîndirea intuitivă*, 2 vol., 1929—1930; *Introducere în studiul problemei religioase*, 1944.

Lesage, Alain-René, 1668—1747, romancier și dramaturg francez, unul din precursorii romanului realist francez. Op. pr.: romanele: *Diavolul șchiop*, 1707; *Istoria lui Gil Blas de Santillane*, 1715—1735 — capodopera sa; *Istoria lui Gurman de Alfarache*, 1732; *Aventurile lui Beauchêne*, 1732; *Absolventul din Salamanca*, 1737; comediile satirice: *Crispin, rivalul stăpînului său*, 1709; *Turcaret*, 1709 — cea mai bună comedie a lui; *Teatru de bîlci*, 1715—1735.

Lescot, Pierre, c. 1510—1578, arhitect francez, reprezentant de seamă al Renașterii franceze.

Lessing, Gotthold Ephraim, 1729—1781, poet, dramaturg, critic literar, estetician și scriitor german, reprezentant de seamă al iluminismului și unul dintre creatorii literaturii naționale germane; editor al publicațiilor „Vossische Zeitung"; „Beiträge zur Historie und Aufnahme des Theaters", „Berlinische privilegierte Zeitung", „Theatralische Bibliothek". Op. pr.: drame și tragedii: *Miss Sara Sampson*, 1755; *Minna von Barnhelm*, 1767; *Emilia Galotti*, 1772; *Nathan înțeleptul*, 1779, studiile și eseurile: *Scrisori privind literatura cea mai recentă*, 1759—1765; *Laokoon sau despre limitele picturii și poeziei*, 1766; *Dramaturgia hamburgheză*, 2 vol., 1767—1769; *Anti-Goeze*, 1778; *Educația neamului omenesc*, 1780; *Ernst și Falk*, 1778—1780; un volum de versuri *Nimicuri*, 1751; un volum de *Fabule*, 1759.

Leucip, c. 500—440 î.e.n., filozof materialist grec, din Tracia, discipol al lui Zenon și profesor al lui Democrit; fondator al școlii filozofice din Abdera; scrierile sale au circulat, în sec. IV î.e.n., sub numele lui Democrit.

Leveque, Charles, 1818—1900, filozof francez, profesor de filozofie greacă și latină la Collège de France, membru al Acade-

miei de Științe Morale și Sociale, din 1865, autor al volumului *Știința studiilor frumoase în principiile sale, în aplicația și istoria sa*, 1861.

Lévis, Gaston Pierre Marc de, 1764—1830, prozator francez, membru al Academiei Franceze, din 1816, pair al Franței, din 1814, autor al unor *Maxime și reflecții despre diverse subiecte*, 1808, și al lucrării *Anglia la începutul secolului al XIX-lea*, 1914.

Levy-Bruhl, Lucien, 1857—1939, filozof, sociolog și etnograf francez, autor al studiilor: *Mentalitatea primitivă*, 1922; *Morala și știința moravurilor*, 1903.

Lewis, Sinclair, 1885—1951, scriitor și romancier american. Premiul Nobel, 1930. Op. pr.: *Strada mare*, 1920; *Babbitt*, 1922 — capodopera sa; *Martin Arrowsmith*, 1925; *Elmer Gantry*, 1927; *Dodsworth*, 1933; *Aici nu este cu putință*, 1935; *Părinții risipitori*, 1940; *Bethel Merriday*, 1940; *Gideon Planish*, 1943; *Cass Timberlane*, 1945.

Libby, Willard F., n. 1908, chimist american, profesor la universitățile din Chicago și Los Angeles; membru al Academiei de Științe Americane și al unor importante instituții științifice din diferite țări; deținător al medaliei „Albert Einstein", și a numeroase distincții științifice; Premiul Nobel pentru chimie, în 1960.

Lichtenberg, Georg Christoph, 1742—1799, profesor de matematică la Universitatea din Göttingen, critic de artă german, autor al unor *Aforisme* și al studiului *Explicarea gravurilor lui Hogarth*, 1794—1799.

Licurg, 390—324 î.e.n., om politic și orator atenian, contemporan cu Demostene și elev al lui Isocrate și Platon. Din discursurile sale ni s-a păstrat doar cel pronunțat împotriva lui Leocrate.

Liebmann, Otto, 1840—1912, filozof german, profesor la Universitatea din Iena. Op.: *Kant și epigonii săi*, 1865; *Contribuții la analiza realității*, 1876; *Culminația teoriilor*, 1884; *Gînduri și fapte*, 1899—1904; *Kant*, 1904.

Ligne, Charles Joseph, prinț de, 1735—1814, scriitor belgian și mareșal în armata austriacă, din 1808; de o vastă cultură, a lăsat scrieri în limba franceză.

Linton, Ralph, 1893—1953, etnolog american. Op. pr.: *Tanala, trib în Madagascar*, 1933; *Fundamentele culturale ale personalității*, 1945 — opera sa capitală; *Trei culturi*, postum, 1955.

Lipps, Theodor, 1851—1914, psiholog, logician, estetician și filozof german, profesor la Universitățile din Bonn (1884), Breslau (1890) și München (1894). Op. pr.: *Problemele capitale ale vieții psihice*, 1883; *Studii de psihologie*, 1885; *Principii de logică*, 1893; *Comicul și umorul*, 1898; *Problemele capitale ale moralei*, 1899; *Încredere, senzații și sentiment*, 1901; *Senzația, voința și gîndirea*, 1902; *Manual de psihologie*, 1903; *Estetica, psihologia frumosului în artă*, 2 vol., 1903—1906.

Littré, Maximillien-Paul-Émile, 1801—1881, medic, filozof, filolog și om politic francez, membru al Academiei Franceze, din 1873. Opere: *Dicționarul limbii franceze*, 1872; *A. Comte și filozofia pozitivă*, 1863; *Despre originile organice ale moralei*, 1870; *Știința din punct de vedere filozofic*, 1873.

Locke, John, 1632—1704, filozof și om politic englez. Opere: *Eseu asupra intelectului omenesc*, 1690 — lucrarea sa capitală; *Două tratate despre guvernămînt*, 1690; *Scrisori despre toleranță*, 1689—1692; *Cugetări asupra educației*, 1693.

Logau, Friedrich, 1604—1655, poet și epigramist german, autorul a *Trei mii de epigrame germane*, 1654.

London, Jack (pseudonimul lui **John Griffith**), 1876—1916, romancier și eseist american, autor al romanelor: *Chemarea străbunilor*, 1903; *Colț alb*, 1906; *Călcîiul de fier*, 1907; *Dragoste de viață*, 1909; *Martin Eden*, 1909; *Croazieră pe Snark*, 1911; *John Barleycorn*, 1913; *Revolta de pe Elsinor*; volumul de *Povestiri din Mările Sudului*, 1911; volumele de eseuri: *Războiul claselor*, 1905; *Revoluția și alte eseuri*, 1910.

Longfellow, Henry Wadsworth, 1807—1882, poet american, profesor de limbi moderne și literatură la Universitatea Harward (1835—1854), doctor honoris causa al Universităților din Cambridge și Oxford, din 1869, autor al volumelor de poezii, poeme și balade: *Glasurile nopții*, 1839; *Balade și alte poeme*, 1841; *Poeme despre sclavie*, 1842; *Evangeline*, 1847; *Cîntecul lui Hiawatha*, 1855; *Povestiri dintr-un han la margine de drum*, 1863; *Ultima Thule*, 1880; *În port*, 1882; al romanelor: *Hyperion*, 1839 — autobiografic, și *Kavanagh*, 1849; povestiri, piese de teatru etc.

Loon, Henrik van, 1882—1944, istoric american de origine olandeză. Op. pr.: *Istoria omenirii*, 1921; *Istoria Americii*, 1927; *Omul, creatorul minunilor*, 1928; *Istoria artei*.

Lovecraft, Howard Philips, 1890—1937, scriitor american, autor al volumelor de nuvele: *Culoarea amurgului*; *Demoni și miracole*; *Eu sînt de altundeva* etc.

Lovinescu, Eugen, 1881—1943, critic și istoric literar, teoretician al literaturii și sociolog al culturii, memorialist, dramaturg, romancier și nuvelist român, cel mai de seamă critic după T. Maiorescu. Editor și redactor al magazinului ilustrat „Lectură pentru toți", 1918—1920 și al revistei literare, artistice și culturale „Zburătorul", 1919—1922, seria nouă 1926—1927, (patronînd, pînă la sfîrșitul vieții, și cenaclul „Zburătorul"). Opere: din cele peste 60 de volume publicate antum, cităm: volumele de studii, articole, foiletoane, istorie și critică literară, sociologie a culturii, sinteze, monografii, antologii: *Pași pe nisip*, I—II, 1906; *Critice*, 10 vol., 1909—1923; *Istoria civilizației române moderne*, 3 vol., 1924—1926; *Istoria literaturii române contemporane* (I—VI, 1926—1929) — ed. def. 1937; *Aquaforte*, 1941; *Antologia ideologiei junimiste*..., 1942; monografiile: *Titu Maiorescu*, I. II, 1940; *Titu Maiorescu și posteritatea lui critică*, 1943; *Titu Maiorescu și contemporanii lui*, 1943; *Petre P. Carp, critic literar și literat*, 1941; 3 volume de *Memorii*, 1932; un volum de articole și pamflete *Pagini de război*, 1919; un volum de cronică politică, militară, teatrală și comentarii *În cumpăna vremii*, 1919; romane: din ciclul „Bizu" (*Bizu*, 1932; *Firu-n patru*, 1934, *Diana*, 1936; *Mili*, 1937; *Acord final*, 1938); din ciclul „Eminescu" (*Mite*, 1933; *Bălăuca*, 1935); drama *De peste prag*, 1906. Postum, s-au publicat 10 volume de *Scrieri*, 1969—1979 și un volum de *Corespondență cu M. Dragomirescu și E. Farago*, 1976.

Lovinescu, Horia, 1917—1983, dramaturg român, director al teatrului „C. Nottara", din 1960, vicepreședinte al centrului Pen club din România; Premiul de stat, Premiul Academiei și Premiul Uniunii Scriitorilor. Opere: dramele: *Lumina de la Ulmi*, 1953; *Citadela sfărîmată*, 1954; *Surorile Boga*, 1958; *Febre*, 1961;

Moartea unui artist, 1963; *Petru Rareș*, 1967; *Autobiografie*, 1977; *Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă*, 1977; *Patima fără sfîrșit*, 1977; *Noaptea umbrelor*, 1981; *Orașul viitorului*, 1983; *Karamazovii*, 1983; piesele bulevardiere: *O casă onorabilă*, 1968; *Al patrulea anotimp*, 1969; *Și eu am fost în Arcadia*, 1971; *Omul care...*, 1972; piesele parabolice: *Hanul de la Răscruce*, 1955; *Omul care și-a pierdut omenia*, 1957; *O întîmplare*, 1958; *Paradisul*, 1968; piesa alegorică *Ultima cursă*, 1974; piese într-un act; o biografie *Rimbaud*, 1981.

Lowell, James Russel, 1819—1891, poet, scriitor, ziarist, profesor și om politic american. Op. pr.: volumul de versuri *Poeme*, 1844; satiră: *Fabule pentru critică*; *Vedenia lui sir Launfal*; eseurile literare: *În mijlocul cărților mele*, 1870—1876; *Ferestrele biroului meu*, 1871; eseuri politice și discursuri reunite în volum sub titlul *Democrație*, 1886.

Lucan (Marcus Annaeus Lucanus), 39—65 e.n., poet epic latin, autor al poemului epic *Farsalia*, în 10 cărți. Alte opere: o culegere de pantomime *(Saltlcae fabulae)*; poeme satirice *(Saturnaliile)*; improvizații în versuri *(Silvae)*; tragedia *Medeea*; epigrame, scrisori etc.

Lucian din Samosata, c. 125 — c. 182, prozator grec, de origine siriană, supranumit „Voltaire al antichității clasice". A cultivat dialogul satiric, pamfletul, diatriba și narațiunea fantastică (*Dialogurile morților; Dialogurile zeilor; Haron; Mermatimos; Măgarul; Scrisorile saturnale; Timon sau mizantropul; Istoria adevărată; Parazitul; Cum trebuie scrisă istoria; Nigrinos; Omoritorul de tirani; Visul; Alexandru sau Profetul mincinos* etc.).

Lucilius, Caius, c. 180—102 î.e.n., poet latin, considerat de către Horațiu drept creator al satirei. Este autorul a 30 de cărți de satiră, din care ne-au rămas cam 1400 versuri.

Lucrețiu (Titus Carus Lucretius), c. 99—55 î.e.n., filozof și poet latin. Opera sa fundamentală *Despre natura lucrurilor*, în versuri, este cea mai sistematică expunere a atomismului antic din cîte ni s-au păstrat.

Lukács, Georg (György), 1885—1971, filozof, critic și istoric literar, estetician ungur, reprezentant de seamă al esteticii marxiste; membru corespondent al Academiei Germane de Științe, din 1955; membru al Prezidiului Academiei Ungare de Științe, din 1955; Premiul „Kossuth", 1948 și 1955; Premiul „Goethe" al orașului Frankfurt pe Main, 1970. Din cele peste 50 volume publicate între 1906 și 1972, cităm: *Istoria dezvoltării dramei moderne*, 1907 — Premiul Literar al Societății Kisfaludy, 1908; *Sufletul și formele*, 1911; *Teoria romanului*, 1920; *Istoria și conștiința de clasă*, 1923; *Tînărul Hegel*, 1923; *Goethe și timpul său*, 1940; *Marii realiști ruși*, 1946; *Existențialism sau marxism?*, 1948; *Eseuri despre realism*, 1948; *Estetica*, 2 vol. 1963 — opera sa principală; postum, în 1972, *Ontologia existenței sociale*.

Lunacearski, Anatoli Vasilievici, 1875—1933, critic și teoretician literar, publicist și om politic sovietic rus, membru al Academiei de Științe a U.R.S.S. Op. pr.: eseuri, studii critice și polemice: *Dialog despre artă*, 1905; *Scrisori despre literatura proletară*, 1914; *Istoria literaturii europene occidentale în momentele sale cele mai importante*, 1924; *Profiluri literare*, 1925; *Teatrul și revoluția*, 1927; dramele: *Faust și orașul*, 1916; *Tommaso Campanella*, 1922.

Lupaș, Ioan, 1880—1967, istoric român, membru corespondent al Academiei române, din 1914, profesor universitar. Opere: *Andrei Șaguna*, 1909 — Premiul Academiei Române; *Studii istorice*, 6 volume, 1924; *Avram Iancu*, 1924; *Răscoala țăranilor transilvani. 1437—1438*; *Istoria unirii românilor*, 1937.

Lu Sin, 1881—1936, scriitor chinez. A scris pamflete, povestiri, romane, din care cele mai remarcabile sînt: romanul *Medicina*, pamfletul *Jurnalul unui nebun*, volumul de nuvele *Leacul*, povestirea *Adevărata poveste a lui Ah.Q.*, 1921.

Luther, Martin, 1483—1546, reformator religios, întemeietorul protestantismului german, profesor la Universitatea din Witemberg. Prin traducerea *Bibliei* (1521—1534), a contribuit la crearea limbii literare germane.

Lutz, Oskar, 1887—1953, romancier și dramaturg eston. Opere: romanele *Primăvara*, 1912—1913; *Vara*, 1918—1919; *Nunta lui Toots*, 1921; *Viața lui Andres*, 1923; *Elevul Valter*, 1927.

Luxemburg, Rosa, 1871—1919, militantă a mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre întemeietorii partidului comunist german, ucisă de contrarevoluționari. Scrierile sale politice au fost adunate în volumul intitulat *Cuvîntări și articole alese*, publicat, postum în 1951.

Lwoff, André, n. 1902, biolog, om de știință francez, profesor universitar, doctor honoris causa al Institutului de medicină și farmacie din București, director al Departamentului cercetărilor fundamentale ale Institutului pentru cercetările cancerului, de la Paris; Premiul „Charles Mayer" al Academiei de Științe din Franța, în 1964 și Premiul Nobel, 1965.

M

Macaulay, Thomas Babington, 1800—1859, istoric, eseist, poet și om politic englez, autor al unei *Istorii a Angliei de la Iacob al II-lea*, 5 vol., 1848—1861 postum, al unor *Eseuri critice și istorice*, 3 vol., 1853, și al unui volum de versuri *Cîntece despre Roma antică*, 1842.

Macedonski, Alexandru, 1854—1920, poet, prozator, dramaturg și publicist român, promotor al simbolismului românesc și al tendințelor înnoitoare în artă, editor și conducător al revistelor și ziarelor „Tarara", 1880, (ziar satiric), „Liberatorul", — 8 serii, din 1880 pînă în 1919 — (și vicepreședinte al societății „Liberatorul", 1883); „Revista independentă", 1887 — în continuarea „Liberatorului"; — „Stindardul țării", 1888 — revistă antidinastică; foaia „Liga ortodoxă", 1896; „Fulgerul", „Plevna", „Dunărea", 1870—1889; „Straja Țării", 1882; „Lumina", 1893—1894; „Forța morală", 1901—1902; „La Beau Danubie Bleau", 1905; „Revista critică", 1910; proprietar al ziarului „Cuvîntul meu"; unul din fondatorii „Societății oamenilor de litere", în 1902; membru al societății de Astronomie din Franța, din 1907. Op. pr.: volumele de versuri: *Ithalo*, 1878; *Poezii*, 1881 — medalia „Bene Merenti", cl. I; *Idile brutale*, 1890; *Excelsior*, 1895; *Bronzuri*, 1897 — în l. franceză; *Flori sacre*, 1901—1902, 1912; volume lirice publicate postum: *Cartea nestematelor*, 1923; *Poema rondelurilor, 1916—1920*, 1927 — capodopera-i stilistică; *Poemele Nopților*, 1973 — din care, *Noapte de decembrie* remarcabilă; *Rondeluri*,

psalmi, nopţile, 1882; poemul în proză *Thalassa*, 1893; piesa de teatru, *Moartea lui Dante Alighieri*, 1916; nuvela *Drama banală*, 1896; volumele de nuvele *Curtea de aur*, 1902; *Nuvele*, postum, 1923.

Mach, Ernst, 1836—1916, fizician şi filozof austriac, precursorul lui Einstein în critica principiilor mecanicii clasice, unul dintre întemeietorii empiriocriticismului *(Cunoaştere şi eroare)*; profesor la Universităţile din Graz, Praga şi Viena.

Machado y Ruiz, Antonio, 1875—1939, mare poet spaniol, reprezentant de seamă al „generaţiei de la '98"; partizan al republicii şi duşman al fascismului, membru al Academiei Regale spaniole. Op. pr.: volumele de versuri: *Singurătăţi*, 1903; *Cantonier apocrif*, 1940; *Cîmpiile Castiliei*, 1912; *Noi cîntece*, 1924; studii literare şi monografice în volumele: *Reflecţii asupra liricii*, 1925; *Abel Martin*, 1926—1933; *Juan de Mairena*, 1934—1939; *Complementare*, postum, 1957; dramele: *Nefericirile soartei*, 1926; *Don Juan de Mañara*, 1927; *Julianillo Valcárcel*, 1927; *Lola se duce în port*, 1929 — toate în colaborare cu fratele său Manuel.

Machiavelli, Niccolò, 1469—1527, istoric, moralist, gînditor politic şi scriitor de seamă din perioada Renaşterii, socotit întemeietorul ştiinţei politice moderne, cancelar şi secretar de stat al Republicii florentine, 1492—1512, autor al *Principelui*, 1516 — adevărat manifest politic, operă care l-a consacrat. Din cele cca. 20 lucrări, mai sînt de menţionat *Istorii florentine*, 1520/1525, comedia *Mătrăguna*, considerată cea mai bună comedie a Renaşterii italiene, 1513; nuvela *Belfagor arhidiavolul*, 1512—1516; studiul filologic *Dialog despre limba noastră*, 1513.

Macrobius, Ambrosius Theodosius, sec. IV—V, scriitor latin, senator al Romei. Op. pr.: *Saturnalii*, 7 cărţi, *Comentariu la „Somnul lui Scipio"*.

Madách, Imre, 1823—1864, poet şi publicist ungur, autorul poemului dramatic *Tragedia omului* — vastă frescă sociogonică, înrudită cu *Legenda secolelor*, a lui V. Hugo, cu *Memento mori*, a lui Eminescu, însă cu rădăcini în *Faust*, a lui Goethe şi în *Paradisul pierdut* a lui Milton; versuri idilice în vol. *Flori din cobză*, 1840.

Madariaga, Salvador de, 1886—1978, poet, eseist şi istoric spaniol, autor a 30 de volume de versuri şi proză, a trei valoroase biografii: a lui Bolivar, Cortès, Cristofor Columb; a numeroase volume de istorie politică: *Războiul văzut de la Londra; Americanii; Istoria modernă a Spaniei; Cadrul istoric al Americii Latine; Profilul Europei*; a volumelor de eseuri literare: *Îndreptar pentru cititorul lui Don Quijote; Eseuri anglo-spaniole; Schiţe literare contemporane; Hamlet al lui Shakespeare; Don Juan şi Dona Juania*; dar cea mai cunoscută carte a sa este *Englezi, francezi, spanioli*.

Maeterlink, Maurice (Maurice Polidore Marie Berhard Maeterlink), 1862—1949, poet, dramaturg şi eseist belgian de limbă franceză; Premiul Nobel, 1911. Opere: volumele de versuri: *Sere calde*, 1889; *Douăsprezece romanţe*, 1894; dramele: *Prinţesa Maleine*, 1889; *Intrusa*, 1890; *Orbii*, 1890; *Pelleas şi Melisande*, 1893; *Moartea lui Tintagiles*, 1894; *Pasărea albastră*, 1911; eseuri izvorîte din interpretarea umanistă a naturii: *Viaţa albinelor*, 1901; *Inteligenţa florilor*, 1907; memorialistică în vol. *Bulele albastre*, 1948.

Maeztu, Ramiro de, 1875—1936, filozof spaniol. Op. pr.: *Apărarea hispanităţii* — carte de mare răsunet; eseuri: *Spre o altă Spanie; Criza umanismului*.

Maiakovski, Vladimir Vladimirovici, 1893—1930, poet, dramaturg şi publicist sovietic rus. Op. pr.: lirică: *Flautul vertebrelor*, 1915; *Norul cu pantaloni*, 1915; *Omul*, 1917; *150.000.000*, 1920; *Vladimir Ilici Lenin*, 1925; *Poemul lui Octombrie*, 1927; *În gura mare*, 1930; teatru: *Misterul buf*, 1918; *Ploşniţa*, 1928; *Baia*, 1929.

Maiorescu, Titu, 1840—1917, critic şi istoric literar, estetician, filolog, logician şi om politic român, profesor de filozofie şi logică la Universitatea din Iaşi (şi rectorul ei, din 1863) şi din Bucureşti, membru al Academiei Române, personalitate dominantă în cultura românească din a doua jumătate a sec. XIX; întemeietorul criticii româneşti moderne; unul din fondatorii cenaclului „Junimea", în 1863 — şi mentorul ei — şi al revistei „Convorbiri literare", în 1867; prim-ministru al ţării în 1910—1912 şi ministru de externe, 1913; prezident al conferinţei de pace de la Bucureşti. Op. pr.: *Despre scrierea limbii române*, 1866; *Poezia română. Cercetare critică*, 1867; *Contra şcoalei Bărnuţiu*, 1868; *Direcţia nouă în poezia şi proza română*, 1872; *Beţia de cuvinte*, 1873 — capodoperă de artă polemică; *Critice*, *1867—1892*, 3 vol., 1892—1893, *Logica I*, 1876; *Literatura română şi străinătatea*, 1882; *Comediile d-lui Caragiale*, 1885; *Poeţi şi critici*, 1886; *Eminescu şi poeziile lui*, 1889 şi *Amprenta personalităţii şi impersonalităţii poetului*, 1892; *Discursuri parlamentare*, 5 vol., 1897—1915; *Poeziile d-lui Octavian Goga*, 1906. Volume publicate postum: *Istoria contemporană a României*, *1866—1900*, 1925; *Însemnări zilnice*, 3 vol., 1937—1939; *Jurnal şi epistolier*, 1976, 1978.

Makarenko, Anton Semionovici, 1888—1939, pedagog sovietic remarcabil. Op. pr.: *Poemul pedagogic*, 1933—1935; *Cartea pentru părinţi*, 1937; *Steaguri pe turnuri*, 1939.

Malésherbes, Cretien Guillaumme de la Maignon de, 1721—1794, om politic francez, susţinătorul „Enciclopediei", membru al Academiei Franceze, din 1774, autor al unor *Memorii asupra lui Ludovic al XVI-lea* şi al unor *Observaţii asupra istoriei naturale de Buffon şi Doubenton*, 1796.

Mallarmé, Stéphane, 1842—1898, poet şi eseist francez, profesor de limbă engleză la Tournon, Besançon şi Avignon, editor al rev. „La Dernière Mode", 1874—1875; în 1896, este ales „Prinţ al poeţilor". Op. pr.: poemele: *Azurul*, 1866; *Briză marină*, 1866; *Herodiada*, 1869—1871 — poem tragic neterminat — capodoperă a şcolii parnasiene; *După amiaza unui faun* — capodopera sa; *Un zar aruncat nu va desfiinţa hazardul*, 1897; *Fiorile; Darul poemului*; nouă caiete de *Poezii*, 1887; volumul de *Versuri de circumstanţă*, postum, 1920 — catrene, poeme, distihuri 1881—1898; studii, eseuri, articole, poeme în proză în vol. *Divagaţii*, 1897; *Proză pentru Des Esseintes*, 1885 — profesiune de credinţă literară; suita de articole *Variaţiuni despre un subiect*, 1895.

Malraux, André, 1901—1976, romancier, eseist, critic de artă, publicist şi om politic francez, luptător antifascist; membru al Comitetului Mondial Antifascist, din 1933; ministru al Informaţiilor, 1958; şi al Afacerilor Culturale, 1959—1969; fondator, în 1925, al ziarului „L'Indochine", la Saigon. Op. pr.: romanele: *Cuceritorii*, 1927 — Premiul Interallié; *Calea regală*, 1930; *Condiţia umană*, 1933 — Premiul Goncourt; *Timpul dispreţului*, 1935; *Speranţa*,

1937; începînd din 1968, scrierea autobiografică *Antimemorii*; eseuri, studii, critică literară și de artă; *Tentația Occidentului*, 1926; *Psihologia artei*, 3 vol., 1947; *Muzeul imaginar al sculpturii mondiale*, 3 vol., 1952—1954; *Capul de obsidian*, 1974; *Lazare*, 1974; postum, *Supranaturalul*, 1977 și *Omul precar și literatura*, 1977.

Manilius, Marcus, sec. I, î.e.n. — sec. I. e.n., poet latin, autor al poemului în 5 cărți *Astronomia*.

Maniu, Adrian, 1891—1968, poet, dramaturg, prozator, publicist și traducător român, redactor al revistei „Muzică și poezie", 1935—1937, și conducător — alături de I. Pillat și H. Furtună — al revistei „Flacăra"; fondator, în 1921, alături de Lucian Blaga, Cezar Petrescu și Gib Mihăescu, al rev. clujene „Gîndirea"; membru corespondent al Academiei Române; Premiul Național pentru poezie, 1938 și Premiul Academiei, 1965 pentru volumele *Cîntece tăcute* și *Versuri în proză*. Op. pr.: volumele de versuri: *Lîngă pămînt*, 1924; *Drumul spre stele*, 1930 — cuprinzînd și poeme dramatizate; *Cartea țării*, 1934; *Focurile primăverii și flăcări de toamnă*, 1935; *Cîntece de dragoste și moarte*, 1935; poemul *Salomeea*, 1915; două volume de *Cîntece tăcute* și *Versuri în proză*, 1965; proză: *Figuri de ceară*, 1912; *Paharul cu otravă*, 1919; *Jupînul care face aur*, 1930; teatru: *Meșterul*, 1922; *Lupii de aramă*, 1929.

Mann, Heinrich, 1871—1950, romancier, nuvelist, eseist și scriitor german; întîiul președinte al Academiei Germane de Arte; laureat al Premiului de Stat al R.D.G., 1949, pentru întreaga sa activitate. A lăsat o operă vastă (18 romane, 70 nuvele, drame, eseuri) din care cităm: romanele: *În țara huzurului*, 1901; *Zeițele sau cele trei romane ale ducesei D'Assy*, 1902—1903; *Goana după dragoste*, 1903—1904; *Profesorul Unrat*, 1905; *Micul oraș*, 1909; *Trilogia imperiului* (*Supusul*, 1911—1914; *Săracii*, 1918; *Capul*, 1925); *Romanul lui Henric al IV-lea al Franței* (*Tinerețea lui Henric al IV-lea*, 1935; *Împlinirea lui Henric al IV-lea*, 1938); dramele *Madame Legros*, 1913; *Calea spre putere*, 1918; considerațiuni politice, umaniste și pacifiste în eseurile *Dictatura rațiunii*, 1923; *Șapte ani*, 1929; *Spirit și faptă*, 1931; *Ura*, 1933; lucrarea autobiografică *O epocă trecută în revistă*, 1945.

Mann, Thomas, 1875—1955, romancier, nuvelist și eseist german de renume mondial, doctor honoris causa al Universităților din Bon, Harward, Oxford, Lund, Cambridge, Jena; Premiul Nobel, 1929; redactor al rev. „Simplicissimus" și „Mass und Wert" — și editor al acesteia din urmă. Op. pr.: romanele: *Casa Buddenbrook*, 1901; *Alteța regală*, 1909; *Muntele vrăjit*, 1924; tetralogia *Iosif și frații săi*, (*Istoriile lui Iacob*, 1933; *Tînărul Iosif*, 1934; *Iosif în Egipt*, 1936; *Iosif hrănitorul*, 1943); *Doctorul Faustus*, 1949; *Alesul*, 1951; *Confesiunile escrocului Felix Krull*, 1954; nuvelele: *Tristan*, 1901; *Tonio Kröger*, 1903; *Moartea la Veneția*, 1912; *Dezordine și suferință timpurie*, 1925; *Mario Vrăjitorul*, 1930 etc.; biografia romanțată *Lotte la Weimar*, 1939; eseurile literare, istorice și politice: *Frederic și marea coaliție*, 1915; *Considerațiunile unui apolitic*, 1919; *Goethe și Tolstoi*, 1923; *Dare de seamă pariziană*, 1926; *Suferințele și măreția maeștrilor*, 1935; *Freud, Goethe, Wagner*, 1937; *Avertisment Europei*, 1938; *Arta romanului*, 1939; *Noblețea spiritului*, 1945; *Geneza Doctorului*

Faust, 1949; *Vechi și nou*, 1953; *Recoltă tîrzie*, 1951—1955, 1958; memorialistică în vol. *Epoca mea*, 1950.

Mannheim, Karl, 1893—1947, filozof și sociolog german, profesor de sociologie la Frankfurt pe Mein și Londra. Op. pr.: *Suflet și cultură*, 1918; *Ideologie și utopie*, 1929; *Asupra problematicii sociologiei în Germania*, 1929; *Sociologia cunoașterii*, 1931; *Tendințele contemporane ale sociologiei*, 1932; *Omul și societatea în epoca reconstrucției*, 1935; *Diagnosticul epocii noastre*, 1943; *Libertate, putere și planificare democrată*, postum, 1950.

Mansfield, Katherine (pseudonimul lui **Kathleen Murry** n. Beauchamp), 1888—1923, poetă și nuvelistă engleză, de origine neozeelandeză. Op. pr.: *Fericire*, 1920; *Preludiul*, 1921; *Petrecere în grădină*, 1922; *Cuibul porumbelului*, 1923; postum, în 1927, i s-a publicat un *Jurnal*.

Mantegazza, Paolo, 1831—1910, medic antropologist, literat și om politic italian, fondator al Muzeului de Antropologie și al Arhivei de antropologie și etnografie. Opere: teorii în domeniul științelor în *Fiziologia plăcerii*, 1877; *Fiziologia durerii*, 1888; *Fiziologia urii*, 1889; note de călătorie în *Despre America meridională*, 1863; *O călătorie în Laponia*, 1881; volumul de *Amintiri politice ale unui simplu soldat în parlament*; romanele: *O zi la Madera* și *Capul*, 1887.

Manzoni, Alessandro, 1785—1873, romancier, dramaturg, poet, eseist, teoretician al literaturii, italian. Opere: ode, imnuri, poeme: *Triumful libertății*, 1894; *La moartea lui Carlo Imbonati*, 1805; *Urania*, 1809; *Proclamația din Rimini*, 1815; *Martie 1821*, 1821; *Cinci Mai*, postum, 1897; volumul de *Imnuri sacre*, 1815; romanul istoric *Logodnicii* — ed. I., 1827 — ediții cu modificări de structură și limbă în 1840, 1842 și 1847; tragediile: *Contele de Carmagnola*, 1820 și *Adelchi*, 1822 — capodoperă a teatrului romantic; studiile literare, istorice și socio-morale *Observații privind morala catolică*, 1819; *Scrisoare către domnul Chauvet privind la unitatea de timp și de loc în tragedie*, 1820; *Discurs asupra istoriei longobarde*, 1822; *Scrisoare asupra romantismului*, 1823; *Istoria coloanei infame*, 1842 — în completarea romanului *Logodnicii*, ediția din 1842; *Despre romanul istoric și în general despre compozițiile amestec de istorie și invenție*, 1845; *Scrisoare cu privire la cartea despre vorbirea în limba poporului*, 1868; *Scrisoare cu privire la vocabular*, 1868; *Revoluția franceză din 1789 și revoluția italiană din 1859*, 1868; *Despre unitatea limbii și despre mijloacele de a o răspîndi*, 1868.

Marañon, Grigorio, 1887—1960, eseist, om politic, medic, autor a 50 de cărți de medicină și biologie și a 20 de volume de eseuri — din acestea din urmă cităm: *Eseu biologic despre Enric al IV-lea de Castilia și timpul său; Amiel, un studiu asupra timidității; Viață și istorie; Istoria unui resentiment; Psihologia veșmintelor; Rădăcina și decorul Spaniei*.

Marcea, Pompiliu, 1928—1985, critic și istoric literar, profesor la Catedra de istoria literaturii române; fost lector de limba și literatura română la Paris, 1963 și la Universitățile din Köln, Bonn, Aachen și Düsseldorf, 1970—1973; redactor la Editura pentru literatură și director al Editurii pentru Literatură Universală; autor al volumelor: *Alexandru Sahia*, 1961; *Ion Slavici*, 1965 — Premiul Academiei; *„Convorbiri literare" și spiritul critic*, 1972; *Lumea operei lui Sadoveanu*, 1976; *Umanitatea*

veniană de la A la Z, 1977; *Lecturi fidele*, 1979; *Varietăți literare*, 1982; *Mihail Sadoveanu. 100 de ani de la naștere*, 1982; *Concordanțe și controverse*, 1984.

Marcel, Gabriel-Honoré, 1889—1973, filozof dramaturg, critic teatral și muzical francez, profesor la Sorbona, membru al Academiei Franceze, din 1952, Laureat al Marelui Premiu pentru literatură al Academiei Franceze, în 1949, al Premiului național pentru literatură, în 1958, al Premiului Goethe, în 1958, al Premiului pentru pace, în 1964 și al Premiului Erasmus, în 1969. Op. pr.: filozofie: *Jurnal metafizic*, 1927; *A fi și a avea*, 1928; *Misterul ființei*, 2 vol. 1951; *Oamenii împotriva umanului*, 1951; *Declinul înțelepciunii*, 1954; *Prezență și nemurire*, 1959; *Testament filozofic*, 1969; piesele de teatru: *Drumul pe creastă*, 1936; *Roma nu mai este la Roma*, 1951.

Marcus Aurelius, Antonius Augustus, 121—180, împărat (161—180) și filozof stoic roman.

Marcuse, Herbert, 1898—1979, filozof american de origine germană, reprezentant al „Școlii de la Frankfurt", profesor de filozofie și de științe politice la universitățile Brandeis—Boston, 1945, și San Diego—California, 1966. Din cele cca. 30 de studii, eseuri, lucrări de sinteze, cităm: *Ontologia lui Hegel și bazele unei teorii a istoricității*, 1932 — teza sa de doctorat; *Eros și civilizație*, 1955; *Omul unidimensional*, 1964; *Cultură și societate*, 1965; *Sfîrșitul utopiei*, 1967; *Eseu despre eliberare*, 1969; *Contrarevoluția și revolta*, 1972; *Permanența artei*, 1973; *Dimensiunea estetică*, 1979.

Marechal, Pierre Sylvain, 1750—1803, om de litere și filozof, comunist utopic francez, autor al *Manifestului egalilor*, 1794; al *Almanahului oamenilor cinstiți*, 1788 și al *Dicționarului ateilor vechi și moderni*.

Marino, Giovanni Battista sau **Giambattista**, 1569—1625, poet italian, scriitor reprezentativ al „barocului" literar italian, autor al volumelor de sonete, ode, madrigaluri și poeme *Rime*, 1602; *Lira*, 1608; *Epitalami*, 1616; al ciclurilor: *Galeria*, 1620; *Flautul*, 1620; *Egloge rustice*, 1620; al poemelor *Adonis* — capodopera sa, 1623, *Uciderea pruncilor* etc.

Maritain, Jacques, 1882—1973, filozof și eseist francez, critic literar și de artă, profesor la Colegiul Stanislau, la Institutul Catolic, la Institutul de Studii Medievale din Torino; din 1948, stabilindu-se în S.U.A., profesor la Universitatea din Princeton; președinte la Institutul de Înalte Studii Franceze din New York; ambasador al Franței la Vatican; Marele Premiu Național pentru literatură, 1961. Op. pr.: *Filozofia bergsoniană. Studii critice*, 1913; *Artă și scolastică*, 1920; *Elemente de filozofie*, 1923; *Reflecții asupra inteligenței*, 1926; *A diferenția pentru a uni sau Gradele științei*, 1932; *Știință și înțelepciune*, 1935; *Granițele poeziei*, 1935; *Umanismul integral*, 1936; *De la Bergson la Toma d'Aquino*, 1947; *Omul și statul*, 1953; *Filozofia morală*, 1956.

Marivaux, Pierre Carlet de Chamblain de, 1688—1763, dramaturg, romancier, nuvelist și publicist francez, fondator și redactor al periodicelor „La Spectateur français", 1721—1724; „Le Cabinet de Philosophe", 1734; „L'indigent philosophe"; membru al Academiei Franceze, din 1742. Din cele peste 30 de piese de teatru, romane, povestiri, studii etc. cităm: comedii în 3—5 acte: *Tatăl prudent și echitabil*, 1706; *Surpriza dragostei*, 1722; *Dubla inconstanță*, 1723; *Insula rațiunii*, 1727; *A doua surpriză a dragostei*, 1727; *Jocul dragostei și al întîmplării*, 1730 — capodopera sa dramatică; *Triumful dragostei*, 1732; *Jurăminte indiscrete*, 1732; *Fericita stratagemă*, 1733; *Mama confidentă*, 1735; *Falsele confidențe*, 1737 — remarcabilă; romanele: *Trăsura împotmolită*, 1714; *Viața Marianei*, 1731—1742 — neterminat; *Țăranul parvenit*, 1734—1735 — neterminat; scrierea polemică *Scrisoare către Rousseau*, 1755; studiile: *Reflecții asupra spiritului uman*, 1755; *Reflecții asupra lui Corneille și Racine*, 1755.

Marlowe, Cristopher, 1564—1593, dramaturg englez, unul dintre cei mai de seamă precursori ai lui Shakespeare și colaborator al acestuia. Op. pr.: *Tamburlaine cel Mare*, 1587—1588; *Evreul din Malta*, 1589—1590; *Tragica istorie a doctorului Faust*, 1588—1592; *Eduard al II-lea* 1591—1593.

Marmontel, Jean-François, 1723—1799, poet, dramaturg, romancier, nuvelist, memorialist și istoriograf francez, membru al Academiei Franceze, din 1763, principalul redactor al articolelor de literatură, a „Enciclopediei". Op. pr.: tragediile: *Cleopatra*, 1750; *Heraclizii*, 1752; *Bélisaire*, 1767; volumul *Povestiri morale*, 1761; *Incașii sau destrămarea imperiului peruvian*, 1777; articolele sale din „Enciclopedia" reunite în vol. *Poetica franceză*, 1767; critică literară în vol. *Elemente de literatură*, 1787; postum, în 1804, *Memoriile unui tată pentru a sluji instruirii copiilor săi*.

Marrou, Henri Irenée, 1904—1978, istoric francez, profesor la Sorbona, din 1945; membru al Academiei Inscripțiilor, din Paris, din 1967. Op. pr.: *Sfîntul Augustin și sfîrșitul culturii antice*, 1949—1950; *Istoria educației în Antichitate*, 1948; *Cîntece populare*, articole de critică muzicală în vol. *Spiritul*.

Martin du Gard, Roger, 1881—1958, romancier, dramaturg și memorialist francez, unul din marii prozatori ai literaturii franceze și universale a sec. XX; Premiul Nobel, 1937. Opere: romanele: *Să te realizezi*, 1908; *Jean Barois*, 1913 — care l-a consacrat; romanul — fluviu, în 8 volume, *Familia Thibault*, (I. *Caietul cenușiu*, 1922; II. *Penitenciarul*, 1922; III. *În toiul verii*, 1923; IV. *Consultația*, 1928; V. *Sorellina*, 1928; VI. *Moartea tatălui*, 1919; VII. *Vara lui 1914*, 1936; VIII. *Epilog*, 1940; romanul neterminat și nepublicat *Jurnalul colonelului Maumort* și drama *Un taciturn*, 1932; farsele: *Testamentul lui Moș Leleu*, 1920 și *Pompa*, 1928; nuvela: *Mărturisire africană*, 1931 și volumul de crochiuri *Vechea Franță*, 1933; un volum de *Amintiri autobiografice și literare*, 1965 și două volume de corespondență cu A. Gide *Note despre André Gide*, 1951.

Marțial, Marcus Valerius, c. 40—104, poet epigramist latin, autor a peste 1500 de poezii scurte, grupate în 15 cărți, cunoscute sub numele de *Epigrame*, specie pe care a impus-o în literatura latină.

Marx, Karl, 1818—1883, întemeietorul comunismului științific, organizator și conducător al proletariatului internațional. A lăsat o operă vastă și multilaterală (33 volume de *Opere* apărute în trad. românească), din care menționăm: *Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului*; *Manuscrise economico-filozofice*, 1844; *Sfînta familie*, 1844 — (Marx-Engels); *Tezele asupra lui Feuerbach*, 1845; *Ideologia germană* (Marx — Engels), 1845; *Mizeria filozofiei*, 1847; *Manifestul Partidului Comunist* (Marx — Engels), 1848; *Luptele de clasă din Franța*, 1850; *Revoluția și con-*

trarevoluţia din Germania, 1851; *Optsprezece Brumar al lui Napoleon Bonaparte*, 1852; *Contribuţii la critica economiei politice*, 1859; *Capitalul*, 1867; *Războiul civil din Franţa*, 1871; *Critica programului de la Gotha*, 1875 etc.

Matisse, Henri, 1869—1954, pictor, decorator, muralist, grafician, sculptor, ceramist şi teoretician de artă francez. Reflecţii asupra picturii, publicate în „Grande Revue" în dec. 1908 sub titlul *Notele unui pictor*.

Maugham, William Somerset, 1874—1965, romancier, nuvelist şi dramaturg englez. Opere: din cele cca. 50 romane, piese de teatru, nuvele, volume de memorialistică, cităm: romanele: *Liza de Lambeth*, 1897; *Robit*, 1915; *Luna şi doi bani jumate*, 1919; *Vălul pictat*, 1925; *Prăjituri şi bere sau scheletul din dulap*, 1930; *Pe muche de cuţit*, 1944; *Catalina*, 1948; povestiri, nuvele: *Sadie Thomson*, 1921; *A tremurat o frunză*, 1921; *La persoana întîia singular*, 1931; un volum de *Povestiri complete*, 1953; comediile: *Un om de onoare*, 1903; *Lady Frederick*, 1912; *Cercul*, 1921; *La est de Suez*, 1922; *Superiorii noştri*, 1923; *Cel ce-şi cîştigă pîinea*, 1930; memorialistică: *Dare de seamă*, 1935; *Strict personal*, 1941; *Jurnalul unui scriitor*, 1949.

Maupassant, Guy de (Henry-René-Albert-Guy de), 1850—1893, nuvelist, romancier, dramaturg şi memorialist francez, maestru al prozei scurte. Din vasta-i operă (300 de nuvele, în 18 volume; 5 romane, 3 piese de teatru şi trei volume de impresii de călătorie, 1 volum de versuri, un studiu despre Flaubert etc.) cităm: nuvele şi volume de nuvele: *Bulgăre de seu*, 1880 — capodopera sa de nuvelist; *Casa Tellier*, 1881; *Domnişoara Fifi*, 1882; *Povestirile becaţei*, 1883; *Clar de lună*, 1884; *Surorile Rondoli*, 1884; *Miss Harriet*, 1884; *Toine*, 1885; *Yvette*, 1885; *Povestiri de zi şi de noapte*, 1885; *Domnul Parent*, 1886; *Mica Roque*, 1886; *Horla*, 1887; *Trandafirul Doamnei Husson*, 1888; *Mîna stîngă*, 1889; *Frumuseţe inutilă*, 1889; postum *Duminicile unui burghez din Paris*, 1897; *Moş Milon*, 1900; romanele: *O viaţă*, 1883; *Bel Ami*, 1885 — capodoperele sale romaneşti: *Mont Oriol*, 1887; *Pierre şi Jean*, 1888; *Tare ca moartea*, 1889; *Inima noastră*, 1890; note de călătorie în *La soare*, 1884; *Pe apă*, 1888; *Viaţa rătăcitoare*, 1890.

Maupertuis, Pierre-Louis Moreau de, 1698—1759, matematician şi astronom francez, membru al Academiei de ştiinţe din Paris, din 1736, al Academiei Franceze, din 1743, preşedinte al Academiei din Berlin în 1744; membru al Societăţii Regale din Londra; conducătorul memorabilei expediţii în Laponia pentru măsurarea lungimii unui arc de meridian de un *grad*.

Mauriac, François, 1885—1970, romancier, poet, dramaturg, eseist, polemist şi gazetar francez, Preşedintele Asociaţiei oamenilor de litere francezi, din 1933, membru al Academiei Franceze, din acelaşi an; Laureat al Marelui Premiu al Romanului acordat de Academia Franceză în 1925 pentru romanul *Viaţa şi moartea unui poet*; Premiul Nobel, 1952. Din vasta-i operă narativă şi poetică — cca 75 volume — relevăm: romane şi nuvele: *Copilul copleşit de lanţuri*; *Întîlnirea*, 1920; *Carne şi sînge*, 1920; *Sărutul dat leprosului*, 1922; *Fluviul de foc*, 1922; *Genitrix*, 1923; *Pustiul dragostei*, 1924 — Marele premiu al Academiei Franceze, 1925; *Thérèse Desqueyroux*, 1927; *Cuibul de vipere*, 1932; *Misterul Frontenac*, 1933; *Galigai*, 1952; *Mielul*, 1954; poeme: *Cu mîinile împreunate*, 1909; memorialistică: patru volume de *Jurnal*, 1934—1951; *Bloc Notes*, 1958; 1961; *Memorii interioare*, 1959; 1965.

Maurois, André (pseudonimul literar (devenit nume legal) al lui **Emile Herzog**), 1885—1967, romancier, biograf, eseist şi istoric francez, membru al Academiei Franceze, din 1938. Opere: romanele: *Tăcerile colonelului Bramble*, 1918; *Nici înger, nici fiară*, 1919; *Discursurile doctorului O'Grady*, 1921; *Bernard Quesnay*, 1926; *Climate*, 1929; *Cercul de familie*, 1932; biografiile literare: *Ariel sau Viaţa lui Shelley*, 1923; *Viaţa lui Disraeli*, 1927; *Byron*, 1931; *Voltaire*, 1932; *Chateaubriand*, 1937; *În căutarea lui Marcel Proust*, 1949; *Olimpio sau viaţa lui Victor Hugo*, 1954; *Prometeu sau Viaţa lui Balzac*, 1965; *Lelia sau Viaţa lui George Sand*, 1965; lucrările de istorie: *Istoria Angliei*, 2 vol. 1937; *Istoria Franţei*, 1957; *Istoria Statelor Unite de la 1917 la 1961*, 1962.

Maury, Juan Maria, 1772—1845, poet şi scriitor spaniol, membru al Academiei spaniole, autor al volumului de poezii *Spania poetică*, 1826—1827.

Mauss, Marcel, 1872—1950, sociolog şi etnolog francez, unul din precursorii *structuralismului* în sociologie şi etnografie, fondator, împreună cu P. Rivet, al Institutului de etnografie al Universităţii din Paris, autor al unor remarcabile studii de teorie şi sociologie a religiei. Op. pr.: *Eseu asupra darului*, 1926; *Fragment al unui plan de sociologie generală descriptivă*, 1934.

Maximus, Claudius, sec. II î.e.n., filozof stoic roman, preceptorul lui Marc Aureliu, proconsul în Africa, autor al unor portrete morale în ale sale *Gînduri*.

Mazilu, Teodor, 1930—1980, romancier, nuvelist, dramaturg, poet şi publicist român. Opere: romanele: *Bariera*, 1959 — Premiul Academiei; *Aceste zile şi aceste nopţi*, 1962; *Într-o casă străină*, 1973; *O singură noapte eternă*, 1979; volumele de nuvele, povestiri, foiletoane, schiţe, proză satirică: *Insectar de buzunar*, 1956; *Galeria palavragiilor*, 1957; *O plimbare cu barca*, 1964; *Vara pe verandă*, 1966; *Proza satirică*, 1969; *Pălăria de pe noptieră*, 1972; publicistică în volumele: *Pîinea la loc fix*, 1972; *Ipocrizia disperării*, 1972; comediile: *Proştii sub clar de lună*, 1964; *Tandreţe şi abjecţie*, 1968 — Premiul Uniunii Scriitorilor; *Treziţi-vă în fiecare dimineaţă*, 1969; *Aceşti nebuni făţarnici*, 1970; un volum de însemnări de călătorie *Este corida o luptă cu moartea?*, 1973; volumul de poezii *Cîntece de alchimist*, 1972.

Mazzini, Giuseppe, 1805—1872, revoluţionar, publicist şi scriitor politic italian, ideolog şi unul din conducătorii mişcării de eliberare naţională a poporului italian („Risorgimento"); fondator al societăţii patriotice „La Giovine Italia", 1832 şi al periodicului cu acelaşi nume; susţinătorul lui Garibaldi; opera sa, publicată astăzi în peste zece volume, cuprinde articole de critică literară, apeluri la revoluţie, discursuri, fragmente autobiografice, scrisori (*Despre dragostea de ţară a lui Dante; Asupra iniţiativei revoluţionare; Oameni şi patrie; Despre o literatură europeană; Despre literatura Franţei;* articole-recenzii consacrate lui Goethe, Byron, Hugo, Lamartine).

Mecinikov, Ilia Ilici. 1845—1916, microbiolog rus, unul dintre fondatorii biologiei comparate, a embriologiei evoluţioniste, a microbiologiei şi imunologiei; Premiul Nobel, 1908.

Medici, Lorenzo de, zis il **Magnifico**, 1449—1492, politician de geniu, conducător al Republicii florentine între 1469 şi 1492, om

de cultură umanist, poet și protector al artelor, italian, autor al unor poeme filozofice, idilice, elegiace, mitologice, poezii erotice (*Disputa; Ospățul; Ambra; Venus și Marte; Vînătoarea de potîrnichi; Nancia din Barberino; Lauda; Pădurile iubirii; Cîntece de carnaval; Bețivanii; Cantonierul*) și al dramei *Sacra reprezentare a Sf. Ion și Paul*.

Mehedinți, Simion, 1869—1962, geograf, etnograf, teoretician al culturii și pedagog român, unul din fondatorii geografiei române moderne, director al „Convorbirilor literare", între anii 1907—1923, profesor la Universitatea din București, membru al Academiei Române. Din cele cca. 30 de lucrări, studii și eseuri antropogeografice, etnografice și de teoria culturii, cităm: *Școala muncii — altă creștere*, 1919; *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale*, 1920; *Coordonate geografice — civilizație și cultură*, 1930; *Terra. Introducere în geografie ca știință*, 2 vol., 1930; *Trilogia științei. Cercetător. Erudit. Savant*, 1939; *Trilogii; Știința — școala — viața cu aplicări la poporul român*, 1940; *Fazele geografice ale istoriei*, 1940.

Mehring, Franz, 1846—1919, istoric și publicist german, teoretician al marxismului, militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, membru al Partidului Social-Democrat, unul din conducătorii grupului „Spartacus", nucleul Partidului Comunist din Germania, creat în 1918. Op. pr.: *Istoria democrației germane*, în 4 volume, 1897—1898; *Istoria Germaniei de la sfîrșitul evului mediu*, în două volume, 1910—1911; *K. Marx, istoria vieții sale*, 1918; studiile filozofice: *Legenda lui Lessing*, 1891—1893; *Despre materialismul istoric*, 1893; *Incursiuni estetice*, 1898—1899.

Melville, Herman, 1819—1891, poet, romancier și nuvelist american. Opere: volumele de versuri: *Poezii despre bătălii și viziuni din război*, 1858; *John Marr și alți marinari*, 1888; *Timoleon*, 1891; romanele: *Typee*, 1846; *Omoo, povestirea aventurilor în mările Sudului*, 1847; *Mardi; o călătorie pînă acolo*, 1849; *Redburn. Prima lui călătorie*, 1849; *Tunica albă sau lumea de pe un vas de război*, 1850; *Moby Dick sau balena*, 1851; *Israel Petter*, 1855; *Șarlatanul. Mascarada lui*, 1857.

Menandru, 342—291 î.e.n., dramaturg grec din Atena, creator al comediei de moravuri și de caracter (peste 100 de piese) din care ni s-a păstrat doar una, *Mizantropul* și cîteva fragmente din *Lingușitorul; Fata din Samos, Fata cu cosița tăiată; Îndrăgostitul detestat sau Thrasonidos; Omul din Sicyon; Împricinații; Chițaristul; Eroul* etc.

Menéndez Pidal, Ramón, 1869—1968, filolog și istoric literar spaniol, romanist de reputație mondială; doctor honoris causa a 15 universități din Europa (printre care și cea din București). Op. pr.: *Legenda infanților de Lara*, 1896; *Cronicile generale ale Spaniei*, 1898 — ed. 1918; *Manual elementar de gramatică istorică a limbii spaniole*, 1904; *Poezia lirică spaniolă de început*, 1919; *Poezia trubadurescă și trubadurii*, 1924 — amplificată, în 1957, în *Poezia trubadurescă și originile literaturilor romanice; Originile limbii spaniole...*, 1926; *Romancero. Teorii și cercetări*, 1928; *Baladele Americii și alte studii*, 1939; *Poezia arabă și poezia europeană, cu alte studii de literatură medievală*, 1941; *Despre lirica spaniolă de început și vechea epică*, 1951; *Vestigii ale poeziei epice spaniole*, 1952; *Romancero hispanic. Teorie și istorie*,

1953; *Toponimia preromantică hispanică*, 1953; *Cîntarea lui Roland și neotradiționalismul*, 1959.

Menendez y Pelayo, Marcelino, 1856—1912, estetician, critic și istoric literar, eseist și erudit spaniol, profesor la Universitatea din Madrid, membru al Academiei spaniole. Op. pr.: *Polemici, indicații și proiecte asupra științei spaniole*, 1876 — revăzută sub titlul *Știința spaniolă*, 3 vol., 1887—1888; *Horațiu în Spania*, 1877; *Istoria heterodocșilor spanioli*, 1880—1882; *Istoria ideilor estetice în Spania*, 9 vol., 1883—1891; *Antologia poeților lirici castilieni de la formarea idiomului pînă în zilele noastre*, 13 vol. 1890—1908; *Antologia poeților hispano-americani*, 4 vol., 1892—1895; *Bibliografia hispano-latină clasică*, 10 vol., 1902—1912; *Originile romanului spaniol*, 1905 — postum, 1915.

Mercier, Louis-Sébastien, 1740—1814, dramaturg, teoretician dramatic, poet, critic literar și memorialist francez; deputat în Convenție; unul din redactorii ziarelor „Chronique du mois" și „Tribune des hommes libres". Op. pr.: dramele: *Distrugerea Ligii*, 1872; *Moartea lui Ludovic XI*, 1873; *Judecătorul*, 1874; *Roaba oțetarului*, 1775; *Dezertorul*, 1782; utopia politică și socială *Anul 2440*, 1770; vastul *Tablou al Parisului*, 12 vol., 1781—1788; *Noul Paris*, 1799—1800 — zugrăvire documentară și jurnalistică a moravurilor; studii și eseuri în *Eseu asupra artei dramatice*, 1773; *Neologia sau Vocabularul cuvintelor noi sau de reînnoit*, 1802; *Boneta mea de noapte; Boneta mea de dimineață*.

Meré, Antoine Gombaud, cavaler de, 1607—1684, prozator și moralist francez. Opere: *Despre justiție*, 1677; *Despre plăceri*, 1677; *Despre spirit*, 1677; *Despre conversație*, 1677.

Meredith, George, 1828—1909, poet și romancier englez. Op. pr.: volumele de versuri: *Iubire modernă*, 1862; *Poezii și cîntece despre bucuriile pămîntului*, 1883; *Învățămintele pămîntului*, 1888; *Învățămintele vieții*, 1901; romanele: *Calvarul lui Richard Feverel*, 1859; *Emilia în Anglia*, 1864; *Aventurile lui Harry Richmond*, 1871; *Egoistul*, 1879 — capodopera sa; *Diana la răscruce de drumuri*, 1885; *Unul dintre cuceritorii noștri*, 1891; *Lordul Armont și Aminta*, 1894; volumul de corespondență *Scrisorile lui Meredith culese de fiul său*, postum, 1912.

Merejkovski, Dmitri Sergheevici, 1865—1941, poet, romancier și critic literar rus, teoretician al curentelor postsimboliste, autor al studiilor: *Cauzele decadenței și ale noilor curente în literatura rusă contemporană*, 1893; *Tolstoi și Dostoievski*, 1901—1902; al volumelor de poezii: *Simboluri*, 1892 și *Poezii noi*, 1896; și al romanelor: *Moartea zeilor. Iulian Apostatul*, 1894; *Învierea zeilor. Leonardo Da Vinci*, 1901; *Antihrist. Petru și Aleksei*, 1905.

Mérimée, Prosper, 1803—1870, nuvelist, romancier, dramaturg, critic literar și de artă, poet, istoric și eseist francez, creatorul nuvelei realiste franceze; senator al celui de-al doilea Imperiu, 1853; mare ofițer al Legiunii de Onoare, din 1866; membru al Academiei Franceze, din 1845; membru honoris causa al Societății amatorilor de literatură rusă, din 1868. Opere: nuvele, povestiri și volume de nuvele: *Mateo Falcone*, 1829; *Tamango*, 1829; *Cucerirea redutei*, 1829; *Vasul etrusc*, 1830; *Partida de table*, 1830; *Dubla neînțelegere*, 1833; *Venus din Ille*, 1837; *Colomba*, 1841; *Arsène Guillot*, 1844; *Carmen*, 1844; *Abatele Aubin*, 1848; *Lokis; Federigo*; romanul istoric *Cronica domniei lui Carol IX*, 1829; dramaturgie: volumul *Teatrul Clarei Gazul*, 1825 — cuprinzînd

8 drame; drama istorică *Răscoala țăranilor;* lirică: *Guzla*, 1827; culegerea de balade *C... sau Selecție de poezii lirice culese din Dalmația, Croația și Herțegovina*, — create, în fapt, de el — în 1817; note de călătorie: *Însemnări dintr-o călătorie în Sudul Franței*, 1835; *Însemnări dintr-o călătorie în Vestul Franței*, 1836; *Însemnări dintr-o călătorie în Auvergne*, 1838; *Note dintr-o călătorie în Corsica*, 1840; istorie și critică literară și de artă: *Pagini de istorie literară*, 1855; *Portrete istorice literare*, postum, 1874; *Studii asupra artelor în Evul Mediu*, postum, 1875; memorialistică în *Mărturisiri*, 1849; *Jurnalul lui Prosper Merimée, 1860—1868*, postum, 1930; 17 vol., de *Corespondență generală*, postum, 1953—1964.

Merleau-Ponty, Maurice, 1908—1961, filozof francez, cofondator — alături de J.-P. Sartre și alții — al rev. „Les Temps modernes", profesor la Universitatea din Lyon, 1945—1949, Sorbona, 1949—1952 și Collège de France, după 1952. Op. pr.: *Structura comportamentului*, 1941; *Fenomenologia percepției*, 1945; *Umanism și teroare*, 1947; *Sens și non-sens*, 1948; *Aventurile dialecticii*, 1955; *Semne*, postum, 1964.

Meslier (Mellier), Jean, 1664—1729, comunist utopic francez, filozof materialist și ateist, fost preot de țară, autor al *Testamentului meu* (în care a criticat cu vehemență religia și instituțiile feudale), lucrare editată parțial de Voltaire și D'Holbach; prima ediție integrală, în 1864.

Metastasio, Pietro (pseudonimul lui **Pietro Antonio Domenico Bonaventura Trapassi**), 1698—1782, poet și dramaturg italian, membru al Academiei „Arcadia", creator al melodramei italiene. Din cele peste 30 volume, (cuprinzînd compoziții lirice, poezii galante, oratorii, drame și melodrame, cantate, scrieri teoretice), cităm: melodramele istorice: *Didona părăsită*, 1724; *Cato în Utica*, 1723—1730; *Clemența lui Titus*, 1730; *Ahile la Skyros*, 1736; *Attilius Regulus*, 1740; drama pastorală *Endimione*, 1720; cantatele: *Grădina Hesperidelor*, 1720; *Galateea*, 1723; eseuri critice în *Extras din „Poetica" lui Aristotel*, 1750—1782.

Michelangelo, Buonarroti, 1475—1564, sculptor, pictor, arhitect și poet italian, unul dintre titanii Renașterii. Creația sa poetică — care o însoțește pe cea plastică, cele dintîi versuri fiind scrise în jurul anului 1503 — este adunată în vol. *Rime*, publicat postum, în 1623; numeroase „Scrisori" de un patos autentic.

Michelet, Jules, 1798—1874, filozof a... istoriei, istoric, moralist, pedagog, eseist și publicist francez; profesor de istorie la College de Sainte-Barbe din Paris, 1822—1826; la Școala Normală Superioară, 1822—1827; la Collège de France, 1832—1851; supleantul al lui Guizot la Sorbona; șeful secției istorice la Arhivele Naționale (destituit — datorită convingerilor sale progresiste și democratice — din toate funcțiile, după Lovitura de Stat a lui Ludovic Napoleon Bonaparte, din 1851); membru al Academiei de Științe morale și politice; mare prieten al poporului român; sprijinitor al mișcării revoluționare de la 1848 și al Unirii principatelor. Din vasta sa operă (peste 60 vol.) cităm: lucrări de istorie: *Tablouri sincronice ale istoriei moderne. 1453—1648; Tabloul cronologic al istoriei moderne. 1453—1789, Mic tratat de istorie modernă*, 1822—1826; *Istoria republicii romane*, 1831; *Principii de filozofia istoriei*, 1827; *Introducere în istoria universală*, 1831; *Istoria Franței*, 24 vol., 1833—1874 — opera capitală; *Istoria Revoluției Franceze*, 7 vol., 1847—1853; *Legende democratice ale Nordului*, 1854; scrieri de argument etico-politic: *Iezuiții*, 1843; *Preotul, femeia, familia*, 1845; *Poporul*, 1846; *Biblia umanității*, 1864.

Mickiewicz, Adam Bernard, 1798—1855, poet și luptător revoluționar polonez, profesor de literatură latină la Universitatea din Lausanne (Elveția) și de literaturi slave la Institutul Franței; conduce, în 1849, la Paris, periodicul „Le Tribune des Peuples", care militează pentru eliberarea popoarelor asuprite; autor al poemelor *Grazyna*, 1823; *Străbunii*, 1823—1832; *Konrad Wallenrod*, 1826—1827; al epopeei *Pan Tădeusz*, 1834; al unui volum de *Balade și romanțe*, 1822; al volumului de *Sonete din Crimeea*, 1826; al unui volum de proză *Cartea națiunii și a pelerinilor polonezi*, 1832; teorie literară în *Despre poezia romantică*, 1822; *Despre criticii și recenzenții varșovieni*, 1829.

Mihăescu, Gib. I. 1894—1935, romancier, nuvelist, dramaturg și publicist român, cofondator al revistei „Gîndirea", 1921. Opere: romanele: *Brațul Andromedei*, 1930; *Rusoaica*, 1933 — capodopera sa; *Femeia de ciocolată*, 1933; *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, 1934; *Donna Alba;* volumele de nuvele: *Grandiflora* și *Vedenia;* drama *Pavilionul cu umbre*, 1928 — piesă de mare succes.

Mill, John Stuart, 1803—1873, filozof, logician și economist englez. Opere: *Sistemul logicii*, 1843; *Principii de economie politică*, 1848; *Despre libertate*, 1859; *Guvern pe bază de reprezentare proporțională*, 1861; *Utilitarismul*, 1863; *Analiza filozofiei lui Sir William Hamilton*, 1865; *Auguste Comte și pozitivismul*, 1865; *Subjugarea femeilor*, 1869 etc. și o *Autobiografie*, postum 1873.

Mille, Constantin, 1861—1927, publicist, poet și prozator român, director al ziarelor „Drepturile omului", „Adevărul", „Dimineața"; împreună cu Ion și Sofia Nădejde, întemeiază revista „Contemporanul"; președinte al Asociației generale a presei române; între 1893 și 1894 face parte din conducerea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România; autor al romanelor: *Drina Millian*, 1887 și *O viață*, 1914; al volumului de *Versuri*, 1883; povestiri și nuvele *(Zoe, Prancucigușa* etc.); o parte din articole și foiletoane, în vol. *Letopiseți*, 1903.

Milton, John, 1608—1674, mare poet englez, unul dintre cei mai reprezentativi scriitori englezi ai secolului al XVII-lea, participant activ la revoluția burgheză din Anglia, autor al marilor poeme epice *Paradisul pierdut*, 1667 și *Paradisul regăsit*, 1671. Alte opere: poemele: *Oda unei dimineți*, 1630; *Voiosul*, 1632; *Meditativul*, 1632; *Lycidas*, 1637; *Samson luptătorul*, 1671, scrieri de polemică socială și politică: *Despre reformă în Anglia*, 1641; *Despre educație*, 1644; *Doctrina și instituția divorțului*, 1644; *Împuternicirile regelui și ale magistraților*, 1649; *Pentru republica poporului englez*, 1651, etc.

Mimnermos din Colofon, sec. VII—VI î.e.n., poet liric grec, creator al elegiei erotice, autor al poemului eroico-genealogic *Smirnèis*.

Minulescu, Ion, 1881—1944, poet, romancier, nuvelist, dramaturg și publicist român, unul din fruntașii simbolismului românesc; director al Teatrului Național din București, 1926; editor al revistelor de orientare simbolistă „Revista celorlalți", 1908 și „Insula", 1912; membru în comitetul de conducere al revistei „Fa-

langa „literară și artistică", 1910; împreună cu L. Rebreanu publică magazinul literar de orientare modernistă „Cetiți-mă", 1921; membru fondator al Societății Scriitorilor Români și al Societății Scriitorilor Dramatici; ofițer al Legiunii de Onoare; distins cu decorația „Palmes Academique"; Premiul Național de poezie, 1928. Op. pr.: volumele de versuri: *Romanțe pentru mai tîrziu*, 1908; *De vorbă cu mine însumi*, 1913; *Spovedanii*, 1927; *Strofe pentru toată lumea*, 1930; *Nu sînt ce par a fi*, 1936; romanele: *Roșu, galben și albastru*, 1924; *Corigent la limba română*, 1928; *Bărbierul regelui Midas*, 1931; *3 și cu Rezeda 4*, 1933; volumele de nuvele, proză simbolistă, reportaje și impresii: *Casa cu geamuri portocalii*, 1908; *Măști de bronz și lampioane de porțelan*, 1920; *Cetiți-le noaptea*, 1930; comediile: *Lulu Popescu*, 1921; *Pleacă berzele*, 1921; *Omul care trebuie să moară*, 1924 — publicată în 1939 sub titlul *Ciracul lui Hegezias*; *Manechinul sentimental*, 1926; *Allegro ma non troppo*, 1927.

Mirabeau, Gabriel-Honoré-Victor Riqueti, conte de, 1749—1791, orator, epistolier și om politic francez. Opere: *Eseu asupra despotismului*, 1775; *Asupra dreptului la pace și la război*, 1790; *Asupra emigrației*, 1791; *Scrisori către Sophie*, postum 1792.

Mirbeau, Octave, 1850—1917, romancier, dramaturg și ziarist francez, fondatorul revistei „Les Grimaces", în 1883. Op. pr.: romanele: *Calvarul*, 1886; *Un om ciudat*, 1888; *Sebastien Roch*, 1890; *Grădina supliciilor*, 1899; *Jurnalul unei cameriste*, 1900; piesele de teatru: *Afacerile sînt afaceri*, 1903; *Păstorii răi*, 1898.

Moisil, Grigore C., 1906—1973, matematician, logician și filozof al științei, român, profesor la Universitatea din București, membru al Academiei R.S.R., al Academiei de Științe din Bologna și al Institutului Internațional de Filozofie, vicepreședinte al secției de logică, metodologie; Laureat al Premiului de Stat. Opere: *Logica modală*, 1942; *Teoria algebrică a mecanismelor automate*, 1959; *Circuite cu tranzistori*, 2 vol., 1961—1962; *Încercări vechi și noi de logică neclasică*, 1965; *Elemente de logică matematică și de teoria mulțimilor*, 1968; *Logicile nonchrysippiene*, 1972; *Știință și umanism*, postum, 1979.

Moldovanu, Corneliu, 1883—1952, poet și prozator român, unul din fondatorii Societății Autorilor Dramatici, în 1922; președinte al Uniunii Scriitorilor Români. Opere: volumele de versuri: *Flăcări*, 1907; *Poezii*, 1908; *Cetatea soarelui și alte poeme*, 1910; o remarcabilă traducere în versuri a *Cîntării Cîntărilor*, 1908; romanul *Purgatoriul*, 2 vol., 1922; volumele de nuvele: *Majestatea morții*, 1919; *Venus și Gioconda*, 1927; *Neguțătorul de arome. Povestiri trăite și închipuite*, 1938; critică dramatică în volumul *Autori și actori*, 1944.

Molière, pseudonimul literar al lui **Jean-Baptiste Poquelin, 1622—1673**, comediograf clasic, actor și regizor francez, unul dintre cei mai mari dramaturgi ai literaturii universale, autor a 33 comedii în versuri sau proză, majoritatea capodopere ale genului, puse în scenă de el însuși. Se remarcă îndeosebi: *Prețioasele ridicole*, 1659; *Școala femeilor*, 1662; *Don Juan*, 1665; *Mizantropul*, 1666; *Doctor fără voie*, 1666; *Avarul*, 1668; *George Dandin*, 1668; *Tartuffe*, 1669; *Burghezul gentilom*, 1670; *Femeile savante*, 1672; *Vicleniile lui Scapin*, 1672; *Bolnavul închipuit*, 1673.

Monod, Gabriel 1844—1912, istoric francez, profesor la Institutul Franței, membru al Academiei Franceze. Op. pr.: *Studii critice asupra surselor de istorie merovengiană*, 1[illegible]—1859; *Bibliografie a istoriei Franței*, 1888; *Maeștrii istoriei: Renan, Taine, Michelet*, 1894.

Montaigne, Michel Eyquem de, 1533—1592, scriitor și gînditor iluminist francez. Renumitele sale *Eseuri*, 1580, culegere de reflecții pe cele mai diverse teme, constituie unul dintre cele mai reprezentative monumente ale literaturii Renașterii; autor și al unui *Jurnal de călătorie în Italia, prin Elveția și Germania*, postum, 1774.

Montale, Eugenio, 1896—1981, unul din poeții de valoare ai Europei de azi, principal inițiator și exponent, alături de Ungaretti, al poeziei ermetice italiene. Premiul Nobel, în 1973; senator pe viață, din 1967. Op. pr.: vol. de versuri: *Oase de sepie*, 1925; *Ocaziile*, 1939; *Finistere*, 1943; *Vijelia și altele*, 1956; *Satura*, 1962; *Acorduri și pastele*, 1962; *Xenia*, 1966; volumele de eseuri și articole: *Fluturele din Dinard*, 1956; *Autodafé. Cronici în doi timpi*, 1966; *Departe de casă*, 1969; *În timpul nostru*, 1972.

Montesquieu, Charles Louis de Secondat Baron de la Brede et de, 1689—1755, scriitor, moralist și filozof francez, membru al Academiei Franceze, din 1728, unul din creatorii legislației moderne, prin opera sa capitală *Despre spiritul legilor*, 1748 — ale cărei principii au stat la baza Constituției franceze din 1791. Din cele peste 20 volume, mai cităm: *Scrisori persane*, 1721; *Considerațiuni asupra cauzelor grandorii și decăderii romane*, 1734; *Cugetările mele*, postum, 1899.

Montherlant, Henry Millon de, 1896—1972, poet, dramaturg, romancier și eseist francez, membru al Academiei Franceze, din 1960, deținător al Marelui Premiu al Președintelui Republicii acordat de Academia Discului pentru piesele: *Regina moartă* și *Port-Royal*. Din cele cca 80 de romane, drame, volume de poeme, studii, eseuri, memorialistică etc. cităm: Lirică: poemele: *Cîntec funebru pentru morții de la Verdun*, 1924; *Încă o clipă de fericire*, 1934; volumul de poeme *Olimpicele*, 1924; dramaturgie: *Schimbul de dimineață*, 1916; *Exilul*, 1934; *Pasiphae*, 1936; *Regina moartă*, 1942; *Copilul nimănui*, 1943; romanele: *Visul*, 1922; *Bestiariile*, 1925; tetralogia: *Tinerele, (Fecioarele*, 1936; *Fie-vă milă de femei*, 1936; *Demonul binelui*, 1937; *Leproasele*, 1938); eseuri: *Un călător singuratic este un diavol*, 1933 — eseu — confesiune. *Serviciul inutil*, 1935; *Echinoxul de septembrie*, 1938; *Tragedia fără mască*, 1972; memorialistică: volumele autobiografice *Schimbarea de dimineață*, 1920; *Moartea și viața lui H. Montherlant*, 1932; *Carnete*, I—IV, 1957; V. postum, 1972; *Du-te și joacă-te cu această țărînă*, 1966; un volum antologic *Pagini de tandrețe*, 1929.

Moore, Thomas, 1779—1852, poet irlandez, prieten intim cu Byron, autor al volumului de poeme lirice *Melodii irlandeze*, 1801, completat și îmbogățit în 1835, operă care i-a adus supranumele de „bardul de la Erin". Alte opere: poemele *Lalla Rookh*, 1817; *Iubirile îngerilor*, 1823; satirele politice și de moravuri: *Sacul de poștă de doi bani*, 1813; *Familia Fudge la Paris*, 1818; *Fabule pentru Sfînta Alianță*, 1823; *Familia Fudge în Anglia*, 1835; ro-

manul *Epicureanul*, 1827; studiile istorice și biografice *Istoria Irlandei*, 1846; *Viața lui Sheridan*, 1825.

Morgan, Charles Langbridge, 1894—1958, romancier, dramaturg și eseist englez. Op. pr.: romanele: *Portret într-o oglindă*, 1929; *Izvorul*, 1932; *Sparkenbroke*, 1936; *Călătoria*, 1940; *Istoria judecătorului*, 1947; teatru: *Fluviul scînteietor*, 1938; eseuri: *Reflecții în oglindă*, 1944; *Libertăți ale spiritului*, 1951.

Morus (More), Thomas, 1478—1535, gînditor umanist și om de stat englez, unul dintre întemeietorii socialismului utopic; președinte al Camerei Comunelor, 1523—1529 și Lord-cancelar, 1529—1532, autor al renumitei lucrări *Utopia*, 1516; al *Istoriei vieții și morții lui Edward V și a uzurpării de către Richard III*, 1514, și al unor epigrame în limba latină.

Mounier, Emmanuel, 1905—1950, filozof francez, participant la mișcarea „Combat" — în timpul ocupației naziste; fondator, în 1932, al rev. „Esprit". Opere: *Gîndirea lui Charles Peguy*, 1931; *Revoluția personalistă și comunitară*, 1934; *Manifest în favoarea personalismului*, 1936; *Înfruntarea creștină*, 1944; *Introducere în existențialisme*, 1946; *Tratat despre caracter*, 1946; *Ce este personalismul?*, 1947; *Mica spaimă a veacului XX*, 1948; *Trezirea Africii negre*, 1948; *Personalismul*, 1949.

Mozart, Wolfgang Amadeus, 1756—1791, mare compozitor și interpret austriac, reprezentant, alături de Haydn și Beethoven, al clasicismului vienez; autor a 48 simfonii, 26 cvartete de coarde, 46 sonate pentru violină și pian, 7 concerte pentru violină și 21 pentru pian; al operelor: *La Finta Giardiniera*, 1775; *Idomeneu*, 1779; *Răpirea din Serai*, 1781; *Nunta lui Figaro*, 1785; *Don Giovanni*, 1787; *Cosi fan tutte*, 1790; *Flautul fermecat*, 1791; al *Recviemului* și a sute de alte lucrări instrumentale.

Multatuli, pseudonimul literar al lui **Edward Douwes Dekker**, 1820—1887, scriitor olandez. Op. pr.: romanul autobiografic *Max Havelaar...* 1860; romanul *Despre întîmplările lui Woutertje Pieterse*, postum, 1890; volumul epistolar *Scrisori de dragoste*, 1861; culegere de aforisme, paradoxuri, parabole, fabule și eseuri intitulată *Idei*, în 7 vol., 1862—1877.

Munthe, Axel (Martin-Fredrik-Axel), 1857—1949, medic și scriitor suedez de limbă engleză. Op. pr.: romanul autobiografic *Cartea de la San Michele*, 1929 — de faimă internațională; *Crucea roșie și crucea de fier*, 1916 — înfățișează ororile primului război mondial.

Mureșanu, Andrei, 1816—1863, poet, eseist, publicist și traducător român, participant la Revoluția de la 1848 din Transilvania, fiind unul din fruntașii mișcării, autor al poeziei patriotice *Un răsunet*, 1848 (cunoscută sub titlul *Deșteaptă-te române*, marșul revoluționarilor ardeleni de la 1848). Lirică romantică și preromantică în volumul *Din poeziile lui Andrei Mureșanu*, 1862 — cuprinzînd poezii publicate în presă, și traduceri — volum pentru care i se acordă de către societatea ASTRA din Brașov „Cel dintîi Premiu Național acordat unui poet român"; alte traduceri: *Nopțile lui Young*; *Analele lui Tacit*; articole: *Cîteva reflexii asupra poeziei noastre*, 1844; *Duplica. Asupra poeziei*, 1844; *Românul și poezia lui*; *Artele și măiestriile cele frumoase*; *Românul în privința muzicii*; *Românul în privința picturii*; *Măiestria tiparului*, 1853—1854 — considerațiuni de ordin estetic.

Musil, Robert, 1880—1942, scriitor austriac, deținător al Premiului Kleist și al Premiului orașului Viena. Opere: romanul autobiografic *Confuziile elevului Törless*, 1906; trilogia *Omul fără însușiri*, 1931—1933; volumul de povestiri *Trei femei*, 1924; volumele: *Postume din timpul vieții*, 1936; *Schițe pentru o autobiografie*, 1937; *Selecțiuni*, 1937; eseul *Discurs la sărbătorirea lui Rilke*, 1927.

Musorgski, Modest Petrovici, 1839—1881, compozitor rus, figură proeminentă a muzicii universale, autor al operelor: *Boris Godunov*, *Hovanscina*, *Tîrgul din Sorocinsk*; al poemului simfonic *O noapte pe muntele pleșuv*; al unor lucrări pentru pian și al unor cicluri de melodii pentru voce și pian.

Musset, Alfred-Louis-Charles de, 1810—1857, poet, dramaturg, romancier, nuvelist, cronicar literar și dramatic francez, membru al Academiei Franceze, din 1852. Op. pr.: volumele de versuri: *Povestiri din Spania și Italia*, 1830; cele patru *Nopți*, 1835—1837; *Poezii noi*, 1852; poemele: *Rolla*, 1833; *Scrisoare către Lamartine*, 1836; *Dupont și Durant*, 1838; *O seară pierdută*, 1840; *Amintire*, 1840; romanul autobiografic *Spovedania unui copil al veacului*, 1836; dramaturgie: volumul *Un spectacol din fotoliu*, 1832 — cuprinzînd comediile *Cupa și buzele*; *La ce visează fetele* și poemul oriental *Namouna*; — *Andréa de Sarto*, 1833; *Capriciile Marianei*, 1833; *Fantasio*, 1834; *Cu dragostea nu-i de glumit*, 1834; *Lorenzaccio*, 1834 — una din cele mai bune drame romantice; *Să nu spui vorbă mare*, 1836; *Un capriciu*, 1837; *O ușă trebuie să fie ori închisă, ori deschisă*, 1845; nuvelele: *Frédéric și Bernerette*, 1837; *Mimi Pinson*, 1845; volumul de memorialistică *Povestea unui mierloi alb*, 1842; eseuri și articole: *Reviste fantastice*, 1831; *Un cuvînt despre arta modernă*, 1833; scrisorile umoristice *Scrisorile lui Dupuis și Cotonet*, 1836—1837.

Mușatescu, Tudor, 1903—1970, poet, dramaturg, prozator și umorist român. Op. pr.: dramaturgie: *Focurile de pe comori*, 1923; *Panțarola*, 1928; *Sosesc deseară*, 1931; *Titanic-Vals*, 1932 — remarcabilă; *...escu*, 1933; *Visul unei nopți de iarnă*, 1937; *Țara fericirii*, 1946; *Geamandura*, 1950; un volum de scenete umoristice, *Teatru la domiciliu*, 1944; romanul *Miss publicitate*, 1933; volumele de schițe umoristice *Nuțu! lui Gogu*, 1928 și *Ale vieții valuri*, 1932; aforisme în volumul *Plecare cu părerea lui*, 1970; volumul de versuri *Vitrinele toamnei*, 1925; cinci volume de *Scrieri*, 1969 — postum 1978.

N

Nansen, Fridtjof, 1861—1930, om de știință norvegian, remarcabil explorator polar. Profesor de zoologie și oceanografie la Oslo. Premiul Nobel pentru pace, 1922. A organizat și condus: o expediție care a traversat Groenlanda, pe schiuri de la est la vest, în 1888; o expediție în Arctica, între 1893 și 1896.

Napier (Neper), John, 1550—1617, matematician scoțian, inventatorul logaritmilor naturali. Op. pr.: *Canonis descriptio*, 1614, reeditată postum, 1619, sub titlul *Mirifici logarithmorum canonis constructio*.

Negruzzi, Costache, 1808—1868, nuvelist, dramaturg, poet, prozator, publicist și traducător român, director, alături de M. Kogălniceanu și V. Alecsandri, al Teatrului Național din Iași,

1840—1842, editor al revistei pentru țărani „Săptămîna" din Iași, 1853—1854, animator, alături de M. Kogălniceanu al rev. „Propășirea", 1844; creator al nuvelei istorice prin *Alexandru Lăpușneanu*, 1840 — capodoperă a genului în literatura română și universală; unul din primii membrii ai Societății Academice Române în anul înființării, 1866. Op. pr.: nuvele, schițe, povestiri: *Zoe*, 1837; *O alergare de cai*, 1840; *Fiziologia provințialului*, 1840; *Rețeta*, *Un poet necunoscut*, *Pentru ce țiganii nu sînt români;* comediile: *Cîrlanii*, 1849; *Muza de la Burdujăni*, 1851; poemul anecdot-istoric *Aprodul Purice*, 1837; eseul *Cîntecele populare ale Moldovei*, 1840; volumul *Păcatele tinerețelor*, în 4 cicluri, 1857 — cuprinde toate scrierile literare; *Corespondența dintre doi români, unul din Țara Românească (C. Negruzzi) și altul din Moldova (I. Heliade-Rădulescu)*, 1836; postum, în 1918, *Opere necunoscute ale lui C. Negruzzi;* reeditări, între 1872 și 1977, cca 30 volume.

Negruzzi, Iacob, 1842—1932, poet, prozator, dramaturg, publicist și traducător român, cofondator al societății „Junimea" în 1863 și secretar al ei; redactor răspunzător al „Convorbirilor literare", de la înființare, în 1867, pînă în 1893, iar între 1893 și 1895, cu un comitet de redacție; profesor la Facultatea de drept din Iași; președinte al Academiei Române. Opere: volumul de portrete satirice *Copii după natură*, 1874; volumul memorialistic *Amintiri de la „Junimea"*, 1921; romanul *Mihai Vereanu*, 1873; opera bufă *Hatmanul Baltag*, 1884; un volum de *Poezii*, 1872; o ediție îngrijită de autor *Opere complete*, 6 vol., 1894—1896.

Negulescu, Petre P., 1872—1951, filozof român, profesor de logică, istoria și enciclopedia filozofiei la Universitățile din Iași și București. Op. pr.: *Critica apriorismului și empirismului*, 1892; *Psihologia stilului*, 1896; *Filozofia Renașterii*, 3 vol., 1910—1940; *Geneza formelor culturii*, 1934; *Academia platonică din Florența*, 1936; *Destinul omenirii*, 4 vol., 1938—1946; al 5-lea volum, postum, 1971; *Istoria filozofiei contemporane*, 5 vol., 1941—1945; postum, un volum de *Scrieri alese*, 1967, și 4 volume de *Scrieri inedite* (*I. Problema cunoașterii*, 1969; *II. Destinul omenirii*, vol. V, 1971; III. *Istoria filozofiei moderne. Problema ontologică*, 1972; IV. *Problema cosmologică*, 1977).

Nehru, Jawaharlal, 1889—1964, om politic indian, președinte al Partidului național indian, prim-ministru și ministrul Afacerilor Externe al Indiei. Op. pr.: *Autobiografie*, 1936 și *Descoperirea Indiei*, 1946.

Nekrasov, Nikolai Alekseevici, 1821—1878, poet rus. Opere: poezii și poeme: *Satul uitat*, 1855; *Reflecții asupra unei intrări la paradă*, 1858; *Cine trăiește bine în Rusia?*, 1863—1877; *Gerilă, Nas-Roșu*, 1864; *Cîntece despre libertatea cuvîntului*, 1865; *Femeile ruse*, 1876; *Poet și Cetățean* etc., nuvelă în versuri *Orina, mama soldaților*, 1863.

Nenițescu, Ștefan I., 1897—1979, poet, publicist și diplomat român; conferențiar de estetică; fondatorul unui „Teatru liber nou și vechi" Opere: volumele de versuri: *Denii*, 1919; *Vrajă*, 1923; *Ode italice*, 1925; *Geluituri*, 1946; *Ani*, 1973 — retrospectivă (care cuprinde și poemele din *Exerciții de tăcere*, 1917—1954); este și autorul a *Trei mistere*, 1922 și al unui tratat de *Istorie a artei ca filozofie a istoriei*, 1925.

Nepos, Cornelius, c. 100 — c. 30 î.e.n., istoric roman, autor al „Analelor", păstrate fragmentar, al unei biografii a oamenilor de seamă *Bărbați iluștri*, al unei culegeri de anecdote *Curiozități*, și al unor *Scrisori*.

Neruda, Pablo (pseudonimul lui **Neftali Ricardo Reyes Basualto**), 1904—1973, poet și om politic chilian, consul în Spania, Japonia, China; ambasador la Paris; premiul „Cununa de aur" a Reuniunii Internaționale a Poeților din orașul iugoslav Struga; Premiul Internațional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare", 1953; Premiul Nobel, 1971. Opere: volumele de versuri și poeme *Cîntecul sărbătorii*, 1921; *Crepuscular*, 1923; *Douăzeci de poeme de dragoste și un cîntec de disperare*, 1924; *Tentativa omului infinit*, 1925; *Reședință pe pămînt*, 1933—1935; *Spania în inimă*, 1937; *A treia reședință*, 1935; *Cîntec general*, 1950; *Strugurii și vîntul*, 1954; *Ode elementare*, 1954; *Navigații și întoarceri*, 1959; *O sută de sonete de dragoste; Pietrele din Chile; Cîntece de vitejie;* volumul memorialistic *Mărturisesc că am trăit* etc.

Nerval, Gérard de, (Gerard Labrunie), 1808—1855, poet, nuvelist, dramaturg, cronicar dramatic și literar, memorialist și traducător francez, fondator al rev. „Le Monde dramatique". Op. pr.: volumul de poeme *Napoleon și Franța războinică*, *Elegii naționale*, 1826; volumul de sonete *Himerele*, 1854; volumele de povestiri și nuvele: *Iluminații*, 1852; *Fiicele focului*, 1854; *Visul și viața. Aurelia*, 1855; memorialistică în *Călătorie în Orient*, 2 vol., 1851; *Loreley. Amintiri din Germania*, 1852; *Mici castele în Boemia*, 1853; volumul de cugetări *Paradox și adevăr*, 1844; *Corespondență*, postum, 1911; un impresionant număr de foiletoane, cronici literare și dramatice în revistele vremii.

Nezami Giamal-ad-din Abu-Mahammad Ilias ibn Yusaf, 1138/1148 — ? poet persan. Pe lîngă poezie lirică a scris și un celebru *hamse* — cca 60.000 versuri — compus din poemele: *Comoara tainelor*, 1173—1180; *Khosron și Sirin*, 1181; *Layli și Magnum*, 1188; *Cele șapte frumoase*, 1197; *Iskandarname*, 1203.

Nicole, Pierre, 1625—1695, moralist și teolog jansenist francez, secretar și prieten al „Marelui Arnauld", profesor și polemist anti-iezuit, colaborator și redactor al operei *Logica de la Port-Royal*. Alte opere: *Scrisori imaginare*, 1664—1665; *Vizionarii*, 1664—1665; *Eseuri de morală*, 1671—1678.

Nietzsche, Friedrich, 1844—1900, filozof, poet și filolog german, profesor de filozofie la universitatea din Basel. Op. pr.: *Despre poetul Theognis; Critica liricii grecești; Statul grec*, 1871; *Femeia greacă*, 1871; *Despre muzică și cuvînt*, 1871; *Nașterea tragediei*, 1872; *Considerații inactuale*, 4 vol., 1873—1876; *Despre viitorul instituțiilor noastre educative*, prelegeri publicate postum; *Omenesc, a tot omenesc*, 1878—1880; *Dincolo de bine și de rău*, 1886; *Genealogia moralei*, 1887; *Ecce homo*, 1908; *Ditirambele lui Dionysos*, 1888; *Antichristul, o încercare de critică a creștinismului*, 1888; *Crepusculul idolilor; Richard Wagner la Bayreuth*, 1876; *Așa grăit-a Zarathustra*, 1883—1885; *Voința de putere*, postum, 1906.

Nijinsky, Vaslav Fomici, 1890—1950, coregraf și mare dansator rus de origine poloneză; a realizat creații remarcabile în baletele ruse (*Petrușca; După amiaza unui faun* — pe care le-a și montat; *Cleopatra; Spectrul trandafirului*), devenind cel mai mare dansator al epocii sale.

Nobel, Alfred Barnhard, 1833—1896, chimist suedez, inventatorul dinamitei, întemeietorul Fundației Nobel care, în cadrul Academiei Regale de Științe a Suediei, acordă anual cinci premii internaționale pentru cele mai valoroase realizări în domeniul fizicii, chimiei, medicinei sau fiziologiei, literaturii sau artei, și păcii. Premiile Nobel s-au acordat începînd din 1901.

Nodier, Charles-Emmanuel, 1780—1844, poet, nuvelist, romancier, eseist și publicist francez, director al periodicului „La Thelegraphe illirien"; membru al Academiei Franceze, din 1833. Opere: romanele: *Proscriștii*, 1802; *Pictorul din Salzburg*, 1803; *Jean Sbogar*, 1818; povestirile: *Lordul Ruthaven sau Vampirii*, 1820; *Smarra sau Demonii nopții*, 1821; *Trilby sau Spiridușul din Argail*, 1822; *Zîna firimiturilor*, 1832; *Franciscus Columna*, 1843; lucrarea de erudiție *Dicționar rațional de onomatopee franceze*, 1808; eseul *Despre fantastic în literatură*, 1830; satira *Napoleon*, 1805; memorialistică în *Amintiri, episoade și portrete*, 1831; *Amintiri din tinerețe*, 1832.

Nonnos din Panopolis, poet grec de la începutul secolului al V-lea.

Norris, Frank (Benjamin Franklin Norris), 1870—1902, romancier american, pionier al naturalismului american. Op. pr.: romanele: *Moran de pe „Lady Letty"*, 1898; *Mc Teague*, 1899; *Caracatița*, 1901; *Groapa*, 1903, postum; *Vandover și fiara*, postum, 1914 — reprezentativ pentru creația sa: poemul *Yvernelle, o poveste din Franța feudală*, 1891; volumul de studii critice și eseuri *Responsabilitățile romancierului*, postum, 1903.

Norwid, Cyprian Kamil, 1821—1883, poet, dramaturg, teoretician al literaturii și pictor polonez. Op. pr.: poemele: *Promethidion*, 1851; *Quidam*, 1863; tragedia *Caesar și Cleopatra*, 1872; misterele dramatice *Wanda*, 1850; *Krakus*, 1865; nuvela *Ad leones*, 1881; eseurile: *Despre artă, pentru polonezi*, 1858; *Despre Julius Slowacki*, 1861; *Despre libertatea cuvîntului*, 1869.

Novalis (pseudonimul literar al lui **Friedrich Leopold von Hardenberg**), 1772—1801, poet și eseist german. Op. pr.: volumul de poeme în proză *Imnuri către noapte*, 1800 — opera-i capitală; romanul *Heinrich von Ofterdingen*, postum, 1802; nuvela alegorico-fantastică *Ucenicii din Sais*, 1798.

Nušić, Branislaw, 1864—1938, scriitor sîrb, unul dintre clasicii dramaturgiei sîrbe, autor a peste 25 volume de poezie, nuvele, romane, drame, comedii, foiletoane, memorii etc., partea cea mai valoroasă a operei sale fiind însă comediile: *Deputatul poporului*, 1924; *Un individ suspect*, 1924; *Doamna ministru*, 1929; *Mister dolar*, 1932; *O familie îndoliată*, 1934; *Doctor în filozofie*, 1936; *Răposatul*, 1937.

O

O'Casey, Sean, 1880—1964, dramaturg irlandez, participant activ la insurecția irlandeză din 1916, autor al pieselor de teatru: *Umbra pușcașului*, 1925; *Juno și păunul*, 1925; *Plugul și stelele*, 1926; *Cupa de argint*, 1928; *Trandafiri roșii pentru mine*, 1929 — capodopera sa; *Steaua devine roșie*, 1940; al romanelor cu caracter autobiografic *Bat la ușă*, 1939; *Tobe sub fereastră*, 1945; *Trandafir și coroană*, 1952 etc.

Odobescu, Alexandru, 1834—1895, prozator și istoric român, membru al Academiei Române, din 1870, și vicepreședinte al Secției de istorie-arheologie al Academiei Române, din 1874; ministru al Departamentului Cultelor, și Instrucțiunii Publice, 1863 și Secretar al Legației Române din Paris, 1881; editor al „Revistei române pentru științe literare și arte" 1861—1862; profesor de istoria arheologiei la Universitatea din București și director al Școlii Normale Superioare din București. Op. pr.: *Scene istorice din cronicele Țării Românești — Mihnea Vodă cel Rău, 1507—1510*; *Doamna Chiajna*, 1860; *Cîntecele poporane ale Europei răsăritene în raport cu țara, istoria și datinile românilor*, 1861; *Răsunete ale Pindului în Carpați*, 1861; *Cîteva ore la Snagov*, 1862; *Pseudokinegetikos*, 1874 — capodopera sa; *Curs de arheologie. Istoria arheologiei. Studiu introductiv la această știință*, 1877 — Premiul Academiei; *Moți și Curcani*, 1878; *Tezaurul de la Pietroasa*, 1882; *Zece basme mitologice*, 1887; *Scrieri literare și istorice*, 3 vol., 1887 — Marele Premiu al Academiei Române, 1889.

Oken, Lorenz, 1779—1851, naturalist și filozof german, profesor la Universitățile din Jena, München, Zürich și Göttingen, fondator al Școlii de filozofie a naturii. Op. pr.: *Schiță a unui sistem de anatomie și fiziologie*, 1821; *Culegere de articole de zoologie, anatomie și fiziologie comparată*, 1827; *Istoria naturală generală*, 1833—1841.

Olahus, Nicolaus, 1493—1568, gînditor umanist din Transilvania, figură proeminentă a iluminismului european, născut la Sibiu din familia Huniazilor, secretarul regelui Ungariei, Ludovic al II-lea, din 1526 și al reginei Maria de Habsburg — soția acestuia; episcop de Zagreb, din 1543; Arhiepiscop de Stragonia, din 1553 și mitropolit primat al Ungariei; cancelar al teritoriilor libere ale Ungariei și, din 1562, regent al coroanei Ungariei, autor al unui tratat de alchimie *Processus Universalis*, 1525; al unor *Epistole*, 1527—1538 — reflecții asupra naturii morale umane, și al unei ample lucrări *Ungaria sau despre originea neamului, a regatului, a așezării, a împărțirii, despre aspect și despre avantajele sale*, 1536 — în care tratează și despre originea latină și unitatea poporului român.

Olmedo, José-Joaquin, 1780—1847, poet și om de stat ecuadorian, prieten cu Bolivar; a redactat Constituția Ecuadorului, după secesiunea din 1830; a candidat la președinția statului, fără să fie ales. A compus *Oda asupra victoriei lui Iunin* și *Imn lui Bolivar*, 1825.

Omar Khayyām c. 1045 — c. 1123, poet, om de știință și filozof persan, unul dintre marii oameni de știință ai Orientului medieval, renumit matematician, astronom și medic, autor al mai multor **opere științifice și al unui volum de *Catrene*.**

Onciul, Dimitrie, 1856—1923, istoric român, profesor la Universitatea din București, director al Arhivelor statului și membru al Academiei Române, întemeietor al școlii critice în istoriografia românească. Op. pr.: *T[illegible]a lui Roesler*, *studii asupra stăruinții Românilor în Dacia Traiană*, 1885; *Radu Negru și originile Principatului Țării Românești*, 1890—1892; *Istoria Românilor. Perioada de la Mircea cel Bătrîn pînă la 1526*, 1900; *Istoria veche a Românilor pînă la întemeierea Principatelor*, 1901; *Românii în Dacia Traiană pînă la întemeierea Principatelor*, 1902; *Din*

istoria Românilor, 1908; *Ideea latinității și a unității naționale*, 1919; *Tradiția istorică în chestiunea originilor române*, 1906—1907; *Originile Principatelor Române*, 1899.

O'Neill, Eugene Gladstone, 1888—1953, unul dintre cei mai de seamă dramaturgi americani. Premiul Nobel, 1936. Opere: dramele: *Luna Caraibilor*, 1918; *Împăratul Jones*, 1920; *Dincolo de zare*, 1920 — premiul Pulitzer, 1920; *Anna Cristie*, 1921 — Premiul Pulitzer, 1922; *Izvorul*, 1923; *Marele zeu Brown*, 1926; *Și Lazăr a rîs*, 1927; *Straniul interludiu*, 1928; trilogia *Din jale se întrupează Electra*, 1931 (*Întoarcerea acasă, Hăituiții; Obsedații*); *Lungul drum al zilei către noapte*, postum, 1956 — premiul Pulitzer, 1957; comedia *Tinerețea*, *bat-o vina*, 1933 etc.

Oppenheimer, J. Robert, 1904—1967, fizician atomist american, unul dintre organizatorii cercetărilor atomice din S.U.A. și autorul primei bombe atomice, însă adversar al războiului nuclear; laureat al Premiului „Fermi", 1963, autorul a trei volume de texte și conferințe: *Știința și bunul simț*, *Spiritul liber* și *Știința și înțelegerea comună*.

Ortega y Gasset, José, 1883—1955, eseist și filozof al culturii, spaniol. Op. pr.: *Dezumanizarea artei*, 1925; *Răscoala maselor*, 1929; *Eseu de estetică în chip de prolog*, 1914; *Spre o filozofie a istoriei*, 1941; *Omul și lumea*, postum, 1957; studiile: *Despre Galileu; Meditații despre Don Quijote; Velazquez*, postum, 1959; *Goya*, 1958, postum.

Ostrovski, Nicolai Alekseevici, 1904—1936, scriitor sovietic rus, autor al romanelor cu pronunțat caracter autobiografic *Așa s-a călit oțelul*, 1932—1934 și *Născuți în furtună*, 1934—1936.

Ovidiu (Publius Ovidius Naso), 43 î.e.n. — 17 e.n., cel mai mare poet elegiac latin al timpului său, exilat de împăratul Augustus în anul 8 e.n. la Tomis (Constanța), unde a rămas pînă la sfîrșitul vieții. Op. pr.: *Metamorfoze*, în care încearcă să demonstreze veșnicia vieții; *Tristele* și *Ponticele*, scrise în timpul exilului sub formă de scrisori adresate rudelor și prietenilor; *Arta de a iubi*, tratat didactic; *Heroidele*, culegere versificată de scrisori imaginare; elegiile de dragoste *Amorurí*.

Owen, Robert, 1771—1858, socialist utopic englez, unul dintre precursorii nemijlociți ai socialismului științific, participant la organizarea sindicală a muncitorilor și la organizarea mișcării cooperatiste în Anglia. Op. pr.: *O nouă concepție asupra societății*, 1813; *Noua lume morală*, 1842—1844; *Revoluția în spiritul și practica rasei umane*, 1849.

P

Pacuvius, Marcus, c. 220—132 î.e.n., poet latin, autor al unor tragedii: *Oreste; Hermiona; Medeea; Antiope, Judecata armelor; Atalanta; Chrisos; Iliona; Niptra; Penteu; Periboea; Teucer* — și al dramei *Paulus*.

Paine, Thomas, 1737—1809, publicist iluminist și om politic american, de origine engleză, membru al Convenției Franceze, 1792—1793, autor al lucrării *Drepturile omului*, 1791—1792, la Londra, operă care a sprijinit Revoluția Franceză. Alte lucrări: *Bunul simț*, 1776; *Criza americană*, 1776—1783; *Epoca rațiunii*, 1794.

Palacio Valdés, Armando, 1853—1938, romancier, memorialist și publicist spaniol, redactor șef la „Revista europea". Op. pr.: romanele: *Marta și Maria*, 1883; *Maximino*, 1887; *Sora San Sulpicio*, 1889; *Fălfizonii din Cadiz*, 1896; *Bucuria căpitanului Ribot*, 1899; proză memorialistică: *Hîrtiile doctorului Angelico*, 1911; *Anii de tinerețe ai doctorului Angelico*, 1918; *Romanul unui romancier*, 1921; *Testament literar*, 1929.

Pallady, Theodor, 1871—1956, pictor român, maestru emerit al artei, unul dintre reprezentanții de seamă ai picturii românești din a doua jumătate a secolului al XX-lea, autor al unui *Jurnal*, postum, 1966.

Panaitescu, P. Petre, 1900—1967, istoric și slavist român, specialist în istoria Evului mediu. Din cele peste 30 de studii și lucrări de sinteză cităm: *Contribuții la Biografia lui N. Bălcescu*, 1923; *Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare*, 1934; *Mihai Viteazul*, 1936; *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, 1965; postume: *Introducere în istoria culturii românești*, 1969; *În lumina scrisorilor din tinerețe*, 1970; *Contribuții la istoria culturii românești*, 1974; 4 vol.; *Pagini de jurnal. 1921—1927*, 1974.

Pandrea, Petre (Petru Marcu Bals), 1904—1968, avocat, sociolog, moralist, critic literar și de artă, eseist și publicist român, atașat de presă la Berlin, fondator al revistei „Viitorul social". Opere: *Germania hitleristă*, 1933; *Portrete și controverse*, I. 1945; II. 1946; *Pomul vieții. Jurnal intim 1944*, 1946 — reflecții și cugetări asupra vieții, filozofiei, politicii, moralei și omului în general —; *Brâncuși; Amintiri și exegeze*, 1968; *Eseuri*, 1971; postum, în 1983, un volum de *Controverse — Atitudini*; a mai publicat 8 tratate de specialitate — juridice.

Pann, Anton (Antonie Panteleon Petroveanu), c. 1796—1854, poet, muzician și folclorist român, un adevărat Esop al literaturii române. Bogată activitate scriitoricească, tipărind peste 100 de cărți și broșuri (poezii populare din folclorul sătesc și orășenesc, poezii proprii, culegeri de proverbe etc.) din care cităm: *Versuri muzicești*, 1830; *Poezii deosebite sau cîntece de lume*, 1831; 1837; *Îndreptătorul bețivilor*, 1832; *Hristoitie au Școala moralului*, 1834; *Noul Erotocrit*, 1837; *Poveste arabică*, 1839; *Poezii populare*, 1840; *Noul Doxastar*, 1841; *Fabule și istorioare*, 1839; *Basul teoretic și practic al musicii bisericești sau gramatica melodică*, 1845; *Memoria focului mare în București în ziua de Paști*, 1847; *Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadam*, 1850; *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu*, 1851—1852; *Spitalul amorului sau Cîntătorul dorului*, I—VI, 1850—1852; *Culegerea de proverburi sau Povestea vorbei*, 1852—1853 — capodopera sa; *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea*, 1853.

Papadat-Bengescu, Hortensia, 1876—1955, romancieră, nuvelistă și dramaturg român, personalitate de excepție în literatura feminină, întemeietoarea romanului românesc modern de analiză; Marele Premiu al Societății Scriitorilor Români, 1936, pentru romanul *Logodnicul*; Premiul Național pentru proză, 1946. Opere: romanele din ciclul familiei Hallipa — capodopera-i (*Fecioarele despletite*, 1926; *Concert din muzică de Bach*, 1927; *Drumul ascuns*, 1933; *Rădăcini*, 2 vol., 1938; *Străina* — neterminat); alte romane: *Femeia în fața oglinzii*, 1921; *Bălaurul*, 1923; volumele de nuvele, schițe, introspecții lirice: *Ape adînci; Sfinxul*, 1920; *Romanță provincială*, 1925; *Desenuri tragice*, 1927; postum *Sangvine*, 1973; *Sărbătorile în familie*, 1976; dramele: *A căzut o stea*,

1915; *Estrinal*, 1920; *Medievala*, 1930; *Sora mea, Ana*, postum, 1984.

Papahagi, Emil-George, 1907—1970, jurist și filozof român, ale cărui studii, eseuri filozofice, note de călătorie — grupate sub titlurile *Thanatos și Bios; Eros; Dialoguri; Viață și prețuire; Proremedio animae meae; Jurnal în Italia; Carnet; Elogiul muzelor; Gînduri după recitirea lui Don Quijote*, au fost publicate, postum, în 1985, într-un volum de *Eseuri*.

Papini, Giovanni, 1881—1956, eseist, prozator, poet, critic literar și publicist italian, editor — în colaborare — al publicațiilor „Leonardo"; „Il regno"; „La voce l'anima"; „Lacerba"; „La vraie Italie"; director al Centrului de studii asupra Renașterii, din 1935. Din cele peste 30 de volume de versuri, eseuri, povestiri, romane etc., cităm: lirică: volumele: *O sută de pagini de poezie*, 1915; *Primele opere: douăzeci de poezii cu rimă și douăzeci de argumente în proză*, 1917; *Zile de sărbătoare, 1916—1918*, 1918, povestirea filozofico-alegorică *Cotidianul tragic*, 1906; eseistică — partea cea mai rezistentă a operei sale: *Omul Carducci*, 1918; *Dante contemporan*, 1932; *Istoria literaturii italiene; secolele 13 și 14*, 1937; *Diavolul. Însemnări pentru o viitoare demonologie*, 1954; *Judecata universală*, postum, 1957; romanul autobiografic de circulație europeană *Un om sfîrșit*, 1912; memorialistică: *Perfectul simplu*, 1948; *Jurnal intim*, 1952; *Așchii de poezie și de experiență*, 1955.

Parain, Brice-Aristide, 1897—1971, filozof, romancier și dramaturg francez; Marele premiu al orașului Paris, 1967, pentru ansamblul operei. Opere: *Cercetări asupra naturii și funcțiilor limbajului*, 1943; *Moartea lui Socrate*, 1950; *Despre dialectică*, 1953; *Negru pe alb*, 1961; *Convorbiri cu Bernard Pingaud*, 1966 etc.

Paraschivescu, Miron Radu, 1911—1971, poet, publicist și traducător român, unul din cei mai importanți poeți ai generației sale; secretar de redacție la „Era nouă", 1936, redactor-șef la „Revista literară", 1947 și Almanahul literar", 1949. Op. pr.: volumele de versuri și poeme: *Primele*, 1926—1932; *Cîntice țigănești*, 1941 — volum care l-a consacrat; *Cîntarea României*, 1951; *Laude*, 1953; *Declarația patetică. 1935—1948*, 1960; *Tristele*, 1968; *Ultimele*, 1971; volumele de reportaje și amintiri: *Oameni și așezări*, 1938; *Bilci la Riureni*, 1964; *Drumuri și răspîntii*, 1967; postum, în 1975, *Amintiri*; pagini memorialistice publicate în rev. „România literară" sub titlul *Jurnalul unui cobai*, începînd din 1968; comedia polițistă *Asta-i ciudat*, 1945.

Parhon, Constantin, I., 1874—1969, endocrinolog român, academician și profesor la Universitatea din București, creatorul școlilor românești de endocrinologie și gerontologie, autorul primei cărți de endocrinologie din lume (*Secrețiile interne*, în colaborare cu M. Goldstein, 1909), membru al mai multor Academii din lume. Președintele primului Parlament democratic al României (1946), primul președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale (1947—1952). Erou al Muncii Socialiste, laureat al Premiului de Stat.

Parmenide, ? 540/513 — ? 480/450 î.e.n., filozof grec din Eleea, Lucania (? Elea), autor al poemului alegoric *Despre natură*.

Pascadi, Ion, 1932—1983, estetician și eseist român. Opere: volumele de studii de estetică și eseuri *Idealul și valoarea estetică*, 1966; *Gusturile între da și nu*, 1968; *Estetica lui Tudor Vianu*, 1968; *Esteticieni români*, 1969; *Din tradițiile gîndirii axiologice românești*, 1970; *Estetica între știință și artă*, 1971; *Nivele estetice*, 1972; *Destinul contemporan al artei*, 1974; *Artă și civilizație*, 1976.

Pascal, Blaise, 1623—1662, matematician, fizician, moralist, filozof și prozator francez, personalitate enciclopedică, autor al celebrelor *Scrisori provinciale* — 18 la număr — 1656—1657 (unul dintre marile pamflete ale literaturii franceze și universale), și al unei *Apologii a religiei creștine* — neterminată — din care s-au publicat postum, în 1670, fragmente sub titlul de *Cugetări*. Alte opere: din cele peste 20 de scrieri în domeniul fizicii, matematicii, moralei, cităm postumele: *Trei discursuri despre condiția celor mari*, 1670; *Convorbiri cu dl. de Soci despre Epictet și Montaigne*, 1728; *Arta de a convinge*, 1728; *Discurs asupra pasiunilor dragostei*, 1843.

Pasternak, Boris Leonidovici, 1890—1960, poet și prozator sovietic rus, Premiul Nobel, în 1958, pentru romanul *Doktor Jivago*, 1957. Alte opere: volumele de versuri: *Gemeni în nori*, 1914; *Dincolo de bariere*, 1917; *Sora mea, viața*, 1922; *Teme și variațiuni*, 1923; *A doua naștere*, 1932; poemele *Anul 1905*, 1927; *Spektorski*, 1931; *În trenurile de dimineață*, 1943; *Întinderi de iarnă*, 1945; proză autobiografică: *Copilăria lui Linvers*, 1922; *Permis de liberă trecere*, 1931.

Pasteur, Louis, 1822—1895, mare chimist și biolog francez, fondator al microbiologiei; profesor, din 1848, la College de France; din 1854, decan la Facultatea de Științe din Lille; din 1857, director de studii științifice la Școala Normală din Paris; din 1888 este numit în fruntea Institutului Pasteur; membru al Academiei de Științe, din 1862, și al Academiei Franceze, din 1881.

Pater, Walter Horatio, 1839—1894, estetician și critic englez. Op. pr.: remarcabilele studii asupra lui Winkelmann, Leonardo Da Vinci, Botticelli, Michelangelo; *Studii asupra istoriei Renașterii*, 1873; lucrările de critică *Portrete imaginare*, 1887; *Aprecieri...*, 1889; romanele: *Marius epicurianul*, 1885, *Gaston de Latour*, 1888; povestirea autobiografică *Copilul din casă*, 1894.

Paulsen, Friedrich, 1846—1908, filozof german, profesor la Universitatea din Berlin, din 1896. Op. pr.: *Istoria învățămîntului erudit*, 1885; *Sistemul eticii*, 2 vol., 1889; *Introducere în filozofie*, 1892; *Immanuel Kant*, 1898; *Pedagogie*, postum, 1909.

Pavese, Cesare, 1908—1950, prozator, poet și eseist italian, participant la mișcarea antifascistă, laureat al Premiului „Strega", 1950. Op. pr.: lirică: *Munca istovitoare*, 1936; *Moartea va veni și va avea ochii tăi*, postum, 1951; romanele: *Meleagurile tale*, 1941; *Tovarășul*, 1947; *Înainte de cîntatul cocoșului*, 1949; *Vara cea frumoasă*, 1949; *Luna și făcliile*, 1950.

Pavlov, Ivan Petrovici, 1849—1936, neurofiziolog sovietic rus, autorul teoriei reflexelor condiționate, membru al Academiei de Științe din U.R.S.S. Premiul Nobel, 1904. Op. pr.: *Nervii centrifugi ai inimii*, 1883; *Lecții asupra activității glandelor digestive*, 1897; *Experiența a 20 de ani în studiul activității nervoase superioare*, 1923; *Prelegeri despre activitatea emisferelor cerebrale*, 1927.

Pătrășcanu, Lucrețiu, 1900—1954, jurist, sociolog, filozof și om politic român, activist și conducător al P.C.R. Op. pr.: *Un veac*

de frămîntări sociale 1821—1907, 1945; *Probleme de bază ale României*, 1944; *Sub trei dictaturi*, 1944, *Curente și tendințe în filozofia românească*, 1940.

Pârvan, Vasile, 1882—1927, istoric și arheolog român, profesor la Universitatea din București, membru al Academiei Române, din 1913, și al mai multor academii și societăți științifice din străinătate; organizator al Școlii române din Roma și inițiator și conducător al anuarelor acesteia („Ephemeris-Dacoromania" și „Diplomatarium italicum"). Opere: *Naționalitatea negustorilor din imperiul roman*, 1909; teza sa de doctorat; *Cetatea Tropaeum*, 1912; *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, 1923; *Getica*, 1926 — capodopera sa; *Dacia: Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene*, 1928, în limba engleză; 1937, în limba română; volumele de eseuri: *Idei și forme istorice*, 1920 și *Memoriale*, 1923; studiul sociologic *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane*.

Péguy, Charles, 1873—1914, poet, dramaturg, eseist și publicist francez, fondatorul, în 1900, și conducătorul (1900—1915) revistei „Cahiers de la Quinzaine". Op. pr.: trilogia dramatică *Ioana D'Arc (Domremy; Bătăliile; Rouen)*, 1897; poemele: *Misterul carității la Ioana D'Arc*, 1910; *Porticul misterului celei de-a doua virtuți*, 1912; *Tapiseria Sfintei Genoveva și a Ioanei D'Arc*; 1912; eseurile *Marcel, primul dialog despre cetatea armonioasă*, 1898; *Patria noastră*, 1905; *Situații*, 1906—1907; *Notă alăturată asupra Dlui Bergson și a filozofiei bergsoniene*, 1914; *Clio*, postum, 1917; articolul manifest *Despre societatea socialistă*, 1899; un volum de *Catrene*, *1911—1912*, publicate postum; memorialistică în *Tinerețea noastră*, 1910.

Pelletan, Eugene, 1813—1884, scriitor și om politic francez. Op. pr.: *Drepturile omului*, 1858; *Femeia secolului al XIX-lea*, 1869; *Profesiunea de credință a secolului al XIX-lea*, 1852.

Pellico, Silvio, 1789—1854, poet, autor dramatic, publicist și prozator italian, cofondator al rev. „Il Conciliatore"; implicat fiind într-o conspirație a carbonarilor, este condamnat la moarte, pentru ca, în momentul execuției, pedeapsa să-i fie comutată, executînd o detenție de 10 ani, după care este grațiat. Își scrie amintirile politice sub titlul *Închisorile mele*, 1832 — opera capitală. Alte opere: tragediile: *Laudomia*, 1813; *Turno*, 1814; *Francesca de Rimini*, 1815 — remarcabilă.

Perez de Ayala, Ramón, 1881—1962, poet, prozator și eseist spaniol. Op. pr.: volumele de versuri: *Pacea cărării*, 1903; *Cărarea nenumărată*, 1916; volumele de eseuri: *Măștile*, 1917; *Politica și taurii*, 1918; romanele: *Neguri pe culmi*, 1907; *Laba vulpoaicei*, 1912; *Belarmino și Apolonio*, 1921 — una din capodoperele prozei spaniole din sec. XX; *Lună de miere, lună de fiere*, 1923.

Pérez Galdós, Benito, 1843—1920, romancier și dramaturg spaniol, autor al marelui ciclu de 46 romane istorice cunoscut sub titlul *Episoade naționale*, 1873—1912. Alte opere: romanele: *Dona Perfecta*, 1876, *Gloria*, 1877; *Marianela*, 1878; *Familia lui León Roch*, 1878; *Fortunata și Jacinta*, 1887; dramele: *Realitatea*, 1892; *Electra*, 1901; *Bunicul*, 1904; *Sfînta Ioana de Castilia*, 1918.

Perpessicius (pseud. lui **Dumitru S. Panaitescu**), 1891—1971, poet, critic, istoric literar și publicist român, redactor al revistei „Letopiseți", 1918—1919 și al „Universului literar", 1925—1927; redactor responsabil la revista „Limbă și literatură", 1962—1968 și director al revistei „Manuscriptum", 1970—1971; director general al Bibliotecii Academiei Române, 1957 și apoi al Muzeului literaturii române, 1957—1971; membru al Academiei R.S.R., corespondent din 1945 și titular din 1956; Premiul de Stat 1953 pentru ediția critică a *Operelor* lui *M. Eminescu* (6 vol., 1939—1973; vol. 7, postum, 1978). Opere: volumele de versuri *Scut și targă*, 1926 și *Itinerar sentimental*, 1932; volumele de istorie și critică literară, foiletoane, studii, medalioane: *Repertoriu critic*, 1925; *Antologia poeților de azi*, I, 1925; II, 1928 — colaborare cu I. Pillat; *Mențiuni critice*, I—V, 1928—1946; *De la Chateaubriand la Mallarmée*, 1938; *Jurnal de lector*, 1944; *Eminesciana*, 1944; *Mențiuni de istoriografie și folclor, (1948—1956)*, 1957; *Patru clasici: M. Eminescu, M. Sadoveanu, L. Rebreanu, Camil Petrescu*, 1974.

Perrault, Charles, 1629—1703, scriitor francez, autor al unor interesante povești pentru copii, cuprinse în volumul *Povestiri sau basme din trecut*, 1697; al unui studiu literar *Paralelă între antici și moderni*, în 4 vol., 1688—1697; al poemului *Secolul lui Ludovic cel Mare*, 1687; al unor biografii în *Bărbați iluștri ai Franței în secolul 17*, 1697—1701.

Persius (Aulus Persius Flaccus), 34—62, poet satiric latin. Din scrierile sale — care aparțineau unor genuri literare diferite — s-au păstrat doar șase „satire".

Pestalozzi, Johann Heinrich, 1746—1827, pedagog, gînditor umanist și scriitor elvețian, întemeietorul școlii populare, conducătorul complexului școlar de renume mondial de la Yverdon, membru al Academiei Regale din München. Op. pr.: volumul de meditații, aforisme *Ora de seară a unui sihastru*, 1780; romanele social-pedagogice: *Leonard și Gertruda*, 1781; *Christof și Elsa*, 1782; lucrarea în care își fundamentează filozofic, concepția sa social-morală, *Cercetările mele în legătură cu mersul naturii în dezvoltarea neamului omenesc*, 1797; *Cum își învață Gertruda copiii*, 1801 — lucrare de un deosebit interes în lumea pedagogilor; *Jurnal despre educație*, 1807; *Despre educația fizică*, 1807; *Păreri asupra industriei, educației și politicii*, 1822; *Destinele vieții mele* și *Cîntecul Lebedei*, 1826, emoționante retrospective asupra vieții și operei sale.

Petică, Ștefan, 1877—1904, poet, publicist și eseist român. Întîiul poet simbolist român; secretar de redacție la revista „Literatorul", înființată în 1880. Opere: volumul de versuri *Fecioare în alb*, 1902 — care cuprinde, pe lîngă poemul titular și ciclurile: *Cînd viorile tăcură* și *Moartea visurilor*; piesele de teatru, de factură poetică; *Solii păcii*, 1901 și *Frații*, 1902; eseurile: *Estetismul lui Ruskin*, *Poezia nouă*, *Decadența sculpturii*; postume; volumele de versuri: *Cîntecul toamnei* și *Serenade demonice*, 1903.

Petőfi Sándor, 1823—1849, poet ungur, unul din marii lirici ai Ungariei, participant la revoluția din 1848, căzut la Albești, în Transilvania; autor al poemelor *Janoș Viteazul*, 1845; *Frunze de chiparoș pe mormîntul Etelkăi*, 1845; *Nori*, 1846; *Salop*, 1846; *Szilaj Pista*, 1846; *Apostolul*, 1848 — capodopera sa; a patru volume de versuri, publicate între 1845 și 1846; al dramei *Tigrul și hiena*, 1846; al romanului *Frînghia călăului*.

Petrarca, Francesco, 1304—1374, mare poet și umanist italian, unul dintre cei mai de seamă lirici ai literaturii universale (Încoronat

la Roma în anul 1341 „Rege al poeților"). Op. pr.: volumul de poezii *Canțonier* sau *Rime*, 1342—1347; poemul alegoric *Triumfurile*, 1350; poemul *Africa*, 1338—1348; *Poezie pastorală*, 1346—1347; *Despre bărbați iluștri*, 1340; culegerea de maxime, sentințe, aforisme și anecdote *Lucruri de memorat*, 1344; autobiografia lirică *Epistole latine*.

Petrescu, Camil, 1894—1957, dramaturg, romancier, teatrolog, regizor, publicist, eseist și poet, întemeietor și conducător al revistelor „Săptămîna muncii intelectuale și artistice", 1924 și „Cetatea literară", 1925—1926; redactor-șef al „Revistei Fundațiilor Regale", 1945—1947, al publicațiilor „Banatul românesc" și „Țara"; editor al publicației trilingve romano-germano-maghiară „Limba română — foaie pentru limbă, artă și literatură"; director al Teatrului Național din București, 1939; membru titular al Academiei R.S.R., din 1947; Op. pr.: dramele: *Jocul ielelor*, 1918; *Act venețian*, 1919; *Suflete tari*, 1922; *Danton*, 1929; *Bălcescu*, 1948 — Premiul de Stat, 1949, comedia *Mitică Popescu*, 1928; romanele: *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*, I., II. 1930 — Premiul național, 1931; *Patul lui Procust*, I., II., 1933; *Un om între oameni*, I—III, 1953—1957 — Premiul de Stat, 1953; volumul de nuvele *Turnul de fildeș*, 1950; volumele de versuri: *Versuri. Ideea. Ciclul morții*, 1923; *Transcendentalia. Șapte poeme*, 1931; *Versuri*, 1957; studii și eseuri în volumele: *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, 1926; *Teze și antiteze*, 1936; *Modalitatea estetică a teatrului*, 1937 — teza sa de doctorat; memorialistică în volumele publicate postum: fragmente de *Jurnal*, 1957; *Opinii și atitudini*, 1962; *Note zilnice*, 1975; *Trei primăveri. Evocări, mărturii, contribuții*, 1975; note de călătorie în *Rapid — Constantinopol — Bioram*, 1933.

Petrescu, Cezar, 1892—1961, romancier, nuvelist, publicist și traducător român, redactor la „Adevărul", „Dimineața", „Bucovina", „Țară nouă", „Voința"; fondator și codirector, alături de Pamfil Șeicaru, al revistei social-politice și culturale „Hiena", 1919—1924; cofondator al revistei „Gîndirea", 1921; fondator al ziarelor „Cuvîntul" și „Curentul", 1928; director al ziarului oficios „România", 1938 și al revistei „România literară", 1938 — suprimate în 1940; membru al Academiei R.S.R., din 1955; Premiul Național pentru literatură, 1931 și Premiul de Stat pentru dramaturgie, 1952, pentru piesa *Nepoții gornistului* — colaborare cu M. Novicov. Opere: din cele cca 70 volume — romane, nuvele, piese de teatru, proză fantastică și literatură pentru copii, studii, note de călătorie și memorialistică — cităm: romanele: *Întunecare*, 2 vol., 1927—1928 — cel mai bun; *Simfonia fantastică*, 1929; *Calea Victoriei*, 1930; *La Paradis General*, 2 vol., 1930; *Comoara regelui Dromichet*, 1931; *Aurul negru*, 1934; *Apostol*, 1933 și 1944; volumele de nuvele, schițe, povestiri: *Scrisorile unui răzeș*, 1922; *Drumul cu plopi*, 1928; *Omul din vis*, 1925; *Omul care și-a găsit umbra*; eseuri, foiletoane, impresii de călătorie în volumele: *Carnet de vară (1925—1936)*, 1938; *Despre scris și scriitori*, 1953; *Vino și vezi*, 1954; *Scriitorul și epoca sa*, 1956; literatură pentru copii — capodopere ale genului: *Fram, ursul polar*, 1931; *Pif-Paf-Puf*, 1945; *Iliuță copilul*, 1945; *Omul de zăpadă*, 1945, *Neghiniță*, 1946; — imensă activitate jurnalistică.

Petronius (Titus Petronius Niger), 20—66, scriitor și om politic latin, guvernator al Bithyniei, prieten apropiat al lui Nero — din ordinul căruia s-a sinucis, acuzat fiind de participare la conspirația lui Piso; autor al primului roman realist satiric din literatura europeană *Satyricon*, una din cele mai originale și valoroase producții literare ale antichității clasice.

Petrovici, Ion, 1882—1972, filozof, memorialist, om de teatru, autor de note de călătorie și om politic român; de mai multe ori ministru în anii interbelici; profesor de filozofie la Universitățile din Iași și București; decan al facultății de Litere și Filozofie din Iași (1923—1926); director general al teatrelor, 1918. Op. pr.: lucrări, studii și eseuri filozofice: *Cercetări filozofice*, 1907; *Teoria noțiunilor*, 1910; *Probleme de logică*, 1911; *Introducere în metafizică*, 1924; *Viața și opera lui Kant*, 1936; *Evocări de mari filozofi*; memorialistică: *Amintiri universitare*, 1920; *Figuri dispărute*, 1924.

Philemon, c. 361—263 î.e.n., poet comic grec, din a cărui operă se cunosc 60 de titluri și fragmente (din 97 comedii).

Philippide, Alexandru A., 1900—1979, poet, istoric și critic literar, teoretician și filozof al culturii, eseist și traducător român, membru al Academiei Române, corespondent, din 1955, titular, din 1963, deținător al Premiului Gottfried von Herder, 1965, al Marelui Premiu al Uniunii scriitorilor români, 1977 și al altor premii din țară și străinătate. Op. pr.: volumele de versuri: *Aur sterp*, 1922; *Stînci fulgerate*, 1930; *Visuri în vuetul vremii*, 1939; *Monolog în Babilon*, 1967; *Vis și căutare*, postum, 1980; volumele de eseuri: *Studii și portrete literare*, 1963; *Studii de literatură universală*, 1966; *Scriitorul și arta lui*, 1968; *Considerații confortabile*, 2 vol., 1970, 1972; *Puncte cardinale europene. Orizont romantic*, 1973; volumul de nuvele *Floarea din prăpastie*, 1942.

Piaget, Jean, 1896—1980, sociolog, biolog, psiholog elvețian, titular al Catedrei de psihologie experimentală a Universității din Geneva, 1940—1971; profesor la Sorbona; membru al Institutului Internațional de filozofie; doctor honoris causa al Universităților Harvard, 1936 și Sorbona, 1946. Op. pr.: *Psihologia inteligenței*, 1947; *Epistemologia genetică*, 1950; *Tratat de psihologie experimentală*, 5 vol., 1963—1965 — colaborare; *Biologie și cunoaștere*, 1967; *Logică și cunoaștere științifică*, 1967; *Înțelepciunea și iluziile filozofiei*, 1968; *Structuralismul* — ed. III., 1968; *Conștientizarea*, 1974.

Picasso, Pablo (Pablo Ruiz y Picasso), 1881—1973; pictor, grafician, sculptor, ceramist și scriitor spaniol, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai Școlii din Paris și ai artei moderne. Membru al Consiliului Mondial al Păcii, Laureat al Premiului Internațional al Păcii (1950) și al Premiului Internațional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare", 1961.

Pico Della Mirandola, Giovanni, 1463—1494, filozof italian, cărturar de formație enciclopedică, adept al Academiei platonice din Florența, autor al monumentalei lucrări *Despre demnitatea omului*, 1486; alte opere: *Heptaplus, adică despre interpretarea în șapte feluri a celor șapte zile ale genezei*, 1489; *Disputa împotriva astrologiei divinatorii*, postum, 1495; *Despre unitate și unu*, postum, 1496.

Picon, Gaëtan, 1915—1976, critic literar și de artă, eseist și publicist francez, profesor la Sorbona, director general al Artelor și Literelor, 1959—1966, fondator al rev. „Confluences", 1945; Op.

pr.: *André Malraux*, 1946; *Georges Bernanos*, 1948; *Panorama noii literaturi franceze*, 1950; *Malraux despre el însuși*, 1953; *Scriitorul și umbra sa*, 1953; *Balzac despre el însuși*, 1956; *Panorama ideilor contemporane*, 1957; *Istoria literaturilor*, 1958; *Deprinderea lecturii*, 2 vol., 1960—1961; *Lectura lui Proust*, 1963; *Ochiul dublu*, 1970.

Piles, Roger, 1635—1709, diplomat, pictor și teoretician al artei franceze. Op. literare: *Viața pictorilor în rezumat; Conversații asupra cunoașterii picturii*, 1677; *Disertații asupra operelor celor mai mari pictori*, 1681; *Dialoguri asupra culorii*, 1699; *Curs de pictură prin principii*.

Pillat, Ion 1891—1945, poet, eseist și publicist român, deținător al Premiului național pentru literatură, 1936, unul din poeții interbelici reprezentativi; membru corespondent al Academiei, din 1936; conduce, cu H. Furtună și A. Maniu, din 1936, rev. „Flacăra"; și cu T. Arghezi, rev. „Cugetul românesc", 1922—1924. Op. pr.: volumele de versuri: *Visări păgîne*, 1912; *Eternități de-o clipă*, 1914; *Amăgiri*, 1917; *Grădina între ziduri*, 1919; *Antologia toamnei*, 1921; *Pe Argeș în sus*, 1923, volumele de studii *Portrete lirice*, 1936; *Tradiție și literatură*, 1943; un volum de *Mărturisiri*, 1942.

Pindar, 520—442 î.e.n., poet teban, unul dintre cei mai mari lirici al antichității grecești, autor al *Odelor triumfale* în 4 cărți (*Olimpicele, Pitiotie, Istmicele, Nemeenele*).

Pirandello, Luigi, 1867—1936, poet, romancier, nuvelist, dramaturg și publicist italian, unul din creatorii teatrului modern european, fondator al „Teatro d'arte" din Roma, 1925; Premiul Nobel, 1934. Op. pr.: dramele: *Liola*, 1917; *Gîndește-te, Giacomino!* 1917; *Este așa cum vi se pare*, 1918; *Șase personaje în căutarea unui autor*, 1921; *Să-i îmbrăcăm pe cei goi*, 1923; *Fiecare după felul său*, 1924; *Omul cu floarea în gură*, 1926; romanele: *Exclusa*, 1901; *Răposatul Mattia Pascal*, 1904; *Cei bătrîni și cei tineri*, 1909; volumul de *Nuvele pentru un an*, 1922—1937; eseistică în *Umorul*, 1908; lirică: *Paștele lui Geo*, 1891; *Elegii renane*, 1893.

Pisarev, Dmitri Ivanovici, 1840—1868, critic literar și publicist rus. Op. pr.: *Scolastica sec. al XIX-lea*, 1861; *Schițe din istoria muncii*, 1863; *Schițe istorice*, 1864; *Heinrik Heine*, 1867; *Țăranul francez din 1789*, 1868.

Pitagora, c. 580—500 î.e.n., matematician și filozof grec, întemeietorul pitagoreismului. Scrierile lui nu ni s-au păstrat. I se atribuie descoperirea teoremei geometrice și a tablei de înmulțire, care îi poartă numele, contribuții la teoria armoniei.

Platon, c. 428—347 î.e.n., filozof grec, clasic al filozofiei universale, fondatorul „Academiei" în 387 î.e.n., școală filozofică. Din opera sa cuprinsă în numeroase dialoguri și 13 scrisori, cităm dialogurile: *Charmides, Laches; Lysis; Protagoras; Apologia lui Socrate; Criton; Ion; Hipias minor; Hipias maior; Menon; Banchetul; Fedon; Fedru; Statul sau Republica; Teetet; Parmenide; Sofistul; Politicul; Legile*.

Plautus, Titus Maccius, c. 254—184 î.e.n., poet comic latin, autor al comediilor *Gemenii; Comedia măgarilor; Soldatul fanfaron; Stichus; Cartaginezul; Captivii; Casa cu stafii; Amphitryo; Ulcica; Fata din Castnum; Cutiuța cu jucării; Gărgărița; Negustorul*.

Plehanov, Gheorghi Valentinovici, 1856—1918, revoluționar și teoretician marxist rus. Op. pr.: *Rolul personalității în istorie*, 1898; *Socialismul și lupta politică*, 1883; *Divergențele noastre*, 1894; *Cu privire la dezvoltarea concepției moniste a istoriei*, 1895; *Contribuții la istoria materialismului*, 1896; *Despre concepția materialistă a istoriei*, 1897; lucrările de estetică, istorie și critică literară: *Scrisori fără adresă*, 1899—1900; *Literatura dramatică franceză și pictura franceză din sec. al XVIII-lea din punct de vedere sociologic*, 1905; *Arta și viața socială*, 1912; *Mișcarea proletară și arta burgheză*, 1905.

Pliniu cel Bătrîn (Caius Plinius Secundus), 23—79, istoric, filolog și literat roman, mort în timpul erupției Vezuviului din 79, autor al unui tratat despre oratorie *Studiosus* și al *Istoriei naturale*.

Pliniu cel Tînăr (Caius Plinius Caecilius Secundus-Minor), c. 62—113, prozator roman, autor al unei voluminoase corespondențe (122 scrisori în 9 cărți) și a 16 cărți cu discursuri printre care și *Panegiricul împăratului Traian*.

Plotin, 204—270, filozof grec, ale cărui idei au fost cuprinse în opera intitulată *Enneade*, sistematizată de elevul său Porphyrios.

Plutarh din Cheroneea, c. 46—120, istoric și filozof grec, reprezentant al Academiei platonice, autorul celebrelor *Vieți paralele*, 105—115 — cuprinzînd 46 biografii ale oamenilor de stat greci și romani. Operele sale filozofice, morale și politice — de un deosebit interes pentru cunoașterea istoriei Greciei din perioada clasică și elenistică — sînt cuprinse în lucrarea *Moralia*.

Poe, Edgar Allan, 1809—1849, poet, prozator, critic literar și publicist american, editor al revistelor „Southern Literary Messenger"; „Gentleman's Magazine"; „Graham's Magazine"; „Broadway Journal". Op. pr.: lirică: *Tamerlan și alte poeme*, 1827; *Corbul și alte poeme*, 1845; poemele: *Ulalume*, 1847; *Eureka*, 1848; *Anabell Lee*, 1849; *Clopotele*, 1849; proză fantastică: *Aventurile lui Arthur Gordon Pym*, 1838; *Prăbușirea casei Usher*, 1839; *Crimele din strada Morgue*, 1841; *Pisica neagră*, 1843; *Inima care-și spune taina*, 1843; *Scarabeul de aur*, 1843; studii de teorie literară: *Filozofia compoziției*, 1846; *Principiul poetic*, postum, 1850.

Poincaré, Jules Henri, 1854—1912, matematician francez, profesor la Facultatea de Științe din Paris, membru al Academiei Franceze. Op. princ.: *Asupra teoriei funcțiilor fuchsiene*, 1881; *Știința și ipoteza*, 1902; *Valoarea științei*, 1905; *Despre problema celor trei corpuri și ecuațiile dinamicii*, 1889.

Polibiu, c. 203—118 î.e.n., scriitor grec, originar din Megalopolis (Arcadia), autor al unei *Istorii* în 40 cărți, tratînd istoria lumii cunoscute pe atunci, de la cel de-al doilea război punic (218—201 î.e.n.) pînă la cucerirea Corintului (146 î.e.n.).

Politzer, Georges, 1903—1944, filozof, psiholog și luptător comunist francez, ucis de hitleriști; cofondator al publicației clandestine „L'Université Libre", 1940. Op. pr.: *Bergsonismul*, 1929; *Revoluția și contrarevoluția în sec. XX*, postum, 1947, *Criza psihologiei contemporane; Filozofia și miturile; Principii elementare de filozofie; Critica fundamentelor psihologice*.

Pontoppidan, Henrik, 1857—1943, prozator danez. Premiul Nobel 1917; (împreună cu scriitorul Gjellerup). Op. pr.: *Pămîntul făgăduinţei*, 1891—1895; *Per cel norocos*, 1898—1904.

Popa, George, 1912—1973, poet, publicist şi eseist român, fondator şi editor al revistei literare „Lanuri" din Mediaş, 1933—1939, autor al volumelor de versuri *Plecarea spre legendă*, 1936 şi *Lauda formei* 1969; a tradus în româneşte „*Catrenele*" lui *Omar Khayyam*, în 1969.

Popa, Victor Ion, 1895—1946, dramaturg, om de teatru, romancier şi nuvelist, publicist român, profesor la Conservatorul din Bucureşti. Op. pr.: dramele: *Ciuta*, 1921; *Răspîntia cea mare*, 1922; *Cătuşa*, 1926; *Moartea, prietena mea*, 1930; *Apa vie*, 1938; comediile: *Muşcata din fereastră*, 1928; *Take, Ianke şi Cadîr*, 1932; *Acord familiar*, 1936; romanele: *Velerim şi Veler Doamne*, 1933; *Sfîrlează cu Fofează*, 1936; *Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu*, 1939; postum: *Scrieri despre teatru*, 1969 şi *Mic îndreptar de teatru*, 1977.

Pope, Alexander, 1688—1744, poet englez, teoretician al clasicismului englez, coeditor al revistei satirice „Miscellaries". Op. pr.: poeme: bucolice: *Pastorale*, 1709; *Pădurea Windsor*, 1713; eroicomice: *Răpirea buclei*, 1714; satirice: *Dunciada*, 1728—1742 — model de satiră literară; lirico-elegiace: *Scrisoarea Eloizei către Abelard*, 1717; *Elegie în amintirea unei nefericite doamne*, 1717; etico-filozofice: *Eseu despre om*, 1733; *Imitaţii după Horaţiu*, 1733—1739; teorie literară în *Eseu despre critică*, 1711.

Popovici C. Aurel, 1863—1917, publicist şi om politic român, unul din conducătorii mişcării memorandiste, 1892—1894, militant activ pentru unirea Transilvaniei cu România, fondator şi conducător al ziarului „România jună", 1899—1900 şi conducător al ziarului „Sămănătorul", 1908—1909; autor al broşurii *Principiul de naţionalitate*, 1894, al culegerii de articole, publicate în „Sămănătorul", intitulată *Naţionalism sau democraţie. O critică a civilizaţiunii moderne*, 1910 şi al unor manuale didactice care au cunoscut zeci de ediţii.

Popper, Karl Raimund, n. 1902, filozof şi logician austriac stabilit în Anglia; Premiul oraşului Viena, pentru *Ştiinţele spiritului*, 1965 şi Premiul Sonning al Univ. Copenhaga, pentru merite în civilizaţia europeană. Op. pr.: *Logica cercetării*, 1934; *Conjecturi şi respingeri*, 1963; *Cunoaştere obiectivă*, 1970 etc.

Porter, George, n. 1920, chimist şi fizician, om de ştiinţă englez, profesor la Emmanuel College, 1952—1954; la Universitatea Sheffield, 1955—1966; la Institutul Regal din Londra, după 1966; Premiul Nobel în 1967.

Poseidonios, c. 135 î.e.n., — c. 50 î.e.n., filozof stoic şi om de ştiinţă grec, unul din cei mai iluştri profesori din antichitatea elenistică, fondator al celebrei şcoli de filozofie din Rodos. Rezultatul vastelor sale cercetări pe tărîm ştiinţific s-au concretizat în studii ştiinţifice (*Despre ocean* etc.) şi tratate filozofice, pierdute pentru noi.

Poulet, Georges, n. 1902, critic literar francez de origine belgiană, profesor de literatură franceză la Universităţile din Edinburgh, 1927—1952, Baltimore, 1952—1957, Zürich, 1957—1969 şi Nisa, 1969, 1973; unul din maeştri noii critici franceze, Premiul Sainte-Beuve şi Premiul Criticii. Op. pr.: 4 volume de *Studii asupra timpului uman*, 1949—1968; *Metamorfozele cercului*, 1961; *Spaţiul proustian*, 1963; *Eseuri critice*, 1964; *Măsura clipei*, 1966; *Trei eseuri de mitologie romantică*, 1966; *Benjamin Constant despre el însuşi*, 1968; *Cine a fost Baudelaire?*, 1969; *Conştiinţa critică*, 1971; *Între mine şi mine*, 1977; lucrarea colectivă *Drumul actual al criticii*, 1968.

Pound, Ezra Weston Loomis, 1885—1972, poet şi eseist american. Op. pr.: volumele de versuri: *Lumina care se stinge*, 1908; *Măşti*, 1909; *Bucurii*, 1909; *Canzoni*, 1911; poeme; volume de poeme şi cantosuri: *Hugh Selwyn Mauberley*, 1920; *Proiectul a 16 cantosuri pentru începutul unui poem de oarecare lungime*, 1925; *Ciornă a cantosurilor XVII—XXVII*, 1928; *A cincea decadă de cantosuri*, 1937; *Cantos LII—LXXI*, 1940; *Cantosurile de la Pisa*, 1948; *Transversal*, *Perforarea stîncii. Cantosurile 85—95*, 1956; *Cantosurile 96—109*, 1959; volumele antologice: *Imagiştii. Antologie*, 1914; *Lustra*, 1916; eseurile: *Cum să citim*, 1931.

Pradines, Maurice, 1874—1958, filozof şi psiholog francez, profesor universitar la Aix, Caen, Grenoble, Strasburg şi Sorbona. Op. pr.: *Critica condiţiilor de acţiune*, 1909; *Filozofia senzaţiei*, 1924—1934; *Tratat de psihologie generală*, 1943—1950.

Pratt, Edwin John, 1883—1964, poet şi scriitor canadian de limbă engleză, profesor la Universitatea din Toronto. Op. pr.: poeme cu caracter eroic: *Titanii*, 1926; *Roosevelt şi Antinoe*, 1930; *Titanic*, 1935; *Brébeuf şi tovarăşii săi*, 1940.

Preda, Marin, 1922—1980, romancier, nuvelist, eseist şi editor român, redactor şef adjunct al revistei „Viaţa Românească", 1958—1962, director al Editurii „Cartea Românească", vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, din 1972, membru corespondent al Academiei R.S.R., din 1974, deputat în Marea Adunare Naţională, din 1980. Op. pr.: romanele: *Moromeţii*, I. 1955, II. 1967 — Premiul de Stat, 1955; *Risipitorii*, 1962; *Intrusul*, 1968 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1968; *Marele singuratic*, 1972 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1972; *Delirul*, 1975; *Viaţa ca o pradă*, 1977 — roman autobiografic — Premiul Uniunii Scriitorilor 1977; *Cel mai iubit dintre pămînteni*, 3 vol., 1980; nuvelele: *Ana Roşculeţ*, 1949; *Desfăşurarea*, 1952 — Premiul de Stat, 1952; *Friguri*, 1963; volumul de nuvele şi povestiri *Întîlnirea din pămînturi*, 1948 — drama *Martin Bormann*, 1968; volumul de eseuri *Imposibila întoarcere*, 1971; postum, în 1983, *Albastra zare-a morţii*.

Prévert, Jacques, 1900—1977, poet şi scenarist de film francez, autor al volumelor de versuri; *Poveşti*, 1946 — colaborare cu A. Verdeţ; *Cuvinte*, 1948; *Spectacole*, 1951; *Marionete*, 1952; *Pe ploaie şi pe timp frumos*, 1955; *Imaginare*, 1970; *Marele bal al primăverii*, 1976.

Prévost D'Exiles, Antoine François, abatele, 1697—1763, romancier, memorialist, eseist, jurnalist şi traducător francez, editor al periodicelor: „Le Pour et le Contre", 1733—1740 — jurnal satiric şi de propagandă a ideilor noi şi „Journal étranger". Opere: *Memoriile unui gentilom*, 7 vol., 1728—1731 — din care, ultimul volum este *Povestea cavalerului Des Grieux şi a lui Manon Lescaut*, şi a fost publicat în ediţie separată începînd din 1735; *Povestea d-lui Cleveland, fiul natural al lui Cromwell*, 8 vol., 1731—1739; *Decanul de Killerine*, 6 vol., 1735—1740; *Margareta de Anjou*, 1735—1740; *Povestea unei grecoaice moderne*, 1740 — capodopera-i; *Divagaţii filozofice*, 1740; *Memorii pentru a servi la istoria Maltei*, 1740; *Istoria lui Wilhelm Cuceritorul*, 1742;

Istoria generală a călătoriilor, 17 vol., 1746—1759; *Lumea morală sau memorii pentru a servi la istoria sufletului uman*, postum, 1764.

Prevost, Jean, 1901—1944, romancier nuvelist, eseist, critic literar și ziarist francez, militant activ în „Rezistență", ucis de naziști la Vercors. Op. pr.: romane: *Frații Bouquinquant*, 1930; *Sare pe rană*, 1934; *Vînătoarea matinală*, 1938; eseuri etice, literare, politice: *Încercare de singurătate*, 1925; *Plăcerile sporturilor*, 1926; *Viața lui Montaigne*, 1926; *Al optsprezecelea an*, 1930; *Epicurienii francezi*, 1931; *Pămîntul este al oamenilor*, 1936; *Creația lui Stendhal*, postum, în 1951; *Baudelaire*, postum, 1953.

Prior, Mathew, 1664—1721, poet și diplomat englez, autor al poemelor *Alma*, 1715 și *Solomon*, 1718 și a eseurilor *Despre erudiție*. *Despre păreri*; *Patru dialoguri ale morților*.

Prohorov Aleksandr M., n. 1916, fizician, om de știință sovietic; Premiul „Lenin", în 1959 — împreună cu N. C. Basov; Premiul Nobel, în 1964 — împreună cu N. G. Basov și Charles Hard Townes.

Propertius, Sextus Aurelius, c. 49—15 î.e.n., poet latin, autor a patru cărți de „Elegii".

Protagoras, c. 481—411 î.e.n., filozof grec, unul dintre primii filozofi greci care a pus la îndoială existența zeilor. Cartea lui, *Despre zei*, a fost arsă, iar el, condamnat la moarte, scăpînd doar prin fugă.

Proudhon, Pierre-Joseph, 1809—1865, economist, sociolog și filozof francez, participant la Revoluția din 1848 și reprezentant al poporului în Adunarea Națională. Opere: *Ce este proprietatea?*, 1840; *Despre crearea ordinii în omenire*, 1843; *Sistemul contradicțiilor economice sau Filozofia mizeriei*, 1846 — lucrare criticată de K. Marx în *Mizeria filozofiei*; *Filozofia progresului*, 1853; *Despre dreptate în revoluție și biserică*, 3 vol., 1858; *Despre capacitatea politică a clasei muncitoare*, 1865 — neterminată.

Proust, Marcel, 1871—1922, romancier, critic și estetician francez, reprezentant de seamă al romanului psihologic; Premiul Goncourt, 1919. Op. pr.: volumul de versuri *Plăcerile și zilele*, 1896; volumele de eseuri: *Portrete de pictori*, 1896; *Pastișe și amestecuri*, 1919; romanul în 7 vol., *În căutarea timpului pierdut*, 1916—1927 postum — capodopera sa; romanul autobiografic *Jean Santeuil*, postum 1952. *Contra lui Sainte-Beuve*, postum, 1954; 8 volume de corespondență, pînă în 1961.

Prus, Boleslaw (pseudonimul lui **Alexander Glowacki**), 1847—1912, prozator polonez. Op. pr.: romanele: *Avanpostul*, 1885; *Păpușa*, 1887—1889; *Emancipatele*, 1891—1893; *Faraonul*, 1895—1896; povestiri și nuvele în vol. *Valul care se întoarce*, 1880; *Schițe și imagini*, 1885.

Publilius, Syrus (Publilius Lochius Syrus), sec. I, î.e.n., poet latin, originar din Antiohia, Siria, autor de mimi cuprinzînd maxime morale, care au format o culegere de 857 „Sentințe".

Pumnul, Aron, 1818—1866, lingvist și filolog român, participant la Revoluția de la 1848—1849 din Transilvania; profesor al lui Eminescu la Cernăuți. Op. pr.: *Convorbire între un tată și fiul lui asupra limbei și literelor românești*, 1850; *Lepturariul românesc*, 6 vol., 1862—1865.

Pușcariu, Sextil, 1877—1948, filolog, istoric literar, memorialist și poet român, profesor de filologie română la Universitatea din Cernăuți, 1906 și decan al Facultății de litere; primul rector al Universității din Cluj; membru al Academiei Române — corespondent din 1905; titular din 1920; director al „Dacoromaniei" — buletin al muzeului limbii române; conduce revista „Glasul Bucovinei" din Cernăuți, 1918—1919. A publicat — în volum și în periodice românești și străine — peste 400 de lucrări de istoria limbii, dialectologie, romanistică, fonetică și fonologie, lexicologie și lexicografie, istorie și critică literară, din care cităm: *Dicționarul etimologic al limbii române*. *Elementul latin*, publicat în 1905 la Heidelberg, în limba germană — Premiul I. „Heliade Rădulescu" al Academiei; *Studii istro-române*, 3 vol., 1906—1929; *Cinci ani de mișcare literară*, 1909; *Dicționarul limbii române* (Dicționarul Academiei), din care a publicat trei volume (A—B, 1913, F—I, 1934; C, 1940) și fascicole cu J—L, 1937—1948; *Limba română* — lucrare fundamentală asupra limbii române, concepută în 4 volume, din care au apărut doar primele două: I. *Privire generală*, 1940; II. *Rostirea*, postum, 1959; *Atlasul lingvistic român*, conceput în 10 volume, din care au apărut în timpul vieții sale doar 3 volume. Alte lucrări: *Schițe*, 1896; *Juvenilia. Proză și versuri*, 1898; *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe, 1895—1906*, postum, 1968.

Pușkin, Aleksandr Sergheevici, 1799—1837, poet, dramaturg și prozator rus, poetul național al Rusiei și unul dintre marii lirici ai literaturii universale; fondator al rev. „Sovremennik", 1836. Op. pr.: poemele epico-lirice: *Ruslan și Ludmila*, 1820; *Prizonierul din Caucaz*, 1821 — considerat rodul cel mai de seamă al romantismului rus; *Fîntîna din Bahcisarai*, 1823; *Țiganii*, 1824; *Rusalka*; *Frații haiduci*; poemele eroico-istorice: *Poltava*, 1828; *Călărețul de aramă*, 1833; romanul în versuri *Evgheni Oneghin*, 1823—1830 — capodopera sa; tragedia *Boris Godunov*, 1825; romanul istoric *Fata căpitanului*, 1836; nuvelele: *Căpitanul de poștă*, 1830; *Povestirile defunctului Ivan Petrovici Belkin*, 1830; *Dama de pică*, 1833.

Pyrhon din Elis, c. 365—275 î.e.n., filozof grec, întemeietorul doctrinei sceptice.

Q

Quasimodo, Salvatore, 1901—1968, poet italian, participant la mișcarea de rezistență. Premiul Nobel, 1959. Op. pr.: lirică: *Ape și pămînturi*, 1930; *Obolul uitat*, 1932; *Poezii*, 1938; *Și brusc se lasă seara*, 1942; *Cu inima apăsată de piciorul străin*, 1946; *Zi după zi*, 1947; *Viața nu e vis*, 1949; *Pămînt neasemuit*, 1958; estetică: *Petrarca și sentimentul singurătății*, 1945; *Discursul asupra poeziei*, 1955; *Poetul și omul politic și alte eseuri*, 1960.

Queneau, Raymond, 1903—1976, poet, romancier și eseist francez, colaborator la redactarea „Enciclopediei Pleiadei", membru al Academiei Goncourt, din 1951 — demisionează în 1971. Op. pr.: volumele de versuri: *Clipa fatală*, 1943—1948; *Dacă-ți închipui*, 1952; *O sută de mii de miliarde de poeme*, 1961; romanele: *Pirul*, 1933 — premiul „Les Deux Magots"; *Ultimele zile*, 1936; *Odile*, 1937; *Stejar și cîine*, 1937; *O iarnă aspră*, 1939; *Pierrot prietenul*

meu, 1942; *Departe de Rueil*, 1944; *Zazie în metrou*, 1959 — premiul „Xavier Forneret"; *Florile albastre*, 1965; eseuri: *Exerciții de stil*, 1947; *Bețe, cifre și litere*, 1950; *Mică cosmogonie portativă*, 1950.

Quevedo y Villegas, Francesco Gómez de, 1580—1645, poet și prozator spaniol. Op. pr.: versuri de contemplație filozofică în volumul *Virtuțile*, 1627; poezie satirică, lirică erotică reunite de către José Antonio Gonzales de Salas în volumul *Muza Erato*; romanul picaresc *Istoria vieții lui Buscón, numit Don Pablos, pildă a vagabonzilor și oglindă a golanilor*, 1626; satire la adresa lui Góngora în *Culta lătinie*, 1629 și *Sfirlează*, 1633; tratatul politic și moral *Viața lui Marcus Brutus*, 1632.

Quinault, Philippe, 1635—1688, poet și dramaturg francez, membru al Academiei Franceze din 1670. Op. pr.: *Rivalii*, 1653; *Comedie fără comedie*, 1655; *Amala santa*, 1657; *Jocurile dragostei și ale întîmplării*, 1659; *Fantoma îndrăgostită*, 1659; *Agrippa*, 1662; *Astarte*, 1665.

Quinet, Edgar, 1803—1875, istoric, filozof, poet, dramaturg, publicist și om politic francez, profesor la Institutul Franței; republican, teoretician al democrației, apărător al libertății popoarelor francez și român; deputat în Adunarea Națională, în 1848; membru de onoare al Academiei Române, din 1867 și cetățean de onoare român; Cavaler al legiunii de Onoare, din 1838. Din vasta-i operă — 30 volume ediție completă, postum: 1877—1882 — cităm: lucrări de istorie, studii, eseuri: *Despre Grecia modernă și raporturile ei cu Antichitatea*, 1830; *Revoluțiile din Italia*, 1832; *Filozofia istoriei Franței*, 1855; *Revoluția*, 1865; *Istoria contemporană*, 1866; *Moartea conștiinței umane*, 1867; *Creațiunea*, 1870; *Republica. Condițiunile regenerării Franței*, 1872; poemul *Ahasverus*, 1833; memorialistică: *Ideile mele*, 1858; *Memorii din exil*, 1868—1870.

Quintilian (Marcus Fabius Quintilianus), c. 35—95, renumit retor, istoric al retoricii, legislator și pedagog roman (a deținut cea dintîi catedră de retorică sau elocință plătită din tezaurul public); avocat cu faimă, a pledat în procese de mare răsunet, fără a se fi păstrat însă nici o pledoarie; opera care i-a adus faimă: *Despre formarea oratorului*, în 12 cărți, redactată în 95—96; a mai scris *Despre cauzele decăderii elocinței*, 87—89 — lucrare pierdută.

R

Rabelais, François, 1494—1553, călugăr, medic și anatomist, om de litere și om de știință, una din cele mai reprezentative figuri ale Renașterii, creatorul romanului satiric, autor al celebrelor romane satirice *Viața extrem de înfricoșătoare a marelui Gargantua, tatăl lui Pantagruel*, 1534 și *Groaznicele și înspăimîntătoarele Fapte și Isprăvi ale preavestitului Pantagruel, rege al Dipsozilor, feciorul marelui uriaș Gargantua*, 1532 — postum 1564.

Racine, Jean-Baptiste, 1639—1699, mare poet dramatic francez, cel mai mare autor tragic al vremii, alături de P. Corneille, membru al Academiei Franceze, din 1672. Op. pr.: tragediile: *Thebaida sau frații rivali*, 1664; *Marele Alexandru*, 1665; *Andromaca*, 1667; *Britannicus*, 1669; *Bérénice*, 1670; *Fedra*, 1676—1677; *Estera*, 1689;

Atalia, 1691; dramele: *Baiazid*, 1671—1672; *Mithridate*, 1672—1673; *Ifigenia*, 1674; comedia *Impricinații*, 1668; o *Scurtă istorie a mănăstirii Port-Royal*, 1697—1698; volumele de poezii lirice: *Ode* și *Cîntări spirituale*.

Rahv, Philip, 1908—1973, poet și critic american, întemeietorul revistelor „Partisan Review", 1934 — împreună cu William Philip — și „Modern Occasions", 1970; profesor de engleză la Brandeis University; autor al volumului *Imagine și idee*; al antologiilor: *Descoperirea Europei: istoria experienței americane în Lumea Veche; Marile romane scurte ale lui Henry James; Romanele scurte ale lui Tolstoi*; al antologiei de critică literară *Literatura în America*; recenzii, studii și articole în volumele: *Cultul experienței în Literatura americană; Fețele palide și Pieile roșii; Mitul și centrala energetică*.

Rainer, Francisc Iosif, 1874—1944, om de știință român, profesor de anatomie descriptivă la Facultatea de medicină din Iași, din 1913; profesor de anatomie și embriologie la Facultatea de medicină din București, din 1920; profesor de anatomie artistică la Școala superioară de belle-arte din București, din 1921, și profesor de anatomie și antropologie la Institutul superior de educație fizică din București, din 1922; director al Institutului superior de educație fizică din București, din 1930; membru al Secției Științifice a Ateneului român, din 1933; membru titular al Academiei de medicină, de la înființarea acesteia, în 1935; membru de Onoare al Academiei Române, din 1943; Academia Română îi acordă în 1939 Premiul „Oroveanu" pentru lucrarea *Cercetări antropologice în trei sate românești din Carpați* — în l. franceză. E autorul unor interesante „Jurnale".

Ralea, Mihail, 1896—1964, sociolog, psiholog, estetician, filozof, eseist și om politic român; profesor, în 1925 la Catedra de pedagogie socială și legislația națională și comparată din Iași, profesor la Catedra de estetică și critică literară, din București, din 1939; director, alături de G. Călinescu, al revistei „Viața românească" din Iași, 1933—1940; 1944—1946, și la București, alături de I. D. Suchianu, 1958—1964; ministru al Artelor; membru al Consiliului de Stat, din 1963; președinte al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii; membru în Consiliul Mondial al Păcii; președinte al Comitetului Național pentru UNESCO; director al Institutului de psihologie al Academiei; membru al Academiei R.S.R. Opere: în sociologie: *Revoluția și socialismul*, 1923; *Democrație și creație*, 1926; *Ideea de revoluție în doctrinele socialiste*, 1927; *Introducere în sociologie*, 1927; *Contribuții la știința societății*, 1928; *Istoria ideilor sociale*, 1930; în psihologie; *Formarea ideii de personalitate*, 1924; *Problema inconștientului*, 1925; *Ipoteze și precizări în știința sufletului*, 1926; *Istoria psihologiei*, 1958; în filozofie: *Explicarea omului*, 1946 — opera sa fundamentală; critică literară, studii eseuri: *Relațiile dintre imagine și gîndire*, 1916; *Interpretări*, 1927; *Comentarii și sugestii*, 1928; *Perspective*, 1928; *Atitudini*, 1931; *Valori*, 1935; *Între două lumi*, 1943; *Înțelesuri*, 1943; *Cele două Franțe*, 1956; *Portrete, cărți, idei*, 1966; în estetică: *Prelegeri de estetică*, postum, 1972; însemnări de călătorie în *Memorial — note de drum din Spania*, 1939; în colaborare cu T. Herseni: *Psihologia succesului*, 1963; *Introducere în psihologia socială*, 1966.

Raleigh, Walter, sir, 1552—1618, navigator, om politic, istoric și poet englez, întemeietor al coloniei Virginia (1585—1587), autor al unei *Istorii a lumii*, 1614, al unor poezii *(Minciuna; Pelerinajul)* și al unor remarcabile sonete.

Ranke, Leopold von, 1795—1886, istoric german, întemeietor al școlii obiectiviste, profesor la Universitatea din Berlin. Op. pr.: *Istoria Germaniei în timpul Reformei*, 1839; *Nouă cărți de istorie prusiană*, 1847; *Istoria Franței în sec. XVI—XVII*, 1852—1856.

Rașcu, Ion M., 1890—1971, poet, istoric și critic literar, memorialist român. Opere: lirică: *Sub cupole de vis*, 1913; *Orașele dezamăgirii*, 1914; *Neliniști*, 1927; *Vibrări*, 1935; *Renunțările luminoase*, 1939; *Hronic*, 1939; *Cîntec de țărînă*, 1930; *Poeme*, 1967; istorie și critică literară: *32 opere din literatura română*, 1933; *Eminescu și Alecsandri*, 1935; *Convingeri literare*, 1937; *Alte opere din literatura română*, 1938; *Amintiri și medalioane literare* 1967; *Eminescu și cultura franceză*, postum, 1976.

Raymond, Marcel, n. 1897, poet, eseist, istoric, critic literar elvețian de limbă franceză, profesor la Universitățile din Leipzig (1926—1928), Basel (1930—1936), și Genova (1936—1965), doctor honoris-causa al Universităților din Roma, Liège, Glasgow, Montpellier, Aix, Nancy, Paris și Lausanne, membru al Academiei Regale de limbă și literatură franceză din Bruxelles, Laureat al Premiului Academiei Franceze (1927 și 1965); Premiul Criticii — Paris (1934); Premiul Schiller — Zürich (1943). Din cele peste 20 de studii și lucrări de sinteză publicate în volume, cităm: *Influența lui Ronsard asupra poeziei franceze*, 2 vol. 1927; *De la Baudelaire la suprarealism*, 1933 — lucrarea sa fundamentală; *Paul Valery și tentația spiritului*, 1946; *Baroc și renaștere poetică*, 1955; *Memorial*, 1963; *Poeme pentru cea dispărută*, 1966; *Amintirile unui băiat cuminte*, 1977.

Rădulescu-Motru, Constantin, 1868—1957, filozof și psiholog român, profesor la Universitatea din București, întemeietor și conducător al „Societății de filozofie" și al publicațiilor periodice „Noua revistă română", 1900—1902; 1908—1916; „Studii filozofice", 1907—1919; „Revista de filozofie", 1923—1943; „Analele de psihologie", 1934—1944; membru al Academiei Române și președinte al acesteia (1938—1941). Op. pr.: *Problemele psihologiei*, 1898; *Doctrina conservatoare*, 1902; *Cultura română și politicianismul*, 1904; *Știință și energie*, 1907; *Puterea sufletească*, 1908 — lucrare premiată de Academia Română; *Curs de psihologie*, 1923; *Personalismul energetic*, 1927; *Vocația, factor hotărîtor în cultura popoarelor*, 1932; *Timp și destin*, 1940; *Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin*, 1942; *Morala personalismului energetic*, 1946.

Read, Herbert Edward, sir, 1893—1968, poet, prozator, eseist, critic literar și de artă englez, profesor de arte frumoase la Universitatea din Edinburgh, director al Institutului de Arte moderne din Londra, președinte al Institutului de Artă Comparativă, redactor al celei mai mari reviste de artă engleze, „Burlington Magazine". Op. pr.: studii, eseuri, lucrări de sinteză: *Stilul prozei engleze*, 1928; *Fazele poeziei engleze*, 1928; *Semnificația artei*, 1931; *Forma poeziei moderne*, 1932; *Arta și industria*, 1934; *Arta și societatea*, 1937; *Eseuri despre critica literară*, 1938; *Educația prin artă*, 1943; *Filozofia artei moderne*, 1952; lirică: *Metamorfozele lui Phonix*, 1923; *Poeme — 1914—1934*, 1935; *O lume*

în război, 1945; *Ferma Ismii*, 1956; memorialistică în vol. *Analele inocenței și ale experienței*, 1970.

Rebreanu, Liviu, 1885—1944, romancier, nuvelist, eseist, dramaturg și publicist român, secretar al Societății Scriitorilor Români, din 1914 și președinte, din 1925; director al Teatrului Național din București, 1928—1930; membru al Academiei Române, din 1939; secretar de redacție la „Falanga literară și artistică", 1910—1920; director la „Mișcarea literară", 1924—1925; editor al gazetei săptăminale „România literară", 1932—1934; publică, alături de M. Sorbul, revista de teatru „Scena", 1910—1911 și, alături de I. Minulescu, magazinul literar „Cetiți-mă!", 1921—1922; conduce Direcția pentru educarea poporului, 1930—1931; Premiul Academiei, 1921, pentru romanul *Ion*; Marele Premiu al Societății Scriitorilor Români, 1922, pentru romanul *Pădurea spînzuraților*; Premiul Național pentru proză, 1929; membru al P.E.N. Clubului, din 1933. Opere: romanele: *Ion*, 1920 — primul mare roman românesc modern; *Pădurea spînzuraților*, 1922; *Adam și Eva*, 1925; *Ciuleandra*, 1927; *Crăișorul Horea*, 1939; *Răscoala*, 1932; *Jar*, 1934; *Gorila*, 1938; *Amîndoi*, 1940; volumele de nuvele: *Frămîntări*, 1912; *Golanii*, 1916; *Mărturisire*, 1916; *Răfuiala*, 1919; *Norocul*, 1921; *Nuvele și schițe*, 1921; *Trei nuvele*, 1924 (*Catastrofa*, 1921; *Ițic Strul dezertor*, 1922; *Hora morții*, 1924); *Cuibul viselor*, 1927; *Cîntecul lebedei*, 1928; postum, *Nuvele*, 1946; *Hora Morții*, 1966; *Proștii*, 1971; comediile: *Cadrilul*, 1919; *Plicul*, 1923; *Apostolii*, 1926; volumul de articole, interviuri, conferințe *Amalgam*, 1931; scrierea memorialistică *Calvarul*, 1919; *Însemnări de atelier* în „Caiete", I. 1974, postum.

Regnault, Elias, 1801—1868, istoric și publicist francez, prieten cu revoluționarii români de la 1848 exilați în Occident; autor al unei *Istorii politice și sociale a Principatelor Dunărene*, 1855; a mai scris *Mistere diplomatice la gurile Dunării*, 1858.

Régnier, Henri de (Henri-François-Joseph de Régnier), 1864—1936, poet, romancier și scriitor francez, membru al Academiei Franceze, din 1911. Op. pr.: volumele de versuri: *Zilele de mîine*, 1888; *Poeme vechi și romanești*, 1887—1890; *Jocurile rustice și divine*, 1897; *Medaliile de argilă*, 1900; *Cetatea apelor*, 1902; *Oglinda orelor*, 1910; *Vestigia flammae*, 1920; romanele: *Dubla metresă*, 1900; *Vacanțele unui tînăr cuminte*, 1903; *Teama de iubire*, 1907; volumul memorialistic *Portrete și amintiri*, 1913.

Remarque, Erich Maria (Erich Paul Remarck), 1898—1970, prozator german. Op. pr.: romanele: *Pe frontul de Vest nimic nou*, 1929; *Întoarcere de pe front*, 1931; *Trei camarazi*, 1937; *Iubește pe aproapele tău*, 1941; *Arcul de triumf*, 1945; *Soroc de viață, soroc de moarte*, 1954; *Obeliscul negru*, 1956; *Moartea la Lisabona*, 1964; *Nopți în Paradis*, postum, 1972.

Renan, Ernest, 1823—1892, filolog, istoric al religiilor, filozof și eseist francez, profesor de ebraică la College de France, membru al Academiei Franceze, din 1878. Din cele peste 25 volume — lucrări de istorie generală, istorie a religiilor, studii și eseuri — cităm: *Eseu cu privire la formarea limbajului*, 1846; *Eseu istoric și teoretic cu privire la limbile semitice în general și la limba ebraică în particular*, 1847 — Premiul Volney al Academiei; *Viața lui Iisus*, 1863 — lucrarea sa fundamentală; *Istoria originilor creștinismului*, 1863—1881; *Istoria poporului lui Izrael*, 5

vol. 1887; *Viitorul științei*, 1890, memorialistică în vol. *Amintiri din copilărie și tinerețe*, 1883.

Renard, Jules, 1864—1910, poet, dramaturg, și scriitor francez, membru al Academiei Goncourt; Premiul Goncourt, 1907. Op. pr.: romanele: *Lingă blide*, 1892; *Felinarul cu geamuri opace*, 1893; *Morcoveață*, 1894 — capodopera prozei sale; *Podgoreanul în via sa*, 1894; comediile: *Plăcerea de a rupe*, 1897; *Pîinea de casă*, 1899; *Domnul Vernet*, 1903; *Bigota*, 1910; postum, un *Jurnal*, 1925; *Corespondență*, 1925—1927.

Renouvier, Charles, 1815—1903, filozof și publicist francez, reprezentant al neocriticismului, fondator al revistelor: „Critica filozofică", 1872 și „Critica religioasă", 1878. Op. pr.: *Manual republican al omului și cetățeanului*, 1848; *Eseuri de critică generală*, 1854—1864; *Psihologia rațională*, 1859; *Știința morală*, 1869; *Filozofia analitică a istoriei*, 1896—1898; *Noua monadologie*, 1899; *Personalismul*, 1903.

Retz, Jean François Paul de Gondi, cardinal de, 1613—1679, om politic și memorialist francez, autor al unor *Memorii*, 3 vol., 1717, postum.

Reverdy, Pierre, 1889—1960, poet, eseist și publicist francez, fondator, în 1917, al rev. „Nord-Sud". Op. pr.: volumele de poeme și poezii: *Poeme în proză*, 1915; *Olanele acoperișului*, 1918; *Chitara adormită*, 1919; *Epavele cerului*, 1924; aforisme, note intime, meditații în volumele *Mănușa din păr de cal*, 1927; *Jurnalul meu de bord*, 1948 și *De-a valma*, 1956.

Reymont, Wladyslaw Stanyslaw, 1867—1925, prozator polonez, Premiul Nobel, 1924, pentru romanul epopeic *Țăranii*, 1904—1909. Alte opere: romanele: *Comedianta*, 1896; *Fermenty*, 1897; *Pămîntul făgăduinței*, 1899; trilogia istorică *Anul 1794*: *Ultima dietă a republicii* și *Insurecția*, 1914—1919; nuvele în vol. *E drept*, 1899.

Ribot, Theodule Armand, 1839—1916, psiholog francez, considerat fondatorul școlii psihologice franceze moderne. Op. pr.: *Bolile memoriei*, 1883; *Bolile voinței*, 1889; *Logica sentimentelor*, 1905.

Richards, Ivor Armstrong, 1893 —, poet, critic literar și filozof al culturii, englez, personalitate de seamă a esteticii și teoriei literare contemporane. Premiul Loines pentru poezie, acordat în 1962 de Institutul american de artă și literatură. Op. pr.: *Fundamentele esteticii*, 1921; *Înțelesul înțelesului*, 1923; *Principii ale criticii literare*, 1925; *Exerciții de critică*, 1929; *Coleridge despre imaginație*, 1933; *Filozofia retoricii*, 1936; *Cum se citește o pagină*, 1942; *Instrumentele speculative*, 1955; *Rămas bun pămînt și alte poeme*, 1958; piesa în versuri *Mîine dimineață Faust*, 1962.

Richardson, Samuel, 1689—1761, scriitor și romancier englez. Op. pr.: romanele: *Pamela*, 1741; *Clarissa Harlow*, 1747—1748; *Istoria lui sir Charles Grandison*, 1754 etc.

Richelieu, Armand du Plessis de, 1585—1642, om politic francez, cardinal, prim ministru al Franței în timpul domniei lui Ludovic al XIII-lea. A întemeiat Academia Franceză în 1635.

Richter, Jean Paul Friedrich, 1763—1825, romancier și scriitor german, cunoscut sub numele de Jean Paul (pronunțare franceză). Op. pr.: romanele: *Loja invizibilă*, 1793; *Hesperus*, 1795; *Titanul*, 1803; schițele satirice *Procesele groenlandeze*, 1783 și *Culegere din scrierile diavolului*, 1789; povestirile: *Viața fericitului învățătoraș Maria Wuz din Auenthal*, 1790; *Viața lui Quintus Fixlein*, 1796; *Siebenkäs*, 1797.

Rilke, Rainer Maria (Réne Maria Rilke), 1875—1926, poet austriac. Op. pr.: volumele de versuri: *Viață și cîntece*, 1894; *Jertfele larilor*, 1896; *Încoronat cu vis*, 1897; *Advent*, 1898; *Poezii din tinerețe*, 1902; *Cartea imaginilor*, 1903; *Cartea orelor*, 1905; *Poezii noi*, 1907—1908; *Elegii duineze*, 1923; *Sonete către Orfeu*, 1923; poemul liric în proză *Povestea despre iubirea și moartea stegarului Christoph Rilke*, 1906; romanul liric *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*, 1910; eseul *Auguste Rodin*, 1903; volumul *Scrisori către un tînăr poet* (Franz Kaver Kappus), publicat de către acesta în 1929.

Rimbaud, Jean Arthur, 1854—1891, poet francez, unul din cei mai prestigioși reprezentanți ai simbolismului: Premiul I la Concursul Academic, pentru compoziția în versuri latine *Cuvîntarea lui Sancho Pancha către măgarul său mort*, 1870 — manuscris nedescoperit. În timpul vieții, Rimbaud nu a publicat decît două poezii (*Darurile orfanilor*, 1870; *Corbii*, 1872), vol. de poeme *Un anotimp în Infern*, 1873, și volumul de poezii *Relicvariul*, 1891. Poezii de-ale sale publică P. Verlaine în volumul *Poeții blestemați*, 1884. Tot el se ocupă de apariția poemelor în proză *Iluminările*, 1892/93 și a volumului *Poezii complete*, 1895. Abia în 1898 este tipărită ediția intitulată *Operele lui Jean Arthur Rimbaud*, care va fi completată în 1899 cu *Corespondența lui Jean Arthur Rimbaud*, iar în 1978 i se publică întreaga-i operă sub titlul *Opere poetice complete*.

Rivarol (pseudonimul literar al lui **Antoine Rivaroli**), 1753—1801, pamfletar și polemist francez de origine italiană; Premiul Academiei Berlineze pentru *Discursul asupra universalității limbii franceze*, 1784. Op. pr.: *Micul almanah al marilor oameni*, 1788; *Micul almanah al marilor oameni ai Revoluției*, 1790; pamfletul *Viața politică a lui La Fayette*; *Discursuri preliminare*, 1797.

Rivière, Jacques, 1886—1925, critic literar, romancier și publicist francez, director al rev. „Nouvelle Revue Française", de la înființarea ei, în 1910, și pînă la moarte. Op. pr.: *Studii*, 1912; *Corespondența cu Alain Fournier*, postum, 1926—1928; *Corespondența cu Paul Claudel*, postum, 1930; *Moralism și literatură*, postum, 1933 etc.

Robespierre Maximilien-François-Marie-Isidor de — supranumit „Incoruptibilul", 1758—1794, avocat, orator și revoluționar francez, unul dintre marii oratori ai Constituantei și unul dintre conducătorii Revoluției franceze, exponentul cel mai consecvent al ei, conducător al iacobinilor, șeful guvernului revoluționar al Convenției (1793); a instituit Teroarea iacobină (1793—1794); ghilotinat la 28. VII. 1794; autor al memorabilului discurs din 7 febr. 1794 *Despre principiile de morală politică ce trebuie să orienteze Convenția în administrarea internă a Republicii*.

Robinet, Jean-Baptiste, 1735—1820, filozof, și gramatician francez. Op. pr.: *Gramatica franceză*, 1768; *Antologie filozofică*, 1769; *Scrisori asupra dezbaterilor Adunării naționale relativ la Constituție*, 1789; *Virtuțile*, 1814; *Natura*, 1761; colaborează la *Marea istorie universală*, 46 volume.

Rochester, John Wilmot de, 1648—1680, poet englez. A lăsat o vastă corespondență publicată postum în 1686.

Rodin, Auguste, 1840—1917, sculptor francez, cel mai important reprezentant al expresionismului în sculptură.

Roederer, Pierre Louise, conte de, 1754—1835, om politic francez, membru al Academiei Franceze, autor al operei *Cronica 20 iunie—20 august 1792—1832*.

Rohde, Erwin, 1845—1898, filolog și filozof al culturii, german, profesor la Universitățile din Kiel, Jena, Tübingen. Opere: *Romanul grec și precursorii săi*, 1876, una din operele clasice ale filologiei: *Psyche*, 1896.

Rojas, Fernando de, cca 1465—1541, autor dramatic spaniol, guvernator în Salamanca. I se atribuie, parțial sau total *Tragicomedia lui Calixto și Melibea*; este mai cunoscut prin romanul picaresc *Celestina*.

Rojas Zorilla, Francisco de, 1607—1648, dramaturg spaniol. Op. pr.: comediile de caracter și de moravuri: *Jocul merge printre proștănaci*, 1645; *Așa cum sînt femeile*, 1645; dramele: *Nici unul mai jos de rege sau plugarul foarte demn García del Castañar*, postum, 1650; *Cafeul din Catalonia*, postum, 1651.

Roll, Stephan (pseudonimul literar al lui **Gheorghe Dinu**), 1903—1974, poet avangardist român, secretar al Uniunii ziariștilor, activitate redacțională la „Timpul", „Ecoul", „Viața sindicală", redactor șef la „75 H.P.", „Punct"; publicistică și în revistele: „Contemporanul", „Urmuz", „Unu", „Integral", „Pinguinul". Opere: volumele de versuri: *Poeme în aer liber*, 1929; *Moartea ele a Eleonorei; Ospățul de aur*, 1968 — selecție retrospectivă din primele două volume.

Rolland, Romain, 1866—1944, romancier, dramaturg, muzicolog, istoric și critic de artă, biograf și publicist francez, una din marile conștiințe europene ale Franței, profesor de istoria artei, la Școala Normală Superioară, 1895—1904, și de istoria muzicii, la Sorbona, 1904—1912; fondator al publicației „Revue d'histoire et de critique musicale"; cofondator, în 1923, al revistei „Europa"; vicepreședinte, din 1933, al Comitetului Internațional Antifascist. Premiul Nobel, în 1915. Opere: romanele: *Jean — Christophe*, 10 vol., 1904—1912 — Premiul Academiei Franceze, 1913; *Colas Breugnon*, 1918; *Pierre și Luce*, 1920; *Clérambault*, 1920; *Inimă vrăjită*, 7 vol., 1922—1934; romanul epistolar *Scumpa Sofie*; dramaturgie: drama istorică *Saint-Louis*, 1895; ciclul *Teatrul Revoluției* — cuprinzînd dramele și tragediile: *Lupii*, 1898; *Triumful rațiunii*, 1899; *Danton*, 1900; *14 iulie*, 1902; *Jocul dragostei și al morții*, 1925; *Duminica Floriilor*, 1926; *Robespierre*, 1939; *Leonizii*; — farsa alegorică *Liluli*, 1919; biografiile: *Viața lui Beethoven*, 1902; *Michelangelo*, 1905; *Haendel*, 1910; *Viața lui Tolstoi*, 1911; *Mahatma Gandhi*, 1923; *Peguy*, 1944; studiile de artă: *Teatrul poporului*, 1903; *Originile teatrului liric modern*, 1905; *Muzicieni de altădată*, 1908; *Muzicieni de azi*, 1908; *Marile epoci creatoare*, postum, 1946; *Istoria operei în Franța înainte de Lully și Scarlatti* — teză de doctorat; *Călătorie muzicală în trecut*; articole, eseuri politice: *Deasupra învălmășelii*, 1915; *Precursorii*, 1919; *Prin Revoluție la Pace*, 1935; memorialistică și corespondență: *Cincisprezece ani de luptă*, 1935; *Tovarăși de drum*, 1936; *Călătoria interioară*, 1942; *Pagini de jurnal. 1912—1913*, 1948; *Jurnal inedit. 1915—1943*, 1951; *Caete*, postum, 1944 etc

Rollin, Charles, 1661—1741, umanist și istoric, francez, profesor la College de France, 1688; rector al Universității din Paris, 1694, membru al Academiei de Inscripții, din 1701. Op. pr.: *Istoria antică*, 1730—1738; *Istoria romană*, 1738—1741.

Romains, Jules — pseudonimul lui **Louis Farigoule** — 1885—1972, poet, romancier, dramaturg francez, membru al Academiei Franceze, din 1946. Din opera sa (7 vol. versuri; 8 romane; 6 piese de teatru; numeroase studii și scrieri politice-morale), cităm: volumele de versuri și poeme: *Viața unanimă*, 1908; *Omul alb*, 1937; romanele: *Moartea cuiva*, 1911; *Prietenii*, 1913; trilogia *Psyhe (Lucien*, 1922; *Dumnezeul trupurilor*, 1928; *Plecarea vaporului*, 1929); romanul fluviu în 27 vol. *Oameni de bunăvoință*, 1932—1946 — opera sa fundamentală; piesele de teatru: *Doctor Knock sau triumful medicinii*, 1924; *Dictatorul*, 1926; *Donogoo-Tonka*; 1931; scrierea *Scrisoare deschisă împotriva unei mari conspirații*, 1966.

Ronetti, Roman (Moise Roman), 1853—1908, poet și dramaturg român, autor al valoroasei drame *Manasse*, 1900; al piesei de teatru *Două măsuri*, 1893 și al poemului *Radu*, 1878.

Ronsard, Pierre de, 1524—1585, poet francez, principalul exponent al școlii poetice „La Pleiade", supranumit în epocă „prinț al poeților". Opere: *Ode*, 1550—1552; *Iubirile*, 1552; 1555—1556; *Imnurile*, 1555—1556; *Elegii, mascarade și pastorale*, 1565; *Sonete pentru Hélène*, 1578; epopeea istorică neterminată *Franciada*, primele 4 cărți 1572; discursuri pastorale, elegiace, satirice în *Crîngul*, 1554; un *Mic tratat de artă poetică franceză*, 1565.

Rosetti, Constantin A., 1816—1885, om politic, poet și publicist român, unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848 din Țara Românească și ai luptelor pentru unirea principatelor; secretar al Guvernului Provizoriu, președinte al Camerei Deputaților, ministru al Cultelor — calitate în care a propus semnarea Decretului de înființare a Societății Academice Române, 1866, fiind printre primii ei membri —; editor al ziarului politic „Pruncul român", 1848 și al ziarului „Românul", 1857—1858; la Paris, în exil, editează „Republica română", 1851 și face parte din comitetul de conducere al „României viitoare", 1850; director al Teatrului național; autor al unui singur volum de poezii *Ceasurile de mulțămire ale lui C. A. Rosetti*, 1843 și a două volume de *Scrieri din junețe și exil*, 1885; postum se publică un volum de *Note intime*, 1903; un volum de *Poezii alese*, 1909, și *Jurnalul meu*, 1974.

Rosetti, Radu Dumitru, 1874—1964, poet, epigramist și memorialist român. Op. pr.: volumele de versuri: *Din inimă*, 1895; *Sincere*, 1897; *Duioase*, 1898; *Valuri*, 1900; *Poezii*, 1926; volumele de epigrame *Epigrame*, 1894 și *Spicuiri*, 1923; note de călătorie în volumele *Veneția*, 1893; *Din largul lumii*, 1903.

Rostand, Edmond (Eugen-Alexis Edmond), 1868—1918, autor dramatic francez, membru al Academiei Franceze. Op. pr.: piesele de teatru *Romanțioșii*, 1894; *Cyrano de Bergerac*, 1897; *Prințesa îndepărtată*, 1895; *Puiul vulturului*, 1900; *Chantecler*, 1910; *Ultima noapte a lui Don Juan*, postum, 1921.

Rostand, Jean, 1894—1977, biolog și scriitor francez, membru al Academiei Franceze, din 1959; Premiul Kalinga (premiu pentru popularizare științifică), în 1960. Op. pr.: *Idelle noi despre genetică*, 1941; *Omul*, 1941; *Oameni adevărați*, 1942—1948; *Parteno-*

geneza animală, 1950; *Marile curente în biologie*, 1951; *Ereditatea umană*, 1952; *Ceea ce cred eu*, 1953; *Notele unui biolog*, 1954; *Atomismul în biologie*, 1956; în colaborare, *Atlas de genetică umană*, 1956; *Viaţa*, 1961.

Roşca, Dumitru D., 1895—1980, filozof român, profesor la Universitatea din Cluj, membru al Academiei R.S.R. Opere: *Influenţa lui Hegel asupra lui Taine*, 1928, în limba franceză; 1968 în limba română; *Actualitatea lui Descartes*, 1933; *Existenţa tragică*, 1934; ediţie definitivă 1968 — încercare de sinteză filozofică; *Studii şi eseuri filozofice*, 1970; *Oameni şi climate*, 1971 — memorialistică.

Rotrou, Jean de, 1609—1650, dramaturg francez. Op. pr.: *Iyphondrul*, 1628; *Adevăratul Sfînt Genest*, 1645; *Venceslas*, 1647; *Belisar*, 1643.

Rousseau, Jean-Jacques, 1712—1778, filozof, pedagog, autor dramatic, compozitor francez, membru al Academiei franceze; alături de Voltaire, personalitate majoră a sec. XVIII, a cărui ideologie a influenţat Revoluţia franceză de la 1789; creator al prozei poetice franceze. Op. pr.: studii, lucrări de sinteză — filozofice, sociale, literare şi de artă: *Discurs asupra ştiinţelor şi artelor*, 1750 — Premiul Academiei din Dijon; *Discurs asupra originii şi cauzelor inegalităţii dintre oameni*, 1755; *Scrisoare către D'Alembert asupra spectacolelor*, 1758; *Contractul social*, 1762; *Consideraţiuni asupra orînduirii din Polonia*, 1772; *Scrisoare despre muzica franceză*; *Profesiunea de credinţă a preotului din Savoia*; romanul pedagogic *Emile sau despre educaţie*, 1762; romanul epistolar *Iulia sau noua Heloiză*, 1761; operele — libret şi muzică *Muzele galante*, 1745 şi *Ghicitorul satului*, 1752; pagini confesive: *Rousseau, judecător al lui Jean Jacques*, 1776; *Confesiuni*, postum, 1781—1788; *Visările unui hoinar singuratic*, postum, 1782.

Rovani, Giuseppe, 1818—1874, romancier, autor dramatic, teoretician literar şi ziarist italian. Op. pr.: romanele istorice *Lamberto Malatesta*, 1843; *Valenzia Candiano*, 1844; *Manfredo Pallavicino*, 1845—1846; ciclul romanesc *O sută de ani. 1750—1850*, 1859—1864 — opera sa capitală; istorie literară şi critică de artă în *Istoria literelor şi a artelor în Italia în corespondenţele lor reciproce*, 1855—1858; *Cele trei arte considerate în opera unor contemporani italieni iluştri*, 1874.

Rubens, Peter Paul, 1577—1640, renumit pictor flamand şi diplomat, cel mai de seamă reprezentant al barocului; vastă corespondenţă diplomatică.

Ruskin, John, 1819—1900, critic de artă, sociolog şi om de cultură englez, profesor de Arte Frumoase la Universitatea din Oxford, autor a peste 180 de titluri, din care cităm: *Pictori moderni*, 4 vol., 1843—1846; 1856—1860; *Cele şapte candelabre ale arhitecturii*, 1849; *Pietrele Veneţiei*, 3 vol., 1851—1853 — capodopera sa; *Cele două căruri*, 1859; *Acestui de pe urmă*, 1860—1862; *Munera Pulveris*, 1862—1863; *Sezam şi crini*, 1865; *Cununa de măslin sălbatic*, 1866; *Flux şi reflux*, 1867; *Regina văzduhului*, 1869; *Fors Clavigera*, 1871—1884; *Aratra Pentelici*, 1872; *Ariadna Florentina*, 1873; *Deucalion*, 1875—1883; *Dimineţile din Florenţa*, 1873—1877; *Proserpina*, 1873—1882; *Legile din Fiesole*, 1877—1878; *Altarul din San Marco*, 1879—1884; *Cele trei coloane ale prerafaelitismului*, 1878; *Praeterita*, 1885—1889.

Russel, Bertrand Arthur William, al treilea conte, 1872—1970, cunoscut om de ştiinţă, filozof, sociolog şi umanist englez, Premiul Nobel, 1950. Op. pr.: *Principii matematice*, 3 vol., 1910—1913 — colaborare cu A. N. Whitehead; *Analiza spiritului*, 1921; *Icar, sau viitorul ştiinţei*, 1924; *Analiza materiei*, 1927; *De ce nu sînt creştin*, 1927; *Cercetare asupra sensului şi adevărului*, 1940; *Cunoaşterea umană, întinderea şi limitele ei*, 1944; *Istoria filozofiei occidentale*, 1945; *Influenţa ştiinţei asupra adevărului*, 1952; *Societatea umană în etică şi politică*, 1953; *Logică şi cunoaştere*, 1956; *Evoluţia mea filozofică*, 1959.

Russo, Alecu, 1819—1859, prozator, memorialist şi revoluţionar român, participant la Revoluţia de la 1848 din Moldova şi, după refugiu, la cea din Transilvania şi Franţa (1849); membru în Divanul apelativ şi director al Departamentului Lucrărilor Publice, 1856. Op. pr.: amplul poem în proză *Cîntarea României*, 1855; comediile: *Băcălia ambiţioasă*, 1846; *Jitnicerul Vadră*, 1846; studiul *Poezia populară*, 1847; articolul polemic *Critica criticii*, 1846; *Cugetări*, 1848; memorialistică în *Iaşii şi locuitorii lui la 1840*; *Amintiri*; *Piatra Teiului*; *Holera*; *Soveja*; *Palatul lui Duca Vodă*.

Rusu, Liviu, 1901—1988, istoric literar, estetician şi eseist român, profesor la Universitatea din Cluj-Napoca. Op. pr.: *Goethe. Cîteva aspecte*, 1932; *Eseu asupra creaţiei artistice. Contribuţii la estetica dinamică*, 1935; *Estetica poeziei lirice*, 1937 ed. revizuită şi adăugită, 1944 — capodopera sa; *Logica frumosului*, 1945; *Eschil, Sofocle, Euripide*, 1961; *Eminescu şi Schopenhauer. Studiu de literatură comparată*, 1966; *Viziunea lumii în poezia noastră populară. De la resemnare la acţiune creatoare*, 1967; *Scrieri despre Titu Maiorescu*, 1979 — Premiul Academiei; *De la Eminescu la Lucian Blaga şi alte studii literare şi estetice*, 1981.

Rutilius Namatianus, Claudius, sec. V I.e.n., poet latin, prefect al Romei.

Rückert, Friedrich, 1788—1866, poet, dramaturg, traducător şi orientalist german, profesor de limbi orientale la Erlanger şi Berlin. Op. pr.: volumele de versuri şi poeme: *Sonete înzăuate*, 1813; *Primăvara iubirii*, 1844; şase vol. de *Poezii alese*, 1834—1838; poemul didactic *Înţelepciunea brahmanilor*, 1836—1839 — cuprinde meditaţii hinduiste asupra vieţii, în aproape 3000 de maxime; dramele istorice: *Saul şi David*, 1843; *Irod cel mare*, 1844; *Cristofor Columb*, 1845.

S

Saadi, Mustihidin, c. 1215—1292, poet persan, clasic al literaturii persane şi universale, autor al poemului didactic *Grădina fructelor*, 1257 şi al culegerii de parabole şi scurte povestiri *Grădina florilor*, 1258.

Sabahattin, Ali, 1907—1948, prozator turc. Op. pr.: povestiri: *Moara*, 1935; *Carul*, 1935; *Glasul*, 1937; *Lumea nouă*, 1943; *Palatul de cleştar*, 1947; romane: *Yusuf din Kuyugeak*, 1937; *Diavolul din noi*, 1940.

Sablé, Madeleine de Souvré, marchiză de, 1599—1678, scriitoare franceză, autoare a unui volum de maxime, publicat în 1678.

Sachs, Hans, 1494—1576, cel mai de seamă poet german din secolul al XV-lea, autor a peste 600 lucrări cuprinzînd cîntece, tra-

gedii, comedii, fabule, povestiri și farse; un imn închinat lui M. Luther; *Privighetoarea din Wittemberg*, 1523; Wagner a făcut din Sachs eroul *Maeștrilor cîntăreți din Nürnberg*.

Sade, Donatien-Alphonse-François, marchiz de, 1740—1814, romancier, dramaturg și eseist francez, ale cărui romane licențioase și de moravuri sînt interesante sub aspectul psihologiei și al umorului negru. Opere: romanele: *Justine sau Nenorocirile virtuții*, 1791; *Aline și Valcour*, 1793; *Noua Justine*, 10 vol., 1797; *Cele 120 de zile ale Sodomei sau Școala libertinajului*, 1785—1789; dialoguri didactice în volumul *Filozofia în budoar*, 1795; piesele de teatru: *Sophie sau Sentimentele secrete*, 1790; *Jane Gray*, 1787; *Contele Oxtiern sau Nenorocirile libertinajului*, 1791.

Sadoveanu, Ion Marin (pseudonimul literar al lui **Iancu Leonte Marinescu**), 1893—1964, poet, romancier, dramaturg, cronicar dramatic și eseist român; directorul Teatrului Național „I.L. Caragiale" din București, 1956—1958; membru al Comisiei Naționale UNESCO, din 1958. Opere: romanele: *Sfîrșit de veac în București*, 1944; *Ion Sîntu*, 1957; *Taurul mării*, 1962; piesele de teatru: *Metamorfoze*, 1927 — dramă în versuri; *Anno domini...* 1927; *Molima*, 1932; cronici dramatice în volumul *Dramă și teatru*, 1926; studiul *Drama și teatrul în Evul mediu*, 1942; antologia de texte dramatice comentate *De la Mimus la Baroc*, 1933; *o Istorie universală a dramei și teatrului*, I—II, postum, 1973; monografia *Romain Rolland*, 1955; un volum de versuri, *Cîntece de rob*, 1930.

Sadoveanu, Mihail, 1880—1961, romancier, nuvelist, memorialist și publicist român, vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români, din 1908, președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor, din 1949, președinte activ, din 1956; membru al Academiei Române, din 1929, vicepreședinte al Academiei R.S.R.; vicepreședinte al Senatului, 1939; primul președinte al Comitetului Național pentru apărarea păcii, din România; membru al prezidiului Adunării deputaților, din 1949, vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, din 1948; membru în Consiliul Mondial al Păcii; director al Teatrului Național din Iași, 1910—1919; conduce următoarele publicații ale vremii: „Semănătorul", 1906—1908, alături de D. Anghel și Șt. O. Iosif; „Cumpăna", 1909—1910, alături de I. Chendi, D. Anghel și Șt. O. Iosif, „România", Iași, 1917—1918, alături de aceiași; „Însemnări literare", Iași, alături de G. Topârceanu; „Însemnări ieșene", 1936—1940, alături de G. Topârceanu și M. Codreanu; redactor al revistei „Lumea", Iași, 1924—1926; director al ziarelor: „Adevărul" și „Dimineața", Erou al Muncii Socialiste, din 1955; Premiul Internațional Lenin pentru întărirea păcii între popoare, 1960; Premiul Academiei, 1906, pentru volumul de *Povestiri*, 1904; Premiul Național pentru proză, 1924; doctor honoris causa al Universității din Iași. Opera sa — peste 100 de cărți, tradusă, în mare parte, în 40 de limbi — este o vastă monografie artistică a poporului român. Cităm: romanele: *Floarea ofilită*, 1906; *Locul unde nu s-a întîmplat nimic*, 1909; *Neamul Șoimăreștilor*, 1915; *Venea o moară pe Siret*, 1925; *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi Vodă*, 1929; *Baltagul*, 1930; *Creanga de aur*, 1933; *Nopțile de Sînziene*, 1934; *Viața lui Ștefan cel Mare*, 1934; trilogia *Frații Jderi*, 1935—1945; *Ostrovul lupilor*, 1941; *Nicoară Potcoavă*, 1952; volumele de nuvele, schițe, povestiri: *Povestiri*, 1904; *Dureri înnăbușite*, 1904; *Vremuri de bejenie*, 1907; *Bordeenii*, 1912; *Cocostîrcul albastru*, 1921; *Țara de dincolo de negură*, 1926; *Împărăția apelor*, 1928; *Hanul Ancuței*, 1928 — capodopera sa în gen; *Ochi de urs*, 1938; *Valea Frumoasei*, 1938; *Dumbrava minunată*, 1939; *Divanul persan*, 1940; impresii de călătorie în volumele: *Priveliști dobrogene*, 1914; *Olanda. Note de călătorie*, 1928; *Caleidoscop. Impresii din Uniunea Sovietică*, 1946; postum, în 1977, *Drumuri. Însemnări de călătorie*; memorialistică în volumele: *Anii de ucenicie*, 1944; *Povestiri din trecut*, 1950; publicistică și eseistică în volumele: *Poezia cimiliturilor*, 1949; *Lupta pentru pace*, 1951; *Evocări*, 1954; *Mărturisiri*, 1960; piesele de teatru: *Zile vesele după război*, 1909; *De ziua mamei*, 1909; *Neamul Șoimăreștilor*, 1934; *Carte de înțelepciune*, postum, 1974.

Sahia, Alexandru (pseudonimul lui **Alexandru Gh. Stănescu**), 1908—1937, scriitor și publicist militant român, colaborator al revistelor socialiste și progresiste (a condus revistele progresiste „Bluze albastre" și „Veac nou", 1932), autor de nuvele (*Uzina vie*; *Revolta în port*; *Ploaie de iunie*; *Întoarcerea tatei din război*; *Execuția de primăvară*); *Moartea înghițitorului de săbii*; *Șomaj fără rasă etc.*) și al unui volum de note de călătorie, reportaje *U.R.S.S. azi*, 1935.

Saint-Évremond, Charles de Marguetel De Saint-Denis, senior de, 1615—1703, poet, moralist, istoric și critic literar francez, refugiat în 1661 în Anglia, unde rămîne pînă la moarte. Op. pr.: *Comedia Academiștilor pentru reforma limbii franceze*, 1650; *Scrisori către marchizul de Créqui despre pacea din Pirinei*, 1659; *Meditații asupra diferitelor genii ale poporului roman*, 1684; *Despre morala lui Epicur*, 1685; vastă corespondență.

Saint-Exupéry, Antoine de, 1900—1944, romancier, eseist și reporter francez, aviator căzut pe frontul antifascist. Premiul Femina, 1931, pentru romanul *Zbor de noapte*; Marele premiu pentru roman al Academiei Franceze, pentru romanul *Pămîntul oamenilor*, 1939. Alte opere: romanele: *Curierul de Sud*, 1929; *Pilot de război*, 1942; scrierea-manifest *Scrisoare către un ostatec*, 1942; povestirea alegorică *Micul prinț*, 1943; nuvela *Aviatorul*, 1926; Postume: *Citadela*, 1948; *Carnete*, 1953; *Sensul vieții*, 1956.

Saint-Just, Louis-Antoine-Leon Florelle de, 1767—1794, orator, revoluționar francez, unul dintre conducătorii guvernului revoluționar iacobin, membru în Comitetul Salvării Publice și deputat în Convenție, în timpul Revoluției Franceze, unul dintre organizatorii apărării naționale; ghilotinat; autor al poemului satiric libertin *Fragmente despre instituțiile republicane*, 1789 — publicat postum, în 1800 și 1851; al studiului *Spiritul Revoluției și al Constituției în Franța*, 1791, și al unor eseuri politice.

Saint-Marc, Girardin, zis **Marc Girardin,** 1801—1873, critic literar, literat și om politic francez, profesor de proză franceză la Sorbona, membru al Academiei Franceze, din 1844. Op. pr.: *Elogiul lui Lesage*, 1822; *Elogiul lui Bossuet*, 1827; *Tablou al literaturii sec. XVI*, 1828; *Curs de literatură dramatică, sau Despre folosirea pasiunilor în dramă*, 5 vol., 1843; *Încercări de literatură și de morală*, 2 vol., 1844; *La Fontaine și fabuliștii*, 2 vol., 1867; *Amintirile și reflecțiile unui ziarist*, 1859.

Saint-Simon, Claude Henry de Rouvroy, duce de, 1760—1825, socialist utopic francez, unul din marii precursori ai socialismului științific, alături de Owen și Fourier; fondator în 1816 al rev. „L'Industrie". Op. pr.: *Scrisorile unui locuitor din Geneva către contemporanii săi*, 1803; *Memoriu asupra științei despre om*, 1813;

Despre sistemul industrial, 1821—1822; *Catehismul industrialilor*, 1823—1824.

Sainte-Beuve, Charles Augustin, 1804—1869, poet, romancier, nuvelist, publicist și unul dintre cei mai mari critici literari francezi, de profesiune medic; membru al *Academiei Franceze*, din 1843; profesor la Universitățile din Lausanne și Liège; titular al Catedrei de poezie latină de la College de France, în 1855. Op. pr.: volumele de versuri: *Consolări*, 1830; *Gînduri de August*, 1837; *Carte de dragoste*, 1843; volumul compozit *Viața, poeziile și cugetările lui Joseph Delorme*, 1829; romanul autobiografic *Voluptate*, 1834; studii, eseuri, monografii, articole de istorie și critică literară în: *Tabloul istoric și critic al poeziei franceze și al teatrului francez în veacul al XVI-lea*, 1828; *Critici și portrete literare*, 6 vol., 1832—1836, 1846; *Geniul critic și Bayle*, 1835; *Port-Royal*, 6 vol., 1840—1859, 1867 — opera sa fundamentală; *Convorbiri de Luni*, 15 vol., 1851—1862 și *Noi convorbiri de luni*, 13 vol., 1863 — postum, 1870 — cuprinzînd articole publicate în presa vremii, sub formă de cronică săptămînală, începînd din 1851; *Chateaubriand și grupul său literar în timpul Imperiului*, 2 vol., 1860; memorialistică în vol. *Veniturile mele. Caete intime*, postum, 1930; 9 vol., de *Corespondență generală*, postum, 1938—1944.

Saki (pseudonimul literar al lui **Hector Hugh Munro**), 1870—1916, scriitor satiric englez. Op. pr.: volumele de schițe *Reginald în Rusia*, 1910; *Cronicile lui Clovis*, 1912; *Lighioane și supralighioane*, 1914; romanul *Insuportabilul Bassington*, 1912.

Salinas, Pedro, 1892—1951, poet, nuvelist și critic literar spaniol, stabilit în S.U.A. în 1936. Op. pr.: lirică: *Prevestiri*, 1923; *Hazard cu siguranță*, 1929; *Fabulă și semn*, 1931; *Glasul ce ți se cuvine*, 1934; *Totul mai clar*, 1949; *Încredere*, postum, 1954; povestiri și nuvele: *Ajunul plăcerii*, 1926; *Nudul perfect*, 1951; studii: *Literatura spaniolă a secolului al XX-lea*, 1941; *Jorge Manrique sau tradiție și originalitate*, 1947; *Poezia lui Ruben Dario*, 1948.

Sallustius, Caius Crispus, 87—34 î.e.n., istoric și om politic roman, cvestor, tribun al plebei, pretor și guvernator al provinciei romane din Africa; autor al unor *Istorii*, al *Conjurației lui Catilina*, al *Războiului cu Jugurtha* etc.

Saltîkov-Șcedrin, Evgrafovici Mihail (pseudonimul lui **Nepanov**), 1826—1889, scriitor satiric rus, unul dintre cei mai de seamă scriitori ai genului din literatura universală. Op. pr.: romanele: *Istoria unui oraș*, 1869—1870; *Domnii din Tașkent*, 1869—1872; *Domnii Golovliov*, 1875—1880; povestiri, schițe, nuvele: *Schițe din gubernie*, 1856—1857; *Povestiri nevinovate*, 1857—1863; *Din trecutul Poșehoniei*, 1887—1889; *Satire în proză*, *Pompaduri și pompadure*; *Nimicurile vieții*, *Cuvîntări bineintenționate*; piesa *Moartea lui Pazuhin* etc.

Samain, Albert-Victor, 1858—1900, poet și dramaturg francez, unul dintre fondatorii revistei „Mercure de France", în 1890. Op. pr.: lirică: *În grădina Infantei*, 1893; *Înăuntrul vazei*, 1898; postum, *Carul de aur*, 1901; *Polypheme*, 1922, — poem dramatic.

Sand, George (Amandine Lucie Aurore Dupin, baroană de Dudevant), 1804—1876, romancieră, memorialistă și publicistă franceză, militantă republicană, participantă la Revoluția din 1848; redactor șef la „Bulletin de la Republique", 1848; fondatoare a ziarului „L'Eclaireur de L'Indre", 1844; cofondator al publicației „Revue

Indépendente". Op. pr.: romanele romantice: *Rose și Blanche*, 1831 — colaborare cu J. Sandeau; *Indiana*, 1832; *Valentine*, 1832; *Lélia*, 1833; *Jacques*, 1834; *Mauprat*, 1837; romanele sociale: *Meșterul Pierre Huguenin*, 1840; *Horațiu*, 1841; *Consuela*, 1842; *Contesa de Rudolstadt*, 1843; *Jeanne*, 1844; *Morarul din Augibault*, 1845; *Frumoșii domni din Bois-Doré*, 1857; romanele cîmpenești *Balta dracului*, 1846; *Păcatul domnului Antoine*, 1847; 15 volume de *Corespondență*. 1822—1876, postum, 1881; memorialistică în *Povestea vieții mele*, 1854; numeroase articole.

Sandburg, Carl, 1878—1967, poet american. Op. pr.: volumele de versuri: *Poeme din Chicago*, 1916; *Curățitorii de știuleți*, 1918; *Bună dimineața, America*, 1928; *Miere și sare*, 1963; volumele de poeme *Lespezi din Vestul ars de soare*, 1922; *Poeme complete*, 1950 — premiul Pulitzer, 1951; volumul de versuri, anecdote, proverbe și poeme folclorice *Poporul, da*, 1936; biografia literară *Abraham Lincoln. Anii de preerie*, 1926; studiul în 4 volume *Abraham Lincoln. Anii războiului*, 1939; eseul despre războiul de secesiune *Furtună peste țară*, 1942; romanul *Stînca amintirii*, 1948.

Sanielevici, Henri, 1875—1951, biolog, sociolog, estetician, critic literar și publicist român, secretar de redacție la „Noua revistă română" și conducător al revistei „Curentul nou", Galați. Op. pr.: *Încercări critice*, 1903; *Cercetări critice și filozofice*, 1916; *Noi studii critice*, 1919; *Probleme sociale și filozofice*, 1922; *Poporanismul reacționar*, 1920; *Clasicismul proletariatului. Panait Istrati*, 1924; *Alte cercetări critice și filozofice*, 1925; *Probleme politice, literare și sociale*, 1926; *Noi probleme literare, politice, sociale*, 1927; *Literatură și știință*, 1930; *Alte orizonturi*, 1931; *În slujba Satanei*, 2 vol., 1935—1936; *Studii critice*, 1937.

Santayana, George (Santayana y Bovras, Jorge Ruiz), 1863—1952, filozof și poet american. Op. pr.: volumul de eseuri *Caracter și opinie în Statele Unite*, 1920; eseul *Tradiția rafinată se află în primejdie*, 1921; studiile: *Sensul frumuseții*, 1896; *Viața spiritului*, 4 volume, 1905—1906; volumul de *Sonete și alte poeme*, 1894; romanul *Ultimul puritan*, 1935.

Sarcey, Francisque, 1827—1899, critic dramatic francez. Op. pr.: *Patruzeci de ani de teatru* — șapte volume de cronici dramatice.

Sarmiento, Domingo Faustino, 1811—1888, scriitor și om politic argentinian, președinte al republicii (1867—1874). Opera sa (53 de volume) cuprinde romane, studii politice, pamflete etc. Romanul său *Civilizație și barbarie, Viața lui Juan Facundo Quiroga*, 1845, e considerat drept o capodoperă a literaturii sud-americane; două volume memorialiste: *Călătorii prin Europa, Africa și America*, 1849; *Amintiri din provincie*, 1850.

Saroyan, William, 1908—1981, scriitor american. Op. pr.: volumele de schițe și povestiri: *Îndrăznețul tînăr de pe trapezul zburător*, 1934; *Inspirați și expirați*, 1936; *Un american băștinaș*, 1938; *Necazul cu tigrii*, 1938; *Dragă, asta mi-e pălăria*, 1938; *Mă cheamă Aram*, 1940; *Fabule*, 1941; povestirea *O zi în după amiaza lumii*, 1964; povestirile autobiografice: *Bicicilstul din Beverly Hils*, 1952; romanele: *Comedia umană*, 1943; *Aventurile lui Wesley Jackson*, 1946; *Te iubesc, mamă*, 1956; *Fete și băieți laolaltă*, 1963 — cu caracter autobiografic; dramele *Inima mea e pe înălțimi*, 1937; *Clipe de viață*, 1939 — premiul Pulitzer, 1940 — re-

fuzat de scriitor; *Oameni frumoși*, 1941; *Vara trecută, pe neașteptate*, 1958; *Ceva ce nu s-a spus*, 1958; volumul memorialistic *Întîlniri întrepidătoare*, 1978.

Sarraute, Nathalie, n. 1902, romancieră, eseistă și autoare franceză, de piese de teatru, creatoare — alături de M. Butor și A. Robbe-Grillet — a „noului roman"; Marele Vultur de Aur al orașului Nisa, în 1981, pentru ansamblul operei sale. Opere: romanele: *Portretul unui necunoscut*, 1948, *Martereau*, 1954; *Planetariu*, 1959; *Fructele de aur*, 1963 — Premiul internațional de literatură; *Între viață și moarte*, 1968; *Le auziți?* 1972; *Spun imbecilii*, 1976; *Folosirea cuvîntului*, 1980; volumul de proză scurtă *Tropisme*, 1939; piesele de teatru *Tăcerea; Minciuna*, 1967 — radiodifuzate; *Isma*, 1970; *E frumos*, 1973; eseuri, studii *Paul Valéry și copilul elefantului*, 1947; *Era bănuielii*, 1956; *Literatura de astăzi*, 1962; *Noul roman și realitatea*, 1963; *Două realități*, 1964; *Liniștea*, 1964; *Flaubert precursorul*, 1965; *Ficțiunea*, 1967 etc.

Sartre, Jean-Paul, 1905—1980, filozof, dramaturg, critic literar, romancier, eseist și publicist francez, reprezentant al existențialismului ateu, fondator, în 1945, alături de Simone de Beauvoir, al publicației „Les temps modernes"; după 1970, director al ziarelor de stînga „La Cause du peuple" și „Tout!" și cofondator al ziarului „Libération", de aceeași orientare; profesor de filozofie la Le Havre și la Institutul francez de la Berlin. Opere: studii, eseuri, lucrări filozofice, social-politice: *Imaginația*, 1936, *Transcendența ego-ului*, 1938; *Schiță pentru o teorie a emoțiilor*, 1939; *Imaginarul*, 1940; *Ființa și neantul*, 1944; *Existențialismul este un umanism*, 1946; *Situații*, I—IX, 1947—1970; *Convorbiri despre politică*, 1949 — colaborare cu J. Rousset; *Sfîntul Genet comedian și martir*, 1952; *Critica rațiunii dialectice*, 1960; eseuri și studii literare: *Ce este literatura?*, 1947; *Baudelaire*, 1947; *Idiotul familiei. Gustave Flaubert de la 1821 la 1857*, 3 vol., 1971; dramaturgie: *Muștele*, 1943; *Cu ușile închise*, 1944; *Morți fără îngropăciune*, 1946; *Tîrfa cu respect*, 1946; *Cu mîinile murdare*, 1948; *Diavolul și bunul Dumnezeu*, 1951; *Nekrasov*, 1955; *Sechestrații din Altona*, 1959; *Troienele* — adaptare după Euripide, 1965; romanele: *Greața*, 1938; ciclul *Căile libertății* — neterminat — (*Vîrsta rațiunii*, 1945; *Amînarea*, 1945; *Cu moartea în suflet*, 1949); volumul de povestiri *Zidul*, 1939; eseul — povestire autobiografică *Cuvintele*, 1964. Premiul Nobel, pe care J. P. Sartre l-a refuzat.

Saussure, Ferdinand de, 1857—1913, lingvist elvețian, creator al așa-numitei *școli lingvistice franceze*; fost profesor la Școala de Înalte Studii, din Paris, și la Universitatea din Geneva. Opere: *Memorial asupra sistemului primitiv al vocalelor în limbile indoeuropene*, 1879; postum, *Curs de lingvistică generală*, 1916 și o *Culegere a publicațiilor științifice ale lui Saussure*, 1922.

Savonarola, Girolamo, 1452—1498, călugăr dominican și reformator italian, orator și prozator religios; excomunicat ca eretic, în 1497, a fost ars pe rug în 1498. A scris un *Compendiu de logică*, 1491; o *Apologetică despre rațiunea artei poetice*; un *Tratat privind guvernarea și conducerea orașului Florența*, 1498.

Scarron, Paul, 1610—1660, poet, dramaturg, romancier și nuvelist francez, reprezentant al romanului comic. Opere: *Operele burlești*,

1643—1651; *Tifon sau gigantomahia*, 1644; *Virgiliu travestit*, 1648—1659; *Romanțul comic*, 1651—1657; *Nuvele tragicomice*, 1655—1657 etc.

Scheler, Max, 1874—1928, filozof german. Opere; *Formalismul în etică și etica materială a valorilor*, 1916; *Despre etern în om*, 1921; *Esența și formele simpatiei*, 1923; *Formele cunoașterii și societatea*, 1926; *Poziția omului în cosmos*, 1928.

Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph, 1775—1854, filozof german, reprezentant al filozofiei clasice germane, profesor la Universitățile din Würzburg, din 1803, Erlangen, 1820—1826 și Berlin, din 1841; secretar general al Academiei de Arte plastice din München. Opere; *Despre „eu" ca principiu al filozofiei*, 1795; *Idei privind o filozofie a naturii*, 1797; *Despre sufletul universal*, 1798; *Sistemul idealismului transcendental*, 1800; *Bruno sau despre principiile divine și naturale*, 1802; *Despre raportul artelor plastice cu natura*, 1807; *Filozofia artei*, 1809; *Cercetări filozofice despre esența libertății umane*, 1809; *Filozofia mitologiei*, 1842; *Filozofia revelației*, 1854.

Schiller, Friedrich, 1759—1805, mare poet, dramaturg și estetician german, unul din făuritorii literaturii germane, prieten intim al lui Goethe; profesor de istorie morală la Universitatea din Jena; fondator și proprietar al rev. „Musenalmanach"; editor al rev. „Reiniche Thalia" și „Horen". Op. pr.: dramele: *Hoții*, 1781; *Intrigă și iubire*, 1783; trilogia *Wallenstein* — (*Tabăra lui Wallenstein*, 1798; *Piccolominii*, 1799; *Moartea lui Wallenstein*, 1799); *Wilhelm Tell*, 1804; tragediile *Conjurația lui Fiesco, la Genova*, 1782; *Don Carlos*, 1787; *Maria Stuart*, 1800; *Fecioara din Orleans*, 1801; *Logodnica din Messina*, 1803; volumul liric *Antologia anului 1782*; poemele: *Zeii Eladei*, 1788; *Artiștii*, 1789; *Idealul și viața*, 1795; imnul *Către bucurie*, 1785; baladele — scrise între 1797—1798: *Inelul lui Policrat; Hero și Leandru; Cocorii lui Ibicus*; studiile estetice *Despre grație și demnitate*, 1793; *Despre sublim*, 1793; *Scrisori despre educația estetică a omului*, 1795; *Despre poezia naivă și sentimentală*, 1796; povestirea *Criminal din cauza onoarei pierdute*, 1786; romanul *Vizionarul*, 1787—1789.

Schlegel, Friedrich Karl von, 1772—1829, poet, lingvist, critic și istoric literar, estetician și filozof, teoretician al *romantismului* german, publicist, fondator — împreună cu fratele său Wilhelm — al revistei „Das Athenäum", 1798—1800, și editor, la Paris, al revistei „Europa", 1803—1805; a mai editat publicațiile „Deutsches Museum", „Österreichische Beobachter", „Concordia". Op. pr.: *Asupra limitelor frumosului*, 1795; *Despre studiul poeziei grecești*, 1797; *Fragmente critice*, 1797—1800; *Istoria poeziei grecilor și romanilor*, 1798; *Ideile și operele lui Lessing*... 3 vol., 1804; *Limba și înțelepciunea indienilor*, 1808; *Istoria literaturii vechi și noi*, 2 vol., 1815; *Filozofia vieții*, 1828; *Prelegeri de filozofia istoriei*, 1829; *Filozofia limbii și a cuvîntului*, postum, 1830; romanul autobiografic *Lucinde*, 1799.

Schleiermacher, Friederich Ernst Daniel, 1768—1834, filozof german. Opere; *Monologuri*, 1800; *Principiile unei critici a doctrinei anterioare a moravurilor*, postum, 1835; *Dialectica*, postum, 1839; *Compendiu de etică filozofică*, postum, 1841.

Schopenhauer, Arthur, 1788—1860, filozof german. Op. pr.: *Despre rădăcina împătrită a principiului rațiunii suficiente*; 1813; *Lumea ca voință și reprezentare*, 2 vol., 1819—1842 — opera sa capitală;

Cele două probleme de bază ale eticii, 1841; *Parerga și Paralipomena*, 2 vol., 1851.

Schrodinger, Erwin, 1887—1961, fizician austriac, profesor universitar la Stuttgart, Berlin, Viena și Oxford, unul dintre fondatorii mecanicii ondulatorii. Premiul Nobel, 1933. Opere: *Cuantificarea ca o problemă de valori caracteristice*, 1926; *Tratat de mecanică ondulatorie*, 1943; prelegeri rostite la Universitățile din Dublin, 1943 și Cambridge, 1956, sub titlurile *Ce este viața*, și *Spirit și materie*.

Schweitzer, Albert, 1875—1965, medic, muzician, gînditor umanist și scriitor francez, membru al Institutului Franței și al Academiei de Științe morale și politice, doctor honoris causa al Universităților din Zürich, Praga și Chicago; Premiul Nobel pentru Pace, în 1958; autor al unei *Filozofii a civilizației* în 2 vol., 1923. Alte opere: *I. S. Bach, muzicianul-poet*, 1905; *Istoria cercetărilor pauliniene de la Reformă pînă în zilele noastre*, 1911; *Preludiile și fugile pentru orgă de I. S. Bach*, vol. I—V, 1911—1914; VI, 1954; *La marginea pădurii virgine*, 1921; *Amintiri din copilăria mea*, 1924; *Viața și gîndirea mea*, 1931; *Mari gînditori ai Indiei*, 1936; *Problema eticii în evoluția gîndirii umane*, 1952.

Schwob, Marcel, 1867—1905, nuvelist, dramaturg, eseist, publicist și traducător francez. Opere: volumele de povestiri: *Inimă largă*, 1891; *Regele cu mască de aur*, 1893; poemele în proză: *Cartea Monellei*, 1894; *Mimi*, 1894; *Cruciada copiilor*, 1896; *Vieți imaginare*, 1896; *Lampa Psihe-i*, 1903; un *Studiu asupra argoului francez*, 1889.

Scott, sir Walter, 1771—1832, romancier și poet scoțian de limbă engleză, creatorul romanului istoric; cofondator al rev. „Quarterly Review". Operă vastă — 50 vol.: romane, drame, lirică, istorie, arheologie, memorialistică —, din care cităm: romanele inspirate din istoria și viața Scoției: *Waverley*, 1814; *Guy Mannering*, 1815; *Rob Roy*, 1817; *Temnița din Edinburgh*, 1818; *Mireasa din Lammermoor* 1819; *Frumoasa din Perth*, 1828; romane inspirate din istoria Angliei: *Ivanhoe*, 1819; *Kenilworth*, 1821; *Woodstock*, 1826; romane inspirate din istoria Franței și a altor țări: *Quentin Durward*, 1823; *Talismanul*, 1825; *Contele Robert de Paris*, 1831; lirică: 3 volume de legende și balade scoțiene *Cîntece de la frontierile Scoției*, 1802—1803; poemele: *Balada ultimului menestrel*, 1805; *Marmion*, 1808 — cel mai izbutit; *Stăpîna lacului*, 1810; lucrările de arheologie, istorie și memorialistică: *Antichități de la granița Angliei și Scoției*, 1814—1817; *Istoria Scoției*, 1829—1830; *Memorii originale scrise în timpul marelui război civil*, 1806.

Séailles, Gabriel, 1852—1922, filozof francez. A contribuit la fondarea Ligii drepturilor omului. Op. pr.: *Eseu asupra geniului în artă*, 1883; *Istoria filozofiei, școli și probleme*, 1887 — în colaborare cu Paul Janet; *Leonardo da Vinci*, 1892; *Ernest Renan*, 1896; *Eugène Carrière*, 1900; *Watteau*, 1902; *Afirmările conștiinței moderne*, 1903; *Filozofia lui Ch. Renouvier*, 1905; *Filozofia lui Jules Lachelier*, , 1920.

Sebastian, Mihail (pseudonimul lui **Iosif M. Hechter**), 1907—1945, dramaturg, romancier, critic literar și de artă, cronicar dramatic și literar, eseist, polemist și publicist român. Opere: piesele de teatru: *Jocul de-a vacanța*, 1938; *Steaua fără nume*, 1944; *Ultima oră*, 1945; romanele: *De două mii de ani*, 1934 — capodopera

prozei sale; *Orașul cu salcîmi*, 1935; *Accidentul*, 1940; volumul de nuvele: *Femei*, 1933; jurnal intim în *Fragmente dintr-un carnet găsit*, 1932; volumul polemic *Cum am devenit huligan*. *Texte, fapte, oameni*, 1935; postum; *Întîlnire cu teatrul*, 1969; *Eseuri. Cronici. Memorial*, 1972.

Seferis, Ghiorghios (Ghiorghios Seferiades), 1900—1971, poet și diplomat grec, unul dintre cei mai reprezentativi poeți ai Greciei contemporane; Laureat al Premiilor: Palamos, 1947; Foyle al Universității Cambridge, 1961; Nobel, 1963; doctor honoris causa al Universității Cambridge; carieră diplomatică. Opere: *Cotitura*, 1931; *De dragoste*, 1931; *Cisterna*, 1932; *Argonauții; Regele din Asini*, 1938—1940; *Jurnal de bord*, I, 1940; II. 1945; III. 1955; *Poveste legendară*, 1935; *Caiet de exerciții*, 1940; *Sturzul*, 1947; eseuri în vol. *Erotokritos*, 1946.

Seghers, Anna (Netty Radvanyi n. Reiling), n. 1900, scriitoare germană (R.D.G.), militantă comunistă; Laureată a Premiului Național R.D.G. și a Premiului Lenin pentru Pace. Op. pr.: romanele: *Tovarășii*, 1932; *Drumul lui februarie*, 1935; *Salvarea*, 1937; *A șaptea cruce*, 1942; *Tranzit*, 1943; *Morții rămîn tineri*, 1949; *Hotărîrea*, 1959; *Trei femei din Haiti*, 1980; nuvelele: *Răscoala pescarilor de pe St. Barbara*, 1928; *În drum spre legația mexicană*, 1930; *Excursia fetelor moarte*, 1946; eseuri în *Despre artă și realitate*, 3 vol., 1970—1971; 14 volume de *Opere complete*.

Segals y Carrasco, José, 1824—1882, poet, romancier, eseist și publicist spaniol, autor al volumului de poezii lirice *Anotimpurile*, 1850, al romanului *Mama*, 1883; eseuri asupra moravurilor contemporane.

Senancour, Étienne Pivert de, 1770—1846, scriitor francez, cunoscut îndeosebi prin romanul autobiografic *Obermann*, 1804 — culegere de scrisori alcătuind un fel de jurnal filozofic. A mai scris: romanul epistolar *Isabelle*, 1833; povestirea *Aldomen sau Fericirea în obscuritate*, 1795; studiile *Visare asupra naturii primitive a omului*, 1799; *Despre iubire*, 1806; *Meditații libere*, 1819; un *Mic dicționar de adevăruri simple*, 1833; lucrările *Primii ani. Incertitudini omenești*, 1792 și *Generațiile actuale*.

Seneca, Lucius Annaeus, c. 4 î.e.n. — 65 e.n., filozof, moralist și om politic roman, reprezentant de seamă al stoicismului; perceptor și sfetnic al lui Nero, din ordinul căruia s-a sinucis. Opere: lucrări filozofice: *Consolații*; *Dialoguri*; *Trei cărți despre mînie. Către Novatus*; *Despre scurtimea vieții*; *Despre liniștea sufletului*; *Despre clemență. Către Nero Caesar*; *Despre viața fericită. Către Gallio*; *Despre seninătatea înțeleptului*; *Despre liniște*; *Șapte cărți despre binefaceri*; *20 de cărți de scrisori morale către Lucilius* — opera-i capitală; tragediile: *Hercule furios*; *Medeea*; *Fedra*; *Moartea lui Hercule pe muntele Oeta*; *Oedipus*; *Troienele*; *Agamemnon*; *Tieste*; *Feniciene*le; tratatul științific *Șapte cărți de probleme din domeniul științelor naturii către Lucilius*; pamfletul *Glumă despre moartea lui Claudiu*.

Servien, Pius (pseudonimul lui **Pius Șerban Coculescu**), 1903—1959, poet, filolog, matematician și estetician român, stabilit la Paris; membru al Academiei de Științe din România și al Centrului Național al Cercetării Științifice din Paris. Op. pr.: *Eseu despre ritmurile accentuate în franceză*, 1925; *Lirism și structuri sonore*, 1930; *Principii de estetică. Probleme ale Artei și limbajului științelor*, 1935; *Înțelepciune și poezie*, 1947; *Estetică*, pic-

tură, muzică, poezie, știință, 1953; Amor, 1958; Baza fizică și baza matematică a teoriei probabilității, 1942; Probabilitate și cuantă, 1948; Știință și hazard, 1952.

Seume, Johann Gottfried, 1763—1810, scriitor și publicist german. Op. pr.: *Unele vești despre evenimentele din Polonia în 1794*; 1796; *Plimbare la Siracuza*, 1803; *Vara mea din 1805*; volumul de aforisme *Apocrife*, 1811; *Viața mea*, postum, 1813.

Sévigné, Marie de Rabutin-Chantal, marchiză de, 1626—1696, scriitoare franceză, cunoscută prin vasta corespondență adresată fiicei sale *(Scrisori)*, publicate postum în 1725.

Sextus Empiricus, sec. II, medic și filozof grec. Scrieri: *Schițe pyrroniene*, în 12 cărți; *Contra învățaților*, în 11 cărți; *Contra dogmaticilor*, *Memoriile sceptice*, în 3 cărți.

Shakespeare, William, 1564—1616, cel mai mare dramaturg și poet al Renașterii engleze, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai literaturii universale, autor al volumului de 154 Sonete, al poemelor *Venera și Adonis*, 1592—1593 și *Răpirea Lucreției*, 1594 și al unui număr de 37 tragedii, drame și comedii, din care: tragediile *Titus Andronicus*, 1593; *Romeo și Julieta*, 1595; *Othello, maurul din Veneția*, 1604; *Regele Lear*, 1605; *Macbeth*, 1605; *Coriolan*, 1607; *Iuliu Cezar*, 1623; dramele istorice: *Henric al VI-lea*, 1590; *Richard al III-lea*, 1592; *Richard al II-lea*, 1595; *Regele Ioan*, 1596; *Henric al IV-lea*, 1597; *Henric al V-lea*, 1599; *Henric al VIII-lea*, 1612; dramele: *Neguțătorul din Veneția*, 1596; *Hamlet*, 1601; *Măsură pentru măsură*, 1604; *Troilus și Cresida*, 1605; *Timon din Atena*, 1607; *Antoniu și Cleopatra*, 1606; piesele romantice *Pericles prințul din Tyr*, 1609; *Cymbeline*, 1610; *Furtuna*, 1612; *Poveste de iarnă*, 1610; feeria *Visul unei nopți de vară*, 1595; comediile: *Comedia erorilor*, 1592; *Îmblînzirea scorpiei*, 1593; *Cei doi tineri din Verona*, 1594; *Neguțătorul din Veneția*, 1596; *Nevestele vesele din Windsor*, 1597; *Mult zgomot pentru nimic*, 1598; *Cum vă place*, 1599; *A douăsprezecea noapte*, 1600; *Totu-i bine cînd se sfîrșește bine*, 1602.

Shaw, George Bernard, 1856—1950, mare dramaturg, critic de artă, cronicar și polemist englez, de origine irlandeză, puternică personalitate literară a secolului al XX-lea. Premiul Nobel, 1925. Autor a 70 de piese de teatru, dintre care cele mai reprezentative: din primul ciclu: „Piese neplăcute" *(Casele văduvilor*, 1892; *Profesiunea doamnei Warren*, 1894); din ciclul al doilea, „Piese plăcute" *(Armele și omul*, 1894; *Candida*, 1894; *Nu se știe niciodată*, 1896; *Omul destinului*, 1896); culegerea *Trei piese pentru puritani (Discipolul diavolului*, 1897; *Convertirea căpitanului Brassbound*, 1897; *Cezar și Cleopatra*, 1898); alte piese remarcabile: *Om și supraom*, 1903; *Maiorul Barbara*, 1905; *Medicul în dilemă*, 1906; *Pygmalion*, 1912; *Casa inimilor sfărîmate*, 1917; *Înapoi la Matusalem*, 1921; *Căruța cu mere*, 1929; *Sfînta Ioana*, 1924. Alte opere principale: romane: *Profesiunea lui Cashel Byron*, 1886; *Un socialist individualist*, 1887; eseuri studii, cronici dramatice: *Eseuri fabiene*, 1887; *Chintesența ibsenismului*, 1881; *Wagnerianul perfect*, 1898; *Aprecieri despre teatru și eseuri*, 1907 etc.

Shelley, Percy Bysshe, 1792—1822, poet și eseist englez, unul dintre marii lirici ai romantismului englez. Din opera sa — peste 30 de ode, poeme, volume de versuri, drame lirice, roman, eseu etc.

— cităm: ode, poeme, balade: *Cîntec pentru fiii Angliei*; *Crăiasa Mab*; *Laudă frumuseții intelectuale*, 1816; *Revolta Islamului*, 1818; *Odă vîntului de apus*; *Odă la o ciocîrlie*, 1820; *Norul*, 1821; *Triumful vieții*, 1821; *Epipsychidion*, 1821; postum, în 1832, *Mascarada anarhiei*; volumul de versuri *Alastor sau Duhul singurătății*, 1816; tragedia *Familia Cenci*, 1819; dramele lirice: *Prometeu descătușat*, 1820; — capodopera sa; *Hellas*, 1820; eseuri: *Apărarea poeziei*, 1821 etc.

Sheridan, Richard Brinsley, 1751—1816, dramaturg și om politic englez, reprezentant de seamă al comediei engleze din sec. al XVIII-lea, autor al pieselor de teatru: *Rivalii*, 1775; *Ziua Sf. Patriciu sau locotenentul complotist*, 1775; *Guvernanta*, 1775; *Școala calomniei* 1776 — capodopera sa; *Criticul, sau o tragedie în repetiție*, 1779.

Sibelius, Jean (Julius Christian), 1865—1957, compozitor finlandez, șeful școlii muzicii naționale, autor a 7 simfonii, al poemelor simfonice *Finlandia*, *En Saga*; *Legendele din Kalevala*; al cvartetului *Voces intimae* etc.

Sidney, Philip sir, 1554—1586, poet, prozator și teoretician literar, englez, autor al vol. de sonete *Astrophel și Stella*, postum, 1591; al romanului pastoral *Arcadia*, postum, 1590 — remarcabil, și al eseului *Apărarea poeziei*, postum 1595 — considerat cea mai importantă lucrare de teorie literară a epocii.

Sienkiewicz, Henrik, 1846—1916, unul dintre cei mai mari prozatori polonezi. Premiul Nobel, 1905. Op. pr.: romane: trilogia alcătuită din *Prin foc și sabie*, 1884; *Potopul*, 1886; *Pan Wolodyjowski*, 1888 — capodopera sa; *Quo Vadis?*, 1894—1896; *Cavalerii teutoni*, 1897—1900; nuvele: *Povestiri umoristice din portofelul lui Worszyllo*, 1872; *Schițe în cărbune*, 1872; *Bătrînul slujitor*, 1872; *Hania*, 1876; *Ianko muzicantul*, 1879; *Amintirile unui învățător din Poznan*, 1879; *Paznicul farului*, 1882 etc.; note de călătorie: *Scrisori din călătorie*, 1876—1878; *Scrisori din Africa*, 1892; *În deșert și în pădurea virgină*, 1911.

Sillanpää, Frans Eemil, 1888—1964, romancier finlandez, cel mai reprezentativ exponent al prozei finlandeze din prima jumătate a sec. XX. Premiul Nobel, în 1939; autor al romanelor: *Soarele vieții*, 1916; *Sfînta mizerie*, 1919; *Silja sau o soartă zbuciumată*, 1931; *Calea unui om*, 1932; *Frumusețea și mizeria vieții*, 1945.

Simon, François Jules, 1814—1886, om politic și filozof francez, profesor de filozofie; membru al Academiei Franceze. Op. pr.: *Lucrătorul*, 1863; *Munca*, 1866; *Lucrătorul de 8 ani*, 1867; *Istoria școlii din Alexandria*, 1844—1845; *Religia naturală*, 1856; *Guvernarea lui M. Thiers*, 1878 postum.

Simon, Pierre Henri, 1903—1972, romancier, poet, critic literar și eseist francez, membru al Academiei Franceze, din 1966, Op. pr.: *Destinul persoanei*, 1935; *Georges Duhamel sau burghezul salvat*, 1947; *Omul în proces*, 1950; *Martori ai omului: condiția umană în literatura contemporană*, 1951; *Mauriac despre el însuși*, 1953.

Simonide din Keos, 556—467 î.e.n. poet epigramist și elegiac atenian. Din poemele lui s-au păstrat peste 200 de fragmente.

Sismondi, Leonard Simonide de, 1773—1842, teoretician al socialismului utopic, membru al grupului de la Coppet. Op. pr.: *Istoria francezilor* în 31 volume, 1821—1842; *Despre literatura din Sudul Europei*, în 4 volume, 1813.

tură, muzică, poezie, știință, 1953; *Amor*, 1958; *Bara fizică și baza matematică a teoriei probabilității*, 1942; *Probabilitate și cuvoid*, 1948; *Știință și hazard*, 1952.

Seume, Johann Gottfried, 1763—1810, scriitor și publicist german. Op. pr.: *Unele vești despre evenimentele din Polonia în 1794*; 1796; *Plimbare la Siracuza*, 1803; *Vara mea din 1805*; volumul de aforisme *Apocrife*, 1811; *Viața mea*, postum, 1813.

Sévigné, Marie de Rabutin-Chantal, marchiză de, 1626—1696, scriitoare franceză, cunoscută prin vasta corespondență adresată fiicei sale *(Scrisori)*, publicate postum în 1725.

Sextus Empiricus, sec. II, medic și filozof grec. Scrieri: *Schițe pyrroniene*, în 12 cărți; *Contra învățaților*, în 11 cărți; *Contra dogmaticilor*, *Memoriile sceptice*, în 3 cărți.

Shakespeare, William, 1564—1616, cel mai mare dramaturg și poet al Renașterii engleze, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai literaturii universale, autor al volumului de 154 *Sonete*, al poemelor *Venera și Adonis*, 1592—1593 și *Răpirea Lucreției*, 1594 și al unui număr de 37 tragedii, drame și comedii, din care: tragediile *Titus Andronicus*, 1593; *Romeo și Julieta*, 1595; *Othello, maurul din Veneția*, 1604; *Regele Lear*, 1605; *Macbeth*, 1605; *Coriolan*, 1607; *Iuliu Cezar*, 1623; dramele istorice: *Henric al VI-lea*, 1590; *Richard al III-lea*, 1592; *Richard al II-lea*, 1595; *Regele Ioan*, 1596; *Henric al IV-lea*, 1597; *Henric al V-lea*, 1599; *Henric al VIII-lea*, 1612; dramele: *Neguțătorul din Veneția*, 1596; *Hamlet*, 1601; *Măsură pentru măsură*, 1604; *Troilus și Cresida*, 1605; *Timon din Atena*, 1607; *Antoniu și Cleopatra*, 1606; piesele romantice *Pericles prințul din Tyr*, 1609; *Cymbeline*, 1610; *Furtuna*, 1612; *Poveste de iarnă*, 1610; feeria *Visul unei nopți de vară*, 1595; comediile: *Comedia erorilor*, 1592; *Îmblînzirea scorpiei*, 1593; *Cei doi tineri din Verona*, 1594; *Neguțătorul din Veneția*, 1596; *Nevestele vesele din Windsor*, 1597; *Mult zgomot pentru nimic*, 1598; *Cum vă place*, 1599; *A douăsprezecea noapte*, 1600; *Totu-i bine cînd se sfîrșește bine*, 1602.

Shaw, George Bernard, 1856—1950, mare dramaturg, critic de artă, cronicar și polemist englez, de origine irlandeză, puternică personalitate literară a secolului al XX-lea. Premiul Nobel, 1925. Autor a 70 de piese de teatru, dintre care cele mai reprezentative: din primul ciclu: „Piese neplăcute" *(Casele văduvilor*, 1892; *Profesiunea doamnei Warren*, 1894); din ciclul al doilea, „Piese plăcute" *(Armele și omul*, 1894; *Candida*, 1894; *Nu se știe niciodată*, 1896; *Omul destinului*, 1895); culegerea *Trei piese pentru puritani (Discipolul diavolului*, 1897; *Convertirea căpitanului Brassbound*, 1897; *Cezar și Cleopatra*, 1898); alte piese remarcabile: *Om și supraom*, 1903; *Maiorul Barbara*, 1905; *Medicul în dilemă*, 1906; *Pygmalion*, 1912; *Casa inimilor sfărîmate*, 1917; *Înapoi la Matusalem*, 1921; *Căruța cu mere*, 1929; *Sfînta Ioana*, 1924. Alte opere principale: romane: *Profesiunea lui Cashel Byron*, 1886; *Un socialist individualist*, 1887; eseuri studii, cronici dramatice: *Eseuri fabiene*, 1887; *Chintesența ibsenismului*, 1881; *Wagnerianul perfect*, 1893; *Aprecieri despre teatru și eseuri*, 1907 etc.

Shelley, Percy Bysshe, 1792—1822, poet și eseist englez, unul din marii lirici ai romantismului englez. Din opera sa — peste 30 de ode, poeme, volume de versuri, drame lirice, roman, eseu etc.

— cităm: ode, poeme, balade: *Cîntec pentru fiii Angliei; Crăiasa Mab; Laudă frumuseții intelectuale*, 1816; *Revolta Islamului*, 1818; *Odă vîntului de apus; Odă la o ciocîrlie*, 1820; *Norul*, 1821; *Triumful vieții*, 1821; *Epipsychidion*, 1821; postum, în 1832, *Mascarada anarhiei;* volumul de versuri *Alastor sau Duhul singurătății*, 1816; tragedia *Familia Cenci*, 1819; dramele lirice: *Prometeu descătușat*, 1820; — capodopera sa; *Hellas*, 1820; eseuri: *Apărarea poeziei*, 1821 etc.

Sheridan, Richard Brinsley, 1751—1816, dramaturg și om politic englez, reprezentant de seamă al comediei engleze din sec. al XVIII-lea, autor al pieselor de teatru: *Rivalii*, 1775; *Ziua Sf. Patricia sau locotenentul complotist*, 1775; *Guvernanta*, 1775; *Școala calomniei* 1776 — capodopera sa; *Criticul, sau o tragedie în repetiție*, 1779.

Sibelius, Jean (Julius Christian), 1865—1957, compozitor finlandez, șeful școlii muzicii naționale, autor a 7 simfonii, al poemelor simfonice *Finlandia*, *En Saga; Legendele din Kalevale;* al cvartetului *Voces intimae* etc.

Sidney, Philip sir, 1554—1586, poet, prozator și teoretician literar, englez, autor al vol. de sonete *Antrophel și Stella*, postum, 1591; al romanului pastoral *Arcadia*, postum, 1590 — remarcabil, și al eseului *Apărarea poeziei*, postum 1595 — considerat cea mai importantă lucrare de teorie literară a epocii.

Sienkiewicz, Henrik, 1846—1916, unul dintre cei mai mari prozatori polonezi. Premiul Nobel, 1905. Op. pr.: romane: trilogia alcătuită din *Prin foc și sabie*, 1884; *Potopul*, 1886; *Pan Wolodyjowski*, 1888 — capodopera sa; *Quo Vadis?*, 1894—1896; *Cavalerii teutoni*, 1897—1900; nuvele: *Povestiri umoristice din portofelul lui Worszyllo*, 1872; *Schițe în cărbune*, 1872; *Bătrînul slujitor*, 1872; *Hania*, 1876; *Ianko muzicantul*, 1879; *Amintirile unui învățător din Poznan*, 1879; *Paznicul farului*, 1882 etc.; note de călătorie: *Scrisori din călătorie*, 1876—1878; *Scrisori din Africa*, 1892; *În deșert și în pădurea virgină*, 1911.

Sillanpää, Frans Eemil, 1888—1964, romancier finlandez, cel mai reprezentativ exponent al prozei finlandeze din prima jumătate a sec. XX. Premiul Nobel, în 1939; autor al romanelor: *Soarele vieții*, 1916; *Sfînta mizerie*, 1919; *Silja sau o soartă zbuciumată*, 1931; *Calea unui om*, 1932; *Frumusețea și mizeria vieții*, 1945.

Simon, François Jules, 1814—1896, om politic și filozof francez, profesor de filozofie; membru al Academiei Franceze. Op. pr.: *Lucrătorul*, 1863; *Munca*, 1866; *Lucrătorul de 8 ani*, 1867; *Istoria școlii din Alexandria*, 1844—1845; *Religia naturală*, 1856; *Guvernarea lui M. Thiers*, 1878 postum.

Simon, Pierre Henri, 1903—1972, romancier, poet, critic literar și eseist francez, membru al Academiei Franceze, din 1966. Op. pr.: *Destinul persoanei*, 1935; *Georges Duhamel sau burghezul salvat*, 1947; *Omul în proces*, 1950; *Martori ai omului; condiția umană în literatura contemporană*, 1951; *Mauriac despre el însuși*, 1953.

Simonide din Keos, 556—467 î.e.n. poet epigramist și elegiac atenian. Din poemele lui s-au păstrat peste 200 de fragmente.

Sismondi, Leonard Simonide de, 1773—1842, teoretician al socialismului utopic, membru al grupului de la Coppot. Op. pr.: *Istoria francezilor* în 31 volume, 1821—1842; *Despre literatura din Sudul Europei*, în 4 volume, 1813.

Slaveikov, Pencio, 1866—1912, poet, filozof și estetician bulgar, autor al volumelor de versuri *Cîntece epice*, 1907; *Visuri de fericire*, 1907; *În insula preafericiților*, 1910; *Imnul însîngerat*, 1911—1913 — socotite printre capodoperele literaturii bulgare; numeroase articole de critică literară în rev. „La Pensée".

Slavici, Ion, 1848—1925, nuvelist, romancier, dramaturg, memorialist și publicist român, întemeietorul romanului realist ardelean. Președinte al Societății academice sociale literare „România Jună" din Viena, 1871; director al publicațiilor: „Timpul", 1877—1883; „Tribuna", 1884; „Vatra", 1894—1896; „Minerva", 1908; „Ziua", 1914; „Corespondența română"; membru corespondent al Academiei Române, 1882. Op. pr.: nuvelele, volumele de nuvele, schițe, povestiri: *Popa Tanda*, 1879; *Budulea Taichii*, 1880; *Moara cu noroc*, 1881, *Novele din popor*, 1881, *Pădureanca*, 1884; *Gura satului lui*, 1886; *Nuvele*, 6 vol. 1892—1926; *Vatra părăsită*, 1900; *Nuvele*, I. II. 1907—1915; *Povești*, 1908; *Din valurile vieții*, 1909; romanele: *Din bătrîni*, 1902; — Premiul Academiei; *Luca*, 1902; *Manea*, 1905; *Mara*, 1906 — capodopera sa; *Din două lumi*, 1920; *Cel din urmă Armaș*, 1923; *Din păcat în păcat*, postum, 1925; comediile: *Fata de birău*, 1871; *Toane sau vorbe de clacă*, 1874; *Polipul unchiului*; dramele: *Gaspar Grațiani*, 1888; *Bogdan Vodă*, postum; memorialistică: *Închisorile mele*, 1921; *Amintiri*, 1924; *Faptă omenească*; *Lumea prin care am trecut*, postum, 1929, lucrările de estetică *Curs de estetică*, 1883—1884; *Noțiuni de etică și estetică*, 1897.

Smilles, Samuel, 1812—1904, publicist și scriitor scoțian, autor de biografii și lucrări didactico-moralizatoare, ca: *Viața lui George Stephenson*, 1857; *Ajută-te singur*, 1859; *Viețile tehnicienilor*, 1861—1874; *Formarea caracterului*, 1871; *Cumpătarea*, 1875; *Datoria*, 1880; *Viața și munca*, 1887 etc.

Smith, Adam, 1723—1790, economist și filozof englez, profesor de literatură engleză și economie politică la Universitatea din Edinburgh, și de filozofie morală la Universitatea din Glasgow, autor al *Teoriei sentimentelor morale*, 1759 și al *Cercetării asupra naturii și cauzelor avuției națiunilor*, 1776 — lucrarea sa capitală.

Socrate, 469—399 î.e.n., mare filozof grec. Personalitatea și ideile lui sînt cunoscute din mărturiile lui Xenofon (în *Memorabilele*), Platon și Aristotel.

Sofocle, c. 496—405 î.e.n., mare poet tragic grec, din celebra triadă a poeților dramatici (Eschil, Euripide, Sofocle) care au pus bazele tragediei clasice elene; prieten intim cu Pericle. A scris peste 120 de piese, din care nu s-au păstrat decît șapte: *Aiax*; *Oedip rege*; *Oedip la Colona*; *Antigona*; *Trachinienele*; *Electra*; *Filoctet*, și o dramă satirică *Copoii*.

Solon, c. 640—560 î.e.n., om de stat, legislator și poet liric grec, arhonte al Atenei, 594 î.e.n., unul dintre cei 7 înțelepți ai Greciei antice. Opera poetică — lungi elegii pline de patos, iambi, tetrametri dactilici.

Sommerus, Ioan, 1542—1574, poet umanist, scriitor și polemist german, stabilit în Moldova la vîrsta de 20 ani, unde a stat pînă la moarte. Op. pr.: *Viața lui Iacob Despotul, voievodul moldovenilor*, 1587, postum; *Regii unguri și dezastrul din Moldova*, 1573; *Combaterea scrierii lui Petrus Carolius*, 1582, postum.

Spencer, Herbert, 1820—1903, filozof, sociolog, psiholog și pedagog englez, unul dintre întemeietorii pozitivismului și a organi-

cismului în sociologie. Opere: *Statica socială*, 1850; *Principii de psihologie*, 1855; *Programul unui sistem de filozofie sintetică*, 1862—1896 — opera sa de căpetenie; *Principii de sociologie*, 1876—1896; *Omul în raport cu statul*, 1884 etc.

Spengler, Oswald, 1880—1936, filozof german, autor al *Declinului Occidentului*, 1918—1922 — opera sa capitală — încercare importantă de a cuprinde explicația culturilor lumii. Alte opere: *Prusacism și socialism*, 1920; *Omul și tehnica*, 1931; *Anii hotărîrii*, 1933; *Cuvîntări și articole*, postum, 1937.

Spenser, Edmund, c. 1552—1599, unul din marii poeți englezi, autor al poemelor: *Calendarul păstorului*, 1579; *Astrophel*, 1586, *Reîntoarcerea lui Collin Clout*, 1595; *Crăiasa zînelor*, 1590—1596; al volumelor de versuri: *Jeluiri conținînd felurite poezioare despre deșertăciunea lumii*, 1591; *Versuri de iubire și de nuntă*, 1595 și al suitei de elegii *Ruinele timpului*.

Speranția, Eugeniu, 1880—1972, poet, filozof, sociolog, eseist și memorialist român, profesor la Academia de drept din Oradea, 1921—1934 și de filozofia dreptului și de sociologie la Universitatea din Cluj, 1934—1949, membru al: Societății Scriitorilor Români, din 1919; al Institutului Internațional de Filozofie Juridică și Sociologie (Roma — Paris), din 1936; al Internazionale Vereinigung fur Rechts und Wirtschaftsphilosophie; al Societății Române de Filozofie, din 1918; al Institutului Social Român; al Institutului Român de Filozofie Juridică din București; al Institutului de Științe Morale și Politice. Op. pr.: volumele de versuri: *Zvonuri din necunoscut*, 1921; *Sus*, 1939; *Poezii*, 1966; studii, eseuri, lucrări de sinteză: *Apriorismul pragmatic*, I. 1912; II. 1922; *Contribuții la psiho-biologia magiei*, 1916; *Generalități de psihologie individuală și socială*, 1925; *Fenomenul social ca proces spiritual de educație*, 1930; *Papillon de Schumann*, 1934; *Introducere în sociologie*, 2 vol., 1938—1939; *Mic tratat despre valori*, 1942; *Introducere în filozofia dreptului*, 1944; *Resorturile psihologice ale evoluției umane*, 1947; *Inițiere în poetică*, 1968; memorialistică: *Amintiri din lumea literară*, 1967; *Figuri universitare*, 1967.

Spinoza, Baruch (latinizat **Benedict**), 1632—1677, filozof raționalist olandez. Op. pr.: *Etica demonstrată în mod geometric*, terminată în 1675, publicată postum; *Tratatul teologico-politic*, 1670.

Staël, Madame de (Anne-Louise-Germaine Necker, baroană de **Staël-Holstein**, zisă), 1766—1817, eseistă și romancieră franceză, de convingeri republicane și progresiste. Opere: studii și eseuri: *Scrisori referitoare la lucrările și caracterul lui J. J. Rousseau*, 1788; *Reflecții asupra păcii adresate d-lui Pitt și francezilor*, 1794; *Reflecții asupra păcii interioare*, 1795; *Despre influența pasiunilor asupra fericirii indivizilor și a națiunilor*, 1796; *Despre literatura considerată în raporturile ei cu instituțiile sociale*, 1800; *Reflecții asupra sinuciderii*, 1811; *Despre Germania*, 1810; romanele: *Delphine*, 1802 și *Corrine sau Italia*, 1807; nuvelele: *Mirza*; *Adelaide și Theodore*; *Povestea Paulinei*, în volum, 1795; *Eseu asupra operelor de ficțiune*, 1795; piesele de teatru: *Jane Grey*, 1790; *Sofia sau sentimentele tainice*, 1790; drama *Sapho*, 1811; memorialul *Zece ani de surghiun*, postum, 1821.

Stanca, Radu, 1920—1962, poet, dramaturg și regizor de teatru român, asistent al lui Lucian Blaga la Catedra de filozofie a culturii, 1942—1945, prim-regizor al teatrului sibian, 1949—1961

și al Teatrului Național din Cluj, 1961—1962. Op. pr.: lirică în volumele publicate postum: *Versuri*, 1966 și *Poezii*, 1973; tragediile: *Hora Domnițelor; Rege, preot, profet*, 1947; *Ostatecul*, 1958; legenda dramatică *Dragomara;* drama *Oedip salvat*, 1947; comediile: *Dona Juana*, 1947 — capodopera sa — Premiul Zburătorul; *Critis sau Gilceava Zeilor;* adunate, în parte, în 1968 în volumul postum *Teatru;* monografia *Ștefan Braborescu*, postum, 1965; *Un roman epistolar*, postum, 1978 — colaborare I. Negoițescu; studii despre teatru adunate în volumul *Acvariu*, postum, 1971.

Stancu, Zaharia, 1902—1974, poet, romancier, memorialist și publicist român, editor al revistei literare „Azi", 1932; al ziarelor „Credința", 1934 și „Lumea românească", 1937—1939; director al „Revistei Române", 1941; redactor șef, 1954—1958 și director, 1958—1962 al „Gazetei literare"; președinte al Societății Scriitorilor Români, 1947 și al Uniunii Scriitorilor, din 1966, reales în 1968 și 1972; director al Teatrului Național din București; membru al Academiei R.S.R. din 1950; membru al Consiliului de Stat; Premiul Societății Scriitorilor Români, în 1926, pentru sonetul *Viața* și în 1927 pentru *Poeme simple;* Premiul de Stat, 1948 pentru *Desculț;* Premiul Herder, 1971, pentru întreaga activitate; medalia de aur a Consiliului Mondial al Păcii. Opere: volumele de versuri: *Poeme simple*, 1927; *Albe*, 1937; *Clopotul de aur*, 1939; *Pomul roșu*, 1940; *Iarba fiarelor*, 1941; *Anii de fum*, 1944; *Versuri*, 1962; *Cîntec șoptit*, 1970; *Sabia timpului*, 1972; *Poeme cu lună*, 1974; *Cîntecul lebedei*, 1971; romanele: *Taifunul*, 1937; *Oameni cu joben*, 1941, *Desculț*, 1948; *Dulăii*, 1952; ciclul *Florile pămîntului*, 1954 și *Iarba*, 1957; *Rădăcinile sînt amare*, I—V, 1958—1959; trilogia: *Clopote și struguri; Printre stele; Carul cu foc*, 1960; *Jocul cu moartea*, 1962; *Pădurea nebună*, 1963; *Șatra*, 1968; *Vîntul și ploaia*, 3 vol. 1969; romanele au fost traduse, în mare parte, în peste 130 de limbi; nuvelele și volumele de nuvele și povestiri: *Darie*, 1960; *Constandina*, 1962; *Povestiri de dragoste*, 1970; *Uruma*, 1974; note și impresii de călătorie în *Călătorind prin U.R.S.S.*, 1950; volumul memorialistic *Zile de lagăr*, 1945; volumele de articole, interviuri, conferințe, cuvîntări *Secolul omului de jos*, 1946; *Brazdă neagră și adîncă*, 1949; *Pentru viață*, 1951; *Însemnările și amintirile unui ziarist* (I. *Sarea dulce*, 1955; II. *Cele de taur*, 1956); *Pentru oamenii acestui pămînt*, 1971; *Triumful rațiunii*, 1974.

Statius, Publius Papinius, c. 40—96 e.n., poet roman, autor al epopeilor *Tebaida* și *Ahileida*, și al volumului de versuri *Improvizații*.

Stănescu, Nichita, 1933—1983, poet și publicist român, redactor șef adj. la revistele „Luceafărul", 1969—1970 și „România literară", din 1970; Premiul Internațional Gottfried Herder, în 1976, pentru întreaga activitate poetică; propus — de către Comisia Institutului Nobel — la Premiu pe 1980. Opere: volumele de poezii și poeme *Sensul iubirii*, 1960; *O viziune a sentimentelor*, 1964 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1964, *Dreptul la timp*, 1965; *11 elegii*, 1966; *Alfa*, 1967; *Oul și sfera*, 1967; *Roșu vertical*, 1967; *Laus Ptolemaei*, 1968; *Necuvintele*, 1969 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1969; *Un pămînt numit România*, 1969; *În dulcele stil clasic*, 1970; *Măreția frigului. Romanul unui sentiment*, 1972; *Belgradul în cinci prieteni*, 1972; *Clar de inimă*, 1973; *Epica Magna*, 1978 — Premiul Academiei; *Operele imperfecte* — Premiul Asociației

Scriitorilor din București, 1979; două selecții: *Poezii*, 1970; *Starea poeziei*, 1975 — Premiul Uniunii Scriitorilor; *Noduri și semne*, 1982; eseuri în *Carte de recitire*, 1972 — Premiul Uniunii Scriitorilor; proză în *Respirări*, 1982.

Steinbeck, John Ernst, 1902—1968, scriitor și romancier american. Premiul Nobel, 1962. Op. pr.: romanele: *Bătălie pierdută*, 1936; *Oameni și șoareci*, 1937; *Fructele mîniei*, 1939 — Premiul Pulitzer, 1940; *Strădușa Cannery*, 1945; *La Est de Eden*, 1952; *Joia mare*, 1954; *Iarna vrajbei noastre*, 1961; volumele de povestiri: *Pășunile raiului*, 1932; *Tortilla*, 1935; *Călușul roșu*, 1937; reportaje în *A fost odată un război*, 1958 și *Eu și Charley descoperim America*, 1962.

Stendhal (pseudonimul literar al lui **Marie Henri Beyle**), 1783—1842, romancier, nuvelist, sociolog al artei, autor de scrieri autobiografice și memorii de călătorie, eseist francez, unul dintre întemeietorii romanului realist în literatura universală. Opere: romanele: *Armance*, 1827; *Lucien Leuwen*, — neterminat, publicat postum, în 1894; *Roșu și negru*, 1830; *Mănăstirea din Parma*, 1839; *Lamiel* — neterminat — postum, 1889; postum, în 1927, volumul *Romane* și nuvele cuprinde și romanul neterminat *Roșu și verde*, 1837; nuvelele italiene *Vanina Vanini*, 1829; *Vittoria Accoramboni*, 1837; *Familia Cenci*, 1837; *Ducesa de Palliane*, 1838; *Stareța de Castro*, 1839; *Cronici italiene*, 1839; studii, eseuri, biografii: *Viețile lui Haydn, Mozart și Metastasio*, 1814; *Istoria picturii în Italia*, 1817; *Viața lui Napoleon*, 1817; *Despre dragoste*, 1822; *Racine și Shakespeare* — două părți — 1823; 1825; *Viața lui Rossini*, 1823; o *Culegere de articole despre artă și literatură*, postum, 1876; memorialistică, note de călătorie, corespondență: *Roma, Neapoli și Florența*, 1817.

Stere, Constantin, 1865—1936, prozator, publicist, om politic și militant socialist român, profesor de drept constituțional și rector al Universității din Iași, fondator, alături de Paul Bujor, al revistei „Viața românească", 1906, autor al romanului fluviu *În preajma revoluției*, 8 vol., 1931—1936 — vastă frescă epică. Alte opere: volumul memorial *În voia valurilor*, *Icoane din Siberia*, 1910; note de călătorie în *Patru zile în Ardeal*, 1914; suita de articole *Social-democratism sau poporanism*, 1907—1908; *Din carnetul unui solitar*, 1897; *Cauzele și perspectivele revoluției ruse*, 1923—1924; articole de critică în *În literatură*, 1921; studii, eseuri, în *România și războiul european*, 1915; *Marele război și politica României*, 1918; *Documentări și lămuriri politice*, 1930; cuvîntări în Camera Deputaților în *Un caz de conștiință*, 1921.

Sterne, Laurence, 1713—1768, prozator englez. Op. pr.: romanul picaresc *Viața și părerile lui Tristram Sandy, gentleman*, 1759—1767; lucrarea cu caracter memorialistic „*Călătorie sentimentală prin Franța și Italia*", 1768; *Predicile D-lui Yorick*, 1760; volumele de scrisori *Scrisorile lui Yorick către Eliza*, postum, 1775 și *Jurnal către Eliza*, postum, 1904.

Stevenson, Robert Louis, 1850—1894, prozator, eseist și poet englez. Op. pr.: romanele: *Comoara din insulă*, 1883; *Săgeata neagră*, 1888; *Seniorul din Ballantrae*, 1889; *Ciudata aventură a doctorului Jekyll și a domnului Hyde*, 1886; *Catriona*, 1893; povestiri și nuvele în volumele: *Noile nopți arabe*, 1882; *În mările Sudului*, 1896; memorialistică, note de călătorie: *Călătorie pe continent*, 1878; *Pe măgar prin munții Ceveni*, 1878; *Memorii și portrete*, 1887; *Virginibus Puerisque*, 1881; lirică în vol. *Grădina poetică*

a copilăriei, 1885; corespondență cu H. James — important document de istorie literară.

Stobeu (Stobaios) Ioannes, sec. V., scriitor grec din Stobes, oraș în Macedonia. A alcătuit o culegere de texte din circa 500 de autori greci vechi (de la Homer la neoplatonici) considerată una dintre comorile documentare privind antichitatea elenă.

Stokes, Adrian, 1887—1927, bacteriolog englez.

Strabon, c. 64 î.e.n. — c. 25 e.n., geograf grec, autor al unor *Memorii istorice;* însă, opera care l-a consacrat a fost *Geografica* — 17 cărți, cu semnificații de memorii geografice.

Strămusoli da Ferrara, Lorenzo, sec. XVI—XVII, scriitor moralist italian.

Stravinski, Igor Fiodorovici, 1882—1971, compozitor, dirijor și pianist american de origine rusă, stabilit după 1914 în Franța și din 1939 în S.U.A.; unul din muzicienii de seamă ai sec. al XX-lea, elev al lui Rimski-Korsakov; a devenit celebru prin capodoperele scrise pentru baletele ruse: *Pasărea de foc*, 1910; *Petrușka*, 1911; *Sărbătoarea primăverii*. Alte lucrări muzicale: operele: *Privighetoarea; Mavra;* oratoriul *Oedipus Rex;* baletele *Vulpea; Apollon musagetul; Sărutul zînei; Orfeu; Pulcinella;* piesa declamată, mimată și cîntată *Povestea soldatului; Simfonia psalmilor* etc.; autor al unor lucrări teoretice: *Cronica vieții mele*, 1935 și *Poetica muzicală*, 1942.

Streinu, Vladimir, pseudonimul literar al lui **Nicolae Iordache**, 1902—1970, poet, critic și istoric literar, om de știință, publicist, editor, eseist, traducător român, profesor la Facultatea de limbă și literatură română, membru în Comitetul Asociației Internaționale a Criticilor; secretar de redacție al rev. „Cugetul românesc", 1923—1924; fondator, alături de Ș. Cioculescu și P. Constantinescu, în 1938, și director, alături de V. Tempeanu, 1943—1944, al rev. „Kalende"; director al Editurii Univers, din 1969; membru al Academiei de Științe Sociale și Politice. Opere: volumul de versuri *Ritm imanent*, 1971; studii, articole, eseuri, lucrări de istorie și critică literară: *Pagini de critică literară; Marginalia. Eseuri*, 1938; *Recitind pe clasicii noștri: Ion Creangă*, 1939; *Clasicii noștri: Al. Odobescu — T. Maiorescu — M. Eminescu — I. Creangă — G. Coșbuc*, 1943; *Istoria literaturii române moderne*, 1944 — colaborare Ș. Cioculescu și T. Vianu; *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului literar*, 1966 — Premiul Uniunii Scriitorilor, 1966; *Calistrat Hogaș*, 1968; *Pagini de critică literară*, I—V., 1968—1977; *Ion Creangă*, 1970; postum, *Studii de literatură universală*, 1973; *Eminescu — Arghezi*, 1976.

Strindberg, August, 1849—1912, dramaturg, romancier, nuvelist și memorialist suedez, cofondator al „Intima Teater". Op. pr.: dramaturgie: *Mäster Olof*, 1878; *Tatăl*, 1887; *Domnișoara Julia*, 1888; *Creditorii*, 1889; trilogia *Spre Damasc*, 1898—1904; *Dansul morții*, 1901; *Un joc al visului*, 1902; *Fulger fără tunet*, 1907; *Sonata fantomelor*, 1907. *Pelicanul*, 1907; romane: *Camera roșie*, 1879; *Locuitorii din Hemsö*, 1887; *Camere gotice*, 1904; *Drapele negre*, 1907; volumele de nuvele. *Căsătoriți*. I. 1884; II. 1886; scrierile autobiografice: *Fiu de slujnică*, 1886; *Pledoaria unui nebun*, 1887—1888; *Infernal*, 1897; *Legende*, 1898; *Singur*, 1903; volumul de versuri *Jocuri de cuvinte și de meșteșug*, 1905.

Suarès, André (pseudonimul lui **Felix-André-Yves Scantrel**), 1868—1948, eseist, poet și dramaturg francez. Marele Premiu de literatură al Academiei Franceze, 1935; Marele Premiu de literatură al orașului Paris, 1948. Op. pr.: critică și eseistică: *Tragedia Electrei și a lui Oreste*, 1905; *Trei oameni: Pascal, Ibsen, Dostoevski*, 1909—1912; *François Villon*, 1914; *Portrete fără modele*, 3 vol., 1935; *Trei mari contemporani: Cervantes, Tolstoi, Baudelaire*, 1935; lirică: *Scutul zodiacului*, 1907; *Visurile întunericului*, 1937; drama în versuri *Pelerinii din Emmaus*, 1893; memorialistică: *Călătoria condotierului*, 1910—1932.

Sudermann, Hermann, 1857—1928, dramaturg și romancier german, conducător al rev. „Deutsches Reichsblau". Op. pr.: 35 piese de teatru, din care cităm: *Onoarea*, 1889; *Sfîrșitul Sodomei*, 1891; *Patria*, 1893; *Focul din noaptea Sînzienelor*, 1900; *Stane de piatră*, 1903; romanele: *Doamna Grijă*, 1887; *Puntea pisicii*, 1889; volumul de *Povestiri letone*, 1917; *Albumul tinereții mele*, 1922 — cu caracter autobiografic etc.

Sue, Marie Joseph, zis **Eugène Sue**, 1804—1857, romancier francez, unul din creatorii romanului foileton. Op. pr.: *Atar Gull*, 1831; *Lautréamont*, 1837; *Misterele Parisului*, 10 vol., 1842—1843; *Jidovul rătăcitor*, 10 vol., 1844—1845; *Martin, copilul găsit*, 1847; *Misterele poporului*, 16 vol., 1849—1857.

Suetonius, Caius Tranquillus, c. 76—141, istoric roman, secretar al împăratului Adrian, autor al *Vieții cezarilor*, cuprinzînd biografiile primilor împărați romani (de la Caesar la Domițian).

Sully Prudhomme (René-François-Armand Prudhomme, zis), 1839—1907, poet și traducător francez, membru al Academiei Franceze, din 1881. Premiul Nobel, 1901; autor al poemelor și volumelor de versuri: *Stanțe și poeme*, 1865; *Încercările*, 1866; *Singurătățile*, 1869; *Iubirile zadarnice*, 1875; *Dreptatea*, 1878; *Fericirea*, 1888; *Epave*, postum, 1908.

Swift, Jonathan, 1667—1745, prozator, polemist și poet englez, unul dintre marii satirici ai literaturii universale. Opere: pamfletele: *Povestea unui poloboc*, 1704; *Bătălia cărților*, 1704; *Argument împotriva abolirii creștinismului*, 1708; *Meditație asupra unei cozi de mătură*, 1710; *Scrisorile postăvarului*, 1724; *Smerită jalbă spre a împiedica pruncii Irlandei de-a deveni o povară pentru părinți și țară*, 1729; romanul *Călătoriile lui Samuel Gulliver în mai multe țări ale lumii* — operă parabolică, una dintre capodoperele satirice ale lumii; lirică *Cadenus și Vanessa*, 1726; pagini autobiografice în *Jurnal către Stella*, 1766, postum.

Swinburne, Algernon Charles, 1837—1909, poet, dramaturg, critic literar și eseist englez, autor al volumelor de versuri: *Poeme și balade*, 1866, 1878, 1889, *Cîntece despre Italia*, 1867; *Cîntece înaintea zorilor*, 1871; al poemelor *Tristam of Lyonesse*, 1882 și *Povestea lui Balen*, 1896; al dramelor: *Chasterland*, 1865; *Bothwell*, 1874 și *Mary Stuart*, 1881 — din trilogia legată de personaPatria, 1893; *Focul din noaptea Sînzienelor*, 1900; *Stane de piatră* 1887; *Surorile*, 1892; *Rosamunda, regina Longobarzilor*, 1899; *Ducele de Gandia*, 1908; al tragediilor: *Atalanta în Calydon*, 1865; *Erechtheus*, 1876; critică literară în vol. *Însemnări asupra poeziilor și recenziilor*, 1868; studii: *William Blake*, 1868; *Un studiu despre Shakespeare*, 1880.

Symmachus, Aurelius, 345—405, prefect al Romei (384), consul (391), autor al *Rapoartelor oficiale*.

Ș

Șerbu, Ieronim, 1911—1972, romancier, nuvelist, memorialist, eseist și publicist român, redactor, cu Dan Petrașincu, al revistei „Discobolul", 1932. Opere: nuvelele și volumele de nuvele: *Dincolo de tristețe*, 1939; 1960; *Oamenii visează pîine*, 1945; *Vițelul de aur*, 1949; *Linia de foc*, 1950; *Erupția*, 1951; *Mama*, 1951; *Poveste de dragoste*, 1951; *Nunta în stepă*, 1955; *Izgonirea din rai*, 1956; *Hoțul*, 1957; *Urmărirea*, 1966; romanele: *Rădăcinile bucuriei*, 1954 și *Podul amintirilor*, 1963; un volum de *Itinerarii critice*, 1971 și memorialistică în *Vitrina cu amintiri*, 1973.

Șirato, Francisc, 1877—1947, pictor, critic de artă, profesor la Școala de Arte Frumoase din București, autor al monografiei *Ștefan Luchian*, 1938 și al unui volum selectiv de articole cu caracter teoretic și cronici de artă, *Prospecțiuni critice*, postum, 1959.

Șuluțiu, Octav, 1909—1949, cronicar și critic literar român, autor al romanelor *Ambigen*, 1935 — Premiul de proză al ziarului „Vremea"; *Mîntuire*, 1943 — Premiul Societății Scriitorilor Români; al volumelor de cronici *Pe marginī de cărți*, 1938 și *Scriitori și cărți*, postum, 1974; al studiului *Introducere în poezia lui G. Coșbuc*, postum, 1970, și al unui *Jurnal*, postum, 1975.

T

Tacit, Publius Cornelius Tacitus, c. 55—118, istoric și om politic roman, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai istoriografiei romane; cvestor, 81—82, edil, 84—85; pretor, 88, consul, 97; proconsul în Asia. Opere: *Dialogul despre oratori*, 86—98; *Despre viața și moravurile lui Iulius Agricola*, 98; monografia etnografică *Germania*, 98; după anul 100, capodoperele sale: *Istorii*, în 14 cărți și *Anale*, în 16 cărți, păstrate fragmentar.

Tagore, Rabindranāth, 1861—1941, poet, prozator și dramaturg indian de limbă bengali și engleză, una dintre cele mai înțelepte și elevate minți ale Indiei, creator de valoare universală. Premiul Nobel, 1913. Op. pr.: schițele și povestirile: *Ghirlandele dragostei*, 1902; *Sentința*, 1893; *Lumină și umbră*, 1894; *Renegare*, 1892; *Mohamaya*, 1892; romanele: *Prăbușirea*, 1901; *Firul de nisip în ochi*, 1902; *Gora*, 1910; *Căminul și lumea*, 1916; lucrările dramatice: *Fachirul*, 1883; *Răzbunarea naturii*, 1884; *Regele și regina*, 1889; *Sacrificiul*, 1891; *Sărbătoare de toamnă*, 1903; *Oleandri roșii*, 1924; din uriașa sa operă poetică (3000 de poeme, poezii, cîntece lirico-filozofice), cuprinsă în 50 de volume se rețin volumele: *Manasi*, 1890; *Lumina de aur*, 1893; *Ofrandă lirică*, 1913; *Copilul*, 1913; *Grădinarul*, 1914; eseuri în *Drumul împlinirii*, 1913; memorialistică în *Amintirile vieții mele*, 1913.

Tăhă, Husain (Hussein), 1889—1973, critic literar și prozator egiptean. Op. pr.: critică: *Conversații de miercuri*, 3 vol., 1925—1945; *Despre poeții preislamici*, 1926; *Despre literatura preislamică*, 1927; *Hafiz și Sauqi*, 1933; *Împreună cu Mutenabbi*, 1930; *Viitorul culturii în Egipt*, 1938; *Despre literatura noastră contemporană*, 1958; volumele de povestiri. *Zilele*, 1929—1939; *În lumea chinuiților*, 1949; romanul *Pomul nefericirii*, 1944; memorialistică în *Amintirile lui Tăhă Hussein*, 1967.

Taimūr, Mahmud, 1894—1973, prozator și dramaturg egiptean, considerat drept întemeietorul nuvelei în literatura arabă modernă. Op. pr.: volumele de povestiri: *Șeicul Gïuma și alte povestiri*, 1925; *Fiica diavolului*, 1934; romanele: *Ruinele*, 1934; *Comoara necunoscutului*, 1935; *Salvă în suflarea vîntului*, 1947; dramele istorice: *Antara*, 1956; *Imru'l Qais*, 1956; comedii satirice: *Bombe*, 1943 etc.; eseuri în *Studii despre narațiune și dramă*, 1959.

Taine, Hippolyte-Adolphe, 1828—1893, istoric și critic literar și de artă, teoretician al literaturii, istoric și filozof francez; membru al Academiei franceze, din 1878. Op. pr.: istorie și critică literară, studii, eseuri, articole: *Eseuri despre fabulele lui La Fontaine*, 1853; *Eseu despre Titus Livius*, 1856; *Eseuri de critică și istorie*, 1858; *Istoria literaturii engleze*, 5 vol., 1863—1872; *Noi eseuri de critică și istorie*, 1865; *Filozofia artei*, 2 vol., 1865—1882; *Filozofia artei în Italia*, 1866; *Despre inteligență*, 2 vol., 1870.

Talleyrand-Périgord, Charles Maurice de, prinț de Bénévent, 1754—1838, diplomat francez, unul dintre renumiții diplomați ai lumii; deputat în Adunarea Statelor Generale, calitate în care a sprijinit revendicările stării a treia; ministru de externe în timpul Directoratului, Consulatului, Imperiului și Restaurației.

Tamayo Y Baus, Manuel, 1829—1898, dramaturg spaniol. Op. pr.: dramele: *Ioana d'Arc*, 1847; *Virginia*, 1853; *Nebunie din dragoste*, 1855; *O dramă nouă*, 1867 — capodoperă a dramaturgiei spaniole în a doua jumătate a secolului 19; comediile: *Ceea ce e pozitiv*, 1862; *Controverse de onoare*, 1863; *Oameni de bine*, 1870.

Tasso, Torquato, 1544—1595, mare poet italian, autorul monumentalului poem *Ierusalimul liberat*, 1580 — reluat, din perspectivă istorică, în *Ierusalimul cucerit*, 1593. Alte opere: poemele: *Rinaldo*, 1562; *Cele șapte zile ale creației*, postum, 1607; *Muntele măslinilor*, — neterminat; pastorala *Aminta*, 1573; — capodoperă a genului, tragedia *Regele Torrismondo*, 1587; volumul de *Versuri*; proză eseistică și scrieri teoretice: *Dialoguri*, 1581—1583; *Discursuri despre arta poetică și îndeosebi despre poemul eroic*, 1587; *Discurs despre poemul eroic*, 1594; vastă corespondență — peste 1700 scrisori — parțial în *Epistolar*, 1588.

Taylor, Brook, 1685—1731, matematician englez, membru al Societății Regale din Londra. Op. pr.: *Methodus incrementorum directa et inversa*, 1715—1717; *Principii noi de perspectivă liniară*, 1715.

Tăslăuanu, Octavian, C., 1876—1942, publicist român, fost secretar al „Astrei" și director al muzeului ei, cofondator — alături de O. Goga și Al. Ciura — și director al rev. „Luceafărul" care apare, între 1902—1906, la Budapesta; între 1906—1914; 1941—1944, la Sibiu și între 1919—1920, la București; promotor al luptei naționale din Transilvania. Op. pr.: *Informații literare și culturale*, 1910; *Trei luni pe cîmpul de război*, 1915; *Amintiri de la „Luceafărul"*, 1936.

Teilhard de Chardin, Pierre, 1881—1955, savant, filozof și teolog francez, profesor de geologie și paleontologie la Institutul Catolic din Paris și profesor de fizică la Cairo. Membru al Academiei de Științe, din 1950 și președinte al Societății Franceze de Geografie. Op. pr.: *Fenomenul uman*, 1955; *Geneza unei gîndiri*, 1914—1919; *Grupul zoologic uman*, postum, 1956.

Tennyson, Alfred, 1809—1892, mare poet englez. Opere: volumele: *Poeme, mai ales lirice*, 1830; *Poeme*, 2 vol., 1842; *In memoriam*, 1853; *Odă la moartea ducelui de Wellington*, 1852; *Şarja brigăzii de cavalerie uşoră*, 1854; *Idile pentru rege*, 1859; 1869, 1872, 1885; *Enoch Arden*, 1864; *Balade şi alte poeme*, 1880; *Tiresias*, 1885; *Demeter*, 1889; *Moartea lui Oenone*, 1892; melodrama „*Maud*", 1855; piesele de teatru: *Regina Maria*, 1875; *Harold*, 1877; *Şoimul*, 1879; *Becket*, 1884; *Pădurarii*, 1890—1891.

Teodoreanu, Ionel (Ion Hipolit), 1897—1954, romancier, nuvelist şi memorialist român, de profesiune avocat; director al Teatrului Naţional din Iaşi, 1930—1933. Din opera sa — peste 20 de titluri — cităm: trilogia *La Medeleni*, 1925—1927 — capodopera sa, care i-a adus consacrarea; *Turnul Milenei*, 1928; *Fata din Zlataust*, 1931; *Golia*, 2 vol., 1933; *Crăciunul de la Silvestri*, 1934; memorialistică: *În casa bunicilor*, 1938; *Întoarcerea în timp*, 1940; *Masa umbrelor*, 1940; *Cum am scris „Medelenii"*, postum, 1978.

Teodorescu-Braniste, Tudor, 1899—1969, prozator şi publicist român, redactor al „Cuvîntului liber", între anii 1933—1936. Op. pr.: volumele de nuvele: *Suflet de femeie*, 1920; *Şoudiri*, 1921; *Ochiul de nichel*, 1927; romanele: *Băiatul popii*, 1932; *Domnul Negoiţă*, 1932; *Prinţul*, 1944; *Scandal*, 1945; *Primăvara apele vin mari*, 1960; culegerea de articole: *Oameni şi palate*, 1957; notiţe critice în *Oameni şi cărţi*, 1923; postum, 1976, volumul *Scara vieţii*.

Teofrast din Eresos (pe numele adevărat **Tyrtamos**), 372—288 î.e.n., filozof, logician, moralist şi om de ştiinţă grec, discipol al lui Aristotel, erudit cu preocupări enciclopedice (225 titluri în toate domeniile culturii), faima aducîndu-i-o, însă, *Caracterele*.

Teognis, sec. VI î.e.n., poet elegiac grec, din Megara. Sub numele lui, ne-a parvenit o culegere de *Gnomai*, elegii gnomice în două cărţi, devenită carte de învăţătură pentru cerinţele didactice din Grecia antică şi bizantină.

Terentius, Publius Afer, c. 190—159 î.e.n., poet comic latin, originar din Africa — în preajma Cartaginei — autor al comediilor — în ordinea reprezentării lor: *Fata din Andros*, 166; *Soacra*, 165; *Cel care se pedepseşte singur*, 163; *Eunucul*, 161; *Formio*, 161 şi *Fraţii*, 160.

Thales din Milet, c. 624—546 î.e.n., filozof şi matematician grec, întemeietorul şcolii filozofice materialiste din Milet. I se atribuie lucrarea *Astrologia nautică*.

Thälmann, Ernst, 1886—1944, militant de seamă al mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale, preşedinte al C.C. al P.C.G., din 1925, membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei a III-a; asasinat în august 1944 în lagărul de la Buchenwald, de către nazişti. Op. pr.: *În luptă împotriva imperialismului german şi american*.

Theodorescu, Cicerone, 1908—1974, poet, traducător şi publicist român, redactor şef, de la înfiinţare, în 1948 pînă în 1958, al revistei „Viaţa Românească"; membru fondator al Uniunii Scriitorilor. Din cele peste 30 de volume de versuri, poeme, literatură pentru copii — versuri şi povestiri — cităm volumele de versuri: *Ciuştar*, 1936; *C.F.R.*, 1938; *Calea Griviţei*, 1949; *Întîmplări din grădină*, 1952; *Un cîntec din uliţa noastră*, 1953 — Premiul de Stat cl. I.; *Făurari de frumuseţe*, 1954; *Oameni şi dragoste*, 1958;

De dragoste, 1961; *Copiii cartierului*, 1961; *Povestea Ioanei*, 1963; *Zburătorul în larg*, 1965; *Pădurea de cleştar*, 1967.

Thibaudet, Albert-Antoine, 1874—1936, istoric şi critic literar, teoretician al literaturii, eseist şi memorialist francez; profesor de literatură franceză la Universităţile din York şi Upsala; autor al unei monumentale *Istorii a literaturii franceze din 1789 pînă în zilele noastre*, 1936 şi a numeroase studii, eseuri, monografii, memorialistică (peste 25 titluri), din care cităm: *Ronsard*, 1898 — Premiul Academiei Franceze; *Poezia lui Stéphane Mallarmé*, 1912; *Treizeci de ani de viaţă franceză*, 3 vol., 1920—1923; *Gustave Flaubert*, 1922; *Paul Valéry*, 1924; *Amiel sau partea visului*, 1929; *Fiziologia criticii*, 1930; *Stendhal*, 1931; *Reflecţii*, 4 vol., postum, 1938; memorialistică în vol. *Orele pe Acropole*, 1913 şi *Imagini din Grecia*, 1926; poemul dramatizat *Lebăda roşie*, 1897.

Thiers, Louis-Adolphe, 1797—1877, ziarist, istoric şi om politic francez; cofondator al ziarului „National", 1853; ministru, între 1836 şi 1840 şi prim-ministru; preşedinte al Republicii Franceze între 1871 şi 1873; membru al Academiei Franceze, din 1833. Op. pr.: *Istoria revoluţiei franceze*, 10 vol., 1823—1827; *Istoria Consulatului şi a Imperiului*, 20 vol., 1845—1862.

Thoreau, Henry David, 1817—1862, scriitor american. Op. pr.: *Nesupunerea civilă*, 1849; *Walden, sau viaţa în pădure*, 1854.

Thorez, Maurice, 1900—1964, preşedinte al P. C. Francez (1964), membru al Comitetului Executiv şi al prezidiului Comitetului Executiv al Internaţionalei a III-a. Op. pr.: *Articole şi cuvîntări*, 1957; *Un fiu al poporului*, 1949.

Tibulus, Albius, 52—19 î.e.n., poet latin, autor a trei cărţi de *Elegii*.

Tieck, Johan Ludwig, 1773—1853, prozator şi dramaturg german, autor al romanelor: *William Lovell*, 1795—1796; *Călătoriile lui Franz Sternbald*, 1798; *Vittoria Accorombona*, 1840; al basmelor *Blondul Eckbert*, 1796; *Fidelul Eckart*, 1799; *Muntele runelor*, 1802; tragedia *Genoveva*; 1799; nuvelele: *Belşugul vieţii*, 1838; *Revoltă în Ceveni*, 1826; parodiile romantice *Motanul încălţat*, 1797 şi *Prinţul Zerbino*, 1799.

Tilgher, Adriano, 1887—1941, istoric şi critic literar, eseist şi istoric al filozofiei italian. Op. pr.: *Brahmanism, budism şi creştinism*, 1908; *Studii despre teatrul contemporan*, 1930; *Julien Benda şi problema trădării literaţilor*, 1930; *Estetica*, 1931; *Studii de poetică*, 1934; *Filozofia lui Leopardi*, 1940.

Timbergen, Jan, n. 1903, economist şi fizician olandez, director al Biroului central de planificare al Organizaţiei Naţiunilor Unite, din 1945 şi Secretar general al Institutului Internaţional de Statistică; membru al unor academii ştiinţifice din mai multe ţări; primul Laureat al Premiului Nobel pentru ştiinţele economice, instituit în 1969.

Tirteu, sec. VII, î.e.n., poet elegiac grec, autor al unor *Cîntece războinice* şi al unor *Elegii*.

Tiselius, Arne, 1902—1971, biochimist suedez, membru al Academiei Suedeze şi a numeroase academii şi societăţi ştiinţifice din întreaga lume; *doctor honoris causa* al mai multor universităţi europene şi americane; numeroase titluri şi distincţii. Premiul Nobel, în 1948.

Titel, Sorin, 1935—1985, prozator şi eseist român. Opere: romanele: *Dejunul pe iarbă*, 1968 — Premiul rev. „Orizont"; *Lunga*

călătorie a prizonierului, 1972 — remarcabil; *Țara îndepărtată*, 1975; *Păsările și umbra*, 1977 — Premiul Uniunii Scriitorilor; *Clipa cea repede*, 1979; *Femeie, iată fiul tău*; volumele de povestiri: *Copacul*, 1963; *Reîntoarcerea posibilă*, 1966; *Valsuri nobile și sentimentale*, 1967; *Noaptea inocenților*, 1970 — proze de factură lirică; texte experimentale în *Mi-am amintit de zăpadă*, 1973; volumele de eseuri *Herman Melville. Fascinația mării*, 1975; *Pasiunea lecturii*, 1976 — și cronică; *În căutarea lui Cehov*, 1984.

Titulescu, Nicolae, 1882—1941, om politic și eminent diplomat român, profesor de drept civil la Universitățile din Iași și București, membru al Academiei Române și președinte al Academiei Diplomatice Internaționale, Doctor Honoris Causa al Universităților din Atena și Bratislava, ministru de externe (1927—1936), delegat permanent al României la Liga Națiunilor, al cărui președinte a fost ales în 1930 și 1931, singurul care a deținut această funcție de două ori; militant pentru suveranitatea și egalitatea statelor, securitatea colectivă și prevenirea agresiunilor.

Titus, Livius, 59 î.e.n., — 17 e.n., unul dintre cei mai mari istorici romani, autor al istoriei *De la întemeierea Romei*, în 142 cărți, din care nu s-au păstrat decît 35; a mai scris lucrări pe teme de filozofie și retorică.

Tocqueville, Charles Alexis Clérel de, 1805—1859, publicist, istoric și om politic francez, ministru de externe, în 1849.

Togliatti, Palmiro, 1893—1964, militant de seamă al mișcării muncitorești italiene și internaționale, unul din creatorii Partidului Comunist Italian; secretar general al C. C. al P.C. Italian, membru al Comitetului Executiv al Internaționalei a III-a (din 1924) și al Prezidiului acestuia. (1928—1943), secretar al Internaționalei a III-a (1935—1943). Op. pr.: *Gramsci*, 1949; *Lupta comuniștilor pentru libertate, pace și socialism*, 1953; *Partidul Comunist Italian*, 1958.

Tolstoi, Aleksei Nikolaevici, 1883—1945, scriitor sovietic rus, membru al Academiei de Științe a U.R.S.S., Laureat al Premiului de Stat al U.R.S.S., Op. pr.: romanele: *Oameni ciudați*, 1911; *Boierul șchiop*, 1912; trilogia *Calvarul* (*Surorile*, 1920—1921; *Anul 1918*, 1927—1928; *Dimineața mohorîtă*, 1940—1941); *Petru I*, 3 vol. 1929—1945 — neterminat; *Pîinea*, 1937; dilogia dramatică *Ivan cel groaznic*, (*Vulturul și vulturița*, 1942; *Anii de cumpănă*, 1943); ciclul de povestiri *Pe Volga*, 1910; nuvela autobiografică *Copilăria lui Nichita*, 1919—1920; lirică: *Dincolo de fluviile albastre*, 1911.

Tolstoi, Lev Nikolaevici, 1828—1910, mare prozator rus, autor al unei opere complexe — romane, nuvele, drame, tratate filozofice, lucrări memorialistice etc. — 14 volume în traducere românească — din care cităm: *Război și pace*, 1863—1869 — capodoperă a literaturii universale; *Anna Karenina*, 1873—1877; *Învierea*, 1899; nuvelele și povestirile: *Fericirea în căsnicie*, 1859; *Cazacii*, 1862; *Moartea lui Ivan Ilici*, 1885 — remarcabilă în gen; *Sonata Kreutzer*, 1887—1889; *Părintele Serghie*, postum, 1911; dramele: *Puterea întunericului*, 1886; *Cadourul viu*, 1900; articole și studii: *Așadar, ce avem de făcut?*, 1885; *Ce este arta?*, 1897—1898; *Nu pot să tac!*, 1908; poemul *Povestiri din Sevastopol*, 1856; trilogia cu caracter autobiografic *Copilăria*, 1852; *Adolescența*, 1854; *Tinerețea*, 1857 etc.

Toma d'Aquino, 1225—1274, filozof și teolog italian medieval, cel mai de seamă reprezentant al scolasticii catolice, canonizat de biserica romano-catolică în 1323. Ideile-i fundamentale sînt cuprinse în lucrarea *Sinteza teologiei*, 1266—1273.

Tomasi Di Lampedusa, Giuseppe, 1896—1957, scriitor italian, devenit celebru prin romanul său postum *Ghepardul*, 1958; a mai scris nuvele și pagini autobiografice (*Locurile copilăriei mele*, *Povestiri*).

Tonitza, Nicolae, 1886—1940, pictor, grafician, critic de artă și publicist român, profesor și rector al Școlii de arte frumoase din Iași.

Topîrceanu, George, 1886—1937, poet, memorialist și publicist român; membru corespondent al Academiei Române, din 1936; Premiul Național pentru poezie, 1926. Conduce revistele „Teatrul", 1912—1913, alături de M. Sevastos; „Însemnări literare", Iași, 1919—1920, alături de M. Sadoveanu; „Însemnări ieșene", 1936—1937, alături de M. Sadoveanu și M. Cruceanu. Opere: volumele de versuri *Balade vesele*, 1916; *Parodii originale*, 1916; *Poezii*, 1916; *Balade vesele și triste*, 1916—1920; *Migdale amare*, 1928; memorialistică; *Amintiri din Turtucaia*, 1918; *În ghiara lor... Amintiri din Bulgaria și schițe ușoare*, 1920; *Pirin-Planina*, 1936; volumul de articole *Scrisori fără adresă*, 1930; postum, în 1972, romanul neterminat *Minunile Sfîntului Sisoie*.

Toynbee, Arnold Joseph, 1889—1975, sociolog, istoric și filozof al istoriei, englez, profesor universitar, autor a 44 volume, din care cităm: *Studiul istoriei*, 12 vol., 1934—1954 — lucrarea sa fundamentală; *Civilizația la încercare*; *Lumea și Occidentul*; *Orașele în mișcare* etc.

Trakl, Georg, 1887—1914, poet austriac, autor al volumelor de versuri, *Poezii*, 1913; *Sebastian în vis*, 1914; *Poeme*, postum, 1917.

Trivale, Ion (pseudonimului lui **Iosif Netzler**), 1889—1916, critic literar român, autor al volumului de cronici, studii literare și eseuri *Cronici literare*, 1915.

Tsatsos, Konstantinos, n. 1899, filozof, jurist și om politic grec, președinte al Republicii Elene, 1975—1980. Op. pr.: *Filozofia socială a vechilor greci* și un volum de *Aforisme și cugetări*.

Tucidide, c. 460—396 î.e.n., istoric și om politic atenian, autor al *Istoriei războiului peloponeziac* în opt cărți, neterminată.

Turgheniev, Ivan Sergheevici, 1818—1883, prozator rus, unul din exponenții de prestigiu al „școlii naturale". Op. pr.: romanele: *Rudin*, 1856; *Un cuib de nobili*, 1858; *În ajun*, 1860; *Părinți și copii*, 1862; *Fum*, 1867; *Desțelenire*, 1877 — capodopera sa; nuvele și povestiri: *Povestirile unui vînător*, 1852; *Asia*, 1858; *Prima iubire*, 1860; *Visul*, 1876; *Povestea părintelui Alexei*, 1877; *Cîntecul iubirii triumfătoare*, 1881; *Klara Milici*, 1883; meditații artistice în: *Poezii în proză*, 1878—1882; comediile: *Celibatarul*, 1849; *O lună la țară*, 1850; *Parazitul*, 1857.

Tutoveanu, George, pseudonimul literar al lui **George Ionescu**, 1872—1957, poet român, membru fondator al Societății scriitorilor români și președinte al societății literare „Academia bîrlădeană", înființată de el; autor al volumelor de versuri: *Albastru*, 1902; *Balade*, 1919; *Tinerețe*, 1924; *Patria*, 1924; *Sonete*, 1938.

Tvardovski, Aleksandr Trifonovici, 1910—1971, poet sovietic rus, laureat al Premiului de Stat al U.R.S.S. Opere: *Calea spre socialism*, 1931; *Integrare*, 1932; *Țara Muravia*, 1936, *Drumul*, 1938;

Cronică sătească, 1939; *Casa de lîngă drum*, 1946; *Am fost ucis lîngă Rjev*, 1945—1946; *Vasili Tiorkin*, 1942—1945; *Din zare în zare*, 1953.

Twain, Mark, pseudonimul lui **Samuel Langhorne Clemens**, 1835—1910, scriitor de seamă american, doctor Honoris Causa al Universității din Oxford. Op. pr.: culegerile de schițe *Celebra broască săltăreață și alte schițe*, 1867; notele de călătorie *Agoamii în străinătate*, 1869; *La trintă*, 1877; *Călătorie peste hotare*, 1880; *Urmărind ecuatorul*, 1897; *Iarăși călător*, *Viața pe Mississippi*, 1883; romanele: *Veacul auri*", 1872 — în colaborare; *Aventurile lui Tom Sawyer*, 1876; *Aventurile lui Huckleberry Finn*, 1884; *Un yankeu la curtea regelui Arthur*, 1889; *Prinț și cerșetor*, 1881; *Amintiri personale despre Ioana D'Arc*, 1895; memorialistică în *Vorbesc din mormînt*; *Autobiografie*.

Tzara, Tristan (pseudonimul lui **Samy Rosenstock**), 1896—1963, poet francez originar din România, fondator — alături de Hans Arp și Richard Hülsenbeck — al dadaismului; fondator al rev. „Le Cabaret Voltaire" — devenit apoi „Dada", și „Cannibale"; luptător în Rezistență. Op. pr.: *Prima aventură cerească a domnului Antipyrine*, 1916; *Douăzeci și cinci de poeme*, 1918; *Omul aproximativ*, 1931; *A doua aventură cerească a domnului Antipyrine*, 1938; *Răgaz*, 1946; *Fața interioară*, 1954; *Fructul permis*, 1957; *Trandafirul și cîinele*, 1958; eseistică în *Șapte manifeste dada*, 1920; *Suprarealismul și epoca postbelică*, 1947.

U

Uhland, Ludwig, 1787—1862, poet și istoric literar german, unul dintre fondatorii germanisticii. Opere: volumele de versuri: *Poezii*, 1815; *Poezii patriotice*, 1816; culegerea *Vechi cîntece populare în Germania de sus și jos*, 1844—1845; studiile: *Studii despre cîntecele populare germane „Walther von der Vogelweide"*, 1822; *Istoria poeziei vechi germane*, 1830—1831 etc.

Ulpianus, Domitius, sec. II e.n. — 228, jurisconsult roman, „praefectus pretorio", autor a numeroase lucrări (c. 280); *Comentariu asupra edictului pretorian*; *Comentarii asupra lui Salvius*; *Răspunsuri*; *Despre fideicomisi*; *Despre apeluri* — din care s-au păstrat fragmente.

Unamuno Y Jugo, Miguel de, 1864—1936, poet, filozof, eseist, romancier, nuvelist, dramaturg și publicist spaniol, personalitate majoră a literaturii spaniole din prima jumătate a sec. 20; profesor și rector al Universității din Salamanca, reprezentant al grupului de intelectuali numit „generația de la 1898"; propus pentru Premiul Nobel, în 1926, pentru volumul *Poezii*, 1907. Vastă operă — peste 45 de titluri — din care cităm; volumele de versuri și poeme *Poezii*, 1907; *Florilegiu de sonete lirice*, 1911; *Cristul lui Velasquez*, 1920 — capodopera sa poetică; *Canțonierul exilului*, 1927; jurnalul în sonete *De la Fuerteventura la Paris*, 1925; volumele de eseuri: *Viața lui Don Quijote și Sancho Panza, după Miguel de Cervantes Saavedra*, 1905; *Sentimentul tragic al vieții*, 1913; *Agonia creștinismului*, 1925 — toate trei, capodopere ale literaturii spaniole; un volum de *Amintiri din copilărie și tinerețe*, 1908; romanele: *Pace în război*, 1897; *Negura*, 1914; *Abel Sánchez*, 1917; *Mătușa Tula*, 1921; *Sfîntul Manuel Bueno, martir*, 1933; volumul de nuvele *Trei nuvele și un prolog*, 1925; dramele:

Sfinxul, 1909; *Un om adevărat*, 1926; *Umbre de vis*, 1930; *Celălalt*, 1932; Comedia *Fratele Juan sau lumea e teatru*, 1934.

Ungaretti, Giuseppe, 1888—1970, poet și publicist italian, fost profesor la Universitățile din Sao Paolo, 1936—1942, și apoi din Roma; autor al volumelor de versuri și poeme: *Portul îngropat*, 1916; *Război*, 1919; *Bucurie, 1914—1919*, 1932; *Sentimentul timpului, 1919—1935*, 1943; *Poezii risipite*, 1945; *Durerea, 1937—1946*, 1947; *Țara făgăduinței*, 1950; *Un strigăt și peisaje, 1935—1952*, 1954; *Carnetul bătrînului*, 1960 —; întreaga operă este adunată, în 1969, în volumul *Viața unui om*; note de călătorie în vol. *Deșertul și dincolo de el*, 1961.

Urechea, Vasile Alexandru, 1834—1901, istoric, prozator și publicist român, membru fondator al „Ateneului Român", din Iași, în 1860; președinte de onoare al societății revistei „Literatorul", 1883; redactor, cu D. Gusti, al ziarului „Zimbru", Iași, 1850—1858; director, alături de Al. Vlahuță, al revistei „Viața", București, 1893—1895; membru al Academiei Române, de la înființare în 1866; membru corespondent al Academiei Spaniole, Italiene și al Institutului Etnografic din Paris; Premiul Academiei, în 1890, pentru „Analele culturii române" și în 1893, pentru *Paraziții*. Op. pr.: *Patria română. Notițe etnografice, literare, istorice etc.*, 1868; *Opere complete* I, 1878—1883 (comedii, scenete, conferințe și discursuri; nuvele, cugetări, foiletoane); *Schițe de istoria literaturii române*, 1885; *Istoria românilor*, neterminată, 13 vol., 1892—1901; *Istoria școalelor, de la 1800 la 1864*, 4 vol., 1892—1901; *Legende române. Viața în trecut. Reminiscențe*, 1891; postume; *Din domnia lui I. Caragea*, 1954; *Schițe memorialistice*, 1969; *Scrieri literare*, 1976.

Usinski, Konstantin Dmitrievici, 1824—1870, pedagog rus, unul dintre întemeietorii psihologiei copilului și a psihologiei pedagogice. Op. pr.: *Omul ca obiect al educației*, 2 vol., 1868—1869.

V

Valéry, Paul (Ambroise-Toussant-Jules), 1871—1945, poet, matematician și eseist francez, director al Centrului Universitar Mediteranean din Nisa, 1933 și, din 1937, profesor la Catedra de poetică, creată pentru el, la College de France; membru al Academiei Franceze, din 1923. Op. pr.: *Introducere la metoda lui Leonardo Da Vinci*, 1895; *O seară cu domnul Teste*, 1896; *Tînăra Parcă*, 1917 — care-i aduce celebritatea; *Album de versuri vechi*, 1920, *Cimitirul marin*, 1920; *Eupalinos sau arhitectul*, 1921; *Farmece*, 1922; *Varietăți*, 5 vol., 1924—1944; *Aforisme*, 1930; *Ideea fixă*, 1932; *Cantată lui Narcis*, 1938; *Faustul meu*, postum, 1946; 29 de volume *Caiete*, postum, începînd din 1957; *Corespondență cu André Gide, 1890—1942*, postum, 1955.

Vallès, Jules, 1832—1885, romancier, publicist și om politic revoluționar francez, membru al Comunei din Paris, 1871, condamnat la moarte în contumacie, în 1872; fondator al cotidianelor republicane „Le Peuple, 1869; „Le Cri du Peuple", 1871 și al hebdomadarului „La Rue", 1867—1868; 1870; Op. pr.: nuvela autobiografică *Jean Delbenne*, 1865; romane: trilogia *Jacques Vingtras* (I. *Copilul*; II. *Bacalaureatul*; III. *Răzvrătitul*), 1879 — postum, 1886; *Amintirile unui student sărac* — în foileton — 1884; articole și cronici reunite în volumul *Refractarii*, 1865.

Vanini, Lucilio, 1585—1619, gînditor italian, ars pe rug ca „Eretic", la Toulouse.

Van Ostaijen, Paul, 1896—1928, poet belgian de limbă flamandă. Op. pr.: *Music-hall*, 1916; *Semnalul*, 1918; *Orașul ocupat*, 1921; *Prima carte a lui Schmoll*; *Proză critică*, 1929, postum.

Van Tieghem, Paul, 1871—1948, critic și istoric literar francez. Op. pr.: *Osian în Franța*, 1917; *Preromantismul, studii de istorie literară europeană*, 1924—1948; *Mari scriitori străini*, 1928; *Literatura comparată*, 1931; *Chestiunea războaielor literare*, 1938; *Istoria literară a Europei și Americii de la Renaștere pînă în zilele noastre*, 1941; *Literatura latină a Renașterii*, 1944; *Romantismul în literatura europeană*, 1948.

Vauvenargues, Luc de Clapiers de, 1715—1747, moralist francez, strălucit reprezentant al genului sentinței și maximei în literatura franceză. Opere: *Reflecții și maxime*, 1746; *Introducere în cunoașterea spiritului uman*, 1746; *Elogiul lui Hippolite de Seyre*, 1743.

Văcărescu, Iancu, 1792—1863, poet român, autor al volumului *Poezii alese*, 1830 și *Corespondența literară între Iancu Văcărescu și Nicolae Văcărescu între 1814—1817*.

Văcărescu, Ienache, 1740—1797, poet și om politic român. Opere. *Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orînduelelor gramaticii rumânești*, 1787; *Istorie a preaputernicilor împărați otomani*, postum, 1863; *Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt I. Văcărescu*, postum, 1848; *Poeții Văcărești — versuri alese —* postum, 1961; 1974.

Vega Carpio, Lope Félix de, 1562—1635, dramaturg, poet și prozator spaniol, creator al teatrului național, unul dintre cele mai reprezentative spirite ale literaturii spaniole, autor a cca 2200 comedii; 48 drame; versuri, romane, din care cităm: dramaturgie: *Alcadele din Zalameea*, 1600; *Peribañez și comandorul din Ocaña*, 1610; *Pază ce... lună*, 1610; *Apă minerală din Madrid*, 1610; *Dama nătîngă*, 1613; *Fîntîna turmelor*, 1613; *Steaua Sevillei*, 1614; *Iubirile Belisei*, 1617; *Cîinele grădinarului*, 1618; *Cavalerul din Olmedo*, 1623; *Fata cu ulciorul*, 1625; *Pedeapsă fără răzbunare*, 1631; lirică: *Versuri umane*, 1602; *Frumusețea Angelicăi*, 1602; *Ierusalimul cucerit*, 1609; romanele: *Peregrinul în țara sa*, 1604; *Dorotea*, 1632; concepția sa despre teatru în *Noua artă de a scrie comedii*, 1609 etc.

Venturi, Lionello, 1885—1961, critic și istoric de artă italian. Op. pr.: *Giorgione*, 1923; *Gustul primitivilor*, 1926; *Catalogul operei pictate, desenate și gravate a lui Cezanne*, 1936; *Arhivele impresionismului*, 1939; *De la David la Courbet* și *De la Manet la Lautrec*, 1953.

Vercors (Jean Marcel Bruller), n. 1902, romancier, dramaturg, eseist și desenator francez, de profesiune inginer; cofondator, în 1941, al cunoscutei „Editions du Minuit", pe atunci clandestină. Opere: *Liniștea mării*, 1941; *Marșul către stea*, 1943; *Nisipul timpului*, 1945; *Armele nopții*, 1946; *Ochii și lumina*, 1949; *Puterea zilei*, 1951; *Animalele bolnave*, 1952; *Pași pe nisip*, 1954; *Minii*, 1956; *Sylva*, 1961; *Zoo sau Asasinul filantrop*, 1963; *Pluta Meduzei*, 1970; *Urme*, 1972; *Ca un frate*, 1973 etc.

Vergilius, Publius Maro, 70—19 î.e.n., cel mai mare poet latin, puternică personalitate creatoare, cunoscut prin epopeea eroică *Eneida*, 29—19, autor al volumului de poezii pastorale *Bucolicele*, 42—37 și al poemului *Georgicele*, 37—30, considerat capodopera poetului.

Verhaeren, Émile-Adolphe-Gustave, 1855—1916, poet belgian de limbă franceză. Opere: volumele de versuri: *Flamandele*, 1883; *Călugării*, 1886; *Serile*, 1888; *Înfrîngerile*, 1888; *Făclii negre*, 1891; *Cîmpii halucinante*, 1893; *Sate iluzorii*, 1895; *Orașele tentaculare*, 1896; *Forțele tumultoase*, 1902; *Felurita splendoare*, 1906; *Întreaga Flandră*, 1904—1911; trilogia *Orele*, 1896—1911; *Belgia sîngerîndă*, 1915; *Aripile roșii ale războiului*, 1916; *Vîrfuri înalte*, postum, 1917.

Verlaine, Paul (Paul-Marie Verlaine), 1844—1896, poet și prozator francez, reprezentant prestigios al simbolismului european, participant la evenimentele Comunei din Paris, 1871; ales, în 1894 — după moartea lui Leconte de Lisle — „Prinț al poeților"; autor al volumelor de versuri și poeme: *Poeme saturniene*, 1866; *Serbările galante*, 1869; *Cîntecul cel bun*, 1870; *Romanțe fără cuvinte*, 1874 — considerat volumul cel mai valoros; *Înțelepciune*, 1881; *Odinioară și altădată*, 1885; *Iubire*, 1888; *Paralel*, 1889; *Fericire*, 1891; *Cîntece pentru ea*, 1892; *Liturghii intime*, 1892; *Elegii*, 1893; *Carne*, 1896; al volumului de studii și articole consacrate noii poezii franceze *Poeții blestemați*, 1884 și 1888; al volumelor de confesiuni, pagini de memorialistică *Memoriile unui văduv*, 1886; *Spitalele mele*, 1892; *Închisorile mele*, 1893; *Confesiuni*, 1895; *Călătorie în Franța descrisă de un francez*, postum, 1907; un volum de *Epigrame*, 1894; 3 volume de *Corespondență a lui Paul Verlaine*, 1922.

Vianu, Tudor, 1897—1964, estetician, istoric și critic literar, filozof al culturii și eseist român; profesor la Universitatea din București (docent în estetică, 1927; conferențiar, 1928, titular, 1944—1945; 1947—1964); director al Teatrului Național, 1945; ambasador al României la Belgrad, 1946; director general al Bibliotecii Academiei, 1958—1964; redactor responsabil al revistei „Studii de literatură universală", 1962—1964; membru al Academiei Române — corespondent, din 1935; titular, din 1955; Premiul de Stat, 1964, pentru întreaga activitate. Autor a aproape o sută de titluri de lucrări din domeniul esteticii, istoriei literare, stilisticii, morfologiei culturii, axiologiei, antropologiei etc., din care reținem: *Istoria doctrinelor estetice*, 1924; *Dualismul artei*, 1925; *Fragmente moderne*, 1925; *Poezia lui Eminescu*, 1930; *Eternitatea și vremelnicia artei*, 1931; *Influența lui Hegel în cultura românească*, 1933 — Premiul Academiei; *Idealul clasic al omului*, 1934; *Estetica*, 2 vol., 1934—1936; *Ion Barbu*, 1935; *Generație și creație*, 1936; *Originea și valabilitatea valorilor*, 1937; *Raționalism și istorism*, 1938; *Arta prozatorilor români*, 1941; *Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observația conștiinței*, 1942; *Filozofie și poezie*, 1943; *Istoria literaturii române*, 1943 — colaborare S. Cioculescu și V. Streinu; *Filozofia culturii*, 1944; *Transformările ideii de om*, 1946; *Voltaire*, 1946; *Literatură universală și literatură națională*, 1956; *Dostoievski*, 1957; *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, 1957; *Idei trăite*, 1958; *Ideile lui Stendhal*, 1959; *Studii de literatură universală și comparată*, 1960; *Goethe*, 1962; *Poezii*, 1962; *Arghezi, poet al omului*, 1964; postume: *Postume. Istoria ideii de geniu. Simbolul artistic. Texte*

unei filozofii a operei, 1966; *Studii de stilistică*, 1968; *Scriitori români*, 3 vol., 1970; *Corespondență*, 1970; *Jurnal*, 1970.

Vico, Giambattista (Giovanni Battista), 1668—1744, filozof, istoric, estetician și poet italian, unul dintre întemeietorii filozofiei istoriei, precursor al lingvisticii comparate și al folcloristicii moderne, profesor de elocință la Universitatea din Neapole, din 1699, membru al Academiei Arcadia, autor al *Principiilor unei științe noi cu privire la natura comună a națiunilor*, 1725 — cunoscută sub denumirea de *Știința nouă*. Alte opere: *Despre străvechea înțelepciune a italienilor care trebuie extrasă din originile limbii latine*, 1710; *Despre principiul și scopul unic al dreptului universal*, 1672; *Autobiografie*, 1725 — completată în 1731; un volum de *Rime*, 1701 etc.

Vigny, Alfred Victor, conte de, 1797—1863, poet, romancier și dramaturg francez, membru al Academiei Franceze, din 1845, cavaler al Legiunii de Onoare, din 1833. Opere: 32 poeme, 5 piese de teatru, 4 romane, jurnale, vastă corespondență etc. — din care cităm: poemele *Eloa sau sora îngerilor*, 1824; *Moartea lupului*, 1843; *Muntele măslinilor*, 1844 — la care se adaugă, în 1862, celebra strofă finală *Tăcerea*; *Casa păstorului*, 1844 — capodopera sa poetică; postum, în 1864, poemul autobiografic *Mînia lui Samson*; volumele de poeme: *Poeme*, 1822; *Poeme antice și moderne*, 1826; *Destinele*, postum, 1864; dramele: *Maurul din Veneția*, 1829; *Chatterton*, 1835 — unul din triumfurile dramaturgiei franceze; romanele: *Cinq-Mars*, 1826 — cu prefața *Reflecții cu privire la adevărul în artă*; *Stello*, 1832; *Servitute și grandoare militară*, 1835; memorialistică în *Jurnal*, 1844 și, postum, în 1867 *Însemnări intime din 1824—1863*, în *Jurnalul unui poet*; vastă *Corespondență*, 1822—1863.

Villemain, Abel-François, 1790—1870, critic literar și om politic francez, profesor de literatură franceză la Sorbona, membru, din 1821, și secretar perpetuu, din 1832, al Academiei Franceze. Op. pr.: *Curs de literatură franceză*, 1828—1829; *Studii de literatură veche și străină*, 1848; *Studii asupra literaturii contemporane*, 1857; *Eseu asupra geniului lui Pindar*, 1858.

Villiers de L'Isle-Adam, Jean-Marie-Mathias-Philippe-Auguste, conte de, 1838—1889, poet, dramaturg, romancier și eseist francez. Op. pr.: dramele: *Elën*, 1865; *Morgane*, 1866; *Revolta*, 1870; *Lumea nouă*, 1875; tragedia *Axël*, postum, 1890; romanele: *Isis*, 1862; *Eva viitoare*, 1886; volumele de povestiri: *Povestiri fioroase*, 1883; *Dragostea supremă*, 1886; *Tribulat Bonhomet*, 1887; *Istorii neobișnuite*, 1888; *Alte povestiri fioroase*, 1888.

Vinea, Ion, (pseudonimul lui **Ioan Eugen Iovanache**), 1895—1964, poet, romancier, nuvelist, traducător și publicist român; președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști, 1938—1944; redactor la „Omul liber"; „Deșteptarea economică și socială"; „Adevărul"; editează, cu T. Tzara, rev. „Chemarea", 1915; conduce rev. avangardistă „Contimporanul", 1919—1931, iar din 1930 este și director al ziarului „Facla" (după N. D. Cocea). Opere: volumele de nuvele *Descîntecul* și *Flori de lămpă*, 1925; *Paradisul suspinelor*, 1930; romanele: *Lunatecii*, 2 vol., postum 1965 și *Venin de mai*, postum, 1971; volumele de versuri — publicate postum: *Ora fîntînilor*, 1964; *Poeme*, 1969; *Bună dimineața*, 1976; un volum de *Publicistică literară 1913—1962*, postum, 1977.

Vittorini, Elio, 1908—1967, romancier, nuvelist și publicist italian, luptător în Rezistența italiană, fondator al rev. „Il Politecnico" și „Il Menabò". Op. pr.: vol. nuvele: *Mica burghezie*, 1931; povestirea *Garibaldina*, 1936; romanele: *Garoafa roșie*, 1933; *Călătorie în Sicilia*, 1941 — opera sa cea mai realizată; *Oameni și neoameni*, 1945; *Femeile din Messina*, 1949; eseistică în *Jurnal în public*, 1957.

Vives, Juan Luis, 1492—1540, cel mai de seamă umanist din „Secolul de aur spaniol", precursor al psihologiei empirice moderne, profesor la Louvain, din 1519 și la Oxford, din 1523, preceptorul Mariei Tudor. A editat *De ratione studii puerilis* și *De causis corruptorum artium*.

Vladimirescu, Tudor, c. 1780—1821, om politic român, organizatorul și conducătorul Revoluției de la 1821 din Țara Românească, conducătorul de fapt al Țării Românești timp de două luni — martie — mai 1821; ucis în urma unui complot organizat de eteriști.

Vlahuță, Alexandru, 1858—1919, poet, prozator și publicist român; redactor la „Revista nouă", 1887—1895; codirector la „Viața", 1893—1896, cu V. A. Urechea (din 1895, singur); „Sămănătorul", 1901—1903, cu G. Coșbuc; „Lamura", în 1919, cu I. A. Brătescu-Voinești și I. Simionescu; în 1916 dirijează publicația „Scriitorii români"; în 1893 Academia Română îl alege membru corespondent, distincție pe care o refuză; în 1948, Academia R.P.R. îl alege membru de onoare post-mortem; Premiul Academiei, în 1900, pentru volumul de nuvele *Clipe de liniște*. Opere: volumele de versuri: *Poezii*, 1882; *Poezii vechi și noi*, 1894; *Iubire, 1888—1895*, 1896; *Poezii, 1888—1903*, 1909; *Poezii, 1888—1915*, 1915; poemul antidinastic *1907*; nuvele, schițe, povestiri, în vol. *Nuvele*, 1886; *Din goana vieții*, 1892; *Icoane șterse*, 1895; *În vîltoare*, 1896; *Din durerile lumii*, 1908; *Din trecutul nostru*, 1908; *File rupte*, 1909; *Dreptate*, 1914; romanul *Dan*, 1894; volumul *România pitorească*, 1901; biografia *N. Grigorescu. Viața și opera*, 1910; postum, în 1935, *Scrisori către D. G. Chiriac*.

Vlădescu, G. M., 1885—1939, romancier și nuvelist român, autorul romanelor: *Menuetul*, 1933; *Moartea fratelui meu*, 1934; *Republica disperaților*, 1935; *Gol*, din care a apărut în 1937 primul volum *Început de viață*; al doilea, *Viață pur și simplu*, rămînînd nefinisat; al volumelor de nuvele, povestiri și schițe: *Lacrimi adevărate*, 1915; *Tăcere*, 1922; *Plecarea Magdalenei*, 1936; *Rango, prietenul oamenilor*, 1942, postum.

Voiculescu, Vasile, 1884—1963, medic, poet, prozator și dramaturg român; Premiul Academiei, 19.., pentru volumul *Din Țara Zimbrului. Poezii de război*; Premiul de poezie al Societății Scriitorilor Români, 1928, pentru volumul *Poeme cu îngeri*; Premiul Național de poezie, 1941. Alte opere: volumele de poeme și versuri: *Poezii*, 1916; *Pîrgă*, 1921; *Destin*, 1933; *Urcuș*, 1937; *Întrezăriri*, 1939; postum, în 1964, volumul de pastișe *Ultimele sonete închipuite ale lui W. Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu* — capodoperă a liricii erotice românești; dramele expresioniste: *Fata ursului*, 1930; *La pragul minunii*, 1934 — capodopera dramatică; *Umbra*, 1935; postume: nuvelele: *Capul de zimbru*, 1966; *Ultimul Berevoi*, 1966; *Viscolul*, 1969; *Iubire magică*, 1972; *Căprioara din vis*, 1973; romanul *Zahei orbul*, 1971; un volum de *Articole, comunicări, documente*, 1974.

Volney, Constantin-François de Chassebœuf, conte de, 1757—1820, poet, filozof, istoric și orientalist francez, membru al Academiei Franceze, din 1803. Opere: *Călătorie în Egipt și Siria,* 1787; *Ruinele sau Meditații asupra revoluțiilor imperiilor,* 1791; *Noi cercetări de istorie veche,* 1814.

Voltaire (François-Marie Arouet, zis), 1694—1778, filozof, istoric, dramaturg, poet, critic literar, polemist și epistolier francez, mare gînditor iluminist, una dintre cele mai puternice personalități europene și unul dintre precursorii ideologi ai Revoluției Franceze; colaborator asiduu al „Enciclopediei"; membru al Academiei Franceze, din 1746. Din vasta sa operă — 70 volume *Opere complete,* 1784—1789 — cităm: tragediile: *Oedip,* 1719; *Brutus,* 1728; *Zaïre,* 1732; *Alzire,* 1736; *Zulime,* 1740; *Fanatismul sau Mahomed profetul,* 1741; *Mérope,* 1743; *Orfanul din China,* 1755; *Fecioara din Orleans,* 1755; *Saul,* 1763; *Legile lui Minos sau Ostârie,* 1775; *Irène,* 1778; epopeea națională *Henriada,* 1723; poemele: *Pro și contra,* 1722; *Scrisori filozofice,* 1734; *Omul de lume,* 1736; scrierile satirice: *Templul gustului,* 1733; *Epistolă despre calomnie,* 1733; studii și eseuri: *Discurs despre tragedie,* 1731; *Antici și moderni,* 1765; *Comentarii asupra teatrului lui Pierre Corneille,* 1764; *Epistolă către Horațiu,* 1772; *Biblia în sfîrșit explicată,* 1776; *Comentariu despre „Spiritul legilor" de Montesquieu,* 1777; lucrări social-filozofice: *Elemente ale filozofiei lui Newton,* 1736; *Tratat despre toleranță,* 1763; șapte dialoguri filozofice în *A.B.C....,* 1768; *Dicționar filozofic,* 1770; *Întrebări asupra Enciclopediei puse de amatori,* 9 vol., — conținînd concepțiile iluministe ale filozofului; povestirile filozofice — capodoperele sale: *Zadig sau Destinul,* 1747; *Micromégas,* 1752; *Naivul,* 1767; *Candide sau Optimistul,* 1759; alte povestiri: *Aventura indiană,* 1766; *Prințesa din Babilon,* 1768; scrierile istorice: *Istoria lui Carol XII, regele Suediei,* 1731; *Secolul lui Ludovic XIV,* 1751; *Compendiu de istorie universală de la Carol cel Mare la Carol Quintul,* 1752 — vastă operă istorică-filozofică: *Istoria lui Petru cel Mare,* 1758; scrierea polemică și satirică: *Istoria doctorului Akakia,* 1752; postum, în 1784, *Memoriile domnului Voltaire scrise de el însuși,* 210.000 scrisori.

Voronca, Ilarie (Eduard Marcus), 1903—1946, poet avangardist de limbă română și franceză; întemeiază, cu St. Roll și pictorul V. Brauner, rev. dadaistă „75 H.P.", — unic număr, oct. 1924; conduce, alături de Brunea-Fox, I. Călugăru, etc., rev. „Integral", 1925—1927; în 1933, se stabilește în Franța și, în timpul ocupației hitleriste, face parte din maquis; la Paris și Marsilia, asistent al profesorului Mario Roques, ține prelegeri despre literatura română contemporană. Op. pr.: poemele și volumele de poeme: *Restriști,* 1923; *Colomba,* 1927; *Ulyse,* 1928; *Plante și animale,* 1929; *Brățara nopților,* 1929; *Zodiac,* 1930; *Invitație la bal, 1924—1925,* 1931; *Incantații,* 1931; *Petre Schlemihl,* 1932; *Patmos și alte șase poeme,* 1933; postum: *Mic dicționar de fericire perfectă, 1973* — ediție bilingvă — ultima-i scriere de amploare; volumele de eseuri *A doua lumină, 1930* și *Act de prezență,* 1932.

Vörösmarty, Mihály, 1800—1855, poet dramaturg, prozator, publicist și traducător maghiar, unul din creatorii Teatrului Național Maghiar, participant la revoluția din 1848, membru al Academiei de Științe. Op. pr.: lirică patriotică, balade, poeme istorice *Fuga lui Zalán,* 1825; *Eger,* 1828; poemul dramatic *Craiul Csongor și zîna Tünde,* 1831; dramele: *Regele Solomon,* 1837; *Exilații,* 1830; *Banul Marót,* 1838; satire, epigrame, articole politice etc.

Vrinceanu, Dragoș (Nicula Dragoș-Vrînceanu), 1907—1977, poet român, lector de italiană la Academia comercială, 1936—1968, redactor la diverse publicații. Opere: volumele de versuri: *Cloșca cu pui de aur,* 1934; *Columne,* 1965; *Poemele transhumanței,* 1968; *Migdalul a înflorit a doua oară,* 1972; *Cîntecele casei de sub pădure,* 1973; *Cîntecul vremilor,* 1975; *Privește spre oraș,* 1976; a publicat în Italia o *Antologie de poezie românească,* 1961; un volum de *Întîlniri cu scriitori italieni,* 1972; volumul de eseuri *Materia literară și idealurile ei,* 1976.

Vulcan, Iosif, 1841—1907, scriitor și publicist român, mare animator cultural; președintele Societății literare „Petru Maior" din Budapesta și al Asociației pentru întemeierea unui teatru românesc în Transilvania; fondator, redactor șef, editor și proprietar al rev. „Familia", 1865 — la Budapesta, și din 1880, la Oradea; „Gura satului", 1870—1871 la Budapesta, apoi la Arad și Gherla; „Sezătoarea", 1882, la Budapesta și Oradea; membru al Academiei Române, din 1892. Op. pr.: *Poezii,* 1866; *Lira mea,* 1882; *Ștefan-Vodă cel tînăr,* 1893; *Ruga la Cisteu,* 1890; *Soare cu ploaie,* 1898.

W

Wackenroder, Wilhelm Heinrich, 1773—1798, critic și teoretician al artei, german. Opere: *Mînăstirea Nelley,* 1795; *Castelul Montford sau Cavalerul Trandafirului alb,* 1796; *Confesiunile unui eremit iubitor de artă,* 1797; *Fantezii despre artă, pentru prietenii artei,* postum, 1799; *Ciudata viață muzicală a compozitorului Joseph Berlinger.*

Wagner, Richard, 1813—1883, mare compozitor, dramaturg, dirijor, teoretician al artei și eseist german, unul din cei mai importanți creatori ai istoriei muzicii; reformator al operei (*Olandezul zburător sau Vasul fantomă; Tannhäuser; Lohengrin; Inelul Nibelungului; Tristan și Isolda; Maeștrii cîntăreți din Nürnberg; Parsifal*) — pentru care a construit Teatrul de la Beyreuth. Alte lucrări muzicale: muzică simfonică (4 uverturi, 1 simf., *Idila Siegfried*); muzică de cameră, vocală, (5 lieduri) etc... Ideile sale — literare, filozofice, estetice și teoretice — sînt cuprinse în 13 volume, din care cităm: *Arta și revoluția,* 1848; *Opera de artă a viitorului,* 1850; *Opera și drama,* 1851.

Wald, George, n. 1906, biochimist american, Premiul Nobel pentru medicină, în 1967.

Wallon, Henri, 1879—1962, pedagog, psiholog și om politic francez, profesor de psihologie infantilă la Sorbona și College de France, 1937—1950; fondator al grupului francez de Educație nouă; creator, la Boulogne — Billancourt, al Centrului de consultații medico-pedagogice; a condus Laboratorul de psihologie al Institutului de orientare profesională, 1920—1949; membru al Frontului Național universitar; membru al Adunării consultative provizorii; secretar general al Educației Naționale, 1944; deputat comunist, 1945—1946; prezident al Comisiei de Reformă

a învățămîntului. Op. pr.: *Copilul turbulent*, 1925; *Originile caracterului la copil*, 1934—1949; *Evoluția psihologică a copilului*, 1941; *Originea gîndirii la copil*, 1945.

Walter, Bruno, 1876—1962, dirijor american de origine germană. A condus orchestrele din München, Berlin, Amsterdam, Leipzig, Viena și New-York. Autor al unei biografii a lui Mahler și al unui volum de memorii (*Temă cu variațiuni*).

Wassermann, Jakob, 1873—1934, romancier german. Op. pr.: romanele: *Evreii din Zirndorf*, 1897; *Istoria tinerei Renate Fuchs*, 1900; *Moloch*, 1902; *Caspar Hauser*, 1908; *Ginseacul*, 1915; *Christian Wahnschaffe*, 1919 — capodopera sa; *Cazul Mauriciu*, 1928; *Etzel Andergast*, 1930; *A treia existență a lui Joseph Kerkhoven*, 1934; postum; lucrarea autobiografică *Drumul meu ca german și evreu*, 1921 etc.

Weber, Karl Maria, von, 1786—1826, compozitor, pianist și dirijor german, creator al operei romantice germane (*Abu Hassan*; *Freischütz*; *Euryanthe*; *Oberon*). Alte lucrări muzicale: muzică vocal-simfonică (7 cantate, 3 mise); 2 simfonii; 2 concerte pentru pian și 2 pentru clarinet; muzică de cameră (4 sonete pentru pian, *Invitație la vals* — orchestrată ulterior de Berlioz și Weingartner).

Wedekind, Frank, 1864—1918, dramaturg, actor, regizor, poet, prozator și estetician al teatrului, german. Opere: dramele: *Deșteptarea primăverii*, 1891; *Lulu*, (I. *Duhul pămîntului*, 1895; II. *Cutia Pandorei*, 1904); *Marchizul von Keith*, 1900; *Regele Nicolo, sau Așa e viața*, 1901; *Dansul morții*, 1906; *Muzica*, 1908; *Cenzură*, 1909; *Hidalla — Karl Hetmann, Uriașul pitic*; dramele în versuri: *Samson, sau pudoarea și gelozia*, 1914; *Herakles*, 1917; note de călătorie în *Jurnal parizian*, din care s-au păstrat cîteva caete; cîntece de estradă în *Cîntece de lăută*, postum, 1920.

Wellek, René, n. 1903, istoric și critic literar, teoretician al culturii și comparatist american de origine austriacă, șeful Catedrei de literatură ... la Universitatea din Yale, autor al unei ample *Istorii a criticii literare moderne. 1750—1970*, 1974—1979. Alte opere: *Teoria literaturii*, 1949 — colaborare; *Conceptele criticii*, 1962.

Wells, Herbert George, 1866—1964, prozator și sociolog englez, membru al „Societății Fabienilor". Opere: social-utopice: *Mașina timpului*, 1895; *Insula doctorului Moreau*, 1896; *Omul invizibil*, 1897; *Războiul lumilor*, 1898; *Războiul aerian*, 1908; *Lumea eliberată*, 1914; romanele: *Roțile norocului*, 1896; *Dragostea și domnul Lewisham*, 1900; *Kipps*, 1905; *Tono-Bungway*, 1909; *Povestea domnului Polly*, 1910; scrierile teoretice: *Anticipări*, 1901; *Umanitatea în formare*, 1903; *Utopia modernă*, 1905; *Scurtă istorie a lumii*, 1922; memorialistică în *Tentativă de autobiografie*, 1934.

Werfel, Franz, 1890—1945, poet, prozator și dramaturg austriac, unul din întemeietorii expresionismului, membru al Academiei berlineze (exclus de Hitler), doctor honoris causa al Universității din California. Opere: volumele de versuri: *Prietenul lumii*, 1911; *Noi sîntem*, 1913; *Unul altuia*, 1915; *Ziua Judecății*, 1919; romanele: *Verdi. Romanul operei*, 1924; *Ziua bacalaureaților*, 1928; *Patruzeci de zile de pe Musa Dagh*, 1933; *Cîntecul Bernadettei*, 1941; *Steaua celor nenăscuți*, 1946; dramele: *Troienele*, 1915; *Juarez și Maximilian*, 1925; *Jakobowski și colonelul*, 1944; nuvelele:

Nu ucigașul ci victima e de vină, 1920; *Moartea mic-burghezului*, 1927; *Strașnica legendă a unui mare ticălos*, 1935.

Whitman, Walt, 1819—1892, poet american, considerat, alături de E. A. Poe, cel mai de seamă liric al țării sale, opera sa poetică exercitînd influență asupra poeziei americane și europene. În 1856 publică volumul de versuri *Fire de iarbă*, capodopera sa, reeditată și amplificată pe măsura trecerii anilor — ediție completă, 1892. Alte opere: povestirea *Franklin Evans sau bețivanul. O poveste a timpului*, 1842; volumele de versuri: *Răpăit de tobă*, 1865; *Două pîraie*, 1876 — cuprinzînd proză și versuri, reflecții asupra politicii și literaturii americane, cugetări asupra morții și nemuririi; *Ramuri de noiembrie*, 1888; *Adio, iubirea mea*, 1891; eseuri în *Perspective democratice*, 1871; memorialistică în *Memorii din timpul războiului*, 1875; *Zile de pomină și zile obișnuite*, 1882.

Wieland, Christoph Martin, 1733—1813, poet, romancier și filozof german, personalitate marcantă a iluminismului german; profesor la Universitatea din Erfurt, 1769—1772; fondator și proprietar al revistei „Teutsche Merkur". Opere: poemele: *Simpatii*, 1755; *Sentimentele unui creștin*, 1756; *Muzarion*, 1768; *Oberon*, 1780 — capodopera sa; romanele: *Araspez și Pantea*, 1760; *Don Sylvio de Rosalva sau Victoria naturii asupra reveriei*, 1764; *Agathon*, 1766—1767; *Oglinda de aur sau Regii din Șeșian*, 1772; *Istoria abderiților*, 1774—1781 — capodoperă a literaturii germane; *Peregrinus Porțius*, 1791; *Aristipp și contemporanii săi*, 1801; basmul feeric eroicomic *Idris și Zenide*, 1768; *Povestiri comice*, 1765; volumele de articole: *Contribuții la istoria secretă a omenirii*, 1770; *Noul Mercur German*, 1790; *Convorbiri între zei*, 1793; *Convorbiri între patru ochi*, 1794.

Wiener, Norbert, 1894—1964, matematician american, creatorul ciberneticii, profesor la Institutul tehnologic din Massachusetts. Opere: *Integrala Fourier și unele din aplicațiile sale*, 1933; *Cibernetica sau control și comunicație la animal și mașină*, 1948; *Extrapolarea și intrapolarea seriilor temporale staționare cu aplicații în inginerie*, 1949; *Sînt matematician*, 1956.

Wilde, Oscar (Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde), 1856—1900, poet, dramaturg, și prozator englez. Op. pr.: versurile: *Poeme*, 1881; povestiri: volumele *Crima lordului Arthur Savile*, 1891; *Prințul fericit*, 1888; eseurile: *Intenții*, 1891 și *De profundis*, 1905; romanul *Portretul lui Dorian Gray*, 1891 — cea mai importantă operă a sa; piesele de teatru: *Salomeea*; *Evantaiul doamnei Windermere*, 1893; *O femeie fără importanță*, 1894; *Soțul ideal*, 1895; *Ce înseamnă să fii onest*, 1899; volumul de nuvele: *Casa cu rodii*, 1891; poemele: *Balada închisorii din Reading*, 1898 și *Sfinxul*, 1891.

Wilder, Thornton Niven, 1897—1975, romancier și dramaturg american, profesor la Universitățile din Chicago și Harward, deținător al mai multor premii Pulitzer și aproape a tuturor decorațiilor principale ale țării sale. Opere: romanele: *Cabala*, 1926; *Puntea Sfîntului Ludovic*, 1927; *Femeia din Andros*, 1930; *Ideile lui Martie*, 1948; *Ziua a opta*, 1967; *Theophilus North*, 1973; volumele de drame: *Îngerul care a tulburat apele și alte piese în-*

tr-un act, 1928; *Lunga cină de crăciun și alte piese într-un act*, 1931; *Piese pentru Bleecker Street*, 1962; piesele *Orașul nostru*, 1938 — cea mai reprezentativă; *Urechile acului*, 1942; povestirea filozofică *Cerul este destinul meu*, 1934.

Williams, Tennessee (Thomas Lanier Williams), 1914—1983, poet și dramaturg american. Opere: dramele: *Menajeria de sticlă*, 1944; *Un tramvai numit dorință*, 1947 — Premiul Pulitzer; *Vară și fum*, 1948; *Trandafirul tatuat*, 1950; *Pisica pe acoperișul fierbinte*, 1955 — un premiu național; *Orfeu în infern*, 1957; *Dulcea pasăre a tinereții*, 1959; *Noaptea Iguanei*, 1962; *Avertismentele micii ambarcațiuni*, 1972; nuvele: *Primăvara din Roma a doamnei Stone*, 1950; versuri: *În forma orașelor*, 1956.

Winckelmann, Joachim Jakob, 1717—1768, istoric și critic de artă german, considerat întemeietorul istoriei artei plastice, autor al *Istoriei artei antice*, 1764 — opera sa fundamentală, și a eseurilor: *Considerațiuni asupra operelor grecești în pictură și sculptură*, 1755; *Scrisoare deschisă despre Considerațiuni asupra imitării operelor grecești în pictură și sculptură*, 1756 — „falsă" scriere polemică — și *Lămuriri aduse Considerațiilor despre imitarea operelor grecești și răspuns scrisorii deschise*, 1756.

Winslow, Homer, sec. XIX, celebru peisagist american.

Wittgenstein, Ludwig, 1889—1951, filozof austriac, unul dintre inițiatorii neopozitivismului în cadrul „Cercului vienez", profesor la Universitatea din Cambridge, autor al unui *Tratat logico-filozofic*, 1922.

Wolfe, Thomas Clayton, 1900—1938, romancier american, autor al romanelor: *Privește, înger, către casă. Viața înmormântată*, 1929; *Despre timp și râu. Legenda foamei unui tânăr*, 1935; *Urzeala și stânca*, postum, 1939; *Nu te mai poți întoarce acasă*, postum, 1940, și al volumelor de proze scurte *Din moarte spre dimineață*, 1935; *Munții de dincolo*, postum, 1941; critică literară *Istoria unui roman*, 1936.

Woolf, Virginia, 1882—1941, romancieră și eseistă engleză. Opere: romanele: *Călătorie în largul mării*, 1915; *Zi și noapte*, 1919; *Camera lui Jakob*, 1922; *Mrs. Dalloway*, 1925; *Spre far*, 1927 — cel mai bun; *Valurile*, 1931; *Orlando*, 1928; *Flush*, 1933; *Anii*, 1937; *Antract*, 1941 — fragment; nuvelele: *Luni sau marți*, 1921; *Casa stafiilor*, 1943, postum; volumele de eseuri *Carte de lectură*, 1925; *Cameră proprie*, 1929; postume: *Moartea moliei*, 1942; *Momentul*, 1947; *Patul de moarte al căpitanului*, 1950; *Însemnările unei scriitoare*, 1953; volumul de *Scrisori*, publicate postum, 1956.

Wordsworth, William, 1770—1850, poet englez. Opere: peste 25 volume de poeme, sonete, corespondență etc., din care cităm: volumele: *Balade lirice*, 1798; *Poeme*, 2 vol., 1807; *Excursia*, 1814; *Peter Bell*, 1819; poemul filozofic și autobiografic *Preludiul sau evoluția intelectuală a unui poet*, 1798—1805; 6 vol., *Scrisorile lui William și Dorothy Wordsworth*, postum, 1935—1939.

Worringer, Wilhelm, 1881—1965, estetician german, profesor de estetică și istoria artei la Universitățile din Berna, Bonn, Halle. Op. princ.: *Abstracție și intropatie*, 1908; *Geneza și natura goticului*, 1911; *Întrebări și contraîntrebări*, 1956.

Wundt, Wilhelm, 1832—1920, psiholog, filozof și fiziolog german, profesor de fiziologie la Heidelberg, și de filozofie la Zürich și

Leipzig, considerat, prin monumentala sa lucrare *Psihologia popoarelor*, în 10 vol., 1900—1920 (vast material privind istoria limbilor, miturilor și obiceiurilor popoarelor), unul dintre inițiatorii psihologiei sociale ca disciplină aparte. Alte opere: *Logica*, 1880—1895; *Etica*, 1886—1890; *Sistemul filozofiei*, 1889—1897.

X

Xenofon, c. 430—354 î.e.n., istoric, filozof și comandant militar grec, unul din cei mai cunoscuți scriitori ai antichității, autor al lucrării memorialistice *Anabasis* — devenită celebră. Alte opere: *Apologia lui Socrate; Comentarii; Banchetul; Helenicele; Ciropedia; Tratatul despre economie; Despre venituri; Despre vânătoare; Comandantul de cavalerie*.

Xenopol, Alexandru D., 1847—1920, istoric, sociolog, economist și filozof român, membru al Academiei Române, din 1893, profesor de istorie a românilor, la Universitatea din Iași, membru corespondent al Institutului Franței și profesor onorific la Sorbona. A condus rev. „Arhiva", 1894—1903; 1906—1908. Op. pr.: studiile de istorie: *Teoria lui Roesler*, 1884; *Istoria românilor din Dacia Traiană*, 14 vol., 1925—1931, al cărei rezumat în 2 vol., în limba franceză, 1896, i-a adus premiul Academiei Franceze; *Războaiele dintre ruși și turci și înrâurirea lor asupra țărilor române*, 2 vol., 1880; *O enigmă istorică: Românii în Evul Mediu*, 1885; *Principiile fundamentale ale istoriei*, 1900; *Ipoteza în istorie*, 1901; *Noțiunea valorii în istorie*, 1905; *Cauzalitatea în succesiune*, 1906; *Teoria istoriei*, 1908; *Sociologie și istorie* etc.; un volum de *Studii economice*, 1882.

Y

Young, Edward, 1683—1765, poet și dramaturg englez, autor al unui lung poem al durerii *Cântece de jale sau cugetări nocturne asupra vieții, morții și nemuririi*, 1742—1745, cunoscut și sub numele de *Nopțile lui Young*. Alte opere: poemul *Ultima zi*, 1713; volumul de șapte ode intitulat *Dragostea de faimă, pasiunea universală*, 1725—1728; tragediile: *Busiris*, 1719; *Răzbunarea*, 1721; *Frații*, 1723; eseul critic *Speculații asupra compoziției originale*, 1759 etc.

Yourcenar, Marguerite (Marguerite de Crayencour), 1903—1987, romancieră, eseistă și traducătoare franceză; stabilită în S.U.A. (cetățenie) dar scrie în limba franceză; membră a Academiei Franceze, din 1981 și a Academiei Regale din Belgia; Laureată a Premiului Femina pentru *L'oeuvre au noir* (*Piatra filozofală* în rom.); Premiului Național al Literelor, 1974; Marelui Premiu Literar din Monaco, 1972; Marelui Premiu al Academiei Franceze, 1977. Din cele cca 20 de titluri — romane, piese de teatru, volume de nuvele, studii etc. — cităm: *Alexis sau tratatul luptei zadarnice*, 1929; *Memoriile împăratului Hadrian*, 1951 — capodopera sa; *Electra sau căderea măștilor*, 1954; *Piatra filozofală*, 1968.

Z

Zamfirescu, Duiliu, 1858—1922, romancier, nuvelist, dramaturg, poet, publicist, diplomat și om politic român; redactor al rev. „România literară", 1881; membru, din 1908, și vicepreședinte din 1918, al Academiei Române; președinte al Societății Scriitorilor Români, 1916; președinte al Camerei Deputaților, 1920—1922; ministru de externe. Op. pr.: romanele: *În fața vieții*, 1884; *Un drum greșit*, 1888; ciclul „Comăneștilor", I—V, 1894—1911 — capodopera sa: *Lume nouă și lume veche*, 1895; volumele: *Novele*, 1888; *Novele romane*, 1896; *Furfanțo, Trei nuvele*, 1911; volumele de versuri: *Fără titlu, Poeme și nuvele*, 1883; *Alte orizonturi*, 1894; *Imnuri păgâne*, 1897; 1899; *Poezii nouă*, 1899; drama *Poezia deșteptării*, 1913; comediile: *O amică*, 1912; *Voichița*, 1912; memorialistică în vol. *O muză*, 1922; studiile *Poporanismul în literatură; Metafizica cuvintelor*; postum, în 1937, *Zamfirescu Duiliu și Titu Maiorescu în scrisori. 1884—1913.*

Zand, Herbert, 1923—1970, scriitor austriac, autor al romanelor: *Ultima plecare*, 1953 — Premiul de Stat al Austriei, și *Moștenitorii focului*, 1961; al unui volum de povestiri, unul de poezii și unul de publicistică și însemnări zilnice, publicate într-o ediție de opere complete în anii 1971—1972.

Zarifopol, Paul, 1874—1934, critic literar, eseist și publicist român, redactor-șef al „Revistei Fundațiilor Regale", din 1933. Opere: *Din registrul ideilor gingașe, Pagini alese pentru a ține la curent pe tinerii cultivați și serioși*, 1926; *Despre stil. Note și exemple*, 1928; *Artiști și idei literare române*, 1930; *Încercări de precizie literară*, 1931; postum *Pentru arta literară*, 1934; *Corespondența dintre I. L. Caragiale și P. Zarifopol*, 1935.

Zeletin, Ștefan (pseudonimul **lui Ștefan Motăș**), 1882—1934, sociolog, economist și filozof român, profesor la Universitatea din Iași. Op. pr.: *Evanghelia naturii*, I., 1915; *Burghezia română, originea și rolul ei istoric*, 1925; *Neoliberalismul*, 1927; *Gînduri despre lume și viață*, 1928.

Zenon din Citium, c. 336—264 î.e.n., filozof grec, întemeietorul stoicismului. Din opera sa, azi se păstrează numai fragmente și numeroase titluri, ca *Republica; Despre viață în conformitate cu natura; Despre instinct sau despre natura omului; Despre pasiuni; Despre datorie; Despre univers; Despre rațiune; Artă; Despre existență*, etc.

Zeromski, Stefan, 1864—1925, romancier și dramaturg polonez. Din opera sa — 11 romane; 3 vol. nuvele; 4 piese de teatru; 2 poeme în proză etc. — cităm: romanele: *Oameni fără adăpost*, 1900; *Cenușa*, 1904; trilogia *Lupta împotriva satanei*, 1916—1919; vol. de nuvele: *Povestiri*, 1896; *Opere romanești*, 1898; poemele în proză: *Poveste despre Udaly Walgiers*, 1906; *Elegie pentru horman*, 1906; dramele: *Trandafirul*, 1909; *Turon*, 1923; comedia *Mi-a fugit prepelița*, 1924.

Zola, Emile, 18[illegible]—1902, romancier, nuvelist, dramaturg, critic literar, eseist și publicist francez, teoretician al naturalismului; Cavaler al Legiunii de Onoare, din 1888. Din vasta sa operă — 32 romane; 6 vol. nuvele; 5 drame; peste 20 studii, eseuri, pamflete etc. — cităm: din ciclul de 20 romane experimentale: *Familia Rougon — Macquart: Izbînda familiei Rougon*, 1871; *Pîntecele Parisului*, 1873; *Cucerirea orașului Plassans*, 1874; *Greșeala*

abatelui Mouret, 1875; *Excelența sa Eugene Rougon*, 1876, *Otrava*, 1877; *Nana*; 1880; *Pot Bouille*, 1882; *La Paradisul femeilor*, 1883; *Germinal*, 1885 — împreună cu *Otrava*, capodoperele sale; *Creația*, 1886; *Pămîntul*, 1887; *Bestia umană*, 1890; *Banii*, 1891; *Prăpădul*, 1892 și *Doctorul Pascal*, 1893; ciclul „Cele patru evanghelii" (*Fecunditate*, 1899; *Munca*, 1901; *Adevăr*, postum, 1903; cel de-al patrulea, *Dreptate*, nu a mai fost elaborat); alte romane: *Mărturisirile lui Claude*, 1865 — autobiografic; *Thérèse Raquin*, 1868; *Bucuria de a trăi*, 1884; volumele de nuvele: *Povestiri pentru Ninon*, 1864; *Atacul morii*, 1880; studii, eseuri: *Romancierii contemporani*, 1878; *Republica și literatura*, 1879; *Romanul experimental*, 1879 — manifest — program al naturalismului; *Romancierii naturaliști*, 1881; *Documente literare*, 1881; pamfletul „Acuz!", 1898; vastă corespondență.

Zorilla y Moral, José, 1817—1893, poet și dramaturg spaniol. Opere: Volumele de versuri: *Cîntecele trubadurului*, 1841—1842; *Veghe de vară*, 1842; poemul *Granada*, 1852; legendele în versuri: *Judecătorului bun, un martor mai bun*, 1837; *Legenda Ciudului*, 1882; dramele: *Pantofarul și regele*, 1840—1841; *Pumnalul gotului*, 1842; *Don Juan Tenorio*, 1844 — cea mai populară piesă din dramaturgia spaniolă; *Trădător, nespovedit și martir*, 1849; memorialistică în *Amintiri din timpuri vechi*, 1880—1883.

Zweig, Stefan, 1881—1942, prozator, poet, dramaturg și eseist austriac, emigrat, în 1938, în S.U.A. Op. pr.: nuvele psihologice: *Amok*, 1922; *Simțuri rătăcite*, 1927; *Jucătorul de șah*, 1941; volumul de povești *Prima trăire*, 1911; eseuri în vol. *Orele astrale ale omenirii*, 1927; monografiile *Triumful și înfrîngerea lui Erasm din Rotterdam*, 1934; *Castellio împotriva lui Kalvin*, 1936; biografiile istorice: *Joseph Fouché*, 1929; *Maria Antoaneta*, 1932; *Maria Stuart*, 1935; *Magellan*, 1937; biografia romanțată *Amintiri despre Émile Verhaeren*, 1927; scrierile autobiografice: *Lumea de ieri; Amintirile unui european*; volumele de versuri *Strune de argint*, 1901 și *Cununi timpurii*, 1906; piesele *Tersites*, 1907; *Volpone*, 1927 și poemul dramatic *Jeremia*, 1917.

Cuprins

Redactor: OCTAVIAN COMĂNESCU
Tehnoredactor: ANGELA ILOVAN

Coli de tipar: 40,25. Bun de tipar: 20. XI. 1987.

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ.
Bulevardul Lenin nr. 146
Republica Socialistă România
Comanda nr. 351